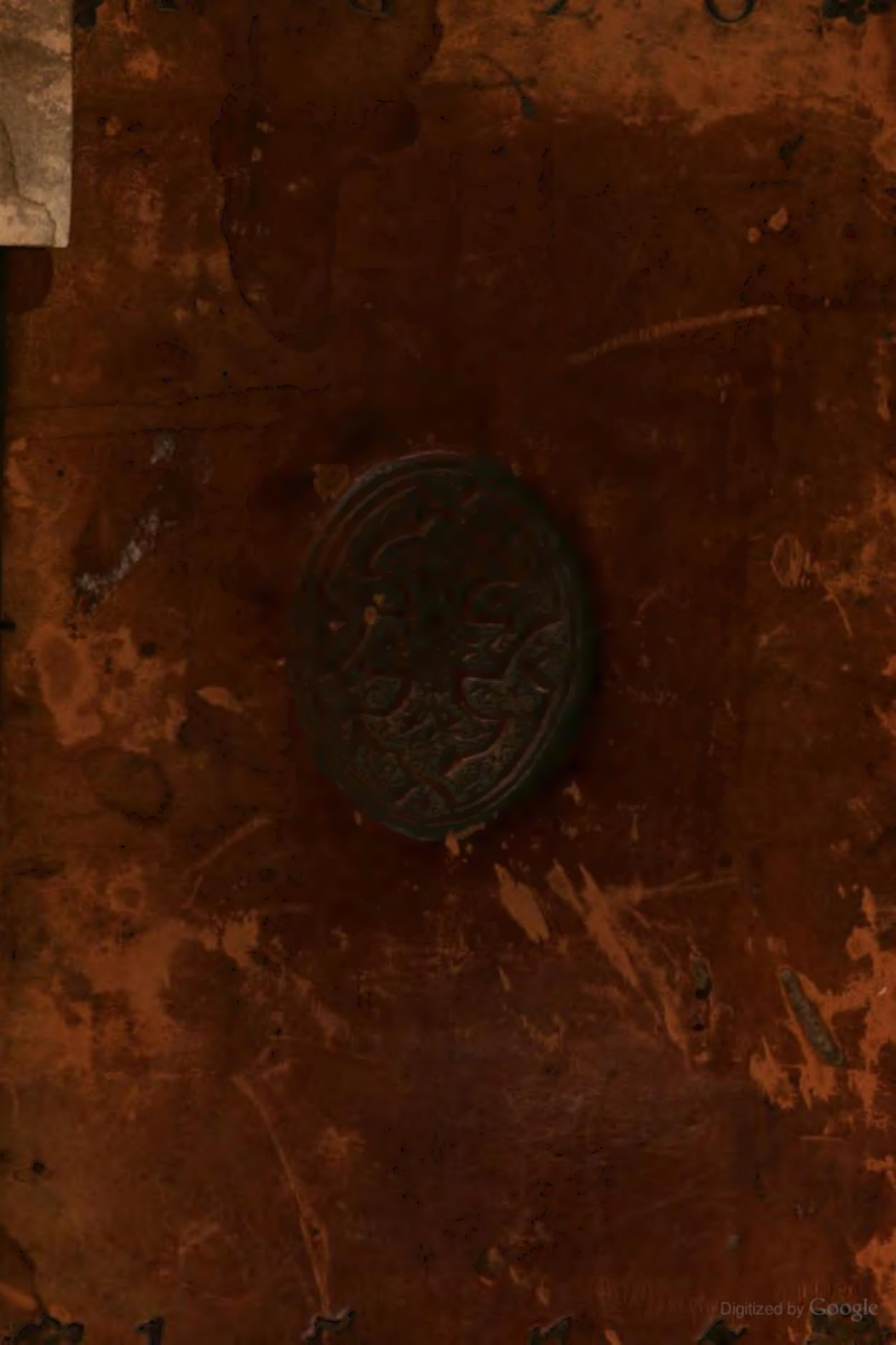
Digitized by Google

Wien

Phys m. 305.

Digitized by Google

<36611127530014

<36611127530014

Bayer. Staatsbibliothek

Digitized by Google

Digitized by Google

IOANNIS VVIERI

DE

PRAESTIGIIS

DÆMONVM, ET INCANtationibus ac ueneficijs Libri sex, aucti & recogniti.

Accessit Rerum & uerborum copiosus INDEX.

Cum Cæs. Maiest. gratia & priuilegio.

BASILEAE, EX OFFIcina Oporiniana. 1568.

Digitized by Google

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS

Digitized by Google

ILLVSTRISSIMO ATQVE EXCELLENTISSIMO PRINcipi ac Domino, D. Gulielmo Cliuiæ, Iuliæ & Mont. Duci, Comiti Marchiæ ac Rauesburgi, Domino in Raueſtein, &c. ſuo Domino Clementiſsimo perpetuam in Chriſto IESV felicitatem precatur

IOANNES VVIERVS MEDICVS.

IN tam pernicioſa uarietate fanaticarum & peſtilentium opinionum, quibus hoc æuo miſerè orbem cõcutit Chriſtianum Satan, non minimum eam momenti eſſe ſentio, Princeps illuſtriſsime: quam idem ille uelut perditiſsimum ſeminarium, mentibus hominum inſeuit incantamentorum nomine. Et ſi enim multifariam in religionis noſtræ controuerſijs, uel ob diuerſos ceremoniarum ritus, non æquè intellecta Scripturæ loca, animi diſtrahantur, ſententiæq; uarient faces ſubdente antiquo ſerpente: non tamen inde tam deploranda ſubſequitur calamitas, quàm ex ſemel imbibita, ipſius inſtinctu, perſuaſione de eo mali genere, quod hominibus & beſtijs citra ueneni uel propinationem uel applicationem, inferre creduntur quædam dementatæ anus, quas Lamias uel ſagas nuncupant. Licet enim ex prioribus quidem diſceptationes hinc inde oriantur diuerſæ uel pro hominum affectu, uel prout cui libet ſua ſatisfacerement

Cõtrouerſię de religione.

Rom. 14. remens uidetur, aut pro talenti à Deo donati pondere & qualitate: tamen momenti tantum eæ sæpius non habebunt, ut aut animæ salutem aliquo attingant modo, aut etiam amicitias omnino turbent, uel dissuant. At quàm execrabilem à Deo alienationem, quàm coniunctam cum dæmone necessitudinem, quanta inter proximos odia, quàm rixosas uicinarum factiones, quas rusticorum simultates, quæ urbium dissidia, quàm frequentes insontium cædes parente tragœdo diabolo, gignat fœcundissima illa calamitatum mater, opinio nimirum concepta de Lamiarum maleficij (non inquam ueneficij) prodigiosa potestate, quotidiana docet experientia. Et quum pauci sint morbi, quorum causas ad Lamiarum opus non referat, peruersè in religione Christiana institutum uulgus: uix alius hominum ordo comperitur, cui uniuersum hoc impietatis negotium penitius sit notum, & iustior de hoc actionem instituendi occasio incumbat, quàm medicorum: quorum eo incredulitatis genere ita turbantur animi, & aures raduntur, ut nihil in ijs æquè concrepet apud ægrotos, quàm mordax illa falsáq; innocentium mulierculorum de inflicto eiuscemodi malo criminatio.

Opinio de lamijs.

Causa scribendi. Quam Camarinam aliquandiu non tam uirulentum expirantem fœtorem, cum paulatim sana ex Dei uerbo institutione prorsum interituram spes esset, eam denuò grauiter moueri, ut contagionis uirus iam multò longius latiusq; cum plurimorum pernicie, procellarum spiritu horribiliter afflante, ex-

te, exhalet, quàm hactenus unquam, indies magis ac magis ſentio. Tanta uigilantia quamcunque obſeruat occaſionem ueterator ille, ſomnolenter huius artes permittentibus ijs, quorum intererat die noctuq; doctrinæ Euangelicæ machinis, ipſius propugnacula concutere, funditusq; euertere. Dum itaque ad grauem hanc impietatem ſilentio conniuent Theologi plerique omnes: dum opinionum falſitatem in morborum cauſis, eorumq; impijs curationibus tolerant Medici: dum ſententias ex perſuaſione, longa annorum ſerie & præſcriptione non tam ratione diſcuſſa, quàm præiudicio quodam citra contradictionem uſurpata, hic pronunciant Iuriſconſulti: dum denique neminem audiam, qui mortalium miſertus, aut totum hunc Labyrinthum nobis aperuerit, aut ſaltem exitiali medendo uulneri manum admouerit: operæ mihi precium facturus uidebar, ſi ego uelut κολοιὸς ἐν τοῖς μύσαις, garritu ſaltem alijs ueternum excuterem: & arduam hanc rem, qua noſtræ religioni Chriſtianæ ſumma fit contumelia, altius perſcrutandi, diſcutiendiq; qualemcunque anſam fuſiori oratione & quantulacunque demonſtratione ſubminiſtrarem. Etſi non eram neſcius, prauæ opinionis ſine ratione pertinaciam, inexpiabilem eſſe tincturam, & quæ elui nequeat, ut ſcitè à Galeno noſtro ſcribitur, his uerbis: ἐσὶ δὲ ἡδεμία βαφὴ δύσποιὸς οὕτως, ὡς τὸ τοῦ ἀνδὸς λογισμῷ πρὸς τὰ μοχθηρὰ δόγματα πάθος· ἡ γάρ ἐσι μεταπεῖσαι τὸς αὐτοῖς ἐντραφέντας.

Prana opinio, inexpiabilis tinctura.

τας. Sic enim educatos, ad resipiscentiam aut veritatis frugem non posse reduci arbitratur. Tam non facile est, nouam rem ad communē hominum mentem & assensum accommodare.

Nec tamen hoc meum institutum quisquam calumniabitur, quasi nimis Suffenus, minusq; tenuitatis meæ conscius, quicquam præ alijs intelligere, aut posse, mihi temerè præsumam. Quàm sit mihi curta supellex, probè noui, & me certius nemo: atque hoc scio, quod nescio. Nemini hîc præiudicatur. Accedunt quotidianæ medicationes, & profectiones assiduæ, quæ certè ferias eiusmodi lucubrationibus sedulò donandas mihi præripiunt: ut hoc nomine superioribus uenationibus Hambachi institutis, dum tuæ Cels. atq; eiusdem illustri generosæq; soboli ex officio inseruirem, huic potissimùm studio uacauerim.

Complures igitur alios infinitis partibus longè meam hanc infantiam superare potuisse & posse etiamnum penitiore ueritatis inquisitione oratione luculentiore, & demonstratione euidentiore, magisq; neruosa, cum ob ingenij acumen, ac doctrinæ excellentiam, tum uerò maximè propter amplioris ocij accessionem, non modò libenter & ingenuè agnosco, sed quoq; palàm liberè profiteor. At interea iciuno meo scripto felicia illa ingenia prouocatum iri sperare uolo, ut uel dicendo, me rectius erudiāt, qui eiusmodi collationum solet esse fructus: uel, tacendo meā hanc sententiā ab inolita religioso illo seculo opinione δις Δ᾽ ἀπατῶν dissonantem,

com-

cõprobent. Hac ratione reportaſſe me ex laboribus uſuram ſatis liberem cõfidam: nec me præſtitæ pœnitebit operæ, ſi ſaniore doctrina in ueritatis cognitionẽ reuocer, aut ſaltẽ in rara paucisq; audita opinione cõfirmer. Etenim ut naturã in profundo ueritatẽ penitùs abſtruſiſſe, rectiſſimè docuit Democritus, ita eam uigilantius inquirere, inueſtigare & rimari decet. Id ſiquidẽ cũ maiori æquitate cõiunctum eſt: quàm ſententiam, quam temerè quis amplexus ſit, pertinaciter defendere.

Veritatis in profundo abſtruſa.

Argumentũ autem huius cõmentationis noſtræ partim eſt Theologicũ, quo diaboli artes & ſtudia, Sacrarũ literarũ teſtimonijs prodũtur: & quo ijs modo tutiſſimè obuiam iri poſſit, docetur. partim etiam Philoſophicum, dum naturalib. conuincuntur rationibus uana ſatanæ ludibria, & corrupta ſagarum imaginatio: partim item Medicum, ubi ſecundum naturæ legem, morbos, eorum cauſas & ſymptomata Lamijs perperàm hactenus imputata, oriri demonſtratur. Partim id etiam Iuriſprudentiæ placita ſpectat, quum de magorum infamium, lamiarum & ueneficorum pœnis, pro delicti qualitate & magnitudine, alio quàm hactenus uſurpatum eſt modo, agatur.

Argument. operis. Theologicũ. Philoſophicum. Medicum. Iuridicum.

Hiſtorias autem inſerui paſſim uarias, eo potiſſimùm fine, quòd quũ tam diuerſa tamq; multifaria ſæpenumerò in hoc ſatanæ negotio à multis referantur: ex noſtrarum narrationum collatione, ἀναλογίᾳ & qualicunq; explicatione, citius in actionũ præſtigiarumq; dæmoniacarum, & rerum

Cur uariæ inſerantur hiſtoriæ.

multijugarum cognitionem ac indicium peruenire poſſe arbitratus ſim.

Ne autem hîc mei ingenij metus & profeſſionis limites temerè præfractaq; opinione, nimis proprio fiſus cerebro, tranſilijſſe cenſerer, hæc mea παράδοξα pleriſque doctiſſimis, etiam ex tuæ Celſ. familia uiris, Theologis, Legum peritis, & collegis excellentiſſimis, eo animo legenda excutiendaq; propoſui, ut horum cenſura uel ſtarent, ſi ratione niterentur: uel caderent, ſi conuincerentur erroris: uel mutarentur, ſi qua aut additione aut caſtigatione egerent. Nec enim quicquam eodem tempore ſimul inchoatum ac abſolutum fuit.

Malleus maleficarum.

Iam uerò ſi maleficarum Malleum hoc abſoluiſſe penſum quis obijciat, is ubi illius libri congeſtas à Theologis, Henrico Inſtitoris & Iacobo Sprenger ineptias abſurdas, ſæpe etiam impias, legerit: & cum hoc noſtro ſcripto affectu omni ſeiuncto, contulerit ſententiam: profectò aliam omnino, imò contrariam me ſuſtinere ac defendere intelliget. Penelopes enim telam retexere, actumq; agere, profectò lubet minimè. Pauca quidem in hanc rem dixit Vlricus Molitor, Sigiſmundi Bohemiæ regis conſiliarius in Dialogis de Lamijs & Pithonicis: nonnihil quoque de ſtrigibus ſcripſit Ioannes Franciſcus Picus, Abbas item Spanheimenſis Ioannes Tritemius quæſtiones quinque Maximiliano Cæſari propoſuit: noſtra quoq; lingua argumentum hoc attigerunt quidam

quidam Germani: quo autem iudicio, operis noſtri collatione innoteſcet.

Caterùm præter multas graueſq; cauſas, quæ ut tuæ Celſitud. has meas qualeſcunque cogitationes conſecrarem, me impulerunt, hæc quoque induxit potiſſimùm: quòd quum iam decimumtertium annum tuæ Celſitud. à medicinis ſim, ac diuerſas ſæpenumerò in tuæ Celſ. aula audierim de Lamiarum iam denuò in ampliſſimis ditionibus tuis renatarum, potentia & incantamentis ſententias: uix à nemine tamen certiorem, meæ conſonam magis, & è ueritatis fontibus erutam penitius, me unquam hîc cognouiſſe, atque illam quam aliquoties à tuæ Celſitud. ore his hauſerim auribus, uelim nolim fateri cogor: nimirum Lamias nemini ulla uoluntate maligna, quacunque dira imprecatione, aut intuitu malicioſo nocere poſſe: ſed uitiata per occultos dæmonis cuniculos phantaſia, eas tanquam melancholia agitatas, in mentem ſibi inducere, quæcunque mala ab ipſo ſatana illata, uel naturali occaſione ex abſtruſo Dei conſilio prognata, abs ſe perpetrari. Vbi enim actionum modos ad trutinam uocatur, & earum organa indagine circumſpectiore obſeruantur, luce clarius mox omnium oculis patet rei ἀδυνατία & falſitas. Veneficium ſolummodò à Φαρμακευτείας uel ueneficis, ueneno uel propinato uel illito, noxiè fieri in hominum & animantium internecionem, doctè, prudenter & piè concedit tua Celſitudo. Hinc fit, quòd non multorum mo-

Sententia ducis Cliuē. de Lamijs.

Veneficium.

re pœnam deluſis aniculis ſtatim ſeuerè infligi iubeat: ſed matura deliberatione prius de ueneno dato exactè inquiri poſt ſi de ea indubitanter conſtet, legum præſcripto ſatisfieri, à Deo ad hoc conſtituta tua Celſitud. uelit. Hoc profectò accedit meritò ad reliquas præclariſſimas & innumeras animi ingenijq; dotes, quib. ita quotidie quam nactus es Spartam (καὶ ἀ το ἀπόφθεγμα à tua Celſ. celebrari ſolitum) adornas, illuſtrasq;, ut & tuorum & uicinorum omnium oculos in te conuertas. Nihil hîc præter inſtituti um dicam, de non uulgari tuæ pietatis ſtudio: cuius ut plurima, & quidem memorabilia, ita imitatione digniſſima poſſem adducere exempla, ni hinc potius inclementiam expectandam, quàm fauorem, uererer. Sit autem hoc unũ, quòd neq; ſolem exorientem unquam uideas, neq; ueſperi te lecto compones, quin ardenter prius fuſis ad Deum precibus, à ſacrâ lectione te totum, & omnes tuæ Celſ. commiſſos ipſius patrocinio fideliter commiſeris. Nihil addam de temperantia in potu quo unico nomine non modò tuis ſubditis omnibus numeroſiſſimis exemplar exiſtis admirabile: ſed & tui ordinis illuſtriſſimis, eiſdemq; potentiſſimis heroibus optimo præluces iure: ut ebriam tuam Celſ. uidiſſe neminem, non minima laus ſit: imò ratam eſſe uelis. Aſſueri regis legem, qua ne quis poculorum certamen urgeat, ſeuerè cauetur. Sed tamẽ —non ſic inflectere ſenſus,

Mores principum plus legibus ualent.

Eſther 1.

Claud.

Humanos edicta ualent, quàm uita regentis.

Quo ſit etiam ut nemo te præſente non ſolùm deierare,

ierare, uerumetiam iurare audeat. Conſcius eſt enim unuſquiſque quam Celſitud. tua odio pluſquam Vatiniano habeat omnes, qui aſſiduis ſuis deierationibus tremendum Dei nomen prophanare non erubeſcunt: qua blaſphemia omnes propemodum horribiliter concrepare aulas, eſt quòd Chriſtianæ religionis homines meritò doleant, lugeantqúe, plagis hinc enatis palàm uiſis. Taceo continuos in quorumcunque libellorum ſupplicum, & aliorum ſcriptorum quotidie affluentium lectione, maturá que reſponſione labores: quo uel unico incomparabili exemplo, uerè paternum affectum erga commiſſum tuæ tutelæ ſubditorum gregem, quis non exoſculetur? quibus ut nec contemptum hic Carlorum nomen, in aliorum ore innatans aſſiduè, unquam à tua Celſitud. obiectum fuiſſe, quis audiuit, ita ſæpenumerò eos blandiſſimo filiorum nomine dignaris: nec quicquam uſqueadcò tuæ Celſitud. ſtudio curæ que eſſe norunt omnes, quam tuam rempublicam in ſumma tranquillitate perpetuò conſeruare: id quod cum rara, imò diuina prudentia proximis aliquot annis turbulentiſſimis, undequaque bellico ſtrepitu circum maximas tuæ Celſ. ditiones ſæuiente, nec tamen eas concutiente, teſtatus es. Nec poſtremā meretur laudem, quin imò apud omnem poſteritatem propagandam, quòd uelut doctorum Mecœnas, ſingularem facias interdum ingeniorū delectum in ijs, quos ad exteras regiones & præclaras in quacūq; facultate

Aca-

Academias tuis impensis ablegari, ali, studiorumq; curriculum feliciter persicere uoluisti, quò aliquando tuæ Celsi. & reipublicæ decori usuiq; esse queant: ut ea ratione insignibus doctrina, prudentia, existimatione, & rerum cognitione usuq; uiris, illustrem illum tuæ Celsi. comitatum esse ornatũ, ad reliqua celeberrima tuæ aulæ ornamenta, nõ immeritò referri debeat. Minus tamen id mirum uideri debet, quòd ipse doctus, eruditos semper eo prosequutus sis studio, ut quibuscunque honorarijs & stipendijs eos in tuam ampliſſimam pellicere accireq; familiam, iam inde à quo princeps es, non intermiseris. Sic prouidentia non uulgari factum est, quòd hîc in uenerando ordinis Senatorij conſeſſu, primo sit dignata loco tua Celsi. uirum doctrina multijuga, nec uulgari prudentia, rerumq; uariarum usu & eximijs animi corporisq; dotibus clariſſimum, D. Henricum Barzium, Olislegerum nuncupatum, Ll. Doctorem & Cancellarium Cliuensem uigilantiſſimum, patriæq; amantiſſimum: sit is certè πολλῶν αὐτάξιος ἄλλων. At prorsus calamo hîc imperasse præstat, quàm leuiter oratione ieiuna uerè heroicas tuæ Celsi. uirtutes omnem omnium laudem post se relinquentes attigisse: quas non aliorum relatu cognoui, sed hisce oculis in tua Celsi. utlut in lucidiſſimo speculo quotidie contueor. Tali itaque ac tanto Principe patrocinium non denegante, mordaces uitilitigatorum insoleſcentium dentes haud difficulter uicturum me confido: præsertim

zim cùm à meis partibus in procinctu stare inui-
ctam ueritatem non dubitem. Precor Deum
opt.max.patrem Domini nostri IESV CHRI-
STI, *ut quod pro sua bonitate immensa in tua*
Celsitud.feliciter cœpit, maiore sui Spiritus acces-
sione uberius augeat, ad nominis sui gloriam,
Celsitud.tuæ salutem, & florentissima-
rum ditionum tuarum fe-
licitatem.

PRAE-

PRAEFATIO DE TOtius Operis argumento.

REM profectò arduam, & omnino tenuitatis meæ uires exuperanté aggreſſum me eſſe fateor, qui cum fraudulentis ſpiritibus, laruis & mundi dominis in theatrum prodire, luctariq́ue audeam: quum tot illi habeant modos fallendi incomprehenſibiles, & cuniculos, occultosq́ue elabendi receſſus, quibus ob eſſentiæ ſubtilitatem, motus celeritatem, uitæ longiſsimæ uſum, & uoluntatis peruerſitatem, longè lateq́; craſsitiem noſtram terream eludant, ut quibuſcunque eos adoriaris rationibus, defraudatum te eſſe palàm uideas. Quanquam uera hæc eſſe non inficiar: in alia tamen enutritus ſchola, atque ab alijs inſtitutus præceptoribus, quàm Plato ethnicus apud ſuperſtitioſos ſuos Aegyptios & uates Memphiticos, uel Proclus apud ſuum Marcum, dæmonum clientem: ex D. Pauli, uaſis electi & pugilis aduerſus ſpirituales aſtutias in cœleſtibus inuicti conſilio, manibus indubitatæ fidei firmiſsimis arripui doctrinam Conditoris cœli & terræ, omniumq́ue quæ in eis ſunt, & uerbum Chriſti (in cuius nomine horum ſpirituum genua flectuntur, ipſiq́ue dicto citius fugantur) gladium quippe ſpiritus ancipitem, tentaturus quid cum diuini luminis radio & rationum machinis, in luce cum rectoribus tenebrarum ſeculi huius potero, in eo potiſsimùm fraudium genere, quo illi hactenus tam denſas hominum oculis offuderunt nebulas: ut

Actor. 9.

Philip. 2.

Epheſ. 6.

quò

quò se conuertere securè debuerint, tanquam in ipsa caligine palpitantes, ignorarint quàmplurimi. Id autem est ille incantamentorum labyrinthus: cuius ut, inuento qualicunque filo, explicandi commonstrarem uiam multo aliam, quàm hactenus obseruatam uidere licuit, hoc institui Opus. *Occasio operis.* Ne uerò obscuritatem gigneret orationis perpetuitas, in sex illud distribui libros: ut eius ordo tamen, quasi rectè instituta rerum œconomia, suis conuenienter cohæreret partibus.

ARGVM. *libri Primi.* Cæterùm quum uniuersum id negocium sit dæmonum præstigijs ac dolo implicatum, ut ad eorum quæ in reliquis dicentur libris, intelligentiam sterneretur uia, *in Primo libro*, diabolus quid sit, quæ *eius origo*, qui primi dolosi eius co*natus, pernicioſiq́*; progressus ab Eua in rerũ pri*mordijs*, ad hæc usq; tempora, quę item ipsius potentia, quid etiam prorsus non possit: quodq́; limites illi à Deo præfigantur, ultra quos ferri nequit, describitur.

SECVNDI. *Magi infames.* Hinc, quid per suam clientelam operetur, ostẽsurus: ad magos infames, dæmonũ operâ quascunq; præstigias oculis nostris destinato studio multifariam obijcientes, diuinationũq́; uarijs latuis alios deludentes, & medicinæ sacra suis imposturis satanicis fœdè cõspurcãtes, progredior: quos etiam Tertio libro à Lamijs segrego, ut quę sexu inconstantes, fideiq́; lubricæ, & ætate non satis mentis compotes, diaboli ludibrijs magis sint obnoxiæ: qui in illarum uim imaginatiuam siue uigilantibus siue dormientibus se insinuans, quascunque formas ipsis inducit, ea dexteritate con-

TERTII. *Lamiæ.*

concitatis in hunc dolum humoribus & ſpiritibus, ut nihil aliud illæ ſciant, aut queant fateri, quàm rerum à dæmone ex Dei abſtruſa uoluntate uel conſenſu peractarum, aut plagarum hominibus beſtijsúe inuectarum, ſiue deſignatorum flagitiorum, aut malorum pronatorum naturæ ductu, ſe effectrices eſſe: quemadmodum mentem quoque lædi, multifarijsq; imbui imaginibus, ſæpe in ijs quorum cerebrum atra bilis uel eius uapor uitiarit, ſpectamus. Nullos quoq; libros eas habere, nullos exorciſmos, characteres, aut ſimilia monſtra, uelut magi infames: nullos etiam præceptores alios, præter læſam à dæmone mentem, aut corruptam imaginationem. Vnde & à Magis illis infamibus non parum differre, omnibus erit perſpicuum. Illi namq; uiri ſunt ſæpe docti & cordati, ſed curioſi, longius etiam peregrinantes, ut artem imbibant dęmoniacam, qua ſaltem præſtigias & rerum ludibria, præter naturalem morem oſtentant: hæ uerò ut plurimùm fœminæ, eædemq; uetulæ, & mente titubantes, domiq; latentes: in quarum, uti organorum conuenientium, phantaſiam propè torpidã, uelut ſedem ſuis ſtudijs accommodatam, in melancholiæ morbo, mœrore, uel extrema deſperatione, ut ſpiritus eſt, ill' abitur: nec tam præſtigijs deludens, quàm quęcunq; hominum infortunia, calamitates & interitus tanta uehementia imprimens, ut qualia quantaq; ea ſint, ſe perpetraſſe, ut dixi, arbitrentur: à quibus tamen hæ fuêre alieniſsimæ & prorſus inſontes. Has itidem à uene-

Venefici. ficis, quos *φαρμακεῖς* Græci dicunt, ſeparo: qui

φαρμακίουσι. ueneno uel propinato uel illito, uel eo loco ubi halitu

halitu feriat collocato, homines uel beſtias lædunt. Sic plurimùm intereſſe inter prophanos magos lamias & ueneficos intelligetur: de quibus tamen, uelut ijſdem, hactenus cõfuſè actum, diſputatum, & pronunciatum eſt.

Vt autem hæc innoteſcerent clarius, Quarto libro eos qui Lamiarum maleficio affici putantur, propono, demonſtrans eos à dæmonibus exerceri, uel obſeſſos eſſe, ex occulta Dei permiſsione, citra ullam ullius Lamiæ aut hominis alterius cooperationem. QVARTI.

Hinc iuſto ordine, libro Quinto, ad eorum qui eiuſmodi maleficio colliſi creduntur, curationẽ, infinitis partibus aliam quàm hucuſq; obſeruata ſit me confero: ubi, quæcunq; curationes illicitæ à dæmonijs in ſui regni confirmationem effictæ, per uetitas coniurationes, characteres, ligaturas, periapta uel appẽſa, annulos, ſigilla, imagines, & ſimiles umbrarum furias ſacroſanctæ Scripturæ authoritate & rationum pondere conuincuntur, explodunturq;: ut ab ijs fæcibus, uelut expurgato Augiæ ſtabulo, liberatę mentes, in quacunque afflictione ad ordinata à Deo remedia poſthac confugiant, puris manibus in cœlum ſublatis, ac medicinæ ſacra in hoc negocio incorruptius cõſcientia ſynceriore tractentur: qui præcipuus fuit huius inſtituti mei laboris ſcopus. QVINTI.

In hac tamen graui meditatione aliquandiu ſu prà quàm dici poteſt occupatus, quantumq; (nouit ille quem nihil latet) excruciatus, quòd uetulas illas dementatas, à dæmone illuſas, Lamias uulgò dictas, quæ nihil flagitij ſingularis commiſiſſent (non enim loquor de ueneficis) tam atro-

citer, ſine ulla commiſeratione multis in locis in caliginoſos ſqualidosque carceres, horrida umbrarum hoſpitia & dæmoniorum domicilia inconſideratius præcipitari, inde in carnificinam truculentius rapi, ac demùm flammis deuorandas temerè obijci uiderem: propriæque amentium anicularum confeſsioni ſtari, nec ſatis inter Lamias & ueneficas diſcerni: & Magos ſacrilegos, in lege ueteri mulctatos grauiter, iam impunius, imò cum laude apud pleroſque uerſari: non potui non inquam argumenti ratione, conſcientiæ impulſu actus, meam hac de re ſententiam qualemcunque, quatuor ijs libris adiungere:

SEXTI. Sextoque libro uelut appendice declarare, quid & quibus rationibus nixus, ſentiam de punitione Magorum infamium, à CHRISTI ueritate

Actor. 13. rempubl cum Simone & Elima auertentium, eamque ſedatam turbantium: quid item de modo puniendi Lamias à diabolo ſeductas, uelut

Hæretici. melancholia agitatas, uix autem hæreticas: (eæ enim mente illæſa, ſed præfracta conſtant) poſtremò etiam, quid de ueneficorum ſupplicio ſtatuendum exiſtimem, ſubiunxi: ubi locum habet promulgatum ex Dei uoluntate Moſis edi-

Contra ueneficas edictum Moſis. ctum, Græcè à Septuaginta ſenioribus redditum, & uelut explicatum in uaria illa Hebraicarum uocum ſignificatione, φαρμάκους ὐ περιβιώσεται, Ve-

Exodi 22. neficos (uel ut Hebræi habent, ueneficas) non ſinetis ſuperuiuere.

Nec ſibi hîc leges à me arrogantius præſcribi criminentur Magiſtratus, aut legum periti. hoc enim meum fuiſſe inſtitutum minimè, teſtor Deum: ſed ex commiſeratione meditationem

meam

meam ſolummodò alijs cordatioribus & pijs uiris, necnon ueritatis inquirendæ potius, quàm opinionis inconſideratius multis ſeculis imbibitæ affectu defendendæ ſtudioſis, excutiendam ſereno mentis oculo, ſummiſsè offero. Qui operæprecium me præſtitiſſe agnoſcent, ingenuam hanc libertatem bene interpretentur: qui ſecus cenſebunt, ignoſcant bene uolenti. Interim mea qualiacunque argumenta, quibus toto hoc Opere nitor, αὐτοῦ παθῶν conferri cupio, dum in conſilium uocantur Speculator & Iohann. Andr. titulo de Sortilegijs: aut Summiſtæ, Hoſtienſ. Gotfridus Reinerius in Summ. de Sortilegijs: Canon in c.1 & 2.ubi Alb. poſt Iohan. And. de ſortil. in antiquis: Alb. conſ. 55. 1. uolum. incip. Caſus talis, per Oldrad. conſilio illo 210. incip. Regularis: uel etiam recentiores poſt gl. in c. accuſatus. ſ. de hæretic. initijs: Alber. de Roſatis in Dictionario, ſuper uerbo Sortilegium: ſiue Bonif. de Vitalin. in titul. de Sortilegijs, in tractatu Criminalium: aut Matth. de Afflict. in conſtitution. Neapolit. de malis & noxijs medicamentis, parte tertia: item auditor eius Grillandus, aut etiam 2. Lib Sylueſtri Prieratis de Strigomagis: ſeu Bonauent. ſuper 3. Sent. Quibus autem firmamentis ſua ſcripta munierit quilibet author, horum librorum collatione manifeſtius intelliget æquus Lector.

Porrò de re ipſa & materia, quoniam ad ueritatis doctrinam, & Eccleſiæ CHRISTI quietem, ac proximi utilitatem ſpectat, non eſt quòd multis agam: quum ea ſit huiuſmodi, ut quantumli-

libet inelegantem sit sortita artificem, satis tamẽ ipsa per se, omnium oculis sese queat & debeat commendare: præsertim ob res non paucas in lucem magis erutas, quæ hactenus uel ut incognitæ, uel ut obscuræ latuêre. Solitum uerò esse apud Græcos olim prouerbij loco, hominibus parum scitè in re præclara uersantibus obijci, Proba quidem materia, si probum nacta fuerit artificem, non ignoro: at cuilibet liberum permitto de artificis opere statuere, quod illi libitum erit. Quod enim ad me attinet, ut nullius uel nasuti Momi, aut perspicacis Aristarchi reprehensionem, siue seueri Catonis censuram deprecor, si merear: ita nec auram popularem, aliamúe laudem magnopere uenor, bona fretus conscientia, qua hanc aggressus sum telam. Dies erit, quando unicuique à Domino laus sua accedet: dummodò illius accrescat gloria, & satanę tyrannis imminuatur, abundè satis erit factum meis uotis.

AD

AD AVGVSTISSIMVM TOTIVS orbis Christiani Cæsarem, Reges serenissimos, Principes & Duces illustrissimos, Comites generosos, & quoscunque ullum magistratum gerentes, tam seculares quàm ecclesiasticos, Libellus supplex.

INVICTISSIME Imperator, Reges & uiri principes, quibus ordine legitimo, rationibusq; grauissimis gladium ad coercendam merito supplicio maleficorum effrenem inobedientiam: ad eos uerò qui se rectis politæ legibus inculpatè submittunt, uigilanter defendendos, eoq; nomine tranquillitatem reipublicæ ritè constitutæ sedulò conseruandam, commendauit Rex regum, & Dominus dominantium: uobis demissa oratione hunc supplicem libellum cum omni subiectione reuerenter offero, ex cordis penetralibus orans, obsecrans & obtestans quàm humillimè, ut concedere non dedignemini in illis dæmonum præstigijs, quibus à rerum primordijs tam densas hominum oculis offudit tenebras ille primus uniuersi mali architectus: & in ijs quas senescente mundo demum idem ille ueterator mille artifex in deliris stupidisq; quibusdam mulierculis fabricatus est in Christianæ Europæ fœdissimam labem, hominum errorem crassissimum, cædem insontium frequentissimam, & uulnus conscientiarum magistratus haud profectò leue: concedere inquam clementer, mihi minimo obsequentissimoq; uestro clienti, tempus apud uos proponendi his sex libris meam qualemcunque sententiam. Quæ si supremi ordinis uestri punctum non tulerit, eam uti meritò exibilandam explodendamq;, ut quàm ocyssimè, ita & libentissimè palinodia supprimere non grauabor, rationibus argumentisq; neruosioribus conuictus. Sin uerò authoritatis uestræ calculo ea confirmabitur, operæpre-

cium me feciſſe, in animum inducam: non minori denuò ſupplicans ſtudio, ut huic ſententiæ tum locus detur, ſemota uetuſtatis religione, & opinionis tot ſeculis imbibitæ affectu poſito: ſi quando cùm ueſtri Imperij regnis, prouincijs & ditionibus ſe offerat occaſio deliberandi, iudicandi & pronunciandi in cauſis illis diabolicis, & potiſſimùm in Lamiarum negocio hactenus tam multifarijs tricis inuoluto. Hoc modo ſereniore mentis oculo huiuſmodi dæmonum ludibria diſcretum iri, omnesq; uerè Chriſtianos non tantam eorum eſſe potentiam cognituros, ut dubito minimè: ſic quoque minus innoxij ſanguinis, quem auidiſſimè ſitit ille ab initio homicida, fundetur: nec ita quietis publicæ, cui ipſe tragœdiarum author inuidet ſummopere, compages luxabuntur: & conſcientiæ rariore pungentur aculeo: ſatanæ item imperium indies magis ac magis collabaſcet, atq; Chriſti regnum longius latiusq; propagabitur.

AVTHOR

AVTHOR AD Lectorem.

Omnigenus uafri præpono dæmonis artes,
Quid potis est, & quæ iurè negata sient.
Quid magus infamis monstratur, sagaq; mente
Turbata, hinc meritò quæq; uenefica erit.
Ordine succedunt uarijs cruciatibus acti
Astu dæmonij, nec renuente Deo:
Hi quibus auxilijs licitæ sanarier artis
Ritè queant, sine ui carminis, inde uides.
Post, quæ pœna Magis statuenda est, quæ Lamijs'ue,
Quæ'ue ueneficijs, ultima classis habet.

IOANNES EVVICH DOctor Medicinæ.

Dæmonis exortum, studium, uiresq;, dolosq;,
Qui uelut in media luce uidere cupis:
Qui quæ carminibus sit uis, & quanta nocendi,
Si desint sacris philtra parata modis:
Qui miserè uarijs homines cruciatibus actos
Nosse cupis, quaq; hos arte leuare queas:
Tandem quæ pœna infandæ legitima sectæ,
Insonti ut parcas, constituenda siet:
Hunc lege, quem Ianus Vuierus condidit arte,
Iudicio, & magna sedulitate, librum.
Viue opus eximium, meritumq; attolle trophæum,
Victa est Circeæ turba prophana scholæ:
Viue etiam æternos, Author, fœliciter annos,
Non erit ingenij fama sepulta tui.

IOANNES BRACHELIVS LL. Licentiatus ad Lectorem.

Cùm Deus immensi spacioſa uolumina cœli
Conderet, & medio ſuſpenderet æthere terras,
Ornaretq; polum ſtellis, atq; æthera nimbis:
Illic ſibi pariter famulos, diuina creauit
Corpora, qui tenues ferrent ſua iuſſa per auras,
Quiq; procul curis agerent terreſtribus æuum.
Horum de numero genitor iuſtiſſimus unum,
Sic meritum, Stygias cœlo detruſit ad undas:
Illic & manicis & dura compede uinctus,
Ad ſcelerum pœnas ſedet, æternumq; ſedebit,
Triſtia commiſſæ perſoluens crimina culpæ.
Quas tamen interea fraudes, quasq; improbus artes
Nocte dieq; ſtruat miſeris, quæ retia tendat:
Quid'ue potis, ſi fortè tibi cognoſcere curæ eſt,
Hoc lege, Lector, Opus, docti mònumenta VVIERI:
Hinc optata feres, hinc te tua uota docebis.
Inſuper & magicis quæ ſit fiducia rebus
Attribuenda, modò crudelia pharmaca deſint:
Qua'ue ueneficijs preſſo medicaberis arte,
Quam'ue ſatis dignam pendent ſub iudice pœnam
Sagarum furiale genus, miro ordine narrat.
Sed tibi cur tantos memorande VVIERE *labores*
Sumpſeris, haud equidem ſat adhuc diſcernere poßum.
Publica me, dicis, mouerunt commoda. Sed quis
Publica nunc curat, præclaraq; pectora uulgò
Suſpicit, & meritos rebus perſoluit honores?
Tu tamen hoc feſſam nimium ſolabere mentem,
Quòd tua non ullo moritura eſt tempore fama.

IN

IN ILLVSTRISSIMI CLIVORVM MONTIVM IVLIACI QVE Ducis, &c. GVILIELMI laudem alluſio.

TE quoq; CLIVORVM DVX auguſtiſſime noſtro
Carmine laudatum poſtera fama canet.
Quo DVCE uirtuti ſuus eſt honor, aurea mundo
Quo DVCE cõſpicimus ſecla renata, DVCE.
Quo DVCE per CLIVOS ductantibus agmina Muſis,
Cernitur ACCLIVI Pieris ire uia.
Hinc tibi (CLIVOSO quem ducit ad athera uirtus
Tramite) Cliuorum contigit eſſe Duci.

T. C. deditiſsimus cliens
Car. Vtenhouius F.

IN IOHAN. VVIERVM ILLVSTRISS. CLIVORVM Ducis Archiatrum,

E' CAR. VTENHOVII F. Allusionum Lib. I.

EPIGRAMMA.

Ille VIA *tota totoq́;* ERRARE *uidetur*
ERRO *uagus cœlo docte* VVIERE *mihi.*
Qui Paracelsistæ latitans sub nomine sectæ
Nomen ab ERRANDO *credidit esse tibi.*
Ni quòd ABERRANTES *recto de tramite, rectam*
(Ceu Paracelsistas) cogis inire uiam.
Nam neq; cognomen tibi DEVIVS *indidit* ERROR,
Quem neq; transuersum DEVIVS ERROR *agit.*
Non VIA *tartarei quæ fert Acherontis ad undas*
LATIOR: *Angustum dat tibi nomen* ITER.
Fit VIA VI *quæ nos supera ad conuexa polorum*
Ducit, & accliui surgit in astra VIA.
Tu modò qua ducit VITAE VIA, *perge, beatæ,*
VI'QVE *tibi cœlo sterne* VVIERE VIAM.
Sic fueris Latiæ VITAE'QVE VIAE'QVE CVPIDO,
Argolicaq́; BIOY *uoce* VVIERVS EPΩΣ.

ΟΥΘΕΝ, ἄτορ μυσέων λιχὺ χαίτων, ὁ-ΒΙΟΣ.

Basileæ 1568.

CAR. VTENHOVIVS F.
Gandauus.

AVTHORES IN HOC Opere citati.

A

Abdias Bab. epiſc.
Abenezra.
Accurſius.
Aelianus.
Aelius Spartanus.
Aetius.
Aeneas Syluius.
Henr. Corn. Agrippa.
Aias.
Albertus de Roſat.
Albertus Mag. Teutonicus.
Alchindus Arabs.
Alciatus.
Alexander I.
Alexander ab Alexan.
Alexander Benedictus.
Alexander Trallianus.
Almanſor.
Aloyſius Cadamuſtus.
Amatus Luſitanus.
Ambroſius.
Andreas Maſius.
Andreas Theuet Angoul. hiſt.
Andreas Veſalius.
Angelus Politianus.
Anſelmus Parmenſis.
Antiphon.
Antonius Beniuenius.
Apollonides.
Apollonius Molon.
Apollonius Tyaneus.
Appion Grammaticus.
Apuleius.
Archelaus.
Ariſtophanes.
Ariſtoteles.
Arnoldus de Villa noua.
Artemon.
Artephius.
Athanaſius.
Athenæus.
Athenagoras.
Auerrhoes.
Augerius Ferrerius.
Auguſtinus.
Auguſtinus Steuchus Eugub. epiſc. Kiſam.
Auicenna.
Azarauius.

B.

Baldus.
Bartolus.
Bartholomæus Piſanus.
Baſilius Magnus.
Baßianus Landus.
Benno Cardinalis.
Beroſus.
Boccatius.
Boetius.
Bonauentura.
Bonefacius de Vital.

Ceſar

C.

Cæſar Conſtantinus.
Iul. Cæſar Scaliger.
Hier. Cardanus.
Carolus Bouillus.
Carpocrates.
Caſpar Peucerus.
Caſſianus.
Caſſiodorus.
M. Cato.
Celſus.
Chryſippus.
Chryſoſtomus.
Cicchus Aſculus Florent.
Cicero.
Cyprianus.
Claudianus.
Clemens author lib. Recogn.
Beat. Clemens de Conſtant. Apoſtol.
Cleopatra.
Cœlius.
Columella.
Conſtat. Imperat.
Cornelius Nepos.
Coſtaben Luca Hebr.

D.

Damon.
Dauid Kimhi.
Decretalia.
Democritus Abderites.
Diodorus Siculus.
Dionyſius.
Dioſcorides.
Duris.

E.

Eduardus.
Empedocles.
Epiphanius.
Eurycles.
Euripides.
Euſebius.
Euſtachius.

F.

Gabr. Fallopius.
Ferdinandus Cortheſius.
Ioan. Fernellius.
S. Fontainus.
Franciſcus Morand.
Fulgentius Placiades.
C. Furius Creſinus.

G.

Galenus.
Gaudentius Merula.
Gaufridus Antiſiod.
Gellius.
Georgius Agricola.
Georgius Pictorius.
Georg. Sabinus.
Gerſon.
Geſnerus.
Gyraldus.
Gordonius.
Gotfridus Reinerius.
Gratianus.
Gregorius.

Gre-

Gregorius Naziazenus.
Grillandus.
Grugna Stryac.
Guilielmus Brabantinus hiſt.
Guilielmus Malmes hiſt.
Guilielm. Turnerus Angl.

H.

Harpocration.
Hector Boethius hiſt.
Helmandus.
Heliodorus.
Heimricus Inſtit.
Hermes.
Hermogenes.
Herodotus.
Heſiodus.
Hieronymus.
Hilarius.
Hippocrates.
Hippol. Marſil.
Homerus.
Horatius.
Hugo Cluniacenſis.

I.

Iacobus de Chuſa.
Iacobus D. in Leichtenburch.
Iacobus Meyerus.
Iacobus Ruffus.
Iacobus Sprenger.
Iamblichus.
Iaſon Pratenſis.
Igmarus Remenſis archiepiſ.
Ioann. And.
Ioann. Baptiſta Porta.
Ioann. Franciſ. Picus.
Ioan. Franc. Ponzinibius Placentinus.
Ioann. Guinterius Ander.
Ioann. Herold.
Ioann. Langius.
Ioann. Leo Africanus.
Ioann. Nider.
Ioann. Sleidanus.
Ioann. Vaſſeus.
Ioſephus.
Irenæus.
Iſodorus.
Iſogonus.
Iulianus Apoſtata.
Iulius Cæſar.
Iulius Obſequens.
Iuſtinus.
Iuuenalis.

L.

Labeo.
Lactantius.
Lælius.
Laertius.
Leui Gerſonis filius.
Lilius Gregorius Gyrald.
Lyſimachus.
Liuius.
Lucanus.
Lucianus.
Lucretius.
Ludouicus Cælius Rhod.

Ludo-

Ludouicus Milichius.
Ludouic. Roman. Patrit. hiſt.

M.

C. Manilius.
Marcellus.
Martianus.
Marſilius Ficinus.
Martinus de Arles.
Matthæus Curtius.
Matth. de Afflict.
Matthiolus.
D. Maximus.
Maximus Tyrius.
Melanchthon.
Memphodorus.
Menander.
Mercurius Triſmegiſtus.
Meſue.
Methodius.
Moſes Aegyptius.

N.

Nauclerus.
Nicolaus.
Nonius.

O.

Octauianus.
Oenomaus.
Olaus Magnus.
Oldralus.
Origenes.
Ouidius.

P.

Pamphilus.
Paulus Aegineta.
Paulus Venetus.
Pauſanias.
Petrus Aponenſis de Ebano.
Petrus Argelas.
Petrus Bellonius.
Petr. Lombardus.
Petrus Pomponatius.
Petrus Præmonſtratenſis.
Pherecydes.
Philarchus.
Philo.
Philochorus.
Philoſtratus.
Picatrix Hiſpanus.
Pythagoras.
Platina.
Plato.
Plinius.
Plinius Iunior.
Plotinus.
Plutarchus.
Pontanus.
Porphyrius.
Poßidonius.
Priſcianus Philoſ.
Proclus.
Propertius.
Pſellus.

Q.

Quintilianus.

R.

Rabi Moſes.

Raymundus.
Reuchlinus.
Rhaſes.
Robertus Anglicus.
Rogerius Bachon.
Rondeletius.
Ruffinus.
Ruffus Epheſius.

S.

Saadias.
Sabellicus.
Saxo Grammaticus.
Seneca.
Serapion Aſcalonites.
Q. Serenus.
Seuerus Sulpitius.
Sigebertus.
Iac. Syluius.
Syluеſter Prioras.
Syneſius.
Socrates.
Solinus.
Sophronius.
Speculator.
Strabo.
Suetonius.
Suidas.

T.

Tacitus.
Tatianus Aſſyrius.
Tertullianus.
Thebit.
Themiſon.
Theocritus.
Theodorus Byzant.
Theophraſtus.
Theophraſ. Paracelſ.
Thomas Aquinas.
Tibullus.
Ioan. Tritemius.

V.

Valerius Maximus.
Varignana.
Varro.
Vegetius.
Vincentius.
Virgilius.
Vlpianus.
Vlricus Molitor.
Vopiſcus.

X.

Xanthus.
Xenocrates.

Z.

Zonaras hiſt.
Zoroaſter.
Zozimus.

DE DIABOLO, EIVS ORIGINE, STVDIO ET POtentia, Liber I.

De diaboli origine, quando ſit creatus, quæ eius eſſentia, & de illius lapſu. Caput I.

DAEMONVM præſtigias & incantamenta explicaturus, à primario eorum authore diabolo, huius artibus, ſtudijs & poteſtate exordiar: ut eo cognito, illiusq; authoritate ac exiſtimatione perſpecta, euidentius de omni ipſius opere cenſeatur: atque cunctas eius actiones unuſquiſq; dilucido mentis oculo introſpicere, & poſt hac minus impeditè penitiusq; iuducare queat.

Religionis autem Chriſtianæ ſacram amplexus doctrinam, fideiq́ue indubitatæ confeſsionem, quemadmodum Ariſtotelis Peripateticorumq; nõ eſſe dæmones in rerum natura contendentium, placita prorſus reijcio: ſic & Platonis commenticiam diſtinctionem omnino approbare, aut etiam Porphyrij, Pſelli, Procli, Plotini & Iamblichi opinionibus ſubſcribere nequeo, qui copioſè quidem de dæmonibus, uerùm multa quæ non uidêre aut cognouêre, tanquam rei notæ hiſtoriam conſcripſerunt.

Peripat. negant dæmones.

Fabulæ de dæmonibus

Omnipotentem itaq; uniuerſi architectum Deum, ante aſpectabilis huius mundi opificium, incorporeum illum admirandis ſpirituum ordini-

Gen. 1. Hebr. 1.

Angeli quã docreati. bus in ministerium pulchrè ornatum condidisse, ex historia sancta Mosis, diuinæ Maiestatis legati, *Exod. 33.* atque fidelissimi scribæ (cum quo facie ad faciem quasi cum amico loquutum esse Deum, perhibet Sacrarum literarum ueritas) firmiter credendum

Angeli quid. est. Boni uerò hi spiritus erant omnes, quemadmodum omnia à summo bono creata: naturæ ni-

Dionys. de Diuin. nomin. mirum intelligentes, ἀσώματοι: essentia sua diuinæ naturæ quadantenus conformi, sed finita: à quibus agnosceretur & coleretur Deus eo, quo ipse uellet & præscriberet, modo: quibus & suam uicissim bonitatem in omni æternitate communicaret. quare illis excellentem intelligentiam, eximiam perspicaciam, notionesque æternæ & immotæ iusticiæ suæ illustres, tanquam radios de æterna sapientiæ suæ luce accensos indidit.

Dæmonum origo. Sed ubi quidam, ob dotes quibus condecorati erant, præstantissimas, proprio efferrentur arbi-

2. Pet. 2. Iud. epist. Iob. 4. Luc. 10. trio, & adeò insolescerent, ut sese tandem Deo conferrent, non seruantes suam originem, relinquentes suum domicilium, ac peccantes: eos honoribus nudatos, ministrorum suorum numero exciuit iratus Deus, repulit ac præcipites egit, uinculisque perpetuis sub caligine ad magni illius diei iudicium seruauit. Huc illud Esaiæ uaticinium de superbissimi Babyloniæ regis (quem

Esaiæ 14. Esaiæ 27. Apoc. 12. Luciferam uates nuncupat) fastu & altissimo lapsu contorquent quàm plurimi. Hic draco ille magnus, in terram proiectus cum suis angelis, serpens antiquus, qui uocatur Diabolus & Satanas, ut Ioannes ait, tortuosus serpens Esaiæ. Hunc casum, non solùm nostri & Hebræorum Theologi docent: uerùm etiam Assyrij, Arabes, Ægyptij & Græci suis dogmatibus confirmant.

Phere-

Pherecydes dæmonum lapſum deſcribit: & Ophin, hoc eſt ſerpentem dæmoniacum, rebellantis, & à diuinæ mentis placito deficientis exercitus caput & anteſignatum fuiſſe tradit. Eandem ruinam & Triſinegiſtus in Pimandro depingit: & uetuſtiſsimum Empedoclem, dæmones ἐμπυριωθῆναι cœlo ruentes uocantem, eorum caſum nouiſſe, ſignificat Plutarchus in ſermone de Fœnore. *Ophit.*

Eleganter hic Auguſtinus: Quæris unde diabolus? Inde utiq;, unde & cæteri angeli. Sed cæteri angeli in ſua obedientia perſtiterunt, ille inobediendo & ſuperbiendo lapſus eſt angelus, & factus eſt diabolus. Item de Vera religione, cap. 13. Diabolus inquantum angelus eſt, non eſt malus: ſed inquantum peruerſus, propria uoluntate. Magis enim ſeipſum quàm Deum diligendo, ſubditus ei eſſe noluit, & intumuit per ſuperbiam, & à ſumma eſſentia defecit. *Tract. in Ioh. an. 4.*

Hi ergo ſpiritus antea diuini, cœleſtes, puri, lucidi, nullius maliciæ conſcij, Dei ſolius nutum obſeruantes, in miniſterium emittendi propter eos qui hęredes futuri eſſent ſalutis, angelicam eſſentiam non omnino perdiderunt: ſed perditiſsimè, lumine gratiæ priuati, uitiarunt, denigraruntque, ut iam aerei, mundani, obſcuri, tenebricoſi, & (uno uerbo) immundi malique dicantur & ſint: ac licet lumen intellectus naturalis etiamnum obtineant; lapſus tamen pœnam infinitis partibus duriorem; obſcurata obfuſcataque diuinæ ſapientiæ luce ſuſtinent: & grauiorem expectant, quàm ex tranſgreſsione genus humanum. Quanquam ſi hoc quoque ſupremæ prudentiæ radios, quos in primorum parentum animis *Hebr. 1. Pſal. 103. & 104. Spiritus immundi & mali. Epheſ. 2. 6. 1. Corinth. 2. Zach. 13. Matth. 3. 12. Marc. 1. 5. Luc. 8. 9. 11. Act. 19. Iudit. 9.* *Genus humanum.*

Genes.1. nimis de suo æterno lumine Deus incenderat, retinuisset, plurima acumine mentis perspicacissimo intueretur clarius, penitius intelligeret, certiusque
Genes.8. dijudicaret: quæ nunc hebetato mentis oculo, ceu solis faciem, per densas nubes aut atras in aere nebulas conspicit.

Quare & quomodo Euam deceperit diabolus, & primum corruperit mundum. Cap. II.

Porrò ex hac sui exclusione, repulsa ac ignominiosa ex patrijs sedibus deturbatione, tam ingens & immedicabile erga Deum odium conceperunt hi spiritus, ut quæ eum offendere, uel eius gloriam labefactare, aut quod admiranda prouidentia fabricatus fuerat mundi opificium, deformare, uitiare & corrumpere posse uiderentur, acerrima indagine inuestigare, & studio indefesso conari cœperint. Ac primùm nobilissimâ inter creaturas, clarissimo sapientiæ cœlestis lumine illustratam, absq; labe Deo fœdere consociatam, primam parentem nostram Euam adoriũtur: quam partim amissi status dolore, partim alienæ felicitaris inuidia à Deo alienare, suiq; exitij sociam reddere satagunt, deluduntque astu quàm blandissimo, ubi nullus uidebatur subesse fucus, submota mortis minarum opinione, his quippe uerbis: Nequaquã moriemini. Deinde fraudulẽter elusis & abiectis præceptionibus à Deo impositis, Euam erigunt falsis pollicationibus in spem longè maiorum ornamentorum, excellentioris q; potentiæ, hoc modo scilicet: Deus nouit, quòd ipso die quando comederitis ex ipsa arbore, aperientur oculi uestri, eritisque sicut dij, scientes bonum & malum. Idem profectò

Diaboli erga Deũ odium immedicabile.

Genes.3.

laqueus

laqueus, quo ſemetipſos ſtatim à creatione ſua & al lectos, & irretitos fuiſſe ſentiebant. Sic perfecerũt tandem, ut miſera à mandato deſciſceret, ſequereturq; conſilia in ſuam internecionẽ contra Deum inſtituta atq; ordinata. Nam ſatan iam malus, malumq; trãgreſsione edoctus, & cauſę ſui lapſus probè cõſcius, quòd nimirum præſcriptas ſui miniſterij metas faſtu tranſilire cogitaſſet, in idem ſtudium Euã pertrahere conatus eſt gratæ perſuaſionis illecebris, quòd ab eſu uetito oculis Euæ & Adæ reſeratis, dijs adæquarentur, ſcientes bonum antea ſolummodò cognitum, & malum nondũ notum. Nec illi, ſubſequuturæ ex inobedientia calamitatis prę-ſcio, labor fuit inanis: licet illa ſe à ſerpente falſam, ſerò agnoſceret, confiteretur q;. Violata ſiquidem obedientia, factus eſt hoſtis Dei homo, in pœnas il-lapſus tranſgreſsioni diuinitùs conſtitutas, cõdemnationem nempe, diaboli tyrannidem ac mortem tũ hanc, tum æternã: deniq; & exutus honoribus, dignitate & dominatu, quib. maxima cum authoritate ipſum ornarat Deus. Proinde Tatianus Aſſyrius cõtra Grę cos: Verbũ, inquit, ante creatos homines produxit angelos: utraq; uerò creatura, arbitrij ſui libertati permiſſa eſt, &c. & paulò poſt: Poſtquã uerò homines callidioré quendã, utpote proue ctiorem ætate, ſequuti ſunt, & diuinæ legi ſe opponentem pro Deo habuerunt, tum uerbi potentia & huius dementiæ authorem, & obſequutos ei homines, cõmercio ſuo priuauit: & qui ad imaginẽ Dei factus erat homo, potentiore ſpiritu iam exutus, mortalis fit: angelus autẽ ille primogenitus in dęmonem mutatur: & alij phantaſmata eius ſequuti dæmonum exercitui deputantur, & propter arbitrij libertatem ſtulticiæ ſuæ permittuntur. Scitè

Hoſtis Dei factus homo ex inobedientia.

Quando creati angeli, & quales.

Diabolus quid.

admodum quoque Augustinus hic scribit ad Iulianum comitem: Diabolus est angelus per superbiam separatus à Deo, qui in ueritate non stetit: & doctor mendacij, quia ab ipso primùm inuentũ est mendacium. Ipse est aduersarius effectus generis nostri, inuentor mortis, superbiæ institutor, radix malicię, scelerum caput, princeps omnium uitiorum, persuasor turpium uoluptatum. Hinc ergo, cùm illum primum hominem à Deo factum, Adam patrem omnium nostrũm intueretur, uideretque hominem ex limo terræ ad imaginem Dei factum, pudicitia ornatũ, temperantia compositum, charitate circumdatum, immortalitate uestitum: æmulus atque inuidus tantam beatitudinem hominem accepisse, quam ipse dum angelus esset, per superbiam agnoscitur amisisse, inuidit statim insatiabilis homicida, primumq; parentem nostrum tantis & talibus bonis expoliauit, & nos interemit.

Hominum ante lapsum status.

Hoc auspicato primi conatus successu effrenatius insolescentes hi maligni spiritus, potissimùm recepto à Deo rursus in gratiam homine, mulcta imposita, ac promissione facta de CHRISTO, mulieris semine caput serpentis contrituro, λύτρῳ & mediatore apud Deum, pro genere humano, aduersus eorum uiolentiam: deinceps porrò furere, uarijsque modis ferocius insidiari occipiunt, & machinari omni arte doloq; ea quę ad promissionis huius deprauationẽ, abolitionẽq; in Dei cõtumeliã, & hominũ perniciem facerent. Sic Cainum, tertium hominem, inuidiæ facibus mox inflammant in Abelis iusti, numero quarti, crudelem cædem, homicidæ ab initio: sic deinde Caini sobolem, & uniuersum generis humani figmentum paulatim ea malitiæ

Cain Abelem occidit.

Genes. 4. Ioann. 8.

malitiæ ſceleruṁq; tum magnitudine tum multitudine deprauarunt, ut Deum feciſſe hominem pœnituerit: eumque, prorſus, exceptis octo in arca conſeruatis, aquarum inundatione abſorpſerit. *Gen.6. Geneſ.7.*

Quid in alterius mundi initio machinatus ſit diabolus, & quando Magia infamis cœperit. Cap. III.

HIc deleto propemodum hominũ genere ob proſperas ſuas machinationes, exoptatosque ſucceſſus triumphum ſe acturos hi ſpiritus ſperabant. Qua propter ſiccata aquarum diluuie, ſtatim in alterius huius mundi renaſcentis quaſi infantia, in Nohę patris inebriati irriſionem pudendis eius denudatis, Chamum filium minorem, ut inde patris execrationem audierit, extimulant: cuius filium Miſraim, ab his ſpiritibus haud dubiè inſtitutum, magiæ infamis blaſphemiam impietatem primùm comperiſſe, atq; hinc Ægyptiorum, Babyloniorum & Perſarum duci originem, poſtea docebitur. At Nohę item ſobolem, Iouis Hammonis oraculum, tanquam à Chamo (quod nomen Hebræi aſpiratione paulò duriore pronunciát) refertur alicubi: quemadmodũ Dodonæũ ad Dodanim, Nohę nepotẽ, qui Epirũ, Dodonam prius uocatã, occupauit, excoluit, ſuoq; inſigniuit nomine: ut ſanctas patrũ Eccleſię ſedes in ꝓſtibula dęmonũ, impẽdiò flagitioſa, degenera ſſe ſit ueriſimile. Horrendas uerò idolo'atrias confeſtim à diluuio, Noha adhuc ſuperſtite, indefeſſo dæmonum ſtudio in Eccleſiam Dei irrupiſſe, quas in ſua poſteritate non ſine ingenti animi dolore miſerum ſenem contueri & tolerare oportuit, cum prohibere non poſſet, teſtatur ſacra Hiſtoria. Inde tam

Diluuio mũdus interyt.

Execratio Chami. Gen 9.

Magia infamis inuentor. Clem. lib. 4. Recog.

Iouis Hammonis oraculum.

Dodonæum. Epirus Dodona.

Sodomæ & Gomorræ exitium Gen.19 Esaiæ 13. 2. Petr. 2. Epist. Iud b.

inauditis turpissimæ libidinis furijs, populosissimas Sodomorum & Gomorræ ciuitates exagitat illic spirituum cœtus, ut ne decem quidem in tanto numero inuenti sint iusti: & missis à Domino de cœlis sulphure & igne, subuersæ sint urbes illæ, & in cinerem redactæ, cum tota planicie, omnibus habitatoribus, simulque germine terræ. Hinc euestigiò Loth egressum, ebrietate & incestu cum filiabus nefario grauiter uulnerat. Non ne & Esau de innocẽtis fratris Iacobi nece inferenda, strenuè sollicitat? Pòst & in iustum Iosephum æmulatione fratres excitauit, propemodum fratricidas factos: illum etiam, obiecta adulterij occasione captiosa, tandem perdere uoluit. Non ne etiam, quò Israelem numeraret, Dauidem excitauit satanas? ut pestilentia inde ceciderint uirorum septuaginta millia?

Loth ebrij incestus.

Gen. 27. Gen. 37. Gen. 39.

2 Regum 24. 1. Paral. 21.

Quomodo pro dijs haberi uoluerint dæmones, & præsidere regionibus: eorumq; in hoc officio nomenclaturæ.

Cap. IIII.

Dæmones ut dij habiti.

EIusmodi denuò felicibus auspicijs audaciores redditi dæmones, in huius mundi principatum exules proteruius grassati sunt: cultusque simul multifarios & oracula inde diuersa diuinis contraria effinxerunt: ac ad ea inuitarunt, pellexeruntque animas uacillantes, ita ut uniuersum propè orbem pedetentim quasi obsidione quadã subiugarint: obstreperumque diuinæ legi, contumacem idololatriarum & contemptus eorum, quibus morem gerere decuit, ac cuiuscunque uitiositatis plenum reddiderint. Eò demum audacię & petulantis fastus excreuit horum insolentia & ars, ut pro dijs haberi apud ¡ e:itos imperitosque uoluerint,

rint, & præſidere regionibus, populis, inſulis, mó-
tibus, fontibus, locis, urbibus, uicis, familijs, tan
quam dij proprij, tutelares & patrij: quorum no-
menclaturas partim Hiſtoria ſacra, partim Origenes, Tertullianus, Apuleius, Diodorus Siculus, partim alij recenſent hiſtoriographi & ſcriptores haud ignobiles. Eorum uerò nominum explicatione, ut plurimum ſtudia dæmonum prodi non dubium eſt: ſic Bel, uetuſtũ, nihil, cõfuſum ſonãs, Babyloniorũ habebatur deus: Eſaiæ 46 Daniel. 14.

Tertull. in Apolog. ad-uerſ. gentes cap. 23. De dijs gentium Lilius Gregor. Gyrald. De cognominib deorum. Iulia vis Auri. Leſſ. & Germanicus libris ſex Iouis Heroid Dæmones p dijs habiti, et eorũ nomina. Bel Beelzebub. Lactant lib. 2. cap. 15. de Orig. err. De Priapo. hermaphrodito Dionyſio, gentium deo, Diodor. Sic. lib. 5. cap. 1.

Beelzebub, dominus muſcę: qui omnibus retia tendens, muſcam ſaltem, id eſt infirmum capit. Spurciſsimum Accaronitarum idolum, qui ſunt quidem in regione Iudęæ, ſed impij. 4. Reg. 1. Ab hoc principem dęmoniorum Beelzebub nuncupa runt Hebræi: Matth. 12. Luc. 11. Plutonem Græci, ut Triſmegiſtus, *Δαιμονάρχλω* dixerunt: pleriq; Latini Sumanum, quaſi ſummum deorum manium: à gentibus Priapus appellabatur. Serapin & Proſerpinam, malignorum dæmonum primarios uocat Porphyrius.

Baal, idolum aut dominans uel ſubijciens, aut poſsidens, nomen idoli à Sidonijs ad Iudęos profecti, Samariæ & Moabitarũ numinis: Martẽ Græci putãt. Num. 22. Rom. 11. Id Gedeon deſtruit, Iud. 6.

Beelphegor, dominus hians, aperiens, nudus, aut dominus hiatus ſiue nuditatis, Moabitarum deus: Oſeæ 9. 11. Num. 25. Deuteronom. 4. Sic & Phegor: Num. 25. Deut. 3. 4. Ioſue 22.

Adramelech, pallium regis, ſiue magnitudo uel potẽtia regis uel conſilij, idolum Sepharuaim: quę fuit Aſſyriorum urbs: 4. Reg. 17.

Anamelech, afflictio ſiue reſponſio regis, deus Sepharuaim. Succot Benoth, tabernacula filiarũ, *4. Reg 17.*

Babyloniorum numen.

Nergal, explorans, aut lucerna tumuli, idolum Cuthæorum, qui ex Persida erant, ac Media oriundi Ioseph. lib. 11. cap. 2.

Asima, delictum, idolum uirorum Emath.

Nibhas, prophetans, aut potius loquens uisionẽ, aut fructus uisionis, deus Heuæorum.

Tartac, concatenatus, Heuæorum numen. 4. Reg. 17.

Nisroch, tentatio delicata, idolum adoratum à Sennacherib rege Assyriorum: 4. Reg. 19.

Chamos, quasi palpans, aut quasi recedens, uel auferens, Moabitarum numen: Numer. 21. 3. Reg. 11. 4. Reg. 23. Ierem. 48. Ammonitarum, Iud. 11.

Melchom, rex uel consiliator eorũ, idolum quod colebant filij Ammon: 4. Regum 23. 1. Paralip. 20. Ierem. 49.

Dagon, frumentum, aut dolor, uel denique piscis eorum, Philistinorum idolum: Iudic. 16. 1. Machabæor. 10.

Astarte, quod à caula siue grege dici uidetur, nomen deæ Sidoniorum, à Salomone cultæ: 3. Reg. 11. 4. Reg. 23.

Sumpsisse præterea quandoque nomina hos spiritus à pessimis hominibus, aut pessimorum hominum habitationibus, in literis Sacris comperimus. sicut Astaroth, Palæstinorum fuit deus, Iosepho teste: quem sustulerunt Iudæi Solomonis iussu, 1. Regum 7. Item deus à Solomone adoratus, 4. Regum 23. Et quanquam significet greges, aut etiam diuitias, faciens explorationem siue tineam legis: fuit tamen olim nomen ciuitatis Og regis Basan, in qua habitarunt Gigantes: item urbis Amorrhæorum.

Astaroth. Lib. 6. ca. 14. antiq. Iudai.

Legun-

Leguntur & aliæ in Biblijs, horum numinũ nomenclaturæ: ut Baalim, Plurali numero: 1. Regum ſeptimo. 2. Paralipomenon. 28. Ieremiæ ſecundo.

Baalberith, dominus fœderis: Iud. 9.

Remipha: Actor. 7.

Remmon, id eſt altitudo. 4 Reg. 5.

Adonis, in Hebræo Thamuz, hoc eſt conſumptus, ſeu incendium, Syrum eſt: Ezech. 8.

Narrat Philo, fuiſſe Amorrhæis ſeptem ſimulachra aurea, quas uocabant Nymphas ſanctas: quæ inuocatæ oſtenderunt Amorrhęis per ſingulas horas opera eorum, & nomina eorum: nomina mulierum, quę fuerunt uxores ſeptem uirorum peccatorum, qui eas conſecrauerunt poſt diluuium, uidelicet Chanaan, Phut, Selath, Nembroth, Abirion, Elath, Deſuat.

Deus Vualdat: Abd. epiſcop. Babyl. libro 8. Hiſt. Apoſtol.

Adorabantur & uituli aurei: 3. Regum duodecimo. Militia cœli: 4. Regum 17. Regina cœli: Hieremiæ 44.

De prouinciarum dijs, Græcorum idololatria, Romanorum deorum diſtinctione & ſacrificiorum numero, item quòd in Dei populum peruaſerit idololatria.

Cap. V.

COluerunt & reliquæ prouinciæ ſuos deos: Ægyptij, Oſirim & Iſidem: quorum filius Anubis, quòd canib. gauderet, in ſpecie canis etiam ab ijſdem cultus eſt. unde Virgilius inquit: *Prouinciarum dij.*

Omnigenumq; deum monſtra & latrator Anubis.

Nam quædam, ait Strabo, animalia ſunt, quę Ægyptij

gyptij uniuerſi colunt, quemadmodum ex animalibus terreſtrib. tria, bouem, canem, felem: ex uolatilibus accipitrem atq; ibim, ex aquatilibus duo, lepidotum piſcẽ, & oxyrinchũ. Sunt alia quę quiſque ſeorſim colit, ut Saitæ & Thebani ouem, Latum piſcem Nili Latopolitani, lupum Lycopolitani, Cynocephalũ Hermopolitani, cepum Babylonij qui ſunt iuxta Memphim, aquilam Thebani, leonem Leontopolitani, capram & hircum Mendeſij, murem araneum Athribitæ. Item alij aliud. Æthiopes, Meroen incolentes, Iouem & Bacchum: Arabes, cũ Baccho Veneré, & Diaſaren: Bœoti Amphiaraum, Aphri Mopſum, Scythæ Mineruam, Naucratitę Serapim, Syri Aſtartem, Norici Tibilænum, Mauri Iubam, Macedones Gabirum, Pœni Vranum, Samos Iunonem, Paphos Venerem, Lemnos Vulcanum, Naxos Liberum, Lampſaceni in Heleſponto Priapum, in Diomedea inſula, Diomedem: in cuius tẽplo, mirabili obſequio aues aquam roſtris adferunt, aduenas exteros infeſtè perſequũtur & pellũt: Grę cos homines nõ ſolùm admittũt, ſed ipſis etiá adulãtur, idq; dęmonũ inſtinctu, quorũ intereſt perſuaſiſſe deum factũ eſſe Diomedẽ. Sic Delphi colũt Apollinẽ: & quemadmodum canit Ouidius in Faſtis,

Strabo lib. 16. & lib. 17.

Auguſt. li. 18. de ciuitate Dei, cap. 18.

Pallada Cecropidæ, Minoia Creta Dianam,
Vulcanum tellus Hypſipylæa colit:
Iunonem Spartæ, Pelopeiadesq; Mycenæ,
Pinnigerum Fauni Mænalis ora caput.

Græcorum idololatria.

Græci ad hæc, quorum poſt Ægyptios uanitas, præcipua & ſuperſtitio celebratur, cœlo Iouem, mari Neptunum, intimis terræ cauernis & receſsibus Plutonem præfecerunt, ac horum ſingulis alios infinito numero adiunxerunt. Saturnum & Cybelem Ioui: item Mercurium, Apollinem, Martem, Iunonem,

nonem, Mine ruam, Venerem, Dianam Epheſiorũ deam, Actorum decimonono. Neptuno Nereum, quem ἀταμάνα & πόρνα nominarunt, Latini Portumnum, & cohortes Nympharum. Imò ſingulis in natura corporibus adeſſe peculiare numen, ut crederetur, perſuaſit diabolus: eamq; opinionem, numinum illorum ſeſe ſpecie oſtentans, auxit & confirmauit.

Nec ferè pauciores deos Romani habuerunt: inter quos numerantur ab antiquioribus pro euocandis fulminibus, Statores, Tonantes, Feretrij, Iupiter Elicius: deinde dij maiorum gentium, Iuno, Veſta Troianorum dea, quam profugus Æneas in Italiam tranſtulit: item Minerua, Ceres, Diana, Venus, Iupiter, Mars, Mercurius, Neptunus, Vulcanus, Apollo, qui ab Ennio enarrantur, & Conſentes dicuntur, cum Ioue de rebus omnibus conſultantes: quibus octo adiungebantur, ut coadiutores, ſelecti dij nuncupati, Ianus, Saturnus, Genius, Plutus, Bacchus, Sol, Luna, Tellus: Penates, Iuno & Minerua: dij cõmunes, Mars Latio uenerandus erat, quia præſidet armis: item Bellona, Victoria: dij geniales, Terra, aqua, aer, ignis, ſol & luna, quibus natali die quiſque ſacrum faciebat, quòd rerum gignendarum & producendarum uim obtinere exiſtimarentur. Genij duo, Lares, quos priuatarum rerum, triuiorum uiarumque & urbis curam agere opinio erat. Vnde appellabantur inferiores ac minorum gentium dij, & Præſtites Ouidio 5. Faſtorum dicti,

Romanorum dij.
Ioues.
Dij maiorũ gentium.
Veſta.
Conſentes.
Dij ſelecti.
Penates.
Dij cõmunes.
Dij geniales.
Genij.
Lares.
Præſtites.

Quòd præſtent oculis omnia tuta ſuis:

id eſt, quòd res omnes conſeruent & tueantur in ędibus: pacato enim & quieto numine domum poſſidere putabantur.

Affinxerant & deos indigetes: qui ex hominib. ob exi-

Indigetes

Dij Patrij et tutelares

ob eximias belli & pacis artes & bene merita, inter deos erát relati. His accedebãt dij patrij & tutelares, & reliqua familia Faunorũ, Syluanorũ, Satyrorum, Lemurum. Potentiſsimũ ſuum numen Thor appellarunt Gothi, alterum Odhen, tertium Friga. Varro, qui Ethnica numina ſingulari conquiſiuit diligentia, ſupra triginta milia commenticiorũ deorum reperiſſe ſe, literarum monumentis tradidit. Hinc etiam rituũ & ſacrificiorum excreuit numerus, quorum ſexcenta ſexaginta ſex genera Aegyptijs in uſu fuerunt: Græcis & Romanis non multo pauciora. Et quanquam hi ab illis deorum numero & ſacrificijs olim ſuperati putantur, factã tamen temporis ſucceſſu multam uiciſsitudinem, Romanosque ſuperſtitionis uictoria potitos eſſe, dolens uereor.

Olaus Magn. l. 3. c. 4. hiſt. Septent.

Idem Oenomaus & Heſiodus.

Deorum numerus.

Sacrificiorũ numerus apud Aegyptios.

Prolixior uerò in recitando gentiliciorum deorum catalogo fui, ut in ſuis exorciſmis & preculis ſub barbararum & ignotarum uocum pallio ſæpe dæmonia tegi meminerint, qui illas uſurpant liberius. Deos gentium dæmonia eſſe, affirmat regius ille uates Dauid: quæ dicuntur etiam in Sacris literis dij gentiũ, terrarũ, & dij populorũ terrę, 2. Paralip. 32. dij populorũ. 1. Paral. 16. dij terrę, Iud. 3. Idola nationũ, Sapient. 15. dij montiũ, 3. Reg. 20. dij filiorũ Seir, 2 Paral. 25. dij Damaſci, 2. Paral. 28. Dij aũt alieni frequẽter nũcupãtur, quales ex ęde Domini abſtulit Manaſſes, 2. Paral. 33. itẽ Ioſias. 4. Reg. 23.

Dij gentium dæmonia.

Pſal. 95.

Nec ſolùm abominanda hæc idololatriæ portenta inualuerunt, peruagataque ſunt omnes gentes: uerùm etiam in populum Dei molimine diaboli peruaſerunt, uirusq; ſeminarium ſparſerunt. Nam deos Laban patris ſui, & ſoceri Iacobi, furabatur Rachel fugiens. At Iacobus tandem domui ſuæ

Idololatria in pop. Dei.

Gen. 31.

Gen. 35.

ſiæ, & omnibus qui ſecum erant, pręcipit Inquiens: Abijcite deos alienos, qui ſunt inter uos, mundamini, & immutate ueſtimenta ueſtra. Itaq; eos illi cum in auribus quę in illorum auribus erant, dederunt Iacobo, quos ſubter quercum, quæ erat iuxta Sichem, ille defodit. Vituli item ſimulachrum adorat, eiąue ſacrificat populus Iſrael in deſerto, dicens: Iſti ſunt dij tui ô Iſrael, qui fecerunt te aſcendere de terra Aegypti. ac tria millia uirorum è populo ob hanc impietatem interficiuntur à Leuitis uno die. Et Iudic. 10. filij Iſrael rurſus fecerunt malum in oculis Domini, coluerunt q; Baalim & Aſtaroth, & deos Arâ & Syrię, deos Sydon & deos Moabitarũ, & deos filiorũ Ammõ, deos deniq; Palęſtinorum: deſeruerunt que Dominum, & non ſeruierunt ei. Item, particeps idolorum Effraim. Oſeæ 4. & Ezechielis 8.18. & multis alijs locis.

Exod. 32. Vituli adoratus.

De humani ſanguinis uictima, à diabolo inuenta, celebrataq; in populo Dei, apud Græcos, Romanos & alios: item de diuinatione ex mactatorum hominum uiſceribus.

Cap. VI.

SVb hoc quoq; fraudulento blaſphemiarum, ſacrificiorum & uaticiniorum prætextu (quod magis deplorandum) teterrima flagitia & horribiles cædes fabricatus eſt mille artifex ille, in cœtu Iſraelis ſancto: ut is abiectis contumaciſsimè legibus cœleſtibus & oraculis ſanguine humano litauerit, filiosque & filias per ignem duxerit, in gratiam & cultum Moloch idoli Ammonitarum, in ualle Gehennon, crudelitate plus quàm ferina.

Humani ſanguinis uictima.

2 Paral. 33. Hieremi. 32. Pſal. 106.

Quum etiam Græcis & Romanis, in nefanda ac multiplici idololatria, multa ſint communia: & ut alia plura, ita quoque ritus certorũ ſacrorum Romani

Sapient.14. mani à Græcis sint mutuati: eo demum insaniæ & inhumanitatis utrosque redegit diabolus, ut ad sua ipsius iussa humano quoque sacrificarēt sanguine.

Tiresiæ & Calchantis uaticinia. Hoc enim authore, uaticinia Tiresiæ & Calchantis iubebāt mactare humanas uictimas: sanciebantq; præsentem ἀδολεμαχίαν, atque prodigiosam illam de plurium deorum numero opinionem. Tiresias pol licetur Thebanis uictoriam: sed ea lege, ut Creon-

Creontis filius uictima. tis filius mactatus sit uictima pro patria. Calchas uaticinatur de Troiæ excidio, & successus spōdet:

Iphigenia hostia. at simul Agamēnonis filiā Iphigeniā immolari iubet. Ionibus remedium desiderantibus ab oraculo Delphico, aduersus sæuissimam luem in tota uicinia horribiliter grassantem: respondet Delphicum numen, Non remittendam pestem, nisi offeratur

Menalippus Comethone. Dianæ Triclarię Menalippus cum Comethone, quam in Dianę templo ipse stuprauerat: & nisi annuat in eodem tempore pro Menalippo elegantissimus iuuenis, pro Comethone puella uenustissima ad Dianę aram mactetur. Idem in Messenijs in longo illo & diuturno bello, quod cum Lacedęmonijs gesserunt, consulentibus de exitu, prędicit uictoriam: uerūm ea conditione, si uirginem incorruptam de Aepytidarum familia Deo sacrificarent. Ibi quùm Aristodemus, unus ex præcipuis familię Aepytidarum, gratificaturus patriæ, filiam quam habebat unicam, destinasset immolationi: alius quispiam amore puellæ adactus, quò miseram seruaret, ex se grauidam esse, & idcirco Deo litari non posse, fingit. Quo audito, pater effreni

Aristodemus filiam et seipsum iugulat. exardescens iracundia, euestigiò interemptam filiam dissecat: paulo pòst noctu secundùm quietem fœda specie sauciatæ & concisæ filiæ à sathana repræsentata, grauiter animo deiectus, ad tumulum

eius

eius ſemetipſum iugulat. Androgei etiam cędes expiari ſcilicet non poterat, niſi Athenienſes quotannis ſeptem adoleſcentes & totidem puellas in Cretam Minotauro deuorandas mitterent.

Nationem eſſe omnium Gallorum admodum deditam religionibus, ſcribit Cęſar: atq; ob eam cauſam, qui ſunt affecti grauioribꝰ morbis, quiq; in prælijs periculisq; uerſantur, aut pro uictimis homines immolant, aut ſe immolaturos uouent, adminiſtrisq; ad ea ſacrificia Druidibus utuntur: quod pro uita hominis niſi uita hominis reddatur, non poſſe deorũ immortalium numen placari arbitrantur, publicaq; eiuſdẽ generis habẽt inſtituta ſacrificia. Alij immani magnitudine ſimulachra habẽt, quorũ contexta uiminibꝰ membra uiuis hominibꝰ complent: quibus ſuccenſis, circũuenti flamma exanimantur homines. Supplicia eorũ qui in furto aut latrocinio, aut aliqua noxia ſint comprehenſi, gratiora dijs immortalibus eſſe arbitrantur. Sed cùm eius generis copia deficit, etiam ad innocentium ſupplicia deſcendunt. Non igitur immeritò tantæ immanitatis adminiſtros & uates tam Barbaros, quos Cęſar Druidas uocatos dicit, Bardos Lucanus appellat: *Lib. 6. de bello Gall.* *Druidæ Bardi.*

Vos quoq; qui fortes animas belloq; peremptas,
Laudibus in longum uates demittitis ęuum:
Plurima ſecuri fudiſtis carmina Bardi.

Tertullianus in Apologet. refert in Aphrica infantes palàm Saturno fuiſſe oblatos uſq; ad proconſulatũ Tyberij, qui ſacerdotes eius religionis in patibulis ſuſpendebat. Summè id placuit illi, qui ab initio homicida fuit. Eodẽ authore, à Gallis ſeniores Mercurio offerebantur: eiuſmodi oblatio ludus erat lętus Tauricis. In ciuitate Enchadarũ, quidã Iupiter in ludis ſanguine humano perfundebatur. Cũ Bellona, belli dea, paciſcũtur ſanguine ex lũbis effuſo. In officio diuino

d nobiles

nobiles pueri cæduntur omnes, aſtantib. parentibus qui ut perdurent hortantur. Temixtitæ in America, idola ſanguine hominum oblatorum conſperſa fuiſſe, author eſt Ferdinandus Corthesius.

Olaus Mag. de gentibus Sept. lib. 3. ca. 3. 4.

Gothi quoque ſuum maiorem deum Odhen, id eſt fortiorem, armis præſidentem, ſemper crudeliſsimo placauêre cultu morte ſcilicet captiuorum: arbitrati, bellorum præſidem conuenientius humano conciliari cruore, à quo omnem belligerandi induſtriam tam abſolutè didiciſſent, ut deuictis Europæ & Aſiæ potentiſsimis imperijs, ſummum fortitudinis nomen reportarint. Item Froe, Vpſalenſis deorum ſatrapa, deus ſanguinis poſtea habitus, humanorũ corporũ hoſtias mactauit. Teutates & Heſus idola quondam fuêre Gallorum, quibus etiam non niſi ſanguine humano ſacrificabant, teſte Lucani uerſu:

Et quibus immitis placatur ſanguine diro
Teutates. ——

Talia certè non ab illa æterna mente, iuſta, caſta, miſericorde, rerum tam conſeruatrice quàm conditrice: ſed procul dubio ab authoribus dæmonibus oriebantur, qui ueri Dei odio, inde uſque à rerum primordijs, in conſcientias & corpora hominum quauis occaſione immaniſsimè ſæuierunt, & multiplici eorum cæde plurimùm delectati ſunt, adeò etiam ut uoluptatem hanc, quam ex ſucceſſu talium latrociniorum capiũt, riſu nonnunquam inter dira ſacra prodiderint. quis enim alius eius riſus auctor fuiſſet, qui ex iugulo uirginis ac puellæ illius ortus traditur, quàm Mithridates haruſpicum iuſſu Furijs immolabat? Accidit hoc L. Sylla, Q. Põpeio Coſſ. atteſtante Iulio Obſequente. Hinc philoſophi tradunt, dæmones nidoribus ſacrificiorum affici: incantationibus item, quæ plerunque ſanguine fuſo, ſuffumigationibus adhibitis celebrabantur, præfuiſſe. At ô miſeræ deceptionis errorem,

tale nu-

tale numen colere, quod hominum morte placatur: ait Caſsiodorus in Epiſt.

Atqui ἀνθρωποθυσίας, id eſt, diuinatione ex mactatorum hominum uiſceribus, primùm ſolumque diaboli inſtigatione uſum Heliogabalum imperatorem, turpiſsimum & flagitioſiſsimum monſtrum, accepimus: qui paulo poſt huius immanitatis pluſquam beluinæ pœnas meritò dedit, quando crudeliter interfectus, & in latrinam abiectus, inter excrementa computruit. *Diuinatio ex uiſcerib. mactatorum hominum.*

De diaboli uatibus, Enthuſiaſtis, Pythijs mulieribus, & Sibyllis. Cap. VII.

VT porrò ſuam in hoc mundi theatro tragœdiam idoneis dem cohoneſtaret organis, & ſuis undiquaque communiret membris, enthuſiaſtas & uatidicos miniſtros quoque finxit dæmon, æmulatione ueri Dei, qui per prophetas ſanctos cum patribus loquutus eſt, ne cedere Deo uideretur ſcilicet, & in grauiorem hominum ruinam. *Enthuſiaſtæ*

Adhibuit inſuper eiuſdem artis fœminas, uates Pythias, quæ penè apud ſingulas fuêre gentes, atque adeò Dei populum etiam conſpurcarunt: ut Moſes lege lata ſtrictiſsimè cauerit, ne conſulerentur, easque lapidibus obrui iuſſerit. Eiuſmodi conſultationis diras luit pœnas Saul rex. Huc pertinent pleræque famoſæ Sibyllæ, à dæmone uelut conductæ, ad ipſius regni quod in genere humano inſtaurarat, conſeruationem & confirmationẽ. ex quarum libris ad uarias inſanias cõpellebantur Romani: ut apud alios pleroſq; tũ apud Zozimũ uidere eſt, à quo multa citãtur carmina Gẽtiliũ ſupſtitiõe plena. licet Sibyllę uel Erythreę uel Cumanę opus heroico ſcriptum carmine, Chriſti *Pythiæ uates.* *Leuit. 19. 20.* *1. Reg 28.* *Sibyllæ.* *Ambroſ. in Comment. in epiſtolã priorẽ ad Corinthi*

præconia declararit. Ex prophetarum enim uaticinijs, potissimùm Esaiæ & Dauidis, non obscurè ea colligere potuit diabolus. Mansit tamen eiusmodi uatum præcipua authoritas & obseruantia usque ad Christum, æterni Dei filium: quo nato, prodeunteque ut legationis suæ ministerio ex Patris cœlestis uoluntate perfungeretur, cessarunt passim in orbe terrarum oracula, & quæcunque impiarum diuinationum genera: testibus Athanasio, Augustino, Eusebio, Lactantio, Plutarcho, Plinio: conticueruntque dæmones ubique, & tanquam ranę Seriphię obmutuerunt: ac de sertis quibuscunque enormis suæ nequitiæ latebris, cesserunt, non quidem ultrò, uerùm compulsi, partim quidem horrendo metu omnipotentiæ uindicis CHRISTI: partim uerò condemnationis sui, quam præ foribus iam esse cernebant. Quandoquidem eò CHRISTVM missum probè norant, ut satanę opera pessundaret, demolireturque, & genus humanum in integrum restitutum uindicaret aduersus diaboli technas, rabiemque ex his Zacharię uaticinijs diuina uoce longè antea traditis: Eritque die illo, dicit Dominus exercituum, excindam nomina idolorum è terra, ne ultrà eorum fiat mentio: & pseudoprophetam & immundum spiritum de terra auferam. Si postea tamen adhuc fuisse audita responsa quis obijciat, ea certè tam fuerunt rara, læsa, manca, & omnino inutilia, ut nulli haberi loco debeant. Pulchrè igitur & uerè Athanasius inquit: Olim dęmonia inani specie ludibrijsque rerum intricabant homines, insessis alibi fontibus, alibi fluuijs, lapidibus aut lignis, atq; ita præstigijs fatuos in furorem agebant: nunc uerò quum apparuit Dei uerbum, spectra huiusmodi & ludibria imaginum cessauerunt.

Christo nato cessarunt oracula, conticuerũt dæmones. Athanas. de Humanitate uerbi, eiusq; corporali aduentu. Aug. de ciuit. Dei. Euseb. lib. 7. cap. 6. & 15. cap. 1. 8. Plutarch. de abol. Orac. Plin. lib 30. cap. 1. Zach. 13.

De

De uno eodemq; diaboli cultu in diſsitiſsimis regionibus, & quàm uariè in Chriſtiana Europa illudat. Cap. VIII.

TAndem & hoc non ſine ſingulari ſtudio & ratione machinatus eſt diabolus (quanquam peculiares quaſdam cæremonias coluiſſe pleroſque non diffitear) ut non ſolùm in longiſsimè diſsitis totius orbis partibus, uti olim apud Gallorũ Druidas, & remotiſsimos Indorum Gymnoſophiſtas, unus idẽque eius cultus obſeruaretur: ſed & (quod multo magis mirandum, uel potius dolendum) in Chriſtiana noſtra Europa apud diuerſiſsimas regiones, in cuiuſcunque materiæ uel nominis idolis, non diſsimili ritu honor ſibi haberetur. *In cuiuſcunq; materiæ uel nominis idolo colitur diabolus.* Hanc cęcitatem apud commoda ſuis *pręſtigijs* organa auxit, uoce, cantu, capitis nutu, *auerſione*, *inflexione* ad latera, manuum geſticulationibus, aut alijs motibus: eoq́ue modo indicia propitiæ uel auerſantis atque abhorrentis uoluntatis edidit ex ſtatuis: prophanauitq́ue loca, quæ certè erant domicilia & ſedes doctrinæ cœleſtis, ſanctiſsimæ ſcholę patrum, & ναὶ ἅγιοι, ἐν αἷς λαλιὰ ἐγένετο τοῦ θεοῦ, in quę uelut conuerſa ſuæ impietatis & ſuperſtitionis latibula, ſuas blaſphemias in Deum contumelioſas, & hominum generi exitiales eructare atque euomere conatus eſt. *Sap. 14. 15.* Imò in hac mundi ſenecta nutantibus technis illis manifeſtis, ſe in uero Dei templo collocat, & hominum mentib. dominatur, in lucis angelum tranſformatus. Hac ratione, ſe grauiori diuinæ maieſtatis contemptu, atque hominum exitio magis ulciſcitur. *In uero Deĩ tẽplo ſe collocat diabolus.* *1. Cor. 3. 6.* *2. Corinth. 11.*

Huc pertinent ludibria quibus noſtros homines etiam adegit, ut niſi ſacro baptiſmo regenerationis lauacro ad Chriſti ſolummodo membra pertinente, & *Campanariũ baptiſmus & exorciſm.*

exorcismis tantùm ubi è sua sede deturbandus est dæmon, ab illis qui eius pellendi singulare donum habet applicandis, campanæ & tintinnabula expientur, sanctificenturq;, sponsoribus & testibus in sacrilegam uberioris auri expilationem undique conuocatis, res illas inanimatas mortuasq; è turribus à diabolo ablatum iri, simplicibus persuasum sit. Quinimò foueæ & stagna ostendũtur, quæ etiam uidi, si dignus sum, quò eiusmodi non baptizatas consecratasque campanas à dæmone ex turribus proximis inuectas esse, asseueranter dicunt: audiriq; earum sonum nocturna hora duodecima in Natiuitatis Christi solennibus, uel etiá singulis quatuor anni tẽporibus, quæ uocant: & eum commori, qui audierit. Sic fit, ut à sono caueant imprudentes, nec inueniatur qui audierit: & si aliquem audire contingeret, is proculdubio à dæmone ob impietatem illuderetur: interim tamen hisce religionis nostræ præstigijs illi detinentur. nec ita pridem eò loci prope Abbatiam Knechtestein ductus sum, ubi firmiter adhuc credi hoc sacrilegiũ coràm audiui: monstratur fouea, turrisque ostenditur. Propterea perquàm prudenter & piè Cæsar Maximilianus inter grauamina sedis Romanæ à Germanis non tolerãda, cãpanarum cõsecrationem recensuit in hęc uerba: Suffraganei excogitauerunt, ut solum ipsi, & nullus alius sacerdos, laicis campanas baptizarent. Credunt deinde simpliciores, ita affirmantibus suffraganeis, tales campanas baptizatas, dæmones & tempestates pellere. Quapropter innumeri plerunque adhibentur cõpatres, præcipuè uerò qui fortuna pollent: exorãtur, qui baptizationis tempore funem, quo campana ligata est, tangunt, ac suffraganeo præcinente (quemadmodum in paruulorum baptizatione fieri solet) omnes pariter respondent, ac campanæ nomen ingeminant, uestęque noua (quemadmodum & Christianis

fieri

fieri ſolet) cápana induitur. Inde ad ſumptuoſa properatur conuiuia, quibus præcipuè compatres, ut eo largius munera offerant, adhibentur: necnon ſuffraganei, & eorum capellani cum multis alijs miniſtris regaliter paſcuntur. Nec hoc ſatis eſt, ſed & ſuffraganeo mercedem perſoluere neceſſe eſt, quam illi munuſculum uocare ſolent. Inde euenit, ut aliquando etiã in paruis uillis centũ floreni in tali abſumantur & expendantur baptizatione. Quæres non ſolùm ſuperſtitioſa, ſed etiá Chriſtianę religioni contraria, ac ſimpliciorũ ſeductio & mera eſt exactio. Verumetiã epiſcopi ut ſuffraganeo, uel uiliſsima obærare poſsint mercede, talia & adhuc abſurdiora tolerant. Res igitur tam nephanda & illicita meritò aboleri debet.

Scribit itaque in hæc uerba, ſcitè admodum Lactãtius: Ita hominum credulitatẽ mentita diuinitate deludunt dæmones, quòd illis uerum aperire non expedit. *Hi ſunt*, qui imagines & ſimulachra fingere docuerunt: qui ut & hominum mentes à cultu ueri Dei auerterent, & fictos mortuorũ regum uultus & ornatus exquiſita pulchritudine ſtatui cõſecrariq; fecerũt, & illorum ſibi nomina quaſi perſonas aliquas induerunt. Sed eos magi, & ij quos uerè maleficos uulgus appellat, quùm artes ſuas execrabiles exercent, ueris ſuis nominibus cient, illis cœleſtibus quę in Sacris literis leguntur. Hi porrò inceſti ac uagi ſpiritus, ut turbent omnia, & errores humanis pectoribus infundãt, ſerunt ac miſcent falſa cum ueris. Ipſi enim cœleſtes multos finxerunt eſſe, ſed ueritatem mentitis nominibus inuolutam ex oculis abſtulerunt. Et paulo pòſt: Illi autem qui deſciuerunt à Dei miniſterio, quia ſunt ueritatis inimici & pręuaricatores, Dei nomen ſibi, & cultũ deorũ uendicare conãtur: non quòd ullum honorẽ deſiderent (quis enim honor perditis eſt?) neq; ut Deo noceant, cui noceri non poteſt: ſed ut homi-

Lib. 2. ca. 15. de Orig. err.

Magi. Maleſici.

nibus, quos nituntur à cultu & noticia ueræ maiestatis auertere, ne immortalitatem adipisci possint; quã ipsi sua nequitia perdiderunt. Offundunt itaq; tenebras, & ueritatem caligine obducunt, ne Dominum, ne Patrem suum norint. & ut illiciant facilè, in tẽplis se occulunt, & sacrificijs omnibus præsto adsunt. Eduntque sæpe prodigia, quibus obstupefacti homines, fidem commodent simulachris diuinitatis ac numinis. Et pòst: Itaque sibi apud homines, qui eos nesciunt, authoritatem ac timorem pariunt. Hac uersutia, & his artibus, noticiam ueri & singularis Dei apud omnes gentes inueterauerunt. Suis enim uitijs perditi sæuiunt, & grassantur ut perdant. Idcirco etiam humanas hostias excogitarierunt, ipsi hostes humani generis, ut quàm multas deuorarent animas. Plura ibidem. Nec mirum, ait Saxo Grammaticus de Rugianis, si illorum numinum potentiam formidabant, à quibus stupra sua sæpenumero punita meminerant. Siquidem mares in ea urbe Karentina, cum fœminis in concubitum accitis, canum exemplo cohærere solebant: nec ab ipsis morando diuelli poterant. Interdum utrique perticis ediuersò appensi, inusitato nexu ridiculum populo spectaculum præbuêre. Ea miraculi fœditate solennis ignobilibus statuis cultus accessit: creditumque est, earum uiribus effectum, quod dæmonum erat præstigijs adumbratum: qui statuis demolitis, Rugianorum templa & urbes destituerunt.

Obscœnũ diaboli ludibrium. l. 14. de reg. Daniæ.

Sic dæmonem, eiusque studia depingit Tertullianus: Agnoscimus unde talia suggerantur, quis totũ hoc agitet: & quomodo nunc astutia suadendi, nunc duricia sæuiendi, ad constantiam nostram deijciendã operetur. Ille scilicet spiritus dæmoniacę & angelicæ paraturæ, qui noster ob diuortiũ æmulus, & ob Dei gratiam inuidus, de mentibus uestris, aduersus

ca. 27. in Apologet. aduers. gentes.

nos

nos prę liatur, occulta inſpiratiõe modulatis & ſubornatis ad omnẽ, quã in primordio exorſi ſumus, & iudicãdi peruerſitatẽ, & ſęuiẽdi iniquitatẽ. Nã licet ſubiecta ſit nobis tota uis dęmonũ, & eiuſmodi ſpiritus: ut nequã tamẽ ſerui, metui nõnunquã cõtumacia miſcẽt & lędere geſtiũt, quos aliãs uerẽtur. odiũ enim etiam timor ſpirat: prętерquã & deſperata cõditio eorũ ex prędamnatione, ſolatiũ reputat fruendę interim malignitatis de pœnę mora: & tamẽ apprehẽſi ſubigũtur, & cõditioni ſuę ſuccidunt: & quos de lõginquo oppugnãt, de proximo obſecrãt. Hos Auguſtinus deſcribit ſpiritus eſſe nocẽdi cupidiſsimos, à iuſticia penitùs alienos, ſuperbia tumidos, inuidentia liuidos, fallacia callidos: qui in hoc quidẽ aere habitẽt, quia de cœli ſuperioris ſublimitate deiecti, meritò irregreſsibilis trãſgreſsionis in hoc ſibi cõgruo uelut carcere prędãnati ſunt. Proinde eos potiſsimùm infeſtant, quibus beatitudinem, quam ipſi amiſerunt, promiſſam cognoſcunt. Item in Sermonibus communibus: Quid praeuius, quid malignius, quidũe aduerſario noſtro nequius? qui poſuit in cœlo bellum, in paradiſo fraudẽ, odium inter primos fratres, & in omni noſtro opere zizania ſeminauit. Nam in comeſtione poſuit gulam, in generatione luxuriam, in exercitatione ignauiã, in conuerſatione inuidiã, in gubernatione auariciam, in correctione iram, in præſulatu ſiue dominatione ſuperbiam. In corde poſuit cogitationes malas, in ore poſuit loquutiones falſas, in mẽbris operationes iniquas: in uigilando mouet ad praua opera, in dormiendo ad ſomnia turpia. Lętos mouet ad diſſolutionẽ, triſtes autẽ ad deſperationem. Sed, ut breuius loquar, omnia mundi mala ſunt ipſius prauitate cõmiſſa.

Serm. 4.

Simile quiddã apud Gregorĩ legitur lib. 29. Moralium, ſuper illud Iob: Diuiditur æſtus ſuper terram. Itẽ apud Leonẽ pont. Ser. 8. Natiuitate.

Vndẽ tam admirandas res, & potiſsimùm uaticinari poſſunt dæmones.

Cap. IX.

Vnde tã admiranda poſſunt dæmones.

NEc mirum eſt uaria & infinita eius generis hos ſpiritus conari. quum etenim tenuis ſint ſubſtantiæ, ſua tenuitate, ſubtilitate, celeritate incredibili, ſenſuum acrimonia, & lumine naturæ lucidiore, quibus omnibus terrenorum corporum inhabilitatem & ſenſuum tarditatem longe lateq; præcellunt, multa Dei permiſſu, partim uerè, partim præſtigioſè intelligunt, & poſſunt. Quibus acceſsit, teſte Auguſtino, diuturnioris temporis beneficio, quo eorum uita à primo æuo protenditur, comparata inſignis rerum lõgè maiorum experientia, quàm hominibus ob breuitatem uitæ momentaneam poteſt euenire. Idcirco quædam admiranda faciunt: & quædam, potiſſimùm ob Scripturæ ſanctæ & uaticiniorũ cognitionem, prædicunt, uel etiam probabili coniectura conſequuntur: nonnunquam etiam quæ ipſi facturi ſunt, prænunciant, quibus homines alliciunt, ineſcant, ſeducunt & defraudant: quo nomine illis mirabilẽ prudentiam, acutum ingenium & tenacem memoriã tribuit Plato in Epinomide. Quapropter tradit Clemens, iſtos, quùm ſint dæmoniaci ſpiritus, & multo citius ſcire aliqua, & multo perfectius: non enim tarditate corporis degrauãtur. Hinc addit: Et ideo quę medici longo tempore & labore plurimo aſſequũtur, hæc illi, tanquam ſpiritus, abſq; mora ulla, & ſine difficultate cognoſcunt. Non ergo mirum eſt, ſi plus etiã aliquid quàm homines, ſciunt: ſed hoc metuendum eſt, quòd ea quæ ſciunt, non ad ſalutem, uerùm ad deceptionem proferunt animarum, ut per hæc eas cultum falſæ religionis edoceant. Hic Tertullianus ſic differit: Omnis ſpiritus ales eſt, hoc angeli & dæmones, igitur momẽto ubiq; ſunt. Totus orbis illis locus unus eſt: quid ubiq; geratur, tam facilè ſciunt, quàm enunciant, uelocitas diuinitas creditur, quia ſubſtãtia ignoratur. Sic & authores interdũ uideri uolunt eorũ

De ſpiritu & anim. cap. 28.

Li. 4. Recog.

In Apolog. aduerſus gentes, cap. 22.

Diuinationes dæmonũ unde.

qui

quę annunciant,& ſunt planè malorum nõnunquam, bonorum tamen nunquã. Diſpoſitiones etiam Dei & nunc prophetis concionantibus excerpunt, & nunc lectionibus reſonantibus carpunt. Ita & hinc ſumentes quaſdam temporum ſortes, diuinitatem æmulantur, dum furantur diuinationem. In oraculis autẽ quo ingenio ambiguitates temperent in euentus, ſciunt Crœſi, ſciunt Pyrrhi. Sic præſciuit diabolus ex Eſaię & Danielis oraculis (quorum uterq; adoleſcentẽ Alexandrum expreſſè delineat) eum ipſum Alexandrum ſuperato Dario, potiturum Aſia uniuerſa, tranſlaturũ imperium à Babylonijs ad Græcos. Propterea Delphicam uatem conſulenti, & ab inuita reſponſum extorquenti, tandem ipſa in hæc uerba prorumpens, reſpondit: Inuictus eris Alexander. Poſtea ad Perſas exercitum traducenti, prodigia offudit multa. In aditu Aſiæ, ſimulachrum Orphei ſudore maduit. Hinc *Alexandro* ad extremũ cum Dario confligente, aquila è ſublimi ſupra eius uerticem ſeſe librare, & in aduerſos hoſtes traijcere uiſa eſt. Ludibria haud dubiè dæmonij hęc erãt, adornata ad prodigiorũ & augurio rũ, quib. tunc fidebatur, obſeruationes confirmandas. Dariũ ediuerſò, ancipitib. ſomnijs in falſam uictoriæ ſpẽ erexit. Prænouit ex Eſaię prophetijs, fore ut Tyrus deſtruatur à Macedonibus. Ita enim ille ait: Vlulate naues maris, quia uaſtata eſt domus, unde uenire cõſueuerant. De terra Chetim reuelatũ eſt eis. Terrã uerò Cethim Macedoniã eſſe, aſſerũt pleriq;, & ab Homero Macedones uocatos. Quidã tamẽ per terrã Cethim, Cyprios intelligũt. Inde quũ fuſo fugatoq; Dario, copias ad Tyrũ admouiſſet Alexãder, præmonuit quendã qui ciuib. prænũciaret, Apollinẽ ciuitatẽ deſerturũ eſſe: ut quũ euẽtus reſpõderet, idolorũ exiſtimationẽ ſtabiliret. Ex ijſdem Eſaię & Danielis uaticinijs præſciuit, fore ut Aſſyriorũ monarchia peſsũ iret, & in poteſta-

Daniel. 8.

Eſaiæ 23.

Vide Ioſeph. lib. 1. antiq. Iud. cap. 6.

potestatẽ redigeretur Medorum ac Persarum: & quidem à Cyro, cuius nominatim Esaias meminit. Vnde coniectatus est, Crœsum etiam de regno Lydiæ periclitaturum esse. Quare & aliquanto ante τὴν τυραννίδα ἀπολογον Gygis, quòd in Cyri tempora incidere eum prospiciebat, amissurum regnum Lydię prædixit, consultus ex oraculi Delphici sede: & postea cùm regnum adeptus esset Crœsus, ut opum suarum fiducia insolescentem, superbientem, & regnum Persicum affectantem euerteret, χρυσῷ λιβάδι uictoriã in speciem ipsi annuente, ad bellum Cyro inferendũ perduxit: quo modo uictus, captus, & regno exutus, uitam in Persia finiuit. Infinita eiuscemodi in historijs obseruãtur exẽpla: sed ad posteriora, nec obscura, conuertamur.

Esaiæ 44.

Christum, & ad quid missus esset, prius norunt dæmones, quàm Apostoli: & quare illum tentarit diabolus.

Cap. X.

PErhibet sacræ Scripturæ authoritas, diabolum prius CHRISTVM penitius nouisse, quàm ipsi quibuscum ille loqueretur, & familiariter degeret, Apostoli: ut etiam ante CHRISTI mortem resurrectionemque sciuerit, testatusq; fuerit inuitus, ad quid uenisset CHRISTVS: nimirum, quò cognitum faceret satanam, eiusque fraudes: illius actiones demoliretur, atq; regnum euerteret. Quapropter metu iudicij diuini æternarumque pœnarum contremiscens, & penè deficiẽs, in obsesso ante CHRISTVM procidente, magna exclamauit uoce: Ah, quid rei nobis tecum est IESV Nazarene? ueniisti ad perdendum nos. Noui te qui sis, nempe sanctus ille Dei. Et increpauit illum IESVS, dicens: Obmutesce, & exi ab homine. & cùm proiecisset illum dæmon in medium, exijt ab illo, nihilque illi nocuit. Et pòst: Exibant

Marc. 1. Luc. 4.

bant & dæmonia à multis, clamantia & dicentia: Tu es CHRISTVS ille filius Dei. Et increpans, non sinebat ea loqui, quòd sciebant ipsum esse CHRISTVM. Hic Athanasius: Dæmonis, inquit, sermonem compescebat CHRISTVS, ne simul cum ueritate, etiam suam iniquitatem promulgaret: ut nos etiam assuefaciat, ne talia curemus, etiamsi uera loqui uideatur. Illud aliàs etiam pios postea latuisse, Sacrarum literarum testimonio docetur: ut alij eum Heliam, alij Iohannem baptistam, alij Hieremiam, alij unum de prophetarũ numero esse dicerent. Petro autem pronuncianti, Tu es CHRISTVS ille filius Dei uiuentis: respondit CHRISTVS, Beatus es Simon bar Iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus qui in cœlis est. Id quod Petro à patre cœlesti hic reuelatum asserit CHRISTVS, hoc ipsum & satan nouit, & palàm testatus est, nõ rogatus. Hinc ipsius ingenij acumen liquet, cuius ope res etiam abstrusissimas, nostrisq; sensibus apprimè alienas, nouisse potest.

Matth.16. Marc. 8. Luca 9. Ioan.6.

Huc facit illud puellæ Pythiç, de Paulo & Barnaba clamitantis testimonium: Isti homines serui Dei excelsissimi sunt, qui annunciant uobis uiam salutis. Atque id genus testimonia ab Astaroth & Berith idolis, & à dæmonio obsessis, de Bartholomæo apostolo, Thoma & alijs data legimus. Veritatem uerò hic confitentur dæmones, non ut populum ad audiendã amplectendamque eorum doctrinam permouerent: sed exhorrescentes & reformidantes ministerij Euangelici uirtutem, & sui condemnationẽ ac expulsionẽ ex obsessis: quæ hospitia si obtinuissent, statim Apostolorum ministeria seditione potuissent conturbare, aut inchoata pòst opprimere, nouis rumoribus disseminatis per Pythiam uatem, obsessos & idola, quç apud stultum uulgus magno habebãtur loco. Addatur

Actor.16.

& il-

& illud mali spiritus responsum: Iesum noui, & Paulum scio, uos autē qui estis? Item: Quid rei nobis tecum est IESV fili Dei altissimi? Venisti huc ad cruciandum nos ante tempus. Obsecro ne nos torqueas.

Act.19. *Matth.8.*

Enimuerò semen mulieris contriturum caput serpentis, prophetarum de CHRISTO nascituro etiam in Bethlehem Iudææ uaticinia: præfinitum hinc tempus, IESVM in diuæ uirginis utero, superueniente Spiritu sancto, & uirtute Altissimi obumbrante conceptum, ex angeli Gabrielis annunciatione, admirandam eius natiuitatem, longinquum magorum ex Oriente iter, ut eum adorarent, sciuerat dæmon. Quapropter inter spem & metum, Herodis animum diris contra IESVM inflammauit facibus, ut inter infantium Bethleemiticorum bimulorum ętateque iuniorum deplorandam cladem, IESVS simul internecione absumeretur. atqui salutifero magis Dei consilio suos collabescere conatus, infringique, reipsa experitur diabolus.

Marci 6. *Luc.8.* *Genes.3.* *Michæa 5.* *Matth. 1.2.* *Luc.1.2.* *Esaiæ 7.*

Ne quid tamen incredibili eius audaciæ & fastui incomparabili decederet, atque ut adoratione, peculiari Dei prærogatiua honoraretur, uel Christum certius tunc cognosceret, ipsum in solitudine tentat: illique in præaltum montem adducto, omnia mundi regna, ac eorum gloriam ostensam se daturum, si se prostratus adorauerit, ausu plusquam sacrilego pollicetur: quum diuinam maiestatem in hominum regnis atque imperijs solam dominari, eaque cui libet tradere constet. Porrò Christum iam certò cognitum, uoluit etiam perditum: quare ut eum proderet, in cor Iudæ Simonis Iscariotæ immisit, in quem post offulam à Christo porrectam ingressus est. Tantum enim huius solertissimi artificis contra Deum & genus humanum est odium, ut quicquid machinetur, sit in Dei contemptum, & hominum

A Christo uult adorari diabolus. *Matth.4.* *Marc.1.* *Luc.4.* *Daniel 4.* *Ioan.13.*

num detrimentum perniciemque, fraude & extremo dolo cautè tectum.

Multa studia diaboli, & opera breuiter comprehensa. Cap. XI.

CÆterùm ut instituti mei ratio certius citiusq; innotescat, paucis, ueluti fasciculo uno, quædã ex dæmonis actionibus & potentia colligam. Quum angelica eius essentia non interierit, sed malè propriæ uoluntatis affectu degenerarit, accreueritq; tam diutino tẽpore eximia rerum obseruatio & usus insignis: magnæ illum esse constat uirtutis, calliditatis incredibilis, sapientiæ plus quàm humanæ, perspicacitatis acutissimæ, uigilantię summę, artificij technas struendi perniciosissimas fuco speciosissimo incomparabilis, malicię infinitę, odij erga genus humanum ἀνανίας καὶ ἀνωνίτου: atque hoc nomine eum sæpenumero (permittente, uel saltem conniuente Deo) admirandas facere res, & se in bestias, statuas, specus, latebras, cauernas ingerere: in quercus Dodonæ Molossidis in Epiro, unde Dodonęũ oraculum frequentatum est, insinuare: apud Ægyptum ex Hercule, Apolline, Minerua, Diana, Marte Ioue, Api boue, Latona in urbe Buti, furiosis sacerdotibus Apollinis in Colophone, Thebis in Bœotia, & in Lœbadia ex Trophonio, ex uacca Memphi, ex boue Mneo Heliopoli, ex crocodilis in Arsinoe, ex Amphiarao uate in Attica, responsa dare, humana uoce, nutu, alioúe gestu, affictis sub inde gestibus furentium, nonnunquam ebriorum, aliàs trementium, aut ridiculè gesticulantibus: quandoque somnijs, amphibolijs interdum, plerunque & ænigmatibus: quia ignorat diabolus quò usque toleraturus sit Deus, aut permissurus, quæ intendit & struit.

Diaboli Studia & potentia.

Strabo Geog. lib. 16.

Et sa-

Et sanè Deum quibusdam sagaci oribus hominibus has eius technas iam olim sæpe detexisse, testis
Lib. 1. cap. 8. est Valerius Maximus, hisce uerbis: Nec me prę terit
" de motu & uoce deorum immortaliũ humanis ocu-
" lis auribusq; percepta, quàm ancipiti opinione æsti-
" matio uersetur: sicut de transitu Iunonis in urbem. Captis enim Veijs à Furio Camillo, unus militum simulachrum Iunonis Monetæ fertur interrogasse, an Romam migrare uellet? Deamque respondisse, uelle se. Quamuis unus uocem audiuerat, omnes tamen sibi persuadebant, eandem se percepisse. Tradunt
Liuius. alij simulacrum annuisse tantùm: alij unum hoc inter milites & uulgum sparsisse. Quo factum est, ut non simulacrum, sed ipsam cœlo Iunonem petitam portare se credentes, læti in ea parte Auentini montis, in qua nunc templum eius cernimus, ut inquit Valerius, collocarent. Hic uidemus & qua arte, & quam ob causam ludat in idolis illa Dei simia.

Cæterùm alia religionis opinione legitur in diuæ Irmgardis comitissæ uita, quomodo tertiò Romæ peregrinata, D. Pauli templum fuerit ingressa, inueneritque crucifixi imaginem prorsus conformem ei, quæ in templo metropolitano D. Petro sacro Coloniæ ante sacrarium uisitur. Hic prostrata orationique intenta audit uocem ex ore imaginis cruci affixę, hunc in modum: Chara & electa filia Irmgardis, te oro ut mox ubi Coloniam redieris, in D. Petri templo crucifixum in altari ante sacrarium, mihi admodum simile, salutes. Hæc posito peregrinæ pileo, gratijsque actis, se facturam recepit, si modò digna haberetur: simulque hoc simulachrum uidit à cruce detraxisse brachium dextrum, quo electæ suę sponsæ Irmgardi benedixit. Inde rursus gratijs Deo dictis propter longum illud iter nec frustra nec temerè factum, Coloniam reuersa est, & præfato loco prouoluta

luta ante crucem, sic infit: Mihi singulare, idq; haud leue mandatum Romæ à cruce & imagine in æde D. Paulo sacra, tibi mirè conformi datum est, quæ scilicet salutari te plurimum uoluit. Ad hæc eueſtigiò Colonienſis crux caput inclinans, inquit: Gratias agò electa mea filia. Ex hoc rumore epiſcopus cum ſelecti pompa uenerabile ſacramentum in huius ſimulachri capite incluſit, quod repentè etiam ſeipſum rurſus eo modo contraxit occluſitque, ut non fuiſſe diuulſum uideretur. Hic multa contigiſſe miracula, & perpetuum ea ratione in lampade fauori lumen narratur. Hæc eadem comitiſſa inſignem pagum Suchtelen in Iuliacenſi ducatu legauit D. Pantaleonis hæredibus Coloniæ, quare huic etiam in uicina ſylua erectum fuit ſacellum, quò religionis ergò Martis die poſt Paſchæ ſolennia confluere ſolet ingens eorum multitudo, qui uel morbo uel alia calamitate premerentur. At quum eiuſmodi prodigia noſtro non uideãtur ſeculo, nec iudicium arti medicæ permittatur, hic Theologis non illibenter cedo.

Potuit & ad Iouis Hammonis oraculum inquirendum in extimo ſinu Libyæ, apud Garamantes, ultra Cyrenen, in ſolitudinibus uaſtis, torridis ac ſiccitate ſterilibus, Cambyſen Cyri & Alexandrum inſtigare: item Pythium Delphis præ cæteris, cultu, religione, fama, opibus & donarijs celebratius reddere. Nouit & uaticinari ex certis indicijs uel coniecturis, ſiue rerum retroactarum obſeruatione, ut hinc etiam cogitatus & ſenſa peruidiſſe quandoque credatur: quanquam interim fallat & fallatur, tenebras offundat, ueritatem caligine obſcuret, atque etiam mentiatur. Nam rogatus dæmon, Porphyrio teſte, etiam quæ non nouit, conſtanter affirmat: & quæ nouit, ſi ſemel uerè, decies illa falſò refert. Poteſt quoque pleriſque locis in ſimulachris ſua exercere ludibria, ut

Diabolus quomodo uaticinetur.

ad ea ex longinquis regionibus confluant imprudentes, ea uenerẽtur incauti, adorent, eorũ opem implorent in rerũ anguſtijs, in ualetudine aduerſa, & quacũque afflictione: quo à ueri Dei cultu & inuocatiõe ad ſuas impoſturas in interitũ eos auocet. Sic Gallorum ruſticis hanc fuiſſe conſuetudinẽ ſcribit Seuerus Sulpitius, dæmonũ ſimulachra cãdido tecta ueſtimẽto, miſera per agros ſuos circũferre demẽtia. Nec ſatanæ difficile eſt, animarũ corporis mole exutarũ figurã mentiri, circa monumenta uerſari, in cœmiterijs oberrare, ſpectris perterrefacere hæredes aut alios, ut ad illicitos cultus, uetitã religiõis ergò peregrinationẽ, iuſtorũ & parentaliũ præſcripta forma perſolutionẽ damnoſam imperitos, minusq; Deo fidẽtes cogat. Conatur itidẽ imbecilles fide præcipites agere, fortes uerò diuerſis modis ſemper impugnare, ſi qua ratione eos agere tranſuerſos poſſet: item deſperantes, credulos, maleq; ſanos pollicitationibus & gloria ditare, in ſpẽ feliciũ ſucceſſuũ illectos perimere, aut triſtiũ euentuũ metu iniecto cruciare. Nouit adhæc uarias oſtentare formas, inania idola arte mira cõformare, uiſus organũ turbare, oculos perſtringere, falſa pro ueris ſingulari dexteritate ne agnoſcantur proponere: quæ uerè ſunt, ut non appareant, uelare: & quæ reuera non exiſtunt, ut eſſe appareant exhibere: ſe in mille ſpecies transformare, Proteumq; agere: & ut canit Poeta,

Li. 1. in uita D. Martini.

Mich. Pſell.

Virg. 4. Georg.

Tum uariæ illudunt ſpecies atq; ora ferarum,
Fiet enim ſubitò ſus horridus, atraq; tygris,
Squammoſuſq; draco, & fulua ceruice leæna,
Aut acrem flammis ſonitum dabit:
Omnia transformans ſeſe in miracula rerum,
Ignemq;, horribilemq; feram, fluuiumq; liquentem.

Conſueuit & hominum mentes multifarijs phantaſmatum ludibrijs uitiare, uigilantes perturbare, dormientes inſomnijs terrere, peregrinantes à recto itinere ſe-

re ſeducere, errantes atque etiam alios quandoque ridere, aliàs terrore concutere, multa labyrinthis opinionum inextricabilibus implicare & innectere, tetriora mala plerunque boni ſpecie ferere, & ueritatis confeſsione in ſuam illicere naſſam, grauiusque fallere. Solet quoque lac uaccarum cohibere, & ne in butyrum coaleſcat impedire: uinũ aliunde adferre, clauſtra reſerare: præterea ocyſsimè res uarias, uelut panni lacinias, oſſa, ferramenta, clauos, acus, aciculas, fila, eorum q; globulos, intortum capillitium, ligna, idque genus portenta in uiuorum extremas fauces, nec penitius, quò ore reijciantur, ingerere: in mortuorũ uẽtriculum & partes alias præſtigijs aptas, & poſt mortem ſectas ligna, cultros, & quæcunq; uis alia, fallaciter arte doloſa inter ſecandum inſerere: Quemadmodum etiã non ſolum talia, ſed etiã partes uitales prius ex aſtantium oculis auferre ac ſummouere, quàm animaduertatur. Neq; uero per alium, neq; alia ratione in extorum nefanda obſeruatione apud ueteres olim ea procurata fuêre miracula, ut Cęſari Dictatori exta ſine corde ſint inuenta: Poſthumio uerò cõſuli, Catoni, Decemuiris, Herennio, Lucilio Lupo immolantibus in plurimis uictimis modò iecur, modo caput iecinoris defuerit. *Iulius Obſequis de Prodigijs.*

Similiter ex parte poſtica & uteri collo nouit, implicatos crines, arenę copiã, clauos ferreos, ligna, uitra cõfracta, ſtuppam, lapides, oſſa, & ſimilia præſtigijs mouere; offuſcata interim oculorũ acie: inſecta auribus furtiuè immittere, quę poſtea uel prodeãt, uel euolẽt. Hęc à me uiſa ſunt alata, ex auribus cuiuſdã uirginis Hẽricæ nomine, miſerè à dæmonio exagitatæ deſumpta. Procliue illi quoq; eſt, ulcere corpus defœdare, pudẽda meliceride uel ulcere ſanioſo inficere, euirationis perſuaſionem falſò inducere, corpora tota obſidere, eaque ſurſum ac deorſum diſtrahere, quandò

& quamdiu à Deo permittitur. Illam uirginis prædictæ uiolẽtam ſublationem in arce Caldenbroce apud Geldros, Deo iuuante, aliàs intrepidè reluctando impedire ualui: à morſus tamẽ interim inflictu, quo manus meas mirè impetebat, in horribili illa ſubuectione, anxiè cauendum erat. Cur enim non tam meos promouere conatus in iuuando, quàm dæmoni permittere ſua ſtudia in lędendo, potuit Deus? Aſſueuit prętereà uariè corpora transferre, eorumq; humores commouere, originem neruorum in cerebro turbare, quò atrociſsimis rariſsimisq; cõuulſionis ſpeciebus, iactu tractuq; incredibili, & quaſi crepitantibus ſonitu horrifico iuncturarum compagibus, in admirationem, diffidentiam, ſiniſtram de alijs opinionem, ad mẽdacia, uetita auxilia & cędes, homines compellat. Ad hunc modum neruos & muſculos pręter uoluntatem inordinatè crudeliterque conuellere poteſt: plerunq; τέτανον ciere, ut ceruix unà cum corpore immobilis maneat, & in neutram inflectatur partem, ſed iuxtà in utranque partem intendatur: ſubinde ἐμπροσθότονον uel tenſionem ad anteriora excitare ualet, ut caput, ceruix, reliquumq; corpus, iugularibus uenis mirum in modum circum collum diſtentis, cõtrahatur: quandoq; ὀπισθότονον uel tenſionem ad poſteriora citare tam uehementem ſolet, ut caput in dorſum & ſcapulas grauiter conuellatur, cruribus interim contractis: item diuerſas horribiliũ conuulſionũ facies, multifariam & inæqualiter in membris producere: nonnullis totũ corpus, ceu articulis tormento luxatis diuulſisq; eneruare, aut palpitantiũ, trepidãtiumue muſculorũ ſpeciẽ inferre: quibuſdã os & oculos truculẽter intorquere, ſeptũ trãſuerſum in homine ita cõſtringere, ut ſpiratio uix difficulter duci queat, arterijs interim pulſantib. leuiculũ inferẽs impedimẽtũ, ſed uẽtriculũ ſingultib. frequẽtib. cõuellens. Interim hic prętã-

tiſsi-

ţiſsimos ſępè medicos ludificat, q eiuſcemodi morbo rũ dira cõtuiti ſymptomata, imò larua, ad naturales ea ţeferẽtes cauſas fruſtra curationẽ medicamẽtis tẽtãt.

At aquam etiam coniurationibus ſacratam ſe formidare impenſe, geſtibus & uoce in corporibus quę obſidione coercet regitq;, ſimulat: quemadmodum ſe naribus extrahi, uirtute radicis incluſę anulo ex Solomonis, ut ferţur, doctrina naribus admoto. Deinde multa obſeruare aſſolet, artificioſeq; imitari, ſeu uerè ſeu falſò: plurima eorũ quę acta aut prodita ſunt, incredibili ſolertia raticiocinari & colligere: uaria ex notis naturalibus argutiſsimè elicere, penitiſsimeq; eruere: diuerſa in imperiorũ & hominum priuatorum negocijs moliri, mira aſtutia contexere telam longam, uariam nobisq; inextricabilem, qua inopinatò inſperatoq; implicantur & irretiuntur certè plurimi: tandem homines, beſtias, aerem conturbare, prodigia meteoris ſimilia in cœlo effingere, figuras cõfligentiũ exercituũ exprimere, clangores tubarũ, armorũ ſtrepitus, ferientium ſe mutuò & ex ictibus collabentiũ ſonitus, uoces eiulanţium aut exultãtium imitari, ſceleratè abuti natura rerũ ad generis humani perniciem callidè exitioſas præſtigias phyſicis effectibus conformare, & multa in ordine cauſarum ſuo tenore progreſſuq; agentium confundere mala, quanta poteſt calliditate attrahere & urgere, in ceruices noſtras cogere & cõtorquere, bona abigere atq; excludere: quin imò ea interdum ſuadere, ſed propter mala: ſuadere quoq; mala ſub ſpecie bonorum: diſſuadere mala ut ducat ad peiora, tandem etiam cœlum terræ miſcere & inuoluere.

Ioſeph. lib. 8. antiq. Iudaï. cap. 2.

Proinde in Apologetico ſcitè teſtatũ reliquit Tertullianus, inquiens: Dæmonum operatio, eſt hominis euerſio. Sic ſpiritalis malicia à primordio auſpicata eſt in hominis exitium. Itaq; corporibus quidem

Aduerſus gentes. ca. 22.

& ualetudines infligunt, & aliquos casus acerbos: animæ uerò repentinos & extraordinarios per uim excessus. Suppetit illis ad utramque substantiam hominis lædendam subtilitas & tenuitas sua multum spiritualibus uiribus, licet & inuisibiles & insensibiles in effectu potius quàm in actu appareant: si poma, si fruges nescio quod auræ latens uitiũ in flore præcipitat, in germine exanimat, in pubertate conuulnerat: si cæca ratione tentatus aer, pestilentes haustus suos effundit. eadem igitur obscuritate contagionis, aspiratio dæmonum & angelorum mentis quoque corruptelas agit furoribus & amentijs, fœdis ac sæuis libidinibus, cum erroribus uarijs: quorum iste potissimus, quòd eos ipsos captis & circumscriptis hominum mentibus comedat, ut & sibi pabula propria nidoris & sanguinis procuret, simulachris imaginibus oblata: & quæ illi accuratior pascua est, qua hominem è cogitatu ueræ diuinitatis auertat falsis præstigijs: quas & ipsas quomodo operetur, expediam. Omnis spiritus ales est. Reliqua Tertulliani uerba suprà recitantur Cap. 8.

Mentiendo defunctorum spiritus, quibus præstigijs religiosos ludificare solet diabolus, ostenditur præscripta eorundem spirituum inquirendorum formula. Cap. XII.

VT euidentius omniũ oculis pateat, dæmonem quandoque etiam ordinis Ecclesiastici uiris illudere, atq; mortuorum sæpe animas imitari, ex Tractatu Iacobi de Chusa ordinis Carth. Theologiæ professoris, de Apparitionibus quorundam spirituum, & quomodo inquiri & agnosci debeant, si uerè aut fictè appareant, ipsius uerba fideliter hic adiungã, quum etiam mysterij loco prescriptũ hoc cõseruari apud eiusmodi professionis homines non ignorem.

Primò

Primò uidetur expediens fieri ieiunium trium dierum cum aliquibus miſſarum celebrationibus, & deuotis orationibus, ſcilicet ſeptem Pſalmis pœnitentialibus ſæpe repetitis. Quibus peractis accerſendi ac uocandi ſunt quatuor aut quinque ſacerdotes deuoti. Crederem hoc aptius fieri per deuotos religioſos à ſecularibus actionibus exoccupatos, & méte in Deum eleuatos, propter horroré & terrorem propellendũ: qui ad locum accedant, in quo ſpiritus ſe oſtendere conſueuit, cum humilitate cordis, & recta intentione, ceſſante omni ſuperſtitioſa inquiſitione: nó tamen ſine certis ceremonijs, cum in collatione omniũ ſacramentorũ & in miſsis eccleſia utatur ceremonijs. Aſſumatur igitur candela in die Purificationis benedicta, accenſa, aqua benedicta & ſignum crucis, & ſi placet, thuribulum cum thure: in accedendo orent ſeptem Pſalmos ac Euangelium ſancti Ioannis. Ingreſsi autem, locum aſpergant & thurificent. Non tamen dico de neceſsitate omnia fieri ſiue requiri, ſed æſtimo ita expedire: quia non habeo de his fundamentum neceſsitatis ex Scriptura, ſed aliqua exempla ſanctorum ſuper his legi. Stola etiam ſancta non uidetur eſſe inutilis. Ingreſsi igitur locum, flectentes genua, ut uidetur, hanc humiliter per unum eorum dicant orationem ſequentem: Domine IESV Chriſte omnium ſecretorum cognitor, qui ſemper tuis fidelibus & paruulis reuelare ſalubria & utilia conſueuiſti, quique in hoc loco ſpiritum quendam ſe oſtendere permiſiſti: humiliter obſecramus benigniſsimam tuam miſericordiam per paſsionem tuam, & precioſiſsimi ſanguinis tui pro peccatis noſtris effuſionem, ut digneris præcipere huic ſpiritui, ut ſine terrore & læſione noſtra & omnium hominũ, ſe reuelet, ſignificans famulis tuis, nobis uel alijs peccatoribus, quis ſit, & cur uenerit, & quid deſideriũ

ſuum exiſtat, ut tum exinde honorari ualeas: & ipſe ſi poſsibile eſt, conſolari, & fideles tui iam ſubleuari, in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, Amen. Poſt hæc ad interrogatoria ueniendum eſt, ut puto, ſic dicendum: Obſecramus per IESVM Chriſtum, tu ſpiritus ut dicas, quis ſis, & ſi eſt aliquis inter nos cui uelis reſpondere, & ut nomines eum, aut per ſignũ eum ſignifices. Eſt'ne ille N. aut iſte N. & ſic de ſingulis, quotquot ſunt præſentes, nominãdo ſpecialiter: quia expertum eſt, quòd non reſpondet cuilibet. Si autem aliquam uocem aut pulſum fecerit ad alicuius nominationem, illi committantur alia interrogatoria, ſcilicet, cuius hominis anima fuerit, & propter quid uenerit, & quid deſideret? Si ſuffragia pro ſe fieri deſiderat: an in miſsis, an in eleemoſynis: aut quot miſſas, tres, ſex, X. XX. XXX. &c. & per quos ſacerdotes, religioſos uel ſeculares? & ſi ieiunia, quæ, quanta, & quot, & per quas perſonas? Si eleemoſynas, quas & quot & quibus perſonis? aut in hoſpitalibus, aut leproſorijs, aut alijs mendicantibus & pauperibus? & quod erit ſignum ſuæ perfectę liberationis, & propter quas cauſas ſit deputatus pœnis purgatorij? quia beatus Gregorius ponit in Dialogo multa exẽpla, in quibus animæ defunctorum per ſe expreſſerunt uiua uoce cauſas purgationis. Nulla tamen ſuperflua, curioſa, inutilia, aut ſuperſtitioſa ſunt ab eo inueſtiganda, niſi ea per ſe proprio motu uoluerit reuelare. Et in diebus feſtiuis & tempore ſobrio, puto ante prãdium, conuenientius hanc fieri inquiſitionem: aut fortè ſi tempore noctis magis Deo placuerit, ut fieri ſolet. Sed ſi fortè nullum ſignum appareret illa hora, ex tũc differendũ eſt ad aliud tempus, donec iterũ ſe ſpiritus manifeſtet, relicta ibi aqua benedicta & cruce: quia Dei occulto iudicio certis horis & perſonis non omnibus ſe reuelant. Nec timendum eſt, quòd ſpiritus

ille

illẽ perſonam talem in corpore lædat, ſi eſt bonus ſpiritus: hoc non eſt expertum, ut credo, aliquando. nam iam exempla ſtatũ merendi aut demerendi: nec peccare amplius poteſt, ſed eſt in medio ſtatu inter bonos & malos, certus de ſua prædeſtinatione: ſed adhuc in ſatisfactionis ſtatu, ſcilicet in pœnis ad tempus, &c. Quòd ſi talis ſpiritus aliquem offenderet in corpore, iam ſuſpectus eſſet, quòd non eſſet unus de bonis, ſed de reprobis, ſaluo iudicio diuino.

Notandum ſecundum eundem doctorem: Non omnibus hominibus fortè expedit indifferenter prædictis reuelationibus & apparitionibus intereſſe, niſi ualde fortiter complexionatis, qui non de facili terrẽntur: quia per experientiam puto ſcire, quòd aliqui uiſis iſtis aut locis pœnalibus, inciderunt in incurabilem infirmitatem. Oportet ergo diſpoſitos eſſe tam in corporis complexione, quàm in animæ purgatione, qui de his inueſtigare uolunt. Quia enim non eſt proportio inter animam uiuentem in corpore, & animam exutam à corpore: ideo ſemper terrore apparẽt hominibus uiuentibus: nec mirum, quia etiam ſancti angeli non niſi cum terrore magno etiam uiris ſanctis apparuerunt, ſicut patet in pleriſque locis Sacrarum ſcripturarum.

Secundò notandum de tempore apparitionis animarum, quo ad earum reuelationem, credo quòd hoc pendat ex diuina uoluntate, licet frequentius legamus noctis tempore tales factas, propter quietationem ſenſuum exteriorum, & curarum ſecularium ceſſationem, quando homo eſt magis capax ipſarum, ac magis diſpoſitus. Reperiuntur etiam tempore diei ſe animæ reuelaſſe ac oſtendiſſe. Quantum autem eſt ad ſe, ipſe ſemper paratæ eſſent ſe oſtendere propter celeriorem liberationẽm.

Tum facilius falluntur homines tenebrarum umbris territi, et quòd non ſatis dijudicent quæ audiunt & non uidẽt, uel quæ uidere uidentur.

Tertiò notandum, quòd diuerſis apparent modis: non quidem ſemper apparent in corpore, aut in effigie corporali, ſicut dæmones leguntur in aſſumptis corporibus apparuiſſe, ut in uita S. Martini legitur: ſed inuiſibiliter, ut ſolum ſonus, uox aut ſtrepitus percipiatur à uiuentibus, ſcilicet percuſsio, ſibilatio aut ſternutatio: gemitus aut luctus aut planctus: aut plauſio manuum, ut attentos reddant homines ad inquirendum & reſpondendum: unde creditur quòd in locis ſeparatis ab hominibus ſe non oſtendant, ſaltem iſta cauſa liberationis ſcilicet, qua ceſſante cauſa, ceſſat & effectus, licet in locis ſeorſum poſſunt puniri.

Quia ibi nullus fallendi locus.

Quomodo & qua ſubſtantiæ commoditate tam uaria machinetur diabolus, ex Pſello: interiecta hiſtoria de beſtiola ex militis dormientis ore egreſſa, & rurſus ingreſſa. Cap. XIII.

Pſellus de dæmonibus.

Marcus dæmonis cultor.

ATqui fuſiorem, ea quæ diximus, aliaque ſimilia agendi modum & rationem, Michaeli Pſello explicauit quidam Marcus, dæmonij cultor eximius, in Cherſoneſo Græciæ contermina uitam ſolitariam degens: Dæmones (ait) licet ſexu & propria lingua careant, corpus tamen illud aereum ſibi conceſſum, pro arbitrio uelut nubes uento flante, in uarias formas mutant, contrahuntque atque extendunt, quemadmodum lumbricis uidetur accidere ob ſubſtantiam molliorem, ductuq; facilimam: neque ſolum magnitudine diuerſitas in eis accidit, uerùm etiam figuras coloresque uariant multiformes. Corpus enim dæmonis ad utrunque eſt natura paratum. qua enim ratione eſt natura facilè cedens, ſic in uarias figurarum ſpecies transformatur: qua uerò aereum eſt, diuerſos aeris inſtar colores ſubit. Sed aer quidem extrinſecus coloratur, corpus uerò

uerò dæmonis iuxta animi ſui affectus ſpecies colorũ mutat, uelut & hominis: ſed longè melius, ut quod animæ ſit obedientius. Omnia tamen celeriter dilabuntur, ob corporis mobilitatem, tenuitatemque. Sic tanquam uir apparet, & mox occurrit ut fœmina: leonis more fremit, ſaltat ut pardalis, latrat ut canis, atq; ad utris uaſisq; formam ſe aliquando transfert.

Lubet non inelegantem hoc loco hiſtoriam aptè interponere. Refert Helinandus monachus, ſe audiuiſſe ab Ebaudo patruo ſuo, qui à cubiculis erat Henrico Remenſi archiepiſcopo, Ludouici Gallorum regis fratri: quòd Henrico archiepiſcopo æſtate quadam in itinere ſomnum meridianum capiente, miles quidam inter cæteros aperto & hiante ore poſt prandium dormiret, è cuius ore uiſa eſt ab alijs uigilantibus quædam alba beſtiola muſtelæ ſimilis exijſſe, atq; ad uicinum ibi riuulum procurriſſe. Cumque ſurſum deorſum in ripa riuuli anxia cucurriſſet, nec tranſeundi uiam inueniret, quidam ex aſtantibus accedens, euaginatũ gladiũ riuulo anguſto ueluti pontẽ faciens, imponit. Beſtiola ilicò riuulũ ſuper gladiũ trãſgrediens, longius procurrit, & ſeſe ſubduxit. Paulo poſt redire uiſa, cũ iterũ notũ pontẽ quæreret, atq; eo iá ſublato diſcurrens tranſire non ualeret, idẽ ille qui antea, rurſum riuuli ripas impoſito gladio cõiungit, atq; abſcedit. Tum trãſit beſtiola, & ad dormientis adhuc patulũ os rediens, uidentib. omnib. ingreditur: ac ilicò qui dormierat expergiſcitur, rogatusq;, num quid in ſomno paſſus eſſet? reſpõdit, ſe feſſum eſſe, & fatigatũ, tanquá ex difficili & lõgo itinere: in quo bis ſuper põtem ferreum, flumen tranſiuiſſet. Vnde ſocij collegerũt, eum, quę ipſi uiderant, uerè ſomniaſſe. Mihi uerò diaboli ludibrium eſſe uidetur, qui ut uigilantes ſocios falleret, aut animam hominis corpoream eſſe, ideoq; interituram cum corpore, ipſis oſtẽderet perſuade-

Libro Chronicorum 13.

Muſtela ſimilis beſtiola uidetur ex militis dormientis ore egredi, rurſusq; ingredi.

ſuaderetq́ue, idolum hoc, exiens dormientis corpus, & ingrediens, oculis obiecit. Reperimus, inquit etiã Plinius, inter exempla Hermotimi Clazomeni, animã relicto corpore errare ſolitam, uagamq́; è longinquo multa annunciare, quæ niſi à præſenti noſci non poſſent: corpore interim ſemianimi, donec cremato eo inimici, qui Cantaridæ uocabantur, remeanti animæ uelut uaginam ademerint: Ariſtei etiam uiſam, euolãtem ex ore, in Proconneſo corui effigie, magna quę ſequitur fabuloſitate, &c. Simile quiddam de Guntiano rege legitur: neq; id mirum eſt. nam pręter ſupradicta idem etiam Marcus loco paulo antè citato deinde refert: Spiritui qui nobis ineſt phantaſtico propinquant dæmones, utpote qui & ipſi ſpiritus ſint: uerba perturbationum & uoluptatum nobis inſinuant, non emittentes quidem uocem, pulſatione quadam & ſonitu, ſed ſermones ſuos abſq; ſonitu immittentes. At quónam pacto inquam (reſpondet Pſellus) ſine uoce ſermones nobis ingerere poſſunt? Quid mirũ (ait Marcus) ſi modò illud animaduertas, quemadmodũ uidelicet qui loquitur, ſi procul loquatur, uehementiore clamore eget: factus uerò propinquior, in audientis aurem ſuſurrãdo ſubloquitur: qui ſi poſſet cum ipſo animæ ſpiritu copulari, nullo ſono prorſus egeret: ſed ſermo eius uoluntate conceptus, nullo penitùs ſono audienti illaberetur. Et paulo pòſt: Sicut aer præſente lumine colores & formas accipiens, traducit in illa quæ naturaliter accipere poſſunt, ſicut apparet in ſpeculis, rebusq; quaſi ſpecularibus: ſic & dęmoniaca corpora, ſuſcipientia ab ea quæ intus eſt eſſentia phantaſtica, figuras atq; colores, & quaſcunq; ipſi uoluerunt formas, in ipſum animalem noſtrumq; ſpiritum tranſmittunt, multa nobis negocia præbent, uoluntates & conſilia ſuggerentes, formas ſubindicantes, ſuſcitantes memorias uoluptatũ, ſimulachra paſſionum

Lib. 7. ca. 52.

ſionum frequenter concitantes uigilantibus atq; dormientibus: nõnunquam uerò femina nobis & inguina titillantibus incitantes, inſanos & iniquos amores ſubijciunt & ſubacuunt: præcipuè autem, ſi humores calidos humidosq; ad id conducentes nacti fuerint. Sed hi Plutonis galeam ſubinducentes, perturbant animas arte quadam, & ſophiſtica fraude. Hactenus Marcus.

Tritemius adhæc nullam figuram magis quàm hominis, dæmones ſibi coaptare docet. Cæterùm quãdo ad hanc non inuenerint conuenientem aeris materiam, apparẽtem formam ſibi eos inducere ait, prout cõtrarius uel humor uel uapor effingat, & ſic in forma conſpiciantur plerunque leonis, lupi, ſuis, aſini, hippocentauri, hominis cornuti, etiá caprinis pedibus, quales uarijs in locis quãdoq; apparuêre: ſicut de Morpheo filio Somni fabulantur poetę. Cui enim melius illud Ouidij conueniat? Excitat artificem ſimulatoremq; figuræ Morphea. Docebitur hoc capitibus ſequentibus, per exempla cùm uetera tum recentia.

Exempla uariæ formæ laruarum & actionum dæmoniacarum memorabilia.

Cap. XIIII.

MEmorabilia uariæ formę laruarum & actionũ dæmoniacarum exempla deſcribit C. Plinius iunior, in hęc uerba, primùm de Curtio Rufo: Tenuis adhuc & obſcurus obtinenti Africam comes hæſerat. Inclinato die ſpaciabatur in porticum: offertur ei mulieris figura, humana grandior, pulchrioreque: perterrito, Africam ſe futurorum prænunciá dixit. iturum enim Romam, honoresq; geſturum, atq; etiam cum ſummo imperio in eandem prouinciá reuerſurum, ibiq́ue moraturum. Facta ſunt omnia. Præterea accedẽti Carthaginẽ, egredientiq; nauẽ, eadem figura

Lib. 8. epiſt. ad Suram.

Damon mulieris forma Curtio Rufo apparet.

figura in littore occurrisse narratur. Ipse certè implicitus morbo, futura præteritis, aduersa secundis auguratus, spem salutis, nullo suorum desperante, proiecit.

Sabellic. lib. 1c. Exempl. cap. 3. Dæmonis idolo infamis domus Athenis.

Iam illud nónne & magis terribile, & non minus mirum est, quod exponam ut accepi? Erat Athenis spacioſa & capax domus, sed infamis & pestilens: per silentium noctis sonus ferri, & si attenderes acrius, strepitus uinculorũ longius primò, deinde proximè reddebatur. mox apparebat senex idolõ, macie & squalore confectus, promissa barba, horrenti capillo: cruribus cõpedes, manibus catenas gerebat, quatiebatq; inde inhabitantibus tristes diræq; noctes permetuim uigilabantur: uigiliam morbus, & crescente formidine mors sequebatur. Nam interdiu quoq; quanquam abscesserat imago, memoria imaginis oculis inhærebat, longiorisque causa timoris timor erat. Desecta inde & damnata solitudine domus, totaq; illi monstro relicta: præscribebatur tamen, seu quis emere, seu quis conducere ignarus tanti mali uellet. Venit Athenas philosophus Athenodorus, legit titulũ, auditoq; precio, quia suspecta uilitas, percũctatus, omnia docetur: ac nihilominus, imò tanto magis, cõducit. Vbi cœpit aduesperascere, iubet sterni sibi in prima domus parte: poscit pugillares, stylũ, lumẽ, suos omnes in interiora dimittit: ipse ad scribẽdũ, animũ, oculos, manum intẽdit, ne uacua mẽs audita simulachra & inanes sibi metus fingeret. Initio, quale ubiq;, silentiũ noctis, deinde cõcuti ferrũ, uincula moueri. ille nõ tollere oculos, nõ remittere stylũ: sed obfirmare animũ auribusq; prętẽdere. tũ crebrescere fragor, aduẽtare etiá, ac iã ut in limine, iã ut intra limẽ audiri: respicit, uidet agnoscitq; narratá sibi effigiẽ. Itabat, innuebatq; digito, similis uocãti. hic cõtrà, ut paululũ expectaret, manu significat: rursusq; ceris & stylo incũbit. illa scribẽtis capiti catenis insonabat, respicit rursus idem quod prius innuentem:

Athenodori philosophi obfirmatus contra dæmonis terriculamenta animus.

tē: nec moratus, tollit lumē, & sequitur. ibat illa lento gradu, quasi grauis uinculis: postquàm deflexit in areā domus, repētè dilapsa deserit comitē: desertus, herbas & folia concerpta signum loco ponit. Postero die adit magistratus, monet ut illum locum effodi iubeant. Inueniuntur ossa inserta catenis & implicita, quæ corpus æuo terraque putrefactum, nuda & exesa reliquerat uinculis: collecta publicè sepeliuntur, domus postea reconditis manibus caruit.

Item, apud Actium M. Antonij fractis copijs, Cassius Parmēsis, qui partes eius secutus fuerat, Athenas cōfugit. Vbi eōcubia nocte, cū solicitudinib. & curis mēte sopita, in lectulo iaceret, existimauit ad se uenire hominē ingētis magnitudinis, coloris nigri, squalidum barba, & capllio demisso: interrogatūq; quisnā esset, respōdisse, κακοδαίμων. Perterritus deinde tā tetro uisu, & nomine horrēdo seruos inclamauit: sciscitatusque est, si quē talis habitus aut intrātem cubiculū aut exeuntem uidissent? quibus affirmantibus, neminem illuc accessisse: iterum quieti & somno se dedit: atque eadem animo eius obuersata est species. Itaque fugato somno, lumen intrò ferri iussit, puerosque à se discedere uetuit. Inter hanc noctem & supplicium capitis, quo eum Cæsar affecit, paruulum admodum tēpus accessit. Facilè huius mortem poterat diabolus prænouisse, ex Cæsaris in hāc rem apparatu & uerbis. Describit quoque Valerius, Iulij simulachrum, quo post mortem C. Cassio suo interfectori apparuerit.

Valer. Max. lib. 1. ca. 8. Κακοδαίμων apparet Cassio Parmensi.

Li. 1. ca. 6. 9.

Dionysius Syracusanus breui antea quàm interimeretur, consedit in sua domo, cogitationibus molestis grauatus: tum illi apparuit imago illa deformis, habitus saranici, scopis domum uerrens & expurgās. unde ille usque adeò extimuit, ut noctu solus in ædibus manere noluerit: sed quosdam amicos rogarit, qui sum ipso pernoctarent.

Dionysiū Syracusanū exterruit spectrum.

M. Bru-

Plutarch. in vita Cæsaru paulo aliter.

M. Brutus, quũ ex Asia contra Octauianũ & Antoniũ aliquid graue moliretur, cõtigit ut in suo cubiculo apud lumen consideret, ardua meditatus & animo uolutans: interim animaduertit aliquem ad se cubiculũ ingredi. Apertis oculis circumspiciebat, num aliquis ex familia uel ministris aliquid uellet: inopinatò uidet imaginem formidabilem & admirandam corporis tyrannici & agrestis. Hic Brutus multo animosior liberiorque Dionysio, sciscitabatur, Num spiritus ésset, uel aliquis deorum, & quid uellet? Cui occulto murmure respondet spiritus: Diabolus sum, & spiritus malus: in Philippis denuò me uidebis. Inquit Brutus ingenuè, ut uir Romanus, & magnanimus: Imò sine metu te iterum uidebo. Quum autem ex famulis studiosè inquireret, num ingredi aut egredi aliquẽ obseruassent? respondebant, Non. Hinc perterritus Brutus, infœlicem instituti sui prælij successum uerebatur: quemadmodum euenit.

Contra diabolum magnanimitas M. Bruti.

Lib. 4. Hist.

Saxones armatos, tradit Saxo, à Sclauis horrenda formá, tanquã bono & optato omine, supernè in uertice mõtis uiso dæmone, fuisse interẽptos: quia eo mõstro ueluti diuinitùs dati ducis aduentu firmati, sumptis uictoriæ auspicijs, ex improuiso Saxones eosdẽ prorsus occiderunt. Quũ bellũ inter se Romani Albaniq; gererẽt, & utraq; in procinctu iá staret acies, exti tit repentè quida n mõstrosa specie, pelle amictus furua, uociferans: Iubere Ditem patrem, deamq; Proserpinam, fieri sacrum sibi, priusquam cõmitteretur prælium. Quo perterrefacti uiso Romani, protinus aram sub terra ædificarunt: & statim sacrificio facto, pedum uiginti aggere contexerunt, ut ea ab omnibus prẽterquam Romanis ignoraretur.

Aug. Pol. in Mis. cap. 58.

Mostrosa specie apparet diabolus.

Iulius Obsequens.

M. Claudio Marcello & Lucio Valerio Flacco Coss. Romæ multis locis species togarũ uisæ fuerunt, & appropinquantiũ oculos eludebãt. Vnde respõdebant

bant aruſpices, magiſtratuum & ſacerdotum interitū fore Caio Lælio, Lucio Domitio Coſs. Feſulis ingēs multitudo inter ſepulchra lugubri ueſte, pallida facie interdiu gregatim ambulare uiſa ſuit, cum nil niſi ſpectra eſſent, Caio Panſa & Hircio Coſs. Cæſari unam hoſtiam immolanti, duplicia exta apparuerūt Tagen. Extiſpicinæ & aruſpicinæ auctorem Cicero tradit ex Hetruſcorū libris, cum terra araretur, & ſulcus altius actus eſſet, repentè ex ſulco apparuiſſe pueri ſpecie, ſed ſenili prudentia: & eū qui arabat, allocutum fuiſſe: & cum eius aſpectu obſtupefactus bubulcus exclamaſſet, populum in eum Hetruriæ locum concurriſſe, puerū multa locutum, ſed nil niſi de nefandæ aruſpicinæ doctrina, quod omne populus excepit, & literis mandauit. Si uerum hoc ſit, quis dubitet ipſum Tagen dæmonē fuiſſe in forma pueri declamantem? aut ut cum Lucano loquar, conditor artis Finxerit iſta Tages.

Tages. lib. de Diuinationibus.

Alexander ab Alexandro ſcribit, quendam ſuum familiarem, non ambiguæ fidei hominem, amici funus curaſſe: & cum inde Romam reuerteretur, nocte aduenientе in hoſpitium uiæ proximum diuertiſſe, & ibi ſe animo & corpore fatigatum quieti dediſſe. Cūq; ſolus degeret, & adhuc uigilaret, ait repentè amici nuper defuncti imaginem ſummo pallore & macie, ac eo fermè habitu oris, quali illum cum ægrotaret dimiſerat, ad ſe acceſsiſſe: quem quum fuiſſet intuitus, & præ timore nec animo nec mente ſatis conſtaret, quis nám eſſet interrogauit. Ille autem cum nihil reſpondiſſet, exutis ut uidebatur ueſtibus, in eodem cui ipſe incumbebat lectulo ſe collocauit, ac propè acceſſit quaſi eum amplexurus. Alter uerò cùm ferè iam metu exanimis uideretur, ad lectuli ſpondā ſeceſsit, illumq; propius accedentē abegit: qui ſe repulſam pati uidens, alterum toruo & minus familiari uultu aſpe

Li. 2. Genial. dierum ca. 9. Spectrum mirum.

ctat: reſumptisq; mox ueſtib. è lectulo ſurrexit, & cin ctus calceatusq; inde abiens, nunquam poſtea appa ruit. Quo timore familiaris ille perculſus, graui corripitur morbo, ut propemodū interierit. Addebat his, dum in lectulo cū illo luctaretur, ſe nudū illius pedē uſq; adeò gelidū cōtrectaſſe, ut nulla glacies huic frigori potuerit cōparari. Adhęc, Gordianus amicus meus, ſpectatę fidei homo, mihi retulit, quū Aretiū cum familiari ſuo proficiſceretur, & ab itinere, ut fit, longè aberraſſent per difficilia & deuia loca, ubi nihil uiderēt culti, ſed ſaltē nemora, ſaltus niuei, & inacceſsi obijcerētur oculis, & ipſa terreret ſolitudo: uergōteq; ad occaſum ſole, labore feſsi cōſediſſent: tandē hominis uocē procul audiri uiſum eſt, quá ſequuti, in proximo faſtigio triū hominū cōſpiciunt imagines immanes & formidabiles ultra humanū modū, nigris & demiſsis tunicis, inueſte lugubri funeſtaq;, barba capilloq; ſummiſſo, horribili facie. qui quū uoce geſtuq; ad ſe ipſos aduocarēt, ac iam propè illexiſſent, ingēte interim corporis mole, lōge humana maiores apparuerūt: atq; alius ſpecie nō abſimili nudus, mirificos edidit ſaltus, geſtusq; indecoros. Quo ſpectaculo conſternati fugā hi cępêre: uiamq; arduā & pręcipitē emēſi, uix ruſtici de inum uile hoſpitium, ubi diuerterent, inuenêre.

Tres miſi dæmones.

Genial. dier. lib. 4. cap. 19.

Idem Alexander eiuſdē argumēti hiſtorias deſcribit lib. 4. in hęc uerba: Nup amicus meus ſummus, ingenio & fide ſingulari, rem dictu admirabilē ſibi eueniſſe narrauit, eius ueritatē multorū cōprobans teſtimonio: ſe uidelicet, cùm apud ſibi familiarē & cōiunctiſsimū Neapoli diuerteret, & nocte intēpeſta hominis in uia clamātis, opēq; implorātis uocē audiſſet, accēſo lumine accurriſſe, quid rei eſſet inquiſitū. ibiq; dæmonē & dirū quoddā numen tetra & horribili ſpecie cōſpexiſſe, quod iuuenē uociferātē & reluctātē in uia infeſtis manib. inuadere nitebatur. At hūc ppè accedentem

De iuuenē parēt ibus im morigero, & ab illis exe crato, inſigne exemplum.

dentẽ miſer ille accurrit, ueſtẽq; & manum quàm potuit tenaciſsimè apprehẽdit: multũq; & diu fruſtra reluctatus, inuocato numinis diuini auxilio, uix tandẽ à dęmone ſe uindicat. Quũ uerò iuuenẽ animo turbatũ in domũ recepiſſet, ut ab ipſo dimitteretur, aut palliũ relinqueretur, nũquá potuit effici: tãtus enim illũ inuaſerat horror, ut mẽte euicta ſui nõ eſſet cõpos, quũ illi ꝑpetuò ob oculos uerſari uideretur illa ſpecies. Vbi tãdẽ ad ſe redijſſet, rẽ omnẽ quo pacto habuerat, expoſuit. Fuerat aũt ſceleratę uitę, contẽptor Dei & parẽtib. immorigerꝰ: quos tũc obiurgarat, cõtumeliasq; & intolerãda ꝓbra in eos cõgeſſerat, ut ab illis cõſecratus diris execrationib. abierit. At ne cui hæc uana fictaq; appareãt, Thomas monachꝰ, homo minimè malus, cuiꝰ fidẽ ꝓbitatẽq; in reb. nõ paucis expertꝰ ſum, ſeriò mihi retulit, quũ in monaſterio & ſacris ędibus, ſitis in Lucanis mõtib. cũ plurib. altercatus fuiſſet, & poſt multa cõuicia rixasq; animo ꝑturbato ſolus ſeceſsiſſet ꝑ nemora, ſe ſpeciẽ hominis uultu tetro, aſpectu deformi ſęuoq;, nigra barba, ꝓmiſsis tunicis, obuiá habuiſſe. q rogatus, qd ſolus ꝑ deuia oberraret loca? reſpõdit, Se equũ, quo uehi ſolet, amiſiſſe, & ſua opinione in proximos excurriſſe campos: cũq; ꝑ ſinus inuios equũ unà quęſitũ ꝓgerent, ad riuulũ in cuiꝰ alueo gurgites latebãt formidabiles, deuenerũt. Quare monachũ calceos exuẽtẽ in facilioꝛẽ tranſitũ, magnopere urgebat alter, ut in ipſius cõſcenderet humeros; trãsferẽdus ab eo qui maior erat corpore. ille acquieſcẽs, collũq; amplexus alterius uada inquirẽtis, pedes ipſius nõ humana, ſed tetra & deformi ſpecie cõtuet. Qua re animaduerſa, terrore perculſus, diuinã implorat opẽ: atq; eueſtigiò dęmonẽ & ſimulachrũ illud dictum, audita inuocatione diuina, murmure querulo & turbine uſq; adeò ualido profugiſſe aſſeuerat, ut immiſſẽtẽ quercũ ingẽti colliſerit impetu, & infractis ra-

Monachũ dæmõ apparuit.

mis radicitùs euerterit: ſe aũt cõſternatũ & uelut exãnimẽ diu iacuiſſe & niſi pręuidiſſet, diabolũ in uortices &uoragines fluuiorũ pręaltas ipſum præcipitaturũ fuiſſe, atq; interempturum perſuaſum habet.

Sed prę omnib quę aud uerim aut uiderim, res eſt admiratione digna, quã receti memoria eueniſſe Romæ comperimus. Quum apud Gabios quidam infimæ ſortis & obſcuris natalibus adoleſcens, furioſus, corruptorum morum & facinoroſæ uitæ, parentem obiurgaſſet, conuicijsq; proſciditſſet, ijs agitatus furijs dęmonem inuocat, cui ſe deuouerat: Romamq; meditatur, ut grauius aliquod flagitium in patrem moliretur. In itinere dæmonem facie hominis truculenta, ſordidã barba & capillo, ueſteq; obſoleta & ſqualida obuiam habuit: qui comitatus, triſticię & anxietatis cauſam ex iuuene percunctatur. Hic, ſibi quid altercationis fuiſſe cum patre, & ſcelus aliquod iam animo conſtituiſſe reſpondit: Cui dæmon, ſibi eandem obueniſſe ſortem ait, pergendumq; ut ſuas ſimul ulciſcantur iniurias. Cumque nocte appetente ad urbem peruenissent, in proximo diuerterunt hoſpitio, unaq; incubuerunt. Iuuenis uerò ſomno oppreſsi iugulo manus injicit peſtilens ille comes: quod iam infregiſſet, niſi alter expergefactus Deo ſupplicaſſet.

A dæmonio exagitatus iuuenis parentib im morigerus, rẽ ſipiſcit.

Vnde furiam illam teterrimam tanta ui ſtridula & impetu cubiculũ dicitur exeundo colliſiſſe, ut tigna & tectum diruerit, tegulasq; penitùs perfregerit. Hoc ſpectaculo perterritum, & ferè mortuum adoleſcentem uitioſitatis & anteactę uitę pœnituit: qui alio afflatus ſpiritu peroſus ſcelera, boni exempli uitam procul à populari tumultu egit. Hæc Alexander.

Aliæ laruæ dæmoniacæ. Cap. XV.

FActam olim Hectoris & Achillis fuiſſe mentionẽ in aula imper. Maximiliani huius proaui narratur,

ratur: qui ubi à quodam consiliario uehementius laudarentur tanquam uiri robore & fortitudine pręstantes, se optare eorum effigies & magnitudinẽ cõtueri, ait Imperator. Erat ijsdem fortè diebus in aula magus infamis, se id tutò præstare posse iactans. Quo cognito, ab Imperatore accitur, suæq; artis spęcimen edere iubetur. Se id quidẽ facturũ citra læsionẽ respondit, si modò tãtisper dum hi uiri apparerẽt, sileretur. Fide taciturnitatis & præmij accepta, in circulo ingenti cũ solio regio collocat imperatorẽ magus, inde quædã ex libello submurmurat: protinusq; ostiũ eo modo pulsat Hector, ut uniuersa cõtremisceret domus: eoq; aperto, ingreditur sua panoplia instructus, longè splẽdentẽ in manu hastã gestãs ferreã, oculisq; flammeis terribilis. Statura superabat quoscũq; grãdes nostri seculi uiros. Postea simili corporis maiestate apparuit Achilles, uultu toruo Hectorem intuitus, crebroq; hastam ferream quasi Hectorem inuasurus, uibrans. Et quum delato Cæsari honore, ter hunc eundo & redeundo præterijssent, mox euanuêre. Hos insequutus est laruatus uates Dauid, corona & magnificẽtia regia insignitus, cytharamq; portans, atque erat huius quàm priorum duorum plausibilior uultus. Hic quoq; suo incessu ter Maximilianum in regia cathedra sedentẽ citra ullius honoris delationẽ prętterijt, indeq; disparuit. Rogatus ab Imperatore magus, cur honorẽ denegasset Dauid? respondit, cuncta regna à Dauidis regno uinci, & Christum æterni Dei filium ex Dauidis stemmate ortum esse.

Tibicen quidam Hammelæ ad eliciendos glires cõductus, sequenti rependit facinore ingratitudinem, cum illi ex pacto non satisfieret. Nam anno millesimo ducentesimo octuagesimo quarto, die uicesimo sexto Iunij, hunc tibicinem Omnicolorem nuncupatũ ob uestis uarietatem, centum & triginta pueri Hamme-

læ nati ſequuti ſunt,& Caluariæ ſub monte Koppen dicto perierunt. Vnus ſuperſtes relictus narrauit: En dæmonem tibicinem ſanguinarium.

Platina de vitis Pontif. Benedictus 8 pontifex equo nigro post mortem uectus.

Sunt item qui referunt, epiſcopum quendam die in ſolitudine uidiſſe Benedictum octauum pontificem 151. poſt mortem equo nigro inſidentem: eumq; interrogaſſe, quid cauſæ eſſet, cur mortuus equo nigro ueheretur? tũ Benedictũ hominẽ rogaſſe, ut pecunias quas occultauerat(locũ indicat)pauperib. ſuo nomine erogaret: quæ antea datæ fuerant eleemoſynarũ nomine,nihil ei profuiſſe, quia ex rapinis partas conſtabat. Facit mandata epiſcopus: & ſtatim epiſcopatu ſe abdicat, monaſticam amplexus uitam. Legitur etiam, põtificem Benedictum 9. anno 1056. à diabolo in ſylua iugulatum fuiſſe, uiſumq; poſtea ab heremita horribilem hirſutumq; uelut urſum capite aſinino. Rogatus metamorphoſeos huius cauſam, reſpõdit: ſe talem apparere,qualis uixiſſet. Id genus ſimilia, & alia tum uetera tum recentia terriculamentorũ ludibriorumq; diabolicorum teſtimonia, poſſem recenſere multa:at quũ ea infinita multifariaq; ſint,& cuiuis obuia, cognitaq;, ijs longiori enarratione immorari, ſuperuacaneum exiſtimo: potiſsimũ,quoniam multiplicem eius argumẽti hiſtoriam, commodiori occaſione ſequentes ſuppeditabunt libri. In Vitis patrum quoq; ut D.Martini, Antonij, Eulogij, atq; aliorũ exẽpla extãt nõ pauca. Inter alia legitur, monachũ quẽdã ἀναχωρήτην, habuiſſe patrẽ non procul degentẽ: qui filiũ inuiſurus, ſecurim cõportabat, qua in reditu ligna domũ cõferenda cęderet: quare dæmon in angeli ſpecie huic apparuit monacho, diabolũ in patris forma cũ ſecuri aduẽtare, ut eũ iugulet, nunciãs, affirmansq; ſe ea cauſa præuenire admonitũ eremitã, ut is ſatanæ conatus pręuerteret, prius illũ occidẽs, quàm ab eo interficeretur. Itaq; ratus patrẽ accedentẽ ſalutantẽq; eſſe diabo-

Naucler. 2. generat. 35.

Sozom. Sulpit. in vita Martin. lib. 1. itẽ in vita Clementis.

diabolũ, cõfeſtim illũ interemit, & uiciſsim monachũ dæmon eueſtigiò ſtrangulat. Fabula eſſe uidetur: ſi tamẽ uera ſit hiſtoria, diabolũ ſpiritũ non alio cõuinci oportuiſſe gladio, quàm ſpirituali, ignorauit monach⁹.

Huc apparitionũ & figmẽtorũ ſathanicorũ ingentia poſſent cõuehi plauſtra ex libro Cõformitatũ, ob conformitatẽ B. Frãciſci cũ uita Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſic inſcripto à fratre Bartolomęo Piſano, approbatoq; à fratre Henrico ordinis fratrũ Minorũ generali miniſtro, Anno 1389. 2. Auguſti, ac impreſſo Mediolani apud templũ ſancti Satyri Año 1510. finitoq; die 10 April.: hic Alcoranus Franciſcanorũ alicubi nũcupatur. In eo legitur, dæmonẽ per mulierẽ Rauennatẽ nomine Zanteſem, cõfeſſum fuiſſe cuidã Iacobo presbytero Bononienſi, Franciſcũ occupare Luciferi cathedrã: eundẽ quoq; Ieſu Chriſti eſſe uexilliferũ, atq; ea ratione Regi proximũ, nec ullum eccleſiaſticum ordinẽ eſſe Chriſto uiciniorẽ cœtu Frãciſcanorũ, & Franciſcũ glorioſe latus Regis regũ claudere: ſedere itẽ ſupra omnes cœli ſanctos, excepta Dei matre, S. Ioanne baptiſta, & Ioanne Euangeliſta, & Apoſtolis. Mirum eſt cognouiſſe ſatanã, Frãciſcũ in eius ſucceſsiſſe locũ, & illũ in cœlis ſeruari ordinẽ, quũ à lapſu reuocare eò gradũ nequiuerit. At id ipſum uiſione obſeruaſſe Rudolphũ epiſcopũ Erfurtẽſem, factũ eo nomine monachũ gregis Frãciſcani: duos itẽ ciues Venetos hoc uidiſſe ſcilicet, uelut & fratrẽ Pacificũ extaſi in cœlos raptũ, alibi in eodẽ ueritatis opere narratur. Legẽda itẽ antiqua aſſeuerat, monachũ expuliſſe dęmonẽ, qui de Frãciſci ſanctitate rogatus, reſpondit: nato Franciſco, mox metu tãto fuiſſe perculſum uniuerſum illud dæmonũ collegiũ, tãq; graues turbas motas, ut extremũ adeſſe diem fuerint ueriti. Quũ uerò hic ſe falſos uiderent inter, ſeſe dicebant, puerum certè natum eſſe, qui Auerno grauiter turbato, horrenda ipſos clade afficeret. Quare Beelzebub princeps eueſtigiò in

Conformitatum liber.

Frãciſcus Luciferi ſucceſſor, et Chriſti uexillifer.

2. Petr. 2.

Viſionis author manifeſtus.

Rudolphus epiſc. Erfurtenſis.

ómnem terram ſuos ablegat inueſtigatum, ubi'nam locorum hic puer mundo apparuiſſet. Tandem intelexêre, Franciſcum eſſe hunc, quem nimis coarctaturum Tartara, habuerunt perſuaſiſsimum. quocirca ut è medio tolleretur, infanti inſidiabantur: ſed fruſtra. Angelus enim Domini in peregrini forma uenit ad Franciſci matrẽ, domusque famulam, præmonitum ut ob diaboli inſidias ſingularis haberetur pueri ratio. Quare dæmones indignanter dixêre: Eſto, ſi Franciſcus tolli nequit, eius tamen ordinem perſequemur, uexabimus & affligemus. Alibi adhæc in dicto uolumine ſcribitur, ſatanã ex obſeſſa fœmina faſſum eſſe, cum Chriſtus Deum patrem feſtinare uideret ob populi peccata ad extremam mundi punitionem finemq; , eum rogaſſe patrem, ut Franciſcum ſibi adiungeret, in portanda cruce manus auxiliatrices ſubminiſtraturum. Inde in Franciſco apparuêre quinq; uulnerum ſtigmata, à Chriſto illi, ut ſuo coadiutori & in omnibus ipſi ſimili impreſſa. Sed ne ultra clepſydram in hac narratione morer, manum de tabula.

Monachos mentiti dæmones à Georgio Sabino carmine depicti, Eleg. 3. ſimiles item à Melanchthone eiuſdem genero detecti.

Cap. XVI.

VRbs antiqua iacet celebri contermina Rheno,
Vangionum longè non ea diſtat humo:
Neſcio qui Nemetes hanc incoluiſſe feruntur,
Sunt ubi Francorum buſta quaterna Ducum.
Cæſareis ſedes fuit illa cohortibus olim,
Nomen ob id Graium Spira uocata tenet.
Hic humili modicis à ſtirpe cohortibus olim
Exiguæ quidam nauita puppis erat:
Qui calamo piſces linoq; madente ſolebat
Fallere, iam radios ſole tegente ſuos.
Is dum forte leues hamos ac retia tractat,

Non

Non procul à ripa lubrice Rhene tua:
Ecce per obſcuræ tenebroſa corpuſcula noctis
Obtulit ignoti ſe noua forma uiri.
Atro tectus erat monachum ſimulante cucullo:
Vtq; ſolent raſo uertice tonſus erat:
Nauta propinquante conſueto more ſalutans,
Ecquid agis ſeræ tempore noctis? ait.
Ille ſub hæc: Adſum longinquis miſſus ab oris
Nuncius, ipſe tua me rogo lintre uehas.
Vt citò tranſmiſſo contingam flumine ripam,
Dixerat, aſſumptum nauita lintre tulit.
Iamq; ferè medio curſus nox atra tenebat,
Flexaq; lenta pigri plauſtra Bootis erant:
Cum procul in uiridi uenientes margine ripæ,
Quinq; cucullígeros rurſus adeſſe uidet.
Exoptatq; illis piſcator, ut antè, ſalutem,
Quoq; uelint media pergere nocte rogat.
E' quibus unus ait: Nos magna pericula cogunt,
Obſcura tutas carpere nocte uias.
Omnibus inuiſi ſumus, intentatq; nefandam
Sacrificis nobis turba profana necem.
At te ſi quis amor tangit, ſi cura piorum,
Tranſuehe nauigio corpora noſtra tuo.
Vt tumidas lati ſuperemus fluminis undas,
Ne' ue moraturis impediamur aquis:
Sic optata tuis fortuna laboribus adſit,
In tua ſic multus retia piſcis eat.
Annuit & remo propellens nauita cymbam,
Mox iubet adducta ſcandere puppe ratem.
Sed mihi quis, dixit, ſoluet mercede laborem?
Alter adhæc, Nullas ſcis quòd habemus opes.
Raraq; percipimus diſcordi munera uulgo,
Non tamen ingratos nos habiturus eris:
Si nos in ſolido rurſus fortuna locabit,
Præmia pro tali digna labore feres.
Soluerat extremo piſcator margine nauem,

Iamq; ferè medias illa secabat aquas:
Sidereus remouent subeuntia nubila stellas,
Præcipiti fertur puppis & icta noto:
Incipiunt nigris horrescere fluctibus undæ,
Sæuaq; tempestatu imbribus orta furit.
Ipse repentino fassus pallore timorem
Nauita, Quid hæc, inquit, uult noua caussa mali?
Nulla tamen pluuiæ uenturæ signa notabam,
Sol ubi flagrantes æquore mersit equos:
Nulla lacus usquam circumuolitabat hirundo,
Vlla nec est oculis ardea uisa meis:
Tum nec Luna nigro surgebat pallida uultu,
Clarus & occiduo lumine phœbus erat,
Talia iactanti, disturbant uerba procellæ,
Impediuntq; graues ora loquentis aquæ,
Penè procelloso subuersaq; turbinis ictu
Nauis & insanis fluctibus hausta fuit:
Ardua sublatas tendens ad sidera palmas,
A' superis orans nauita poscit opem.
Quid facis? è monachis ait unus, & improbe dixit,
Desine, uoce tua sollicitare Deum.
Mox graui tollens immanem pondere contum,
Nauta parum felix quo prius usus erat:
Illius hoc humeros pulsataq; terga fatigat,
Cæsus ad extremam dum fuit usq; necem,
Proditus est tandem peruersi dæmonis astus,
Detectusq; fuit fraude patente dolus:
Vana recesserunt in inanes corpora uentos,
Mansit & ingratus naue relictus odor.
Mox quoq; purgato fugerunt nubila cœlo,
Et redyt pulsis aura serena notis.
Territus hoc monstro gelidum sine sanguine corpus
Tollit, & ad ripam nauita puppe redit.
Isthic in uiridi procumbit languidus herba,
Donec ab Eois sol fuit ortus aquis.
Manè sub oceanum pulsis Hyperione stellæ

Ducitur

Ducitur à puero prætereunte domum:
Omnia commemorans præsentibus æger amicis,
Clausit adhuc illo fata suprema die:
Postera quam croceis fulgens aurora quadrigis
Protulerat roseus ore nitente genas,
Accidit & similis diuerso tempore casus,
Acta sed euentu res meliore fuit.
Summa procul radijs feriente cacumina Phœbo
Carpebat solus manè uiator iter.
Qui Nemetum postquam digressus finibus esset,
Primus ubi positus distat ab urbe lapis:
Aduentare nigro tectum uelamine currum
Conspicit, hic monachis currus onustus erat:
Ordine quem iuncti septem traxêre iugales,
Quarta sed ablato defuit axe rota:
Qui manu flexus auriga tenebat habenas,
Terribili naso conspiciendus erat.
Attonitus curru stat prætereunte uiator,
Nec monachos illos, spectra sed esse uidet.
Euolat extemplò sublatus ad æthera currus,
Mistaq; cum fumo flamma sequuta fuit.
Tristis & infaustum belli mortalibus omen
Horrida per nubes arma dedêre sonum.
Ille statim rediens, quæ uiderat, indicat urbi:
Est ea res certa cognita uera fide.
Hæc igitur uobis, alius quos sustinet orbis,
Carminibus duxi significanda meis.
Expositurus eram si res interprete egeret,
Spectra quid infesti dæmonis ista uelint:
Effera Germanos agitat discordia reges,
Proq; cuculligeris impia bella parant.
Hæc ea tempestas, hic impar ordo rotarum,
Hæc & cum fumo lucida flamma fuit:
Sed Deus est nobis orandus ut arma quiescant,
Ille precaturis mitia fata dabit.

Narra-

Narrauit itē aliàs doctiſsimus Melanchthō, ſe habuiſſe amitam: quæ ubi mortuo marito aſsideret foco triſtior, en domum ingrediuntur duo: quorum hic in mariti ſpeciei, ſe maritū eſſe mulieris defunctū dicebat: alter lōgus Frāciſcani monachi formā induerat. Hic maritus ad focū accedēs, mœſtam ſalutat uxorē, eamq; ſine metu eſſe iubet, aſſeritq; ſe ueniſſe, ut quędam ei mandaret: hinc longum monachum tantiſper in hypocauſtū ſecedere uult, inde ſermonē exorſus, ſacrificulos tandem conduci, qui miſſas recitent, maximopere orat, obſecrat, & obteſtatur impenſè: atque diſceſſurus ſibi dexteram porrigi cupit: perterrefactæ autem, exhorreſcentiq;, quum ſe nihil damni facturū promitteret, dexterā illa dat: quę etiamſi non lædere tur, tamen uſqueadeò uri uidebatur. ut ſemper manſerit nigra. Poſtea euocat Franciſcanum, & ſimul egreſſi, incunctanter euaneſcunt.

Eiuſdem pręterea relatu auditum eſt, Lutheri ędes acceſsiſſe monachum, fores uehemēter pulſitantem: cui quum famulus aperiret, ac ſciſcitaretur, quid uellet: num domi eſſet Lutherus, quærit monachus. Re cognita Lutherus eum ingredi iubet, quòd nullū multo tempore uidiſſet monachum. Ingreſſus hic, habere ſe quoſdam errores Papiſticos ait, quorum nomine libenter cum ipſo conferret: propoſuitq; ſyllogiſmos, quibus haud difficulter à Luthero ſolutis, alios protulit explicatu minus faciles. Vnde offenſus nonnihil Lutherus, in hæc prorupit uerba: Multum mihi faceſſis negocij, aliud etenim quod iam agerē, erat: ſimulque ſurgens, loci à monacho propoſiti explicationē oſtendit: atque in eiuſmodi collatione, manus monachi non eſſe auium unguibus diſsimiles animaduertens, inquit: Tu' ne is es? auſculta, ſententia hęc aduerſus te pronunciata eſt, & mox locum in Geneſi cō monſtrat, Semen mulieris conteret caput ſerpentis:

indo

inde ſubiungit, Nec cunctos tu degluties. Hoc dicto victus dæmon, indignabundus ſecumq; murmurans abijt eliſo crepitu non exiguo, cuius ſuffimen tetri odoris dies aliquot redolebat hypocauſtum.

Res naturales & artificiales quandoq; iudicari dæmoniacas. Cap. XVII.

Res naturales in magno mundo.

PLeraq; oculis noſtris ſubinde obuerſantur, quæ præter naturæ legem dęmonum ludibria & actiones cenſentur, licet ea certis de cauſis & rationibus haud obſcuris ipſa rerum parens natura produxerit: huiuſmodi eſt ignis ille fatuus, quem candelam ardentem etiam uocant, qui exhalatio eſt ad infimam aeris regionem eleuata, & ibi per antiperiſtaſin incenſa. dum enim aſcendit, à frigore regionis mediæ repellitur, & quaſi ſaliens apparet, loca decliuiora petens: unde etiam ad aquas noctu ducere ſequentem uidetur: imò quãdoq; non ſine horrore uel ambulãtes uel equitantes ſiue nauigantes aut præcedere aut inſequi apparet, diutius in aere perdurans: tale meteoron Plinius Caſtorem & Pollucem nominat.

Ignis fatuus.

Talis etiam exiſtit ignis lambens animantium crinẽs & pilos, hominum item ueſtes: eiuſmodi nimirũ exhalatione per aerem diſperſa, colliſa ac inflammata dictis partibus adhærente. Atq; eiuſmodi ignes non urentes & innoxij frequentius uiſuntur in locis humidis, uiſcoſis, putridis, paluſtribus & fumoſis, ut in coquinis, conuallibus, cœmiterijs, ſub patibulis & ubicunq; multa cõputruêre cadauera, unde exurgũt fumi pingues, craſsi & uiſcoſi, ſed minus calidi, quàm ut in ſupremá aeris regionẽ ferantur: qui ita cõtinuè exeuntes incenduntur pér colliſionem, ut dixi, ſicut ex duobus colliſis ſilicibus elicitur ignis.

Stellam adhæc terræ nonnulli herbam nuncupant, quæ

quæ uulgò Lunaria dicitur,& folliculo rotundo ſemina includit: is noctu apertus, uſqueadeò lunæ radios admittit, ut lucẽs uideatur ſtella. Loci incolę id uidentes, tanquã ſpectrũ maleficum fugiũt. Hac ueneficia quidam parãt, hac dęmones irritant, hac ſuum Mercuriũ fixum ſtabilemq; reddunt Chymici. Lunariã Græcam nominat doctiſsimus Geſnerus.

Soſigenes Alexandri præceptor, tertio uolumine de Viſu, rationẽ afferre conatus eſt, quamobrẽ aliqua collucere in tenebris uideãtur: Flãmulẽta, inquit, hęc quadantenus naturã ætheris & quinti eleméti participãt, ea cognatione fieri, ut admotũ ſibi aerẽ, aut perſpicuũ aliud corpus illuminẽt. Quod aũt id maximè noctib. faciãt, rationẽ eſſe, qa tũ maiꝰ lumẽ abſit. Alioquí euenire interdiu, ut exiguũ eorũ lumẽ quaſi exoleſcat & offundatur in magno. Noctu ergo cũ refulgẽt, aerẽ proximũ & circũfuſum leuiter ſubluſtrãt, nõ ita ut alia itẽ poſsẽt uideri, ſed ut ſola ſe uẽdicẽt à tenebris. Atq; hoc facit exilitas portionis eius, è qua ꝓficiſcitur manatq; lumẽ. nã & ipſe quoq; ignis, quãuis ſplẽdorẽ ſuum latiꝰ & diffuſiꝰ mittat, adeò ut aſſerat etiã alia tamẽ ſi remotior ſit, caligãt oculi in cętera, ipſe ad cõſpectũ ſui uix ſufficit. Sic multa ſępe ꝓ miraculis habẽtur & pręter naturã rerũ accidere putãtur in hominib. quę tamẽ & naturalia ſunt, & ſępe fiũt: ut ꝙ Seruio Flacco, Q. Calphurnio Coſs. Rom. infans gẽitꝰ fuerit poſteriore naturę parte ſolidꝰ, & alius Sergio Galba M. Scauro Coſs. Nurſię, ꝙ uoce tamẽ miſſa, expirauit, & Feſulis C. Perpẽna, M. Perpẽna Coſs. ex ancilla. Nos enim in medicis noſtris obſeruationib. raris neq; nouũ hoc eſſe docuimꝰ, ut puer naſcaꝫ ſine foramine naturę, ꝙ excremẽtũ aut humorẽ aut aliud, tranſmittat, neq; ratione naturali, neq; remedio carere: ut nec illud quòd fœmina mutetur in marẽ: ꝙ infrà 4. lib. cap. 24. pluribꝰ explicabo: licet dęmoniacum eſſe putent fortè multi. Huc quoq; facit Cap. 16. lib. 4.

Res naturales μιμηλικῶς.

Quãplurima inſup impitiorib. uiſa miracula, manuũ expedita agilitate & induſtria quotidie ab hiſtrionib. & ioculatorib. fieri uidem9, miramurq;. Narrat Põponatio9, ſe Mãtuę & Patauij quẽdã ei9 generis hominẽ Reatiũ nũcupatũ uidiſſe, q incredibilia operabatur, eaq; dęmonũ arte perfici, uulgò credebãtur, quare ab hæreticæ prauitatis inquiſitorib. ſubditus quæſtionib. bona fide occultò oſtẽdit fraudulẽtas eſſe ſuas actiones, merasq; manuũ agilitates, & multis ſecreta intelligẽtia colludẽtib. pagi. Proinde dimiſſ9, interimit tãdẽ à quodã, quẽ deceperat. Turca q dã paſsim p Italię urbes oberrãs, inter cætera miránda, q uidẽda populo exhibebat, manuũ dexteritate pacta opa, piſtillũ ferreũ p grãdã pugni illiſione, itẽ ſola manuũ cõtorſiõe infringere uidebatur. Quidã circulatorię artis nõ imperit9, mihi aliàs faſſus eſt, in eiuſmodi miraculorũ exhibitiõe fucũ ab his ioculatorib. foueri, quòd pri9 idonea ad eiuſmodi ſpectaculũ appararint organa: q manuũ celeritate, dũ ſpectatorũ oculos ſermone uario in ſe defixos ſe uocãt deludũtq;, multipliciter uariãt. Inſignem hui9 factiõis hominũ impoſturã ioculariẽ recẽſet Iuli9 Scaliger, uti & Matthiol9. In uinũ radicis cuiuſdã puluerẽ cuius guſtatu fauces cõuellũtur, immiſcẽt: & cui fucũ facere uolũt, iubẽt ut in hoc uino intinctũ digitũ, quaſi p guſtandi cauſa ſugat, tũ illico digitũ in uino madidũ in os inditũ, ſibi mordicus non ſine dolore & clamore premit inuitus. Interea perinde atq; blãditijs mœrẽtẽ cõſolatur circulator, tẽporũ carpiq; arterias alio quopiã oblinit medicamẽto: deinde nũmũ in terrã proiectũ ut tollat, hortatur. Ibi ille ꝑnus, primũ ſeſe neq at tollere, mox unguinis ui amẽs fact9, cõcidit: ſtatimq; eius more q metuit ne mergatur in aqua, natat, ac uocj ferat ſimul ſe fluctib. obrui. Ergo à circulatore erigitur, deinde quaſi ſe uindicaturus, primùm maleficium obliquo & toruo uultu exprobrare, mox hominẽ aggredi

Li. de tuend.

Miracula manuũ dexteritate circulatorib. edi uidentur.

aggredi uidetur: poſtremò fugientem circulatorem perſequi, donec abſterſo tandē illiti medicamēti ueneno, ad ſeſe redeat. Menti autem reſtitutus, quaſi qui euaſerit è mari naufragus, capillum ueſtimentaque, ueluti uela torquere, exprimereque brachia tergere, & nares emungere conſpicitur. Hæc non ſunt fabulæ. Non enim multorum deſunt teſtimonia, qui uiderunt, quiq; impoſturam ſuſpicates, ſuis & amicorum famulis (quod Pragę contigit) hæc fieri iuſſerunt.

Funambulorum præterea ſiue ſchœnobaton greſſus æquilibres uel ęquati ad libram, aut ponderibus utrinque librati; naturæ miracula augere ſolent. Fuit talis ſuperioribus annis per omnem Italiam ſatis notus, Venetianello cognominatus, eo quòd & Venetus natus, & paruæ ſtaturæ eſſet, non ſolum in eo negocio tantæ dexteritatis & peritiæ, ut modò ſacco inſutus: liberis tamen manibus quibus æquilibrium dirigebat, modò unicuiq; pedi pelue rotundiſsima ſuppoſita, modò pilis magnitudinis oui duriſsimis ac rotundiſsimis plantæ pedum ſubligatis, funi à palatij Bononienſis turri per medium forum ad cacumen domus alligato liberrimè ingrederetur: ſed eius etiam roboris ac firmitatis, ut poſſet oſſa craſsiſsima cruráue boũ in genu illiſa confringere, tres clauos ferreos craſſos, ut digitus auricularis, manibus ſudario inuolutis contorquere, ſimul ut igne maceratos, trabem longũ uiginti pedes & amplius: craſſum uerò pedem unum humeris impoſitum aliquamdiu erectum ſine manuũ ope geſtare, ex unaq; ſcapula in alteram traijcere. Vidit & retulit hæc mihi filius meus Theodorus iurecõ ſultus, omnium prædictorum oculatus cum alijs compluribus teſtis.

Venetianello.

In

In animalibus quædam artificialia quandoq; uideri dæmoniaca. Cap. XVIII.

QVid? in ipsis animalibus brutis quæ non miracula tum arte tum exercitatione sagacitas humana excitat ac edit reuera? In suburbio Memphis apud Ægyptios Beb Elloch nominato, cùm eiusmodi multa quotidie uulgò repræsententur, tum plerunque histrionum quispiam, ubi nonnihil pręsultauerit, ad asinum conuersus alta uoce Sultanum magni operis ædificium meditari ait, proinde opus ei fore omnibus Alcairi (sic enim nunc Memphis uocatur) asinis ad calcem, lapides, & alia id genus deferēda. Tum asinus repentè in solum prolapsus, pedes in aerem attollit, uentrem turgefacit, atq; oculos non secus claudit, quàm si exanimis esset. Interim astantibus histrio asini casum conqueritur, obnixè rogans ut ad alium emendum sibi subsidium impertiant. Coacta uiritim qua potest pecunia: Ne existimetis, inquit, asinū mor tuum. Helluo enim paupertatis domini sui conscius, hoc de industria confingit, ut munusculis illi collatis, pabulum sibi emere queat. Deinde ad asinum cōuersus, ut eucstigiò resurgat, monet. At ille dum se non dimouet loco, frequenti fustuario cæditur. Quo nec excitato, fabulam repetit histrio, & iterum ad plebē inquit: Scitote Sultanum edictum tulisse, ut cras populus omnis spectandi triumphi causa ciuitatem exeat, ac omnes fœminæ uenustæ & nobiles pulcherrimis asinis inequitent, ijsq; uicissim auenam & præstantem aquam Nili præbeant. Vix hæc uerba absoluit histrio, quin asinus in pedes erectus, prosiliat fremens, ac ut lætabundus exiliens. Tum fabulam prosequens histrio: Vici, inquit, nostri Præfectus à me commodatò petijt elegantem hūc meum asinum pro deformi & uetula sua uxore. Ad hæc uerba asi-

Miracula in brutis. Ioan. Leo in Afric. descript. lib. 8.

Asini mirā docilitas.

BIBLIOTHECA REGIA MONACENSIS

Digitized by Google

nus ueluti dolẽs,auriculas cõplicat.& altero pede claudicãs luxatũ se fingit.Tum histrio: Tibi taq; arridẽt iuuenculę? Asinus caput inclinãs,annuere uidetur. Age igitur,hic plurimę sunt iuuẽculę,indica quę tibi prę cæteris placeat.Asinus spectatorũ coronã cõspiciens,fœminã honestioré seleg t,ad eam procedit, & capite contingit.Spectatores multo risu & clamore: Heus inquiunt, asini mulier.Sic & camelos ad certos modos saltare docẽt.Camelũ iuuẽculũ p semihorã in loco instar hypocausti pręparato,cui⁹ pauimẽtũ igne calefactũ sit, cõstituũt:tũ pulsante quodã foris tympano,camelus non ad sonũ,sed ob ignẽ subiectũ,quo pedib. offẽditur,modò crus unum,modò alterũ ueluti saltatores,erigit:cui exercitio p annũ uel mẽses decẽ assuetus,in publicũ deductus,audito tympano,tẽporis quo caloré sub pedib. sentijt reminiscẽs cõfestim saltat:ac supra idẽ pauimentũ cõsistere se existimãs,pedib. alternatim reductis saltare uidetur:atq; ex usu naturã formãs,id perpetuò obseruat. Mahomet ex disciplina pręceptoris sui Sergij monachi colũbã assuefecerat,ut in aure sua pasceretur, quã Spiritũ sanctũ impostor simulabat,& eam sibi secreta Dei cõsilia nũciare iactabat,quoties ob pabulũ ad aures aduolaret.Hoc impia plebs nõ animaduertebat, delusa scilicet à dęmone cuius intererat his fundamentis exędificari sectã infandã. Colũbã aũt illã,quę S. Athanasij p urbẽ euntis aures pręteruolabat, statim hęretici & Arriani schismatici sic accipiebãt,ac si magus esset sanctissimus Athanasius,instinctu pfectò eiusdẽ artificis, quò suspectã eius doctrinã redderet. Vt gentẽ suã uentri somnoq; deditã homo subdolus Mahometus porrò magis faleret,taurũ quendã nutriuit,q pabulũ ex solius Mahometis manib.capere cõsueuit.Huic intra cornua librũ impijssimũ à se cõscriptum, Alcorani titulo, colligauit & aũtate simplici plebe altiori uoce in abdito quodã loco latentẽ,euocauit.Cumq; multa de legibus declamasset,erumpens subitò taurus,multis ab eo pro-

Joan. Leo African. hist. lib. 9.

Camelis saltatio.

Columba Mahomet.

Taurus Mahometicus.

fligatis

ſtratis uolumẽ per mediá plebẽ in manus Mahomẽtis dẽponit, ueluti cœlitús miſſum munus. Quod nebulo re uerẽter accipiens, quędã ex ijs populo mox explanauit. Hoc cõmẽto ſe regẽ Sergiũ ꝓphetá fecit. Colũba enim literis aureis ſchedã ſic inſcriptã attulit in collo ſuo: Qui cũq; tauro iugũ imponet, rex eſto. Sergio iugũ adferẽte, Mahomet id tauro facile impoſuit, & ut rex a plebe diuino munere datus ſalutatur, ita Alcoranus ſacrũ uolumẽ eſſe creditur. Adeò hæc omnia diuina putabantur.

De diaboli machinationib. & earum fine paucæ patrũ ſententiæ, & quare eos hominib. aduerſarios conſtituerit Deus. Cap. XIX.

VT porrò latius dęmonũ innoteſcãt ſtudia, citiusq; finiã, ad huc paucas huc ſpectantes, nec ad noſtrã inſtitutionẽ inidoneas Patrũ ſentẽtias obiter annectere placuit. Amare, docet D. Clemẽs, immũdos ſpiritus inhęrere corporib. hominũ, ut ipſorũ miniſterio cupiditates ſuas expleãt: & ad ea quę ipſi deſiderãt, inclinãtes animę motus, ſuis eos parẽre libidinib. cogãt, ut efficiant ex integro uaſa dęmonũ. Et li. 4. Dęmones habere deſideriũ immergẽdi ſe corporib. hominũ, hęc cauſa eſt. Spiritꝰ ſunt, habẽtes ꝓpoſitũ cõuerſum ad malitiá: p cibos ergo & potus immoderatos ac libidinẽ, purgent homines ad peccatũ, eos tamẽ q̃ peccãdi ꝓpoſitũ gerũt: q̃ dũ uidẽtur naturę neceſſaria uelle cõplere, nõ tenẽtes modũ p luxũ, ingrediẽdi in ſemetipſos dęmonib. faciũt locũ donec aũt naturę mẽſura ſeruatur, & modus legitimus cuſtoditur, Dei clemẽtia ingrediẽdi in homines nõ eis tribuit facultatẽ. Vbi uerò aut mẽs ad impietatẽ declinauerit, aut corpus immoderatis cibis & potib. adimplebitur, tanquá uolũtate & ꝓpoſito eorũ qui ſe ita negligũt inuitati, quaſi aduerſum eos qui à Deo poſitã legẽ ſoluerint, accipiũt poteſtatẽ. Et pòſt: Dęmones quantũ uiderint fidẽ in homine creſcere, tantũ ab eo refugiũt. Si tamẽ in aliqua infidelitatis parte reſederint, cùm tempus inuenient, cogitationes ſubijciũt cordibus hominũ: & illi neſciẽtes unde hęc ueniãt, ſuggeſtionibus dęmonũ

Lib. 2 Recog. Cur hominũ corporibus ſe immergere cupiant dæmones.

Quomodo in corpora ingrediendi locum detur dæmonibus. Auguſt. ſuper homil. 3.

quaſi animæ ſuæ ſenſibus credunt. Suggerunt ergo alijs, occaſione corporeę neceſsitatis delicias ſequi: aliorũ iracundiã excuſant per abũdantiam fellis, aliorum inſaniam nigri fellis uehementia colorant, ſed & ſtulticiã quorundam ob phlegmatis multitudinẽ extenuant. Quod etſi ita eſſet, tamen hæc ſingula moleſta eſſe corpori non poſſent, niſi ex ciborum potuũq; redundantia: qui cùm iuſto amplius ſumuntur, abũdantia eorũ quam decoquere naturalis nõ ſufficit calor, crudeſcit in uenenum quoddam: idq; in uiſceribus uenisq; omnibus ſentinæ in modum redundans, motus corporis inſanos reddit, & turpes. Cyprianus in ſerm. 2. de Zelo & liuore: Circuit ille nos ſingulos, & tanquã hoſtis clauſos obſidens muros explorat & tentat, an ſit aliqua pars membrorũ minus ſtabilis & minus fida, cuius aditu ad interiora penetretur. Offert oculis formas illices, & faciles uoluptates, ut uiſu deſtruat caſtitatẽ. Aures per canorã muſicam tentat, ut tonus dulciori auditu ſoluat & molliat Chriſtiani uigorẽ. Linguã ad conuicium prouocat, manus iniurijs laceſſentib. ad petulantiã cædis inſtigat. Vt fraudatorẽ faciat, lucra opponit iniuſta: ut animã pecunia capiat, ingerit perniciosa cõpendia: honores terrenos promittit, ut cœleſtes adimat: oſtẽdit falſa, ut uera ſubripiat. Et quũ latẽter nõ poteſt fallere, exertè & apertè minatur, terrorẽ turbidę perſecutionis intẽtans, ad debellandos Dei ſeruos inquietus ſemper, & ſemper infeſtus. in pace ſubdolus, in perſecutione uiolentus. Idem epiſt. 8. l. 1. Vitate linguã diaboli uenenatã, qui ab initio mũdi fallax ſemper & mẽdax, mẽtitur ut fallat, blãditur ut noceat: bona promittit, ut malũ tribuat: uitã pollicetur, ut perimat. Lucẽt nũc quoq; uerba eius, & uenena manifeſta ſunt: pacẽ pollicetur, ne perueniri poſsit ad pacẽ: ſalutẽ promittit, ne, cui promittit, ueniat ad ſalutẽ: Eccleſiã ſpondet, quũ id agat, ut qui illi credit,

credit, in totũ ab Eccleſia pereat. In tract. de Idolorũ uanitate, ubi de Romanorũ dijs & de dęmone Socratis quoq; agitur, hęc legũtur: Spiritꝰ inſinceri & uagi, qui poſteaquã terrenis uitijs immerſi ſunt, & à uigore cœleſti terreno contagio receſſerũt, nõ deſinũt perditi perdere, & deprauati erroré prauitatis infundere. Docet Auguſtinus, illos ſpiritus qui decipere uolũt, talia procurare cuiq;, qualib. irretitũ eũ per ſuſpiciones & cõſenſiones eius uideát. Rectè itaq; Lactãtius: illicita, inquit, deſideria immittit dęmon, ut aliena cõtaminẽt, quib. habere propria ſine delicto licet. Obijcit quippe oculis irritabiles formas, ſuggeritq; fomẽta, & uitijs pabulũ ſubminiſtrat: tũ intimis uiſceribus ſtimulos omnes cõturbat ac cõmouet, & naturalem illũ incitat atq; inflammat ardorẽ, donec irretitũ hominẽ implicatũq; decipiat. Eadẽ ſenſit & prodidit Athenagoras philoſophus Chriſtianus: *ἐὰν ὁ δαίμων ἀνθρώπου πρᾶξιν κακὴν, τὴν νῦν ἐβλαψε πρῶτον* : Si quãdo dęmon cuipiã cõparet mala, mentẽ labefactat prius. Tatianus ſcriptũ reliquit ad Gẽtes in Apologetico: *Δαίμονες δὲ πολλῶν ἀνικάτων ἐξοπλίσαντες, τὰς μιμνημένων παρ' ὑμῖν ψυχὰς διὰ ἀγνοιῶν καὶ φαντασιῶν ἐξηπάτησαν.* Dęmones, ait, in multum ſcelus plapſi, animas apud nos initiatorũ p inſcitias & apparẽtias deceperũt. Proinde uoluit Deus (authore Lactãtio) qui homines ad hãc militiã genuit, expeditos in acie ſtare: & intẽtis acriter animis, ad inuiſibilis hoſtis inſidias uel apertos impetus uigilare: qui nos ſicut periti & exercitati duces ſolẽt, uarijs captat artibus, p cuiuſq; natura & morib. ſęuiens. Alijs enim cupiditatẽ inſatiabilẽ immittit, ut opib. ſuis tanquã cõpedib. illigatos à uia ueritatis excutiat. Alios inflammat irę ſtimulis, ut ad nocendũ potius intentos à Dei contẽplatione detorqueat. Alios immoderatis libidinibus immergit, ut uoluptati & corpori ſeruientes, ad uirtutem reſpicere non poſsint. Alijs uerò inſpirat

lib. 2. de doct. Chriſt. ca 24.

Li. 6. de Vero cultu, ca. 4.

mundiam, ut suis ipsi tormentis occupati, nihil aliud cogitent, nisi eorum quos oderint felicitatem. Alios inflammat ambitionibus. Is sunt, qui ad gerendos magistratus omnem uitæ suæ operam curamq; conuertunt, ut fastos signent, & annis nomen imponant. Quorundam cupiditas tendit altius, non ut prouincias temporali gladio regant, sed ut infinita & perpetua potestate dominos se dici uelint uniuersi generis humani. Quos autem prosos uidet, inanibus implicat religionibus, ut impios faciat. Is uerò qui sapientiam quærant, Philosophiam in oculos impingit, ut specie lucis excæcet, ne quis comprehendat aut teneat ueritatem. Sic hominibus obstruxit aditus omnes, & obsepsit omnes uias publicis latas erroribus: quos ut discutere possemus, ipsumque authorem malorum uincere, illuminauit nos Deus, & armauit uera cœlestiq; uirtute. Et in proœmio de Opificio Dei: Ille coluctator & aduersarius noster, scis quàm sit astutus, & idem sæpe uiolentus. Is hæc omnia quæ illicere possunt, pro laqueis habet: & quidem tam subtilibus, ut oculos mentis effugiant, ne possint hominis prouisione uitari. Eius cibus est ebrietas, inquit Hieronymus, luxuria, fornicatio, & uniuersa uitia. Hæc blanda sunt, & lasciua, & sensus uoluptate demulcent, statimq; ut apparuerit, ad usum sui prouocant.

In epist ad Damasum. Cibus diaboli.

Lib. 2. ca. 16. de Orig. err.

Eleganter iterum Lactantius: Hi spiritus, inquit, contaminati ac perditi per omnem terram uagantur, & solatium perditionis suæ perdendis hominibus operantur. Itaq; omnia insidijs, fraudibus, terroribus cõplent. Adhærent enim singulis hominibus, & omnes ostiatim domos occupant, ac sibi Geniorum nomen assumunt. Sic enim Latino sermone dæmonas interpretantur. Hos in suis penetralibus consecrant, hos quasi terrestres deos uenerantur, & quasi depulsores malorum, quæ ipsi faciant & irrogant. Qui quoniam spiritus

Genij. Dæmones.

ſpiritus ſunt tenues & incõprehenſibiles, inſinuant ſe corporibus hominum, & occultè in uiſceribus operti ualetudinem uitiant, morbos citant, ſomnijs animos terrent, mentes furoribus quatiunt, ut homines his malis cogant ad eorum auxilia decurrere.

Machinationum diaboli finis.

Miraculorum itaque, machinatuum, & apparitionum diaboli quis finis unquam, & uelut ex profeſſo alius, quàm erroris furorisúe manifeſtè impij, blaſphemi, & in Deum cõtumelioſi, aut ſceleris alicuius confirmatio præceptioúe, aut approbatio uel porrectio?

Lib de opif. Dei c 19.20. Quare d. uo nem hominibus aduerſarium conſtituerit Deus.

Hunc autem, Lactantio teſte, conſtituit homini Deus aduerſarium, nequiſsimum & fallaciſsimũ ſpiritum, cum quo in hac terreſtri uita ſine ulla ſecuritatis requie dimicaret. Nam ut uictoria cõſtare ſine certamine non poteſt: ſic nec uirtus quidem ipſa ſine hoſte. Ita quoniam uirtutẽ dedit homini, ſtatuit ei contrariò inimicum, ne uirtus torpens naturá ſuam perderet. Noluit enim Deus hominem ad immortalem illam beatitudinem delicato itinere peruenire.

Nomina diaboli, ipſius ſtudium prodentia, quibus nuncupatur in Sacris literis. Cap. XX.

SVa uerò nomina aptè ipſius ſtudium & fabricam prodentia, ſortitur diabolus tum alibi, tum maximè in ſacroſancta Scriptura: quæ hic recenſere lubet, ut præter nomenclaturas ſuprà recitatas copioſius, quibus Deum mentiebatur ſatan, eiuſq; ſibi honorem aſſumebat, denominationibus nunc his, qualis eſt affectu & opere, cognoſcatur plenius. ipſa ſiquidem nominum diuerſitas, diuerſa illius uitia commõſtrat, cui nomina mille, mille nocẽdi artes: ne quis præter ordinem, nouum hic dæmoniacorum nominum catalogum contexi arbitretur.

Behemoth Iob. 40. Elephas ubi in lobo describitur, Behemoth uocatur, id est bruta, ut Græcis frequenter θήρια. Et quidem plurali numero, designatur eius uastitas. Sub allegoria uerò elephantis, satanæ potentia docetur. Behemoth (respondens Dominus è turbine, ipsi Iobo inquit) fœnum comedat ritu bouis: hoc est, paleas igne comburendas. Ecce uirtus eius existit in lumbis eius, & robur illius in umbilico uentris sui. Illecebris enim uenereæ uoluptatis, quæ circa lumbos & umbilicum præcipuè sentitur, frequenter impugnat. Ossa eius uelut fistulæ æris, & cartilago eius quasi laminæ ferri. Ad duritiem diaboli ista referuntur, quoniam à malicia, quam semel amplexus est, nequit dimoueri, ære & ferro obduratior. Quem arbusta tegunt umbra sua. *Dæmonũ nomina, ipsorũ studia prodẽtia.* *Psal. 9.* Hoc illud est quod in Psal. legitur de impio: Sedet in insidijs in occultis, ut interficiat pauperem, dum attrahit eum.

Leuiathan. De Leuiathan idem ferè alijs uerbis prædicatur, quod de Behemoth: & uis naturæ dæmoniacæ exprimitur, supra modum potens atq; uersuta: quæ utiq; cuncta humana subuerteret, nisi diuini arbitrij habenis coerceretur. Vide integrum Iobi caput 40 & 41. Sonat aũt Leuiathan, sibi traditus, uel appositio: qui uerbo Dei & rebus quibuscunq; addit. Esaiæ 27. Iob. 3.

Asmodæus. Asmodæus, spiritus uel deus cæcitatis, destructor, dissipator, aut delicti abundantia, uel peccatum abundans, siue ignem mensurans. Tob. 3.

Mammona. Mammona, uoce Syriaca, cupiditas pecuniæ aut diuitiæ: Matt. 6. His ille imprudentium mentes implicat, ne Deo seruire queant, cùm mammonæ cœperint famulari.

Diabolus. Diabolus Græcis, calumniator. Matt. 4. Iohan. 8. Apocal. 12. & alibi sæpius.

Dæmon. Dæmon & Dæmonium, sciens, callidus, & multarum rerum peritus. Matth. 8. Iac. 2. ἀπὸ τῦ δαίω, scio.

Plato

Plato quoq; in Cratylo arbitratur ex Heſiodi ſententia, dæmones quaſi δαήμονας dici, hoc eſt prudentes & ſcientes. Sic autem eos dici ob terrorē, uult Euſeb.

Cacodæmon, peruerſè ſciens. Quoſcunq; uetuſtas deorum cultu uenerata eſt, omnes κακοὺς δαίμονας fuiſſe, author eſt Porphyrius. Dicitur & malus dæmon: & dæmon βλαβερώτατος, id eſt nocentiſsimus, in Sympoſio ſeptem ſapientum. *Cacodæmon.*

Satan, Hebræis aduerſarius, qui obſiſtit atq; obturbat. Iob. 1. 2. Zachar. 3. item Satanas. Matt. 12. Marc. 1. Apocal. 12. *Satan.*

Abaddon Hebraicè, perditor, aut perdens: Græcè ἀπολλύων, Apoc. 9. *Abaddon. ἀπολλύων.*

Principatus, poteſtates, mundi domini, rectores tenebrarum huius ſeculi, ſpirituales aſtutiæ in cœleſtibus, à Paulo inſcribuntur hi ſpiritus: Eph. 6.

Legio, quia multi ſunt: Marc. 5. Luc. 8.

Item *Princeps cui poteſtas eſt aeris, qui eſt ſpiritus nunc agens in filijs contumacibus*: Eph. 2.

Deus huius ſeculi, ſenſus incredulorum excęcans. 2. Corinth. 4.

Princeps huius mundi: Ioann. 8. 12. 14. Habens mortis imperium. Heb. 2. Qui ſeducit totum terrarum orbem. Apoc. 12.

Spiritus mundi. 1. Corinth. 2.

Rex ſuper uniuerſos filios ſuperbiæ. Iob. 41.

Celſitudo quæ tollitur aduerſus cognitionem Dei. 2 Corinth. 10.

Spiritus Dei, ſpiritus Dei malus. 1. Reg. 16. Spiritus malus. 1. Reg. 16. Act. 19.

Spiritus ad uindictam creati, qui in furore ſuo cōfirmauerunt tormenta ſua, & in tempore conſummationis effundent uirtutem: & furorem eius qui fecit illos, confundent. Eccleſ. 39.

Aduerſarius noſter diabolus, qui ut leo rugiēs ob-

ambulat, quem deuoret inquirens 1. Pet. 5.

Homicida ab initio, qui in ueritate non permanſit: mendax, & pater mendacij Ioan. 8.

Author peccati 1. Ioan. 3.

Spiritus qui non confitetur Chriſtum in carne ueniſſe, ſpiritus Antichriſti. 1. Iohan 4.

Spiritus Aegypti, & uertiginis, qui fecit errare Aegyptum in omni opere ſuo, ſicut errat ebrius & uomens. Eſaiæ 19.

Spiretus Pythius, uel diuinationis Leuit. 20.

Spiritus mendax. 3. Reg. 22.

Spiritus immundus Luc. 11.

Spiritus impoſtor 1. Timoth. 4.

Spiritus dæmoniorum. Apoc. 16.

Spiritus mutus & ſurdus. Marc. 9.

Spiritus iræ Iob. 4 Pſal. 17.

Spiritus ſoporis. Eſaiæ 29.

Spiritus timoris 2. Timoth 1.

Angelus Domini. Pſal. 34. Ita uult Hieronymus. 2. Paral. 21

Angelus uel nuncius ſatanæ. 2. Corinth. 12.

Angelus crudelis. Prouerb. 17.

Angelus abyſsi. Apoc. 9. Habens iram magnam. Apoc. 12.

Accuſator ſanctorum fratrum. Apoc. 12.

Loliorum ſeminator. Matt 13 Marc. 4. Luc. 8.

Malus. Epheſ. 6. 1. Iohan. 2. Malus ille. Matt. 13. Quoniam omnium ſcelerum princeps eſt & inuentor, per excellentiam uocatur ὁ πονηρὸς.

Inimicus. Luc. 10.

Inuidus. Sapient. 2.

Meretrix Babylonica, beſtia habens ſeptem capita, &c. Apoc. 13. 14. 16. 17. 18.

Abominatio deſolationis. Matt. 24. Dan. 9.

Venator: illius aſtus, laqueus: timor nocturnus, ſagitta

ſagitta uolans in die, peſtis in tenebris graſſans, exterminium meridianum. Pſal. 90.

Volucres cœli. Matt 13. quia ſemen uerbi Dei, quod in duro ſolo & nullo compunctionis uomere proſciſſo cecidit, rapiunt protinus, & abſumunt.

Aſpis & baſiliſcus illis dicitur, quos primo cõgreſſu ſuperat: aſpis quippe morſu, baſiliſcus aſpectu ſtatim perimit. Pſal 90.

Leo, quia aperto marte nos inuadit ut dilaniet: Draco, quia occultè nobis inſidetur, uiroſo afflatu perdens. Eſaiæ 13. 34. Pſal. 90. Apoc. 16 20. Viro autem iuſto promittitur: Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem.

Draco magnus, Apoc. 12.

Serpens, ſcorpio: Geneſ 3 Luc. 10. Mera enim uenena, ſunt quicquid diabolus ſuadet.

Vnde tamẽ ſuos liberat Saluator dicẽs: Ecce dedi uobis poteſtatẽ calcãdi ſuper ſerpẽtes & ſcorpiones. *Luca 10.*

Serpens antiquus, Apoc. 12.

Serpens tortuoſus, Eſaiæ 27.

Ohlim, onocrotalus, ericius, ibis, coruus, ſtruthio, onocentaurus, ſatyrus, lamia, miluus, ululæ uel zijm Hebraicè. Eſaiæ 13. 34. Perdix, malleus, thaninim: Hieronymus in epiſtola ad Damaſum.

Locuſtæ ſimiles equis in prælium paratis, quia feroces dæmones: & ſuper capita earum tanquam coronæ ſimiles auro, quia ſuperbi: facies earum uelut facies hominum, & capilli ſicut capilli mulierum, qui utrique ſexui inſidiantur: & dentes quaſi leonum, quia quos uicerint, perimũt: loricas ſicut loricas ferreas habẽt, quia in malicia obduruerũt: alis perſtrepũt, quia uelociter omnia permeãt: caudas ſcorpionũ aculeatas gerunt, quia unus eorum finis eſt nocendi hominibus. Et habent ſuper ſe regem, angelum Abyſſi, cui nomen Hebraicè Abaddon. Apoc. 9.

Iumen-

Greg. lib 14. Moral. Iumentum ijs quos luxuria inflammat, auis ijs quos ſuperbia euehit.

Diabolꝰ mẽbra & expreſſa imagines. Pleriſq; tamen hiſce nominibus ſatanęquoq; membra nuncupari poſſent: uelut Ioannis ſexto, Iudas diabolus à Chriſto nominatur. Sunt & eius figuræ imagineśque expreſſæ, Pharao, Antiochus, rex Babylonis, Aſſur & omnes impij.

Nomina dæmonum ex actionis uarietate apud Ethnicos: diſtincta quoque ex officijs apud Latinos: dæmonum poeticorum nomenclaturæ, terriſtratores, uirunculi terrei & montani, dæmones familiares, Sibyllæ albæ, atque quorundam gentilitiorum dæmonum nomina.

Cap. XX.

De ſpiritibus quoque alijs Suidas in dictione ἴμασιν. DIuerſè, adhæc pro actionis uarietate frequenter Etnici dæmonio commutarunt nomina, ut quod uarijs formis aut ſpectris ſub meridiem, quando inferis parentatur, calamitoſis jubente Hecate obuerſatur, ἴμασιν nominant: quamadmodum Ariſtophanis interpres docet. nominis ratio eſt: quia uno incedat pede. ut Euſtathio placet: uel (ut alijs) quia alterum pedem habeat æneum. Id genus terriculamẽta dicuntur quoq; à Græcis Hecatæa, quòd ab Hecate immittantur.

Hecatæa. δαίμιλον. Δαίμιλον etiam uocant, quòd terrorem incutiat repręſentatione uel imitatione. Erant & dæmones quidam Dionyſiaci, aſperi & immites: ſunt quos λιβάλας nuncuparunt, quaſi dicas ludificatores. Qui uerò dæmon interuertere & elidere res bonas ac ſalutares, calamitates autem & incommoda tum inferre, tum ſi impenderent, maturare, atq; in capita noſtra cogere, & uelut per præceps agere, omninoq; ad ſcelera & flagitia propellere, indeq; in diſcrimina uitę adducere, uel in ſubitum pręcipitare exitiũ putabatur, ἀλιτήριον, προστροπαῖον, καλαμπαῖον, & λαίμιννα λυγξάντα τὰς ἄγρας appellarũt antiqui.

λιβάλαι.

Digitized by Google

antiqui. Qui ad uitę tædium & diſpēdium uigent dę mones, παρέδροι, aſſeſſores illis uocátur. Diabolicā uirtutem, cuiuſmodi fuerat in Simone mago, paredrum dici, annotauit Euſebius: & ſic deinceps. παρέδροι.

Ex officijs quoq; dæmones diſti nxére Latini, ut hi qui regionū adminiſtrationi pręſidere cēſentur, antè recitati Penates dicantur: qui pacatius ędes poſsidēt, Lares: aut ſi quando exterreant, domosq; incurſioni bus infeſtent, Laruę. Qui autem nobis ſingulis deſignati ſunt, genij mali: item manes, quos Greci Heroas indigitarunt: & iracundos occurſantibusq; infeſtos fuiſſe, Menander ſignat. Hos Lemures Latini ueteres appellare ſolent, Italis Folleti dicuntur, & Empeduſę. *Penates. Lare. Larua. Genij mali. Manes. Lemures. Folleti. Empeduſa.*

Dęmones fictitij & poetici, ut Matuta, Oceanus, Gallacia, Phorcis, Saturnus, Opis, Iupiter, Iuno, memorátur à Platone in *Timæo*, à Marco in lib. de Vniuerſitate. Terniſtratores dicūtur etiá dęmones, quòd triplici calle ad animarum properent interitum: uerbo nempe, cogitatione, & opere. *Dæmones poetici. Terniſtratores.*

Sunt ex Larum & Laruarum familia, qui uulgò noſtrati dicūtur terrei uirūculi, iam detectis nōnihil manifeſtis dęmonū impoſturis infrequētiores quàm olim. Horū duplex genus. Sunt enim aliqui mites, meritò Lares familiares nūcupandi, qui in domib. concubia potiſsimùm nocte uerſantur, atq; miniſtrorū munia peragere, auditui apparēt, deſcēdere ſcilicet è gradibus, oſtia aperire, ſtruere ignē, haurire aquā, cibum & quęcunq; alia cuiq; domui cōſueta apparare, quū prorſus nihil faciant. Horū pleriq; rerum quoq; futurarum ex occultis indicijs pręſcij, ea quæ paulo pòſt comperimus perfici, antea adminiſtrare audiūtur: ut etiam breui adfore mercatores ſignis prænuncient, qui merces uenales ſint ablaturi. Id quod aliquoties in ędib. parentū Theodori & Agnetis (quorū Deus ꝑ ineffabili ſua miſericordia meminerit in reſurrectione iuſtorum) *Terrei uirunculi.*

iaſtorũ) obſeruauiſpuer, admodũ territus, unà cũ fratrib. Arnoldo & Matthia: ubi quũ in tabulato ingens lupuli aſſeruaretur copia, ſi quãdo uenturi eſſent emptores, præcedẽti nocte per gradus deijci eo modo audiebãtur ſacci, quo ueritatẽ ſubſequens oſtẽdebat dies. Omen id ut fauſtum, plauſu ſemper excipiebatur. Quum enim de rebus ſuis ſtatuunt mercatores, aliquò mercium cauſa profecturi, de ijs antea loquuntur, ingrediq́ue ſe earum nomine iter fatentur. Quod intelligens diabolus, ſua his ad quos cõtendunt mercatores antè oſtẽdit ludibria, quãm illi adueniãt. Tempus ſi quidẽ ſuppeditat locorũ diſtãtia. Ita & prænouiſſe & prænũciare uidetur dæmõ, quæ iã fieri cœpta ſunt.

Tetrici familares dæmones.

Alij tetrici ſunt, familiam quocunque modo uel turbantes, uel exterrentes. Hos dæmones etiam in ſubterranearum, ut Theologis placet, ſubſtantiarum numero habitos, in quibuſdam uerſari fodinis, tradit uir eruditiſsimus ac metallicarum rerum inueſtigator acerrimus, Georgius Agricola: truculenti autem & aſpectu terribiles, plerunque metallicis infeſti atq; inimici ſunt. Talis fuit Annebergius ille, qui operarios duodecim amplius flatu interfecit in ſpecu, qui Corona roſacea appellatur: eo nomine relictus, quantumuis argento diues eſſet. Flatum uerò emittebat ex rictu. equi enim ſpecie, habẽtis procerum collum, & truces oculos, dicitur uiſus. Eiuſmodi etiam fuit Snebergius, nigro cucullo reſtitus, qui in fodina Georgiana operarium è ſolo ſublatum, in ſuperiore loco maximæ illius concauitatis quondam feracis argenti collocauit, non ſine corporis attritu. Quæſtuoſam admodum fodinam deſerere apud Turcas cogebatur Iudæus à dæmone metallico, hominibus frequenter in forma capræ aurea cornua gerentis apparente. Pſellus certè, cùm ſex genera dæmonum definiat numero: hoc cæteris prius eſſe dicit, quòd ipſi amictui

In lib. de animãt. ſubterraneus.

Annebergius dæmon.

Snebergius dæmon.

ſit

sit crassior materia. Quidam philosophi hos & similes dæmones, qui nocentes sunt, & natura improbi, nominát brutos, & rationis expertes. At sedatos illos Germanorũ alij, ut etiá Græci, Cobalos uocant: quòd hominũ sunt imitatores. Nam quasi lęticia gestiẽtes ridẽt, & multa uidẽtur facere, interim nihil planè efficientes. Alij uirũculos mõtanos nominát, staturã significãtes, qua plerũq; apparent: nẽpe nani, tres dodrantes longi. Vidẽtur aũt esse seneciones, & uestiti more metallicorũ: id est, uitteto indusio, & corio circũlumbos depẽdẽte induti. Hi damnũ nõ solẽt dare metallicis, sed in puteis & cuniculis oberrát: & quũ nihil agát, se tamẽ in omni laborũ genere uidẽtur exercere, quasi modò fodiant uenas, modò id quod effossũ est in uasa infundãt, modò machiná uersẽt tractoriá. Quá quá uerò interdũ glareis operarios lacessunt, rarissimè tamẽ eos lędũt. Nec lędũt unquã, nisi prius ipsi cachinno aut maledicto fuerint lacessiti. Itaq; nõ admodũ sunt absimiles dęmonibus, tũ his q raro hominib. apparẽt, quũ quotidie partẽ laboris domi perficiát, & curẽt iumẽta: quib. quòd nostri causa benignè faciát, generiq; hominũ sint, aut saltẽ uidẽtur esse amici, nomen imposuerũt Germani (Gutelos siquidem appellãt:) tũ Trullis uocatis, quos sexu tam mulieris quàm uiri emẽtito, cũ apud alias nationes, tũ maximè apud Suionas in famulatu fuisse ferũt. Sed dęmones mõtani potissimùm laborát in his specub. è quib. metalla iam effodiũtur, uel ea effodi posse spes est. Quocirca à laboribus nõ deterrẽtur metallici: sed omẽ inde capiẽtes, alacriori sunt animo, & uehemẽtius laborát, eosq; exoptãt. Familiares quoq; referũtur dęmones priuatorũ hominũ, se nutũ obseruare simulãtes. Tali cõsiliario fretus legitur Socrates, quẽ deũ appellauit Apuleius: de quo peculiarẽ huius uidi librum, & Sermonẽ 26. & 27. Maximi Tyrij philosophi Platonici: unde hoc consequutus est, ut nihil suo iuuante Deo uitæ finem

Cobali.

Virunculi montani.

Gutuli.

Dæmones montani.

Dæmones familiares.

finem ueneno coactus ſit facere: quemadmodum Q. Sertorius, qui ceruam Dianæ, ut prædicabat, numine afflatam, conſultricem habuit nullo ſuæ deæ monitu edoctus, domeſtica fraude perijt. Eâdem ratione Numam quoq; Romanorum regem, nympham Aegeriam coluiſſe, conſuluiſſeq;, memoriæ proditum eſt.

Pueri quoq; incorrupti & uiolẽter necati animam, adiuramẽtis ineffabilibus à ſe euocati aſsiſtere ſibi, & per eam omne quod iuberet fieri, iactabat Simon Samaræus. Erat autem familiaris illi diabolus: quem pueri animam eſſe prædicabat, ut diuinitatem ſuam mentiretur cautius.

Clem. lib. 1. Recogn.

Benedicti tertij pontificis Romani tempore, in urbe Moguntinenſi dæmonium quoddam, ſub cuiuſdam ſacrifici pallio, dum aquam luſtralem ſpargeret, quaſi familiare eſſet latitans, illum accuſabat, quòd ea nocte cum procuratoris filia cõcubuiſſet: ut Sigebertus atque Vincentius tradunt.

Huic numero accenſendi dæmones, qui hominibus pleriſque peculiaribus tanquam familiares, morituri alicuius notas uel gemitu uel ſtrepitu uel pulſatione in claudenda clauis theca futuri cadaueris, ſiue etiam in commonſtrãdo pullato funeris adhuc ignoti, ſubſequuturi tamen comitatu, ſub ipſa meridie uel aliàs oſtentant.

Ludibria inſuper quædam diaboli ad noſtrę ætatis crepundia, ante doctrinam Euangelij, è ſuperſtitionum tenebris minus euolutam repurgatamq;, in Germaniæ noſtræ locis plurimis obſeruabantur, familiaria adeò, ut publicæ lemurum (albas mulieres, & Sibyllas albas uernaculo ſermone appellabamus) choreæ hoc uel illo loco, celebratæ narrarentur. Eratque hoc laruarum genus apprimè infeſtum puerperis, & infantibus lactentibus, cunis adhuc inhærentibus. Quod etſi olim erat frequentiſsimum, cum ſatanæ præſti-

Albæ mulieres: Sibyllæ albæ.

pręſtigijs nimium tribueretur, Chriſtoq; eius ſupplantatori ac noſtro patrono unico ignauius adhærerent animi, diabolo ludente, ridente, uarijsque, artibus, quibus ad ſe imperitam multitudinem illexerat, impium cultum ſtabiliente: tamen poſt puriorem feruentioremque Euangelij prędicationem mentibus hominũ inſonantem, id uſque adeò euanuiſſe, eſt quod Deo gratias agamus ſummas, ut ne leuia quidem eius ueſtigia uideantur reliqua. Hoc dæmoniorum genus intellexiſſe apparet Hieronymum, ad Paulam ſuper obitu Bleſillę in epiſtola ſic ſcribentẽ: Quid cauſę eſt, ut ſæpe bimuli & trimuli, ac ubera materna lactantes, à dæmonio corrumpantur?

Deumum nuncupatũ cacodæmonẽ ueneratur rex emporij Indiæ celeberrimi Calechut, confiſus illi factam à Deo poteſtatem iudicandi orbis terrarum, & tribuendi unicuiq; pro benefactis uidelicet & malefactis mercedem meritam. Eius imaginẽ ut monſtrum horrendum ingens, ſedentem capite redimito diademate, Romanorũ pontificum modo, ſcribit Ludouicus Romanus patricius regem habere in ſacello ſuo. Hoc autẽ illi accedit, quod diadema ipſius ternis inſignitur cornibus. Deum uerè maximum Tamerani appellant incolæ. *Deumum.* *Lib. 5. Nauigat. cap. 2.* *Tamerani.*

Agnan uocatum dæmonẽ nunc hac, nunc alia forma uidere Americos, ab eoq; multum infeſtari, tradit frater Andreas Theuet Angouleſme, in obſeruationibus ſuis in America cap. 35 & 36. *Agnan.*

Grigri dictum dęmoniũ apud eoſdem in Canada & Guinea, maximè uerò in eorum ſyluis conſpicitur. *Gigri.*

Habent etiam ſuos dæmoniorum ſacerdotes aut uates, Pages uel Charoibes uocatos: horum aliquis poſtquam dies nouem ab uxoribus abſtinuit, in nouo quodam tuguriolo importatis ad uictum, ut regio ſert, neceſſarijs mundo lecto à uirgine annorum duo-

decim ſtrato, totus decumbit ſolus, ſemoto populo in uocans dæmonem quem Houioulſira nuncupant, per horæ & amplius ſpacium, adhibitis ſuis ceremonijs. Facta deinde inuocatione, dæmon tandem accedit, inſpirans quæ ſcire deſiderabat uates. Exauditur etiam aliquoties aduenientis ſtrepitus & rugitus ab aſtante populo, qui tum acclamat: Precamur ut uera proferas, & denuncies prophetæ noſtro intus operienti. Paulo pòſt rebus intus peractis prodit uates, ac à dæmone intellecta, longè explicat.

Houioulſira.

Vide lib. 4. cap. 11.

Plumifaſcia.
Planipes.
Roſearbor.

Nomina adhæc ridicula admodum, frequenter ſibi dant dæmones rogati. Sic cùm in obſeſsis nomẽ alter alterius haud ita pridẽ Hammonæ coram paſtore inquireret, unus plumarum faſcem, uel plumifaſcẽ ſe nuncupari, alter planipedis ſibi nomen eſſe, tertius roſeam arborem ſe appellari reſpondit: ita qui ſceleſtus & uafer eas in Kentorpio cœnobio tragœdias tũ mouebat, Elſæ familiaris, Hornuar ſe uocari dixit. Cõmẽticiorum horum & futiliũ nominum, quorũ nullus eſt finis, enarrationi diutius immorari tædet. Orandus ſedulò & ardenter Deus, per filium, ut noſtros animos, natiuum ſuum templum, ab illius maligni conſpurcatione & ſordibus expiare, clementerq; conſeruare dignetur.

Hornuar.

1. Cor. 3. 5.

Diſtinctio dæmonum ſecundum Theologos & philoſophos: item bonorum & malorum dæmonum differentia.

Cap. XXII.

SVnt etiam ex Theologorum ſchola, qui malòs dæmones in nouem diſtribuunt gradus, ueluti ipſis nouem angelorum ordinibus aduerſantes: quorum primi, ψευδόθεοι, hoc eſt falſi dij dicuntur, qui aſſumpto diuinæ maieſtatis nomine, pro dijs coli uolunt, ſacrificijsque & adoratione honorari: ſicut ſatan

ψευδόθεοι.

ſatan ille Matthæi 4. Marc. 1. Luc. 4. eos ſuprà latius recenſui. Secundum habentur loco ſpiritus mendaciorum: cuiuſmodi fuit ille, qui egreſſus eſt ſpiritus mendax in ore prophetarum Achab. Hoc dæmoniorum genus ſeſe oraculis immiſcet, & Pythiorum uatum diuinationibus ac prædictionibus homines ludificat. Tertio ordine cẽſentur iniquitatis uaſa, q; ſpiritus ſunt inuẽtores malorũ, omniumq; artiũ prauarũ: qualis apud Platonem Theutus ille dæmon, qui ludos & aleam docuit. Vaſa furoris, Eſa. 13. uaſa irę, Ieremiæ 50. uaſa mortis, Dauid Pſal. 7. Quarto loco, ultores ſcelerũ. Quinto, pręſtigiatores, qui miracula imitãtur, & Magis infamibus maleficisq; inſeruiũt, atq; ita populũ ſeducũt. Sextæ claſsi aſsignantur aereæ poteſtates, ſe tonitruis, fulminib. & fulguribus miſcentes, corrũpentes aerem, peſtilentias & alia inducẽtes mala. Septimam manſionẽ tenent furiæ, ſeminatrices malorum, diſcordiarum, bellorum, & uaſtationum. Octauam, criminatores & exploratores. Poſtremam, tentatores & inſidiatores, qui ſingulis adeſſe hominibus creduntur, mali Genij idcirco nuncupati.

3. Reg. 22.

Eccleſ. 39.

Apoc. 15.

Apoc. 7.

Apoc. 9.

Mali genij.

Dæmonum uaria apud diuerſos diſtinctio.

Nolo hic dæmones in igneos, aereos, aqueos, terreos, ſubterraneos & lucifugos, in Iouiales, Saturnios, in orientales, occidentales, meridionales, ſeptẽtrionales, indiurnos, nocturnos, meridianos, in ſyluęſtres montanos, cãpeſtres, domeſticos, cum Pſello & reliquis Magis ſecernere: nec eorum itidem numerum & officia ſecundum duodecim ſigna zodiaci, iuxta decurios cœli, quinarios, triplicitates, elementa, planetas, & reliquam Magorũ, bonos interim dęmones, prętexẽtium, cõmenticiam ſcenam recenſere: aut Marci cuiuſdam imbibitas ex dæmonũ inſtitutione opiniones, à Pſello recitatas & creditas, enarrare inquã nolo, hic doctrinę ſacroſanctę & religionis noſtræ (ut in exordio faſſus ſum) limitib. contentus.

Dæmonum differẽtia ſecundum philoſophos.

Philoſophi, qui dæmones eſſe cred derunt, trifariã eos diuiſerunt. Alij immortales, & omnes malos eſſe putant, ac imbecilles, ut Pſellus: qui cùm eſſet Chriſtianus, Chriſtianorum ſententię ſubſcripſit: Alij mortales, alios q; bonos, alios malos. potentes, ſed qui metu mortis ſibi proſpicerent. Tertia Platonicorum eſt diſcretio, qui eos immortales, potentesq; ac nobis familiares, partimque bonos, partim malos eſſe affirmant. Omnium adhæc philoſophorum is eſt conſenſus, naturles eſſe dæmones, quos Plato ueneficijs, incantationibus, magicæ, γοητείᾳ, ſacerdotũq; artibus & oraculis præficit.

Bonorum & malorum dæmonum diſtinctio.

Porrò clarè, & Proclo apertiùs, bonos à malis dæmonibus diſtinguit Iamblichus de myſterijs: Dij (inquiens) angeli, dæmones boni non apparent phantaſtico modo, ſed proprio prorſus, & uero: at ſpiritus mali, phantaſtico, fallaciq;, ſimulant deorum præſentiam, dæmonumq; bonorum: idcirco cultorem ſuum iubent eſſe iuſtum, ut ipſi uideantur boni, ſicut & dij. Quoniam uerò natura ſunt mali, rogati mala inferre, libenter inferunt, atque nobis ad iniuſta conducunt. Hi ſunt omnino, qui & in oraculis mentiuntur & fallunt, & turpia conſulunt atque peragunt. Dij autẽ boniq; dęmones neq; fallunt unquam, neq; conferunt ad iniqua. Eſt inſuper malorum natura dæmonum ſibimet inconſtans, inſtabilis, ſecumq; diſſidens, aliàs alia ſuadens. Superiorum uerò natura ſibi conſtat aſſiduè, eundemque ſeruat ſemper in actione tenorem. Dæmones malos arbitratus eſt bonos Plato interdũ, & Porphyrius, & multi alij Platonicorum. nam Plato ſuam eam philoſophiam ab Ægyptijs, cæterisque barbaris, Plutarcho iudice, hauſerat.

Clem lib. 4. Recog.

Amuſsis autem qua interſtinguuntur ſpiritus, ita proponitur à Petro apud Clementem lib. 3. Recog. Ille qui à malo eſt, ſigna quæ facit, nulli proſunt: illa uerò

rō quæ facit bonus, hominib. proſunt. Ná dic quæſo, quæ utilitas eſt, oſtendere ſtatuas ambulantes? latrare æreos aut lapideos canes, ſalire montes, uolare per aerem, & alia his ſimilia, quę dicitis feciſſe Simonem? Sed quæ à bono ſunt, ad hominum ſalutem deferuntur: ut ſunt illa quæ fecit Dominus noſter, qui fecit cę cos uidere, fecit ſurdos audire, debiles claudos erexit, languores & dæmones fugauit, mortuos fecit reſurgere, & alia his ſimilia, quæ etiam per me fieri uidetis. Ita ergo ſigna quæ ad ſalutem hominum proſunt, & aliquid boni hominibus conferunt, malignus facere nequit.

A' diuo Antonio, quemadmodū perhibere D. Athanaſiū ſcribitur, hac ratione diſcernuntur. Sancti ſpiritus plauſibili & ſedato uultu apparent. Non enim cōtendunt, neq; clamant, nec uox eorum auditur, quum occulto inſtinctu gaudium & fiduciá peccatorib. infundant: Dominus ſiquidem fons & origo læticiæ cū ijs eſt. Quare tū animus noſter minimè turbidus, ſed ſenis placidusq; lucis angelorū radijs illuſtratur, tum idem cœleſtiū munerū ſtudio flagrans, cupit ab hoc corporis hoſpitio & mortali domicilio exonerari, feſtinatq; cū ijs quos uidet, ad ęternū illud tabernaculum. Licet adhęc quis pro humanæ fragilitatis ſorte, primi intuitus fulgore nónihil terreatur: tamē tanta eorū eſt gratia, ut omnē repentè tollant metū. Ita Gabriel quū Zachariæ in templo loqueretur, & angeli quādo diuinum uirginis partum paſtoribus nunciarent, ut & ij qui circa Dominicū corpus excubias agerent, ſecuris uidētiū ſe mentib. oſtendentes, ne metuerent, imperabant. Malorum uerò ſpirituum uultus truces, ſonitus horrendi, cogitatus ſordidi, plauſus geſtusque diſſolutorum iuuenum uel latronum, unde confeſtim animæ timor, & ſenſibus torpor incutitur: accedit & odium Chriſtianorum, monachorum mœror, tædium

dium suorum, recordatio & metus mortis, cupido nequitiæ, lassitudo uirtutis, cordis hebetatio. Si igitur post timorem horrore concepto successerit gaudium, & ad Deum fiducia, atque ineffabilis charitas, auxilium præstò esse memineritis, quod animæ securitas, præsentis diuinæ maiestatis indiciũ sit. Sic nanque & patriarcha Abraham Deum uidens, gauisus est: & Ioannes præsentiam Mariæ sentiens, quæ in sacri uentris hospitio uniuersitatis gestaret parentem, exultauit præ gaudio in utero matris. Sin uerò iniectus timor durauerit, hostis est qui apparet, qui non modò reficere nequit, quemadmodũ Gabriel pauentem uirginem securam esse iubet: sed & pauorem duplicat, & usque ad profundam impietatis foueam, ut nimirum ipsi genua flectant, mortales, impellit. Proinde misera gentilitas edicti diuini ignara, falsò dęmones deos opinata est.

Quod diabolus non omnia, & nihil sine Dei consensu potest: & quare Deus illi multa permittit, constitutis limitibus.

Cap. XXIII.

QVanquam Deum omnipotentem & misericordem suo consilio, & nostro merito, ut dæmon sua ludibria & tyrannidem in cuiuscunque ordinis homines exerceat, quandoque permittere, ex præcedentibus, sit palàm: non tamen indulget ei, conniuetque ad omnia: nec infinitam, nullisúe astrictam limitibus licentiam concedit: alioqui uno momento à diabolo enecti interiremus omnes: sed metas constituit, quò usque illius actiones tolerare uelit (interea tamen nos clementissimè alarum suarum umbraculo complexos custodit, fouet & patrocinatur) quibus tam anguste satanam coercuit, ut citra eius assensum, ne in bestias quidem aliquid possit, multo

Agèdi limites diabolo cõ stituuntur.

Citra Dei assensum, ne tã tillum quidè potest satan.

multo minus in homines. Exemplum habes Matthæi octauo: ubi porcos ingredi nequiuit, nisi singulari CHRISTI permissione. Nec unquam illi Deus in homines uel tantillum concedit, nisi ut uel probentur, si boni sunt: uel castigentur punianturque, si peccatores. præfixis terminis, ultra quos ferri non sinitur. Vt infideles (ait Clemens) à fidelibus, & pij discernantur ab impijs, permissum est maligno uti his artibus, quibus singulorum erga uerum parentem probentur affectus. Sic Deuteronom. capite 13. permissæ tentationis explicatur causa: Si surrexerit in medio tui propheta, aut qui somnium se uidisse dicat, & prædixerit signum aut portẽtum, & euenerit quod loquutus est, & dixerit tibi, Eamus, sequamurque deos alienos quos ignoras, & seruiemus eis: non audias uerba Prophetæ illius, aut somniatoris: quia tentat uos Dominus Deus, ut palàm fiat an diligatis eum, an non. Pulchra Gregorij est sententia: Diabolo ex se uoluntas semper mala est: sed potentia eius quam à Deo habet, nunquam. Voluntatem etenim iniquam non permittit illi Deus: sed ut rectè agat, quemadmodum ipse uult. Propterea non est iniustè timendus, qui nihil quàm quod Deus uult & permittit, potest. Terminum uerò hunc statutum esse, author Clemens existit, ut nisi quis prius fecerit dæmonum uoluntatem, dæmones in eo non habeant potestatem.

Quare diabolo aliquid in homines permittitur.

Augustin. in Euang. Ioan. tract. 7. item serm. 141. de Tempore.

Li. 2 Recog.

Li. 2. Moral.

Li. 8. Recog.

Permittit Deus, ut præstigijs miracula quædam Mosis, adminiculo diaboli imitentur magi Ægyptij, uirgasque in dracones uideantur uertere, flumina sanguine tingere, ranas ex fluminibus euocare: ac cyniphes ex terræ puluere productos, uel muscas domus Ægyptiorum solas infestantes, uel fœda hominum & pecorum ulcera, aut reliqua Mosis opera imitatione mentiri, minimè conceditur, ut à

Exodi 7. 8.

solo Deo ea proficiſci cogerentur fateri. Annuebatur
Daniel.4. ſatanę, ut regem Babyloniorum Nabucadnezar in furorem actum, & ab hominum uſu in ſolitudinem propulſum, forma miſerè defœdata, duriſsimè affligeret & exagitaret totum ſeptenniũ: ne autem animæ uim faceret, prohibebatur. Interea nec penitùs illum reiecit Deus, nec pœnis obrutum deſerit: ſed exacto ſeptennio liberatum à furijs, regno reſtituit. Itidem illi
Iob.2. Deus aſſenſit, ut in fortunas & corpus Iobi ſęuiret: ne tamen animam illius læderet, mandato cauit. Concedit ut ſeptẽ uiros Saræ uirginis uita priuaret dęmon: propter effrenem in illam affectum, cuius illi erant in-
Tobiæ 3. digni matrimonio: at in caſtum iuuenem Tobiam, ni-
Zach.3. hil illi licuit. Quum Ioſue princeps ſacerdotum (per quem IESVS ſignificatur) coram Dei angelo conſiſteret, permiſſum eſt ſatanæ ad dextram ſtare, ut ei ad-
Matth. 4. *Luc.22.* uerſaretur. Chriſtum adhæc tentare permittitur, ſed uſque ad aras. Petrum expetiuit ſatanas, ut cribraret ſicut triticum: nec illi conceſſum eſt. Nec ullo modo admittendum ſentio, uel leuiſsimum quiddam illum poſſe, cui ex ſacroſanctis literis uel probæ monetæ libris exemplum uel ἀναλογίας non atteſtentur: quũ huc maximè ueteris & noui Teſtamenti monumenta, pro
1.Ioan.3. phetarum concio, Chriſti aduentus ſpectent, ut diabolus, eius artes, conatus & potentia innoteſcant, neruus illius infringatur, opera diſſoluantur, regnumque peſſum eat. Quapropter ſi quid præter omnem fidem ad diaboli potentiam relatum audiatur, non confeſtim confugiendum eſt ad illud imperitorũ axioma, diabolũ uidelicet Deo permittẽte hæc & illa indiſcriminatim poſſe. Cõſiderandũ ſiquidẽ, quis ea in re maieſtatis diuinæ à rerum primordijs fuerit ordo & modus, num hunc contraueniat quod accidiſſe narratur, quũ nihil promiſcuè aut citra ordinẽ condiderit uniuerſi ordinis cauſa, imò ipſus ordo. Vnicuiq; enim

Quid in diaboli permiſſa potentia conſiderandum.

rei

rei ſuam eſſentiã, formam, proprietatem, uires & munus indidit, ut quodcũq; cõditũ uel agere uel nõ agere debeat queatq; ex inſito naturæ motu, & extra hãc indiã à principio potentiã, nihil id ipſum poſsit, neq; aliud huic quàm quod ea ratione poteſt, à Deo cõceditur: alioqui ſibijpſi Deus aduerſaretur, quod ab eo eſt prorſus alienum. Vt aũt clarius intelligar, exemplo quid uelim, oſtendam. Si à diuina maieſtate mihi permittatur, ut per aera cum auibus uolem, aut per terræ uiſcera cum lumbricis ſerpam, uel in aquis cum piſcibus degam: id certè nequirem, quia Dei ordinem ab origine conſtitutum, & inſitam mihi à Deo naturalem potentiam contraueniret, quum me hominem, quem in terris cum hominibus uiuere oporteat, crearit. Ita ab initio uolucribus ut in aere uolent mandatum, aquarum hoſpitium piſcibus commiſſum, arboribus & plantis terræ ſuperficies præfixa eſt, lumbricis & uermibus eam altius perſulcandi facta eſt poteſtas:

Non uerò ut celeres paſcantur in æthere cerui,
Aut freta deſtituant nudos in littore piſces,
Siue peregrinatis amborum finibus exul,
Aut Ararim Parthus bibat, aut Germania Tigrim.

Non minus ſpiritibus ſuæ potentiæ leges & limites præſcripti, ultra quos ne latum quidem pilum ferri queant, etiamſi Deus conniueret, cunctaq; permitteret. Nihil autem permittit, quod in ſuo ordine fieri nequit. Hic Dei omnipotentiæ nihil derogatur, ſed dæmonis impotentia oſtenditur. Creare ne muſcam quidem hic poteſt (hoc ſiquidem ſolius Dei munus eſt, qui cuiuſcunque ueræ eſſentiæ unicus fons eſt & origo) nec id officij ulla ſibi tribuere poteſt creatura, ſit uel angelus uel homo. Concubitum item exercere, eoq; que generare nequit dæmon: deſunt etenim ei organa & materia, illis animalibus ſo-

lum ab initio mandata, quæ carnem, sanguinem, spiritum & ossa, quibus carent dæmones, habent. Vides quantam hic ruinam facit falsissima illa cunctipotentiæ diabolicæ persuasio. Imò à me asseritur, illum nihil omnino posse extra inditam ei à rerum origine uim, quę ipsius essentiæ consona est, & ei naturalis dicitur. Ex huius potentia quicquid operari potest, Deo annuente, concedendum ei est: uerùm in eo exequendo sæpius etiam freno coercetur, ut quod possit, non efficiat. Ad uindictam quidem Dei minister est, exequutor iusticiæ eius & tortor, in eo genere quod naturali uirtute ualet, neque amplius.

Eadem ratione citra negocium conuulseris, uulgarem de Lamiarum uiribus obiectionem, has nimirum rerum miracula humanas uires superantia, diaboli adminiculo præstare. Imò nec hæ extra connatam naturæ humanæ uirtutem quicquam ualent, etiamsi millies cooperetur dæmonium: at potius ob sexum & ætatem ex corporis inidonei constitutione frigida, humida, crassa & torpida, tenuis substantiæ dæmoniacæ opus impediunt, ut illo harum cooperationem requirat, in sui operis exequutione turbetur inhibeaturque. Multa siquidem huic ut spiritui sunt naturæ ductu possibilia uel naturalia, quæ ob humanæ essentiæ crassitiem & tarditatem, nostræ naturæ metas longè latèque uincant.

Proinde non quiduis concedere iustissimum Deum asserendum est, sed ea solum quæ naturalis ordo diuinitùs constitutus postulat: in cuius notionem si ex ordinatis rerum principijs & ratione peruenire nequiueris, in ueritatis libros mentis oculos conuerte, lucidoque radio contemplare quid hactenus diabolo concessum sit: in ijs enim uelum ter-

issimo

ſiſsimo ſpeculo, totius harmoniæ & diuinæ ordinationis idæam, euidentiſsimè cernis: ad quam ἀναλογίαν quadam facilè referri poterit, quicquid in huiuſmodi meditatione tibi remoram obijcit.

Quæ diabolo ſunt impoßibilia: ubi multa maleficia illi hactenus falſò attributa recenſentur. Cap. XXIIII.

POrrò quemadmodum mirificas ſatanæ uires actionesque præſtigioſas confeſſus ſum: ita quoque machinetur, fabricetur, architectetur, moliatur, formet, reformet, fingat, mutet quadrata rotundis, artem quacunque iactet, oculos præſtringat: plurima tamen illi ἀμήχανα atque impoſsibilia proponam, conſtanter negans, illum aut illius angelos uel minimum corpus poſſe creare, ſiue res ex nihilo condere, aut uerè pro ſuo nutu tranſmutare, aut ijs aliam induere formam, uirtutem, uel proprietatẽ. *Diabolo impoſsibilia.*

Nequit corpus in ſalis petrã reuera immutare, quod uxori Loth cõtigit. *Geneſ. 19.* Nec potuit uirgas in dracones uerè cõuertere, nec aquã in ſanguinẽ, nec gignere ranas, nec cyniphes uel pediculos ex puluere ꝓducere, nec mare ſeiungere ut nudis trãſiretur pedibus, nec aquã amarã reddere dulcem, neq; eam ictu è petra elicere, quæ cuncta Moſes præſtitit. Non itẽ res exiguas reddit ampliores, quod in ſeminib. & quibuſcũq; creatis à Deo quotidie fieri uidemus. oleũ quoq; in uaſib. uiduę uacuis auxit Heliſæi: & panib. quinq; hordeaceis piſcibusq; duob. tot hominũ millia cibauit Chriſtus, relictis duodecim fragmentorum cophinis. Nec ſua uirtute poteſt aquã in uinũ trãsformare, elephãtiacos mũdare, cęcis uiſum, ſurdis auditũ, claudis greſſus firmitatẽ reſtituere, aut ullũ morbũ uerè ſanare, uel ſteriles fœminas fœcundas reddere. Nequit etiã diabolus cum ſuis mẽbris, alicui uitã dare, aut extinctos ad uitã reuocare: aut eorum animas in manu Dei exiſtentes, & *Exod. 7. 8. Vide lib. 2. cap. 8.* *Exod. 14. 15. 17.* *4. Reg. 4. Ioan. 6.*

Sapient. 3. tes, & in Domino obdormientes, è ſua quiete turba-
1. Theſſ. 4. re, uel inſtitutum diuinitùs naturæ curſum impedire
Ioſuæ 10. (quemadmodum Ioſue Amorrhæos expugnante, &
Eſaiæ 28. poſtea Ezechia conualeſcente, ac Domino noſtro
Eccl. 46. IESV in cruce pendente, reuera factum legimus) de-
Dionyſ. ad Polycar. ſtruere aut mutare.

Nec quoq; penitùs deſtructa redintegrare poteſt: nõ cœlo deducere lunã: nec quę adhuc in herba ſunt, aut ſatas aliò traducere meſſes: nõ honeſtos bonosq; homines diligere, nõ improbos odiſſe: nõ introſpicere, ac integrè pernoſcere ſenſus & cogitata hominũ cõtra Platonem in Epinomide: nõ duras, aſperas & acutas materies, per ſolidas corporis partes illęſè, aut per ſtrictiores meatus magnitudini materierũ certa proportione aut dimenſione ſecundũ naturæ legẽ neutiquã reſpondentes, in ipſa corpora immittere: non ad ullum malũ (in quod nocte diuq; ipſe totus malus, malignaq; uoluntate quoſcunq; peſsimos mortales uincens, ſpõte propẽdet, nec uitiata natura aliter poteſt) ullius hominis imperio uel arte, uel ex fœdere cõpelli: non ſe in hominum corpora pro ſua uoluntate, aut ad alicuius malicioſæ & maleferiatæ anus arbitriũ imprecationẽúe inſinuare, nec eiuſdẽ edicto è corporib. egredi: nõ deniq; pręuidere prius, quomodo fata mũdi, imperiorũ aut priuatarũ rerũ diſpẽſatur⁹ ſit Deus, quàm illa uoce diuina, promulgantur, declaranturq;.

Auguſt. de Diſſinit. Eccleſiaſt. c. dogmatum.

1. parte. 26. q. 5. epiſcopi. In Decretis eſt: Quiſquis credit poſſe fieri aliquam creaturam, aut in melius deteriusúe immutari, aut in aliam ſpeciem uel ſimilitudinẽ transformari, quàm ab ipſo omniũ Creatore, pagano & infideli deterior eſt. Omnibus itaque publicè annunciandũ eſt, quòd qui talia credit, & his ſimilia, fidem perdidit &, qui rectam fidẽ non habet, hic nõ eſt eius: ſed illius in quẽ credit, id eſt diaboli. Nã de Domino noſtro ſcriptum eſt: Omnia per ipſum facta ſunt. Scribit Pſellus Platonicus & Chri-

Ioan. 1.

Chriſtianus, dęmonia ſæpe hominibus diuitias polliceri, item & gloriam, uictoriam, amorem, cum tamen tradere ex ſe non poſsint: quippe quòd nullum imperium habeant. ſed uiſu tandem quædam inania ſuis cultoribus afferunt, uaria prorſus & inſtabilia, quæ tamen impij diuina eſſe ſpectacula putant. Hinc multa, quæ tanquam uerè geſta, hactenus diabolo & illius mancipijs attributa ſunt, ut fraudulenta aut præſtigioſa, uel non eo quo apparuêre modo, reuera exiſtentia, collabaſcere oportet: quemadmodum luculẽtis porrò demonſtrationibus, fuſius in ſequentibus docebitur libris.

DE MAGIS INFAMIBVS.
Liber Secundus.

Quibus nominibus magi infames & uenefici, in ueteri Teſtamento ſignificentur. Cap. I.

QVANQVAM mota interdũ quæſtione, uel diſputatione inſtituta de Lamiarum actionibus, ſacræ mox obijciantur Scripturę teſtimonia, in quibus magi uel malefici, ſiue incantatoris aut ueneſici, uel etiam præſtigatoris, ut alij interpretantur, nomen legitur, eoque denotari nuncupatas uulgò Lamias uel ſagas, mox indiſtinctius aſſeratur: comperio tamen, prodigioſos hos homines cum ſuis artibus, præſtigijs, illicitisque diuinationibus, uariè à Rabinis & Hebræis interpretibus exponi, diuerſis etiam nominib. reddi à noſtris Latinis: nec Hebraiſmo exactè, uel Latinæ translationi conſonare Græcam. Manifeſtum id erit, ſi cõtextum Hebraicum cum quacunque uerſione non oſcitanter contuleris, Rabinorum-

que

que & interpretum iudicia attentius obſeruaueris omnibus his locis, ubicunque ulla horum portentorum fit mentio: uelut Exodi cap. 7.9.22. Leuit.19.20. Deuter.18. Hierem.27. Daniel.2. 4.Reg.21. 2.Paral.33. Ob eiuſmodi diuerſitatem interpretum, & diſsidia, prædictis in locis uirum undequaque doctiſsimum, & linguarum peritiſsimum D. ANDREAM MASIVM conſului, qui uoces Hebraicas,rem magicam ſpectantes, atque hic uſurpatas numero ſeptem, his explicuit uerbis. Primam, uidelicet כשף Chaſaph, uideo conſtanter in uulgaribus Latinis Biblijs ita redditam, quaſi id maleficium ſignificet, quo à dæmone dementati homines,per malas artes pecudibus, ſegetibus, imò etiam ipſis hominibus nocent, aut ſaltem nocere ſe exiſtimant: à quibus facinoribus malefici uocantur,quos lex Moſi è uita ſublatos uoluit, Exodi 22.hoc decreto, מכשפה לא תחיה: hoc eſt, Maleficam non patieris uiuere. Nomen enim מכשפה Mechaſſepha, quo lex hic utitur, à כשף Chaſaph deflectitur: poſitumq; eſt in Fœminino genere, ut aiunt interpretes: non quòd uiros impunes lex eſſe uelit, ſed quia ille ſexus ob genuinam ſimplicitatem dæmonis inſidijs frequentius patet. Quare Græca tralatio, quam Septuaginta ſenioribus aſſcribimus,decretum illud liberius reddidit, φαρμακὸν ὐ πολυβιώσεις: hoc eſt, Veneficos (ut Maſculino genere fœmininum comprehendam) non retinebitis in uita. Animaduerto autem prędictũ uocabulum כשף Chaſaph,& quę ab ipſo deducuntur, uix uſquam in prædicta tralatione Greca aliter exponi, quàm ut ueneficium ſignificent: hoc eſt,hiſce Grę-
φάρμακὸς. cis uocabulis, φάρμακος, φάρμακὸν, φάρμακα,& quæ huius
φάρμακὸν. ſunt inflexionis. Nã & uulgò etiã creduntur illi quos uocamus maleficos, nefarias ſuas artes non ſine medicatis quibuſdam rebus exercere atque efficere: ut taceam authotes tum Græcos, tum Latinos. Aben-

Chaſaph.

Mechaſſepha.

ezra

ezra autem apud Hebræos magni nominis ſcriptor, dicit uocem כשף Chaſaph propriè ad præſtigias ſpectare: hoc eſt eas deluſiones, quibus res aliter atque ſe habent, noſtris oculis exhibentur. Quod ut ipſi concedamus, tametſi mihi ſanè non uideatur facilè ex ſacra Scriptura id euinci poſſe: tamen Danielis ſecundo capite ubi legimus, Nabugodonozerem inter alios ſomnij ſui interpretes adhibuiſſe etiam מכשפים Mechaſſephim: ſi præſtigiatores uertas, non uideo quid illi ad explicãdum ſomniũ adferre ſua arte potuiſſent, quæ tota fallax & deluſoria eſt. Quare eius loci interpres, Leui Gerſonis filius, ſummus in illa gente philoſophus, ait, Machaſſephim eſſe eos qui artẽ profitentur aſtrorũ, genios cœlo deducẽdi, atq; in characteres quoſdã certis horis ſiderũq; curſib. fabrefactos cõcinnatosq; pelliciendi, & illectos in eorũ hominũ quos uelint, aut commodum aut incommodũ incitãdi, uel ad quæuis etiam alia officia adigendi, ueluti ad præſagia ſignificationesque rerum abditarum. Ego uerò, ſi meum iudicium etiam requiris, putarim illud uocabulum latè patêre, atq; ad quamuis magicam artem ſpectare: & in hac ſententia uideo etiam eſſe uulgus Hebræorum. Secunda uox erat קסם *Kaſam.* Kaſam. ea uidetur, etiam Hebræis autoribus, peculiariter ad futurarum rerum præſagia pertinere. Quare & in Græcis Biblijs ubique, quod ſciam, ſignificatione uerbi μαντεύεσθαι, quod uaticinari ſignificat, redditur: ueluti Deuter. 18. Hierem. 27. & alibi: in Latinis uerò Biblijs (loquor autem ſemper de uulgari tralatione) interdum uertitur hariolandi, interdum diuinandi uerbo: ut in ijs locis quos iam citaui. *μαντεύεσθαι.*

Tertia עונן Onen, in Latinis Biblijs aliquando obſeruare ſomnia, ut Deuteronomij 18, & 2. Paralipom. 33. aliquando augurari, ut Hieremiæ 27. interdum etiam diuinare, ut Micheæ 5. uertitur. In Græcis *Onen.*

uerò,

οἰωνίζεσθαι. uerò, nonnunquam οἰωνίζεσθαι, id est augurari, ut Hieremiæ 27. plerunque etiam ἀποφθέγγεσθαι, oracula edere, Micheæ quinto. Veteres Hebræorum dicunt id uerbum ad eos propriè pertinere, qui temporum momẽta superstitiosè obseruant, atque alia fausta rebus gerendis, alia infausta præscribunt. Quarta נחש Nahas, Deuteronom. 18. & 2. Paralip 33. Latinè uertitur, obseruare auguria: Græcè uerò, ut ea quæ proximè præcessit, οἰωνίζεσθαι, uox est in Biblijs frequens. Hebræi dicunt, ad eas coniecturas accõmodari propriè, quibus rerum præsentium futurarumque statum, nimis curiosa & sanè delira religione conijcimus ex fortuito quopiam euentu: uelut ex dextro aut siniſtro auium uolatu, aut animalis cuiuspiam occursu, uel membri nutu, tinnitu ue aut lapsu, sternutatione itẽ, singultu, cantu, cribri motu: & quæ sunt aliæ huius generis mille superstitiones apud mulierculas in uaniſsimo usu. Quinta חבר Habar, Latinè incantare, Græcè ἐπᾴδειν, πείθειν traducitur. Vtuntur Hebræi ea, quando arcana quædam uerba à Magis mussantur, quibus efficaciæ inesse mira putatur. Quale illud est Virgilij nostri:

Nahas. Habar. ἐπᾴδειν. πείθειν. Incantationes.

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Et ego uidi qui uerbis sisterent feras, teliq; iactum expectare cogerent: & qui fœdum illud & domesticũ animal quod Rattum dicimus, simulatque conspexissent, quouis locõ quasi attonitum aut stupidum subsistere, nec se loco mouere compellerent (siue id uisu solo, siue incantatione effecerint) donec non ex insidijs, sed protensa manu apprehensum strangularent. Quin & Dauid eiuscemodi miracula fieri per incantationes, satis uidetur de aspide surda significare, cuius mentionem facit Psalm. 57. aut iuxta Hebraicos codices, 58. Quo loco utitur uerbo isto חבר Habar: & simul etiã uerbo לחש Lahas, quod idem significat. Sexta uox אוב Ob, plerunq; redditur in Latina transla-

Lahas. Ob.

tione

latione Python, aut Pythonicus ſpiritus: ut Deut. 18. Eſa. 19. 1. Reg. 28. & 4. Reg. 23. ac alibi crebrò. interdum etiam, ſed ut mihi uidetur, minus propriè, magus: ut 2. Paral. 33. In Græca autem ferè ſemper ἐγγαστρίμυθος: niſi quòd 4. Reg. 21 & 23. interpretetur δαιμόνιον, & neſcio an uſquā alibi. Significat uerò uox אוב Ob, Hebræis utrē aut lagenā: unde & eos dęmonas qui obſcuris uocibus, ex ſemotiorib. corporis humani partibus (uelut ex axillis, aut fœminarū pudēdis reſponſabāt, quaſi ex utre aut laguncula, אוב Ob, aut plurali numero Oboth, ea gēs uocauit. Græci uerò appoſita uoce appellarunt ἐγγαστριμύθους, aut ἐγγαστρίτας; eo quòd ex uētrib. hominū profarentur. Quā uocē Gręcam imitati Latinorum quidam, non ineptè uentriloquos dixēre. Accommodantur autem illa uocabula propriè ad ipſos malos ſpiritus: interdum tamen etiam ad ipſos homines qui illos patiuntur. Eius generis dæmoniū nobilitauit olim apud Athenienſes quendam Euryclē magum, ut author eſt Ariſtophanes in Veſpis: ubi ait, ſe ſuppoſiticijs ſuis comœdijs multū commodi attuliſſe Reipub. Athenienſiū, quas, Euryclis imitatus oraculū & morē, in aliorū poetarū uentres ingreſſus, clàm recitādas curarit. Ab illo Eurycle (ut doctiſsima cōmentaria Græca oſtendunt) uates eius generis poſtea dicti ſunt ἐγγαστρίμυθοι, & ἐγγαστρίμυθοι, uel etiam ἐγγαστρίτοι. Memini etiam me legere, Delphicū illud celebre oraculum per uatidicæ Pythiæ, diuaricatis cruribus, diductisque feminibus tripodi inſidentis iguen concepto dæmonio pronunciari ſolere. Puellam quoque cuius in Actis Apoſtolorum cap. 16. fit mentio, uentriloquam fuiſſe, author eſt diuus Auguſtinus in eo libro quem de Doctrina Chriſtiana compoſuit. Sed de hoc ſatis. Poſtrema uox Hebræa erat ידעוני Iidoni, quam ab Hebræo uerbo ידע iada, quod ſcire atque cognoſcere ſignificat, deductam puto: quanquam

ἐγγαστρίμυθοι, ἐγγαστρίτοι, *Part. 2. cauſ. 26. q. 3.*

Ventriloquā.

non ignorem quas nugas Hebræi adferãt de animali quodam terrigeno, humana forma, cui nomen Iadua fingunt, & cuius oſſe uaticinentur ij qui Iidonijm uocentur. Eſt enim illa gens nimis quàm ſtulta, in eiuſmodi anilibus delirijs & fingendis & credendis. Vocabulum Iidoni uertitur Latinè aliquoties Diuinus, ut Deuter.18. Leuit.20. & fortaſſe alibi: nonnunquam etiã hariolus, ut Leuit 19. item 4. Reg.23. Eſaiæ 19. Græcè uerò interdũ ἐγγαστρίμυθος, ut 2. Paral.33. Leuit.19 & 20. interdũ aũt γνωστὸς, quod illi (quã dixi) etymologiæ appoſitiſsimũ eſt, ut 1. Reg 28. 4. Reg. 21 & 23. Eſt aũt ubi uertitur, ὁ ἀπὸ τῆς γῆς φωνῶν, qui è terra clamitet: ut Eſa. 8 & 19. Quod an ad oraculum è terra redditũ ſpectet, an uerò ad manes ſepulchris exciendos, quale 1. Reg.28. narratur factũ, nõ ſatis ſcio. Equidẽ putarim, uocabulũ hoc Iidoni, omne dæmonũ uáticinantiũ atq; reſpõſa dantiũ genus cõplecti; illosq; ab rerũ omniũ cognitione, quã profitẽtur, ſic eſſe appellatos. eam uerò quę hanc proximè antecedit, dico אוב Ob, horũ certã ſpeciẽ, ex uentrib. ſcil. aut axillis, aut alijs ſecretiorib. humani corporis partib. obſcura uoce profantiũ ſignificare. Cuius rei uel id argumentũ eſſe poteſt, quod in uniuerſis Biblijs hæ duæ poſteriores uoces, uix altera ſine altera ſcriptę uſquã habeãtur: certè ultima hęc Iidoni, nuſquã omnino niſi mox poſt illã penultimã. At q; ita fiet, ut illarũ ſeptẽ uocũ quas cõmemorauimus, priores quinq; ad hominũ ſupſtitioſas uanitates, aut ueneficia etiã, quib. uel res abditas cognoſcere, uel miracula efficere ſe poſſe putãt, uideantur ſpectare: duæ uerò poſtremę, ad ipſa malorũ dęmonũ, aut dęmoniacorum hominũ (ut ſic dicã) oracula. Hucuſq; Maſius.

Hartumim. Hic præcipua illa horum monſtrorum uox non erat prætermittenda, nimirum Hartumim ſic eos dici ait Rabbi Leui, qui naturali modo mirabilia faciunt, aut facere cenſentur ab his qui eorum dexteritatem minus

minus diligenter obseruant. Aben Esdrâ interpretatur, qui secreta qualitatum rerum & naturæ cognoscunt. At tales non fuisse, res ipsa docet. quum naturali potentia illi produci effectus, quales Exodi 7 & 8, leguntur, nequiuissent. enimuero sic fuissent magi naturalium rerum periti, Deo grati, nihil in eius contumeliam præfractè molientes. At Hartumim in Exodo, potius magi fuêre infames: qui ut diaboli mancipia, nihil non præstigijs dæmoniacis conati sunt, ut Mosi & Aaroni legatis Dei fides derogaretur.

Magus illusor, et Lamia delusa, & ueneficus, eodẽ homine à Germanis dicuntur.

Nostris adhæc Germanis uno eodemque nomine Zauberer nuncupatur magus, ex professo illusor, & frequenter eruditus, saga uel Lamia ob mentis imbecillitatem & corruptam phantasiam à diabolo delusa, & uenenum studio usurpans ueneficus. Hinc euenit, ut quando sagarum fit mentio, uel ueneficorum, mox Pharaonis præstigiatores, longè à sagarum & ueneficorũ actionib. alienos opponant, æquiuoco Germanico falsi. Proinde omnes scriptores Germanicos, quoquot me hactenus in ea lingua legisse cõtigit, grauiter in hoc argumenti genere impegisse, etiãsi speciosos librorũ foríb. præfixerint titulos, atq; sacræ Scripturæ testimonia produxisse uideantur, palàm testari minimè pudet: maximè quòd in aere turbando morbisq; cõciliandis nimiũ eos Lamijs tribuere, gladiũq; strictũ & fasces inflãmandos crudelissimis carnificib. sine iudicio, discretione, uel ulla cõmiserationis nota imprudentius subministrare uideã. In ea opinionũ uarietate, ne tenebras offundat nominũ cõfusio, ad hoc nostrũ in stitutũ uarijs de causis libuit, Magũ infamẽ à Lamia & uenefica seiungere: ut clarius, exulceratissimo hoc nostro seculo, & adhuc (in hoc negocio) tã indocto, res innotescãt (cui usui uoces seruire oportet) & hi internoscãtur de quib. mihi sermo est: atq; palàm uideatur, ubi ab aliorũ malè inolita opinione, rationis

& ſacroſanctæ Scripturę baſi innixus firmiſsimè, non temerè diſſentiam. licet his hominibus, ac eorum artibus, quædam eſſe communia non diffitear.

Quid magus infamis, γοητεία & θεσπγία. Cap. II.

Magus infamis.

MAgi itaq; infamis nomen generalius erit, nec tam anguſtis conſtrictum cancellis: Lamiarũ uerò & ueneficarum appellatio, ſtrictioribus circumſcribetur limitibus. Magum enim nuncupo, qui à dæmone uel ab alijs, aut è libris uoluntariè edoctus, præſcripta aut barbarorum, ignotorum aut cognitorum uerborum formula recitata, ſubmurmurata, applicataúe, uel characteribus quibuſcunque, aut exorciſmis, dirisq; execrationibus aut ceremonijs, ſolennibus ritibus, aut rebus pleriſque adiunctis, pro ſuo arbitrio, dæmonium in præſtigioſum, fallax, uel alioqui ludicrum miniſterium, illicitè euocare conatur, ut aſciticia ſeſe uel conſpicua oſtendat imagine, uel aliter prodat, ad quæſitaque uel uoce uel ſuſurro reſpondeat, uel picturis, uel notis, uel quocunque alio modo: uel qui aliud opus, ſimili ratione præter naturæ legem, perficere nititur. Sub hoc etiam nomine illos omnes comprehendo, qui ab Hebræis, Græcis & Latinis hic uarijs dicti nominibus, ſuperſtitioſe modoq; uetito futura prædicunt. Ferè etiam ad hunc numerum, quanquam impropriè, ob συμπάθειαν tamen, illorum quodam merito, eos aſcripſero, qui uaticinijs his ſuperſtitionẽ impietatem & dęmonem authorem redolentibus fiſi, eorum architectos conſulunt.

Magiã Aegyptiorum in auſpicatam Calaſiris apud Heliodorũ de Hiſtor. Aethiopica ex Aegypto προφήτης, id eſt magiæ antiſtes, duplicem facit.

Hunc magum γόητα uel ἐπῳδὸν (licet hęc uox minus generale magorum ſit nomen) Græcis dictum, ſupra naturæ ordinem ſæpe etiam aliquid moliri apparet: in formando multifariam ficto aere, in quacunq; ſpecie oſtentanda, in mortuorum ſpectris educẽdis, in re-

rum

rum abſtruſarum, aut alioqui longiſsimè diſsitarum commonſtratione, uel etiam de ijs diuinatione: breui ter, miracula extra rerum naturam hic facere creditur Magorum artem omnem ac potentiam aſpirationib. dæmonum conſtare, perhibet Lactantius: à quibus in uocati, uiſus hominum pręſtigijs obcęcantib. fallunt, ut non uideant ea quæ ſunt, & uidere ſe arbitrẽtur ea quæ nõ ſunt. Sic Clemẽtis & fratrũ oculos effaſcinarat Simon magus, ut patris Fauſtiniani uultui facies uideretur impreſſa Simonis: Petrũ uerò deludere poterat minimè. Hoc uerè incantare, faſcinare, effaſcinare dicitur: γοητεύειν Græcis, ἐκφέρειν, uel etiã βασκαίνειν (quãquã duę hæ uoces minus generales exiſtant) qua dictione Paulus uſus eſt: O' inſenſati Galatę, τίς ὑμᾶς ἐβάσκανεν: quis uos incantauit, & oculis ueluti præſtigio impoſuit, ut non crederetis ueritati? De oculis deluſis Paulum intellexiſſe, teſtãtur ſequentia. Eſt aũt planè præſtigij genus, ut id quod ſit, non uideas: tum quod non eſt, te uidere putes: ita uiſus intuentiũ præſtringitur. Faſcinum id, faſcinationem, incantationem, maleficium uel carmen appelles licet: Magiã uoce Perſica, magicen magiam infamem, magicam artem, immundorum ſpirituum commercijs inauſpicatam: Græcè ἐπῳδὸν & ἐπαοιδὸν, quaſi dicas excantatricem: uel celebriori uoce, γοητείαν, incantationibus & carminibus ne farię curioſitatis arte cõpoſitis concinnatã, quã honeſtiore uocabulo etiam θυργίαν uocare audẽt, licet quodam diſcerniculo: quaſi illius cultores, ut artibus illicitis deditos, putent damnandos: huius uerò patronos, laudabiles. quamuis utriq; ſint ritibus dæmonum fallacib. obſtricti, ſub angelorum nominibus. Quandoquidem & Porphyrius quandam quaſi purgationem animæ per theurgiam, cunctanter tãmen & pudibunda quodammodo diſputatione promittit: reditum autem ad Deũ hac arte pręſtari cuiquam, inficiatur omnino.

Li. 2. ca. 15. de Orig. err.

Clem. lib. 10. Recog.

Incantare.

Faſcinare.

γοητεύειν.

ἐκφέρειν.

βασκαίνειν.

Gal. 3.

Præſtigium.

Faſcinum.

Magia infamia.

ἐπῳδὸν.

γοητείαν.

θυργίαν.

nino. Quibuſdá uerò cõſecrationibus theurgicis, quas τελετὰς nuncupant, idoneam fieri atq; aptá ſuſceptionẽ ſpirituum & angelorũ ad uidendos deos (uel certius, meo quidem iudicio, dæmones colludentes) arbitratur. Hanc & Auguſtinus reijcit. At μαγέιαν eſſe bõni, ad bonũ aliquod, dęmonis aduocationẽ, Gręci quidá fuco illito uolũt: cuiuſmodi fuerunt Tyanei Appollonij uaticinia. γοητέιαν autẽ mortuos excitare: unde etiá ἀπὸ τῶν γόων, id eſt à luctibus deducũt, qui ad ſepulchra edi noctu aſſueuerũt, atq; noxios dęmones in ſubſidiũ per mouere & excire credebãtur: & ob id illa aſpergine luſtralis aquę & tedarum igne expiabantur, ne dæmones ea uel obſiderent, uel læderent. Hãc artem omniũ placita legum exterminant execranturq; Hinc inter ſacrilega Manaſsis regis flagitia, quibus Deum irritauit, connumeratur, quòd fuerit maleficus, magiam exercuerit, & Pythonem conſuluerit.

τελεταὶ. μαγέια quorũdam Græcorum. Athenæus lib. 9. Clidamꝰ. 4. Reg. 21. 2. Paral. 33.

Magiæ origo, & qui primi eius cultores: inſuper Magici libri patribus falſo inſcripti.
Cap. III.

Lactant. Euſebius.

HVius artis originem ab angelis pręuaricatoribꝰ deducit apud Clementẽ Petrus lib. 4. Recog. referẽs, eos docuiſſe homines, quòd dæmones artib. quibuſdá obedire mortalibus, hoc eſt magicis inuocat onib. cogi poſſent: ac uelut ex fornace quadá & officina malicię, totũ mũdũ, ſubtracto pietatis lumine, impietatis fumo repleuerint. Ita introductũ diluuium.

Non multò ſe cus Beroſus ſcribit.

Chã uerò ſuperſtitis Noe filius, cuidã ex filijs ſuis qui Meſraim appellabatur (à quo Aegyptiorũ & Babyloniorum & Perſarum ducitur genus) malè compertam magicæ artis tradidit diſciplinam. Hunc gentes quæ tunc erant, Zoroaſtrem appellauerunt: admiratæ primum magicæ artis authorem, cuius nomine etiam libri ſuper hac plurimi habentur. Hic à dæmone,

mone, quem importunius fatigabat, igne ſuccenſus cõ crematur. Huius cineres, tanquã fulminei ictus reliquias, colligentes hi qui erant primò decepti, deferunt ad Perſas, ut ab eis tanquam diuinus è cœlo lapſus ignis, perpetuis conſeruaretur excubijs, atq; ut cœleſtis Deus coleretur. Plura ibidem: & quomodo hinc templa ſint conſtructa, imagines erectæ, myſteria, ceremoniæ ac ſacrificia inſtituta, ut eo licentius peccarint homines, idola nec uidere, nec audire, nec in aliquo moueri ſcientes. Sic Plinius quoq; in Perſide à Zoroaſtre (qui Perſa Oromaſi filius erat, quẽ aliqui filium Nohæ Chã putant) ortam magiam commemorat: fuſius eius originem, quando & à quibus cœperit, & celebrata fuerit, enarrans. Iuſtinus in ſua Epitome hunc Zoroaſtrẽ, qui magicam reperit artem, Bactrianorum regẽ fuiſſe ſcribit, qui (teſte Euſebio de Temporibus, & in decimo de Pręparatione Euangelica) plus 800 ferè annis ante tempora Troiana fuit, quo etiam tempore Abraham & Ninus uixerunt, cùm ageretur annus ab orbe condito ter milleſimus ac centeſimus octogeſimuſquintus. Zabulum & Zamolxidem in illicitas artes pronos, hanc primos excogitaſſe, uel potius propagaſſe, ut à patre diabolo haud dubiè natam, ferunt alij. Ex Perſide in Gręciam illatam prodiderunt Græci à quodam Oſthane, qui Xerxem Perſarum regem bellum Græciæ inferentem comitatus, ſemina artis portentoſæ obiter diſperſerat, infecto quocunque commeauerat mundo. Hunc ad rabiem, non auiditatem modò ſcientiæ eius, Græcorum populos egiſſe, certò aſſerit Plinius.

Li 30. cap. 1.

Zamolxis Pythagoreus dicitur Strabonis lib. 16. Magi.

Horum ueſtigia ſequuti ſunt Almadal, Alchindus & Hipocus ex Arabum turba, Apuſcorus & Zaratus apud Medos, Marmaridius apud Babylonios, Zarmocenidas apud Aſſyrios, Abbaris item apud Hyperboreos, Charondas, Dæmogorgon (alijs Damigeron)

Cõtra Almadalem et Alchindum de effectu proiectuq; radiorũ Ioan. Fr. Picus li. 7 cap. 5 & 6. ex profeſſo.

geron) Eudoxus, Hermippus: extiterũt & alij clariores antiſtites, ut Triſmegiſtus Mercurius, uel Hermes, qui tempore Moſis uixit apud Pharaonẽ, quẽ mare rubrum abſumpſit: Apollonius Tyaneus, Dardanus, Gog Græcus, Germa Babylonicus, Porphyrius à poſteriore gẽtilitate maximè cultus, & inter Platonicos ob excellentiam philoſophus cognominatus, ſed hoſtis ille Chriſti aſophos uel miſoſophos potius appellandus, cuius præceptor Plotinus Italicæ ſcholæ Platonicæ patronus, ut Iamblichus Ægyptiacæ, & Proclus Aſiaticæ: hic habitus omniũ Platonis myſteriorum conſultiſsimus, cuius librum de Sacrificio & magia nõ minus grauiter quàm acerbè perſtringit Ioannes Frãciſcus Picus lib 7. cap. 5. de Prænotione ſuperſtitioſa. Hi ſimul operam dedére, ut cum ſtudio & labore inſanirent, philoſophi alioqui ſua laude digni. Amphionẽ quoq; & Orpheũ magicis artibus ualuiſſe, tradit Pauſanias. His adde Apuleium, & Artephiũ: qui in Compendio ſtudij Theologiæ affirmat, ſe peragraſſe omnes Orientis regiones exquirendæ ſapientię gratia: & ad Tantalum peruenisſe in aureo throno ſedentem, deq; cœleſtibus, de natura, de moribus docentem, qui nihilominus ab Artephio ſit doctus. Illuſtrata hęc magia eſt, & ferè abſoluta à Democrito Abderite, qui Dardani Ægyptiorum magi peritiſsimi libros de Magia conſcriptos, & in eius monumẽto abditos eruit, atq; iuſtis cõmentariorũ uoluminibus ex diſciplina Apollonicę, Captidenis & Dardani Phœni cũ explicauit. Eodẽ Dardani exẽplo duodecim libros à ſe de hoc præſtigiarũ genere concinnatos, in ſepulchro ſecum recondi uoluit Numa Pompilius, rex & põtifex Rom. Extãt & de hoc artificio Hermetis libri.

Aduerſus Apollonij Tya. magica, idem li. 7. ca. 10. cõtra Porphyrium & illius lib. de reſponſis, idem lib. 7. cap. 4. Porphyrius. Plotinus. Iambl chus. Proclus. Joã. Pic. l 2. c. 5 de Præn. dius.

Ad hanc præterea artem diſcendam Pythagoras, Empedocles, Democritus & Plato (Plinio authore) nauigarunt, exilijs potius quàm peregrinationibus ſuſce-

Li. 30. cap. 1.

ſuſceptis. Hanc reuerſi prædicarunt, hanc in arcanis habuerunt. Quin & Pythagoram, Platonemq́ue, ob eam capeſſendam Mẽphiticos uates acceſsiſſe, & penè totam Syriam, Ægyptum, Iudæam, & Chaldæorũ ſcholas perluſtraſſe, compertum eſt. Enimuero hanc apud Chaldæos, religionem etiam in ſapientiam philoſophicam cõmutantes, Aſſyrios, Perſas, Arabes, Æthiopes & Indos plus ab initio cultã fuiſſe atq; celebratã, quàm apud ullas alias gentes, cõſtat: Ægyptios adhæc, natura ſuperſtitioſos, ac in aniles fabulas & hiſtrionica commenta religionẽ uertentes, in primis ea claruiſſe, quòd potiſsimùm apud eos dæmonum uiguerit cultus: quibus nihil ſtudio maiori fuit unquã, nihil prius, quàm ut quibuſcunq; poſſent modis, à uera Dei & naturæ contemplatione abreptos, tranſuerſos homines ſuis illaquearẽt uaframentis. Ita Græci amantes & perquàm ſtudioſi nouarum & ingenioſarum inuentionũ, in Pyrronias diſputationes religionem transfuderunt: quemadmodum Romani dominationis natura cupidi, eam ad ſuos ſimiliter inflexerunt, attemperaruntq; affectus, & imperio conformarunt politico: qua ratione utriq; dæmonum artibus manum quoq; pronius dedêre.

Ægyptij natura ſuperſtitioſi.

At quanquã naturalem magiã pleroſq; eos coluiſſe authores obijcietur, plurimũ tamen eoſdẽ ſuperſtitionis impiæ infamisq́; magiæ admiſcuiſſe cõperitur: ut naturalis illa goetiæ & theurgię illecebris confuſa, malorumq́; dæmonũ impoſturis irretita, non ſatis ſecernatur. aliàs penitiſsima illa rerum naturaliũ abſtruſarum ſpeculatio & cognitio, uera nimirũ philoſophia, ſanctiorq́; magia, à ſapientib. ſolenni plauſu excipienda, colendaq́;, à me hic non eleuatur, cui etiã nulla ex parte quicquã derogatũ uolo. Nã quos Græci ſophos aut philoſophos, Chaldęi etiã magos uocãt, ut in Danielẽ teſtatur D. Hieronymus: hos cõmendat uerita-

Naturalis magia quid, & eius commendatio.

tis hiſtoria, Matth.2. momentũ enim, locumq; nati filij Dei, ex prophetijs, quas in illo regno & Babylonico Iſraeliticæ captiuitatis tempore ſparſerant, ſtellæ monitu agnoſcunt. Quam quidẽ ſtellam non fortuitò illuxiſſe, neq; ex materia phyſica naturæ ductu inflammata exarſiſſe, uerùm diuinitùs accenſam, ut Chriſti natiuitatẽ deſignaret, ipſósq; ad locũ in quo erat deduceret, intelligunt. Superiorũ uerò infamia uel hinc magis eluceſcet, quod in Diuinationib. Cicero ſcribit, in Perſis augurari magos, & diuinare, cõgregariq; in phano commentandi cauſa, atq; inter ſe colloquendi. Et quod grauius multo eſt, in libro de Sacrificio & Magia Proclus, dum hanc naturalium ſympathiam cognationemq;, & ſi uoles, compaſsionem latiſsimè demonſtrat, etiam numinum aduocatione uti ſolitos magos, per huiuſmodi rerum conſenſum, tradit. Eos quoque multæ idololatriæ occaſionem dediſſe, fabricatos temerè ſuperſtitionum & falſæ credulitatis plurima genera, teſtatur Laertius. Ex quo artis liquet ignominia, quòd numinis appellatione prætenta, ad dæmonum inclinans uerſutias, impeditiſsimis & ipſa erroribus obretita, minus prouidos in interitum præcipites rapiat.

Sed utinam poſteriorib. Magis ea manſiſſet religio, quæ Magorũ Perſarum erat, & Ægyptiorũ ſacerdotũ, & Druidum Gallorũ: qui nefas eſſe arbitrabantur, ea magiæ ſacra literarũ monumẽtis cõmittere, ne uulgò innoteſcerent. Ita tandẽ fuiſſet ſperandũ, illud prodigioſum diaboli artificiũ, atq; generi humano exitioſum, prorſus interiturũ: quẽadmodũ & iam Theologis & Medicis quocunq; moliminis genere conandũ, ut artium hæc perniciоſiſsima, fraudib. plena, è religionis noſtræ ſacris quàm longiſsimè exulet, & è diuinæ Medicinæ caſtris omnino procul exterminetur, quũ utranq; ſuis fucatis exorciſmis, barbaricarũ uocũ preculis,

culis, obscurorũ nominum recitatione, sacrosancti eloquij abusu, ligaturis, periaptis, carminibusq; ad salutis & uitæ hominum perniciem conspurcarit. sicuti apud Iudæos secretiorem diuinę legis interpretationẽ Cabala nuncupatam, identidem ab ea defœdatam uitiatáq; legimus: ut Cabalistica eiusmodi magia, Christum incomparabilia effeciſſe miracula, altruere non exhorrescant perfidi Iudæi.

Cabala à magia infami uitiata.

Et hodie adhuc titulis, quos præ foribus splẽdidos suspendunt hi magi, ementitis circunferũtur libri sub nominibus Adæ, Abelis, Enoch (quem diuiniorem ante cæteros fuiſſe asseruit uetustas) item Abrahæ, Aaronis, Dãnielis ob somniorũ explicationem, Solomonis (insigni coniectura ita ex Iosepho augurantur sacrilegi, indoctis auribus irrepentes) adhæc Zachariæ Babylonij, Pauli, Honorij, Cypriani, Thomæ, Hieronymi & Eboracensis cuiusdam: ut ob speciosa hæc nominum lenocinia magis arrideant, illiciantque, & citius fidem sortiantur. Verùm acrius intuenti, apertè se prodit horum furciferorum circulatorumque fallax præstigium, & nostro æuo iam pridem confecta sese profitentur ipsa uolumina. Ioseph quoque Iracelis filio, ex peculiari Dei munere uaticinanti, somnia interpretanti, in fratrum ministerium à prouidentia diuina segregato, Christiq; typum gerenti, eam aspergit maculã Iustinus, illum magicas nouisse artes, easque ad Mosen & reliquos peruenisse scribens. Idem de Mose tradit Plinius, & Tacitus: quem etiam Ægyptium sacerdotem dixêre non ualde diligentes (teste Capnione) quidam rerum scriptores, ut Strabo Cosmographiæ libro sexto decimo. Magum item & fallacem eum appellat Posidonius, & Lysimachus, & Apollonius Molõ, & pleriq; alij, similiter Apiõ: quos mendacij, ignorantiæ & insaniæ insimulat Iosephus multis argumẽtis. Eã labẽ in primitiua Ecclesia quoq; multis

Libri magici.

Enoch.

Lib. 8. antiq. Iud. cap. 2.

Vide sequentis lib. 4. cap. 10. eam de Solomone opinionem ficte dilutam.

Iustin. lib. 36.

Li. 30. ca. 1.

Li. 1. et 2. contra Apionẽ. Magi primi.

multis Christianis illeuerunt gentes, qui tantum differebant à magis, quantum à tenebris lux, à mendacio ueritas, ab ima uanitate, summa & sincera pietas. Hos Origenes defendit.

Ex magis multi hæretici prodiêre. 2. Timot. 3.

Ex eo magorum collegio etiam ingens hæreticorũ numerus in Ecclesiã irrepsit, qui sicut Iannes & Mambres restiterũt, Mosi, sic & illi Apostolicæ ueritati oblatrarunt. Horum princeps extitit Simon Samaritanus, qui Romæ sub Claudio Cęsare propter hanc rem

Simon Samarit. magus hæresium seminarium.

statua donatus est, cum hac inscriptione: SIMONI SANCTO DEO. hic tandem uelut in aere uolans, à dæmon b. uectus, Petro orante, exaltatus dilabitur,

Abdias episcop. Bab. lib. 1. certam. apostol.

miserecq; interijt. Eius blasphemias prolixè recensent Clemẽs, Eusebius & Irenæus. Ex hoc Simone tanquã ex hæresium seminario, pullularũt per multas successiones, monstrosi Ophitæ, turpes Gnostici, impij Valentiniani, Cerdoniani, Marcionistæ, Montaniani, & multi alij hæretici, propter quæstus & inanis gloriæ aucupium mentientes aduersus Deum, nec quicquã utilitatis aut beneficiorũ conferentes hominibus: at decipientes, & in errorem perniciemq; præcipitates. Huc pertinet famosissimi magi Cynopis historia, qui cum Ioanni euangelistæ, iussu Domitiani, in Pathmo exulanti, controuersia erat. Exempla quoq; leguntur apud Iosephum lib. 20. antiq. Iud. cap. 6.

Qui Magiam infamem posita coluêre, & funestus quorundam interitus. Cap. IIII.

In Rogerium Bach. scribit Ioan. Franc. Picus li. 7. ca. 7. et cõtra Petrum. Apon. & Albertũ

SVperiorũ magorum nugamenta insulsè sequuti sunt, Appion Grammaticus, Iulianus apostata, Artephius, Robertus Anglicus apud Heluetios miserè mortuus, Rogerius Bachon, Petrus Aponensis Conciliator dictus, Albertus Teutonicus, Arnoldus de uilla noua, Anselmus Parmensis, Picatrix Hispanus, uel author libri ad Alfonsum sub Picatricis nomine,

mine. Cicchus Aſculus Florentinus,& pleriq; alij obſcurioris nominis ſcriptores, deplorati certè ingenij homines: qui quum ſe magiam tradere pollicentur, non niſi aut deliramenta quædam, nulla ratione ſubnixa,aut ſuperſtitiones,pijs omnib. indignas congeſſerunt: quorũ plures etiam in hac arte florentiſsimos, fama mulctatos, & quàm miſerrimè hoc mũdo defunctos fuiſſe,ſe partim cognouiſſe,partim teſtantib. fidelisſimis hominibus audiuiſſe,aſſerit eximium illud olim Germaniæ decus Ioãnes Reuchlinus, linguarum peritiſsimus. Quandoq; enim eiuſmodi ſocietatis iure deuinctos, uel ancipitibus falſisúe præſtigijs ad mentiendum permotos perdunt dæmones,& iudicibus uinciendos, excarnificandos, enecandosq; produnt: uel ipſi tragico aliquo triſtique ſupplicio interemptos abripiunt. Solent eiuſmodi quidem honore,tenebrarum poteſtates ſuam afficere clientelam. Zaroes & Arfaxat magos in Perſidis ciuitatibus ludificantes homines, ipſa hora martyrij Simonis & Iudæ apoſtolorũ fulguris ictu exuſtos fuiſſe, tradit Abdias Bab.epiſcop.libro ſexto certam. Apoſtol. Sic & Cynopem magorũ principẽ,Ioanne euangeliſta orante,fluctus abſorpſiſſe legimus. L.Piſo primo Annalium auctor eſt,Tullum Hoſtilium regem,ex Numę libris,eodem ſacrificio quo Iouem cœlo deuocare conaretur, quoniam parum ritè quædam feciſſet, fulmine ictum. Amphiaraus Argiuus uates & augur, cauere ſibi non potuit,quin primo die quo Thebas ueniret,hiatu terræ abſorberetur.

li. 4 ca. 9. & lib. 7. cap. 8. & 7 de Prænot. ſuperſt. mal. & aduerſus Indorum Brachmanũ & Gymnoſophiſtarũ Aethiopũ magica. ca 9 li. 7. Li. 2. de uerbo mirif.

Zaroes et Arfaxat Magi fulgure ictu mortui.

Cynops magus à fluctib. abſorptus.

Statius in Thebaide.

Scribit Olaus Magnus lib.3. cap.4.de gent.Septẽt. quòd Methotin quidam arte magica inſignis, excellentem fictæ dignitatis,uel potius diuinitatis opinionem ſibi aſſumens: ſimpliciũ animos præſtigioſæ artis fama ſeductos, ad præſtigioſa libamenta ſibi pendenda adduxerit. Hic cùm eſſet ſummus deorum pon-

Methotin magus occiditur.

pontifex, ſacrificia ceremoniasque ita diſtinxit & ordinauit, ut diſcretus ſuperûm cuique cultus & libatio obſeruaretur, aſſerens deorum offenſas communibus ſacrificijs aut permixtis ceremonijs expiari non poſſe. Tandem ſceleribus eius detectis, concurſu populi occiditur: occiſusque peſtifera cadaueris ſui contagione plurimos perimens, tumulo extrahitur, ac palo infigitur, quemadmodum uanitatis ipſius meruerant præſtigiæ. Et eiuſdem libri capite 18. hęc narrat: Colebatur etiam, inter alia Aquilonis numina, magus quidam Hollerus nomine, non minori fraude, quàm ſingulari ſuperſtitione, diuinitatis opinionẽ & cultum ſibi in gente curioſa uendicans. Is ſiquidẽ parem cum Othino amplitudinem in medio deorum aſſecutus, adeò armorum & præſtigiarum uſu clarus euaſit, ut ad traijcienda maria eſſe, quod diris carminib. obſignauiſſet, nauigij loco uteretur: nec ſegnius eo, quàm celerrimo uelorum uentorumque uſu præiecta aquarum impedimenta ſuperaret. Tandemque ut diuinitas eius oſtenderetur eſſe mortalis, ab æmulis ſuis truculentiſsima morte eſt interemptus. Præterea Oddonem, Danicum piratam maximum, tradit abſque carina altum peterraſſe mare, & hoſtilia ſæpe nauigia concitatis carmine procellis euertiſſe: ac poſtremò peritiore hoſte circumuentum, gurgite ſubmerſum eſſe, qui marinos uortices præſtigioſis carminibus olim calcare conſueuit.

Hollerus magus trucidatus.

Oddo magus submergitur.

Ioannes Fauſtus.

Ioannes Fauſtus ex Kundling oppidulo oriundus, Cracouiæ magiam, ubi olim docebatur palàm, didicit, eamque paucis annis ante quadrageſimum ſupra ſeſquimilleſimum, cum multorum admiratione, mendacijs & fraude multifaria in diuerſis Germaniæ locis exercuit. Inani iactantia & pollicitationibus nihil

nihil non potuit. Exemplo uno artem ea conditione Lectori oſtendam, ut ſe non imitaturum, mihi prius fidem faciat. Hic ſceleſtus ergo captus Batoburgi in Moſæ ripa ad Geldriæ fines, barone Hermanno abſente, mitius ab eius ſacellano D. Ioanne Dorſtenio tractabatur, quòd huic uiro bono nec callido, plurium rerum cognitionem artesque uarias polliceretur. Hinc & tamdiu uinum, quo Fauſtus unicè afficiebatur, promptum ille, donec uas euacuaretur. Quod ubi Fauſtus intelligeret, atque Grauiam ſibi abeundum eſſe, ut raderetur barba diceret alter, uinum is ſi adhuc curaret, artè denuò promittit ſingularem, qua citra nouaculæ uſum, tolleretur barba. Conditione accepta, arſenico confricari eam citra ullam præparationis mentionem iubet: adhibitaque illinitione tanta ſucceſſit inflammatio, ut non modò pili, ſed & pellis cum carne exurerentur. Cum ſtomacho idem ille mihi facinus hoc non ſemel recenſuit. Alius mihi non incognitus, barba nigra, reliqua facie ſubobſcura, & melancholiam atteſtante (ſpleneticus etenim erat) quum Fauſtum accederet, incunctanter hic ait: Profectò te ſororium meum eſſe exiſtimabam, propterea & pedes tuos mox obſeruabam, num longæ & incuruæ in ijs prominerent ungulæ: ita hunc dæmoni aſsimilans, quem ad ſe ingredi arbitraretur, eundemque ſororium appellare conſueuit. Hic tandem in pago ducatus Vvirtenbergici inuentus fuit iuxta lectum mortuus inuerſa facie, & domo præcedenti nocte media quaſſata, ut fertur.

Ludimoderator apud Goſlarienſes ex Fauſti magi, uel uerius infauſti mali doctrina inſtructus, modũ quo carminibus in uitro coerceretur ſatan, didicit.

Vt

Vt itaque impediretur à nemine, die quodam in ſyluam abijt: ubi in magica execratione aberranti apparuit dæmon horrenda admodum forma, oculis flammeis, naribus ad cornu bubuli morem intortis, oblongis dentibus, aprinis non diſsimilibus, genis felem referentibus, & in uniuerſum terribilis. Hoc idolo terrefactus hic proſternitur, iacetque horas aliquot ſemimortuus. Tandem reſpiranti nonnihil, atque ad ciuitatis portas progredienti, quidam familiares obuij, uultus mutati, pallorisque cauſam rogant. Hic tremens & uelut furibundus obmutuit, inde domum ducitur, ubi horrendos edere ſonos, & prorſus inſanire cœpit. Anno tandem exacto fari denuò incipit, & ea ſpecie ſibi dæmonem apparuiſſe narrat. Cœnæ uerò Dominicæ communionem ubi tum celebraſſet, tertio pòſt die Deo commendans, calamitoſæ huic uitæ ualedixit.

Quidam item magus in pago uix ab Ihena oppido dimidium miliare, medicinam fecit: liteque inter hunc & uicinum fabrum lignarium orta, hic alterum conuicijs acerbioribus irritauit. Poſt menſes aliquot periculoſo afficitur morbo faber, qui prius offenſæ ueniam precatus, magi opem implorat. Hic diſsimulata iniuria, iubet ægrotum in potione uti radice, cui à Verre nomen eſt (ſic legitur) cum alijs uenenatis herbis. Ea bibita tam atrocibus exercetur cruciatibus indies magis ac magis auctis, ut tandem cum morte uitam commutarit. Homicidij accuſatur magus à fabri coniuge & conſanguineis. Cauſa uerò ad magiſtratum Ihenenſem delata, uinculis ille coercetur: & quæſtionibus ſubditus rem omnem confitetur, ac in primis quòd uindictæ ſtudio fabrum perdidiſſet, ſubiungens artem ſe edoctum fuiſſe à uetula non procul ab Hercinia ſylua degente: item dæmonem ſibi ſemper præſtò fuiſſe, commonefacien-

neſacientem inſpirantemq; quid conſilij tam abſentibus quàm præſentibus præſtari oporteret. Quare palo affixus, Vulcano conſecratur.

Alloquutum ſe plurimus aſſeuerat Ioannes Franciſcus Picus, qui uana ſpe futurorum deluſi ab apparente ſibi dæmone, per inita pacta uocato, uſque adeò uexati fuerunt poſtremò, ut optimè ſecum putarint actum, ne uitam amiſerint. Alium quoq; intellexit ab eiuſdem ſocijs adhuc uiuis, à dæmone quinquaginta fermè abhinc annis unum ablatum, nuſquam compariſſe, dum curioſo cuidã & male ſano principi Troiæ oppugnationem repræſentare, quaſi in ſcena, pollicitus eſſet, Achillemque & Hectorem introducere præliantes.

De Prænoſt. ſuperſt lib. 4. cap. 2.

Magus unus a diabolo ablatus. Troiæ oppugnationẽ repſentare pollicitꝰ.

Comes item Matiſconenſis magicæ factionis, hora prandij coram multis Baronibus & militibus abreptus fuiſſe à dæmonibus legitur, ac ter circum ciuitatem Matiſconẽſem uelocißimè uectus cunctis uidẽtibus, atque ter miſerabiliter exclamaſſe, Succurrite ciues, ſuccurrite: unde tota ciuitas fuit commota, atque ille factus perpetuus dæmonum comes, ut fuſius docet Hugo Cluniacenſis.

comes matiſconẽſis uinꝰ abreptꝰ.

Recẽti adhuc memoria, Anno 1530, ſacerdoti in cryſtallo theſauros Noribergæ oſtenderat dæmon: hos cum loco perfoſſo ante urbem quæreret ſacerdos, adhibito amico ſpectatore, & iam in ſpecu arcam uidiſſet, atq; ad eam cubantem canem atrum, ingreſſus ſacerdos in ſpecum, opprimitur interficiturq́ue, ruente cacumine, & ſpecum rurſus complente.

Sacerdoti in cryſtallo theſaurus oſtenditur à dæmone, & ab eodẽ opprimiturin ſpecu.

Saltzburgi incantator iactabat, ſe omnes in uicinia ad miliare ſerpentes poſſe in unam perducere foueã, & interimere: quod cum tentaret, tãdem antiquus & ingens proſerpit ſerpens, quem quum carmine in foueam compellere uteretur, ille exiliens, incantatorẽ uelut cingulum amplectitur, trahitq́ue in foueam, &

A ſerpente magno enecatur.

enecat. Hæc magiæ huius ſtipendia, hi ſimulatæ fructus amicitiæ, hæ mentitæ phialæ, annuli, carceres, ficti compedes, & ueſana pernicioſaq; ludibria.

Lib. 2. Sententiarũ, diſt. 7. Rectè igitur ac piè Petrus Lombardus ait: Dæmonum ſcientia & uirtute exercentur artes magicæ, quibus tamen tam poteſtas quàm ſcientia à Deo data eſt uel ad fallendum fallaces, ſicut Ægyptios: & etiam in ipſos magos data eſt, ut eorundem ſpirituum operatione uiderentur admirandi, à quibus erant damnandi: uel ad monendum fideles, ne tale quid facere pro magno deſiderent, uel ad exercendum ſeu probandum iuſtorum patientiam. Nec putandum eſt dæmonibus, hanc rerum uiſibilium materiam ad nutũ ſeruire: ſed Deo potius, à quo hæc poteſtas datur.

De *libris quibuſdam magicis.* Cap. V.

PRæterea non eximios tantum uiros, ſanctos patriarchas & Dei angelos tam ſceleratorum execrandorumq; dogmatum iactant authores, hi magi: uerùm etiam libros à Raziele & Raphaele, Adę & Tobiæ angelis, traditos oſtentare non erubeſcunt, ut hoc fuco ſuam pulchrè adornent Empuſam: qui tamen libri ut & ſuperiores, penitius introſpicienti præceptorum canonem, rituum modum, uerborum conſuetudinẽ, characterum genus, barbarũ conſtructionis ordinem, indoctam phraſim, ſententiarũ uim, res inſulſas, manifeſtè ſeſe produnt, & inſcriptiones eſſe adulterinas ſuppoſiticiasq;, nec niſi meras impoſturasq; eos cõtinere, nec nõ ita pridẽ ex unius cõſpirationis uolutabro cũctos noſtra ętate ſcaturijſſe, minimeq; Chaldæorum & Hebræorum linguam uetuſtatemque reſipere; nec duplicem Ægyptiorum characterem, unum in ſacris, alterum in prophanis agnoſcere, certum eſt: ac interim à pernicioſiſſimis abomi

Libri magici.

nationum

nationum architectis ueræ ſapientiæ ignaris fabricatos eſſe ex gentilitijs quibuſdam obſeruationibus, noſtræ religionis ceremonijs, ueluti ex inſidijs, ut circumueniant citius, ſtudiò immixtis, inſertisque multis ignotis nominibus & ſignaculis, ut ſtupori terroriſque ſint rudioribus, ſimplicibus & incautis.

Optimo iure his annumeretur abominabilis libellus nuper in lucem ab impio homine emiſſus, tributusque Henrico Cornelio Agrippæ, meo olim hoſpiti & præceptori honorando, circiter annos uigintiſeptem iam mortuo, ut hinc falſo eius manibus iam inſcribi ſperem, ſub titulo quarti libri de Occulta philoſophia, ſeu de cerimonijs magicis: qui inſuper clauus librorũ trium de occulta philoſophia, omniumq; magicarum operationum iactatur. Sed

Quartus liber de occultâ philoſophiâ impius. Cardanus li. 18. de ſubtil. alio titulo eius libri meminit.

Parturiunt montes, generatur ridiculus mus:

meræ ſunt nugæ, & ſcopæ diſſolutæ, ut nihil ex eo certi conſtituere queas, etiamſi huius uanitatis ſtudioſiſsimus ſingula quo iubet author ordine, induſtriè proſequaris, inchoesque ex figura mundi, collectis literis ab ortu corporis planetæ ſecundum ſucceſsionem ſignorum per ſingulos gradus, atque ex ſingulis gradibus ab ipſo planeta aſpectis, facta proiectione à gradu aſcendentis, ut ille proponit, & fuſius nugaciusque docet. Idem dictum uolo de tabulis, per quas malorum ſpirituum nomina extrahuntur: & de calculatione, quam Ægyptijs literis tradidiſſe Triſmegiſtus dicitur, qui etiam omnium primus extitiſſe fertur, qui de nominibus ſpirituum eliciendis tractarit. Fabrica quoque exquiſita in hoc libello ſubſequitur de characteribus bonorum & malorum ſpirituum: quos tamen ita effictos eſſe ad deceptionem, nec ijs quicquam ineſſe uirium, quilibet ſanæ mentis haud difficulter iudicabit. Accedit & tabula, per quam figuræ quædam malorum

ſpirituũ familiares, & imagines inueniuntur, ſub quarum forma inuocantibus occurrere & comparere illi ſolent: item formæ familiares ſpiritibus Saturni, Iouis, Martis, Solis, Veneris, Mercurij, Lunæ. Pentacula deſcribuntur quoque tanquam figura quædam ſacra, â malis euentibus nos præſeruantia, & ad malorũ dæmonum conſtrictionem, & exterminationẽ adiuuantia: malos etiam ſpiritus allicientia, nobisq; concilian tia, quæ ex characteribus, picturis, nominib. bonorũ ſpirituũ uariè cõponũtur, quib. abominabilis, imò blaſphemus ſacræ Scripturæ adhibetur abuſus. Inter reliquas preces, rogatur etiam malus ſpiritus ad cogendos homines, cuius nomen ſimiliter inſeritur: fitque hoc, ſi ad malum tendit operatio, ut ad uindictam, pœnam uel deſtructionem. Pręterea ſi quis uerſiculus in Pſalmis, uel aliqua parte literarum ſacrarum, deſiderio noſtro congruus habetur, ille orationib. immiſcetur: & poſt orationem ad Deum, quandoq; oratio cõuertitur ad exequutorẽ illum, qui miniſter in præcedẽti oratione optatur, ſiue unus ſit, ſiue plures: ſiue angelus, uel ſtella, uel anima, uel ex Heroum numero aliquis.

Subſequuntur & uariæ conſecrationes rerum aliarũ, tum libri, per quem malorũ dæmonũ miniſterio plurimùm quidam utuntur, cui ſpiritus inſcripti procliuem obedientiam ſacro quodam ſuo iuramẽto nouerunt. Hic poſt conſecrationẽ conſeruatur religioſè, ne extra inſtitutum aperiatur. Fumi certè & aniculorum deliramenta. Idem ſentiendum de inuocatione bonorum ſpirituum ibi deſcripta, ubi poſt deliria multa, recitatur genibus flexis Pſalmus, Beati immaculati in uia, cum diuinis & angelicis nominibus: eoq; finito ſurgit actor, & incipit ab Oriente in Occidentẽ cõtinuo uortice intra conſecratũ circulũ circuire, donec uertigine correptus humi in circulo procumbat, ubi

quie-

quieſcens ſtatim in extaſin rapitur, in qua is ſe prodit qui cuncta annunciabit. Sic & oracula per inſomnia redduntur, ſi poſt alia ex præſcripto adminiſtrata, lectũ ingrediatur actor cogitatu illi rei inhærente, quá cognoſcere deſiderat, eoq; indormiat modo. Hiſce ſomnijs haud dubiè inſinuat ſe diabolus, quãdo res imaginationi cogitationiq; tá ualidè impreſſæ adhuc in organis imaginationi inſeruientib. hærẽt. Quæ etiá in mali ſpiritus inuocatione requirãtur, eadẽ religione ꝓſequitur. Vbi adhibẽtur quoq; cõſecratę res, neceſſariæ tam ad defenſionẽ inuocãtis & ſociorũ eius, quàm etiá ad uincula & conſtrictionẽ ſpirituũ: quales ſunt ſacræ chartæ, laminæ, picturæ, pentacula, gladij, ſceptra, ueſtes, ex materia & colore cõuenienti. Apponũtur & ſedilia pro ſpiritibus, qui quoq; inuocati ad potũ & eſum inuitãtur. Inde peſtilẽtiſsimus ſubiungitur libellus, Heptamerõ inſcriptus, ſiue eleméta Magica Petri de Abano: quẽ, ut reliquos id genus oñes, inter lectionis reiectæ libros, Vulcano cum primis cõſecrare decet. In eo circulus & eius cõpoſitio deſcribitur, itẽ nomina horarũ & angelorũ eis pręſidẽtiũ, barbara nimis, quẽ admodũ & angelorũ quatuor anni tẽporũ nomenclaturæ: cõſecrationes quoq; & benedictiones circuli ac ſuffumigiorũ, exorciſmus ignis cui ſuperponũtur fumigia, ueſtis & pentaculũ factũ die & hora Mercurij, creſcẽte luna, in charta, mẽbrana ſcilicet hœdi, ubi prius ſuper illo dicta fuerit miſſa Spiritus ſancti, & aſperſa baptiſmatis aqua. Succedit modus operationis, exorciſmus ſpirituũ aereorũ impius, oratio ad Deũ blaſphema, in quatuor mũdi partib. recitãda in circulo, deinde uiſiones & apparitiones uirtute exorciſmi excitatæ, cum inuocatione horrenda exorciſtæ: nomina item angelorum abſurda diei Dominici, & eius coniuratio, ut & ſingulorum totius ſeptimanæ dierum.

Eleméta Magica Petri de Abano.

Vſus miſſæ & aquæ baptiſmatis.

De Ioanne Tritemio, eiusq; libro Steganographia inscripto.

Cap. VI.

In epist. ad Germanum Gaualium Reg. cōsiliar. Tritemius magus.

HVc pertinet Steganographię opus Ioannis Tritemij abbatis Spanhemensis, cuius in hæc uerba meminit Carolus Bouillus: Ad Tritemiū diuerti, quē reperi magū, nulla philosophiæ parte insignē. Eius Steganographiā euolui uelitatim nullorū capitum perlegēs initia. uix horas duas librū in manib. habui: abiecī enim eū illico, quòd terrere cœperāt me tantæ adiurationes, ac tā barbara atq; insolita spirituum (ne fortè dicam dæmonū) nomina: uniuersa uerò huiusmodi nomina (quoad uidere uisus sum) ignotæ linguę sunt. Aut enim Arabica, aut Hebraica, aut Chaldaica, aut Græca. Latina pauca, aut fermè nulla. Innumeri autē sunt characteres, quib. adiurationes singulę notā tur. Quod in epistola ad Boscium Tritemius scribit, uorba esse plana, lucida, sine omni literarū aut uocabulorū trāspositione, ita ut omnes legāt & intelligāt: secrętū tamen illius qualecunq; erit, manere ignotū: hactenus uerą loquutus sit. Nā in tota huiusmodi Steganographia passim sanctissimas ac pijssimas orationes inserit, quæ ad amicū epistolarū loco mittantur: re autē ueræ lachrymę sunt crocoddi. Id enim mihi facere uidetur, quod D. Dionysius in epistola ad Sosipatrum de Apollophane sentit: Diuinis aduersus Deum nefariè utitur, ac per mundanam inanemq; sapientiam, diuinam sapientiam euacuare molitur. Quod autem sine adiutorio spirituum omnia polliceur se facturum, rectè (ut ait Daniel) in caput suum mendacia confingit: manetque puto angelus Dei bonus, ut secet eum medium, dissoluatque fœdus iniquum, quod cum nocentibus angelis inijsse ac sanxisse, palàm ex ipso opere declaratur. Porrò, si ritè memini, hunc ipsum in Steganographia illa ordinem seruat:

Tritemius magus. Steganographia Tritemij.

Daniel. 13.

Ordo Steganographiæ.

ſeruat: in primis ſpirituum ipſorum nomina digerit, hinc eorum adiurationes diſponit, ac ſingulorum characteres ſubſcribit: poſtremò figuras diſtinguit, è quibus pro adiurationib. ſingulis apta ſpirituũ nomina, quoties neceſsitas ingruerit, depromere atq; elicere liceat. Partitur autẽ in huiuſmodi figuris, ſpiritus ipſos in quatuor, Imperatores, Duces, Comites, & Seruos: Imperatores uerò totius orbis eſſe tantũ duodecim, quotquot & uenti à philoſophis eſſe tradũtur. Ex his quoq; quatuor deſignat prȩcipuos, Oriẽtis, Meridiei, Occidentis & Septẽtrionis: quos, ut magnos, Imperatores appellat. Sub quolibet Imperatore ſtatuit Duces, puto trigenos aut quadrigenos. Sub Ducibus ſingulis rurſus Comites, maiore numero: & Seruos ſub Comitibus innumeros. Hoc igitur pacto, ad artis ſuę effectũ cõuertitur. Cùm uult diſsito amico ſua aperire conſilia, (hęc enim uocat ſecreta) ſcribit epiſtolæ loco orationẽ quandá miræ ſanctitatis & deuotionis fuco affectatá, eamq; charactere cuiuſpiá duodecim Imperatorũ imprimit, & ad amicum, qui (ut ait) nouerit artem, mittit. Exceptam igitur chartam aperit is amicus: & in calce epiſtolæ, characterem in primis cuius nam ſit Imperatoris, attendit. Si eſt Orientis princeps, uerſus ad Orientem, literas in eam cœli plagam patentes expandit, requiritque confeſtim ex ſuis libris, quibus adiurationibus princeps ille cogatur, ut ſuorum quempiam ſubditorum ad ſe mittat. Elicit autem adiurationes duas, ac primam quidẽ ſuper patẽtes adhuc literas: ſpectáſq; in aurorá profert, qua ritè prolata, mittit ilico Imperator ille quẽdá ſuorum aut Ducum aut Comitum aut Seruorũ, qui protinus aguolans, fit uiro eminus uiſibilis, uelut nebula aut caligo in aere pendula. Vbi deinde ſecundæ coniurationis uerba expleuit, ſpiritus ille propius accedit, cominuſque ad eius aures expetita amici

secreta propalat & nunciat. Sunt autem (quod sentiã) adiurationes ipsæ haud continua oratio, sed aggregatio quædam nominum ipsorum spirituum ad uarium quendam magicæ artis modum ordinatorum, suntq; huiusmodi nomina (ut dixi) omnia fermè ignota, uelut Arabica, &c. Memini item me in ipsius Opere ita legisse: Hi autem spiritus pernicioſissimi sunt, & nequam. Odio quàm maximè habent lucem, tenebras diligunt. Forti adiuratione opus est, ut ad necessaria nostra cogantur. Quòd si in his adiurandis territus, pauxillum trepidaueris, aut in explenda adiuratione (siue uocabuli omissione, siue seriei immutatione) aberraueris, te illicò necabunt. Hos igitur tam in uindictam paratos, quis adeò erit mente captus, ut bonos clementesque spiritus esse probet? Vidi in eo Opere adiurationes nonnullas, quas uocat potentes, quibus possit unusquisq;, qui assiduè cupit spirituum uti ministerio, alligare apud se spiritum, ac cogere ut in eius domo maneat semper, eiq; in cunctis famuletur. cæterùm in semotissimo (ut ait) à turba loco is spiritus locandus est, ne temerè ad se ingredientes necet, &c. Satis superque me feciſſe uideor, si tibi hæc exposui, quibus liquidius & uiri, & artis quam pollicetur, fuci, ne dicam mendacia, tibi patescant. Hactenus Bouillus: quem licet mendacij & impietatis accuset Tritemius, se purgãs in Præfatione lib. Polygraphię ad Maximilianum Imperatorẽ: res tamen ipsa secus docebit, si quis Steganographię libros accuratè legerit: quorũ partẽ scriptam cũ figuris & spirituum nominib. apud Henricũ Cornelium Agrippam fœlicis memoriæ, ego ipse olim legi, atque eo inscio exscripsi. Studiò in argumẽtis famosorum horum librorum describendis longior fui, ut ijs cognitis promptius de reliquis eius farinæ blasphemijs censeatur. Congestos eiusmodi tenebrarum libros, ut damnabiles, improbatæ lectionis uocat

nocat Vlpianus prorſusq; corrumpendos eſſe ſtatuit. Eoſdem ignibus abſumi uoluit Paulus apoſtolus. *Actus.*

Hic diſciplinæ & artis fons, origo & firmamenta, ac ſacrilegi negocij methodus : cuius tamen ui obedire manes, cogi numina, turbari ſidera, elementa ſeruire, eiusq; inexpugnabili poteſtate & cæca numinum coactorum uiolentia, ſtupenda ſupra naturam ſe opera perficere, ſibi perſuadent, iactantq; in ſinu ridẽtes, bis certè miſeri homines : quod uani teſtantur exitus, & poſt immenſa laborioſaque ſtudia fruſtrati euentus. Præſtigias oſtentant, non miracula: quæ non Dei aſſiſtentia, ſed Dei permiſsione ob hominum incredulitatem, & dæmonum pactione ſortiuntur effectum.

Huius ſcholę artes iactantur, ars Almadel, ars Notoria, ars Bulaphiæ, ars Artepij, ars Paulina, ars Reuelationum, & ſimilia impietatis monſtra plura, neutiquã toleranda: quæ hoc ipſo ſunt magis exitialia, quo indoctis apparent diuiniora. *Magicæ artes quædam.*

Incantationum uarij modi.
Cap. VII.

INcantationum uerò diuerſi admodum omnib. ſeculis extiterũt modi, quorũ unus alio crebrior, hoc uel illo tempore fuit, atque hiſce uel alijs locis celebrior. Huc refer uniuerſum illud præſtigiarum genus & illuſionum, quibus malefici hi, qui ſe honeſtiori Magorũ nomine appellari malunt, phantaſmata phaſmataque edunt, multa miracula fraudulenter oſtentantes, plerunque Goeticis incãtamentis, coniurationibus ineptis, illicitis gentilitijs ſacrificijs, imprecationibus, mentione diuinorũ nominum, recitatione uerborum ſacrorum aut barbarorum, ſiue adhibito quocunque murmure: nonnunquam plantis, animalibus, eorumq; partibus, præter rem uel ſuperſtitioſè uel doloſè admotis: interdum etiam certis ſuffumigijs, lumi

nibus, collirijs, περιάπτοις seu allegationibus & ſuſpenſionibus: inſuper metallis, aut arte fabrefactis corporibus, ſimulachris, imagunculis, annulis, ſigillis: characteribus hoc uel illo modo uſurpatis, quibus admirandas rebus imprimi uires commentantur: item ſpeculis, & ſimilibus huius magicæ artis monſtris organisque: quibus licet interdum aliquid uirtutis naturalis ineſſe poteſt, tamen ut plurimùm ad eorum conſtructionem aut uſum adhibentur nefandè uel ſacra Dei oracula, uoces ſiue ſentẽtiæ, uel blaſphema uocũ diabolicarũ deblateratio, à quib. uim omnem manare propagariq; in hæc media, ab ijſdem pendere confidunt, dæmonio interea colludente cooperanteq;: immò rem omnẽ Dei permiſſu, ob magi impietatẽ & aſtantiũ incredulitatẽ expediente, quàm eluſus incantator alioqui fruſtra machinaretur: quod equidem ad omnes horum hominũ mirificas, naturalisq; potẽtiæ curſum & modũ exuperantes actiones, ſemel hic dictum reſponſumq; uolo. Enimuerò eò uſq; horum hominũ animos ſathanicæ huius profeſsionis caſtrũ peruaſit, ut creditũ ſit, id genus impoſturis dæmoniacis omnino perfici quæ requirũtur, aut naturis rerum uel nouas indui uires, uel prioreś adimi, infirmari aut uegetari, ſiue naturæ curſum mutari, fulmina cieri, tonitrua, uentos, pluuias inopinatò concitari uel ſedari, ſerpentes feritate uirulentiaq; exui, beſtias indomitas coerceri, ferrum rumpi, morbos infligi & curari, manes ac umbras euocari, & (ut Apuleius ait) animas agiles reuerti, pigrũq; mare colligari, & noua corpora creari. Nec portentoſas eas res enumerare hic lubet, quas cum Coraceſia, Callicia, Menaide, Corinthade, Aproxi, à Pythagora celebratis herbarũ nominibus, ad hoc certè aptis, ſi non excogitatis, ut ſono terreãt: & cum Democriti Chirocineta, Aglaophotide, Marmaritide, Achemenide (qua in hoſtiũ aciem cõiecta, trepi-

In actionibus illis magorum naturæ curſũ ſuperantibus dæmon operatur, Dei permiſſu, ob magi impietatẽ, et aſtantiũ incredulitatem.

trepidare agmen,& terga dare,ſcribit Plinius) Hippophanade, Adamantide, ſimilibusq; terrificis plantarũ monſtris, apud magos uſurpatis, & iam ſingulari Dei bonitate in hominũ utilitatẽ memoriæ excuſsis, penitusque abolitis, quandoque prorſus ſublatas uolet Deus. Immẽſus ſiquidẽ eſt harũ fallaciũ actionũ & rerũ numerus, quas latêre præſtat: ſaltẽ incautos nimisque credulos prȩmonuiſſe utile eſt,ne impiè attractis diuinis nominibus,uel ſacrę Scripturæ uerbis iniquè cõtortis fallantur,ſeducãturq;, quẽadmodũ hactenus factũ animaduertimus: ut hoc nomine, quo grauiſsimè delinquitur,ſe purgẽt excuſentq;, quòd nimirũ nomina ſacroſancta inuocẽt,uerbũq; Dei cõmiſceant in hoc opificio diabolico, ubi ſcelere horribili ſanctiſsimum Dei nomen prophanatur, atq; abuſu abominando Scriptura conſpurcatur diuina. *Li.24. ca.17.*

Et quãquã iniquis impijsq; his rationib. dæmones ſe accerſere, aut ijs imperare poſſe, maleferiati hi homines glorioſius iactent, & ad horũ illicita murmura nutũq; illi obedire uideãtur quaſi obſtricti cõpulſiq;: interim tamẽ ſuos hos dominos & imperatores, ſibi magis deuinctos ſeruilesq; habẽt, ut quibuſcũq; dæmonũ ſpectris,laruis aut propoſitis imaginũ dolis ſeu ludificãtib. formis, fidẽ adhibere cogãtur: unde tamẽ ipſis nunquã uſqueadeò multũ cõmodi ſperandũ,niſi quod ſibi hac ratiõe magis placeãt,aliosq; in admirationẽ pertrahãt, tãquã rerũ nõ uulgariũ, aut curioſarũ periti. Interim ab hiscogi ſe ſimulãt dęmones: quãquã uenire optẽt,teſte Porphyrio, ut ſuis deinde alios prę ſtigijs irretiãt. Sic quẽdã uidiſſe Ioãnes Fernelius ſcribit, ui uerborũ ſpectra uaria in ſpeculũ deriuare, quę illic, quęcũq; imperaret, mox aut ſcripto aut ueris imaginib. (ut ille ait) ita dilucidè exprimerẽt, ut promptè & facilè ab aſsidẽtib. omnia internoſcerẽtur. Audiebãtur quidẽ uerba ſacra, ſed obſcœnis nominib. ſpurcè conta- *Lib. 1. de abditis rerum cauſ.*

contaminata. cuiuſmodi ſunt elementorum poteſtates, horrenda quædam & inaudita principũ nomina, qui Orientis, Occidentis, Auſtri, Aquilonisque regionibus imperent. Hæc ille. Etſi uerò huiuſmodi formæ & literæ appareant, à præſtigiatore mendacijque parente noſtris oculis obiectæ: non tamen non debẽt eſſe præſtigioſæ, mendacesq; uel mendacijs inuolutę, ut mercedem requiſitam dignamque curioſo hominum ſtudio reponat liberaliter, naturæ ſuæ immemor nunquam.

Lib. 3. ca. 19. Hiſtor. de gẽt Septent. Incãtationũ modi apud Septentrionales.

Incantamentorũ etiam peculiares modos apud Septentrionales obſeruatos, his uerbis deſcribit Olaus Magnus: Inter Bothnicos homines Septẽtrionis paſſim reperiebãtur malefici ac magi, tanquã in proprio loco, qui per ſummam ludificandorum oculorum peritiam ſuos alienosq; uultus uarijs rerum imaginibus adumbrare nouerant, fallacibusq; formis ueros obſcurare conſpectus. Nec ſolum pugiles, uerùm etiam feminæ & teneræ uirgines pro uoto ſuo laruas liuido ſqualore terribiles, faciesq; adulterino pallore diſtinctas, ab aeris teneritudine mutuari cõſueuerũt: & rurſus ablegato nubilæ inumbrationis uapore, prætẽtas ori tenebras ſudis perſpicuitate diſcutere. Tantamq; uim carminib. eorũ adfuiſſe cõſtat, ut rẽ remotiſsimè poſitã, & quãtalibet nodorũ cõſertione perplexã, è lõginquo ſoli ſibi conſpicuã ad contactũ euocare poſſe uideretur. Talibusq; pręſtigijs idipſum hoc modo demonſtrãt. Scire cupientes ſtatũ amicorũ aut inimicorũ, longinquo terrarũ ſpacio quingẽtorũ uel mille miliariũ inde diſtantiũ, Lapponẽ ſeu Finnonẽ huius rei peritũ, dato munere, lineæ ſcilicet ueſtis aut arcus, rogãt ut experiatur, ubi nã fuerint & quid agãt amici uel inimici. Quocirca cõclaue ingreditur, uno comite uxoreq; cõtentus, ranã æneã aut ſerpentẽ malleo ſuper incudẽ præſcriptis ictib. cõcutit, carminũq; murmure

Saxo Grammat. in initio lib. 7. Hiſtor. Dan.

hinc

hinc inde reuoluit: continuoq; cadens in extaſin rapi tur, iacetq; breui tẽpore ut mortuus. Interea diligentiſsimè à prædicto comite, ne quoduis uiuens culex aut muſca, uel aliud animal eũ contingat, cuſtoditur. Carminũ namq; potentia ſpiritus eius malo dæmone ductore à longinquis ſigna (annulũ uel cultellũ) in teſtimoniũ expeditæ legationis ſeu cõmiſsionis reportat: ilicoq; reſurgens, eadẽ ſigna cũ cæteris circũſtantijs cõductori ſuo declarat. Idẽ cap. 18. lib. 3. de Ventis uenalibus, illud miraculũ tradit: Solebant aliquando Finni inter alios gentilitatis errores, negociatorib. in eorũ littoribus, contraria uentorũ tẽpeſtate impeditis, uentũ uenalẽ exhibere: mercedeq; oblata tres nodos magicos, non Caſsioticos loro cõſtrictos, eiſdem reddere: eo ſeruato moderamine, ut ubi primum diſſoluiſſent, uẽtos habere placidos: ubi alterũ, uehemẽtiores: at ubi tertium laxaſſent, ita ſæuas tẽpeſtates ſe paſſuros, ut nec oculo extra prorã in euitandis ſcopulis, nec pede in naui ad uela deprimenda, aut in puppi pro clauo dirigendo, integris uirib. potirẽtur. His addit Olaus: Inſana certè ſunt documenta, quæ noſtra excogitauit credulitas, ut acrius torqueremur. Vtinã faceſſeret à mentib. hominũ tale figmentũ: quod eſſe falſum, & nullius momenti, etiam à maiorib. eſt oſtenſum. Sed hæc gens Aquilonaris, arte hac poſt ſuſceptam Chriſtianæ religionis confeſsionẽ, legis inhibitione, nunquã uiſa eſt uti palàm: nec alios eã, niſi cum uitæ diſcrimine, docuit. Multa alia eiuſmodi malefico rũ opera enarrat Olaus impudẽter ſatis, in eiuſdẽ libri capitib. diuerſis, quæ profectò nõ ſemper fidẽ merentur: proinde in ijs recẽſendis breuior eſſe uolui. Ventos tamẽ ita magis ſedari, teſtatur Herodotus quoque lib. 7. de præfectis Xerxis: quòd ij triduana tẽpeſtate quadringẽtas naues amiſere, donec quarto die magi inciſiões faciẽdo, & ueneficijs incãtando, uentũ Thetidi &

Venti uenales.

tidi & Nereidibus ſacrificando, tempeſtatem compeſcuerunt: ſiue eadem tempeſtas aliter ceſſarit.

Li. 1. de Aſino aureo.

Interijciatur hic Apuleij commentum, cuius hæc ſunt uerba: Athenis, proximè & ante Pœcilem porticum, iſto gemino obtutu circulatorẽ aſpexi equeſtrẽ, ſpatham præacutam mucrone infeſto deuoraſſe: ac mox eundem inuitamento exiguæ ſtipis uenatoriam lanceam, qua parte minatur exitium, in ima uiſcera condidiſſe: & ecce ponè lanceæ ferrum, qua bacillum inuerſi teli ad occipitiũ per inguen ſubit, puer in molliciem decorus inſurgit, inq; flexibus tortuoſis, eneruam & exoſſam ſaltationem explicat, cum omniũ qui aderamus admiratione: diceres Dei medici baculo, quod ramulis ſemiamputatis nodoſum gerit, ſerpentem generoſum lubricis amplexibus inhærere.

Ritus incantationũ Artephij.

De uarietate li. 16. cap. 91.

His adde uarios incantationum ritus cultoris magicæ ſtulticię maximi Artephij, à Cardano enarratos: ut hinc non ſolùm doloſos, ſed & mente captos eſſe eiuſmodi magos, quis iurè cenſeat. Adhæc, à Græcorum pleriſq; literis proditum eſt, fuiſſe Paſetem quendam, inter magicæ uanitatis conſectatores primę notæ, qui carminum potentia refertiſsimũ repentè conuiuiũ hoſpitibus diſcubituris præmonſtrare conſueuerit: idq;, cum libuit, mox euanuiſſe rurſus, ut nihil omnino apparatum uideretur, diſcumbentib. omnibus fame & ſiti eluſis. Si quid precio comparaſſet, id agebat, ut erogati nummi in uenditorũ loculis, apparerẽt, illis interim ludificatis. Simile quid paſſum eſſe Menippũ Lyciũ machinatione ſponſæ, literarũ monumẽtis traditũ inuenitur, in nuptijs: ubi aurea ſupellex & imaginarium argentum, uelut fumus effluxêre, adminiſtri & coqui ac reliqua familia increpata euanuit.

Paſetes ludificator magicus.

Menippus Lycius deluſus à ſua ſponſa.

Aqua cribro hauſta. Lib. 28. c. 2. Valer. Max. lib. 8.

Tuccciam uirginem Veſtalem incelti criminis ream Romæ, cum precatione certa aquam cribro hauſiſſe, anno urbis 609, commemorat Plinius. Huius &

Ter-

Tertullianus meminit in hæc uerba: Quid egò de cæteris ingenijs, uel etiam uiribus fallacię ſpiritalis ediſſeram? phantaſmata Caſtorum (qui ſcilicet toties Romæ uictorias nunciarunt) & aquam cribro geſtatam, & nauem cingulo promotam (à Claudia Veſtali) & barbam tactu irrufatam? ut & numina lapides crederentur, & Deus uerus non crederetur. L. Domitio rure quondam reuertenti, iuuenes gemini auguſtiore forma ex occurſu imperaſſe traduntur, nunciaret Senatui ac populo uictoriam, de qua incertum adhuc erat, atque in fidem ueritatis adeò permulſiſſe malas, ut è nigro rutilum, æriq́ue ſimilẽ capillum redderẽt: unde Ænobarborum cognomen. Suetonius. Habet etiam hoc hominum genus ſuos modos, quibus uinum uel butyrum & id genus alia, numerata prius pecunia, ex locis diſsitis, ſatanæ opera adferri iubet. Tales aliquot inſignes noſtro æuo nouit Germania.

In Apolog. aduerſus gentes cap 22.

Aenobarborum cognomẽ unde.

Magos quoque ipſos, quibuſcum dæmon colludit, non eſt mirum quandoque uel transferri ſubitò, uel ita apparere: quum pleroſque dæmonum uexationibus obnoxios, uel eorum ludibrijs deditos, tráſuehi nonnunquam aliò ſciamus. ſic Pythagoram uno momento & in Thurijs & in Metapontijs fuiſſe, Apollonium adhæc è Smyrna celerrimè Epheſum uerbo dicto translatum eſſe, ferunt hiſtoriæ. Atqui meritò omnem dæmonum quauis arte comparatam neceſsitudinem, cunctamq́ue harum deluſionum rationem, peſtiferam fraudem eſſe, in extremum hominum exitium introductam, in confeſſum uenit.

Magi & demoniaci trãſferuntur interdum.

Præſtigiator quidam magicus Magdeburgi equulum in theatro frequenti per circulum tranſilientem oſtentabat certa ſtipe: in fabulæ exitu paucá ſe apud mortales collegiſſe pecuniam queſtus, ſe in cœlum conſcendere uelle ait. Hinc in ſublimi eiecto fune, cõſequi-

Digitized by

Præstigiator magicus in aera cum equulo cõscendere uidetur.

sequitur in altũ equulus: præstigiator quasi eum caudã retenturus, quoque ascendit: cuius uxor maritum apprehendens assectatur, itidem ancilla, ut uiderẽtur ascensu contiguo uelut concatenati, simul aera petere. Hæc dum populus ad stuporem spectaret, cuidam ciui eo fortè declinanti, quærentíque quid nam rerũ ibi ageretur? responsum est, circulatorem cum equulo in aera conscendere: hic se statim uidisse eum in uico ad diuersorium abeuntem asseuerauit. Illusos itaq; se ubi animaduerterent, discesserunt.

Magorum Pharaonis actiones præstigiosæ. Cap. VIII.

CÆterùm ut omnium obtutui hæc magorũ fabula & potestas, uel potius ludibria magis pateant, penitiusque cognoscantur, agite oculis non delusis contemplemur, solertíque indagine inuestigemus magorum uel maleficorum Pharaonis conatus, opera & potentiam: sic & illis satis fiet, qui, cùm deceptarum menteque læsarum quarundam mulierculârum fit mentio, confestim ad uoluntarios Pharaonis magos confugiunt, quasi eadem utrorumq; sit professio: quam longè lateq; differre sentio.

Exodi 7. Veritas trãsformationis in opere Mosis.

In manu Mosis, electi omnipotentis Dei ad Pharaonẽ legati, uirga reuera in uiuum, Dei uerbo, transformatur draconem. Quo argumento se, à Deo cœli & terræ, & omnium quæ in eis sunt, conditore unico (cuius quippe solius est creare, & res uerè transmutare) missum esse testatur. Quod autẽ idipsum à Pharaonis Magis, carminibus factum dicit Scriptura, rem altius introspiciens, non eandem quæ à Mose uerè ostensa est, metamorphosim intelliget: sed saltem draconis præstigiosam formam, obtutibus regijs offusam apparuisse. quare etiam mendax draconis magicæ uanitatis facies, in præstigij reuelationem, à uero Mosis dracone deuorabatur: ut mendaciũ à ueritate absorbetur,

Præstigiæ magorum Pharaonis.

betur, uinciturq;. Propterea, Iosepho teste, Moses inquit: Iam declarabo manifestè, non esse hæc præstigias ueritatis specie parum cautis imponentes: sed ipsissimam Dei uirtutem, argumentum omnipotentis illius uoluntatis apud incredulos futuram. & cum dicto, uirgam in terram mittit, iubens ut fiat draco: quæ mox dicto parens, Ægyptiorum uirgas, quæ draconũ specie reptabant, unam post aliam aggressa, omnes ad unam deuorauit. Enimuero si uerus extitit magorũ draco, dæmonis ope ex uirga ita transformatũ esse oportuit. ineptam autẽ prorsus esse in uiuæ bestię trãsmutationẽ uirgæ materiẽ, cuiuis liquidõ cõstat: quẽadmodũ creare etiam ex nihilo, uel rem in multo dissimillimam, aut etiam contrariam pro suo arbitrio uetè transfundere essentiam, penes diabolũ est minimè. Corpoream materiá non subijci potentiæ dæmonis, quantum ad transmutationẽ ipsius ad formam, confirmat Augustinus: Non est putandũ, inquiens, istis trãsgressoribus angelis ad nutum seruire hanc rerum uisibilium materiem, sed soli Deo. Fatenduin tamen, dęmones etiam celeritate incredibili, quibusdam rebus emotis, serpentes, drácones, uel quid aliud earum loco subijcere posse. Magi signa uidebantur potius facere, quàm faciebant: ait Clemens. Rectè item Iamblichus de Mysterijs: Quæ fascinati imaginamur, prętter imaginamenta, nullam habent actionis & essentię ueritatem. Eiusmodi namq; finis est magicæ artis, nõ facere simpliciter, sed usque ad apparentiam imaginamenta porrigere, quorum mox nec uola (quod dicitur) nec uestigium apparet.

Li. 1. ca. 8. 18 tiq. Iudaic.

Augustin. 3. Trinit.

Lib. 3. Recõg.

Eodem censendum modo de reliquis signis: quod nimirum Moses eleuans manum, uirga ferierit fluminis aquam coram Pharaone & seruis eius, quæ tota mutata est in sanguinem: mortuisque piscibus tantus extitit fœtor fluminis, ut Ægyptij de eius aqua bi-

Aqua in sanguinem mutata.

bere nonpoſſent, totaq; Ægyptus ſanguine redun-
daret. Idem ſuis Incantationibus Ægyptiorum ma-
gi effecerunt, à quibus pleriq; omnes Ægyptij, idolo-
latræ & idonea ſatanæ organa pendebant: quorum
oculis cuiuſcunq; coloris aut imaginis ſpectrum frau
dulenter offerre, Dei permiſſu, dæmonio facile erat,
ut cor illud Pharaonis (quod Deus præuidebat fore
ut indураretur) iuſto Dei iudicio, maiori occalleſce-
ret duritie, meritamq; tandem ille lueret pœnam. Ma-
gorum autē fuiſſe præſtigias facinus illud, uel hinc pa
làm eſt, quòd unicus ille Ægypti fluuius Nilus in ſan-
guinem conuerſus erat, eiusq; piſces computruerant
opera Moſis ſerui Dei. Nec ulla præterea erat reliqua
uniuerſæ Ægypti aqua nō tincta: ut Ægyptij omnes
undique circum flumen aquam effodere cogerentur,
quam biberent. Vnde proculdubio colligendum, ma-
gos tantūmodo pauculæ aquæ antea in uaſe conſer-
uatæ, uel effoſſę, rubicundā pręſtigioſe faciē oſtēdiſſe
ſuis carminibus uel faſcino, ut Scriptura teſtatur. hoc
eſt, ludificante dæmonū operatione, qui etiā agitatis
ad hanc deluſionē cōmodis humoribus, ſpiritum o-
pticum uel uiſualem quibuſcunq; imaginib. imbuere
queunt: quemadmodū pleriſq; melancholicis uſuue-
nire obſeruamus, atq; in hypochymatis uel ſuffuſio-
nis oculorū initio ex humoris affluxu ad uiſus orga-
na ueluti puſillos culices obuerſari intelligimus, inter
dum quaſi lucentia quędam corpuſcula, plerunq; ue-
luti caliginoſa ſe oculis offerre, nonnullis tanquā lana
rum filamenta & aranearum telas apparere, quibuſdā
circa lucernas circulos uideri: itē pleriſq; regio mor-
bo laborantibus, propter ſuffuſam bilem omnia lutea
& flaueſcētia ſeſe oſtendere: atq; hæc fiunt magis uel
minus, hac uel illa forma, ſecundum humorum & ſpi-
rituum uiſoriorum conſtitutionem, quemadmodum
naturæ peritis cognitum & perſpectum eſt.

Quid

Quid aliud dicendum de ranis ex Ægypti fluminibus eductis, quibus terra cooperta est, Dei mandato Aarone manu uirgam in fluuios & lacus protendente? Magorum ranas solummodo fuisse eadem ratione merè imaginarias, hinc luce meridiana clarius euadit, quòd tantam ranarum colluuiem eos creare oportuisset, munus Deo omnino peculiare, nec ulli unquá creaturæ, multo minus satanæ eiusúe clientelæ concessum. Singularis hæc Dei ab initio fuit & másit prærogatiua, qua neminem dignatus est. Præterea si uerás in terram ex aqua magi produxissent ranas, utique & reducere uniuersum hoc ranarũ genus eadẽ árte potuissent. Procliuius etenim multo fuit, uisas in natiuũ naturalemq; suum locum, fluuium nimirũ & lacus repellere, quàm in domos, penetralia, cubicula, cubilia, furnos, cellas, loca hisce animalib. aliena, immò aduersissima, primùm eas nõ apparẽtes excire, ubi illis moriendũ est: quũ in aquis, ut designato his uiuario, liberè uiciitent: aut saltẽ uitá illis adimere, quib. donasse uidebãtur, facilimũ fuisset. Vel quã sortitos credemus magos nocẽdi aũt perficiẽdi potentiá, si ne ranas quidẽ lædere, aut carminibus, quib. eductæ putabantur, tantũ abigere ualuerũt? Hoc usq; adeò nequiuerunt, ut Pharao rex posito priore supercilio, coactus fuerit suos aduersarios Aaronẽ & Mosem hortari, ut Deum pro depellendis à se suoq; populo ranis deprecarentur. Quod etiam ita factũ est, definitoq; die ranæ sunt exterminatæ à domibus: ijsq; mortuis in cumulũ coaceruatis fœtebat regio. Sic Pharaonẽ etiã inuitũ Domino Deo incõparabili honorẽ deferre oportuit: quẽ admodũ & ipsos magos, penes quos ea potestas minimè fuit. Ná quũ Deo nõ amplius præstigias permittente, cyniphes uel pediculos, tum homines tum bestias infestantes producere, Aaronem & Mosem imitati, nequicquá tentassent: coram Pharaone cõfessi

Exod. 8. Ranæ Ægyptiæ.

Genes. 1.

Creare solius Dei est.

ſunt, Digitus Dei eſt hic. quaſi dicerent: Digitus uel potentia Dei eſt, quæ uerè progignit & condit ex puluere, uel etiá nihilo, quicquid pro ſuo arbitratu uult, & quando illi placitum eſt. Id uerò quod à nobis effectum uidiſti, ſatanæ digitus eſt, qui nihil unquá reuera procreare, ſed phantaſticam ſolum rerum imaginẽ doloſe oſtentare poteſt. quare nos eius clientes, miniſtrorum ipſius omnipotentis Dei ueritatem imitati ſumus præſtigijs, quibus te ac tuum populũ hactenus illuſimus, Deo uero ob tuam incredulitatẽ & cordis duriciem conniuente. At ceſſat iam illa permiſsionis hora, ut non amplius ſatanæ ludibrijs ſuperſit locus, ſed Dei uiuentis ueritati teſtimonium perhibere cogamur. Ita Dei manum iam agnoſcunt, qui ei antea ſuis impoſturis derogarunt: Dei gloriam prædicant, qui eam ſuis fucis prius obſcurarunt. Nec poſtea uiuum uſq; adeò glorificaſſent Deum, niſi antea impediti, fruſtra ſuam tentaſſent artem. Nec Deo tam iuſta puniendi cõtumaces occaſio fuiſſet reliqua, niſi *prius* ad præſtigias conniuiſſet: deinde impedijſſet, quo ſe ſuamq; potentiam notam faceret, oſtenderetq; illam lõgè eſſe aliam, ac ueluti ex diametro pugnantẽ cum ea quam Ægyptij idololatræ & magi in ueri Dei contemptum hactenus adeò uenerati eſſent.

Non abs re hic Decretorum teſtimonium acciuero, in quibus hæc leguntur: Nec mirum de magorum præſtigijs, quorum in tãtum prodiêre maleficiorum artes, ut etiam Moſi in illis ſignis reſiſterent, uertẽtes uirgas in dracones, & aquam in ſanguinem. In gentilium etiam libris legitur, quòd quædam maga Circe ſocios Vlyſsis mutauerit in beſtias: item de ſacrificio, quod Arcades de ſuo Lycæo immolabant, ex quo quicunque ſumerent, in beſtiarum formas conuerterentur. Sed hæc omnia magicis præſtigijs potius fingebantur, quàm rerum ueritate complerentur. Vt ergo

ſcopi. Auguſt. de Ciuit. Dei.

ipſi

ipsi errores ignorantibus manifesti fiant, de eorũ proprietate atque inuentoribus iuxta traditionem maiorum patrum dicere congruum arbitramur. Magi sunt, qui uulgò malefici ob facinorum magnitudinẽ nuncupantur. Hi sunt, qui permissu Dei elementa concutiunt, turbant mentes hominum minus cõfidentium in Deo, &c. Hucusq; decreta.

Pythia mulier in Endor, non Samuelem, sed huius imagine diaboli spectrum excitauit. Cap. IX.

HInc, ut ad mulierem in Endor maleficam, uel Pythonis spiritu imprægnatam, meo proposito obijciendam, confugiatur, per me licet: quum nullum hic æquè atque sacræ Scripturæ testimonium admittam. Ea Samuelem excitasse legitur, è terra ascendentem, solito corporis habitu & uestitu, ac futura in Dei manu adhuc posita prædicentem. Ecclesiastici quoque author tradit, ipsius Samuelis hæc acta & uaticinia fuisse, quum ait: eum dormiuisse, regi notum fecisse finem uitæ suæ, exaltauisse uocẽ suam è terra, & uaticinatum esse, delendam esse impietatem gentium. *1. Reg. 28.* *Eccles. 46.*

Etsi uerò historiæ circumstantiæ, & Iesus Syrach asserere uideantur, ipsum apparuisse Samuelem: penitius tamen rem intuenti ostendam, non ipsum Samuelem, sed illius imagine diaboli spectrum, Pythiæ fœminæ libenter obsequutum, ut ludificaret, usum fuisse.

A Pythia fœmina non Samuel, sed huius imagine spectrum diaboli excitatur.

Primò diserte seueroq; edicto à mortuis quæri ueritatem uetuit diuina uox, mulcta mortis constituta: nec per eos doceri uult uiuos, nec ab ijs aliquas expectare patefactiones. Non inueniatur in te consulens mortuos: qui hoc facit, est βδέλυγμα Deo suo: hoc est, res talis, quam odit Deus, abominatur, & in æternam

A mortuis nõ quærenda ueritas.

Leuit. 19. 20. Deut. 18. βδέλυγμα.

abijcit dánationẽ. Proinde nos ſuo uerbo, in quo ſeſe & uoluntatẽ ſuã expreſſè declarauit, inniti firmiſsimè uoluit Chriſtus, inquiens: Moſen habẽt, & prophetas. Luc 16.

Magorũ carminibus non obediunt beatorũ animæ.

Adhæc, animas maleficarum carminibus è deſignata à Deo ſede euocari, & in corpora inhumata cõpelli, uel falſiſsimum eſt: uel ne in ſinu quidem Abrahæ loco beatis aſsignato, tutę exiſtunt eorum animę, in Domini manu conſeruatæ. At ſatanam nihil unquam ab hac morte in ſanctorũ animas potuiſſe, nec bonos ſpiritus magicis artibus obedire: nec ſecretas ſemel à corporibus & collocatas in definitis ſedibus animas, ſi reuocentur, redire, ut Ethnicis perſuaſum erat, confeſſum eſt hactenus: ſed aſciticia ſe illarum imagine oſtentant dęmones. Quocirca non à mortuis ipſis, uerùm à dæmonibus illorum habitu ueſtitis, νεκυομάντεις reſponſa accipiebant: quæ, ſi illi integris & expreſsis mortuorum corporibus cernerentur, νεκυμάντεια: ſin uerò tenues, nebuloſas & euanidas ſibi circunfunderent umbras, σκιομάντεια nuncupabantur. Verè D. Chryſoſtomus ait: Non anima defuncti eſt quæ dicit, Anima talis ego ſum: ſed dæmon, qui hæc, ut homines decipiat, ſic confingit.

νεκυομάντεις. σκιομάντεις. In Matt. homil. 29.

Antea quoque Samuel plus minus biennio mortuus fuerat: & eius corpus ſi non omnino computruerat, tamen ita deformatum fuiſſe certum eſt, ut eximia illa ſpecie uiua, qua antea innotuerat, & qua ſe nunc denuò fictus hic ſiſtit Samuel, apparere nequiuerit; neque etiam deorum magnificentiam referre potuiſſe cadaueroſum corpus, quilibet nouit: quũ tamen deos è terra aſcendere, ſe cõtueri affirmaret diuinatrix, multo quiuit minus loqui & uaticinari.

Quorſum etiam Samuelis pijſsimi uatis tamdiu ſepulti corpus, pallium conſuetum eodem momẽto, ex impiæ faſcinatricis mulierculæ imperio incorruptum aſſumpſiſſet, quod in ſepulchrum ſecum non aſ-

ſumpſit,

ſumpſit, nec eo amiciebatur mortuus? Hoc autem ſanctiſsimi uiri ſpectrũ oſtentare, facile fuiſſe illi, inficias ire nolo: qui ſe in lucis angelũ transformat, cum primis apud impium regem, tum perditam ſatanæ ſeruulam. 2.Corinth.11.

Deinde cum ipſa hiſtoria paulo antè teſtetur, Deũ contumaci & abiecto regi ipſum conſulenti, reſponſa dare noluiſſe, uel per uiuentes prophetas aut ſacerdotes, uel per ſomnia: multo minus per diuinum uatem ex morte ſuſcitatũ, uel per angelum è cœlis miſſum, reſpondit regi, quem in furore ſuo omnino repudiarat, qui hoc etiam nomine motus, Pythiam diuinatricem profeſsionis ergò, publico edicto iuxta Dei uoluntatem ex Iſrael exulantem, furtiuè uerò latentem, iniqua ratione conſulere uoluit: quaſi indignabundi animi inſtitutum fuiſſet,

Flectere ſi nequeo ſuperos, Acheronta mouebo.

Ideo non potuit non odiſſe & execrari hoc factum Deus, & iuſto iudicio deploratam illuſione dæmoniaca Saulis impietatem contra ſuum & ipſius præceptum, contra etiam conſcientiæ teſtimonium deſignatam punire, ut in præfracti Saulis mentem ſatanæ faſcinum meritò permiſerit. Nec nouum aut inauditum hoc eſt: ubi quos pertinacis impietatis homines eſſe præuidet, præſcitque, magis ſolet excæcare, indurare, ſpiritui mendacij relinquere, & in reprobam tradere mentem. Exemplo ſit Pharaonis inuicta pertinacia, fides mendacibus ſpiritibus data, & extrema inde punitio. *Exod.7.8.9, 10.11.14.*

Quòd porrò hiſtoria commemorat, Samuelem ſenem pallium indutũ indignè tuliſſe, quòd è ſua quiete excitus eſſet, atq; eum Sauli regi loquutũ uaticinatumque fuiſſe: hinc non conuincitur, uerum extitiſſe Samuelem hoc ſpectrum: quod diabolo ſpiritui mille artifici non ſit difficile quamcunque formam mentiri,

tiri, quiduis fingere, ſimulare, & de futuris iam antea uaticinio patefactis prædicere: maximè uerò, de quibus manifeſta præludia, & euentus minimè dubij indicia in foribus ferè uidebantur. Nec ignorauit ſatan, certiſſima eſſe quæ Sauli uaticinatus fuerat uir Dei Samuel: ideo à Samuele antea prędicta repetit, potuitq; non temerè coniecturam facere ex apparatu hoſtium magnifico & inſtructis copijs, itē ex dictis, factis & circumſtantijs reliquis belli præſentis, quam ſortem in eo cōflictu aſſequeretur Saul: potiſsimùm cū ipſum à Deo abiectū, nec reſipiſcentē, & aduerſus Dei mandatū poſtremò Pythiam uatem diaboli mancipium conſulentem, in ſua haberet poteſtate, atq; pro ſuo impellere nutu, & præſentis prælij obijcere poſſet exitio.

1. Paral. 10. Ideoq; Saulem mortuum teſtatur Scriptura in tranſgreſsione ſua, qua præuaricatus erat contra Dominū: nempe contra Domini uerbum, quod non cuſtodiuit, & quòd Pythonem conſuluit interrogando, neq; requiſiuit Dominum: ob hoc interfecit eum, translato regno ad Dauidem filium Iſai.

Ieſu Syrach authoritas. Porrò ſi Ieſu Syrach teſtimonium urgeatur, quanquam (Hieronymo teſte) illi ab Eccleſia non concedatur authoritas dogmata confirmandi Eccleſiaſtica, nec rerum earundem controuerſias dirimendi: hæc tamen quoque addere libet, ne pia huius libri doctrina eleuari putetur, Ieſum Syrach ſolummodo ex primo Samuelis libro hiſtoriam proponere: quod factum eſt, ſimplici enarrare oratione, quemadmodum legitur, ut ad auitæ uirtutis æmulationē poſteros inuitaret, prouocaretque: Samuelis laudes ſuccinctè recenſere: minimè differere uoluiſſe, ueráne an ficta fuerit Samuelis apparitio.

Illuſionē fuiſſe Samuelis apparitionē, cenſent Hebræi. Inter Hebræorum Rabinos autem quanquam pauci aliter ſentiant, tamen Pythonum opus eſſe, ferè omnes cenſent: & nihil aliud præter præſtigias, uanitatem,

tem, mendacium & deceptionem. Samuelem intelligunt ſpiritum Pythonicum, qui induerat Samuelis ſpeciem: item Samuelem uiſum eſſe dicere Sauli. Mulier uidebat Samuelem, neq; tamen audiebat eum alloquentem Saulem: ſicuti nec Saul uidebat Samuelẽ, hoc eſt, illuſionem illã diabolicam, quæ uidebatur illi Samuel. Sunt inter eos qui hæc omnia mulieris putãt arte confiĉta, quæ ex certis cõiecturis ſic deluſerit Saulem. Kimhi contra aduerſarios ſic arguit: Si Deus ſuſcitauit Samuelẽ, ut futurum euentum indicaret Sauli: cur euentũ illũ nõ magis reuelauit per ſomnia aut per prophetas, aut per ſacerdotum oracula, quàm per maleficam mulierem? Saadias uerò, & Aias, quòd ipſa mulier, cum præter ſolitum morem miranda uideret, ſtupefacta, cœperit magna clamare uoce, hanc ueram fuiſſe uiſionem, non quidem mulieris arte, ſed Dei uirtute apparentem, falſo exiſtimarunt.

De uero Samuele non euocato à diuinatrice, Auguſtini ſententiæ. Cap. X.

CÆterùm ut huic noſtræ ſententiæ roboris aliquid accreſcat, audi argutiſsimum ſanctioris Theologiæ cẽſorem Auguſtinum, lib. Quęſtionũ ueteris & noui Teſtaméti: Indignũ facinus æſtimo, inquit, ſi ſecundum uerba hiſtoriæ cõmendetur aſſenſus. Quomodo enim fieri poterat, ut arte magica attraheretur uir & natiuitate ſanctus, & uitæ operibus iuſtus? aut, ſi non attractus eſt, conſenſit: quod utrunq; de uiro iuſto credere abſurdum eſt. Si enim inuitus adductus eſt, nullum ſuffragium habet iuſticia: ſi autẽ uoluntarius, amiſit meritum ſpirituale, quod poſitus in carne quæſiuerat: quod ualde abſurdum eſt, quia hinc qui iuſtus recedit, permanet iuſtus. Porrò autem hoc eſt præſtigium ſatanę, quo ut plurimos fallat, etiam in poteſtate ſe habere cõfingit. quod Apoſtolus inter cæ

Quæſt. 27. itẽ part. 2. cauſ. 26. quæſt. 5. Nec mirum.

2. Corinth. 10.

tera ait: Ipſe ſatanas transfigurat ſe in angelum lucis. Vt enim errorē faceret, in quo & ipſe gloriaretur, in habitu uiri iuſti & nomine ſe ſubornauit: ut nihil proficere ſpem, quam prædicabant Dei cultoribus, mentiretur, quando hinc exeuntes iuſtos finxit in ſua eſſe poteſtate. Sed hoc quoſdam fallit, quòd de morte Saul & filiorū eius non ſit mentitus: quaſi magnum ſit diabolo, ante diē, occaſum corporis præuidere, quum ſigna ſoleant quædā apparere morituris, quippe à quibus Dei protectio amota uidetur. quāto magis diabolus, quē angelica maieſtate ſublimē prophetica oracula fuiſſe teſtātur, de cuius magnitudine Apoſtolus ait: An ignoratis altitudinē ſatanę? quid mirum ergo, ſi imminētē propè mortē potuit præuidere, cùm hoc ſit unde fallit, & ſe in Dei poteſtate uult adorari? Nā tāta hebetudine demens effectus eſt Saul, ut ad Pythoniſſam confugeret. Deprauatus enim cauſa peccati, ad hæc ſe contulit, quę damnauerat. Sed ſi quis propter hiſtoriā, ut ea quęuerbis expreſſa ſunt, putet nō prętermittēda, ne ratio hiſtoriæ inanis ſit: rectè faciet quidē, ſi tamen minimè iſtud ad ueri rapiat rationem, ſed ad uiſum & intellectum. Saul namque reprobus factus, poterat bonum intellectum habere. Hiſtoricus enim mētem Sau-
1. Reg. 18. lis & habitum Samuelis deſcripſit, ea quæ dicta & uiſa ſunt exprimens: prætermittens, ſi uera an falſa ſint. Quid enim ait? Audiens in quo habitu eſſet excitatus, intellexit (inquit) hunc eſſe Samuelē. Quid intellexerit, retulit: & quia nō bene intellexit, contra Scripturā alium adorauit quàm Deum: & putans Samuelem, adorauit diabolum, ut fructum fallaciæ ſuæ haberet ſatanas. Hoc enim nititur, ut adoretur quaſi Deus. Si enim uerè illi Samuel apparuiſſet, non utique uir iuſtus permiſiſſet ſe adorari, qui prædicauerat Deum ſolum eſſe adorandum. Et quomodo homo Dei, qui cū Abrahā in refrigerio erat, dicebat ad uirum peſtilētię,

dignum

dignum ardore gehennæ, Cras mecum eris? His duobus titulis ſubtilitatẽ fallacię ſuę prodidit improuidus ſatanas: quia & adorari ſe permiſit ſub habitu & nomine Samuelis, cõtra legẽ: & uirũ peccatis preſſum, quũ magna diſtantia peccatorum & iuſtorum ſit, quum Samuele iuſtiſsimo futurũ mẽtitus eſt. Verum poteſt uideri, ſi de Samuelis nomine taceatur, quia Saul cũ diabolo futurus erat. Ad eũ enim tranſmigrauit, quẽ adorauit. In recitandis his Auguſtini uerbis copioſior ſum ſtudiò: quòd haud ita pridem monachũ audierim, qui in publica concione ipſius Samuelis ſpiritum uerè euocatum fuiſſe, ex Auguſtino defendere conatus ſit. Idem ad Simplicianum, ubi ultro citroq; quęſtionẽ de excitato Samuele agitaſſet, tandem ait: Quanquam in hoc facto poteſt eſſe alius facilior intellectus, & expeditior exitus, non ut uerè ſpiritum Samuelis excitatum à requie ſua credamus, ſed aliquod phantaſma & imaginariam illuſionem, diaboli machinationibus factam: quam propterea Scriptura nomine Samuelis appellat, quia ſolent imagines rerum earum nominibus, quarũ imagines ſunt, appellari. Quis enim, qui hominem pictum dubitet uocare hominẽ? quandoquidem & ſingulorũ quorumcunq; picturá cũ aſpicimus, propria quæque nomina incunctãter adhibemus: ueluti cum intuentes tabulam aut parietem, dicimus, *Ille* Cicero eſt, ille Saluſtius, &c. quũ aliud nihil ſint quàm pictę imagines. Et paulò pòſt: Si uerò liquidò conſtat, nominibus earum rerum, quarum imagines ſunt, eaſdem imagines appellari: non mirum eſt, quòd Scriptura dicit Samuelem uiſum, etiamſi fortè imago Samuelis uiſa apparuit, machinamento eius qui transfigurat ſe uelut in angelum lucis, & miniſtros ſuos uelut miniſtros iuſticiæ. Iam uerò, ſi illud mouet, quomodo à maligno ſpiritu Sauli uera prædicta ſint: poteſt & illud mirum uideri, quomodo dæmones

Li. 2. quæſt.

2. Corinth. 11.

dæmones agnouerint Christum, quem Iudæi non a-
Matth.8. gnoscebant. Cum enim uult Deus etiam per infimos & infernos spiritus aliquem uera agnoscere, temporalia duntaxat, atq; ad istam mortalitatem pertinentia: facile est, & non incongruũ, ut omnipotens & iustus, ad eorum pœnam quibus ista prædicantur, ut malum quod eis impendit, antequam ueniat prænoscendo patiátur, occulto apparatu mysteriorũ suorum, etiam spiritibus talibus aliquid diuinationis impertiat: ut quod audiunt ab angelis, prænuncient hominibus. Tantum autem audiunt, quantũ omnium Dominus atq; moderator uel iubet, uel sinit. Vnde etiam spiri-
Act.16. tus Pythonicus in Actibus Apostolorum attestatur Paulo apostolo, & euangelista esse conatur. Miscent tamen isti fallacias suas: & uerum quod nosse potuerint, non docendi magis quàm decipiendi fine prænunciant. Et fortè hoc est, quòd quum illa imago Samuelis, Saulem prędiceret moriturum, dixit etiam secum futurum: quod utique falsum est, &c. Hactenus Augustinus.

De necromantia, quid sit, & qui ea usi fuerint. Cap. XI.

νικρομαντεία. νικυομαντεία. NEκρομαντείαν uerò, & νικυομαντείαν, eam uocát, quæ sacrificijs solenni ritu institutis & peractis, atque diris execrationibus ab Orco manes educit, accitosq; de futuris scisscitatur: ita Samuelem mulier excitauit in Endor. Hanc Æneá quoq; exercuisse traditur, quum in Italiam uenisset, occiso Miseno tu-
Lib.6. bicine. Apud Lucanum quoq; Erichthonẽ maleficam
Erichtho malefica. Thessalam, fascinatricẽq; euocasse mortuũ narratur, qui belli Pharsalici euentum Sexto Pompeio denunciat. Dicitur & Apollonius Romæ uerbis occultè
Philostr. l.4. in Apollonij vita. pronunciatis, puellam nuptiarum die resuscitasse, cuius illum nobilem scriptorem Philostratũ testem esse miror.

miror. Idem gloriatur ſe Achillis animam ab inferis euocaſſe, ut corporis ſui molem oſtentaret, & ad interrogata de geſtis in bello Troiano ipſi reſponderet: Non, inquit, ſicut Vlyſſes terram effodiens, agnorum ſanguine manes Achillis eduxi: ſed omnes adhibui preces, quas placandis heroum animabus ſacerdotes Indorum dici iubent. Appion quoq; Grámaticus memorię prodidit, ſe umbram Homeri euocaſſe, ut ab ea percunctaretur, cuias eſſet, & quibus parentibus editus. Sed eadem eſt ratio, & mera dæmonij ludibria, ſi ea uidebantur ita acta eſſe: ijs enim mirè erat expoſita antiquitas, Dei ignara. quemadmodũ ea & ad herbarum facultates uſq; adeò fuit attonita, ut ad uitam reuocari mortuos herba quapiá crediderit. Sic Xanthus hiſtoricus in primo lib. Hiſtoriarũ ſcripſit, occiſum draconis catulum herba quapiam reſuſcitatum, quam magi Balim uocant: eadem Thilonem, quem draco interfecerat, uitæ reſtitutũ: & Iuba rex Mauritaniæ, herba itidem in Arabia hominem uitæ redditũ eſſe tradit. Hoc autem quum fieri nequeat, illos in lipothymiam uel animi deliquium illapſos, uel alioqui morbo propè uictos, admota illa herba uires uel excitante ſiue recreante, uel etiam naturæ reſpirantis uirtute quaſi reuixiſſe fuiſſe uiſos, mea eſt ſententia.

Horat. lib. 2. Ser. Sat. 8.

Plin. lib. 25. cap. 2.

Balim.

Nec uerò ex Iſraelis cœtu hic ſolus deliquit Saul, nec etiam ſoli Ethnici dæmones mortuorum umbris inuolutos conſuluerunt: quos, quum neſcirent Deũ, minus mirum eſt uarias exquirendæ uoluntatis diuinæ, placandorum numinum, & explorandorum futurorum rationes effinxiſſe: ſed & in reliquũ Dei populum peruaſit furor ille, qui etiam uſque ad hoc noſtrũ ſeculum in quibuſdã malè ſanis perdurauit ingenijs. Vſitatiſsimam etenim ſuperiorib. annis fuiſſe cõſuetudinem acciendorum & interrogandorũ manium,

norunt

norunt maiores, & hac de re peculiaria & magna uolumina fuisse consarcinata, eademq; in quibusdã scholis palàm proposita, sunt qui meminerunt. Nobis autem cura mandata incumbit, ut omnem consociationem cum dæmonijs & eorum ministris execremur, ne eorum usu polluamur, & oscitantia uel securitate eorum retibus implicemur incauti.

De *diuinationibus Magicis.*

Cap. XII.

PORRÒ ritus, quibus commoueri eximo animas, produciq́ue arbitrabantur, item uariarum diuinationum magicarum monstrosas species, prodigiososq́ue modos, satanæ artificio in æternam hominum perniciem dolosè confictos, in historijs annotatos, & ab Ethnicis usurpatos, erudite in doctissimis suis Commentarijs, de Præcipuis diuinationum generibus, describit multijugæ lectionis uir GASPAR PEVCERVS: ubi licet plurima lectu dignissima, atque huc facientia, comperies: nos tamen alia non pauca nec obseruatione indigna sequentibus Capitibus proponemus. Et Incantatores quidem, ariolos, haruspices, augures, pythonissas, genesianos, saltores, sortilegos discernit diuus Augustinus libro de Natura dæmonum: id quod in Decretis annotatum *Diuini.* etiam est 26. q. 3 & 4. c. igitur. Diuini autem omnes dicuntur, quum uel inita cum dæmonibus manifesta societate uaticinantur, uel superstitiosis quibusdam artibus, quę ex occulto cum dæmonibus pacto scaturiunt, mancipati idẽ efficiunt. Ad species ueniamus.

Ἀνεμωμαντείαν describit Psellus, & eam fuisse in usu *Ἀνεμωμαντεία.* apud Assyrios ait: sed & Chaldæis & Ægyptijs familiaris fuit. ea etiamnum hodie utuntur Turcæ, licet nonnihil diuersè. In peluim aqua repletam imponebantur aureæ & argenteæ laminæ, lapidesq́; precioſi characteribus certis signati: & postquam consueta

essent

eſſent prolata uerba, quibus dæmon exciebatur, proponebatur quæſtiõ. tũm primò quidem ſonitus tenuis abſq; uoce audiebatur, qui ſignum erat ingredientis dæmonis: pòſt aqua inundãte, uoces exiles ex ea emergebant, quibus ad quæſtionẽ reſpondebatur: at opera data exiles admodum, ne mendacij coargui poſſet dęmonium in his quæ non nouerat.

Γαστρομαντία hoc à priore diſcrepabat, quòd non uoce, ſed picturis reſponſa expediebat. Collocabantur uaſa uitrea, rotunda, aquis conferta limpidiſsimis, & circũ collocabãtur accenſi cerei: cũq; euocatio dęmonis ſecreto murmure finita, & quæſtio relata eſſet, adhibebatur puer impollutus, aut mulier pręgnans, quę uitra ſtudioſe accurateq; intueretur, ac circumſpiceret, rogaretq;, imperaret & flagitaret reſponſa. Ea tãdem imaginibus aquæ impreſsis, & per uitra pellucida renitentibus, diabolus oſtendebat. γαστρομαντία.

Κατοπτρομαντία, ex nitidis terſisq; diuinat ſpeculis, in quibus propoſitarum rerum imagines efficiãtur, reddiũtque à diabolo fulgent. Ea uſus eſt Didius Iulianus imperator: & pleraq; ſatanæ monitu præuidiſſe, quæ acciderunt, ſcribitur. κατοπτρομαντία.

Κρυσταλλομαντία, ex cryſtallis fabrefactis atque expolitis, colludente in his diabolo (in pleriſque enim minuta ſpecie aliàs materiæ alterius conditus deliteſcit) depictas notas atque figuras euentuum ac rerum quæſitarum, quaſi uaticinans ſuis Magis renunciat. κρυσταλλομαντία.

Δακτυλιομαντία appellatur, quando ex annulis ad certos cœli poſitus fabrefactis, uel diabolico ritu conſeratis diuinant malefici. At qui uetitis his diuinationum dæmoniacarum modis utuntur, nimis impunè inter Chriſtiani nominis homines degunt quamplurimi. Ex ſimili officina nuper quidam annulum eadem religione ſacratum heroi obtulit uiginti coronatis δακτυλιομαντία.

natis uenum, eius ſcilicet uirtutis, ut felicem cõſequè retur euentum in quocunque luſus genere, quamdiu hunc comportaret. Cuius rei ut faceret periculum, aſſumpto annulo luſit, & quidem fortuna annuente, benignaq;. Quo ſucceſſu illectus coronatos numerat, reditq; ad conſuetę negociationis exercitium & luſum, ac perdidit duplo plus quàm antea lucrifecerat. Expertus itaq; ſe deluſum, annulum infringi permittit.

ὑδρομαντία. ὑδρομαντία uariè uſurpabatur. Aqua implebatur cyathus, annulusq; filo ſuſpenſus ex digito librabatur in aquam: atq; ſic cõceptis uerbis poſtulabatur rei quęſitæ declaratio, uel confirmatio. Si quod proponebatur, uerum erat, annulus ſuo nutu, non impulſus, cyathum feriebat conſtitutis ictibus. Hanc exercuiſſe Numam Pompilium, & excitos in aquam deos conſuluiſſe tradunt. Extant & alij eius modi.

ὀνυχομαντία. ὀνυχομαντία perficiebatur oleo & fuligine in unguem pueri alicuius impolluti illitis, ſoliq; obuerſis. Cõfici enim ex mixtione olei, fuliginis & radiorum ſolarium ſimulachra rerum expetitarum, opinio erat: quę tamẽ formabat mille artifex diabolus, ut ex hac mixtura in ungue reddi ac refulgere uiderentur.

κοσκινομαντία. ἀξινομαντία. κοσκινομαντία, & ἀξινομαντία, ad perſtringendos atque detegendos occultos ſcelerum authores, & res alias obſcuras manifeſtandas, Magi utuntur. Hanc ſecuri perficiunt rotundo palo infixa, aptataq; ad normam, & cum præfatione, ordine enumeratis ſuſpectorũ nominibus. Ad cuius uerò mentionem ſecuris uel leui impulſu ſe circumagit aut nutat, eum culpæ reũ peragunt. Sic apud Homerum produntur proci Penelopes, ſed adhibito lapide Gagate, & prunis impoſito. Illam adminiſtrant cribro forcipi impoſito, & forcipe binis tantum apprehenſo atq; eleuato digitis: itidẽq; adiuratione facta per ſex uerba, nec ſibijpſis nec alijs intellecta, dies, nues, ieſchet, benedoefet, donuina, enite-

ſnitemaus: deinde ſuſpectorum nominibus recitatis quocunque nominato cribrum uel tremit, uel nutat, uel uolutatur, eum reum ſtatuunt. at quàm uerè, teſtatur omnis dæmonum ueritas. Potuit & ille qui cribrum in forcipe ſuſtinebat digitis, illud pro ſuo arbitrio commouere.

Κιφαλαιτιμαντία, aſini capite ſuper prunas aſſato, neſcio quibus perficitur ritibus, olim Germanis familiaris: *κηρομαντία*, cum ceræ liquefactæ, & in aquam diſtillantis figuræ obſeruabantur, Turcis etiamnum in uſu. *κιφαλαιτιμαντία* — *Ceromant.*

ἀερομαντία ex aeris partibus ac motu ſumpta, celebratur ab Ariſtophane in Nubibus. *ἀερομαντ.*

ἀλφιτομαντία deſcribitur à Theocrito in Pharmaceutria: & *ἀλεύρομαντία* quoque, quæ in frumento farinæ commiſto conſiderabatur. *τυρομαντία* per caſeum fiebat: *ἰχθυομαντία* uerò per piſces, olim à Tyreſia & Polydamante celebrata & uſurpata. *ἀλφιτομαντ.* *τυρομαντ.* *ἰχθυομαντ.*

καπνομαντία ex fumo capiebatur incenſi ſeminis papaueris, aut ſeſami prunis iniecti. *καπνομαντ.*

βοτανομαντία per herbas inſtituebatur, ueluti per ſalui æ folia: *συκομαντία*, per folia fici: *λιβανομαντία*, per thus. *βοτανομαντ.* *Dion.*

δαφνομαντία per laurum. Nam ex eius crematæ ſtrepitu futura colligebant: ex fragroſo quidem ſecunda, teſtibus Porphyrio, Euſtathio in Homerum, *Tibullo*. At laurus bona ſigna dedit: ex Tacito autem aduerſa. Vnde Propertius: *δαφνομαντ.* *Iliad. 7.* *Lib. 2. Eleg.* *Lib. 2. Eleg.*

Et tacet extincto laurus adusta foco.

Antiphon, Philochorus, Artemon, Serapion Aſcalonites, & ex recentioribus Fulgentius Placiades affirmant, qui lauri frondes ſub puluinari capiti ſuppoſitas habuerit, uera hunc ſomnia noctu uiſurum. Hinc Claudianus inquit, *Parrhaſ. in Claud. li. 2. de rapt. Proſerp.* *Calius Rodig. lib. 5.*

— *Venturi præſcia laurus.*

Quapropter & Apollini deo fatidico ſacra fuit, & hinc Laurus Apollinea, Delphica, Fatidica dicta.

τιφραμάντ. τιφραμαντάα cum cineri digito bacilloúe res de qua diuinandum eſt, inſcribitur: isque ſub dio exponitur. quæ enim remanent literæ, non diſsipatæ uentis aut confuſæ cinere, ordine ſuo docere de re quæſita putantur.

De *Sortilegijs.* Cap. XIII.

Κληρομαντία, Sortilegium. Quod genus duabus de cauſis hic explicare libet. Primò, quòd non exoleuerit adhuc, ut ſuperiora diuinationum genera, ſed & à uulgo & à prudentioribus etiamnum quandoque obſeruetur, heu nimis impiè. Secundò, quòd uideam à nullo ſortilegiorum ſpecies diligenter inueſtigatas, ac diſtinctè traditas. Iſidorus autem Sortilegos eſſe ſcribit, qui ſub nomine fictæ religionis per quaſdam quas Sanctorum ſeu Apoſtolorum uocant ſortes, diuinationis ſcientiam profitentur, aut quarumcunque ſcripturarum inſpectione futura promittunt. Superſtitionis genus, cui dæmon occultè ſæpe colludit. Hinc ſortes uariæ, puncta figuræ iactatæ, taxillorum iactus, plumbeæ figuræ in aqua proiectæ, in apertum librum repens oculorum intuitus, occurſus alicuius ſententiæ ex improuiſo, & alia uæſana indicia, quæ uno ſortium nomine comprehenduntur, diuerſas ſpecies ἀλεκτρυομαντίας faciunt: ut ἀστραγαλομαντείαν, quæ per talorum iactus fit, & ex numero oblato ſumitur, cum de re numerata ueluti de numero maritorum, uxorum, liberorum, uillarum, & aliarum rerum quæ-

Sortilegi. *Li. 4. Etym. & 6. q. 1.*

Sortes. ἀστραγαλομ.

quæritur: aut cum numerus iactus comparatur elogio. Libri enim eiusmodi elogiorum sunt omnibus de rebus & negocijs: ex quibus cuilibet assignatus est suus & situs taxillorum, & numerus quomodocunque cadentium. Qui cui elogio respondere deprehenduntur, id uaticinium ac responsum ad quæstionem propositam esse demonstrant. Tales libros etiamnum cum figuris & numeris alearum excusos, Galli plerunque animi causa habent. Orta prorsus fuit hæc diuinationis superstitio à Pythagoreis, ut & ἀριθμαντία elementis illi literarum certos tribuebant numeros, numeris uim occulti futurique præsagam.

ἰνημαντία sumitur ex cuiuscunque quærentis nomine, per elementa scilicet eius, eorumque figuras. Huic quidem persimilis est ἀλικτρυομαντία, sed ridiculo mirabilique modo & inuento exercetur. Locus enim circumscriptus in circulum, distribuitur per partes uigintiquatuor æquales: in quarum unaquaque, litera Alphabeti scribitur, & unicuique literæ granum frumenti imponitur. Inde gallus ad hoc enutritus dimittitur: & obseruantur eæ literæ, quarum ille grana depascit. Valens Imperator cum mirè perplexus ac anxius esset de Successoris sui nomine, *gallus* uatidicus & Alectriomanticus depauit grana *impo*sita his literis Θ. Ε. Ο. Δ. quibus Theodosius significabatur. Vide quomodo colludat huic impiæ persuasioni dæmon: ἰρτιτίαν similem Histrionum Memphiticorum recenset Ioannes Leo, qui exiguas auiculas capsulæ in abaci formam constructæ annexas ostentant, quæ rostro sortium *chartulas* tam dextri quàm sinistri omittis extrahunt. Qui sortem suam scire cupit,

ἰνημαντ.

ἀλικτρυομαντ.

ἰρτιτ. *l. 8. descrip. Afric.*

obulum auiculæ obijcit: quem roſtro excipiens, in capſulam defert: deinde progrediens, reſponſi chartulam eodem roſtro profert. Quomodo his quoque nugis dæmon colludat, ac utatur ad ſuperſtitionem animis inculcandam, facilè colligitur ex dicto Leone, qui peius quàm in chartula ſorte accepta conſcriptum erat, accidiſſe ſibi poſtea conqueritur. Iam ad στιχομαντείαν, quæ repentino in librum apertum oculorum intuitu, ex ſententiæ uerſuſque ad quæſtionem facientis occurſu ſumitur modò ad numerum iactarum alearum, modò ſine eo. Et quoniam poemata pro uaticinijs, ut poetæ pro uatibus habebantur, in ijs potiſsimum exercebatur. Hinc & in publicis cauſis Sibyllina carmina ita obſeruabantur, & inter priuatos Græcos Homerica, Latinos uerò Virgiliana. Socrates audiens in carcere recitari Achilleum illud apud Homerum,

στιχομαντ.

9. Iliados. ἡματι κεν τριτάτῳ φθίμενον βροτὸν εἰσάμενον.

Prædicebat Æſchini ſe poſt triduum moriturum. Alexandro Seuero obuenit hic Virgilij uerſus,

Æneid. 6. *Tu regere imperio populos Romani memento.*

Poſt annos aliquot Imperium adeptus fuit Romanum Brutus, exquirens ſucceſſum prælij Pharſalici, in hunc Patrocli uerſum incidit,

Herl. l. 1. c. 5. Iliad. 16. ἀλλὰ μεμοῖρ' ὀλοὴ καὶ Λητοῦς ἰοφόρος υἱός.

Claudio imperatori obuenit,

Æneid. l. 6. *Tertia dum Latio regnantem uiderit æſtas.*

Nec ultra biennium imperauit. Eidem inquirenti de fratre occurrit uerſus, qui & Gordiano iuniori poſt, ex ſexto Æneid.

Oſtendunt terris hunc tantum fata. —

Decem & ſeptem diebus à ſuſcepto imperio interfectus fuit: Opilius Macrinus num ad Imperium peruenturus eſſet ſcire deſiderans, in hos incidit Homeri uerſus,

ἄνδρα,

ἀγχοῦ, ἢ μάλα δίου νίος τάφοισι μαχητάι, Iliad. 2.
ἢ ἧ βίη λίσσεται, καλὸν δ' οἱ γῦρας ὀπάσσῃ.

Sanè senex ad imperium peruenit, nec diutius quatuordecim mensibus id retinuit, occisus ab Heliogabalo. Adriano imperatori dubitanti de animo ac amore Traiani erga se, sortes hæ Virgilianæ obuenêre ex sexto Æneid.

Quis procul ille autem ramis insignis oliuo,
Sacra ferens? nosco crines, incanaq; menta
Regis Romani. ——

Post adoptatus à Traiano, successit ei in imperio Romano. Claudius secundus Aureliani imperatoris prædecessor, inquirens de posteritate sua, incidit in illud primi Æneidos libri:

His ego nec metas rerum nec tempora pono.

Genus eius per longam posteritatê stetit. Et hæc ferè sunt & sortium & sortilegiorũ genera: quæ nõ solum à sortibus ex urna capiendis, aut aliunde legẽdis ita dicta mihi uidentur, sed etiam à lectione. Nam & uersus sorte oblati legebantur, ut suprà demonstrauimus: & sortes etiam fuisse acceptas pro syngraphis, aut scriptura Oraculorum, responsorumûe, constat ex Delphicis sortibus. Valerius Maximus scribit, legatos ad Delphicum oraculum missos ob exundationem lacus Albani, retulisse sortibus præcipi, ut aquam eius lacus emissam, per agros diffunderent. Et hinc sortilegos dictos existimarem, qui sortes istas ex charta uel membrana uel cortice legissent. Horatius in arte Poet. *Lib. 1. cap. 6.*

—— *Et diuina futuri*
Sortilegis non discrepuit sententia Delphis.

In his autem omnibus speciebus dæmonem suas artes, suasque præstigias non omittere: sed ferè semper adhibere, uel inde constare potest, quòd & impijs ritibus fiant, & non nisi ad credulitatem im-

obulum auiculæ obijcit: quem roſtro excipiens, in capſulam defert: deinde progrediens, reſponſi chartulam eodem roſtro profert. Quomodo his quoque nugis dæmon colludat, ac utatur ad ſuperſtitionem animis inculcandam, facilè colligitur ex dicto Leone, qui peius quàm in chartula ſorte accepta conſcriptum erat, accidiſſe ſibi poſtea conqueritur.

τοιχομαντεία. Iam ad τοιχομαντείαν, quæ repentino in librum apertum oculorum intuitu, ex ſententiæ uerſuſque ad quæſtionem facientis occurſu ſumitur modò ad numerum iactarum alearum, modò ſine eo. Et quoniam poemata pro uaticinijs, ut poetæ pro uatibus habebantur, in ijs potiſsimum exercebatur. Hinc & in publicis cauſis Sibyllina carmina ita obſeruabantur, & inter priuatos Græcos Homerica, Latinos uerò Virgiliana. Socrates audiens in carcere recitari Achilleum illud apud Homerum,

9. Iliados. ὑμεῖς μὲν τεττάτω φίλοι ἔρδετε ἔργον ἑκάστω.

Prædicebat Æſchini ſe poſt triduum moriturum. Alexandro Seuero obuenit hic Virgilij uerſus,

Æneid. 6. *Tu regere imperio populos Romani memento.*

Poſt annos aliquot Imperium adeptus fuit Roma-
ller. l. 1. c. 5. num Brutus, exquirens ſucceſſum prælij Pharſalici, in
Iliad. 16. hunc Patrocli uerſum incidit,

ἀλλὰ μεμοῖρ' ὀλοὴ καὶ Λητοῦς ἰὸς ἔπεφνεν.

Claudio imperatori obuenit,

Æneid. l. 6. *Tertia dum Latio regnantem uiderit æſtas.*

Nec ultra biennium imperauit. Eidem inquirenti de fratre occurrit uerſus, qui & Gordiano iuniori poſt, ex ſexto Æneid.

Oſtendunt terris hunc tantum fata. —

Decem & ſeptem diebus à ſuſcepto imperio interfectus fuit: Opilius Macrinus num ad Imperium peruenturus eſſet ſcire deſiderans, in hos incidit Homeri uerſus,

ἄγχιν,

ὦ γέρον, ἦ μάλα σεῖο νέοι τάφροι μαχηταί, *Iliad. 2.*
φὴ ἢ βιὴ λίσσηται, χαλεπώτερον ἢ σὶ γέρηϊ ὀπαίσσῃ.

Sanè ſenex ad imperium peruenit, nec diutius quatuordecim menſibus id retinuit, occiſus ab Heliogabalo. Adriano imperatori dubitanti de animo ac amore Traiani erga ſe, ſortes hæ Virgilianæ obuenêre ex ſexto Æneid.

Quis procul ille autem ramis inſignis oliuo,
Sacra ferens? noſco crines, incanaq; menta
Regis Romani. ——

Poſt adoptatus à Traiano, ſucceſsit ei in imperio Romano. Claudius ſecundus Aureliani imperatoris prædeceſſor, inquirens de poſteritate ſua, incidit in illud primi Æneidos libri:

His ego nec metas rerum nec tempora pono.

Genus eius per longam poſteritatẽ ſtetit. Et hæc ferè ſunt & ſortium & ſortilegiorũ genera: quæ nõ ſolum à ſortibus ex urna capiendis, aut aliunde legẽdis ita dicta mihi uidentur, ſed etiam à lectione. Nam & uerſus ſorte oblati legebantur, ut ſuprà demonſtrauimus: & ſortes etiam fuiſſe acceptas pro ſyngraphis, aut ſcriptura Oraculorum, reſponſorumue, conſtat ex Delphicis ſortibus. Valerius Maximus *Lib. 1. cap. 6.* ſcribit, legatos ad Delphicum oraculum miſſos ob exundationem lacus Albani, retuliſſe ſortibus præcipi, ut aquam eius lacus emiſſam, per agros diffunderent. Et hinc ſortilegos dictos exiſtimarem, qui ſortes iſtas ex charta uel membrana uel cortice legiſſent. Horatius in arte Poet.

—— *Et diuina futuri*
Sortilegis non diſcrepuit ſententia Delphis.

In his autem omnibus ſpeciebus dæmonem ſuas artes, ſuasque præſtigias non omittere: ſed ferè ſemper adhibere, uel inde conſtare poteſt, quòd & impijs ritibus fiant, & non niſi ad credulitatem im-

li.8. Antiq. lect.cap.10. Denique Cælius Ludouicus, patrum noſtrorum memoria fœminam ſe uentriloquam crebrò uidiſſe Rhodigij. Italiæ urbe & patria ſua, ſcribit: ex cuius pudendis uocem immundi ſpiritus per tenuem quidem, ſed tamen prorſus intelligibilem ſæpe audierit de rebus præteritis, aut præſentibus mirificam: at de futuris plerunque incertam, ſæpe etiam uanam & mendacem. At in uiris hi ſpiritus impuri tanta turpitudine uaticiniorum ſuorum uoces & ſonum edere non poſſunt: ſed per honeſtiorem corporis partem, os ſcilicet eloqui coguntur, ut ſuprà dictum eſt de Euricle ab Ariſtophane celebrato: cuius Veſpas cum anno Chriſti M. D. L X. Pariſijs Hadrianus Turnebus (tum Græcarum literarum poſt Philoſophiæ & Eloquentiæ regius profeſſor) interpretaretur, audientibus meis filijs Theodoro iam iuriſconſulto, & Henrico medico, palàm geſtabatur olim ſe Lutetiæ uidiſſe perſimilem illi Ariſtophanis Euricli hominem aſtutũ, Petrum Brabantiũ: qui quoties uolebat, toties ex ima parte corporis, ore quidẽ aperto, ſed labijs immotis loquebatur, & hac ſiue arte ſiue exercitatione, ſiue dæmonis impoſtura multis paſsim imponebat. Nam cum Lutetiæ uirginem quãdã formoſam, ſed patre orbatam, deperiret, nec matrẽ ſuperſtitem inducere poſſet ut eam ſibi deſponderet; tandẽ cũ ultrò citroq; hac de re colloquuntur, uocẽ edit è corpore, qua demortuus mulierculæ maritus de pœnarũ grauitate cõqueri uidebatur, quas ob uxoris diffidẽtiam in purgatorio perpeteretur, quòd eo filiã à Brabãtio toties expetitam, optimo uiro denegaret. Quibus illa queſtubus exterrita, uiriq; miſerta, petitioni nebulonis aſſenſit: quẽ tamen non tam filiã, quàm dotẽ ei à patre in teſtamento conſtitutã ambijſſe, ſatis apparuit. Sex enim menſib. poſt, ubi puellæ bona decoxiſſet, uxore ſocruq; relicta, Lugdunum aufugit.

ἐγγαστρίμυθοι uiri quomodo uaticinentur.

Conficta mortui de Purgatorio querela.

Ibi

Ibi mercatorem quendam ac trapezitam prædiuitem obijſſe intellexerat. Qui cũ haberetur iniuſtiſsimus, eo quòd omnia per fas ac nefas in uita corraſiſſet, filiũ Cornutũ, eius unicum hæredem, in porticu pone cœmiterium obambulantem, adit: & eò ſe miſſum innuit, ut quid opus facto eſſet doceret. Cęterùm dũ ei de patris anima potius, ac fama, quàm morte cogitãdum eſſe dicit, uox inopinatò inter loquendum patrẽ referẽs exauditur: quá cũ Brabantius ex uentre daret, ſe tamẽ expaueſcere mirũ in modum ſimulabat. Monebatur autem hac uoce filius, quẽ in ſtatum pater iniuſticia ſua decidiſſet: & quantis purgatorij cruciatibus tũ ſui, tum ipſius cauſa exagitaretur, eo quòd iniquorũ eum bonorum hęredẽ reliquiſſet: quáq; nullo modo liberari poſſet, niſi iuſta à nato expiatione facta, & debitis in eos eleemoſynis collatis, qui maximè tum tẽporis egebãt: eos autẽ eſſe Chriſtianos à Turcis captos, proinde uiro qui cũ loqueretur crederet: hũc ad redimẽdos eos Conſtãtinopolim à pijs hominib. ablegatum, eiusq; rei ergó diuinitùs ad eum miſſum. Cornutus, homo minimè malus, etſi his auditis dolum haud animaduerteret: quia tamen durũ uidebatur iſtud de pecunia uerbũ, ſe deliberaturum reſpondit, & Brabantiũ eò loci poſtridie redire iubet. Interea anxius, de loco ſubdubitabat, in quo uocem exaudierat, quòd umbroſus eſſet, ac opacus, & hominum inſidijs Echoq; aptus. Quare poſtero die eum in alium apertum, planum, nullisq; uepribus aut umbris impeditũ locum deducit. Vbi nihilominus eadem inter loquendũ repetebatur cantilena: hoc etiã addito, ut Brabantio ſtatim ſex Frãcorũ millib. numeratis, tres in ſingulos dies Miſſas redimeret pro ſalute patris: alioquin nullam apud inferos fore redemptionem. Vnde filius conſcientia ac religione obſtrictus, licet ægrè, totidẽ tamen Brabantij fidei cõmiſit, omni legitimo accepti

Alius eiuſdẽ dolus.

ſolutiq; teſtimonio neglecto. Pater ignibus ac Vulcani ictibus liberatus, in poſterum quieuit, nec filiũ amplius interpellauit. Verùm miſer Cornutus dimiſſo Brabantio, cum ſolito lætior eſſet, idq; reliqui mẽſarij ſatis admirari nõ poſſent, mox ut ſciſcitantib. cauſam aperuit, adeò ſtatim irriſus fuit à cunctis, quòd & nũmis & cerebro emunctus & expurgatus eſſet, ut præmœrore poſt aliquot dies mortuus, & patrem ad inquirendam ex eo rei ueritatem inſecutus fuerit.

De γυρομαντείᾳ & circulatoribus. Cap. XV.

Muhazzimin. γυρομαντ.

REperitur Feſſæ in Africa circulatorum, magorũq; genus, quod Muhazzimin uocant. Hi omnium promptiſsimè dęmonia dicuntur eijcere. Et quia illorũ uaticinio nõnunquá ſuccedit euentus, dici nõ poteſt quàm ea res eorũ exiſtimationẽ augeat: quẽ eijcere nequeũt, aereũ eſſe ſpiritũ aſſerunt. Modus autẽ adiurãdi dæmonis hic ferè eſt. Primò characteres circulosq; nonnullos in foculo aut alio quouis loco depingunt: deinde ſigna quædam in dæmoniaci manibus ac fronte deſcribunt, illumq; miris modis fumigant: poſtea carmen componunt, ex dęmone ſciſcitantur, quà & quomodo huc intrauerit, quis ſit, quod illi nomen: tandem ut exeat, præcipiunt.

Zairagia.

Sunt & alterius generis, qui regula quadam Caballiſtica (Zairagia appellant) operantur. Hæc autem multis continetur ſcriptis. Naturalis ſiquidem ſcientia putatur: neque alios Feſſæ reperias, qui maiori cum fide magisque indubitanter ad interrogata reſpondeant. Verùm hęc ars difficillima eſt. Qui enim huic operá dare uult, nõ minorem Aſtrologiæ, quàm Cabaliſticæ cognitionem habeat neceſſe eſt. Ioannes Leo Africanus teſtatur in deſcriptione Africæ, ſe uidiſſe quendá eius artis peritum in unius figurę deſcriptione

Lib. 3.

ptione integrum conſumpſiſſe diem, & figuras in hũc ferè componi modum. Primò circulos multos in maiori circulo ducunt: in primo crucẽ formant, in cuius extremitatibus quatuor mundi plagas appingunt, Orientem, Occidentẽ, Auſtrũ & Aquilonẽ: in cẽtro ubi lineę concurrunt, utrũq; notant polũ: extra primum circulũ, quatuor depingunt elementa: deinde circulũ in quatuor ſecát partes, & ſequentẽ circulũ in totidẽ: poſt hęc quãlibet partẽ in alias ſeptẽ ſecát, quarũ quálibet characteribꝫ maiuſculis Arabicis inſigniũt, adeò ut quodlibet elemẽtũ uigintiocto habeat characteres. In ſequẽti circulo ſeptẽ Planetas notãt, in alio duodecim zodiaci ſigna, in ſequenti duodecim menſuũ Latina nomina, in alio uiginti octo lunę domicilia: in alio 365 anni dies depingunt, extra hunc uerò quatuor uentos cardinales annotant. Deinde unam tantum rei propoſitę literá ſumũt, atq; per omnia ante enumerata multiplicant, productumq; characteris numerũ quodámodo diuidunt, atq; pro characteris ratione loco aliquo collocát, utq; elemẽtũ illud exigere uidetur, in quo reperitur character ſiue figura. His omnib. ita peractis, figurá animaduertunt, quæ cũ numero iá producto conuenire uidetur: cũ quo eodem modo procedunt, ueluti cum priore progreſsio, donec uigintiocto characteres habeant, ex quib. unã dictionẽ colligunt: ex dictione uerò oratio cõflatur, quæ ad rem ipſam in quæſtionẽ uocatá reſpondet. Ea porrò oratio ſemper in carmẽ prioris ſpeciei cadit, quod Arabes Ethauil appellát, cõponiturq; ex octo ſtipitib. & chordis duodecim iuxta Arabicę linguę metricá. Carmẽ igitur ex ijs characteribꝫ compoſitũ, uerum atq; indubitatũ rei propoſitę prębet reſpõſum (ut credũt) primò quid quęratur, deinde rei quęſitę ſentẽtiá. Hi autẽ rarò errare dicũtur, & Cabaliſticá admirádá reddit. Et quãquá naturalis habeatur, nihil tamẽ ſe uidiſſe affirmat Ioan. Leo, quod

γυμνασ.

Ethauil.

quod non præter naturam potius ſit: & ita ſcribit porrò. Memini me quondã in loco aperto collegij regis Abulunã (quod Feſſę uiſitur) in area leuigato marmore ſtrata inſignem uidiſſe figuræ deſcriptionẽ. Areæ quodlibet latus quinquaginta erat ulnarũ: huius duæ tertiæ partes ijs occupabãtur, quæ ad figurã pertinebant: tres uerò deſcriptionẽ faciebãt, quorũ quilibet ſuũ tantũ curabat locũ, durauitq; ea deſcriptio per integrũ diem. Huiuſmodi quoq; aliã Tuneti à quodã artis peritiſsimo deſcriptã uidi: cuius pater duo uolumina cõmentationũ in eius artis Canones cõſcripſerat, quos qui exactè ſciũt, ſummo habẽtur ab omnib. precio. Ego ſolum tres, Tuneti unũ, Feſſæ uerò duos uidere potui: duas quoq; in eius artis regulas, Explicationes, & Cõmentariũ Margiani cuiuſdã, eius parẽtis quẽ olim Tuneti uidi, & aliud ab Ibnu Caldim hiſtoriographo cõſcriptũ. Artis regulæ cum Cõmentarijs poſſunt quinquaginta aureis haberi Tuneti. Breuiter, Feſſæ tria in uniuerſum ſunt fatidicorũ & diuinorũ genera: primi, ut diximus Geomanticis uel Gyromanticis utũtur figuris. Alij aquã catino uitreo infuſam olei guttula admixta, lucidam & tranſparentem reddunt, in qua tanquam in ſpeculo dæmones confertim ſe uidere affirmant, qui exercitum numeroſum repræſentant: quorũ nonnulli in itinere ſunt, alij riuum tranſmittunt, alij terreſtre prælium gerunt: quos quietos interrogãt, dæmonibus nutu manuum uel oculorũ indicio reſpondentibus. ô temeraria credulitas. Vitreum uas pueris interdũ uix octauũ egreſſis annum in manũ dant, à quib. num hunc uel illum dæmonẽ uiderint, interrogant. Permulti eò dementię rediguntur, ut in his nugis magnã pecuniæ uim profundant. Tertiũ genus eſt mulierũ ueneficarũ, quæ ſe cũ dęmonib. habere familiaritatẽ affirmant: dęmones autem aut rubros, aut albos, aut nigros appellant.

Libri de his artibus.

Feſſæ tria diuinorum genera.

Hodie

Hodie adhuc in cœmiterio uel foro publico Conſtantinopoli diuinandi artem profitentur, uictũ hinc quæritantes, Turcæ uiri & mulieres, cum primis Ægyptiæ, ab initio idololatræ. Hi in arena notatis figuris, uel eiectis colligatis aleis, & notarum numero collecto, in libro neſcio quid legentes ſubmurmurãtesq; uaticinantur: uel ceram cum oleo confundentes, donec refrixerit expectant, ex apparentib. deinde characterib. diuinant: nõnunquam ex aqua, ſpeculo, uitro, & id genus ſimilib. organis pręſagiunt, haud dubiè ab impietatis & τῆ ἀπιστίας magiſtro ita inſtructi, ut eos lõga annorum ſerie quaſi ab uberib. maternis uirulentũ eiuſmodi lac exuxiſſe, minimè hæſitem. Sic de quodã diuino, Diophanes nomine, refert Apuleius: Corinthi nunc apud nos paſsim Chaldæus quidam hoſpes, miris totam ciuitatem reſponſis turbulentat, & arcana fatorum ſtipibus emerendis edicit in uulgum, qui dies copulam nuptialẽ affirmet, qui fundamenta mœnium perpetuet, qui negociatori cõmodus, qui uiatori celebris, qui nauigijs opportunus. mihi deniq; prouentum huius peregrinationis inquirenti, multa reſpondit, & oppidò mira, & ſatis uaria. Sed hæc omnia falſa eſſe, teſtatur Sibylla Erythræa, ἰκὰ πλάνα πάντα ταῦτ' ἐσὶν, ἅπερ ἄφρονες ἄνδρες ὀρθοῦσι καθ' ἡμᾶς.

Turcarũ magica diuinatio.

Li. 2. de Aureo aſino.

Lact. lib. 2 de Orig. err. cap. 17.

Magicorum uatum oraculis non eſſe credendum, nec eos eſſe adeundos. Cap. XVI.

AT omnes hi prædictionum modi ἀκατονόμαστοι dicti, qui nullas in natura cauſas habent, ſeueriſsimè in Lege diuina prohibentur, ubi diuerſis appellantur uocibus: ut ſemper apud omnes gentes diuinationum impoſturæ fuerunt uariæ. Mirandum uerò magnoperè, eò uſque prudentiam hominibus eripi, ut audire, dicto parêre, compelli, ligarique

riq; ſpiritũ natura nobiliſsimũ, malicia autẽ ob rebellionẽ nequiſsimũ, propria uirtute hominis, natura eo inferioris, & malignitate penè nõ impariś quandoq; arbitrẽtur: quaſi ſe homini prẹter naturã dederẽ uoluerit is, qui Deo creatori natura inuitãte ſubijci recuſarit. Qui ergo naturẹ fœdus uiolarit, hic ne in uſum noſtrũ unquã ſeruabit pactionẽ? Adde, mendacẽ mendacijq; parentẽ, quæcũq; uera ad falſitatem, & quẹcunq; bona ad maliciam intorquere. Quis niſi luxatæ mentis huic fidat, ut de futura ueritate percunctetur, quã uel nullo modo ſciat, quia eius naturẹ eſt minimè nota, uel deſuper non reuelata: aut ſi ſciat, malicioſo aſtu mẽdacijs inuoluat. quòd ſi purè eã quãdoq; proferat, uel coactus id facit: uel ſi ſpõte atq; libẽter, malo tamẽ animo, peſsimoq; fine propoſito, ut ſcilicet perniciosius offendat in poſterũ, & ueritate qualicunq; quẹ in reb. agendis parũ emolumenti allatura ſit, prolata, de mũ ſub alia (quæ niſi integrè pernoſcatur, ſit graue incommodum uel exitium paritura) atrocius lædat, & mendacium ipſum ceu uenenatam eſcam & exitialẽ hamũ cautius tegat Tartareus ille piſcator. Stultus itaque ille, qui hunc cõſultum abit: at ſtultior multo, qui inde redit, niſi reſipiſcat. Interim non inficior, cũm ille rerũ naturas cognoſcat, multa ex cauſis naturalib. eũ prius ſcire, quàm ab humano intellectu percipiantur: & táto exactius, quáto eius ingeniũ eſt ſublimius: ea autẽ ignaris uelut fur prænunciat, præſertim quorũ in actu uiderit initia: ut uaticinari & occulta rerum prẹnouiſſe credatur. Copioſè, doctè. & piè in hanc rẽ, contra magicas prænotiones, diſputat libris nouem de Prænot. maximè uerò lib. 7, Ioannes Franciſcus Picus, philoſophus inſignis. Chryſoſt. in euangelium Ioannis, Homil 18. Prædictio, inquit, futurorum immortalis Dei duntaxat opus eſt. Quòd ſi aliquando dæmones aliquid prẹdixerunt, ſtultum & incautum uul

gus

gus deceperunt. eorum namque uaticinia paſsim falſa deprehenduntur. Nonnihil in hanc rem quoq; dictum eſt lib. 1. cap. 9.

Quare Phauorinus apud Gell. deterrere uolens & depellere adoleſcentes à genethliacis iſtis & quibuſdam alijs id genus, qui prodigioſis artibus futura omnia dicturos ſe pollicentur, & perſuadere eos nullo pacto adeundos eſſe conſulendoſq;, huiuſmodi argumẽtis concludebat: Aut aduerſa, inquit, euentura dicũt, aut proſpera. Si dicunt proſpera, & fallunt, miſer fies, fruſtra expectando: ſi aduerſa dicunt, & mentiuntur, miſer fies, fruſtra timendo. Si uera reſpondent, eaque ſunt non proſpera, iam inde ex animo miſer fies, antequam è fato fias. ſi fœlicia promittunt, eaq; euentura ſunt, tum planè duo erunt incommoda: & expectatione ſpei ſuſpenſum fatigabit, & futurum gaudij fructum ſpes tibi iam defloraverit. nullo igitur pacto utendum eſt iſtiuſmodi hominibus res futuras præſagientibus. *Lib. 14. cap. 1.*

Proinde exquiſitiorem artium harum diabolicarum enumerationem permitto illis, qui eas didicerunt, ac magiſtri doctoriſq; ſui conſilio, ductu & opera, exercere perpetuò ſuo aliorumque exitio audent, quos in nefariorum ſuorum ſcelerum communionem perditiſsimè adducunt. Dolendum autem hanc peſtem immaniter in totum Chriſtianum orbem proſerpere, graſſariq; nimis: maximè ubi uox Euangelij obſcurius ſonat, & neſcio quibus gentilitijs, & dæmoniaco aſtu non dubiè in hominum deceptionem excogitatis ſuperſtitionum ritib. diuini cultus ueritas conſpurcari uidetur.

De quo-

De quorundam ſacrificorum & monachorum magicâ diuinatione, medicationeq; falſiſſima. Cap. XVII.

SVum adhuc locum in familia turgidorũ Pythio ſpiritu, hic inueniunt, Magorum albo inſcribẽdi meritò, nec ulla ratione prętermittẽdi, pleriq; ſacrifici & monachi, ut indoctiſsimi, ita & incomparabilis impudentiæ, perditiſsimæque impietatis homines (uiris pijs, quos unicè ueneror, nihil detractum hic uolo) qui medicinæ ſacræ, quam ne primis quidẽ labris eos guſtaſſe conſtat, cognitionem mentientes, facile cuiuis uulgari (Conſulares, uel alicuius doctrinæ, iudicij, exiſtimationisúe uiros nominare pudet) de morbo ſciſcitanti, conſiliumque quærenti, è maleficio uel incantatione eſſe morbum progenitum, ore mendaci reſpondere, perſuadereque non uerentur. ac Pythij hi uates ſæpenumero incantatricem uel ſagam notoria ſua arte per indicia, ſi dijs placet, indigitare nefariè audent: honeſtæ alicui, inculpatæ ac piæ matronæ hoc cauterium crebrò inurentes, à quo illa nunquam, uel eius ſoboles, ne in multam quidem poſteritatem, ſanari poterit. Enimuerò non rerum ſuarum ſategiſſe ſe arbitrantur quòd morbum mendaciter commententur: niſi etiam inſontes calumnijs opprimant, odiaque plus quàm Vatiniana apud hoc credulum nimis hominum genus concitent, litibus integras uicinias perſonare faciant, amicitias diuellant, ſanguinis neceſsitudine conſtrictum unionis uinculum diſſoluát, ad pugnas promoueant, carceres procurent, cædes tandem uariè architectentur: aut eorũ qui inſontem denotatam huius maleficij ficti effectricem uel uindicare, uel illi patrocinari ſtudent: aut etiá huius fœminæ ab alijs cæſæ, ſiue à magiſtratu maleſ inſtituto punitæ. Horum uiuum ſi me teſtem dixero, men-

Sacrifici quidam inepti, maleficij morbũ mentiuntur, & eius reas ſtatuunt inſontes.

ro, mentiar minimè, etiamſi indignatione rumpantur ilia Codro, aut eius ſectæ aſſeclis. Ita hos eccleſiaſticos ſcilicet uiros, eximia ſui inſtituti mancipia, religionis potiſsimum pallio, ſtrenuam ſibi nauare operam & experitur & gloriatur heros illorum Beelzebub: qui ob pecuniæ aucupium, aut falſæ exiſtimationis cupidine prurientes, hoc modo ſuas aliorumque animas dęmonibus proſtituunt & deuouent: medicinam artium ut uetuſtiſsimam, ita & utiliſsimam, maximeque neceſſariam, eiuſmodi incantationum opinione in naturalibus morbis ad uitæ & ſalutis perniciem defœdantes.

Medicina artium uetuſtiſsima.

Ex horum numero quidam nugaci Dialogo nuper Germanicè (Latinè etenim ob inſcitiam non potuit) typis effuſo ſcribit, mulieri cuidam uentrem in eam extumuiſſe molem, ut uterum gerere cenſeretur: & quùm ante Bacchanalia ſe partum edituram ſperaret, eoq; fruſtraretur, hanc ad ipſius opem confugiſſe: qui propinato pharmaco ſe expuliſſe duos nucleorum ceraſorum iam partim germinare inchoantium, partim ad digiti altitudinem natorũ cantharos (quartas uulgus dictitat, ſex libris menſura propemodum ęquiualentes) addito iuramento aſſerit. Mendacij uerò impudentia hinc cognoſcitur, quòd nuſquam in alia cauitate huic excretioni idonea, quàm inteſtinorũ ſinu contineri potuerint nuclei. ſi autem nouem circiter menſes, à ceraſorũ poſtremò natorum tempore in illis impacti, tumorem tantum excitarint iam egerminantes: qua uia quæſo interea temporis per inteſtina arctiſsimè nucleorum mole infarcta, diſtentaq;, naturalib. patuit excremẽtis? Mirum quòd eidem cõmento non aſſuerit fœminá hanc medicamenti oblati operatione, eadẽ opera nucleorũ germen emittentiũ acertuo agrum cõſeuiſſe: uel niſi eos expuliſſet, potuiſſe actis loco benè ſtercorato (cũ uenia id mihi dicere ob

Commentum cuiuſdam paſtoris.

rei insulsitatem liceat) radicibus, post paucos menses læta gignere protruderéq; in apertum aerem cerasa.

Idem ille in celebri apud Geldros oppido, ubi olim medicinam publico feci stipendio, in uirginum arctius occlusarum cœnobio, uni ualetudinis nonnihil afflictæ, maleficium esse quo exerceretur, persuasit: nec id nisi missæ sacrificio super puellæ uentrem celebrato, tolli posse, addit. quo permisso, peractoque, eam primùm maleficio cœpisse exagitari, quum leuiter antea naturali afficeretur malo, postea sæpenumero monasterij gubernatrix (quam Matrem appellant) nobilitate, ætate & probitate ueneranda expostulauit. Suos interim, qui ipsum ob religionis fortasis nomen admirentur, habet ridiculus hic actor & ineptiarum scriptor, etiam officio pastor: cuius, quanquam mihi intus & in cute noti, nomini parcit calamus, ob conscientiam, quæ modestiam imperat, aliorumque uitia tegi uult. Quare & alios similium maleficiorum reos, eiusdem ordinis homines penitiùs mihi cognitos, prudens prætereo. qui nisi resipiscant, quod ex animo illis optarim, timendum ne de

Maleficiũ pastoris cuiusdã sacrilegum.

Isaiæ 27.

" ijs dixerit Isaias: Percussimus fœdus cum morte, & " cum inferno fecimus pactum.

Huc referendus sacer ille magus, qui à dæmonijs edoctus, & ex tenebrarum officina proserpens, tragicæ comœdiæ actum nuper exhibuit ad hunc modum. Qui Hambachi suam præstat operam in cuniculis insidiandis Petrus, ubi haud ita pridem anno 1563. in principio Augusti, equum suspenso ceruici cymbalo, pascuis mandasset unde exilierat: ille ratus equum furto abductum, adijt sacrificum Pythium Gerardum nomine, uicarium in Blatsum, diœcesis Colonien sis: qui consulto prius suo ueritatis magistro, furem cum equo Rhenum Bonnæ traiecisse, ac in diuersorio proximo uenditurum asseruit. Ipse respon-

reſponſioni fide appoſita, incũctanter inſequitur, rogatque in Rheni traiectu, num talis equus ibi eſſet tranſuectus: quod factum eſſe intelligit, commonſtraturque equi ductus ab uno loco in alium. Tandem poſt dies aliquot continuo itinere peruenit Hacckenbergum in comitatu Senenſi, ubi uirum offendit armatum, qui ipſius uidebatur inſidere equo. hunc adortus, de equo ſibi reſtituendo, quem ſuum eſſe aſſeuerabát, agit, meditaturque qua parte non ſatis munita hunc confodere poſſet, ſi fortè ad pugnam ueniretur: in quem ſolum finem fabulam hanc machinatus fuerat mendax ille & ſanguinarius homicida ab initio. Poſt multam altercationem actor hic contrectat equi teſticulos, quos ſuo equo exemptos ſciebat, color a lioqui & forma omnino reſpondebant. Ita hic culpam deprecatus, rem omnem ordine recenſet, domumque redit. In itinere autem intellexit, mox poſt eius abitionem equum inuentum *fuiſſe* mortuum, altero pede poſteriore caſu traiecto per funem collo alligatum, unde ſolui nequiuerat: quæ mortis cauſa extitit. Sic innotuit huius execrandi uatis & ſacrifici ueritas, digno certè flagello puniẽda. Alter autem ſumptus & iacturam circiter dalerorum decem in eo itinere fecerat: hinc grauiter adhuc malefico ſacerdoti coram me minitabatur.

In maleficium, & diuos, inſcitiam ſuam & errores referunt indocti medici & chirurgi. Cap. XVIII.

NEc interim aliorum quoque ineptorum hominum, medicinæ cognitionem impudenter doloſeque iactantium, unicum eſſe aſylum inficias eo, ut quum morbi eſſentiam, multoque magis eius curationem, ignorent, coganturque ex imperitia uelut cæci de coloribus iudicare, maleficium

mox esse affirment: hoc uelamine suam tegentes in artis sacræ operibus inscitiam, elabentesque non secus quàm indocta illa chirurgorum turba, confestim ad diuos, uelut Quirinum, Antonium, uel qualemcunque alium refert gangrænam uel sphacelum uel phagedænam, aut ulcera alia maligna siue curatu contumacia: quæ tamen ab initio non usque adeò fuerunt praua, quàm paulatim illorum, solum ex quibusdam unguentorum formulis incerta periculosaque ἀμηχανίᾳ medicantium ignorantia, in eiusmodi maliciam degenerarunt. At calumniam, aut potius iustè in eos instituendam actionem, hoc maleficij nominis prætextu cautè declinare student hi uerè malefici.

Theophrastus Paracelsus.

Cuiusmodi existunt quoque noui illi homines, qui nuper ignis chymici fumo insolescentes, ex cuiusdam Theophrasti Paracelsi, hominis profectò maledicentissimi schola proserpsere: peculiaria arrogantiæ, φιλαυτίας, & inanis gloriæ mancipia: qui uoce Stentorea, pollicitationibus & sesquipedalibus uerbis nihil non possunt, in hoc pulchrè suum imitati magistratum: ex cuius libro Paragrammon inscripto, primùm memoriæ commendarunt uoces non sani hominis spurcissimas, quibus medicam artem ueterem & sacrosanctã insectantur, calumniantur, reijciunt, pedibusque conterere satagunt, noua ementiti principia cum uocibus nouis: quæ nec ipsi quidem intelligunt, nec rationibus defendent, contenti uerborum inutilium, quibus sua Paracelsus oppleuit scripta, congerie & acerùo. Hic se medicinæ monarcham, ueræque artis inuentorem iactat: talem illum quoque habent, colunt & uenerantur eius sectatores. Hactenus itaque latuit illa artium utilissima, & cumprimis in conseruando genere humano, si quid aliud, necessaria. Nihil hic est quòd singulorum à Deo creatorum uires à rerum primordijs cognouerit Adamus, nihil item quòd

Genes. 2.

à me-

à medicis corpus patris aromatibus condiri uoluerit Ioſephus, nihil quoque quòd pro medicis leges promulgarit ex Dei iuſſu Moſes: uanum ſimiliter elogiũ Ieſu Syrach, quo medicos propter neceſsitatem ab Altiſsimo conditos, honore debito affici uoluit: ineptũ adhæc, quòd ſimilitudinem ab eo quod in rerum natura non exiſtebat, ſumpſerit Chriſtus, docens, medico non opus eſſe bene habenti, ſed ægroto. Lucam quoque medicum, & quidem dilectum, appellaſſe ac ſalutaſſe D. Paulum, teſtatur ueritatis liber. Hi certè ueterem coluêre medicinam rationi innixam, uſuq́ue ac ratione confirmatam, quam etiamnũ nos uſurpamus. Nihil hic de uenturo in extremis diebus medicinæ Monarcha & inuentore, Paracelſo Theophraſto. Neque hic chymiam haud leuem medicinæ partem eleuo, quam magnifacio, uti & omnes mecũ ueteres: eamq; nunc mirè exornari, eſt quod arti noſtrę gratuler: at eius potentia contra quoſcunq; morbos extrahi oleum, puluercs & ſales confici ex ſulphure, uitriolo, antimonio, & id genus mineralibus reliquis, uti & metallicis: nec tam eximijs dotibus herbas illas uarias multiplicesq;, uiſu, odore, guſtu & tactu cognitas, quas inde experientię teſtimonio contra morbos tam felici hucuſq; uſurpauimus ſucceſſu, ab initio fuiſſe ornatas, nondum in animum inducere queo.

Genes. 50. *Exod. 21.* *Matth. 9.* *Coloſſ. 4.*

Vt uerò inſtitutum proſequar, huius ſcholæ anteſignanus, & fictæ nobilitatis oberro, cuius nomen propalatione indignum eſt, intra menſes tres ad nobilem accitus, in terra Iuliacenſi iſchiade aliquandiu crudeliter excruciatum, cui ex præpoſtera curatione in tumorem attolli cœperat femur ſiniſtrum, intra mẽſem huic bonæ ualetudinis reſtitutionem addixit: grauiter in eum inuectus medicum, qui ſub iuncturis cauterium antea impreſsiſſet, quod tamen ab hoc Paracelſiſta denuò contra omnem rationẽ tempore & loco in-

co inconuenientiſsimo inuſtum eſt. Hic primum exhibito aliquot diebus puluere ſudorifero, imbecillitatem corporis totius ægroto acciuit. Elapſis diebus circiter tredecim, quum in deterius cuncta uergere animaduerteret æger, inquit: Quid ſi iam primum numerare menſis dies auſpicemur? reſpondit alter, non: quandoquidem Coloniæ oleum in igne ad huc foueo, quo femori illito, prodibit etiam ſi in eo lateat dæmonium. Hinc oleum applicat, & alternis ferè dieb. cochlear propinat uini ſublimati in puluerem purgantem aliquandiu infuſi: cui ſuum quoque miſcuerat calcinatũ, ut ille uocat. ita factũ eſt, ut quartaná febrẽ ſimplicẽ, duplicem & triplicẽ ęgroto cõcitauerit breui. En huius artis potentiá: Probatum eſt. Interim in horrendum tumorem excreſcebat femur illud, nulla imminutione facta ex ardenti uino toties purgante: dextrum interea femur contabeſcebat ex diutini ulceris fluxione, quod ſponte proruperat. Cruciatus præterea intolerabiles lenibat quandoque, uigiliasque perpetuas horis pauculis infringebat exhibitione pilularum ad formam ſtercoris muris apparatarum, unde & Stercus muris Paracelſi nuncupatur: has cum uino Maluatico propinabat etiam in ipſa febre, quas multa cordis anguſtia conſequebatur. Hoc opiatum ſtercus ex Ducatorum ueterum auro puriſsimo ui chymica extractum prædicabat: & quum hac ratione ægrotus ei ducatos Hiſpanicos & Roſeos nobiles, quos uocant, in ampliorem eius ſtercoris confectionem numeraſſet: reuerſus ille ex dicta hoſpitij ſui urbe, aurum illud non ſatis purum fuiſſe aſſerit, ut aliud adhuc accederet, ab hoc artifice alterius caloris naturalis quàm chymici potentia decoquendum: id tamen quod impurius iudicabatur, ad nobilem non redibat. Hypericonis adhæc, fuga dæmonis nuncupatæ, floribus ſacculo

inſutis,

inſutis, capitiq́ue ſubditis: item corallo ceruici appenſo, circumligatoq́ue ſupra utrumque carpum, maleficia arcere clàm conabatur. Vltra menſes duos in curatione hac Paracelſiſtica perſeueratum eſt.

Simulatque igitur extrema imminere uideret, hic non medicus, ſed monarchæ Paracelſi ſectator primarius, domum reuertitur, allaturus ex fumo chymico potentiora: rediturum autem ſe poſt biduum triduumúe, pollicetur. Proinde quibus ueheretur equis, mittit æger: morbum prætexit curator, & paucis diebus pòſt, ad ægrotum hunc nobilem, nuncium ablegat cum literis fidele eius ſodalitium, quibus Paracelſiſtæ morbum depingit: quod nimirum uoratis tribus uel quatuor granis pulueris, ab uno uomitu cum multa anguſtia poſtea euomuiſſet corium, carbones uarios, arenam lapideam, ſetas porcinas in crucium figuram compoſitas, & id genus monſtra plura: & quod aliud nullum ipſe pharmacum admitteret, quàm quod in ciſtula apud nobilem relicta conſeruaretur, eamq́; ſe deſiderare. nec Paracelſiſtam ſecus credere ſubiungebatur, quàm Lamiam, quæ ipſum hoc infeciſſet maleficio, ipſius quoq; probata ſæpe medicamenta impedijſſe, ne ſuum ſortirentur effectum. calamitoſo adhæc morbo per incantamenta nobilem hunc mutilaſſe. eas penes me habeo literas: nam in extrema illa deſperatione, ne noſtram ægroto afflictiſsimo denegaremus operam, rogabar unà cum docto exercitatoq́ue illuſtriſsimi noſtri Principis chirurgo M. Coſma Slotena. Temerè autem huic nihil polliceri uoluimus: ſolùm uerò iam decem diebus admoliti manum, cataplaſmatibus anodynis ſuppurantibusq́ue cruciatuum intolerabilium lenimen induximus, ac pus promouimus eo ſtudio, ut ex femore ante dies quinq; ſecto, pus album perfectiſsimum paulatim effluere ſiuerimus: & iam ultra

fibras eius decem fermè in olla reſeruatas effluxiſſe non mentior. Acceſsit etiam nonnihil mutationis in quartanarum triade: non enim ea malorum hydra omnino ſuperari poteſt, hoc potiſsimum anni tempore hyberno in corpore uſqueadeò corrupto, labefactatis uiſceribus, & proſtratis ex dolorum immẽ ſitate uiribus, qui mẽſes aliquot continuò eum decubitu ſupino affixêre lecto. Quare licet ægrotum hunc iri conſumptum nos iudicemus, à Deo tamen alij ſperant gratiam & auxilium.

En inſcitiæ pallium, carmina, incantamentum & maleficium. Naturales enim morbos pati nobilem ægrotum, experimur nimis. Nec pharmaca Paracelſiſtæ alio fuiſſe læſa maleficio, quàm malefico igne chymico, & rei ignorantia, teſtatur ipſe effectus. Pulueris enim ſudorifici uncia media quotidie bis ſumpta, ſudorẽ extorſit copioſum: uini ſublimati cum cathartico puluere prius confuſi cochlear, aluum turbauit, mouitque: ſtercus muris narcoticum ex opio nimirum apparatum, ſtuporem ſomnumque induxit: cauterij actualis ulceratum ſtigma, cum eſchara, adhuc apparet: quorſum itaq; hæc à ſuo opere carminib. præpedita fuêre? Si inſuper uera eſt epiſtolæ miſſæ narratio, Paracelſiſtarum oculos fuligine chymico obductos, facile ſuis quiſquilijs perſtringere ualuit indefeſſus ille ab initio impoſtor: figmentum uerò fuiſſe in eum finem adornatum, ne palàm fieret fucus & inſcitia, cenſent cordatiores: quũ etiam intelligant, ex puriſsimo auro & lapidibus precioſis ui ignis diſſolutis, eorũ medicamenta non cõficiid quod tamen impudenter ſatis iactant, ut milliũ exactione liberiori ægrotorum ciſtas exonerent: interim nihil minus quàm aurũ uel gemmæ, medicamentis ineſt: & quidem rectè, quum nihil ad rem noſtram ſæpe faciant: ſed uenena, aut uenenata ut plurimùm

ægrotis

ægrotis ingerunt, & ſi quæ ſalutaria per ſe noſcuntur, ijs tale empyreuma ab ignis uehementia ſæpenumero imprimitur: ut pro benignis reddantur uenenoſa, urentia & cauſtica. Quanquam ignis chymici potentia liquores, olea & pulueres apparari, quibus ſumma ineſt tenuitas & uirtus admirabilis, non ſum neſcius. His nihil derogari, quinimò debitã attribui laudem uolo. Mihi ſolum controuerſia eſt cum ijs, qui ſub huius artis prætextu & ignorantia maleficiũ commentantur, falſoq; ęgrotis eius rei fidẽ imprimunt. Memoriæ fermè exciderat, eundem noſtrum Paracelſiſtam magnifico L L. Doctori, uenerãdo ſeni, in maligna tibię exulceratiõe cõſuluiſſe, ut hydropiper aquę Rheni, in fluminis aduerſi medio exhauſtæ immerſum, parti affectæ applicaret, & paulo pòſt aliud ſimiliter imponeret, atq; dies aliquot in ea curandi methodo perſiſteret, ablatasque herbas inter regulas lapideas curuas ſeponeret, uigilãti inſpectione obſeruans, nũ eæ putreſcerent, contabeſcerentúe: quemadmodum enim illæ ſicarentur, eodem modo & tibiæ ulcus ſiccitatẽ ſortiretur. Quatuordecim diebus mutationem ulceris fore, ægroto pollicebatur: qui menſem integrum perſeuerauit, ſed fruſtra. Magica certè medicatio, hoc medicorum genere digna.

Ad diuos, morſus canis rabidi curationem, & epilepſiam, referunt inepti medici.
Cap. XIX.

HOc item albo dignabor eos, qui canis rabidi morſus curationem apud D. Hubertum Ardennatem, ex præſcripto emendicandam impiè cenſent: & qui epilepſiam D. Ioanni, Cornelio, Valentino, aut Egidio conſecrant. Næ hos eorum qui ad diuinos aut Pythiam familiam confugiunt, pœnam non immeritò ſubituros timendũ eſt. Non

Diuis non eſt aſſcribenda morborum curatio.

inconuenienter hic adducam obiter, ſententiam ex ſenioris Hippocratis, uel alterius memorabilis uiri (ut uult Galenus) libello de Morbo ſacro aut Comitiali, quem Epilepſiam Græci dicunt: in quo, quum prius, diuini nihil amplius huic ineſſe malo quàm aliis morbis, demonſtraſſet, ſic inquit: Qui primi hunc morbum ſacrum eſſe pronunciarunt, tales homines mihi fuiſſe uidētur, quales etiá nunc ſunt magi & expiatores & circulatores, & quidam arrogantes, qui ſe uehementer pios eſſe ſimulant, & amplius quid ſcire. Hi itaq; conſilij ac mentis inopiæ obuelantes ac prætexentes diuinitatē, quum nihil haberent quod exhibitū prodeſſet, ut ne manifeſta fieret ipſorū ignorātia, ſacram hanc eſſe affectionē pronunciarūt: & rationib. idoneis collectis, curationē cōſtituerūt ſibijpſis ſecuram, expiamenta offerentes, & incantamenta, & à balneis abſtinere iubentes, & à cibis multis ac ineptis ad hominū ægrotorū eſum, &c. Deinde pallium nigrum nō eſſe habendū præcepêre: niger enim color mortalis eſt. neq; pedē ſupra pedē habendū eſſe, neq; manū ſupra manū: hæc enim omnia curationis impedimenta eſſe. Omnia aūt hæc diuinitatis gratia apponūt, uelut amplius quid ſcientes, & alios prætextus proferētes, quò ſi ſanus æger euadat, ipſis gloria & dexteritas aſſcribatur: ſin moriatur, in tuto poſitæ ſint ipſorū excuſationes: habeantq; prætextū, quòd ipſi non ſint in cauſa, ſed dij. Neq; enim medicamentū aliquod edendū aut bibendū exhibuerūt, ut ipſi in cauſa eſſe uideri poſsint. Et paulo pòſt: Talia itaq; dicētes & excogitantes, amplius quid ſe ſcire ſimulāt, & homines decipiunt, proponētes his luſtrationes ac purificātes, quū uerba ipſorū magna ex parte ſe ad Deū & dæmoniū extēdant. Atqui mihi ſanè nō de pietate uerba facere uidētur, uelut ipſi putant, ſed potius de impietate: & quòd Dei non ſunt, pietasq; ac diuinitas ipſorū impia eſt ac

Contra uerſipos medicos, et ſacrilegos magos, eximia Hippocratis ſententia.

estac sceleſta, uelut ego docebo. Si enim & lunā abolere, & solē obſcurare, tēpeſtatemq; & ſerenitatē facere, pluuias item ac ſiccitates, & mare ſterile, itēq; terrā, & alia huiuſcemodi omnia, ſe ſcire profitentur, ſiue ex ſacrorū myſterijs, ſiue ex alia quadam profeſsione aut meditatione hanc potentiā iactent: qui talia ſtudio habent, impij ſanè mihi eſſe uidētur, & deos non eſſe putare: neq; ſi ſint, aliquid poſſe, neque ullum aliquod extremū etiam malum prohibere. Quod quum faciant, quomodo non ipſis infeſti ſint? Si enim homo incantamentis ac ſacrificijs utens, & lunam abolebit, & ſolem obſcurabit, & tempeſtatem ac ſerenitatem faciet: non utique ego horum aliquid diuinum eſſe putauerim, ſed humanum, ſi diuinitatis potentia ab humana uoluntate ſuperatur, & in ſeruitutem redacta eſt. Fortaſsis autem hæc non hoc ſe modo habent: ſed homines uictus indigi, multa & omnigena moliuntur & euariant, tum in alia omnia, tum in hunc morbum, in ſingulis affectionis ſpeciebus cauſam Deo aſcribentes. Non enim ſemel, ſed ſæpius eorundem mentionem faciunt. Siquidem enim capras imitentur, & ſi balatum edant & frendant, & ſi dextris partibus conuellantur, Matrem deorum cauſam eſſe aiunt. Si uerò acutiorem & concitatiorem ſonum emittant, equo aſsimilant, & Neptunum authorem eſſe dicunt. Sed ſi aliquid ſtercoris etiam emittant, quod ſæpe quibuſdam contingit, præ morbo coactis, Hecates Enodiæ appellatio additur. Si autem tenuiorem & denſiorem uocem edant, uelut auiculæ, Apollo Nomius, id eſt paſtor: ſi uerò ſpumam ex ore remittant, ac pedibus calcitrent, Mars cauſam habet. Quicunque porrò pauores noctu ingruunt, timoresque ac deliria, & exultationes è lecto, terroresque ac fugæ foràs, Hecates inſidias eſſe dicunt, & heroum inſultus, expiamentisque utuntur ac incantamentis,

Qui ſe potestatē habere aeris iactant, impij ſunt.

Poſteri nimis religioſi, idolorum nomina cum noſtra religione diuin commutarūt, quib. uarias illas epilepſiæ ſpecies dedicauerunt.

mentis, & ſceleſtiſsimum ac impiiſsimum (meo ſanè iudicio) faciunt numen. Expiant enim morbo correptos ſanguine, itemque alijs ſceleribus inquinatos aut iniuſtos, aut ab hominib. intoxicatos, aut qui ſceleſtum aliquod facinus perpetrarunt: quos contraria his facere oportebat, ſacrificare nimirum ac precari, & ad templa progreſſos dijs ſupplicare. Nunc uerò horum quidē nihil faciunt: uerùm expiant, & alia expiamenta terra occultant, alia in mare proijciunt, alia ad montes deferunt, ubi nemo attingat, neq; conculcet. Oportebat autem ea ad templa deferre, ac Deo contribuere, ſiquidem Deus eſt author. Non tamen ego puto hominis corpus à Deo inquinari, ſordiſsimum ſcilicet à puriſsimo. Verùm etiamſi contingat ab aliquo inquinari, aut quid perpeti, cupierit utique à Deo purgari ac purificari magis quàm inquinari. Deus itaque eſt qui maxima ac ſceleratiſsima peccata purgat & purificat, & liberatio noſtra exiſtit: ipſique terminos templorū ac delubrorum dijs deſignamus, ut nullus qui non purus ſit, eos tranſcendat: & ingreſſi reſpergimur, non uelut qui inquinemur, ſed ſi quod etiam prius ſcelus habemus, purificemur. Et de expiationibus quidem ſic ſe res habere mihi uidetur. Hic uerò morbus nulla re diuinior reliquis mihi appareret: ſed naturam habet quam etiam alij morbi, & cauſam unde ſinguli gignuntur. Naturam autem & cauſam ab eodem Deo fieri, à quo etiam alia omnia. Hactenus Hippocrates: cuius argumenta, ut noſtro inſtituto non inutilia, fuſius commemorare uiſum eſt.

Christiana Hippocratis ſententia.

Magicas artes eſſe uanas comperit Nero, easq; & earum ſectatores damnauit Moſes. Cap. XX.

Lib. 30. ca. 2.

AT cum Plinio & Moſis edicto, telam enarrandis breuiter fallacium magorū operibus contextam abſoluo. Tradit ille, ætate ſua principē Nero-

Neronem uanas falſiſsimasque comperiſſe artes magicas. Quippe, inquit, non citharæ tragicique cantus libido illi maior fuit, fortuna rerum humanarum ſumma geſtiente in profundis animi uitijs: primumque imperare dijs concupiuit, nec quicquam generoſius uoluit. Nemo unquam ulli artium ualidius fauit. Adhæc, non opes illi defuêre, non uires, non diſcendi ingenium, aliaque non patiente mundo. Immenſum & indubitatum exemplum eſt falſæ artis, quam deliquit Nero. Magus ad eum Tridates uenerat, magos ſecum adduxerat, magicis etiam cœnis eum † initiauerat: non tamen, quum regnum ei daret, hanc ab eo artem accipere ualuit. Proinde perſuaſum fuit, inteſtabilem, irritam, inanem eſſe, habentem tamen quaſdam ueritatis umbras: ſed in ijs ueneficas pollere artes, non magicas. Nero in exquirendis magicis artibus paulo curioſior, quòd nullum certæ ueritatis ſignum argumentumue perſpexiſſet, eas ſuſtulit. Eò etenim earum uanitas proſerpſerat, ut ſapientibus etiam ethnicis odio eſſent, & execrabiles. Interdicuntur quoque & damnantur earum aſſectatores ſeueriſſimo Dei mandato in Leuitico, tum etiam Deuteronomio: Non inueniatur in te ducens filium aut filiam in ignem, diuinans diuinationem, obſeruans dies, non diuinans ex ſortibus, non incantans aut exercens præſtigias diabolicas: non cõſulens Pythonem, non interrogans mortuos: quia abominatio eſt Domino omnis faciens hæc. Quod hi tolerarentur, audirenturque, Eſaias uaticinatur caſum & interitum Babylonis, cui & in primis exitio fuit huius teterrimæ artis ſtudium, quum ad ultimum à Cyro rege ſub Perſarum imperium redigeretur. Ita clamat diuinus uates: Venient tibi duo hæc ſubitò in die uno, ſterilitas & uiduitas, propter multitudinem maleficiorum tuorum, & propter duriciem incantatorum tuorum,

Magicas artes uanas eſſe comperit Nero.

† *aliàs* inuitauerat.

Leuit. 19. 20. *Deuter.* 18.

Eſaiæ 47.

rum, uehementem. Et ſubijcit: Sta cum incantatorib. tuis, & cum multitudine maleficiorũ tuorum, in quibus laboraſti ab adoleſcentia tua, ſi fortè quid proſit tibi. Meritò itaq; apud priſcos ſemper in quæſtione fuit, incantamenta ualerent'ne aliquid, quum meræ ſint præſtigiæ.

DE LAMIIS. LIBER III.

Quid Lamia ſit. Cap. I.

Lamiæ cur dictæ, indicat Dirus Libycorum lib. 2. Faſt. 6.

NVNC ad Lamiæ hiſtoriam me confero, uulgò ſtrigæ, à ſtrige aue nocturna & infauſta, quam pulchrè depingit Ouidius:

Sunt auidæ uolucres, non quæ Phinæia menſis
Guttura fraudabant, ſed genus inde trahunt:
Grande caput, ſtantes oculi, roſtra apta rapinæ,
Canicies pennis, unguibus hamus ineſt.
Nocte uolant, puerosq; petunt nutricis egentes,
Et uitiant cunis corpora rapta ſuis.
Carpere dicuntur lactentia uiſcera roſtris,
Et plenum poto ſanguine guttur habent.
Eſt illis Strigibus nomen: ſed nominis huius
Cauſa, quòd horrenda ſtridere nocte ſolent.
Siue igitur naſcuntur aues, ſeu carmine fiunt,
Næniaq; in uolucres falſa figurat anus.

Sagam quoque nuncupant, à ſatagendo. hanc igitur appello, quæ ob fœdus præſtigioſum aut imaginarium cum dæmone initum, propria ex ſuo delectũ uoluntate, uel maligno dęmonis inſtinctu impulſuũe, illiuſq; ope, qualiacunque mala uel cogitatione uel imprecatione, uel re ludicra atque ad inſtitutum opus inepta deſignare putatur: uelut aerem inſolitis ignire fulminibus, tonitru terrifico concutere, damnoſa grandinis inſoliti multitudine ferire, tempeſtates excitare, ſegetem in agro lætam aliò transferre aut depo-

de populari, morbos præter naturam hominibus beſtijsq; ciere & mederi, paucis horis longiſsimè euagari, choreas cum dæmonibus ducere, epulari, ſuccubũ agere, homines in beſtias commutare, & mille monſtroſa rerum ludibria oſtentare. Ad cuius longiorem deſcriptionem facient quorundam poetarũ (licet peculiare illud noſtrarum Lamiarũ genus, quod ob opinionẽ maleficij hominib. & brutis in exitium eo quo audietur modo illati, noſtro ſeculo cõburitur, eos nõ nouiſſe exiſtimem) uerſus, ex peruerſæ opinionis officina deprompti. ut Virgilij libro quarto Æneidos, ubi Dido ad Annam ſororem ait:

Hinc mihi Maßilæ gentis monſtrata ſacerdos,
Hæc ſe carminibus promittit ſoluere mentes
Quas uelit, aſt alijs duras immittere curas,
Siſtere aquam fluuijs, & flumina uertere retrò,
Nocturnosq; ciet manes: mugire uidebis
Sub pedibus terram, & deſcendere montibus ornos.

Et in Damone, ſeu Pharmaceutria, Ecl. 8.

Carminibus Circe ſocios mutauit Vlyßis. Item:

Picus equũm domitor, quem capta cupidine coniunx,
Aurea percuſſum uirga, uerſamq; uenenis
Fecit auem Circe, ſparſitq; coloribus alis.

Omnipotentiam quoque Circes maleficæ prædicat Homerus. Item:

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Quibus non apud Ouidium gloriatur malefica?

Cum uolui, ripis ipſis mirantibus, amnes
In fontes rediêre ſuos: concuſſaq; ſiſto,
Stantia concutio cantu freta. nubila pello,
Nubilaq; induco: uentos abigoq;, uocoq;.
Vipereas rumpo uerbis & carmine fauces:
Vmaq; ſaxa, ſua conuulſaq; robora terra,
Et ſyluas moueo: iubeoq; tremiſcere montes,
Et mugire ſolum, manesq; exire ſepulchris,
Te quoq; Luna traho. —

Item

Item de Medea legitur:

Verbaq; ter dixit placidos facientia somnos,
Quæ mare turbatum, quæ flumina concita sistunt.

Et paulo pòst:

Ter se conuertit, ter sumptis flumine crinem
Irrorauit aquis, ternis & hiatibus ora
Soluit. Et de eadem:
Et miserum tenues in iecur urget acus. Item:
Carmine læsa Ceres sterilem uanescit in herbam,
Deficiunt læsi carmine fontis aquæ.
Ilicibus glandes, cantataq; uitibus uua
Decidit, & nullo poma mouente fluunt. Horatius:
Quæ sidera excantata uoce Thessala,
Lunamq; cœlo diripit.

Et Tibullus de fascinatrice:

Hanc ego de cœlo ducentem sidera uidi,
Fluminis ac rapidi carmine uertit iter.
Hæc cantu fundituq; solum, manesq; sepulchris
Elicit, & tepido deuorat ossa rogo.
Cum lubet, hæc tristi depellit lumina cœlo:
Cum lubet, æstiuo conuocat orbe nues.

Lib. 6. de Bello ciuili. Item de incantationis ui copiosè scribit Lucanus:

Mens hausti nulla sanie polluta ueneni,
Incantata perit. Paulo pòst:
Cessauere uices rerum, dilataq; longo
Hæsit nocte dies, legi non paruit æther,
Torpuit & præceps audito carmine mundus.

Et paulo antè:

Carmine Thessalidum dura in præcordia fluxit,
Non fatis adductus amor, flammisq; seueri
Illicitis arsere ignes. Item:
Gens inuisa dijs, maculandi callida cœli,
Quos genuit natura mali: qui sidera mundi,
Iuraq; fixarum possunt peruertere rerum.
Nam nunc stare polos, & flumina mittere norunt,

Aethera

Arbera ſub terras adigunt, montesq; reuellunt.

C. Manilius Aſtronomices ſuæ lib. 1.

— *Linguis dixêre uolucrum,*
Conſultare fibras, & rumpere uocibus angues,
Sollicitare umbras, imumq; Acheronta mouere,
In noctemq; dies, in lucem uertere noctes,
Omnia conando docilis ſolertia uincit.

Apud Maronem adhæc ſacra inferis Magica ſe facturam ſimulans Dido, eſt

Vnam exuta pedem uinclis in ueſte recincta:

uidelicet è ritu & conſuetudine nocturnorum ſacrorum & maleficiorum: ut & apud Ouidium,

Egreditur tectis ueſtes induta recinctas,
Nuda pedem, nudos humeris infuſa capillos.

Apud Horatium tamen malefica ſuccincta eſt, 1. Serm. Sat. 8.5.

Vidi egomet nigra ſuccinctam uadere palla
Canidiam. —

Sine calceis tamen & capillo paſſo,

— *Pedibus*, inquit, *nudis paſſoq; capillo.*

Quòd autem Horatius addit,

— *Scalpere terram*
Vnguibus, & pullam diuellere mordicus agnam:

eò facit, quòd maleficæ ſolebant in ſcrobe ſacra facere dijs inferis: ut apud Ouidium,

Haud procul egeſta ſcrobibus tellure duabus
Sacra facit. —

Quod quidem & ab Homero in Odyſſea cantatur. Nec eſt de nihilo à Marone dictum,

Falcibus & meſſæ ad limam quæruntur ahenis
Pubentes herbæ. —

Quandoquidem & æri uim medicatam ineſſe credebatur, uti ahenis potius falcibus à malefica secarentur herbæ, quàm ferreis. Et ad lunæ lumen lectas herbas efficaciores maleficijs cenſebatur, quòd

lunam maleficijs præeſſe exiſtimaretur, & herbas ſua quadam ſpuma & ſaliua inficere. Lucanus:

Donec ſuppoſitas propior deſpumet in herbas.

Vbi uerò Lucanus agit de maga illa Theſſala manes euocante, maleficij materiem affingit:

Huc, quicquid fœtu genuit natura ſiniſtro,
Miſcetur: non ſpuma canum, quibus unda timori eſt:
Viſcera non lyncis, non duræ nodus hyænæ
Defuit, & cerui paſti ſerpente medulla:
Non puppim retinens Euro tendente rudentes
In medijs echineis aquis, oculiq; draconum:

& reliqua. Huc faciunt Grugnæ Stryacis Caroſsæ Macaronicorum libri 5. Carmen mirè feſtiuum eſt, ridiculumque, Italicis dictionibus ſingulari lepôre & artificio ubiq; immixtis.

Quanquam poetarum aſſertio, uel etiam contradictio, parum ponderis hic apud me obtinet: tamen ut curioſioribus ſatisfiat, libet paucis hæc tela obiter eodem retorquere arcu. Si quid Medea, hac arte cumprimis celebris, hic potuiſſet, minimè prætermiſſura erat, à Iaſone uincta, cum clamaret:

— Si poſſem, ſanior eſſem:
Sed trahit inuitam noua uis. —

Maleficijs Medeæ præponderabat Iaſonis forma. Adhæc Circe maga formoſiſsima, quæ quicquid uellet, poſſe repellere, allicere, ligare, impedire, euocare credebatur, ſuum nequiuit remorari Vlyſſem: magisque ſine arte Vlyſsi deuincta eſt, quàm Vlyſſem cum omnibus ſuis artibus uel uinxerit, uel deluſerit. Sic de Vlyſſe cecinit Ouidius:

Lib. 1. de Remed. amoris.

Nulla recantatus deponent pectora curas,
Nec fugit uno ſulphure uictus amor.
Quid te Phaſiacæ iuuerunt gramina terræ,
Cum caperes patria Colchi manere domo?

Quid

Quid tibi profuerint Circe Perſeidos herbæ,
Cum tibi Neritius abſtulit aura rates?
Omnia feciſti, ne callidus hoſpes abiret:
Ille dedit certæ lintea plena fugæ.
Omnia feciſti, ne te ferus ureret ignis:
Longus in inuito pectore ſedit amor.
Vertere quæ poteras homines in mille figuras,
Non poteras animi uertere iura tui.
Dicteris his etiam, cum iam diſcedere uellet,
Dulychium uerbis detinuiſſe ducem:
Non ego, quod primùm (memini) ſperare ſolebam,
Iam precor, ut coniunx tu meus eſſe uelis:
Et tamen ut coniunx eſſem tua, digna uidebar;
Quòd dea, quòd magni filia Solis eram.
Ne properes oro, ſpacium pro munere poſco:
Quid minus optari per mea uota poteſt?
Et freta mota uides, & debes illa timere:
Vtilior uelis poſtmodò uentus erit.
Quæ tibi cauſa fugæ? non hic noua Troia reſurgit,
Non aliquis ſocios rurſus ad arma uocat.
Hic amor & pax eſt, in qua malè uulneror una,
Totaq; ſub regno terra futura tuo eſt.
Illa loquebatur, nauem ſoluebat Vlyſſes,
Irrita cum uelis uerba tulére noti.
Ardet, & aſſuetus Circe decurrit ad artes,
Nec tamen eſt illis attenuatus amor.
Ergo quiſquis opem noſtra tibi poſcis ab arte,
De me ueneficijs carminibusq; fidem.

Porrò quòd Vergilius in Damone dicat,
Carmina uel cœlo poſſunt deducere Lunam:
Atq; apud Horatium glorietur Canidia,
Polo deripere Lunam uocibus poſſum meis:
Et ſaga apud Ouidium iactet,
Te quoq; Luna trabo: hoc ſcitè ab Hippocrate diluitur. Si enim, inquit, homo carminibus Lunam dedu- *Libel. de Epilepſ.*

cere cœlo posset, tũ certè Deus & mens diuina, astrorum conditor & rector, hominũ potestati, magorũ q; incantamẽtis (quod dicere nefas est) esset obnoxius. Sed hanc fouet eiusmodi opinio causam. Aganice, ut Plutarchus refert, Hegetoris Thessali filia, siderum in plenilunijs defectus perita, ac temporis gnara quo luna obiecta terræ umbra obnubilaretur, quũ hæc mulierculis credulis præsaga futuri prędiceret, præcantatione lunam subducere cœlo credebatur. Tamen Pirithoum primum à cœlo detraxisse lunam, fingi à poetis, non ignoro. Hæc Propertius ita ridet:

De præcept. connub.

Luna unde dicatur cœlo deduci.

Lib. 1.

At uos, deductæ quibus est fallacia lunæ,
Et labor in magicis sacra piare focis:
En agedum dominæ mentem conuertite nostræ,
Et facite illa meo palleat ore magis.
Tunc ego crediderim uobis, & sidera & amnes
Posse Cyrenæis ducere carminibus.

Quorundam poematum huius argumenti explicationem, etiam circa Libri sequentis finem comperies.

Cap. 11.

At apud hæc poetarum commenta locum merentur infinitæ historiæ, fabulis fabulosiores, XI libris Metamorph. siue lusus asini conscriptæ à L. Apuleio Madaurẽsi, philosopho Platonico. Ex ijs accipe duas, ut cum his conferantur, fidemq; parem sortiantur illa, quæ frequenter adhuc nostro hoc æuo à malè credulo ac dementato uulgo tanquã uera narrantur, licet sint mendacia mera, quibus etiam facilè ab alijs datur fides. Cauponam reginam hoc modo describit: Saga est, & diuinipotens, cœlum deponere, terram suspendere, fontes durare, montes diluere, manes sublimare, deos infirmare, sidera extinguere, tartarum ipsum illuminare. Amatorem suum, quòd in alium temerasset, unico uerbo mutauit in feram castorem: quòd ea bestia captiuitati metuens, se ab inse-

Lib. 1. de Asino aureo, Apulei fabulæ.

quen-

quentibus repræciſione genitaliũ liberat: ut illi quoque ſimile, quòd Venerem habuit in aliam, proueniret. Cauponem quoque uicinum, atque ob id æmulũ, deformauit in ranam: & nunc ſenex ille dolium innatans uini ſui, aduentores priſtinos in fece ſubmiſſus, officioſis ronchis raucus appellat. Alium de foro quidem, quòd aduerſus eam loquutus eſſet, in arietẽ deformauit: & nunc aries ille cauſas agit. Eadem amatoris ſui uxorem, quòd in eam dicaculè probrum dixerat, iam in ſarcinam imprægnationis obſepto utero, & repigrato fœtu, perpetua prægnatione damnauit. Et ut cuncti numerant, octo annorũ onere miſella illa, uelut elephantem paritura, diſtenditur. Et lib. 2. de Pamphile Miloni nuptui tradita hęc ſcribit: Maga primi nominis, & omnis carminis ſepulchralis magiſtra creditur, quæ ſurculis & lapillis, & id genus friuolis inhalatis, omnẽ iſtam lucem mundi ſideralis, imis tartari & inuetuſtum chaos ſubmergere nouit. Nam ſimul quenquam conſpexit ſpecioſæ formæ iuuenem, uetuſtate eius ſumitur, & ilicò in eum & oculum & animum detorquet. Minus morigeros & uiles faſtidiens, in ſaxa & in pecua, & quoduis animal punctò reformat. Alios uerò prorſus extinguit. Longioris moræ in ijs recenſendis me pudet, quare figmentorũ enarrationem obſignabo cum his Apuleij uerbis lib. 1. Næ iſtud mendacium tam uerum eſt, quàm ſi quis uelit dicere, magico ſuſurramine amnes agiles reuerti, mare pigrum colligari, uentos inanimes expirare, Solem inhiberi, Lunam deſpumari, ſtellas euelli, diem tolli, noctem teneri.

Lamiarum profeſſionis modus ineptus, nec cohærens. Cap. II.

Profeſſionis Lamiarũ modus ineptus, nec cohærens.

ATqui ut omnia ſatanæ inſtituta minimè cohærent, uariaque & mendacia comperiuntur: ita & profeſsionis modus ineptus mancusq; eſt, ac di-

ac diuerſe à quolibet eius factionis reo, quæſtionibus q; ſubiecto narratur. Exẽpla ſunt obuia in Malleo maleficarũ, libro ſic inſcripto, ubi legitur: Modus profitẽdi duplex eſt. unus ſolẽnis, per ſimile, ad uotũ ſolẽne: alius priuatus, qui ſeorſum dęmoni quacunq; hora fieri poteſt. Solennis inter eos ſit, ubi Lamiæ in certã cõgregationẽ ſtatuto die ueniunt, & dæmonẽ in aſſumpta effigie hominis uident: qui quũ de ſeruãda ſibi fide admonuerit, ſucceſſumq; in reb. mundanis proſperũ & uitę longitudinẽ promiſerit, quę præſentes ſunt, nouitiã ſuſcipiendã ipſi commendant. Et dæmon ſi in abnegãda fide, cultu Chriſtianiſmi, & extẽſa muliere (ſic enim beatiſsimã uirginem Mariam nuncupant) & in ſacramẽtis nunquã uenerandis inuenerit nouitiã ſeu diſcipulũ procliuẽ, tunc dæmon manũ extendit: ac uicẽuerſa diſcipulus ſeu nouitia ſtipulata manu, illa ſeruaturũ ſe pollicetur. hinc dæmon ſubiungit, ea nõ ſufficere: ſed omagiũ deinde petit, continẽs, ut anima & corpore ſe in æternum illi dedat, & pro uiribus alios quoſcunq; utriuſq; ſexus illi adiungere uelit. Addit deniq;, ut certa unguenta ex oſsibus & membris puerorũ, & præcipuè renatorũ fonte baptiſmatis, ſibi conficiat, per quæ omnia ſua inſtituta ipſius adminiculo explere poterit. Hunc modũ nos inquiſitores (ſcribũt Mallei maleficarũ authores) cognouimus in oppido Briſiaco Baſilienſis diœceſios, plenè à ſaga iuuencula informati. Deinde pòſt legitur: Prędicto inquiſitore mihi referente intellexi, in ducatu Lauſanenſi quoſdam magos coxiſſe & comediſſe proprios infantes. Modus autem diſcendi talem artem fuit, ut dixit: quòd magi in certam ueniant concionem, & opere eorum uerisimiliter dæmonẽ in aſciticia hominis ſpecie conſpiciant, cui diſcipulus neceſſariò dat fidem de abnegando Chriſtianiſmo, de euchariſtia nunquam adoranda, & de calcando ſuper crucem, quando latẽter poſ-

ſet,

Prima ſecundæ partis q. 1 cap. 2. 3.

Nõ manum, ſed eius formã extendit, tum ſpiritus carnem & oſa nõ habeat, fallax itaque eſt ſtipulatio, nec ullius momenti.

ſet. Fuit inſuper fama communis, Petro iudice in Boltingen narrante, quòd in terra Bernenſium tredecim infantes à Lamijs eſſent deuorati: quamobrem etiam in tales parricidas ſatis duriter exarſerat publica iuſticia. Alius poſtea iuuenis, tamen uxoratus, hunc refert ordinem: Oportet primò Dominico die, antequam aqua bened. cta conſecratur, diſcipulũ futurum cum magiſtris templum ingredi, & ibidem abnegare, &c. Deinde omagiũ præſtat magiſterulo, id eſt paruo magiſtro: ita enim dæmonẽ, nec aliter, uocant. Sequitur poſtremò: De utre bibit, ut audies: quo facto, ſtatim intrinſecus ſentit ſe imagines noſtræ artis cõcipere, & principalib. ritibus huius ſectæ imbui, confirmariq;. Quũ autẽ modum quo infantes comederent, à ſaga capta inquireret Petrus: hęc reſpondit, illum talem eſſe. Infantib. nondum baptizatis inſidiamur, uel etiã baptizatis, præſertim quando crucis ſigno & orationibus nõ muniũtur. Hos in cunabulis, uel ad parentũ *latera* iacentes, ceremonijs noſtris occidimus: quos, poſtquam putantur oppreſsi eſſe, uel aliunde mortui, exſepulchro clàm ſuffuramur, & in olla decoquimus, donec euulſis oſsibus, uelut cera ferè potabilis efficitur. De ſolidiore materia unguentum facimus, noſtris uoluntatibus, artibus & tranſuectionibus commodum: de liquidiore uerò humore, utrẽ implemus: ex quo quicunque biberit, additis ceremonijs paucis, eueſtigiò noſtræ artis conſcius redditur, & magiſter. Hæc ille.

Vnguentum terribile.

Potus tartareus.

Profeſsio Lamiarum diluitur, oſtenditurq; fœdus eſſe præſtigioſum, ſtultum, & nullius ponderis. Cap. III.

QVàm hæc nõ cohæreant, ſint abſona indignaque quibus fides uel leuiter adiungatur. quilibet, dũmodò nõ omnino ſit mẽtis inops, facilè

iudicabit. Fœdus aũt eſſe præſtigioſum, phantaſmate aut imaginatione, uel phantaſtico præſtringentis ſpiritus corpore fallaciter apparente: uel neruis opticis ſeu uiſorijs indita ſubdolè, quã ſatan uult, ſpecie, commotis huc humorib. & ſpiritibus idoneis: uel ſibilo, ſuſurro aut murmure in organis auditus, uitiatę formis imagini reſpõdẽte, ſpiritꝰ maligni arte excito cõflatũ ſtabilitũq;, ac inde nullius eſſe ponderis, facilè cognoſcitur: potiſsimùm ſi diuerſa cõtrahentiũ eſſentia, contractus forma, modus, & circũſtantiæ, perſpicaci mentis acie inſpiciantur, atq; rationis fideiq; noſtræ æquilibrio exactius penſiculentur. Sic pleraſque omnes actiones Lamiæ hactenus attributas, quas ſuas eſſe, maleſana quoq; fatetur, ex corrupta à pręſtigiatore uirtute imaginatiua, non Lamiæ, ſed ipſius ſatanę exiſtere, palàm fit: cui minimè opus eſt alterius adminiculo in ſua potentia oſtendenda, aut actionibus declarandis, qui nec ullius uoluntate aut imperio cogitur quàm Dei, & huius miniſtrorum bonorum: malis non coactus, ſed ſponte & quidẽ libenter obſequitur maliciofus ille ueterator, ſecus licet fingat, ſimuletque, teſte Porphyrio, ut ſuis præſtigijs non magis irretiat. Non autem ſtrictè colligari pactũ imaginariũ, doloq; malo mendaciter ab altera parte initũ neceſſe eſt, quũ à prę ſtringẽte ſpiritu apud ſtupentẽ, nec mentis compotẽ ſatis hominem, aliter fieri nõ poteſt. Præterea doloſa hæc ſtipulatio, maximè in pernicioſum finẽ confícta, ſine teſtibus aut uadibus contra Dei uoluntatem, ſi tantũ habebit momenti, ut nulla queat reſcindi ratione: at neceſſariò eius uirtute alter alterius uoluntatem ſequi, illiusque præcepto morem gerere compellatur: quur pactum illud prius in baptiſmo ex peculiari Dei uoluntate & mandato, ſolennibus uerbis uerè ſancitum, & quidem interpoſitis fideiuſſoribus, tanquam prærogatiua non prępondẽrabit? At-

qui,

qui, fidem Christianam hic abnegasse anum miseram, obijcies. Et nos, quotquot aliam salutis uiam quærimus, quàm Christum IESVM, eius præcepta obseruantes, uestigijsque insistentes, uiua in ipsum fide per *dilectionem* operante, fidem abijcimus, re- *Gal.5.*
ipsa *testati* mente sana, quod illa uel ætate stupida, uel sexu *inconstans*, uel impotentia mentis lubrica, uel *animi* morbo desperans, aut imaginariè aut maligni ante delusa feciſſe putatur. Aures Pauli uerbis, quibus fidem Christianam uerè abnegantes scitè depingit, pauliſper accommoda: Illud scito, inquit, *2. Timoth.3.*
quòd in extremis diebus instabunt tempora peri- *1. Timoth.4.*
culosa. Erunt enim homines sui amantes, auari, fastuosi, superbi, malefici, parentibus immorigeri, ingrati, impij, carentes affectu, nescij fœderis, calumniatores, intemperantes, immites, negligentes bonorum, proditores, præcipites, inflati, uoluptatum amantes potius quàm amantes Dei: habentes for- *Pietatis uim qui abnegarunt, circa fidem reprobi.*
mam pietatis, sed qui uim eius abnegarint. Et istos auersare: ex his enim sunt qui subeũt in familias, & captiuas ducũt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur concupiscẽtijs uarijs, semper discẽtes, nec unquá ad cognitionem ueritatis uenire ualentes. Quẽadmodum autem Iannes & Mambres resistebant Mo- *Exod.7.*
si, ita & hi resistunt ueritati: homines mente corrupti, reprobi *circa* fidem. Sed non proficient amplius. Siquidẽ amentia eorum euidẽs erit omnib. quemadmodũ & *illorum* fuit. Hæc Paulus. Ad chrisma in fœderis *Chrismatis uim, si qua est, non posse externa exemptione tolli.*
contractu exemptũ, ut fertur, si confugias, licet uel unico uerbo hic satis facere possem: id tamẽ ne plus faceſſat negocij, tutius erit respõdere: Si qua uis sit chrismatis eá non in extrema illinitione magis consistere, quàm in extrema aquę superfusione in sacramẽto Baptismi, qui fide intercedẽte sanctificatur, atq; ita cõfirmatur, ut si postea centies aqua corpori infusa abluatur,

tur, imò tota cutis abradatur, nihilominus ex charactere fide impresso permanet baptismi essentia: etiási eius uirtutem homo quandoque lapsu abneget, tamẽ si resurgat, à peccatis ad uitæ emendationem pœnitudine conuersus, eadem stabit baptismi semel administrati energia. Ratio chrismatis erasi erit eadem apud resipiscentem, si ita uoles: alioqui uel uulnere synciputi inflicto, aut putrido ulcere ea in parte exorto, illud quoq; interire sequeretur: quanquam etiam non uerò synciput in fœdere collidi crediderim, sed imaginariè: quemadmodum reliqua multa hic contingere animaduertimus, quò credulum hoc malesanorum hominum genus persuasione mala inducatur, ut se diaboli retibus iam indo implicitum usque adeò, seruumque credat, quasi omnis resipiscentiæ uia deinceps sit præcluſa, quò hac ratione tandem extrema cogitet, moliaturque: quamuis non magis huic, imò multo minus, ut uitiata phantasia deluso, quàm quibusuis alijs grauiter peecantibus, conuersionis locus erit præcisus. Petrus siquidem, antea breui à Christo præmonitus, contra conscientiæ testimonium ter Christum, addito etiam iuramento, negat: atqui agnito errore, lachrymisque fusis, in gratiam recipitur.

Matth.26. Marc.14. Luca 22. Ioan.18.

Fœderis uani demonstratio reliqua. Cap. IIII.

Ceremonijs nõ posse occidi pueros.

ADhæc, quòd ullis ceremonijs pueros occidere quis possit, falsissimum est, meraq; satanæ suggestio, ac inanis credulitas. Item quòd illos ex sepulchris clàm effodiant, nihil esse nisi diabolicam persuasionẽ ex imaginatiua ui corrupta, aut alto somno uitiata, palàm constabit, si monumẽta inspiciantur, unde eos extractos esse narrant: ibi etenim recondiţi adhuc inuenientur. Nec hęsitare uolo, eodem modo in

do in mentem illis inductam esse infantis decoctionē in olla confectam, donec exemptis ossibus caro redderetur potabilis. Tam enim id existit inhumanum, tetricum, crudele, & creditu difficile, ut si uel meis intuerer hoc oculis, citius huius horribilis spectaculi fascino eos mihi præstrictos crediderim, quàm nefandum hoc & plusquam tragicum, omnemque exuperans fidem condimentum uerè apparatum esse fatear. Sed esto, quòd ex Stygia palude proserpant eius unguenti artifices horrificæ striges, quæ omnem humani sensus imaginem prorsus exuerint: cedo tamē, unde illi unguento ea uirtus, ut si quis eo inungatur, fiat sceleratarum uoluntatum, execrabilium artium, & transuectionum incredibilium particeps? uel si eo sedile aut lignum illinatur, mox alter huic innixus, per aera feratur: quemadmodum sagę persuasum habent, & liber ille testatur? Non libet hic anxiè de mortuæ, putidęq; & uirulentæ huius carnis decoctæ temperamento & uiribus disceptare. siquidem in rerū natura eam ita paratā non inueniri, firmiter credo: idem de liquidioris materiæ in utre, ut dictum est, conseruatæ præparatione, potatione & uirtute dictum uolo. Interim negandū non est, miseras has mulierculas ita formis uirtuti phantasticæ impressis, à dæmonio dementatas, non aliter ac si hæc ita uerè fierent, scire: uti ferè omnes illarum præter naturam actiones, imaginariæ saltē uidētur: & propterea quęstionib. adactæ, flāmisq; propinquæ, sua apertè cōfitentur flagitia, per somnū uel simulachrū illis solūmodo cognita. Idipsum cō firmatur in Decretis, ad hunc modū: Quædā mulierculæ inseruientes satanæ, dæmonū illusionibus seductæ, credunt se alia nefanda quoque agere, puta paruulos à lacte matris auellere, assare & comedere: domi per caminos seu feneſtras intrare, & habitantes uarijs modis inquietare: quæ omnia & consimilia solum

Infantes mortuos ex sepulchris effodi, deluſorium eſt. Potus ille Stygius imaginarius, ut & unguentum.

In secūda parte, cauſ. 26. q. 5. Episcopi.

ſolum phantaſticè accidunt eis. Cum ea uerò, quæ foſſula facta, & lotio infuſo uel aqua, digitoque moto ſe tempeſtatẽ ciere arbitratur, colludit dæmon aerem turbans, ut illam ſibi addictam in officio contineat.

Huius ergo ex utre potionis tartareæ, ſed imaginariæ in fœdere uſus, ipſum quoque præſtigioſum eſſe, præter multam eius diuerſitatem apertius demonſtrat: lubetq; hic cum Horatio dicere,

2. Carm. ode 36. 2.

Ne quodcunq; uolet, poſcat ſibi fabula credi,
Neu pranſæ lamiæ uiuum puerum extrahat aluo.

Pacti item uanitatem id quoque docet, quòd eo inito ceremonias quaſdam contra Eccleſiæ ſtatuta cogantur obſeruare: quemadmodum diebus Dominicis ieiunare, aut ſextis ferijs (ut aiunt) carnibus ueſci, aut crimina in confeſsione celare, uel tempore eleuationis in terram ſpuere, uel ſub Miſſæ actione uerba proferre inutilia, uel aliquid ſimile deſignare: ita Malei referunt fabricatores. Hæc qualia & quanta ſint delicta, quilibet pius, tenuiter modo Sacrarum literarum cognitione tinctus, intelligit. Etenim quum dies Dominicus ſit audiendo Dei uerbo, orationibus & diuino cultui cum primis conſecratus, his nemo fructuoſius uacarit, quàm qui mentem à cibi nebulis ſerenam conſeruarit. Eſt (inquit Chriſtus) aliquod dæmoniorum genus, quod non niſi orationibus & ieiunijs eijcitur. Sobrios hinc nos eſſe iubet Petrus, & uigilantes ad orandum, quia aduerſarius noſter diabolus tanquam leo rugiens obambulat, quærens quem deuoret. Item Paulus docet ſuos Corinthios: Ne fraudetis uos inuicem, niſi ſi quid ex conſenſu pro tempore, ut uacetis ieiunio & precationi. Ita ieiunium & oratio ferè coniunguntur, & quidem ordine optimo: ut quod apud Tertullianum legitur, ieiunare die Dominico nefas exiſtimari, non immeritò mirer.

Die dominico utiliter ieiunari.

Matth. 17.

1. Petr. 4. 5.

1. Corinth. 7.

Quòd

Quòd uerò carnibus ueſci, urgente neceſsitate (ſi modò abſit offendiculum, contemptus & gula) liceat diebus à Pontifice Romano uetitis, alij defendunt ex his Chriſti uerbis: Audite & intelligite: non quod ingreditur in os, impurat hominem: ſed quod egreditur ex ore, hoc impurum reddit hominem. Item ex Paulo ad Coloſſ. 2. Ne quis uos iudicet in cibo aut potu, aut in parte diei feſti, aut nouilunij, aut ſabbathorum, quæ ſunt umbra rerum futurarum, corpus autem Chriſti. Et pòſt: Si mortui eſtis cum Chriſto ab elementis mundi, quid quaſi uiuentes in mundo, decretis tenemini? Ne tetigeris, ne guſtaris, neque contrectaris: quæ omnia ipſo pereunt abuſu, iuxta præceptа & doctrinas hominum, quæ uerbotenus quidē ſpeciem habent ſapientiæ per ſuperſtitionem ac humilitatem animi, & læſionem corporis, non per honorem aliquem ad expletionem carnis. Ad Timotheum hic quoque ſcribit: Spiritus certò loquitur, quòd in poſterioribus temporibus deſciſcēt quidam à fide, attendentes ſpiritibus impoſtoribus, ac doctrinis dæmoniorum, per ſimulationem falſiloquorum, cauterio notatam habentium conſcientiam, prohibentium contrahere matrimonium, iubentium abſtinere à cibis, quos Deus creauit ad ſumendū cum gratiarumactione fidelibus, & ijs qui cognouerunt ueritatem: quòd quicquid creauit Deus, bonum ſit, & nihil reijciendum, ſi cum gratiarumactione ſumatur. Sanctificatur enim per ſermonem Dei, ac precationem. De his ſi cōmonefeceris fratres, bonus eris miniſter IESV Chriſti, enutritus in ſermonibus fidei, bonæq; doctrinæ, quam uſque ſecutus es. Cæterùm prophanas & aniles fabulas reijce. Hæc Paulus. Item: Omne quod in macello uenditur, edite, nihil interrogantes propter conſcientiam. Domini ſiquidem eſt terra, & plenitudo eius.

Carnibus meſci diebus à pōt. Rom. uetitis quando liceat.

Matth. 15.

1. Timoth. 4.

1. Corinth. 10.

Pſal. 23.

Adhæc,

Celare crimina in confessione.

Adhæc, quòd ex pacto certa celare crimina in confessione cogantur: quis amabò singula distinctè enarrabit peccata, quum plerunque omnes nostri cogitatus, uerba & actiones sint peccatorum labe conspurcata? aut quo'nam diuinæ uoluntatis testimonio, exacta illa nostrorum scelerum enarratione opus esse conuincetur? Quo ordine ea recensuit publicanus ille in templo, aut latro in cruce?

Luc. 18. & 23.

In terrã spuere tempore eleuationis.

Tam quoque graue est delictum, in terram tempore eleuationis spuere, quàm sputum in ore continere. & æqualem pœnam merentur uerba inutilia tam sine Missa, quàm sub eius actione prolata. Huc adducatur, commissum in calcanda secretò cruce flagitium: item, quòd die Dominico ante lustralis aquæ consecrationem templum ingrediantur: & mille alia aniculorum deliramenta, eò huc adducta à dæmone, ut sub religionis prætextu superstitionem impietatemq; inueheret & stabiliret.

Verba inutilia sub Missa proferre.

Crucem calcare secretò.

Ante lustralis aquæ consecrationẽ templum ingredi die Dominico.

Hic præstigiosi fœderis neruum palàm cernit quilibet pius. Rectissimè ergo Augustinus ait: Omnes artes huiusmodi uel nugatoriæ uel noxiæ superstitionis, ex quadam pestifera societate hominum & dæmonum, quasi pacta infidelis & dolosæ amicitiæ, penitùs sunt repudiandæ.

Li. 2. de doct. Christ. & legitur 26. q. 2. illud quod est.

Euchetæ & Gnostici.

Superioribus nugamentis ex Psello accensere libet de Euchetis & Gnosticis, qui nefanda sacrificia perpetrare dicuntur, ut dæmonia toto concipiant pectore. Conueniunt die quo passus est Saluator, uesperè statutũ in locum, unà cum puellis sibi notis: & post quædam sacra extinctis luminibus, mistim congrediuntur siue cum sorore, siue cũ filia, siue cum qualibet. Nono rursus mense reuertuntur, puellasq; accersunt, & infantes iam natos ab his euellunt, perq; totũ corpus pueros circũcidunt, & circũfuso sanguine phialas implent,

implent, corpora cremant, cinerem cum sanguine miscent. Hoc condimento epulas & pocula condiunt, tum sua inter se, tum aliorum clàm quorumcunque possunt. Existimant enim hoc sacrificij & alimenti genere, tanquam maximè profano, characterem diuinum nobis impressum, ac dæmonia procul arcentem, penitùs aboleri, itaq; dæmonia liberius ingredi. Gnosticis (ut Irenæus attestatur, uir & Christianus & eruditus) prębuit in cunabula Carpocrates. His enim prę stigias Simonis magi, non ut ille clàm, sed publicè ac palàm tradebat: & uelut pro summis ac optimis studijs laudem confessam & publicam de nefarijs actibus, à deceptis auditoribus requirebat, & magicas tenebras in luce publica perorabat, de amatorijs duntaxat somnijs que immissis, ac dæmonijs paredris, alijsque similibus fraudibus.

Carpocrates magiam scelestam publicè docuit.

Qui homines dæmonum illusionibus artibusq; magis sunt expositi. Cap. V.

HIc porrò id hominum genus potissimum impetitur, quod tali est temperamento, uel à causis externis, ut à dæmonis spectro appetitum, uel illius suggestione tentatum, seu uti organum illius uoluntati non ineptum, ex fucata inductione facile præstet. Huiusmodi sunt melancholici, & ob iactaram uel qualemcunque aliam causam tristes, teste Chrysostomo, cuius hæc uerba sunt: Omni diabolica actione potentior ad nocendum est mœroris magnitudo: quia dæmon quoscunque superat, per mœrorē superat. Sunt item Deo diffidentes, impij, illicitè curiosi, peruersè in religione Christiana instituti, inuidi, malicioſi, uetulæ uix mentis compotes, similesque lubricæ fidei (qui enim facilè credit, facilè & recedit) uel insignis maliciæ mulierculæ. His ut instrumētis congruis insidiatur quibuscunq; potest modis,

Apta satanæ organa.

Li. 3. de Prouidentia ad Stagirium monachum.

Ob mœrorem multos superat dæmon.

Clemens li. 2. Recog.

Augustin. lib. 2. de doctrina Christ. ca. 24.

ſuo tempore & loco: ſingulos, ut cuiuſque animi ſtudia & affectus ex certis indicijs cognouerit, peculiari aliqua ratione adoritur, inſectatur, illicit, uel aſſumpta plauſibili forma, uel cogitatione imaginationeq; uariè agitata & corrupta, donec tandem ipſius propoſito conſentiant, ſe ipſius perſuaſioni dedant, quicquid in mentem ille ingerat credant, tanquam fœdere obligati, ab illius nutu pendentes, ipſi obtemperantes, uera omnia eſſe quæ ſuggerit rati, formas in imaginatiua uirtute uel phantaſtica ab eo ingeſtas reuera ſubſtantialiter (ut ſic dicam) exiſtere confidentes ſanctiſsimè: nec aliter queunt, quum illorum mentem ex primo aſſenſu imaginibus inanibus uitiarit, conſopitis uel concitatis in hoc opus corporis humoribus & ſpiritibus, ut hac ratione ad organa accommodata ſpecies aliquas inducat, perinde ac ſi extrinſecus eæ occurrerẽt uerè, non ſolùm dormientibus, uerùm & uigilantibus: atque hoc modo aliqua extrinſecus uel exiſtere uel fieri putentur, quæ tamen reuera nec ſunt, nec fiunt, nec ſæpe in rerum natura exiſtunt. Ea eſt horum immundorum ſpirituum ſubtilitas incomprehenſibilis propè, & fraus infatigabilis, ſenſus hominum eludens. Sic & ueterum Ægyptiorum ſenſus obſediſſe dæmonem, docet apud Clementem D. Petrus.

Li. 5. Recog.

De ſexus feminei credulitate ac fragilitate.

Cap. VI.

Sexus feminei credulitas.

PLurimùm uerò huc ſexum femineum, nimirum temperamenti ratione lubricum, credulum, malicioſum, impotentis animi, & ob eius affectus quibus difficulter imperat, melancholicum: cumprimis autem effœtas, ſtupidas, menteq́ue titubantes uetulas inducit ſubdolus ille ueterator. Quo nomine Euam conuenientius ſuæ perſuaſioni organum, non Adam, in rerum primordijs, quum duo ſolùm exiſterent

Geneſ. 3.
1. Timoth. 3.

rent homines, aggressus est: quam leui etiam disputationis uelitatione uicit.

Hinc D. Petrus non iniuria mulieres uocat infirmius uasculum. Et Chrysostomus (si is est) in 2. parte Homiliarum in Matthæum: Sexus, ait, mulierũ incautus & mollis est: incautus, quia nõ omnia quæ uidet aut audit, cũ sapientia & ratione considerat: mollis autem, quia facilè flectitur, uel de malo ad bonum, uel de bono ad malum. Idem in epistolam ad Corinth. 2. Homil. 23. dicit, mulierum proprium esse decipi. D. Hieronymus, aut (ut uidetur) alius, in regula monacharum ad Eustochium, cap. 16. Debilis est nimium sexus quem geritis, ac fragilis, & mobilis, si suo relinquatur arbitrio. Scitissimè item: Mulierum genus, inquit Eleazarus apud Aristeam, suorum affectuũ sequax, atq; in lapsum procliue, propter imprudentiã, & eius naturam imbecillem. Quintilianus imbecillam rem esse ait fœminam. Mentis quoque imbecillitatem illis tribuit Valerius Max. lib. nono Rer. mem. cap. 1. Caius item pro Lucilla, apud Stobæum serm. 17. ἀνάγωγον γὰρ ἰσχὺν, ἀπίστιν, καὶ μάλιστα ὅταν τὸ ἀτυχεῖν πρόσῃ. quibus significatur, mulierem ad credendum facilem esse, præsertim in calamitatibus. Scribit autem Fulgentius, credulitatem deceptionum esse matrem. Mulieres facilè decipi, & desperare citius quàm uiros, tradit *Aristot.* in princ. lib. 9. de Histor. animaliũ, & *Albertus* in initio lib. 8. de Animal. cuius bonam partem ex nono Aristotelis mutuatus est.

Hinc non ineptè mulier (ut Varro interpretatur, & repetit ipse Lactantius, & D. Augustinus, si is est, sermone de tempore 243) à mollicie dicta esse uidetur, immutata & detracta litera, quasi mollier. Quod & scribit Gratianus in §. Sed illud. 32. q. 7. Ab Homero item mulieres peculiari epitheto μαλάκρας uocantur, tanquam molles. Ad animum molliciem hanc trahit

1. cap. 3.

Homil 23. in princ.

Declamat. 338.

Lib. 8. Iliad.

Gratianus: uti etiá facit Gloſ. in cap. 1. de claud. deſpõ. Fragiles adhæc eſſe mulieres, imbecilles, infirmas, & proinde deceptu faciles, teſtimonio ſunt leges, quæ ea ratione ſtatuerunt multa, ut ſcribitur in l. ſi mulier. C. ad Velleianum. & in l. ſi pater. C. de Sponſal. & in l. prima. §. penult. C. de rei uxor. act. & in l. ult. C. de Donation. ante nuptias. & in l. ſicut, ibi: Sexus fragilitas. C. de Præſcript. 30 uel 40 annor. & in l. aſsiduis, poſt princ. C. Qui potior. in pign. habean. & in l. quiſquis. §. ad filias. C. ad legem Iul. maieſt. & in §. 1. ad fin. Inſtit. Qui alien. licet. & in capitul. ex parte abbatiſſæ, extrà, de Priuileg. & in capitul. Adam. 33. q. 5. & 24. quæſt. quinta. Item l. 2. §. uerba, in fin. in illis uerbis, Infirmitas mulierum. & l. regula, ſtatim poſt prin. D. de Iur. & fa. igno. & l. cuius bonis. D. de Cu. fur. & l. deferre, in prin. D. de Iure fiſci. & l. 1. §. accuſationem, ibi: Propter ſexus infirmitatem. D. ad S. C. Turpil. & l. 1. ibi, fœmineæ infirmitatis. C. Quan. mulier. tut. offi. fung. pot. & l. quiſquis, nuper allegata. & l. nullus. C. de Iur. fiſ. l. 10. & l. nullus ſolius. C. de Decur. eod. l. §. & his cõſequens, uerſic. unde uolumus. in Auth. de æqual. dot. & tex. in d. §. uerba, ibi, propter ſexus imbecillitatẽ. & in l. Imperialis, in princ. C. de Nupt. & in §. 1. poſt medium, in Auth. ut immobi. ante nupt. dona. in illis uerbis, Mulier quippe mariti ſeductionib. facile decepta, &c. & annotauit Lucas Penna in l. ult. col. 3. C. de Priuil. ſchol. lib. 12. Hinc ſecũdum ueterum Græcorũ inſtituta, prouidè admodũ ex lege tutores & curatores mulierib. dari ſolitos legimus, ſiue quorũ arbitrio & authoritate nihil eis agere licebat, ut retulit Harpocration. Martianus autẽ ſcribit, Mineruam natam eſſe ſine matre, quoniam in fœminis prudentia non eſt. Illius leguntur uerſus in hymno Palladis:

Hanc de patre ferunt ſine matris ſedere natam,
Prouida conſilia quòd neſcit curia matrum.

Quare

Quare Plato ſatis inciuiliter dubitare uidetur, utrò in genere ponat mulierem, rationalium animalium, an brutorum.

De melancholicorum deprauata imaginatione. Cap. VII.

POrrò ne imaginatiuæ uirtutis inſtrumenta in his mulierculis hoc modo uitiari, & oculorum aciem perſtringi, ut antè oſtendi, uſq; adeò abſurdũ uideatur: animaduerte melancholicorũ cogitatus, uoces, uiſa & actiones: ac quàm omnes ſenſus ex humore melancholico cerebrum occupante, mentemq; immutante, in his ſæpe deprauentur intelliges, ut alij ſe eſſe bruta animalia credant, ipſorumque uoces & geſtus imitentur. Nonnulli ſe uaſa fictilia factos eſſe putant: ob id occurrentibus, ne collidãtur, cedunt: alij mortem timent, quam ſibi tamen conſciſcunt interdum. Plerique ſe criminis reos imaginãtur, ut pauidi quemcunque uiderint ad ſe ingredientem exhorreſcant, ueriti ne manibus ipſis iniectis captiui abducantur, & ad tribunalia ſupplicio afficiendi pertrahãtur. Quidã ſenex nobilis, quãdoq; è ſede exiliens ſubitò, ab hoſtib. ſe impeti credebat: quos arreptos, retrò ſe in furnũ cõfertim, ſua quidẽ opinione, intrudebat. Alius metuebat, ne Atlas, uniuerſum terrarũ orbẽ ſuſtinẽs ſuis humeris, defatigaretur, & onus excuteret laſſus, cuius intolerabili ruina omnes opprimerentur. Qui ſe totius mundi monarcham & imperatorem eſſe, ac ad ſe ſolùm id ſpectare nomen crederet, noui melancholicum Italum: alioqui bene habitum, eloquentem, nec alio morbo læſum. Vidi, qui cibum & potum pertinaciter auerſaretur, condemnationem imaginatus. Sunt quos tam miſerè exercet plena ſcrupulis conſcientia, qui nodos in lẽui ſcirpo quæritantes, culpã imaginantur ubi nulla eſt: & di-

Melancholicorum corrupta imaginatio.

uinæ miſericordiæ diffidentes, ſe orco deſtinatos, lamentatione ſedulò nocte diuq; deplorant. Noui, qui ſe fratrem multis inde miliaribus degentẽ uidere dicere t: item qui ſuis auribus ſemper obſtrepere (maſculorũ concubitor) quẽcunq; obuiũ, etiam cõiunctiſsimũ quereretur: atque hoc nomine ad me is ſcribebat diſertè, nũ quid conſilij à me adhiberi ualeret: quũ in auditus organo uitiũ eſſe alij exiſtimarẽt. Mens autẽ huic ſacrificio erat læſa: quemadmodũ & illi, qui pollicebatur ſe Gabrielem aut Michaelem coacturum, ut ad ſe uenirent, & illos de rebus magnis interrogatos reſponſum daturos. Sed cum ille rogaretur à Cardinale Tournone, ut id efficeret: reſpondebat, Se non poſſe, niſi præparato prius corpore multis ieiunijs & orationibus, nec niſi pro rebus reipublicæ Chriſtianæ. Edidit hic librum de Phyala ſummi pontificis, & eius partibus.

Scio quoq;, ubi ſulphur & picem redolere aliquem occlamaret melãcholię uitiũ patiens, & cibum oblatũ piper reſipere iudicaret: quæ quàm alieniſsima eſſe à rei ueritate, cognoſcebãtur. Partes itẽ pudibundas inflãmatione putoreq; ita uitiatas aſſerebat, ut gangrænã ſuborituram pertimiſceret, his interim locis ab omni uitio immunibus. Infinita alia huc coaceruari poſſent exempla, ubi ſenſus omnes multifariam uitiatos cernas, ex unico illo humore, uel fuliginoſo atræ bilis uapore, mentis ſedem inficiente, unde phantaſtica illa procreari monſtra conſtat. Imaginatricem quoq; interdum totam ex alijs humoribus corrumpi, exoluiq;, docet Galenus de Sympt. differentijs, quemadmodũ in catalepſi: plerunque autem uitiari', ut in delirio: eſt cum deficit atq; debilitatur, quod in lethargo contingit. Quare idem non licebit diabolo, tanquam ſpiritui ut Deo conniuente, in ſenſuum organa ſeſe inſinuet, & humores ſibi commodos uel uapores commoue-

at;

at, uel aerem idoneum conferat ad organa: maximè delectu habito ex temperamento, ætate, ſexu, uel alia cauſa externa aut interna apta: unde nouæ ſpecies in imaginatiua ui conceptæ, plerunque etiam ſpiritui uiſorio per neruum opticum communicentur, quò ſe uidiſſe uel deſignaſſe, mortis etiam periculo affirmare audeant, quę nunquã uel uiſa, uel in rerũ natura extiterũt? Leuia eius rei argumẽta in hypochymate oculorum uitio apparent. Meritò igitur Thomas frequenter allegat illud Auguſtini in libro 83. q. Serpit hoc malum dæmonis per omnes aditus ſenſuales, dat ſe figuris, accommodat ſe coloribus, adhæret ſonis, odoribus ſe ſubijcit, infundit ſe ſaporibus.

De phantaſia, & quomodo uitiatur. Cap. VIII.

DE phantaſia ſiç ſcribit Iamblichus: Phantaſia omnib. animę uiribus eſt adnata, omnesq́, figurat atq; effingit ſimilitudines ſpecierũ, & apparitiones, uiſaq́; ſeu impreſsiones uiriũ aliarũ tranſmittit in alias: quæ quidem à ſenſu micant, in opinionem excitat: quæ uerò ab intellectu, ſecundo loco offert opinioni, ſed in ſe ipſa ab omnib. imagines ſuſcipit. Hęc utiq; omnes actiones animę fingit & exprimit, atq; externas accómodat intimis. Hic Marſilius Ficinus Platonicus, in explicatione Priſciani philoſophi Lydi, interpretantis librũ Theophraſti de phantaſia & intellectu, capite 2. ait: Imaginatio actiones rationiş effingit ſub rerum ſenſibilium conditione, ac poţeſt ultra ſenſuum actus latius phantaſmata promere. Superat ſenſum: quia enim nullo mouente, imagines edit, imaginatio eſt tanquam Proteus uel chamæleon. Idem libro 13. capite 1. de Theologia Platonica. Phantaſiam, inquit, quatuor ſequuntur effectus: appetitus, uoluptas, metus, dolor. Hi omnes, quando uehementiſ- *Phantaſia.*

Imaginatio quid.

simi sunt, subitò corpus proprium omnino, nunquam alienũ afficiunt. Quid non fœtui adhuc matri unito, subita spirituum uibratione per neruos, quib. matrix cerebro coniũcta est, imprimit imprægnatæ imaginatio? ut si imaginetur malum granatũ, illius secũ notas proferat fœtus: si leporem, infans editur labello supremo bifido ac dissecto. Vehemẽs siquidẽ cogitatio, dũ rerum species uehementer mouet atq; identidem uersat, formã quam cõtinua imaginatione reuoluit, fœtui imprimit. Spiritus enim interni atq; humorum affluẽtia, rei firmiter cogitatæ inducit figuram. Quum amaram potionem alicui offerri contueantur pleriq;, in ore mox amarorem sentiunt, quem haud dubiè uehementem mouere imaginationem credẽdum est. Quibusdam eiusmodi cogitatione aluũs cietur: nõnullis, quod mirabile est, ex alicuius rei aspectu, uel etiã auditu (quod mihi usuuenit) stupescere uel horrere uidentur dẽtes. Theodorus Byzantinus in ea est sentẽtia, uiros fortes rarò uel nũquã spectra uidere: quòd *ipsi* ob innatã constantiam hæc minimè imaginentur. Nã solet timor, præ omnibus alijs affectibus, firmas in nobis gignere imagines: pòst amor. Scythæ, apud quos homines occidere sacrificium est, cùm fortes natura sint ac institutis, neque mortuos neq; lemures uidẽt: sic nec latrones. eiusmodi autem simulachra frequentius obuia sunt pueris, mulieribus, uæcordibus, mollibus atq; ægrotis, qui propter imbecillitatem animi & corporis, assidua formidine uanisque insomnijs quatiuntur.

Imagines fortes gignunt timor & amor. Spectra nõ uident fortes.

Aristoteles libro de Motibus animalium secundũ communem commentationem, cap. 6. Alterant autem, ait, phantasiæ & sensus, meditationes. Phantasia uerò & intelligentia habent rerum uirtutem: aliquo enim modo species intellecta calidi & frigidi, aut delectabilis aut tristis, talis existit, qualis quidem & rerum

rerum unaquæque. Propter quod tremunt & timent intelligentes ſolum. Adde item, quòd abſentibus ſenſibilibus, phantaſmata remanent, & imaginationes, teſte Ariſtot. 2. Anim. & inde ex motu locali formarum ſenſibilium remanentium in uirtute phantaſtica, cum humoribus in quibus ſunt ut in ſubiecto, apparét aliqua quę non ſunt. Sic in libro de Somno & uigilia idem inquit: Deſcendente plurimo ſanguine ad principiũ ſenſitiuum, ſimul deſcendunt formæ in imaginatione cõceptæ. Eſt enim imaginatio theſaurus quidã formarũ per ſenſum acceptarum. Qua ratione poſſunt dæmones humores & ſpiritus mouere interiorum exteriorumq; ſenſuum, atq; ita ad organa ſpecies aliquas inducere, quaſi extrinſecus dormientibus nobis & uigilantibus uerè occurrerent res ipſæ.

Tradit præterea Ariſtoteles de Somnio, imagines quæ apparét in ſomnijs ferri ad caput, & ſenſuũ organa, ſicut nubiũ eleuãtur imagines, & diuerſę animaliũ facies repręſentãtur in uapore aqueo uel terreo, qui à terra p ſolis calorẽ ad aeris mediũ effertur: ſic & ſomniorũ imagines figuras capiũt diuerſas, halitus eleuatos cõſequentes, unde uapor cholericus calidus & ſiccus flãmã mouere uidetur: qui aũt ſurgit halitus phlegmaticus, ex dulcedine, quãdo ad guſtus organũ fluit, cognoſcitur, ſomniaq; aquã ſpectãtia gignit: ſed ex uapore melancholico nigro apparet quiddã horribile, & quaſi dęmonũ imago: proinde huic uelut materię ſuis ludibrijs conuenientiſsimæ, diabolus ſe non illibenter inſinuat. Quod autem ex cholera aduſta, quæ melancholia eſt accidẽtalis, aſcendit, ſentitur ut mordax, uulnerãs, acre, fellea amaritudine imbutum. ſic etiam quod ex ſanguine puro euaporat, pulchrum apparet, & delectabile: cuiuſmodi eſt roſarum aut florum aſpectus, choreæ, muſica, & quæcunque uoluptaria cum uanitate coniuncta. Et ad hunc modum fit

illuſio, ut pro qualitate imaginum, per ſomnum ex humorum halitu firmius inuectarum, res ita uiſæ credantur eſſe ueræ.

Dæmones uerò nacti à Deo poteſtatem ſpecies ejuſmodi formandi, & eas in animales ſpiritus imprimendi, talibus formis oſtendunt perſonas modò lætas, edendo, bibendo, ſaltando, canendo, Venerem exercendo: modò triſtes, quæ nihil non mali fabricent uel patiantur: modò humanas, modò beſtiales, modò opprimentes, modò uolantes, & animæ ſenſus ijs infigitur tanquam rebus ipſis. Hinc fit, quòd homini aliquando uideatur, ſe eſſe aſinum ſacco coopertum, plerunque aquilam uolantem, nonnunquam cum Diana & eius nymphis uel etiam alio muliercularum cœtu de loco ad locum transferri, ducere choreas, lõgius peregrinari, & quibuſcunque alijs intereſſe delirijs. Ideoque talia ijs frequenter in ſomnijs & nocte cõtingunt, interdiu non item, niſi melancholicis quibuſdam & inſanis: qui idem uigiles patiũtur, quod alij in ſomnis. Somnorinas eiuſmodi imagines appellat Varro, teſte Nonio.

Somnorinæ imagines.

Nec mirum uideri debet, dæmonem potentia ſua naturali id ualere, cum etiam homo inſomnis & ſanæ mentis pro ſuo arbitrio, quas uelit in ſuis organis proponere producereque formas, atque in ijs imaginatione conquieſcere, poſsit facilè: quemadmodũ ij omnes qui rerum expetitarum & abſentium deſiderio languent, experiuntur. Poteſt autem diabolus id facilius in conſentaneis ipſius fuco inſtrumentis, puta fœminis, aut animi morbo ſaucijs: quos ejuſmodi ſimulachris, quibus delectari uidentur, illudit, effaſcinatque. Et ſicut in ebrijs, phreneticis & melancholicis uſus rationis uitiatur, humorum & uaporum cauſa: non minus diabolus, qui ſpiritus eſt, eos concitare, ſuisque illuſionibus accommodare,

& ra-

& rationem corrumpere Deo conniuente poteſt, ut formæ rerum non exiſtentium, tanquam res ipſæ apprehendantur, cogitatus uinciant, obuerſentur defendanturque. Hinc Thomas etiam docet, diabolum efficere poſſe, quòd imaginationi formæ aliquæ præſententur imaginariè. *p. p. 2. q. 79. ar. 2.*

Adhæc, intellectum humanum poſſe iuuari ab angelica intelligentia bona, ut aliquid cognoſcatur cuiuſdam illuminationis ratione, teſtatur Dionyſius. Quum enim intelligere cenſeatur quiddá pati, poteſt illa ſpeciem quandam in intellectũ imprimere, unde intelligẽdi actus elicitur. Diabolũ autẽ idipſum poſſe uirtute ſua naturali, quæ non eſt imminuta, perſuadendo, non illuminãdo, quemlibet fateri oportet: quo uerò quis illuſtratur magis, eo in ueri cognitione accreſcit uberius, magisque prouidè ſibi ab impoſturis præcauet, quas ſolas ſuis perſuaſionibus meditatur dæmonium.

Quomodo phantaſiam hominum corrumpat, & uaticinari uideatur diabolus, ſententiæ Auguſtini. Cap. IX.

VT autem ſupradictis pondus accedat, Auguſtinum latius hic diſſerentem adducere placuit: qui dæmones eiuſmodi multa poſſe docet, duabus rebus ueluti quadam prærogatiua, ſenſus nimirũ acrimonia, & motus celeritate: ſicq; hominũ ſenſibus uel ingerere, uel prænunciare, quæ ipſi dæmones facturi ſunt, nec ita ab hominibus præterreni ſenſus tarditate dignoſcãtur, diſcernãturúe. Accipiunt enim, ait ille, poteſtatem, & morbos immittere, & ipſum aerem uitiando morbidum reddere, & peruerſis atque amatoribus terrenorum commodorum malefacta ſuadere, de quorum moribus certi ſunt, quòd ſint eis talia ſuadentibus cõſenſuri. Suadent autẽ miris & inuiſibi- *Lib. de Diuinat. dæmonũ, cap. 3 & 5. itẽ li. de Spiritu & anima, cap. 28.*

libus modis per illam ſubtilitatem ſuorum corporũ corpora hominum non ſentientium penetrando, ſeq; cogitationibus eorum per quædam imaginaria uiſa miſcendo, ſiue uigilantium ſiue dormientium. Ali quando uerò non quæ ipſi faciunt, ſed quæ naturalib ſignis futura prænoſcunt, quæ ſigna in hominum ſenſus uenire non poſſunt, antè prædicunt, &c. Et poſt Quid autem mirum, ſi quemadmodũ medicus in corporis humani uel turbata uel modificata tẽperie, ſeu bonas ſeu malas præuidet ualetudines: ſic dæmon, in aeris affectione atq; ordinatiõe ſibi notas, nobis ignotas præuidet tẽpeſtates? Aliquãdo & hominũ diſpoſitiones, non ſolùm uoce prolatas: uerùm etiam cogitatione cõceptas, cũ ſigna quædã ex animo exprimũtur in corpore, tota facilitate perdiſcũt, atq; hinc etiã multa futura prænũciant, alijs uidelicet mira, qui iſta diſpoſita nõ nouerunt. Sicut enim apparet cõcitatior animi motus in uultu, ut ab hominib. quoq; aliquid forinſecus agnoſcatur, quod interim ſecus agitur: ita nõ debet eſſe incredibile, ſi etiam leuiores cogitationes dãt aliqua ſigna per corpus, quæ obtuſo ſenſu hominum cognoſci nõ poſſunt, acuto aũt dæmonũ poſſunt. Adhæc lib. 3. de Trinitate docet, facile eſſe ſpiritib. nequiſſimis, per aera corpora facere multa, quę mirẽtur animæ terrenis corporibus aggrauatæ etiã melioris affectus. Si enim corpora ipſa terrena nõnullis artibus & exercitationib. modificata, in ſpectaculis theatricis tãta miracula hominib. exhibent, ut hi qui nunquã uidẽrũt, talia narrata uix credãt: quid magnũ eſt diabolo & angelis eius, de corporeis elemẽtis per aera corpora facere, quæ caro miretur: aut etiã occultis inſpirationib. ad illudẽdos humanos ſenſus, phantaſmata imaginũ machinari, quib. uigilãtes dormientesũe decipiat, uel furentes exagitet? Quare ad Simplicianum ſcribit: Fallacia ſatanæ, atq; imaginum ſimulandarum callida

Cap. 12.

Lib. 2. quæſtion. 3.

callida operatio, decipiendis humanis ſenſibus multiformis inuigilat. Fallit autem ſtudio fallendi, & inuida uoluntate, qua hominum errore lætatur. Sed ne apud cultores ſuos pondus authoritatis amittat, id agit, ut interpretibus ſuis ſignorumque ſuorum coniectoribus culpa tribuatur, quando uel deceptus fuerit, uel mentitus. Vitiatâ quoq; phantaſiâ pulchrè depingit libro de Cura pro mortuis agẽda, his uerbis: Similia ſunt ſomnijs nõnulla uiſa uigilantiũ, qui turbatos habent ſenſus: ſicut phrenetici, uel quocunq; furentes modo. Nam & ipſi loquũtur ſecũ quaſi uerè præſentibus loquantur, & tam abſentibus quàm præſentibus, quorum imagines cernunt ſiue uirorum ſiue mortuorum. Sed quemadmodũ hi qui uiuunt, ab eis ſe uideri, & cũ eis ſe loqui neſciunt (neq; enim reuera ipſi adſunt, aut ipſi ſermocinantur, ſed turbati ſenſibus homines talia uiſa imaginari patiuntur) eodẽ modo & hi qui ex hac uita migrarũt, ſic affectis hominibus uidentur quaſi præſentes, cum ſint abſentes: & utrũ eos aliquis imaginariè uideat, omnino neſcientes. Huic rei ſimile eſt etiam illud, cum homines altius quàm ſi dormirent, ſubtrahuntur corporis ſenſibus, & occupantur talibus uiſis. Ex his enim apparent imagines uiuorum atque mortuorum: ſed cum fuerint ſenſibus redditi, quoſcunque mortuos uidiſſe ſe dixerint, uerè cum eis fuiſſe creduntur: nec attendunt qui hæc audiunt, ſimiliter ab eis abſentium atque neſcientium quorundam etiam imagines uiſas eſſe uirorum.

L. de Diuin. demonu c. 6.

Cap. 12.

† *Cap. 28. 26. q. 5. epiſcopi ex concilio. Lamiarũ noſtrarum confeſſionem phãtaſticam eſſe, ex Auguſt. & Decret. conſtat.*

Huc facit, quod lib. de † Spiritu & anima tradit Auguſtinus, & Decreta docent: Quædam futura prædicunt dæmones, & quædam mira faciunt, quibus homines alliciunt & ſeducunt. Vnde quædam mulierculæ poſt ſatanam conuerſæ, dæmonum illuſionibus & phantaſmatibus ſeductæ, credunt ſe & profi-

profitentur nocturnis horis cum Diana Paganorum dea, uel cum Herodiade, uel Minerua, uel innumera mulierum multitudine equitare, uel earum iuſsionibus obtemperare. Quapropter ſacerdotes Dei prædicare debent populo, ut nouerit hæc falſa omnino: & non à diuino, ſed maligno ſpiritu talia phantaſmata mentibus fidelium irrogari. Ipſe namque ſatanas, qui transfigurat ſe in angelum lucis, quum mentẽ cuiuſq; mulierculæ cæperit, & hanc ſibi per infidelitatẽ ſubiugarit, ilicò transformat ſe in angelum lucis, in diuerſarumq́ue formarum ſpecies & ſimilitudines: & mentem quam captiuã tenet, in ſomnis deludens, per deuia quæque deducit. Et quoniam ſolus hoc patitur ſpiritus infidelis, nec in animo, ſed in corpore euenire opinatur. Quis enim in ſomnis & nocturnis uiſionibus non extra ſeipſum deducitur, & multa uidet dormiendo, quæ nunquam uigilando uiderat? Idcirco nimis ſtultus & hebes eſt, qui hæc omnia quæ in ſpiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitratur: cùm Ezechiel & alij prophetæ, Ioannes etiam euangeliſta & Paulus in ſpiritu, non in corpore uiſiones uiderint. Hinc Syneſius de Somnijs rectè inquit: Anima fàſcinata materiæ donis, perinde afficitur atque illi, qui cum liberi ſint, ad certum tempus mercede conducuntur ad opus, ubi ancillæ cuiuſdam pulchritudine capti, moras trahere uolunt, ipſius amatæ domino ſeruire conſtituentes.

2. Corinth. 12.

Ezechiel. 3. 2. Corinth. 12.

De *phantaſtica transformatione hominum in beſtias.* Cap. X.

Vide l. 4. c. 12. et l. 6. c. 12. huius Operis. Vincent. in Spec. natur. li. 3. c. 1. 109

DE phantaſticæ porrò mutationis hominum in beſtias opinione, recentior eſt memoria noſtrorum ferè temporum, quàm ut inter oblitterata poſsit neſciri. Refert enim Guilielmus Malmesberienſis monachus, in ſua hiſtoria, tempore Petri Damia-

Damiani fuiſſe duas uetulas in uia publica qua Romá
ítur, quales Auguſtinus appellat ſtabularias, id eſt trá-
ſeuntes ad hoſpitia pro mercede ſuſcipientes (nam *Stabulum.*
ſtabulum propriè hoſpitium uenale & publicum di-
citur) quæ in uno commorantes tugurio, una quoq;
arte malefica imbutæ, hoſpitem quandoq; ſolum ad-
uenientem, in equum uel ſuem uel aſinum mutabant,
& certo precio mercatoribus diuendebant. Quodam *Mutati in a-*
die iuuenem hiſtrionicis geſticulationibus uictũ exi- *ſinum iuue-*
gentem, hoſpitio exceperunt, & in aſinum uerterunt, *nis figmentũ.*
multum eo lucrifacientes, qui geſtuum miraculo di-
ſtineret tranſeuntes: nam ad anus mandatũ nutumq;
quocunq; modo mouebatur. Nõ enim illi intellectus
perierat, ſed loquela. Ingentẽ inde quæſtum fecerant
uetulæ. Quo cognito, uicinus carè aſinum redimit.
Cautio tamen hæc à mulierculis adhibita eſt, ut cuſto
diretur ne in aquá deſcenderet. Seruatus diu ab aqua,
& tandẽ incautioré nactus cuſtodiã, in lacũ proximũ
ſe cõiecit: & ibi ſe aliquandiu uolutans, propriæ reſti-
tuitur formæ. Cũq; ab eodẽ obuius ſciſcitaretur eius
cuſtos, num aſinũ uidiſſet? ille ſe eſſe reſpondit. famu-
lus ad herum retulit: herus ad Apoſtolicũ Leonẽ, uirũ
eo ſeculo ſanctiſsimũ. Cõuictæ anus idẽ fatentur: du-
bitantẽ Papã cõformauit Petrus Damianus, uir erudi
tiſsimus, prolato exemplo de Simone mago, qui ſuam
Fauſtiniano imaginẽ impreſſerat. At hæ & ſimiles nu-
gæ eandem ſortiantur fidem, quam Apuleij & Lucia-
ni metamorphoſis meretur. Ex Vincentio hic adde: *Lib. 13. Hiſt.*
Pudicam fœminam, in quam amore ueſano exarſerat
Ægyptius quidam, à malefico in equam uerſam, & à
D. Machario Ægyptio heremita reſtitutam.

Si qui uerò obuagari in Liuonia & locis finitimis
uideantur lupi noxij, quos Lamias putant. Germanis *Vuerwolff.*
vuerwolff dictos: ij certè uel ueri ſunt lupi, in eiuſmo-
di tragœdiam exagitati à dęmone, qui interim horum
uagis

uagis erroribus & actionibus delirorum λυκανθρώπων phantasię organa imbuit, uitiatq;, ut ij se esse excursionum erronearum & actionum authores corrupta imaginatione arbitrentur, fateanturq; : quod quidem diabolo non esse difficile, ex descripto λυκανθρωπίας morbo cuilibet constat, dum humores & spiritus in hæc ludibria idoneos commouet, potissimùm quibus atræ bilis nebulæ cerebrum uitiare solent, cuiusmodi existit fatuum monstrosumq; id genus hominũ : uel certè dæmones censendi sunt eiuscémodi lupi, qui eam assumpsere formam, ut malè credulum hoc hominum genus magis irretirent suis uaframentis, insontes grauarent, & sanguinis innocentis reum redderent magistratum. Interea ij qui se in lupos credunt transformatos, alto immersi somno, diaboli studio, alicubi iacere cõperiuntur, quorum somnia ijs confundit imaginibus, quas hominum oculis præstigiose in pueris uel insectandis uel uorandis, siue armento lædendo, aut longè lateque hinc inde uagando obijcit ueterator ille : ut certè non leuiter mirari oporteat, inueniri uiros cordatos, qui delusorum horum hominum confessioni tanquam ueraci innixi, mortis sententiam contra eos pronunciare non grauentur. Sed uno ab illis uerbo mihi responderi uelim, utrum uerè in lupos transmutati homines credant, nec ne. Nec condere, nec uerè transmutare creaturas diabolum posse, satis superque demonstratum est libro 3 & 5. ubi ex professo penitissimè excutitur hoc argumentum. Iam ualeant hæ nugæ. Nullum hic locum habet, quod de fœminis in mares uersis abstruso naturæ miraculo, Plinius, Sabellicus, Pontanus, & plerique alij scriptores non obscuri, qui libro sequenti adducuntur, tradunt: quum hic solum de phantasticis dæmonum illusionibus agatur.

Li. 4. cap. 22.

Sabell. lib. 9. cap. 8. de Ostentis.

Quomo-

Quomodo & quare à dæmonio demententur Lamiæ, ut credant fateanturq; se feciſſe, quæ prorſus non potuêre. Cap. XI.

CÆterùm uetulæ illæ, de quibus hic inſtituta eſt oratio, non abſurdè *ἐκστατικοὶ* aſsimilari poſſent: *ἐκστατικοὶ.* qui uelut rapti extra ſeſe, ſenſuq; omni & motu priuati, iacent exanimis ſimiles, & poſt ceu ex profundiſsimo expergefacti ſomno, aut à morte ad uitá reuocati, redeunt ad ſeſe, & miras fabulas, miraq; cõmenta narrant. at in has cogitationes ſe ingerens dæmon, eaſũ ſeriẽ texit, hancq; uariat mira arte & ſcitè, repetitis præteritis, annexis præſentibus, & aſperſis etiá quibuſdam admonitionib. de futuris, ne in ſuſpicionẽ aniliũ fabularũ, aut temerè cogitatarũ ineptiarũ ueniant: inducta etiam perſuaſione, ut coràm ſpectaſſe quæ diabolus offudit, imaginentur, ita dementat eos, quos ad talia uſurpat miniſteria, ut ſui prorſus non ſint compotes: ſed uelut *κατ' ἀλλοιωσιν*, ea agitent mente, in eaque intueantur, quæ dæmon obijcit: ex ſeſe nihil faciant, niſi quantum aliquando permittitur, & id quidem ut plurimum eſt ridiculum.

At homines, Auguſtino teſte, malarum rerum cupidi, occulto quodam iudicio diuino traduntur illudendi & decipiendi pro meritis uoluntatum ſuarum, illudẽtib. atq; decipiẽtib. eos præuaricatorib. angelis, quibus iſta pars mundi infima ſecũdum pulcherrimũ ordinem rerum diuinæ prouidentiæ lege ſubiecta eſt. Idipſum docent Decreta his uerbis: His portentis per diabolorũ fallaciã illuditur curioſitas humana, quãdo id impudẽter appetũt ſcire, quod nulla ratiõe cõpetit eis inueſtigare. Hæc poteſtas immundis ſpiritib. ideo datur, ut pernicioſos ſibi aptent, hoc eſt prauos homines ſeducant: illos ſcilicet, qui ſpernunt ueritatem, & credunt mendacio, iuxta Pauli ſententiam: Sanam doctri-

Dæmonis ludibrijs quis magis expoſitus.

In ſecũda parte, cauſ. 26. q. 5 Epiſcopi.

2. Tim. 4.

doctrinam non ferent, ſed ad ſua deſideria coacerua-
bunt ſibi magiſtros, prurientes auribus: & à ueritate
quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuer-
tentur, onerati peccatis: ducentur uarijs deſiderijs,
ſemper diſcentes, nunquam ad ſcientiæ ueritatẽ pe-
2. Timoth. 3. uenientes. Hos Paulus uocat filios contumaces, in
Epheſ. 2. quibus agit ſpiritus ille cui poteſtas eſt aeris, eludens
ſubtilitate & dolo inimitabili hæc ſua inſtrumenta, in
ipſius inductiones propendentia: nimirum has men-
tis acie læſas, effaſcinatas, maleque feriatas muliercu-
las: quas ita dementat, ut quicquid illarum phan-
taſiæ ſuggerit, aut quodcunque etiam malum ab ipſo,
uel etiam hominibus, Dei abſtruſa permiſsione
perpetratum eſt, aut quæcunque ludibria præſtigijs
conſpicienda illis oſtendit, eius maleſuadi ſuggeſtio-
ne à ſe deſignata (licet phantaſmate uel inſomnijs ſo-
lummodo nota) perperam credant bis miſeræ, quæ-
ſtionibus ſubiectæ confiteantur, à propria confeſsio-
ne mortis ſententiam audiant, dirisque tandem flam-
mis deuoueantur. Sic in ipſius uerba iuratis, animi &
corporis oculorum aciem perſtringit cacodæmon,
ſic ſibi addictos demeretur, hoc deuotę illi mentis au-
Lib. 2. de Ci- toramentum. Hinc pulchrè Auguſtinus: Maligni (in-
uit. Dei, c. 10. quit) ſpiritus, quos iſti deos putant, etiam flagitia quę
non admiſerint, de ſe dici uolunt: dum tamen huma-
nas mentes his opinionibus uelut retibus inducant,
& ad prædeſtinatum ſupplicium ſecum trahant.

Deluſionũ eiuſmodi modus, & quid in ijs dæmon
ualeat, & quid item nequeat, non inſcitè deſcribitur
in eo libro cui Fortalitium fidei inſcriptio eſt, ubi ita
Li. 5. de Bello legitur: Decima differentia dæmonũ eſt, eorum qui
dæmonum. decipiunt quaſdam uetulas, quæ Xurguminæ ſiue
Bruxæ nuncupantur. Sciendum ergo, eſſe quoſdam
homines apoſtatas in fide, hæreticos & falſos, qui ſei-
ſos uoluntariè offerunt diabolo: qui & eos recipit,
tradit.

Digitized by Google

traditq́ue artes inanes, quibus uidentur ducenta euagari miliaria, & quatuor aut quinque horarum ſpacio redire: item deſtruere creaturas, ſugentes eorum ſanguinem, atque alia perficere maleficia pro ſuo nutu ex dæmonis uoluntate. At à ſatana miſerè decipiuntur, illudunturq́ue non ſolum hæ, ſed & qui eis fidem accommodant. Veritas autem rei ſic habet. Quando peſsima hæc figmenta uſurpare ſtatuerint malæ mulieres, ſe uerbis & unctionibus conſecrant dæmoni, qui eis ad opus ſuum utitur, & cuiuslibet earũ phantaſiam regit, ducitq́ue per loca ab ipſis deſiderata: corpora uerò earum ſine ſenſu permanent, quæ umbra cooperit diabolus, ut nulli ſint conſpicua. Et cum in earum phantaſijs impleta eſſe, quæ uoluerunt, obſeruarit, umbra ſublata, proprijs motibus illas permittit. A' loco autem non fuerunt amotę, ſed phantaſiæ idolum extitit, quale cacodæmon efformauit. Ad illum enim errorẽ tollendũ, quòd corpore trásferuntur, emanauit illud c. epiſcopi, quod ex diſtinctione ac recitatione eius ita probat Ioan. Franciſc. Ponziuibius I. V. doctor: quia poſtquá fecit mentionẽ, quòd illæ mulieres teſtarentur ſe inequitare beſtijs noctu, multaq́ue terrarũ ſpacia peragrare: dicatq; plurimos hac opinione deceptos, exiſtimantes aliquid numinis ac diuinitatis eſſe extra unũ Deũ: mandat, ut patet in uerſ. quapropter, ea omnia reputari falſa, & non à diuino ſpiritu, ſed à maligno talia phantaſmata mentib. hominũ irrogari. Et reddens rationẽ in uerſ. ſiquidẽ: quia ipſe Satan trásfigurat ſe in angelũ lucis. cũ mentẽ cuiuſq; mulieris ceperit, & eam per infidelitatẽ ſibi ſubiugauerit, ilico ſe trásformat in diuerſarũ ſpecies perſonarũ, atq; ſimilitudines: & mentẽ quam captiuam tenet, in ſomnijs deludens, modò læta, modò triſtia, modò cognitas, modò incognitas perſonas oſtẽdens, per quæque deuia deducit. Subiungit poſtea, quòd hoc ſolus ſpiri-

Phantaſiam Lamiarum quomodo regit dæmon.

Explicatio primi canonis ex Concilio Aquir. 2. part. cauſ. 26. q. 5. Volum. 10. Tract. de Lamijs. nu. 45.

2. Corinth. 11.

Lamiæ in ſpiritu equitare.

ſpiritus patitur: & quòd infidelis hoc non in animo, ſed in corpore euenire opinatur. Et adducit exẽplum de Ezechiele propheta, qui uiſiones Domini in ſpiritu, non in corpore uidit: & quòd Paulus non audet dicere, ſe raptum in corpore. Ergo conſtat, quod uenit ad determinandum, non ſolum talia fieri à ſpiritu maligno, non diuino: ſed etiã ea & illis ſimilia fieri in ſpiritu, non in corpore. Et propterea ſequitur, quòd etiã in caſu noſtro, licet uideantur hæ perſonæ dicere, ſe portari à dæmonibus ſub hircorum forma, & ſimiliter dicant ſe credere dominam in cathedra ſedentem, eſſo dæmonem transfiguratum: quòd tamen debet dici, hæc & alia quæ ſe facere confitentur, phantaſticè & in ſpiritu ſibi obuenire. Hæc Ponziuibij concluſio: qualis etiam eſt Grillandi, eam exemplo probantis, quòd in agro Sabino accidiſſe commemorabimus infrà.

Ecclef. 49.
2. Corinth. 12.
Tract. de ſortileg. q. 7. num. 6.

An & quomodo & quando corpora per aerem deferre diabolus poßit.
Cap. XII.

Diabolus ſimia Dei.

NEc mirum eſt hoc dæmonis ſtudium, quo miſeras animas ludificari, deridere ac torquere conatur, uolens imitari atque æmulari, uelut ſimia, quæcunque Dei opera, per angelos bonos expleta: quemadmodum Abacuc prophetam coma capitis ex Iudæa in Babylonem reuerà breui momento translatum legimus, & poſtquam ſuis Danielem placentis refeciſſet, in eundem locum reſtitutum. Nec uerò phantaſticè tantùm in hominum mentibus eum hæc efficere, ſicut dictum ac probatum eſt: ſed etiam uerè corpora ſurripere, ac per aera ferre, tum ipſius & angelorum naturalis facultas ac *δύναμις*, tum uſus & experientia teſtatur: ac primò quidem, quod Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM in pinna templi

Daniel. 14.
An ſpiritus poßint corpora trãsferre.
Matth. 4.

templi constituisse legitur. Omnia enim tentationis illius opera corporaliter ac sensibus corporeis fuisse peracta, & diabolum ei tum in humana specie apparuisse, est multorum Theologorum unanimis sententia. Verùm in hoc discrepant, an Christus à dæmone fuerit delatus, & raptus: an uerò deductus saltem, ut *ipse* pedibus eò conscenderit. Sed quoniam diabolicis hoc persuasionibus fieri oportuit, ut Christus eum sequeretur: secunda opinione reiecta, primam maior Doctorum pars amplectitur. Dicit enim Euangelista, Statuit: non, adduxit, quemadmodum paulo antè, quòd adduxisset eum in sanctam ciuitatem. Proinde asseritur, quo ad Christum, eum corpore fuisse translatum à Satana. Rectè autem argumentatur Thomas, quòd data possibilitate in uno, per consequens datur in omnibus alijs qui sunt eiusdem ponderis & magnitudinis. Christus ergo cum per omnia nobis fuerit conformis, excepto peccato: hominibus idem euenire posse dæmonis insultu, quid obstat? Proinde dæmones nihil agere, nihil efficere, nisi quod κατὰ τὴν φύσιν αὐτῶν, ac naturæ suæ proprietatem sit, posse, iam antè Libro primo demonstratum fuit. Quicquid igitur agunt, non nisi uolente quidem ac permittẽte Deo faciũt, sed sua tamẽ quadã naturæ facultate: ut in habitu & potẽtia sæpe maiora possint, quàm *ipso* actu, quẽ nos plerũq; spectamus: nec ex eo *reliquas* eorũ artes naturales expẽdimus, quas præstare nõ alià ob causam nequeũt, quàm quòd nõ permittãtur. Etenim angelicę naturę ac spiritib. nõ est cõtrariũ, ut corpora quò Deus permittit deferãt. Satan aũt spiritus adhuc est: nec ex lapsu spiritualẽ eius essentiá interijsse, iá in principio ostẽdimus. Atqui angelus p̃ sarẽ detulit Abacuc: angelus Philippũ ex itinere rapuit, ut inuentus sit in Azoto: cur idẽ ergo dæmonem præstare non posse dicemus, si Deus permittat? ut

Thomas in 4. cap. Matth. uers. diabolus autem.

Diabolus Christum corporaliter transuexit.

Thomas d. gl. Albert. Aug. ibid. Bonauent. 2. sent. lib. 2. dist. 7.

Dæmones homines per aërem uehere posse. Trach. qq. 1. part. qu. 11. tit. de mirac. & tit. de dæmon q. 16. art. 10. in fine. Hebr. 2. Rom. 9. 21. Cap. 11.

Aug. lib. 3. de Trin.

Dan. 14. Act. 8.

q a omnes

Quomodo dæmon corpora transportet.

omnes ſentiunt Doctores & Canoniſtæ. Quæritur tamen haud temerè, corpore ne aſſumpto, an ſine corpore per ſe, corpus è loco naturali ſurſum (quod eſt contra motus corporei naturam) euehere poſsint dęmones? Et Thomas quidem eos corpora putat aſſumere, ut naturaliter ac uerè, ſicut noſtrúm aliquis, hominẽ tranſportent: idq; duplici ratione motuum oſtendere nititur. Ego uerò reſpondeo, primùm hoc ipſos eodẽ facere modo quo angeli: & cum diuo Auguſtino, An uerò, ſi hoc angeli faciunt, ut quælibet animalia terreſtria rapiant unde libet, cõſtituantq; ubi libet: aut eos ſine labore non poſſe, aut onera ſentire, credendũ eſt? Quomodo omnia primogenita Aegypti, tantamq; hominũ multitudinẽ unica nocte potuit angelus occidere, ut non præ laſsitudine deſtiterit? Secundò reſpondeo ac quæro, quî corpus illud aſſumptũ, quod hominẽ baiulat ac portat, ſine alio itẽ corpore per aerẽ feratur? Naturale enim ſit oportet. At ſic in infinitũ quærere remus. Quare nõ eſt quòd dicatur, aut angelis aut dæmonib. corpora aſſumẽda ad delationẽ alicuius circũſcripti. Tertiò, quotidiana experiẽtia teſtatur, eos corporib. ad hanc rẽ nec egere, uec uti: quod ego uidi, & impediui Dei auxilio, ſicut Libro primo narraui. Sũt alia multa exẽpla, quib. & homines à dęmonib. è loco in locum, per iuſta tamen ſpacia, deferri oſtenditur, & id ne aſſumpta quidem humana forma. Neq; hinc abſurdi quid conſequitur, dæmonem ſcilicet hac ratione multa contra magiſtratum ac principes, adeoq; rerum omnium ordinem effecturum: ueluti captiuos è carceribus eripere, deliberationes ac arcana principum per homines ipſos manifeſtare, & eos qui in aliorum ſunt poteſtate ac ditione, quocũq; iure, ſuis reſtituere: quemadmodum dicitur, quo tempore Franciſci primi regis Galliæ filij detinebantur obſides in Hiſpania, magũ in Galliam euocatũ è Germania fuiſſe, qui

Tit. de dæmõ q. 16. art. 10. prima parte Tract. qq.

Lib. de ciuit. 13. cap 18.

Sine corpore an dæmõ corpora ferat.

cap. 11.

Non ſemper diabolum corpora per aerẽ ferre poſſe.

Digitized by Google

quitanta credebatur præditus poteſtate, ut poſſet regios pueros per aera reducere, theſaurosq; inueſtigare & transferre.

Boccatius etiam refert fabellam de nobili Lombardo, qui in uniuerſali expeditione Hieroſolymitana, ſe meritum ingens exiſtimans obtenturum, militiæ nomen dederat, ad occupandam terram Sanctam: diſcedensq; coniugi ſuæ partem annuli ſignatorij reliquerat, cũ hoc pacto, ut ſi intra triennium ab ea die nõ rediret, uxori liberum foret, arra hac & ſymbolo neglecto, alteri marito nubere. At ille cum in Iudæa militaret, captus, ac in Aegyptum abductus, Sultano, (quẽ iam olim in Europa peregrinantem, attamen ignotũ, hoſpitio receperat pater eius) propter parentis hoſpitalitatem, uiriq́ue prudentiam ac dignitatem, mox adeò placuit, ut probatis diutina familiaritate eius moribus, tandem eum poſt ſe ſecundum omnibus rebus ſuis præfecerit. Interea cedente die, ac uertente triennio, poſtremum in extremam incidit triſticiam. Cuius ubi cauſam Sultanus expiſcatus fuerat, magum ad uocauit, qui illum in lectulo precioſo conſopitum, & magna auri gemmarumque ui onuſtum, poſtremà trium annorum nocte Papiam in ſummum templum deferendum curauit. Vbi ædituus eum mane conſpiciens, refugit: ac interea dum alijs de ſpectro narraret Aegyptio, obuiam eum habuit ad ædes uxoris properantem. Quòd niſi tum rediſſet ea domum, ab alio ſponſo ueſperi ducta fuiſſet. At illud de Gallię Delphinibus non ſucceſsiſſe quæſtores ærarij tum Caroli V. quàm Franciſci primi norunt, & Helionoræ nuptiæ ſatis indicant. Hoc aũt Boccatij figmentũ eſt: ut & illud, quod ita referã, ut tradũt Galli, de S. Nicolao de Varẽguille, quod duobus leucis diſtat à Nanceo: ſimile illi quod in Legẽda S. Antonij de Hermogene legitur. In ergaſtulo detẽtus Lotharingus quidã Cõſtantinopo-

Decameron. Falſum, arte magica homines deferri per aerem.

Libello, de præcipuis Galliæ ciuitatibus & ſanctuarijs.

Ingens robur. li, tã robuſtus erat, ut Turcę ueriti ne catenas ac uincula diſrumperet, torquem eius cõllo ferreum applicarent, quinq; digitorum craſsitudine latum, ac tres craſſum, ferreis catenis innexum. Huic cum in memoriam rediret ſanctus patrę ſuæ Nicolaus, eum comprecatus ut intercederet pro ſe apud Deum, ita conſopitur. Poſtero mane cum pagi ædituus templum reſeraret, captiuum hunc in uinculis dormientem ad fores offendit: ille uerò è ſomno excitatus, in fano S. Nicolai, quem inuocarat pridie, ſe eſſe agnouit. Re pernulgata, populus accurrit: & poſt aliquot Alleluia decantata à ſacrificis, quatuor accerſiri iubet fabros ferrarios, qui uinculis eum exonerarent. Quæ cum nulla uiderentur humana ui poſſe diſſolui, ecce in conſpectu omnium torques diſilijt, & ueluti Cerbero,

Tum ſtridor ferri, tractaq; catenæ.

Quando corpora deferat dæmon, & an lamiarum. Lib. 1. cap. 21.

Sed hæc & eiuſmodi confícta ſunt: & ut accidant, minimę uorẽdũ eſt. Neq; enim iuſtiſsimus optimusque Deus omnia permittit, omnia concedit Satanæ, quæ uel is uellet, uel ſuæ naturæ ſubtilitate poſſet: ſed ea demùm, quæ decreuit ipſe non ad ſuperſtitionem ſtabiliendam, ſed tum ſaltem, cum aut nos ad frugẽ re

Lib. 3. ca. 17. uocare uult, aut impios punire. Videbimus hoc in capone, qui propter furtum ac periurium eueſtigiò ſublatus à dæmone, nunquam poſtea uiſus fuit. Quare nec in lamias noſtras, quibus ætas decrepita, fantaſia corrupta, & mens læſa, pœnæ ſatis ſunt, dæmonib. hæc uiolenta ludibria exercere Deus patitur: non enim dæmoni colludit.

Qui ſine corpore aſſumpto, corpus ſe aerẽ ferre poſſit dæmon.

Cæterùm quomodo ſine corporibus ſpiritus hi corpora per aerem geſtent, etſi nos tam exactè nequeamus intelligere, quàm poſſumus noſtri motus tarditatem ac rationem: tamen haud admodum mirabimur, ſi conſideremus quàm facile anima noſtra carcerem

cerē ſuū & corpus hoc moueat, ut currat, ſaltet, aſcendat: Spiritus enim & liberior & leuior eſt ſubſtantia, ducens originē ſuam ex ipſo lumine, quod aut ſupra omnia eſt elementa, aut ex ſummo certè elementorū: tum uerò, ſi quæ uentorum ſæpe ui contingunt recolamus: ueluti, uaccas ex Iberia cis Pyrenæos delatas. Ecnephias enim & Typho non niſi repentini ſunt flatus, quorum hic effert, ille defert, & illiſu ipſo repercuſſus correpta ſecum in cœlum refert, forbetq; in excelſum. Ideo lapidibus pluit ſæpe, quòd uento ſint rapti, & coctis lateribus. Romæ in Auentino, in templo S. Sabinæ, quod olim fuit Dianæ fanum, ſaxum nigrum rotundum pendet ab uno aræ latere, quo monachi dicunt diabolum petijſſe S. Dominicum, Deo ſupplicantem: non ſe tamen lęſiſſe, adeò tremebant ei manus & brachia. Eiuſmodi ſaxea moles etiam Coloniæ in templo metropolitano uiſitur, quæ per eius faſtigium iniectæ, trium regum (ut fertur) corpora ibi in ſummo honore cōſeruata atterere perdereq; ſcilicet uoluit diabolus: at ne ea læderentur, retrorſum ſalijſſe, perhibetur eadem fide, qua prius illud aſſeritur. Atq; ſupradictus ille mihi uidetur eſſe modus, quo illum res quaſque corporeas ſurſum deorſum agere poſſe exiſtimo, non tamen ſine Dei arbitrio ac nutu.

Li. 1. cap. 1. ſupra.

Ecnephias Typho. Plinius lib. 2. ca. 58. 54.

Corpus non niſi per iuſta ſpacia ferri, nec eodem tempore diuerſis in locis exiſtere poteſt. Cap. XIII.

ATqui mutare eſſentiam creaturæ, aut efficere ut unum corpus per aliud ſine unius uel amborum iniuria tranſeat, aut maius corpus penetret per ſpaciū improportionatū, ut ita dicā, loco, uidelicet quòd per foramina domorum exigua ingrediantur

Locale loco ſuo conuenire debet.

Matth 19. Marc. 10. Luc. 18. diantur tales fœminæ: hæc per dæmones non magis fieri possunt, quàm ut camelus transeat per foramen acus. Habetur hoc à CHRISTO ipso pro ἀδυνάτῳ.

Corporum penetratio.

Corpus enim, & quicquid loco circumscribitur, hoc est, ut ita loquar, omne τοπικὸν ac locatum, debet esse suo loco proportionatum. Alioquin corporum penetratio admittenda esset: quod contra naturam & omne physicũ principium est. Nam quòd ipse CHRISTVS clausis ianuis ad discipulos intrauit, id nihil aliud sonat, quàm quod indicant præcedentia: Cum clausæ essent ianuæ præ metu discipulorum, Christus uenit ad eos. Non autem, quòd non reseratæ uel apertæ fuerint. Cur enim non cederent præsentiæ corporis Christi, & eius aperirentur clauderẽturq; uirtute? Ita ueteres omnes sensere. Nã ingressus, corporis sui ueritatẽ ostẽdit & Thomæ, cui manus suas & latus: & reliquis, quibus pedes porrigẽs ait. Palpate & uidete, quia spiritus carnẽ & ossa nõ habet. Nihil igitur istorũ quę diximus, efficere poterit dęmon: multo minus, ut unũ corpus uno momẽto diuersis in locis existat. Cũ enim omnia in mensura, numero & pondere disposuerit Deus, singula suũ habent & pondus, & mensuram, & numerũ. Quod ἄτοπον, ἄμιξον & ἀσχημάτιστον, sine tẽpore & loco mouetur, infinitũ est: id uerò non nisi unum est. Reliqua ergo, ueluti spiritus & corpus, & tempore mouentur, & loco. Spiritus etiam substantię sunt, quę à loco circũscribuntur: sicut & anima nostra in loco est, quia alicubi præsens est: & localis, quia quòd alicubi præsens est totũ, alibi non est. Dicunt Iureconsulti: Qui ubiq; est, nullo in loco esse censetur. At non inest animæ linea, superficies, punctũ, sicut corpori: finita tamen est. Vbiq; uerò infinitũ est. Finiti aũt ad infinitũ nulla est proportio. Quod si anima tam est circũscripta, ut cum alicubi est tota, non possit esse alibi: quanto magis terrena corpora? Diuus Augustinus etiam

Luc. 24.

Aristotel. 8. Physic.

Ioan. 20.

Corpus unum duobus in locis non est. Sapient. 11. Vnus Deus ubiq;. Quæst. ad Oros. q. 41. Aug. Augustl. de Spir. & anima, cap. 18. L. filiusfam. §. secũdum. de leg 1. Aristot 8. Phys.

etiam de Christo post resurrectionem ita sensit, ut dicat: Quomodo discipulorum, cum esset in terra, contrectatus est manibus: sic eorum, ascendens in cœlũ, deductus aspectibus: & ita uenturus est, hoc est in eadem carnis forma & substantia, cui profectò immortalitatem dedit, naturam non abstulit: secundũ hanc formam non est putandus ubique diffusus. Corpus enim non est, nisi quod per loci spacium aliqua longitudine, latitudine, altitudine ita sistitur, uel mouetur, ut maiore sui parte maiorem locum occupet, & breuiore breuiorem, minusque sit in parte quàm in toto. His proculdubio de causis beatus Germanus existimauit fieri non posse, ut mulieres nocte simul in caupona essent, & mariti lateribus accubarent. Legitur enim in eius Vita, quòd cum nocte quadam in diuersorio mensa iterum à cœna sterneretur, admirans inquisierit ab hospitibus, cui cœna pararetur? eique responsum sit, bonis illis uiris ac fœminis quæ nocte uagantur. Itaque sanctus uigilare statuit, & ecce multitudinem ad mensam, uirorum ac mulierum uenientem: quibus ille mandans ne abirent, tota familia excitata quæsiuit, num quem ex ijs cognoscerent? His omnes uicinos ac uicinas esse dicentibus, singulorum ædibus perscrutatis, omnes in suis lectulis decumbentes inuenit. Itaque statim omnes adiurauit: qui se dæmones esse confessi sunt. Sic & Simon magus eadem hora in conclaui cum Nerone, & foris cum populo loqui credebatur. Huc etiam pertinet, quod suprà Capite septimo huius secundi Libri, de præstigiatore magico, Magdeburgi cum equulo in aera conscendere uiso, recensuimus.

Epist. 146. ad Consentium.

ad Dardan. epist. 17. lib. 1. cap. 2. de orig. animæ, ad Hieron. Quid corpus.

In uita S. Germani. Lamiæ non esse domi simul & alibi.

In S. Petri Vita.

Lamias non inuehere eos morbos, quorum se fatentur effectrices esse: nec locum merert in historijs, sed inter fabulas, quæ hac de re leguntur, exemplis ostenditur. Cap. XIIII.

Lib. 11. Hist. Scotor. lib. 15. ca. 80. d: Variet. rerum.

Historia mira de Dusso rege maleficio laso, si uera esset.

ADmirabilem huius arguméti historiam ex Hectore Boethio historiographo proponam, ab Hieronymo Cardano tamé refutatam: ut hinc de reliquis eiusmodi enarrationibus eodem censeatur modo. ea ita habet: Duffus rex incidit in morbum, non tam grauem, quàm cunctis uel eruditis medicis (Scotorum tunc uiuendi modi, corporeæq; cõstitutionis, quos nondum peregrini inuaserant morbi, habita ratione) cognitu difficilem. Siquidẽ sine ullo signo bilis, pituitæ, alteriusúe peccãtis humoris redundantiæ, uel ab humano tẽperamento lapsus, Duffum sensim afflixit. Noctu enim sub perpetua uigilia decumbens, in sudorẽ immẽsum soluebatur: interdiu uix dolore, quo nocte laborauerat, leuatus, quieti se dabat. Corpus lenta conficiebatur tabe, effœto simillimum. Hærebat cutis rigida, uenas, neruos, & qua forma ac situ constituta essent ossa humana, spectantibus ostendens. Suauis ac uniformis spirituũ à corde motus: quod tactu cordialis uenæ, arteriæ deprehendere uitale humidũ nihil tẽperie excessisse, demonstrauit. Viuidus illi color, auriũ oculorũq; uigor integer aderat, & tẽperatus: frequentior cibi potusq; appetitus. Hæc sanitatis signa in languente, multoq; dolore affecto, cùm medici admirarẽtur, & quæ suarũ erãt partiũ egissent, nihilq; inuenissent quo superfluus noxiusq; sudor coerceretur, aut quod somnum prouocaret, sed rex in horas magis magisq; sudore & cõtinua uigilia angeretur: uersi ad patiẽtis cõsolationẽ (ná eorũ sentẽtia, huic soli locus supererat) precati sunt ut benè de salute speraret, nec sibi deesset: fore ut externorũ medicami-

dicaminum medicorũq;, quos ipſi ocyus accirẽt, ope, quòd peregrinus & parum eis cognitus eſſet morbus, aduentante uere, ſoleq; (uitæ in animátib. aſſertore) ad nos redeunte, ſanitatẽ cõſequeretur. Obortus eſt ſub id tẽpus incerto authore rumor popularib. ſuſurris, regẽ ueneficarũ mulierũ arte dęmoniaca, & nõ naturali morbo tabeſcentẽ, per tam longa tẽpora corpore & uirib. cõficiẽ: eaſdẽq; apud Forres Morauiæ oppidum, magicã & ſortilegã artẽ in regis pernicié exercere. Horũ fama ilico ut ad regis aures puenit, ne auctus rumor, re propalata, faſcinatrices ut ſuppliciũ euaderent, in fugam ageret: mittũtur in Morauiã, qui an uera eſſent quæ ferebãtur, perquirerẽt. Miſsi nuncij, itineris cauſam diſsimulabant, & ueluti ineundæ pacis gratia inter Duffum regem & coniuratos Morauos, Forres adiêre: noctuq; in arcẽ admiſsi (ſteterat ea adhuc in regis fide) ob quam uenerant cauſam, Doneualdo arcis præfecto, ut imperatum eis erat, exponunt, eiusque fidem & auxilium ad negocium conficiendum implorant. Milites qui in arcis erant præſidio, tenuit nonnihil huiuſmodi rei ſuſpicio. Nam ex proſtituta quadam (erat huic mater ſortilega & incantatrix) dum blandiuſculè eam tractaret amator, de regiæ ualetudinis tempore, modo, perpetuitate, quibus ſortibus, quibus magicis carminibus uterentur Lamiæ, poſteaquam nonnihil audiuerat, ſodalibus indicauit, & illi Doneualdo, Doneualdus autem regijs legatis: meretricemque tempeſtiuam tanti facinoris nunciam (erat ea tum fortè in arce) Doneualdus ad ſe accitam, quæſtionibus quo ordine cuncta gerebantur, & in quibus ædibus, ubi fateri coegerat, mittit intempeſta nocte milites ad rem omnem explorandam. Hi in ſortilegarum ædes

Rumoris huius autor eſſe potuit ſatan. Quorſum hæc aliquis nouiſſet, niſi dæmõ locum deſignaſſet, ubi dæmõtatas animas ad ficticiũ eiuſmodi opus permouiſſe ſe ſciuerat.

Sparſo dæmonis opera eo rumore, de Duffi ualetudine apud Forres uitiata à Lamijs, mulierculas dæmõtatas dein in eiuſmodi ludibriorum apparatũ excitare potuit, ut Duffum & ſubditos in ineruditate confirmaret, eadem feminarũ procuraret, nouaq; in Morauos faces mendacijs incenderet: ſi uera ſit hiſtoria, quod minimè credo.

ædes foribus ui recluſis irrumpentes, ſagarum unam cereum ſimulachrum ad regis Duffi imaginẽ dæmoniaca arte (ut credere par erat) confectum, ligneo affixum ueru ante iguem torrentem: alteram, carminibus recitatis liquorem quendam fundentem ſenſim ſupra ſtatuam inuenerunt. Prehenſæ itaq; ocius ſagæ, coniectæque in uincula, & tractæ ſimul cum ſimulachro in arcem, rogatæque ad quid ſub noctẽ carmina recitantes, effigiem regis igni exponerent? reſponderunt, dum ſimulachrũ igni adhibitum torreretur, Duffum regem in ſudorem ſolui: carminibus uerò recitatis, perpetua teneri uigilia, & ad liqueſcentem ceram macie confici: conſumptam autem ceram, regis mortem continuò ſubſequuturam, ita ſe malos dæmones docuiſſe: ad facinusque exequendum. * mercede à Morauorum primoribus conductas fuiſſe. Perciti ira aſtantes ad anus uerba, confracto ſimulachro, ut ſagas ſcelus graui luentes ſupplicio, flamma conſumeret, extemplò curarunt. Ferunt, ſub tempus quo hæc in Forreſſenſi arce ſunt acta, regem languore leuatum, & nocte abſque ſudore quieuiſſe: poſtridieque redeuntibus uiribus, quæ erãt humanæ facultatis, promptè egiſſe, perinde ac ſi nulla aduerſa ualetudine antea fuiſſet detentus. uerùm † utut res ſe habuit, Duffus recreſcentibus uiribus ſanitati breui reſtitutus eſt.

Poſt huius hiſtoriæ, atque eius argumenti aliarum enarrationem, in hunc ſcribit modum * Cardanus: Doceamus, an inter tot miraculorũ commenta quicquam ueri ſubſit,

Quomodo ſimulachrũ cereum liquefactũ potuit ad regis imaginem confectum eſſe cognoſci? Vnde in ſeiunctiſſimo interuallo, uis toſtionis, liquoris infuſi, ſimulachri & carminum recitatorum, in Duffum reſultare potuit? Quomodo item rex in ſudorem ſolui potuit, & macie confici liqueſcente cera, quum cera igni admota facile & breui tempore defluat, regem autem longo tempore morbo hoc contabuiſſe narretur? Quomodo etiam ex cõſumpta cera mors ſubſequi? Ob præfractiores, in figmentum hæc annoto.

Deluſus itidẽ fuit magiſter Ioannes Legereti præſidens Sabaudus, qui ſe magicas cõponere imagines potuiſſe confeſſus eſt, quibus Philippum Sabaudiæ ducem læderet.

** Huc ſpectabat illa ſathanæ uox, ut nouis facibus regem & Morauos inflãmaret, præterquam quòd illæ miente deluſæ, morti ob falſam perſuaſionẽ objicerentur: ſi uerum eſt quod ſcribitur.*

† Hic hiſtoriogra-

Digitized by Google

sit. nam maxima eorum partem fabulosam esse, atque confictam, uel ipsi qui hæc constantissimè astruunt, negare non audent.

Quæ igitur Boethius refert, condendæ historiæ haud iucundæ non ignauus author, alliciendi lectores causa conscripsit: ut quos Scythica facta moresque, tum regionis descriptio non delectarent, fabulæ saltem tædium minuerent. Neque id uitiosum historico: sed ubi historia per se sterilis est, licet eam iocis ac fabulis exornare. Quamobrem & iure ab his T. Liuius abstinuit: & Herodotus iustè damnatur, & Saxo Grammaticus laudatur. Tum uerò maximè accedit, quòd hæc Boethius scripta inuenit, & factum ipsum extra historiam est. In ipsa autem historia enarranda, utpote moribus gentis, bellis, prælijs, numero cæsorum, aut nominibus eorũ qui prælijs interfuerunt, quiúe strenuè se gesserunt, familiarum initijs, causis bellorum, temporum ratione, gestis ac serie principum, quibus tanquam membris historia constat, fuit diligentissimus. Quinetiam in his quæ ad historiam pertinent, nihil tam exiguum fuit (talia autem sunt, regionis & urbium situs, magnitudo, oppida, insulæ, nemora, montes, plantarum noua genera, animalia quadrupeda, aues, serpentes, pisces, soli fœcunditas, uentorum uicissitudines, cœli clementia, stagna, paludes, distantiæ, cæteraque omnia quæ rara sunt, intelligendæ historiæ accommodata) quod neglexerit, omiseritúe, aut secus quàm esset enarrauerit. In talibus uerò existimauit ornandam historiam, seu quòd uera esse crederet, alioquin sacris philosophię haud initiatus. Quę autem Berna & Pinnetus (quorum pòst, ubi de Incubo agitur, meminimus) & noster ille rusticus, uitrum capillos clauosque euomens, & sonum confracti uitri in uentre, & horarum ictus in corde sentiens, aut uidere,

phum hæsitare uides, an sagarum opera, uel quomodocunq; factum sit, ut Duffus conualuerit.

* *De uariet. rerum lib. 15. cap. 8.*

Superiorum historia de Duffo refutatio.

Historia huius rustici lib. 3. cap. 7. describitur.

dere, aut audire ſibi perſuadebát, partim uera, partim falſa eſſe reor. nam uerè aliquid uidere, diuq; in uiſione perſeuerare, ni aliquid ſit quod uideatur, abſurdũ eſt. Vident tamen quædam, tum audiunt: atq; cauſam horũ in atram bilem reijcere oportet, quæ partim cibis & potibus, & aere & mœrore, timoreq; paupertatis, partim à cœli conſtitutionibus, partim ex conſuetudine aliorum delirantium contingit. Habebam ego olim amicum, cui contigit, ut in una harũ uallium octodecim mẽſes cõmorari cogeretur. Vbi rediſſet ad me, multa de his incredibilia, quáuis philoſophiæ haud ignarus, enarrabat. admonui hominẽ ne amplius talia proferret, ni pro fatuo haberi uellet, & uitæ periculũ ſubire. Inmiſcuit itaq; ſe negocijs arduis: cõmutata q; uictus ratione, dum aliorũ conſuetudine fruitur, ad ſe redijt. Seminis quoq; ac menſtrui ſanguinis retentio, plurib. cauſa eſt huius morbi, aut ortus, aut incrementi. In uniuerſum, tribus maximè hæc deceptio cõſtat: atræ bilis imaginibus, conſtantia ipſorũ qui hac labe correpti ſunt, ac fraude iudicũ. Nam olim permiſſum erat, ut idem accuſarẽt, condẽnarẽtq;, ad quos dánatorũ bona redibãt. Vnde ne hos miſeros adeò iniuſtè damnare uiderentur, multa fabulæ addebant. Cæterùm in illorũ examine, cõfeſsionibusq; nihil nõ inane aut falſum, aut inconſtans, aut nullius momenti reperiebatur, præter contemptã religionẽ. Quædam enim Chriſtum abnegabant, aliæ ſacrificiũ ipſum inter ueſtes cõſuebãt, cõſpuebãt aliæ imagines diuorũ, atq; alia ſimilia ppetrabãt. Sublata primùm in hos miſeros ac inſanos poteſtas fuit à ſapiẽtiſsimo ſenatu Veneto: cũ animaduerteret eò progreſſam illorũ luporũ rapacitatẽ, ut omnino innocentes dánarent ſpe prædæ: neq; contemptor diuini cultus quærebatur, ſed diuitiarũ poſſeſſor. Inter hæc exorta eſt Lutheranorum ſecta: cuiq; in hac, quòd per urbes propagaretur, non iam miſeri,

Dominicani.

Opes aliorũ, non religionẽ quærunt iniqui iudices et inquiſitores.

miſeri, ſed opulenti deprehenderentur, omiſſa priorũ cura, ad hos conuerſi ſunt. Sed nunc cum illis mitius agitur, ut omnia uel ſtulticiæ uel auariciæ plena eſſe comperias. Hi ergo (ut ad propoſitum redeam) quandoq; ſibi uidere quædam perſuadebant, atque audire: poſtmodũ rem ipſam ex propria leuitate augebãt mẽdacijs, tum uerò mutuis colloquijs (ut dici ſolet) è cu liceelephas exoriebatur. Nam & pleriſq; hominibus quandoq; aliqua inſolita uidentur, audiunturque: ſed ea contemnentes, ſanoq; iudicio abigentes negligũt. Hucuſq; Cardanus: qui interdum contigiſſe quoque perhibet, ut aliquis, quem maleficio affectum uoluerint hæ mulierculæ, naturali cauſa eodem tempore in morbum maleficio congruum inciderit: quo cognito à maleficio prognatum eſſe credebatur, quoniá morbi natura & tempus conueniebant. Sic anui dementatæ falſa ſuggeſtione phantaſiam uitiat naturalis morbi, illiusq; exitus conſcius dæmon: & reliquos ob incredulitatem eo modo illudi permittit Deus. Quum uerò cenſores à rerum naturalium cognitione eſſent alieni, minusq; in literis Sacris exercitati, in hiſtorias (quicquid id eſt) ex ſua opinione retulerunt: quod paulatim auctum exornatumque, materiem uberem huic ſtulticiæ præbuit.

Præterquam quòd huiuſcemodi narrationes à compluribus in hiſtorias relata ſunt, qui tum ob imperitiam rerum, tum per nimiam credulitatem quicquid aut uulgo iactatur, aut ab alijs traditur, non ſolum fieri poſſe, ſed etiam reuera contigiſſe ſibi perſuadent ex ſuperiorum temporum exemplis: quæ cum fabularum ſint inuolucro tecta, fidem hiſtoriæ ſibi uendicant apud illos. Sic illa de Duſſo mendacia uidentur, & originem & auctoritatem ſumpſiſſe, à poetarum narrationibus de Meleagri Oenei regis Ætoliæ filij interitu, ſtipite

ſtipite fatali combuſto. Cum enim grandis aper Ætoliam deuaſtaret, Meleager ad eum occidendum conuocauit proceres. Ex quibus Atalanta uirgo cum aprum prima uulneraſſet, Meleager eius amore captus poſtquam aprum occidiſſet, ei caput apri dono dedit. Quod ægreferentes duo Meleagri auunculi, caput uirgini uolebãt auferre: ſed Meleager illos occidit. Tum Althęa ſoror occiſorum, & mater Meleagri, ut necem fratrum uindicaret, fatalem ſtipitẽ igni imponens, Meleagrum pariter exuſit. Nam Meleagro recens nato, Althæa mater uidit Parcas igni ſtipitem imponere dicentes: O puer tam diu uiues, quam diu hic ſtipes. Althęa ergo Parcis abeuntibus mox ſtipitem igni ſubtraxit, & diligenter cuſtodiuit. Iam uerò erga fratres pia, ſed erga filium impia, illum ſtipitem rurſus igni impoſuit: quo combuſto, Meleager etiam exuſtus eſt.

Ouid. lib. 8. Metamorph.

Stipes fatalis.

In Annalium Flandricorum lib. 16. ſcribit Iacobus Meyerus: 1 Legi aliquid horrendum contigiſſe Atrebati anno quinquageſimonono ſupra milleſimum quadringenteſimum, complures ſcilicet fuiſſe inhumaniter igne crematos, qui nocte occultas coitiones habuêre cum diabolo, unde 2 magnam accepêre pecuniam. Viri primarij mulieresque complures indicijs crematorum deprehenſi, 3 quidam capti & ſæuiſſimis tormentis admoti: 4 alij pecuniæ ui redempti: 5 nonnulli ſolum uerterunt: 6 quidam uerò in pœnis adeò cõſtantes fuêre, ut nihil cõfiterentur. 7 Fuiſſe referuntur quidam ex iudicibus adeò deteſtabiles, ut quoſdam ſibi inimicos indicari curauerint tanquam conſcios, reis in tormentis ad hoc coactis. 8 Addunt in nocturnis illis conuentibus ex omni ordine ſtatuque mortalium uiros mulieresque interfuiſſe, & eos ibi diabolum in humanam effigiem transformatum adoraſſe, cuius tamen nunquam uidebant faciẽ,

in

in illius uerba mandataque iurasse : 9 conuiuio ab illo parato largiter epulatos, 10 inde extincto omni lumine quemq; cum sibi proximè oblata promiscuè concubuisse: sine ope diabolica in sua unde exierant, loca restitutos.

1 Hæc lecta & scripta, ut in hoc negocio diabolico multa alia, ex errore uel confessionis uel iudicum uel uulgi.

2 Pecuniam diabolus polliceri uel falsa ingesta opinione, uel apparenter solet, eaq; pollicitatione suos ditare: sed non exoluere, imò eiusmodi ludibrijs ludificari.

3 Vides iudicum imperitiam, iniquitatem, sęuitiam & tormenta non ferenda.

4 Quòd iudicum auariciam pecunia satiare maluerint, quàm in innocentia excarnificari, & ad cõfessionem enormibus torturis compelli.

5 Vt euitarent sanguinarias truculentissimorũ iudicum carnificumque manus, licet fœminæ innocentes reuera existerent.

6 Distracti cruciatibus fuêre, qui in innocentia cõstantes fuêre.

7 Inde liquet, quæ flagitia in carceribus sępe extorqueãtur, potissimũ in hoc negocio obscuro & dęmoniaco, atq; à iudicib. priuatę ultionis, rerũq; alienarũ studio nimis cupidis, quinimò insatiabilib. harpyis.

8 Quod ex omni ordine statuq; mortaliũ, &c. scribat, meras fuisse præstigias, nil nisi ludibria, uitiatam phantasiam, mentem læsam, imò somnia merà, quilibet alicuius indicij, haud obscurè intelliget.

9 Somnorinũ cõuiuiũ, id quod hora matutina quũ surgerẽt, & more solito pòst esurirẽt facilè senserũt.

10 Vbi nullũ erat lumẽ, extingui minimè potuit, *inde* somniũ est merũ, uti & cõgressus ille promiscuus, quũ è suo lecto nõ fuisset moti, quare & sine negocio,

& dæmonis ope reuera ſuis ſtationibus, quas non reliquerant, reſtituebantur, nihilq; uerius in tota ea narratione exiſtit. Hoc modo ſi reliquæ eiuſmodi hiſtoriæ excutiantur, detegetur mendaciorum pallium.

Stulta Lamiarum phantaſia, & hiſtoriarum eius argumenti falſitas, ex Ioannis Grammatici hiſtoria Danica demonſtratur. Subiungitur & aliud lepidum phantaſticæ mulieris exemplum. Cap. XV.

STulticia hæc phantaſtica ut omniũ oculis euidẽtiſsimè pateat, ex Ioáne Grámatico aſſcribá bona fide hiſtoriá, ab eo ut uerá inter reliqua intextam: quá tamẽ merè mendacẽ, aut mẽdacijs egregiè excultã (quod eq dẽ cũ docti alioqui uiri uenia dictũ cupio) facilè is iudicabit, qui ad rationis trutiná reuocarit, nũ grato, imò uiruléto epuli guſtu, rationis atq; eloquẽtię ſummũ munus, ac manuũ feliciter cõferendarum donum conſequi quis poſsit. Ita ſcribit *lib. 5.* Hiſtoriæ Danicæ: Erant Ericus & Rollerus *Regneri* pugilis filij, patre eodem ſati, diuerſaque editi matre. Matrem quippe Rolleri, eandemq; Erici nouercam, *Cracæ ſagæ.* Cracam uocabant. Mittitur Rollerus à patre, cognoſcendi cauſa, quę domi interim dum abfuiſſent, eſſent acta. Is ut maternum fumare tugurium uidit, foris accedens, paruulũq; foramen furtiua luminis applicatione traijciens, introſpecta æde, animaduertit matrẽ in furni cacabo coctilia pulmẽta uerſantẽ. Suſpexit præterea tres colubras ſupernè tenui reſte depẽſas, ex quarũ ore profluа tabes guttatim humorem epulo miniſtrabat: duæ quippe colore piceæ erant, tertia ſquamis albida uidebatur, reliquis modicò eminentius penſa. hæc nexũ in cauda geſtabat, quũ cæteræ immiſſo uẽtri funiculo tenerentur. Ille rem maleficio cõſentaneá ratus, ſilentio quod uiderat preſsit, ne matrẽ ueneficij ream aſtruere putaretur. Ignorabat enim

inno-

innocuam anguium extitiſſe naturam, neſcius quan-
tum uigoris illo epulo pararetur. Superuenientes
deinde Regnerus & Ericus, ut fumidam aſpexêre ca-
ſam, ingreſsi diſcubitum petiuêre. Quibus ad men-
ſam ſitis, Craca priuigno filioque unà cibum captu-
ris, catillum diſcoloris dapis admouit. Pars quippe
picea, ſed croceis guttis interlita, pars albida uideba-
tur: quippe pro uaria ſerpentum ſpecie, geminus pul-
tem color infecerat. Cuius quum ſolam uterq; parti-
culam delibaſſet, Ericus non ex colorũ habitu, ſed in-
temi uigoris effectu epulas æſtimans, nigrantẽ dapis
partem, ſed fuſco potiore confectam, catino quàm ce
lerrimè uerſo ad ſe tranſtulit: albidamque ſibi admo-
tam prius Rollero applicás, cœnam felicius geſsit. Et
ne mutationis induſtria notaretur, Taliter (inquit)
æſtuante freto puppim in ptoram referri ſolitam. Nec
tenue uiri ingeniũ fuit, induſtrij operis diſsimulatio-
nẽ à nauigij cõſuetudine mutuãtis. Ericus itaq; fauſta
iã dape refecto, interna ipſius opera ad ſummũ huma-
næ ſapiẽtiæ pondus euaſit. Quippe epuli uigor ſuprà
quàm credi poterat, omniũ illi ſcientiarũ copiã inge-
nerauit, ita ut etiã ferinarũ pecudaliumq; uocũ inter-
pretationẽ calleret. Neq; enim ſolũ humanarũ rerum
peritiſsimus erat, uerùm etiã ſenſuales brutorũ ſonos
ad certarũ affectionũ intelligẽtiã referebat. Prętereà
tam comis atq; ornati eloquij erat, ut quicquid diſſe-
rere cuperet, continuò prouerbiorũ lepôre poliret.
At ubi ſuperueniens Craca concham tranſpoſitã, par
temq; pultis potiorem ab Erico comeſam cognouit,
fortunã filio præparatã, priuigno ceſsiſſe condoluit.
Cui mox gemebunda ſupplicare cœpit, ne unquam
ſua fratrem ope deficeret, quem ipſius mater tot no-
uæ felicitatis opibus cumulaſſet: quippe ſapido u-
trius epuli guſtu, rationis atq; eloquentiæ ſummam,
necnon gerendorum proſperè conflictuum gratiam

æſſequutus uidebatur. Adiecit quoque, Rollerum propemodum conſilij capacem, futurumq; ut deſtinati ſibi obſonij prorſus expers non eſſet. Monui quoque, ſi ſuprema neceſsitatis uiolentia poſtularet nominis ſui nuncupatione remedium celerius eſſ quærendum: affirmans, ſe diuina partim uirtute ſubnixam, & quaſi conſortem cœlitum, inſitam numinis geſtare potentiam. Ericus ſe ad aſtandum fratri, naturâ pertrahi dixit: probroſum referens alitem, qui proprium polluat nidum. At Cracam magis propria moleſtabat incuria, quàm fortuna filium grauaret aduerſa. Artificem enim ingenio ſuo deludi, magnum olim ruboris incitamentum fuit. Hæc Saxo. Quòd nulla creatura, multo minus uirulenta anguium tabes extillaticia, gignat rationis & eloquentiæ ſummum donum, aut proſperitatem in bellis donet, ſed peculiaria illa Dei eſſe munera, tam eſt manifeſtum, ut bonarum horarum malè impenſarum meritò *inſimulari* debeam, ſi huic conuellendæ hiſtoriæ *diutius* immorer. Præterea ſi confectum hoc uenenoſum epulum ab Erico uoratum illis pollebat uiribus, quare in Rolleri filij uſum non denuò adornabatur cautius, maximè cum inſitam illam numinis potentiam ſecum geſtaret Craca? niſi mendaces huius condimenti uirtutes ſemel alicui edenti conſecratas, cum benedictione qua Iſaac filium ſuum Iacobum confertim extremò bearit, cõferendas, ridiculè quis urgeat. Mirandum interim ſummopere, tam manifeſta mendacia à præclaris illis ingenijs inter res uerè geſtas deſcribi, citra præmonitionem commenti alicubi lecti uel auditi: ſic tutior earum foret lectio.

At fabularum pertæſus, factum uerum ſubnectam, non illepidum, nec à noſtro inſtituto planè alienum, effœtæ cuiuſdam mulieris phantaſticæ. Phantaſticos enim quandoque à communi ſenſu deuios appellat uulgus:

Phantaſtici.

vulgus: & phantaſiam, intellectus uel rationis, uel cogitationis deprauationem. Ea miſera in Vualdſaſsia conficiebat pharmaca, & uaticinabatur circa annum 1555. Quamobrem ab earum ditionum adminiſtro ad quæſtionem uocata, uolens interrogata deludere, amentiam aliorum exprobrabat, qui eam ſectarentur. Cùm uerò tormentorũ minis grauius premeretur, ſe inquit ex eorum eſſe numero, qui uagabundi Germanis dicuntur ſpiritus, & quotannis qua ter corpus quaſi exanime relinqui, ſpiritu interea longius euagante ad ſolennes cœtus, conuiuia & choreas, quibus quoque intereſſet Cæſar: atque ſibi codicillorum à Cæſarea maieſtate donatorum authoritate, licere medicari, futura prædicere, necnon ſpiritu euolante eos celebrare conuentus. Iuſſa eos oſtendere, protulit literas Latinas ſacræ initiationis N. ſacellani Cæſareæ maieſtatis, nunc epiſcopi, in expeditione uerſus Saxoniam Egeræ perditas: item agyrtæ cuiuſdam ſchedas addidit, quibus ille ſua unguenta, & execandi calculi artem, idque genus reliqua prędicabat. His teſtimonijs ſubnixa male feriata, ac à dæmone proculdubiò deluſa (ſi ex animo hæc dixerit) anus, nihil nõ ſibi licere in propinandis pharmacis & diuinationibus confidebat. Sed ut deſiſteret reſipiſceretque admonita, exilio puniebatur. Interim tamen ſibi reſtitui codicillos maximopere cupiuit, ſine quibus nullum fœlicem ſucceſſum ex arte cõſueta ſperari poſſe, perſuaſum fortaſsis habuit. Corpus autem eius tanquam exanime uiſum eſſe quum alij aſſererent, illi ignem admoueri, ſi denuò ita ſpectaretur, prudẽter antea admonuerat Vualdſaſsiæ olim adminiſtrator Dominus HENRICVS VVESIVS, LL. Doctor conſultiſsimus, qui hæc mihi ordine retulit. Legerat is fortaſsis in libro Conformitatum, de fratre Rodicofano apud focum dormiente, cuius ma- *Phantaſia. Hiſtoria uera.* *Fol. 64.*

nui dæmon ignitum carbonem admouerat: quem alter mox experrectus, ex diaboli manu eripuit, ut eo illum feriret, nisi euanuisset.

Aerem nullo modo à Lamijs turbari posse: & quomodo in hanc potentiæ suæ persuasionem à diabolo inducantur. item fruges non excantari. Cap. XVI.

In aere concitando quomodo à dæmone illudantur Lamiæ.

SIngulari insuper ratione in aere concitando illuduntur hæ aniculæ à diabolo, qui simulatque ex elementorum motu, & naturæ cursu, citius faciliusque quàm homines, mutationem aeris & tempestates fore præuidet: uel alicui infligendam ex abstrusa Dei uolũtate plagam, cuius ipsum spectat exequutio, intelligit: tunc harum mulierc ularum mentes agitat, uarijsque imbuit imaginibus, & suggestione multiplici, quasi ob inuidiam in proximum, uel ob uindictam aduersus inimicum sint aerem turbaturæ, tempestates excitaturæ, & prouocaturæ grandines. Itaque eas instruit, ut quandoque *fili*ces post tergum, occidentem uersus proijciant: aliquando, ut arenam aquæ torrentis in aerem conijciant: plerunque scopam in aqua intingant, cœlumque uersus spargant: uel fossula facta, & lotio infuso uel aqua digitum moueant: subinde in olla porcorum pilos buliant, nonnunquam trabes uel ligna in ripa transuerse collocent, & alia id genus deliramenta efficiant: atque ut arctius eas satan illaqueet, diem & horam sibi dictis rationibus notas præfigit. Quum uerò successum hæ uident, nimirum quascunque desideratas in aere turbationes, magis confirmantur: quasi euentus hic subsequatur ipsarum operationem, qua ne aquæ quidem stillam elicere possent. Nec sanæ mentis hominem opinari decet, futili uesanarum mulierc ularum actioni obedire elementa,

menta, & ad harum nutum inſtitutam à Deo naturalium rerum ſeriem impediri uel inuerti: quod haud dubiè cõtingeret, ſi harum arbitrio tempeſtates, pluuię, grandines & fulmina inſeruirent, ut quandocunque & quomodo hæ iubeant, ea inſequantur: ſic quoque diuina potentia ab humana uoluntate ſuperaretur tanquam in ſeruitutem redacta, ut pulchrè docet Hippocrates. Recta itaque erit ſententia hæc Senecæ: Rudis adhæc antiquitas credebat, & attrahi imbres cãtibus, & repelli: quorũ nihil poſſe fieri tam eſt palàm, ut huius rei cauſa nullius philoſophi ſchola ſit intranda. Si autem maligna imprecatione, aut certa uerborum obmurmuratione, ſe aliquid non uulgare perpetrare poſſe, in animum induxerint, cum Socrate dixerim, incantationes eſſe uerba animas decipiẽtia humanas, aut ſecundum interpretationem, aut ſecundum timoris incuſsionem, aut ſecundum deſperationem: quæ ſanè ne pili quidem facienda ſentio, quum nullum effectum reuera naturaliter producere queant, nec ob id etiam ſanitatem in morbum cõmutare, quanquam ijs ſe poſſe falſò arbitrentur uetulę. at eiuſcemodi morbi à diabolo, conniuente Deo, ob horum hominũ incredulitatẽ, maleq; conceptam de ſagarum potentia opinionẽ, ſæpenumero accerſentur, infliguntúrq;. Idem dictum uolo de frugibus, quę nullo modo incantationũ uerbis aut imprecationib. lędi poſſunt, ſed à dæmone quidem, Deo concedente, uel ueneficijs: multo minus eæ queũt aliò traduci, aliã licet opinionẽ ex poetarũ uberib. hauſerint ueteres, ad nos quoq; deriuatam. Hinc celebratur illa duodecim Tabularum lex:

In libel. de Epilepſ.

Incãtationũ uerba nihil poſſe.

Agrum non poſſe à Lamijs excantari, nec lædi, ſed à dæmone uel ueneficijs. Sub tit. de iniurijs, aliàs delictis. l. 9. al. tit. 11.

QVI FRVGES EXCANTASSET, POENAS DATO: NEVE ALIENAM SEGETEM PELLEXERIS EXCANTANDO: NE INCANTANTO, NE AGRVM DEFRVGANTO.

Plin. lib. 18. cap. 6. Vera autem carmina & ueneficia quib. ſegetes pelliciuntur, atq; in agrum transferantur, docet C. Furius Creſinus: qui e ſeruitute liberatus, cum in paruuo admodum agello largiores multo fructus perciperet, quàm ex amplisſimis uicinitas, in inuidia erat magna, ceu fruges alienas pelliceret maleficijs. Quamob rem à Sp. Albino curuli die dicta, metuens damnationem, cum in ſuffragium tribus oporteret ire, inſtrumentum ruſticum omne in forum attulit, & adduxit filiam ualidam, atque (ut ait Piſo) bene curatam ac ueſtitam, ferramenta egregiè facta, graues ligones, uomeres ponderoſos, boues ſaturos. poſtea dixit: Maleficia mea Quirites hæc ſunt: nec poſſum uobis oſtendere, aut in forum adducere lucubrationes, uigiliasq; & ſudores. omnium ſententijs abſolutus itaq; eſt.

Meritò igitur ſummopere admirari, grauiterque ex animo dolere cogor, annis ſuperioribus apud ea Imperij, eiq̃ cõtigua loca, ubi clarius ſonare Euangelij uox creditur, ob uitiatã tempeſtate uineam, diſiectam quę adhuc in herba erat meſſem, non ad Dei uel probantis uel punientis manum, mentis oculos conuertiſſe magiſtratus: ſed ea neglecta, ad deliras lubricæque mentis mulierculas numero plures reſpexiſſe, easque in ſqualidos carceres, dæmonum hoſpitia & diram carnificinam pertraxiſſe, ubi in excitatæ tempeſtatis & inuectæ iacturæ confeſsionem adactæ, Vulcano ſolenniter conſecratæ ſunt. Mente aũt deluſas fuiſſe à diabolo, qui earum phantaſiam ludibrijs præſtigijsq; corrupit, ut ſe feciſſe quæ nõ potuère, confeſſæ ſint (quemadmodũ ſolent obſeſsi, melancholici, incubo preſsi, Lycaones, cynanthropi, dementati, fatui & pueri) dubium eſt minimè. Non enim mulieris malitioſæ, aut alterius maligni hominis uoluntati & potẽtiæ aerem uel elementa, ut proil

lorum

lorum imperio noceãt, ſubieciſſe iuſtũ & multæ miſe rationis Deum, ſatis demõſtratum eſt. Si diabolo poteſtas eſt aeris, hic Dei ſolius permiſsionem deſiderat *Epheſ. 2.* expectatq;, nocendi ſemper cupidiſsimus: ut hoc nomine abſurdum errorem eſſe, ingenuè dicã, ſi quis mulieris uetulæ, amentis & maleficæ imperio ſubijci diabolum credat. Hæc quidẽ ita illi ſubiacet, ut cogitatione, ſermone & actu, illius ſæpe uoluntati morẽ gerat: uerùm ipſe profectò huius nutui pro ſua libidine obſequi poteſt minimè, etiamſi uterq; idem expetat, cũ Dei ſolius ſemper, & quandoq; fideliũ eius miniſtrorum imperio obedire compellatur. In reb. corrumpendis aeris conturbati uim, uel quocunq; modo, unius Dei nutum & conſenſum præſtolatur ſpiritus procellarũ, ubi ſuos uel explorare uel caſtigare inſtituit Deus: cuius miniſtri ueri, in Chriſti nomine, dæmonium ſubinde pellere poterunt. Proinde hos qui ueritatis luce ac radijs ſibi oculos configi arbitrantur, in aliam decuit traducere ſentẽtiam & magiſtratũ & plebeios: & quum ſedulò grauiq; ſermone ab idololatriæ flagitio auditores reuocare conentur, hanc quoque eius nefandiſsimam ſpeciem explicare oportuit, qua lamijs attribuitur id, quod ſolummodo ad Maieſtatem diuinam pertinet, tempeſtates nimirum pro ſuo arbitrio ciere, & grandinem prolicere: item quando in rebus afflictis eò uſque deijcietur animus, ut ſuperſtitem adhuc eſſe Deum, qui opem ferre queat, uix credatur.

Si quæ fatentur dementatæ anus, præſtare ualerent, uix in generis humani ſuſtentationem frumenta ſupereſſent: immò nihil in rerum natura incorruptũ permaneret, nec quidem ipſe homo conſiſteret: proinde etiam non tanto opus eſſet apparatu in bellis, ubi nihil non inſtrumentorum & materierum peſtilentiſsimarum cum grauiſsimis ſumptibus effingi-

tur, quo hoſtis in perniciem cogi, ager funditùs corrumpi, ſegetes prorſus diſsipari, uites radicitùs euelli, aquæ penitus uitiari queant: ſolum hic eiuſmodi uetula, quam Lamiam dicunt, uoto & opinione celerius, unico nutu non modò hæc efficiet, uerùm etiam copias ita affliget, urbesq; & regiones cóquaſſabit, ut ſe felices fore ſint ſperaturi aduerſarij, ſi in deditionẽ permittantur. Quid hic opus ſumptuoſis tormentis? quid pulueris illius diabolici molę? quid globorum & ſphærularũ aceruis? Quid mixto in funeſtiorẽ pnicié lardo, uel quacunq; alia peſte? quid igne in exurendis oppidis, arcib. & pagis? quid numeroſa illa mancipiorũ ſathanæ caterua? quid equitum cataphractorũ turba? Vnica hæc noſtra Empuſa, ſola Lamia, omnipotẽtiam hic ſuá oſtendet, quæ etiá in Turcam erit ablegáda, ut à ſubſidij in perpetuum Chriſtianiſmi hoſtem colligendi onere Germania ſemel ſubleuetur, libereturque. In media profectò luce cæcutijſſe uidemur, qui amplam hanc occaſionem tam ſtupidè neglexerimus. Sed dæmonis ope ſublimia hæc operari noſtras ſagas, nec illius auxiliũ à Chriſtianis admittendũ eſſe, reſpõdebitur. Hic uiciſsim mihi explicari uelim, cuius ope diſsidia ſeminentur, propagenturque inter Chriſtianos: cuius inſtinctu & adminiculo hos adeò temerè, frequenter ob rẽ nihili, faſtu uel inſolẽtia turgidos bella mouere, urbes pacificas euertere, regiones uaſtare florentiſsimas, ſanguinem innocentem quàm poſſunt affluentiſsimè cum multa tyrannide effundere contingat: ubi uiolentię, ſtupri, adulterij, rapinæ, latrocinij, & nefandiſsimorum quorumcunq; ſcelerũ tam in amicos, quàm in eos quos hoſtes uocant, quinimò dæmoniacæ colluuiei & flagitiorum ſathanicorum frequentiſsima ſchola & aſylum ſecuriſsimum? Quis hic architectus, quis Imperator, quis dux & rector? Si exitioſis id genus monſtris quibuſcumque & diaboli

boli organis in bellis locus eſt, quare ille denegabitur noſtris Lamijs: quæ non uulgari ratione, ſecundum horum hominum opinionem, omnia perdere, cœlum terræ miſcere, & hoſtem in ordinem redigere poterunt, etiam citra ſanguinis effuſionem, ſi ita uoles: uel cum grauiſsimis eius cruciatibus, pro ſuo arbitrio & libidine, citra ullam hæſitationem, & ſine ſumptibus? Eam de Lamiarum potentia perſuaſionem ad nos à mendacibus poetis deriuatam, in multorum etiam piorum animis tam tenaces adhuc egiſſe radices, ex animo frequenter lugeo: at durum illud flagellum peccata noſtra mereri certum eſt. Quanquã uerò, dæmonis inſtinctu dicta facinora perpetrare homines, obijcietur: & uice uerſa, diabolum ex prauorum hominum ſuggeſtione & uoluntate quoque operari: hic reſpondeo, ea non conſequi neceſſariò: & oportere diſtingui rerũ ſubſtantias, unde actiones producuntur. Alia enim eſt proprietas dæmonis, Dei ſpiritus miniſtratorij: alia terreſtris hominis. Ille quidem ut ſpiritus, in hominem ſe inſinuare, eumq; agitare poteſt, unde dæmoniacus, uel à dæmone obſeſſus dicitur homo: nequit tamen in dæmonem ſpiritum ſe uiciſsim ingerere homo terreſtris, ut inde ſimiliter nomen mutuetur, opereturq;.

Graſſante crudeli bello inter reges Danię & Suecię Anno 1563. ex caſtris Danicis ſcriptum eſt, Sueciæ regem inter ſuas copias circumducere quatuor uetuſtas Lamias, quæ carmine omnem Dano præpedirent uictoriam, ut nullum poſſet hoſti facere damnum: & ſi qui à Sueciæ rege cingerentur obſidione, redderentur imbelles, atque in deditionem proni. Ac licet famæ huic prius nulla fuiſſet data fides, poſtea tamen unam ex his Lamijs captam fuiſſe à milite generoſi Comitis à Schuuartzenburch Gunthardi, ducis exercitus, quæ ea confiteretur, ſcripto

pro addebatur: deinde circa uias in puteis & locis aquosis limosisque inuenta fuisse extracta longè fila, quibus ligneæ cruces multæ alijque characteres appendebant.

Leuit.20. Deut.18. Si uera est historia, grauiter utrinque delictum est, contra manifestum Dei mandatum: à Suecis, quòd uetitam opem accierint: à Danis uerò, quòd sibi à magicis illis præstigijs & dæmonum ludibrijs timuerint. Enimuerò amentes illæ anus reuera nihil hic potuêre, quanquam secus fortassis erant persuasæ à mendaciorum architecto. Cæterùm permittit sæpenumero Deus iusto suo iudicio, eos qui dissidia uolunt, in reprobam tradi mentem, & ad foliorum arborum agitationem pertimescere, exhorrescereq;.

Ob tempestatem porrò illam, cuius suprà memini, minimè silentio erat sepeliendum, quòd quum ea in illis grassaretur oris, eodem tempore uarium procellosarum earum nubium exortum defixis oculis *se uidisse*, & attentius obseruasse in diuersis, etiam *longè* dissitis prouincijs, nimirum ducatu Vuirtembergensi, Franconia, Bauaria, Saltzburgo, Vienna, mihi asseruerit uir nobilitate, prudentia multijuga lectione & uario rerum usu eximius, qui citatis equis die noctuque citra ullam cunctationẽ ijsdem diebus per eas festinãtissimè peruolabat ditiones ad Cæsarem, tractũ tempestatis & damni illati ubiq; singulari considerãs studio: nec animaduertisse quicquã, quod ad Lamiarum opus potuerit contorqueri, ait. Cum stupenda se adhæc admiratione excepisse affirmauit, quòd in reditu ex hospitis relatu in itinere cognouerit, quasdam fœminas apprehensas, carceribusque traditas esse, ob accitam tempestatem damnosam, maximè apud eos quos alia mentis oculi acie de diaboli potentia, & delusarũ sagarũ ludibrijs censere decuit, quàm facere uulgus solet, propter peculiare & indefessum

Theolo-

Theologiæ purioris ſtudium, cui ſe hi mancipaſſe creduntur: unde non obſcurè licuit elicere dilucidos eiuſmodi plagarum authores & cauſas. Exemplum in Iobo minimè dubium proponitur. Punitionis quoque ſimilis minæ euidentiſsimæ in Prophetis leguntur, aduerſus eos, quibus ad diuinæ uocis monitionem aures obduruêre. ut Aggæi 2: Percuſsi uos uento urente & aurigine, atque omnium manuum ueſtrarum opera, & non fuit qui ad me cõuerteretur. Et cap. 1. Ponite corda ueſtra ſuper uias ueſtras, dicit Dominus, Seminaſtis multum, & collegiſtis parum, &c. Et infrà: Reſpexiſtis ad amplius, & factum eſt minus: & intuliſtis in domum, & ego exufflaui illud. Propter hoc, inquit, ſuper uos prohibiti ſunt cœli, ne darent rorem: & terræ prohibitum eſt, ne daret germen ſuum, &c. Item Iohelis 1. Diſsipata ſunt horrea, diſiectæ apothecæ, confuſum eſt triticum, ingemuit animal, &c. Leuit. 26. Si non feceritis mandata mea, dabo cœlum uobis deſuper ferreum, & terram æneã, & conſumetur incaſſum labor ueſter, &c. Si autem in præceptis meis ambulaueritis, dabo uobis pluuias temporibus ſuis, & terra gignet germen ſuum. His & Iohelis 2. rerum ubertas promittitur: Zelatus eſt Dominus terram ſuam, & pepercit populo ſuo. & dicit: Ecce ego mittam uobis frumẽtum, uinum & oleum, & replebimini in eis, &c. Eccleſiaſt. 39. Bona bonis creata ſunt ab initio, ſic nequiſsimis bona & mala. Initium neceſſariæ rei uitæ hominum, aqua, ignis & ferrum, ſal, lac & panis ſimilagineus, & mel & botrus uuæ, & oleum & ueſtimentum. Hæc omnia ſanctis in bona, ſic & impijs & peccatoribus in mala conuertentur. Sunt ſpiritus qui ad uindictam creati ſunt, & in furore ſuo confirmauerunt tormenta ſua. Et in tempore conſummationis effundent uirtutem, & furorẽ eius quì fecit illos confundent. Ignis, gran-

grando fames & mors, omnia hęc ad uindictam creā
ta ſunt.

Ex animo itaque præmonitos uolo eos, qui in prę
dicto errore etiamnum conquieſcunt, nec in aere tu
bando Dei manum citra hominum cooperationem
agnoſcere uolunt, inuectaque inde damna hominum
arbitrio imputant, ut reſipiſcant adhuc. ad quam uo
cem ſi eorum ut præfractorum occalluerit animus, in
tam inextricabilem diaboli labyrinthum eos prouo-
lutũ iri præſagio, unde nullum educere poterit The-
ſei filum, ſed ſolius miſerentis Dei filius: tam frequen
tes carnificinas architectabitur accumulabitque Dei
& hominum hoſtis ut iuratiſsimus; ita & ſanguinis
innoxij cædiumque impiarum ſitientiſsimus Beel-
zebub. Nec dubito, quin oculis palàm hæc propo-
net euentus: quod Deus pro ineffabili ſua bonitate
clementer dignetur auertere. Falſus enim *malo*
audiri uates: ſed me ueſtigia terrent. Exempla noui
complura: quid iam alij cum magno ſuo *malo* &
reipublicæ detrimento experiantur, ipſi certiores
erunt teſtes. Telam contexere longam & inexplica-
bilem in hominum ruinam exitiumque, mille artifici
non erit difficile, potiſsimum apud quos ex uoto ſuc-
cedere inſtitutum uidet, ubi nimirum ob peculiare
ſuum ex Dei aſſenſu factum, in uitam inſontem por-
rò ſæuiri animaduertit: tum neruum conſequutus,
alia ſimilia, uel etiam tetriora molitur, quibus in ſua
naſſa arctius conſtringit, atque ex Charybdi in Scyl-
lam propellit, quos ſuis ſtrophis pronas offerre au-
res comperit. Hic ſanè ſæpius conniuet Deus me-
ritò, ob inuictam eorum incredulitatem, qui, licet
aliter Sacrarum literarum lectione, maximè ex Iobo,
inſtituti, non tam Dei iuſti manum uel probantem
uel caſtigantem agnoſcunt in ſegetum, uinearum &
pecorum perditione, quàm ſingularem eius miſeri-
cordis

cordis benedictionem & gratiam in annonæ affluentia amplectuntur.

Nec hic prætermittere oportuit, circiter id tempus, quo Germaniæ superioris prouincias illa tempestas calamitosa afflixisset, me quoque pro rerum mearum sorte haud leuem passum iacturam ex grandinis, uel potius glaciei procella, in ditione Rauesteinensi, non procul à Grauia. Ea segetes feliciter messas, & in agro per fasces quaternos cõiunctim ad exiccádum, ut apud nos moris est, dispositas, ita disiecit ac excussit, ut omnino trituratas eas, & agrum denuò satum dixisses: unde nec eum conferere in proximum annum, sed terram aratro solum euertere uoluit uillicus, ut quæ abundè nimis frumento saturata, & fœnori reddendo facta idonea fuerit. Ramos quoque simul ex arboribus quasi securi sectos, per arua sparsim disiectos fuisse ex eius glaciei uiolentia uidi. Recto autem ductu, ne sparso, hic flauit spiritus, ut ferè nihil aut parum infortunij utrinque senserint proximi agri. Atqui Virgilio ethnico, circa messem non tam miraculosa fuit uisa eiusmodi turbatio aeris, Geor. 1.

Sæpe ego, cum flauis messorem induceret aruis
Agricola, & fragili iam stringeret hordea culmo,
Omnia uentorum concurrere prælia uidi,
Quæ grauidam latè segetem ab radicibus imis
Sublime expulsam eruerent, ita turbine nigro
Ferret hyems culmumq; leuem, stipulusq; uolantes.
Sæpe etiam immensum cœlo uenit agmen aquarum,
Et fœdam glomerant tempestatem imbribus atris
Collectæ ex alto nubes, ruit arduus æther,
Et pluuia ingenti sata læta boumq; labores
Diluit, implentur fossæ, & cauа flumina crescunt
Cum sonitu, feruetq; fretis spirantibus æquor.
Ipse pater media nimborum in nocte coruſca

Fulmi-

Fulmina molitur dextra, quo maxima motu
Terra tremit, fugêre feræ, & mortalia corda
Per gentes humilis ſtrauit pauor. ille flagranti
Aut Atho, aut Rhodopen, aut alta Ceraunia telo
Deiecit, ingeminant Auſtri & denſiſſimus imber,
Nunc nemora ingenti uento, nunc littora plangunt.

Hæc profectò ſyncerè & ſingulari animi ſtudio ſibi propoſita meminerint, qui ad ſe admonitionem pertinere candidam arbitrabuntur. Si uerò pleriſque indolis moroſæ hominibus recalcitrare, ac in me petulanter uel ſeriò inſoleſcere lubeat, ijs quidem per me licet, dummodo aduerſus conſcientiæ & ueritatis teſtimonium non laborent, & Dei gloria ac reipublicæ Chriſtianæ quies utilitasq; requiratur.

Anſam uerò huius incredulitatis pronam admodum obtulerunt ruſtici, fiducia in Deum uiua minus confirmati: qui multifariam hoc etiam tempore ſecũdum eorum incredulitatem uexantur à ſatana, ut aliàs lac ademptum, aliàs fœtum, aliàs ſegetes, aliàs armentum etiam interemptum à Lamijs putẽt: & uniuerſam agriculturæ rationem non ad benedictionem Dei in uera fide, ſed ad meras anicularum uoluntates referant. Adijciam doctiſsimi uiri IVLII SCALIGERI uerba ad Cardanum: Ais, ad maleficij efficaciam conferre malefici conſtantiam. Putaſti cui uſpiã affectum agere in alium, quàm in eum cuius affectus eſt? Neq; uerum eſt, ab homine homini noceri poſſe uerbis. Nam quis illa eum uerba docuit? Non homo alius. Nam quis illum? Non cœleſtis intelligentia. Quis enim eam facere audeat authorẽ faſcini? Ergo malus dæmon: non ut hominem faceret potentiorem, ſed ut ipſum deciperet credulitate, atque ſocium haberet tum impietatis, tum æterni exitij. Ipſe igitur agit dæmon: ſtultus ille ac uecors, putat ſuis ſeſe uocibus agere.

Li. 16. de Subtil. exer. 349.

Porrò

Porrò à contrario quis fortè obijciet, pluuiâ cieri poſſe carminibus in perniciem à maleficis: quum ex iure ſcripto conſtet, aliquas in ſalutem pluuiam prouocare. nam lex 4. C. de mathemat. & mal. Conſtantini eſt, qua admittit eos qui precibus, carminib. aut medicamentis pluuiam impetrare ualent, aut aliquid quod ad hominũ ſalutẽ ſpectat, &c. Bartolus ibi: Summa & mens legis eſt, mea opinione, ut ſi quis iſtis artibus ad utilitatẽ hominũ utatur, permiſſæ ſint, ut ſcribit Ioſephus de Solomone libro 8. cap. 2. quæ alioqui uetitæ per ſe ſunt, & maximè ſi in alicuius perniciem conuertantur. Hic paucis, cũ bona uenia, reſpondeo: Chriſtianũ Imperatorem credidiſſe aliquâ in his eſſe uim, haud ſecus atq; multi alij, & quidẽ pleriq; ἄθεοι ac poetæ. Ex quo cõſequitur, magnã hunc ea in re iniuriam Deo feciſſe, qui non pijs uotis & culpæ deprecationibus ſupplicandũ, ſed conteſtationib. impijs ac adiurationib. cogi Deum poſſe, ut hoc aut illud nobis donaret, arbitrabat: quin & amplã diabolo aperuiſſe feneſtrã, quũ uero Deo relicto, per Satanæ aut miniſtros aut miniſteria quid ſe conſequuturũ confideret:

De *naturalibus pharmacis ſomniferis, quibus interdum illuduntur Lamiæ, de earum item unguentis, & quibuſdam plantis ſoporiferis, mentemq; impenſe turbantibus.*

Cap. XVI.

Naturalibus uſæ pharmacis quandoq; deluduntur à ſatana Lamiæ.

INterdum Empuſæ exornandæ adhibentur etiam naturalia quædam pharmaca, quibus ubi ſe inunxerint, confricuerintque, ita à fraudulento magiſtro inſtitutæ Lamiæ, per fornacem mox ſe euolaturas, ac per aerem longè lateque euagaturas ad tripudia, dulciſsima ſympoſia, concubitus & gratiſsima rerum ſpectacula, confidunt: quæ tamẽ per inſomnia ipſis ingerit ille mille artifex, ubi ab inunctione ſomniferi

niferi omnino unguenti, in profundiſsimum lethargicumque ſomnum dilabuntur inſciæ. Hæc ne ſomnia uideantur, libuit adducere, quid ſolertiſsimus occultarũ cauſarum indagator Ioannes Baptiſta Porta Neapolitanus lib. 2. Magiæ naturalis, ſiue de miraculis rerum naturaliũ, ſcribit: Adeò dira, inquiens, cupido hominũ mentes inuaſit, ut quæ natura mortalium commoditati elargita eſt, abutantur, ut multis horum ſimul coaceruatis componant Lamiarum unguenta: quæ quanquam ipſæ ſuperſtitionis plurimùm admiſcent, naturali tamen ui euenire patet intuenti. quæque ab eis acceperim, referam. Puerorum pinguedinem aheneo uaſe decoquendo ex aqua capiunt, inſpiſſando quod ex elixatione ultimum nouiſsimumque ſubſidet. inde condunt, continuoque inſeruiunt uſui: cum hac immiſcent eleoſelinum, aconitum, frondes populneas & fuliginem. Vel aliter ſic: Sium, acorum uulgare, penthaphyllon, ueſpertilionis ſanguinem, ſolanum ſomniferũ, & oleum (& ſi diuerſa cõmiſcent, ab ijs parum diſsidebunt) ſimul conficiunt, partes omnes perungunt, eas antea perfricando ut rubeſcant, & reuocetur calor, rarumq; fiat quod erat frigore concretum. Vt relaxetur caro, aperianturque, pori, adipem adiungunt, uel oleum ipſius uicem ſubiens, ut ſuccorũ uis intrò deſcendat, & fiat potior uegetiorq; id eſſe in cauſa non dubiũ reor. Sic non illuni nocte per aera deferri uidentur ad conuiuia, ſonos, tripudia, & formoſorũ iuuenũ cõcubitus, quos maximè exoptãt: tãta eſt imaginationis uis, impreſsionũ habitus, ut ferè cerebri pars ea quę memoratiua dicitur, huiuſmodi ſit plena: cumq; ualde ſint ipſæ ad credendũ naturę pronitate faciles, ſic impreſſiones capeſſunt, ut ſpiritus immutentur, nil noctu diuq; aliud cogitantes: & ad hoc adiuuantur, cùm nõ ueſcantur niſi betis, radicibus, caſtaneis & leguminibus.

Cap. 26.

Lamiarum unguenta.

bus. Dum hæc penſiculatius perquirendo operam nauarem (ancipiti enim immorabar iudicio) incidit mihi in manus uetula quędam (quas à ſtrigis auis nocturnæ ſimilitudine Striges uocant, quæq; puerulorum ſanguinẽ è cunis abſorbent) ſponte pollicita breuis mihi tẽporis ſpacio allaturam reſponſa: iubet omnes foras egredi, qui mecũ acciti erãt teſtes: ſpolijsq; nudata, tota ſe unguento quodam ualde perfricuit; nobis è portæ rimulis conſpicua: ſic ſoporiferorũ ui ſuccorũ cecidit, profundoq; occubuit ſomno. fores ipſi patefacimus, multũ uapulat: tantaq; uis ſoporis fuit, ut ſenſum eriperet. Ad locum foras redimus, iam medelæ uires fatiſcunt, flacceſcuntque. A' ſomno ſeuocata, multa incipit fari deliria, ſe maria montesque tranſmeaſſe, falſa depromens reſponſa. Negamus, inſtat: liuorem oſtendimus, pertinaciter reſiſtit magis. Hactenus Ioannes Baptiſta.

Strigei.

Hiſtoria inſ morabilis.

Lamiarũ quoq; unguentũ propemodũ ſimile tradit Hieronymus Cardanus, poſt cuius inunctionem mirabilia uideri apparet. Nã & de his quæ non ſunt, & tamen uidentur, ibi ſermo eſt. Conſtat pinguedine puerorum, ut dicunt, ſuccisq; apij, aconiti, pentaphylli, ſolani, ac fuligine. Sed tamen dormire creduntur, dum hæc uident. Spectare autem uidentur theatra, uiridaria, cœnas, ornatus, ueſtes, formoſos iuuenes, reges, magiſtratus, imò res omnes quibus delectantur, quibus etiam ſe frui arbitrantur. cernunt item dæmones, coruos, carceres, ſolitudinem, tormenta. Hæc igitur ſunt uiolentorum inſomniorum cauſæ. Hinc etiam illas apio uictitare ait, caſtaneis, fabis, cepis, caulibus, phaſelisque, ſomnos turbulentos cientibus: ſic magis per ſomnum ferri uidentur in diuerſas regiones, atque ibi multifariam affici, prout uniuſcuiuſq; fuerit temperies, unguento adiuuante: Cui non abſimile ad inducendũ profundũ longumq;

De Subtil lib. 18. de mirabilibus.

Somniferum admodum oleum.

ſomnum,adiungam hic oleum.Rec.ſemin.lolij, hyoſciami,cicutæ,papaueris rubei & nigri, lactucæ, portulacæ, ana part. iiij. baccarum ſolani ſomnifici part 1.ex his omnibus fiat oleum ſecundum artis legem,& pro qualibet uncia iſtius olei miſceatur ſcrup. 1. opij Thebaici. Hinc ſumatur ſcrup.1.uel 1.s.& duorum dierum ſubſequetur ſomnus.Liquorem conciliantē mirificè ſomnum, ad guttam unam aut alteram exhibitū,imò guttas liquoris, ſomni tot quot illæ fuêre, horas introducentes, lubens hic adderē: ſed præſtat nō

Simplicia ſen ſus turbātia & auferētia.

publicari.Eiuſmodi quædam ſimplicia, puta lolium, faba inuerſa,opiū,hyoſciamus,cicuta, papaueris ſpecies,ſolanum furioſum ſomnificū,mandragora,nymphea, atq; id genus reliqua,naturalium rerum peritis non omnino ignota inueniuntur, quibus intellectus uel aufertur uel turbatur: ut qui ijs utatur,loquendo, audiendo & reſpondēdo amens uideatur, uel in ſomnum altiſsimum ad dies etiam aliquot præcipitetur: at eorum uſum,& aquas, uina, puluere,trociſcos,olea, aliasque formas hinc conficiendi modum, ſilentio inuoluere malui, ne ijs abutendi anſam alicui ſubminiſtraſſe uidear. Perpetuò iuuandi, & non lædendi, animum donauit omnis boni author beniegniſsimus.

Adijciam hic tamen ob cautionem hiſtorias duas non inutiles,de horum ſoporiferorum uiribus. Mulier quædam ad rem attentior,optimeq; nota,ſed quę ſuum iam obijt diem, trituratores in multos conduxerat dies, curaratque ex lolio diligenter excreto (dourt nos uocamus) molito pinſitoque, admiſta ſecalis farina, panem apparari & coqui, ut eos minoribus ſumptibus aleret.quo quum eſſent paſti,in quā

Amentia et ſomnus grauis ex lolij uſu.

dam leuem inciderunt amentiam: & cum eſſent aliquandiu rotati uertigine, laſsi ad unum omnes in profundum longumque inciderunt ſomnum, ut pro labore,

labore, quem uetulæ præſtare oportuiſſet, ipſi continuò ſterterent: donec ea tandem poſt alterum aut tertium diem errore animaduerſo, uictus rationem mutaret.

Adhæc clariſsimus eruditione, multijugaque rerum obſeruatione & uſu medicus, D. Renerus Solenander, collega in eodem apud illuſtriſsimũ noſtrum Principem miniſterio coniunctiſsimus, quum Louanij anno quadrageſimonono ſub Hieremia Brachelio operam medicinæ daret, uidit puerum Seruatij Saſſeni bibliopolæ mirandis ſymptomatibus correptum, ex eſu fortè unius baccæ ſolani maioris (herbam bella donna Itali uocant) quam caſu imprudens propter ætatem, ignarusq; rerum, ex horto D. Gemmæ Phryſij uicini ſui (qui tum eam plantam prægnantẽ cum aliquot alijs exoticis herbis alebat) legerat, deuoraratque, ceraſium uel uuam forſitan exiſtere arbitratus. Puer primùm cœpit furioſe agere, nec ullum parentem interſtinguere, animo & corpore languere: uocatus D. Brachelius ad conſilium & curationem, tam ſubita ſymptomata grauia miratur: ſtatimque concepta ſuſpicione aſſumpti alicuius ueneni maniaci, ſciſcitatur ubi nam puer fuerit, quid egerit: eum in D. Gemmæ horto luſiſſe narrant, uiſumq; uerſari circa dictam plantam, eiusque decerpere baccas. Sed priuſquam hoc innotuiſſet, incidit puer in ſomnum profundum, ut excitari nequiret, is durat ad horas uiginti quatuor. tum puer ſponte euigilat, agnoſcens primùm patrem, deinde alios, ſed ſtupidior: at paucis tum ex arte adhibitis remedijs, probè reſtitutus eſt.

Solanum maius herba bella donna.

Quod autem Gallo cuidam nobili, ex Narbonenſi prouincia oriundo accidit, mirum magis eſt, eo quòd & riſu ſimul & deploratione dignum uideatur. Is ex itinere captus à Turcis, & in Thraciam

Dormientis teſtes excelſi.

abductus, dynastæ cuidam donabatur, & (ut opinor) Bellerbeco, qui cis Bosphorum Thracium per Macedoniam præfectus militum dicitur. Ab hoc ille non asperè cœpit tractari more Barbaro, sed perhumaniter eo quòd gyneceo destinatus esset ob formam ac ætatem. Itaque tandem quodam die cibi ac potionis tum uarietate, tum copia fuit effectum, ut in somnum triduanum incideret. Quo finito, quum experrectus mingere uellet, exectos sibi testes animaduertit. tum demum attonitus cognouit, quàm diu dormisset, & cur tá lautè semper ac affluenter tractaretur, atque ex quo cibi genere tam alto correptus fuerat somno. Redijt tandem ad suos, & hanc attulit causam cur nuptijs facilè carere posset. Albertus autem Magnus in Ægypto nasci lapidem tradit, & Dioscorides, qui Memphites nuncupatur, à Memphi: quo contrito, & cum aqua uinoque epoto, stupor omnium sensuum inducatur, ut nullum omnino dolorem sentias. Vnde refertur à Iurisconsultis, ubi de quæstionibus agunt, ac tormentis.

Gemma stupore inducēs. In Lapidario Dioſc. lib. 5. cap. 115. Plin. lib. 37. cap. 7. Paru. de put. tract. de Syndic. c. tortura. lo. 2.

De opio, heiran luc, gelotophyllide, solano furioso, theangelide, & potu dementante laicum apud Bernates. Cap. XVII.

Hic obiter, ob raritatem, & rei quasi miraculum, non erat prætermittendum, opij esum Turcis, & multo magis Persis, tam esse familiarem, ut nihil propè familiarius: quòd eo uorato se ualidiores esse, minusque belli pericula timere, persuasum habeant: quemadmodum in his regionibus, ebrios quoque intrepidius se quibuscunque naufragiorum & discriminum fluctibus obijcere, obseruamus. Quocirca, ubi exercitum colligit Turca, opio uniuersa spoliatur terra, licet quotannis id incredibili colligatur copia ex papauere albo leuiter uulnerato, postquam

Opij frequēs apud Turcas & Persas usus.

Vide etiam Dioscor. lib. 4. cap. 60.

quam capita protruſerit: unde lactis aliquot guttæ emanant, paulatim concreſcentes. Eius ſemine apud Turcas non minus terra conſeritur, quàm in his ditionibus tritico, præſertim Acharę, Caracharæ, Spartadæ, Emetetindæ, & in alijs uicinis oppidis Paphlagoniæ, Cappadociæ, Ciliciæ. Vix Turcam inuenias, qui opium non redimat: etiamſi unius aſpri numiſmatis ualorem tantum poſsideat, eius dimidietatē opio impendet, ſecum id tam toga quàm bello collaturus. Quidam eius eſui aſſuetus, ſemel drachmam mediam innoxiè uorabat: poſtridie uerò drachmā integram idem ille deglutijt citra ullum aliud incommodum, quàm quòd uelut ebrius appareret. Bellonius, qui huic nunquam aſſueuerat, eo ſumpto, nihil incōmodi ſenſit, quàm in uētriculi orificio calefactionē, leuem cerebri turbationē, & ſomnū inquietiorem. Tritum Turcis in obijciēda calumnia prouerbiū eſt, Opium comediſti: ac ſi alterius prouinciæ homini exprobrares ebrietatem. Optimum habetur, amarū ualde, guſtu calidum, ut os inflāmet, ad modum pilorum leoninorum colore fuluum, odore moleſtū & graue. In extremo refrige rādi gradu id deſignari, cum inſigniter amarieet, inflammetque, mirum eſt. Maſſchlach uulgares Turcæ nuncupant, Aphion peritiores. In uſu quoq; habent puluerem illis dictum Heiran luc: cuius circiter cochlear quicunque ſumpſerit, nihil loquitur, at continuò ridet, admiranda ſe uidere ratus: atque hinc ſuos inſtituit geſtus, ut ingentem omnibus ſpectatoribus riſum moueat: qui ubi ad mentem redierit, ſe his uel illis fuiſſe locis, & mira uidiſſe rerū ſpectacula, aſſerit. Rogati illi, puluerem cannabinum eſſe plerique reſponderunt: qui, quanquam ex Galeni doctrina, largius paulò ſumptus caput feriat, uaporem ſurſum ob multam calefactionem mittens: citius tamen ex gelotophyllide parari ſuſpicarer, ſi Tur-

Li. 3. cap. 19. Obſeruationum.

Maſſchlach.

Aphion.

Heiran luc.

Lib. 1. de alim.

Gelotophyllis

si Turcis fuerit cognita ea planta, in Bactris & circa Borysthenem proueniens: quæ si cum uino & myrrha bibatur, uarias dicunt obseruari species: ridendique finem non fieri, nisi potis ex palmeo uino pineæ nucis nucleis, pipere & melle additis. uel eũ ex solano manico uel furioso cõfici, quis opinetur nõ absurdè: cuius radicẽ ad drachmæ unius pondus ex uino potam, excitare species uanas, imaginesq; non iniucundas, docet Dioscorides: sed duplicatum eum modum, ad tres usque dies mentis alienationem afferre, addit. Non omnino absimile huic est, quod de theangelide, in Libano Syriæ nasci solita, traditur, ea uidelicet deuorata præsagire homines. At mea quidem opinione, ea uorata dementari illi potuerunt: ut ipse diabolus se in illos, ut iam apparata organa, insinuans, futura uel ambiguè uel mendaciter suo more prædixerit.

Soliani furio si radix imagines uanas inducit.

Li. 4. cap. 69.

Theangelis.

Potamátim itidẽ ad Indũ fluuiũ inueniri narratur, eaq; pota lymphari homines, obseruátib. miraculis.

Bernatiũ monachorũ tragœdia uenefica.

In Chron. Germ. Seb. Fr.

Potus etiam dementantis & soporiferi valde meminit Paulus Venet. de Rer. lib. 1. cap. 27.

Similis cuiusdam potionis ueneficio laicum dementabant, uelutque stupidum reddebant quatuor ordinis prædicatorum monachi Bernades, anno nono supra sesquimillesimum, ut aquam causticam siue ardentem absque sensu tolerarit, qua Christi quatuor uulnera pedibus, manibus & corpori se imprimere simularat laruata Maria, adornatus scilicet in hanc tragœdiam monachus, qui antea clauum quoque per alteram illius manum transegerat, nihilque non in D. uirginis specie persuaserat laico, ut eius simplicitate & amentia abuteretur, cum tribus suis fratribus religiosis figmenti conscijs, ad sui instituti confirmationem: quo nomine potionatus ille, altari quoque in D. Virginis sacello imponebatur, ubi uelut catalepsi correptus, in turbæ confluentis conspectu immobilis ad stuporem usque genibus flexis perdu-

perdurauit: dum interea temporis Doct. Stephanus, fabulæ huius actor, per canalem in Christi & D. Virginis simulachris proximis mutuum colloquium mentitur. Fraude tandem detecta, artificium confessi sunt monachi quæstionibus subiecti, exustiq; eiusdem anni die postremo Maij. Historia sanè lectu dignissima, ut hinc in reliquarũ eiuscemodi impostrarũ, ad animarum exitiũ olim ab id genus hominibus constructarum cognitionẽ promptius perueniatur. Similibus fortasis in suis corporibus quandoque utuntur nostræ Lamiæ.

De incubi dæmoniaci illusione, & incubo morbo naturali. Cap. XVIII.

HInc iam incuborũ succuborumq; laruas aggrediamur, quid in his ueritatis foueatur, studiosè & latius inuestigantes: ut nõ modò è uulgariũ, sed & prudentiũ animis, semel hoc falsæ persuasionis simulachrum excutiatur. Quum itaque huius hæresis maleficio & præstigijs delusæ dementatæque anus, à dæmone se comprimi, incubosque pati arbitrentur, hanc commixtionem, ut reliqua propemodum omnia, merè esse ex læsa mente imaginariam, uel solum qualicunque affirictu titillationem cieri, accedente rei imaginatione: nec uerè congressum fieri, rationibus demonstrabitur euidentissimis: ubi prius cõmonuero, nostris medicis morbum quendam dici *Incubum*, ab incubando, quòd pondus quoddã nobis dormientibus incumbere, & super nos consistere putamus, respirationẽ opprimens, & ob id uocẽ impediens: ita ut si uelimus clamare, nõ possimus, cum somnijs horrendis & imaginationib. plurimis nos ab alijs inuadi existimãtes. Fit ferè noctu, & à somni initio: & quęcunq; epileptici interdiu uigilesq; patiuntur, hæc noctu & in somno ephialtici. Plinius modò suppressiones, modò noctis ludibria, modò Faunorũ in quie-

Congressus dæmonis cũ muliere imaginarius.

Incubus.

te ludibria nominauit. Arabes, inquit Auicenna, albedilon & alcratum, Auerroes elgadum, Azarauius alcaibum, noſtri uulgò grauedinẽ dicũt, quaſi pondus equitando (ſic loquũtur) nos opprimeret: ſic noſtrates quoq; dicunt ſua lingua, Die mar rydet vns. Epilepſiam eſſe quidá ſentiunt diminutá, quæ fit in ſomnijs, de qua Ariſtoteles intellexit lib. de Somno & uigilia: ἐφιάλτης Græcis nuncupatur, id eſt inſultor, quaſi aliquis inſiliat, uim inferens, & eum cõprimens, ut nõ poſsit moueri, donec liberetur ab inuaſore. πνιγαλίων à ſuffocando Themiſoni dicitur. quę ſigna ab imminuto calore proueniunt: & quum ſpiritus animales exiſtentes in cerebro, ob uapores aſcendentes, à pituita & melancholia obtenebrantur, ita ut uirtus opprimatur, & uideatur aliquid graue ſibi inferri, quod tamen reuerà non ſit. Contingit autẽ potiſsimùm reſupino corpore iacente: plerunq; ore uentriculi aut pituita craſſa lentaq;, aut ciborũ concoctu difficilium copia oppreſſo. Quũ uerò ſagæ ſint ob ſexum & ętatẽ utplurimùm pituitoſæ, & ob animi affectus melancholicæ, cur nõ ſupinè cubantes, huiuſmodi morbo erunt obnoxiæ? atque accedente illo ſenſu communi, ab immundi ſpiritus aſsidua ſuggeſtione uitiato, putabunt fatebunturque uerè ſe paſſas eſſe, quod ſolum uel per ſomnum uel imaginatione intenſa innotuit? Conuenientem hic ex Iaſone Pratenſi hiſtoriam, de ocioſo quodam ſacrificio aſſcribendam duxi. ita narrat. Nuperrimè ſacrificus quidam me cõuenit. Domine, inquit, niſi ſuccurras miſero & afflicto, actũ eſt, & prorſus perij: tabes me habet. Viden' quàm ſim emaciatus, quàm exanguis? uix tenui pelle contegor. ſuculentus eſſe ſoleo, ſpecioſulus, & bene habitus: nunc fœdum ſpectrum uideor, hominisque inanis imago. Quid, inquam, te cruciat, & quam affectus tui cauſam opinaris? Dicam, ait, intrepidè, & ualde admirabe-

ris.

ἐφιάλτης. *πνιγαλίων.*

Incubus olim quoq; dæmon putabatur. Aetius libro 6. cap. 12 ex Poſsidonio.

Noſtrates appellant Germanicè, Die mar ryden, quaſi dicas modium uel põdus ſuperequitare.

De cerebri morb. ca. 26.

Incubũ paſſus ſacrificus.

ris. Sub quamlibet fermè noctem ad me commeat muliercula mihi non ignota,& pectori meo illabitur, ipſa uiolenter comprimit,atque coarctat animæ meæ uias, ut ægrè reſpirare queam. Quin clamitare cupienti,uocis iter præcludit, ut quanquam præ pauore nitor attollere, minimè queam. Nec manus ad propulſandam iniuriam, nec pedes ad capeſſendam fugam expedire ualeo. Vinctum me & affixum tenet. Heus, inquam ſubridens, nihil admirandum prædicas (ex narratione incubum intelligebam) merum eſt phantaſma, merum ludibrium. Nec plura moratus: Phantaſma (inquit) ludibrium (inquit) profectò non eſt: ita me Deus amet, quæ hiſce oculis conſpicatus ſum, & quæ hiſce manibus exercui, enarro. Equidem uigilans, mentisque compos, eam uideo coràm, & inuadentem accipio, conorque obluctari: ſed præ languore, metu, anguſtia & impacta ui, nihil efficio. Hac dere horſum uorſum amés curſitaui, unumquẽlibet percunctans, poſſet ne ſuccurrere miſerabiliter pereunti, Minoritã cõſului, quẽ callidũ ueteratorẽ dicũt, ab hoc præſentaneã opẽ ſperabã: ſed ſpe mea fruſtratus ſum planè, nullã is ſalutẽ attulit: tantũ monebat. Deum optimũ maximũ, quẽ iam pridẽ precib. fatigaram, ſtrenuè orandum, ut dignaretur infeſtam uexationem auertere. Adij uetulam quandam, pro fama *populari*, ſagam atq; uerſutam. Hæc aiebat, qui ſub crepuſculum diei ſtatim ab excreto lotio matulã obturarem dextra caligula, & fore ut eo ipſo die maleficia me inuiſeret. Id etſi uanum uidebatur, nec parum me ab experimento abſterreret religio, uictus tamen impotentia & diuturni laboris tædio, tentaui. Et per Iouem, accidit uaticinium. Veniens in domum meam, ueſicæ cruciatum querebatur: nec potui ab illa aut preculis ſupplex, aut contentione minax impetrare, ne ſub noctem ad me terrifica commea-

commearet: sed implacabilis ueterem morem asseruat, semelque constituit me fœdo angore conficere. Hominem hunc uix quiui ulla ratione ab insania reuocare: sed à secundo tertioúe congressu hilarior factus, morbum agnoscere cœpit, & sanationis spem fiduciamque concipere. Iam ad congressum imaginarium.

Hymenis membranæ, qua omnes muniuntur uirgines, ratione commonstrari certissimè, dæmonum cum mulieribus concubitum esse uanum, mereq; imaginarium.

Cap. XIX.

Concubitus dæmoniaci uanitas.

PRimùm huius congressus uanitas, fucusque, apertissimis atque adeò oculatis testimonijs, ac argumẽto irrefutabili cõuincentur, si uirgo hoc deprauatę imaginationis fascino agitata, ludibriaque eiusmodi perpessa, quæ à dęmonis initu corrupta creditur (qualem apud Hollandos religiosam, ex propria peractæ cum dæmone huius spurciciei cõfessione flammis adiudicatam scio) ab obstetrice perita, uel alia non indocta femina inspiciatur, contrectetur que: eam enim adhuc uirginitatis zona, hymene nimirum munitam esse (si alioqui à uiri concubitu fuerit libera) comperietur. Ea siquidem omnes uirgines ab initio dotatas, obuinctasque à conditore Deo fuisse, contra multorum secus contendentium sententiam ostendere uolui: primumque generale Mosis ex Dei uoluntate consilium, de indicijs uirginitatis indubitatè cognoscendis, si de uirgine matrimonio tradita, in læsę antea pudicitiæ suspicionem maritus uenerit, proponam, explicaboque. id tale est: Si duxerit uir uxorem, accesseritque ad eam, & odisse eam cœperit, quæsieritque diuortij occasiones, nomen pessimum ei obijciens, & dixerit: Vxorem hanc duxi,

Virgo religiosa apud Hollandos ob incubum præcipuè exusta.

Hymene dotatæ sunt omnes uirgines.

Deuter. 22.

Digitized by Google

duxi, & ingreſſus ad eam, non inueni uirginem, uel uirginitatis ſigna: tollent eam pater & mater eius, & proferent ſigna uirginitatis puellę ad ſeniores ciuitatis, qui ſunt in porta, dicetque pater: Filiam meam dedi huic uxorem, quam quia odit, imponit ei nomẽ peſsimum, ut dicat, Non inueni tuam filiam uirginẽ. & ecce hæc ſunt ſigna uirginitatis filiæ meæ. Expandent ueſtimentum coram ſenioribus ciuitatis, apprehendentque ſenes urbis illius uirum, &c. Quod ſi uerum eſt uerbum illud, & ſigna uirginitatis in puella non fuerint inuenta, ducent puellam ad oſtium domus patris ſui, obruentque eam ciues illius ciuitatis lapidibus, ut moriatur. Ad huius loci explicationem, & ut medicis in omnibus puellis hymena non agnoſcentibus ſatisfiat, ac meum interim proſequar inſtitutum, breuiter de eo quædam prius dicam, obiter deinde non pœnitenda quæ ad hanc rem facient adiecturus.

Ac licet hæc de hymene uirginitatis propugnaculo improbetur diſputatio pleriſque Galliæ Anatomicis, puto, Syluio Fernelio, Vaſſæo, Rondeletio, Carolo Stephano: nonnullis tamen alijs placet, uiris in diſſectionis artificio exercitatiſsimis: in quorum numero principem facilè locum obtinet Andreas Veſalius in humani corporis exquiſita diſſectione incõparabilis, qui in priori editione ſuæ fabricæ humani corporis, hymenis quidem ex Arabibus leuiter meminit: in altera tamen abſolutiore membranam hanc uirginibus peculiarem agnoſcit atque depingit, ſed carneam eſſe & mollem dicit, longaque ſectione inſtar rimæ cuiuſdam peruiam: quapropter inſignis illius medici & chirurgi Gabrielis Fallopij deſcriptionem magis exquiſitam ex Amatomicis obſeruationibus hic apponere uolui. Aliud, inquit, etiam notandũ in hoc ſinu mulierum eſt, quòd Anatomici aliquot re periun-

Lib. 3. cap. 9.

Li. 5. cap. 15.

periuntur illos deridentes, qui hymen ibi collocant: uerùm mea ſententia non ſunt ita deridendi, quoniam reuerà tu uidere poteris in uirginibus membranam quandam nerueam, non autem carneam, quæ immediatè poſt ὑστέραν (ita enim Græci uocant canalem per quem mingunt fœminæ, uel rectius collum ipſius ueſicæ) adeſt, & claudit ſinum per tranſuerſum. Attamen non eſt integra hæc membrana, ſed in medio perforata, ut minimus digitus manus ſuo apice in adultis facilè ingredi poſsit: hocq; uirginale clauſtrum eſt, ac per foramen illius facillimè egrediuntur menſes. Hoc noluit Soranus eſſe membraneum, ſed potius ipſius ſinus muliebris anguſtias, factas ex quibuſdam rugis collectis, quæ à uaſis ex utero illuc prodeuntibus contrahuntur: cumque hæ rugæ extenduntur in ſtupratis uirginibus, atque dum uaſa dicta diſrumpuntur, dolorem pariunt, & ſanguinem ueluti mactata eſſet uictima effundunt. Pace tamen ego tanti uiri dixerim, quòd mihi potius uidetur membrana non admodum craſſa, atque in medio annuli modo perforata, quæ poſtea lacerata in ſtupro, ac præter modum diſtenta, dolorem incutit: & tandem, ueluti in uiris fit, dum laceratur glandis frenum, euaneſcit. Hæc ille, ad ſententiam Carpi & uetetum quorundam Anatomicorum ſtabiliendam.

Lib. 3. fen. 21. tract. 1. cap. 2. Hymen.

Ad hunc modum de eo ſcribit Auicenna: Ante uiolationem puellę uirginis, ſunt in collo matricis panniculi contexti ex uenis & ligamentis ſubtilibus ualde, ortis ex omni parte eius: quos perrũpit mas, & effluit quicquid in eis eſt ſanguinis. Item Almanſor: Os uirginis conſtrictum eſt, & rugoſum. & in rugis colli uirgulares uenæ texuntur, ſubtiles: quæ quando corrumpitur uirgo, rumpuntur, & prædictæ dilatantur rugæ. Inſuper huius ita meminit doctiſsimus medicus

dicus Ioannes Guinterius: Vteri ceruicem, digitis in eam inſertis, ſecabis ad os uſque, ſi uenerem experta fuerit mulier: alioqui digitos haud ita facilè, propter hymenæi impedimentum, inſeras. Nam ceruix membranoſa, ex muſculis ipſius textura conniuet. Quæ ut diſrumpatur, prima coitio acerrima eſt. Propterea Celſus in ſectione calculi fœminarum, uult uirgini digitos ſubijci tanquam maſculo (hoc eſt, per anum, ob hymenis ſcilicet interpoſitum, & pudendum contractius) mulieri per naturalia. Intra muliebre pudendum, ſiue in uteri ceruicis medio, eugion eſt (ait Alexander Benedictus, & Cælius) ſiue hymen, integritatis uel uirginitatis argumentum. Ea uerò neruoſa intelligitur exilitas, uenulis diſperſa tenuibus, quam primus conuellat congreſſus.

Lib. 1. Inſtit. Anat.

Lib. 7. ca. 16.

Lib. 2. ca. 14. Anat.

Lib. 2. antiq. lect. cap. 55.

In uirgineis itaque locellis, uel πλαγῷ γυναικαῷ inhæret latetque hæc tunica caſtitatis conſeruatrix, qua primo inſultu diſrupta, uenarum uteri orificia hic intexta, deſinentiaque, ſanguinem fundunt, menſtruum uulgò licet impropriè appellatum. Vnde nuptis uirginibus, prima concubitus nocte, ex huius membranæ uiolenter ruptæ uenulis ſanguis promanat: cuius lituris, ut uirginitatis uel uirginalium notis, teſtibusque, tincta quibus teguntur uel incumbunt linteamina, coram magiſtratu, ſuſpicacibus, coniugesque uiolatæ antea pudoris zonæ falſò inſimulantibus māritis expandi oſtendique iubet *Moſes*. Hoc quoque munimentum cognouit author carminis uulgò triti:

Virginitatis ſigna.

Moſis locus explicatur.

Eſt magnum crimen, perrumpere uirginis hymen.

Apud Hiſpanos quoque admodum uulgare eſt ſponſis, eas ſolutæ uirginitatis lituras ſanguineas in linteo à primo concubitu obſeruare. Apud hos etiam filias pro uirginibus aliquoties diuendere ſolent quædam lucri cupidæ nimis matres, hyme-

hymena inuiolatum, eiusque rupti manantem sanguinem alia materie ficta imitatæ.

Adhæc, præterquam quòd in uirgine quadam certissimè etiam tegumentum illud solidissimum deprehenderim, idipsum quoque à pudicissimis, mihique familiaribus matronis, quæ in seipsis hoc pudicitiæ munimentum prima admissione obseruarunt, pudica collatione resciui: hæ, omnes uirgines eo donatas esse, ex fœminis alijs, quibuscum familiariter & occultè hac de re contulissent, se intellexisse, uno quoque asseruerunt ore. Membrana interim alias crassiore, firmioreque: quasdam tenuiore fragilioreque hic obseptas esse, minimè dubium est: plerisque etiam lasciuo quopiam attritu eam diuelli, lacerariue, aut putrescere quoque ex humorum affluxu, & ex morbo perrumpi constat. Exemplo id testatum facile fecerim: uerùm non est nostri instituti, inutilem huius argumenti contexere telam. Satis sit indicasse, imò apertas ostendisse rationes, quibus succuborum *incuborumque* falsitas detegitur: item Mosis locum nonnihil explicuisse: & medicis negantibus membranam hanc in omnibus uirginibus, ansam subministrasse, eâ oculatius obseruandi: cuius quidem uitiatæ prius nomine, uxorem secretò arguisse olim maritum non immeritò memini.

Hymen membrana aliàs crassior, aliàs validior, ut sectione opus sit, aliàs fragilior.

Si quis iam exiguo illo hymenis foramine illusus, diabolum ut multiformè, Venereæ rei ludibria posse cum uirgine exercere urgeat: huic responsum uolo, ut me doceat, quomodo eo uirginitatis munimento inuiolato, posset ex eiusmodi congressus partu progignere uterus materierum usque adeò grandium, durarum, inæqualium, asperarum, acutarumque monstra, qualia Magdalenâ quandam Constantiæ captam ex tali concubitu peperisse, paulo pòst ostendetur. Enimuerò si à portentosarum harum rerum procrea-

Cap. 47.

tione

tione puella, à partium uteri peritis introſpiceretur, contrectareturque, ut artis eſt, fraudem illuſione primùm phantaſiæ in Veneris opere ingeſta factam: deinde ut imaginarius ille congreſſus iudicaretur uerus, dolores partus à ſpiritu cleri, atque rerum abſurdarum inſenſilium mortuorum congeriem uelut illius coitionis fœtum oſtentari à mille artifice, euidenter conſtaret.

De *uirginitate perpetua diuæ Mariæ hiſtoria memorabilis. Cap.* XX.

Ad ualidiorem argumenti propoſiti aſſertionẽ, hiſtoriam cunctis ſeculis memorabilem hic, ex Suida breuibus contractam, aſcribere uiſum eſt non inutile. Ea ita habet: Quo tempore Iuſtinianus imperium obtinebat, erat quidam inter Iudæos princeps, Theodoſius nomine. Hic cum familiariter admodum uteretur argentario Chriſtiano, cui nomen erat Philippo, qui ipſum crebrò ad amplexandam Chriſtianam religionem hortabatur: tandem ingenuè faſſus eſt, ſe nihil dubitare, quin IESVS, quem nos Chriſtum colimus, is ſit, quem ſacri uates mundi Seruatorem prædixerunt: uerùm ſe animum inducere non poſſe, ut abdicatis, quibus nunc apud ſuam gentem fungitur honoribus, nomẽ ſuum IESV Chriſto det. Vt autem ita de IESV Chriſto crederet, ſe non ſolùm ſacrorum uatum oraculis perſuaſum eſſe: ſed myſterio quodam, quod apud Iudæos in arcaniſsimis ſcriptum adſeruatur, cõpertũ habere, idq; huiuſmodi eſſe. Mos erat olim apud gentẽ Iudaicam, quo tẽpore ædes ſacra in Hieroſolymis extabat, uiginti duos perpetuò ſacerdotes (quot ſcilicet linguæ Hebraicæ elemẽta & ueteris Teſtamenti libri numerantur) habere: & quoties de eo numero unus aliquis mortẽ oppeteret, mox aliũ in defuncti locũ alegere:

Inexplicatione nominis IESV.

Hiſtoria de Chriſti diuinitate & Mariæ ſemper uirgine memoranda omnibus ſeculis, maximè contra Iudæos.

legere : allectumque in codicem, qui ad eam rem i
çde seruabatur, cùm illius ipsius, tum parentis utriu
que expresso nomine, referre: notatis etiam tum d
functi, tum suffecti diebus. Cum itaque, quo tempo
IESVS Christus in Iudæa uersabatur, necdum tam
sese prodere, ueramq; fidem propalàm docere cœpi
set, mortuus esset, quidam ex dicto sacerdotum nu
mero: nec, post multa ac uaria suffragia, quispiam sa
tis idoneus esset repertus, qui in illius locum asscrib
retur: tãdem propositus est IESVS, Ioseph fabri (u
aiebant) filius, tanquá homo ætate quidem iuuenis
cæterùm & uita & moribus & doctrina in primis cõ
mendatus. atq; hoc suffragio ab omnib: demũ appro-
bato, uisum est matrem eius in cõsessum arcessere (pa
ter enim obierat) cognoscendorũ nominum gratia,
quæ in codicem, ut dictum est, describẽda essent. Illa
igitur accita, & de filio eiusq; patre sedulò interroga-
ta, respondit: se matrẽ quidem IESV esse, atq; ipsum
peperisse: nã eius rei testes sibi esse eas mulieres, quæ,
cũ páreret, præstò fuissent. patrẽ uerò nullũ illi in ter-
ris esse: quod ex me (inquit) quib. uultis discite argu-
mentis. Dũ enim uirgo in Galilæa agerẽ, angelus Dei
in domũ, in qua uersabar, ingressus, non quidem dor-
mienti, sed uigilanti mihi nunciabat, futurũ ut è Spiri
tu sancto párerẽ filium, iubebatq; nomẽ illi IESVS
indere. Itaq; uirgo cum essem, per eam uisionẽ conce-
pi: peperiq; IESVM, permanens uirgo in hunc usq;
diem. His auditis, sacerdotes iubebãt adesse fidas ob-
stetrices, easq; summa cura explorare, an etiánum uir
go esset Maria. Illæ uerò cognita ueritate ex ipsa re, af-
firmabant eam uirginem esse. Aduenerunt quoq; &
illæ mulieres, quæ fortè fortuna adfuerant parienti,
conspexerantque edentem infantem, quæ & ipsæ at-
testabantur filium eius esse IESVM. Quibus rebus
attoniti sacerdotes, denuò rogabant Mariam, ut li-
berè

Maria post partum, & mortuum Ioſephũ uirgo.

berè profiteretur, quibus eſſet editus ille parentibus, quo ea ipſa parentum nomina poſſent in ſacerdotum album referre. Ibi rurſus Maria: Ego, inquit, reuerà eum peperi: uerùm nullius conſcia patris in terra, audiui ab angelo filium Dei eſſe. Filius eſt igitur meus, & Dei. Sacerdotes ergo cum hæc intellexiſſent, in allato codice ſcripſerunt hæc uerba: Eo die mortuus eſt ſacerdos ille, illis natus parẽtibus: cooptatus q; eſt pro illo ſacerdos cõmuni omnium noſtrũm ſuffragio IESVS, filius Dei uiui, & Mariæ uirginis. Porrò hic codex è tẽpli & urbis excidio à primatibus inter Iudæos uiris magno ſtudio ereptus eſt, aſſeruaturq; in Tyberiade, &c. Tandem ſubijcit author, ſe hæc ab ijs audiuiſſe, qui è Philippi argentarij ore intellexerant.

In ſacerdotum ordinem cooptatus fuit Ieſus.

Quædam adhuc ad præcedens argumentum facientia, obſeruatuq; apud medicos digniſſima. Cap. XXI.

QVæ autem rara memoratuque digna in pueriſque puellis à me ſunt obſeruata, ob argumenti communionem hic obiter adhuc ſubiungere uiſum eſt: ut etiam alijs idem paſsis uitium, ſi quando poſtulet neceſsitas, promptius ſuccurri queat, obſerueturque eo modo clauſas uirgines facilè ſimiliter confeſſuras ſe eiuſmodi dæmoniacum concubitum paſſas eſſe, ſi fortè talibus præſtigijs eas aliquando amaſius hic impetierit, atque manifeſtius intelligatur huius Venerei actus ludibrium.

Priori circiter octodecim annos natæ, in ciuitate Grauienſi, chara mihi patria, ualida membranula in uteri oſtio ſanguinis ſaburra diſtendebatur, tumebátque cum ingẽti dolore: quam quum ex litura à uiuo colore aliena, uno in loco putrere iudicarem, uellitans leuiter, aperire fruſtra nitebar: ea tamen po-

ſtea perrupta ſpontte, copioſus profundebatur ſanguis, unde paulatim conualuit.

Ad alteram puellam extremè Craneburgi decumbentem, matronæ uicinæ cum obſtetrice accurrentes, eam geſtare uterum uno ore, fœtus patrem quoque denominantes, occlamabant: (illa licet interpoſito etiam iuramento contradicente, ac ſe uirum nunquam admiſiſſe, liberius affirmante) uſque adeò hui uterus, potiſsimùm in dextro uentris inferioris latere protuberabat. Ad hanc quoque uocatus, re apud mulieres & obſtetricem deſperata, eius ſcilicet partus doloribus intolerabilibus in tertiam ſeptimanam nocte diuque perdurantibus, cum aliqua urinæ ſuppreſsione, uigilijs continuis, & appetitus deiectione, partem affectam ſecundum artis legem & poſtulantem neceſsitatem tracto. ubi tam ualidè obfirmatum membrana illud pudendi os comperi, ut ne ſubtiliſsimi etiam ſpecilli cuſpidem uſquam, præterquam in oris ueſicæ extremitate huic annexa, admiſerit (quèadmodum in ſuperiore quoque contigit) tametſi diligenti indagine circumquaque tentaretur. Re autem penitius introſpecta, penſiculataque, quum puellam hanc annum agentem uigeſimum primum, forma uenuſta, florida uiuidaque, conſtitutionis prorſus ſanguineæ, antea expurgationes menſtruas nunquam ſenſiſſe, præter leue paucarum ſtillarum indicium, quatuor antè annis matre defuncta, intelligerem: earum partium uenarum orificia magis hic introrſum reſerata, confertim in ea ætate, temperamento, uitæ ocio (ſatricula etenim erat) & anni uerno tempore, efferueſcẽtem profudiſſe ſanguinem, apud me coniectura collegi. Itaque anhelitum puellæ ſupinæ comprimere iubeo, retractis diductisque cruribus, quo magis tenax pellicula reniteretur: atque ueſtigio impreſſo in eius medio à perinæo uerſus ueſicæ

ficæ collum,& iusto utrinq; relicto interstitio,chirurgum, ob casus illi inaudi:ti raritatem tremebundum, ut rasorium mei nominis naufragio imprimeret adhortor:ac reiterata ob neruosam crassitiem bis sectione, supra octo sanguinis atri libras paulatim profluxisse,testabuntur plures matronæ. In eo decubitu eá ad tertium permanere diem propter hæmorrhagiam iubeo, licet se mox ab incisione maximopere leuatá sentiret, de nulla debilitate ob largissimam sanguinis tãto tẽpore extra uenas in ijs partib. retenti effluxionem,conquesta. Elotis inde huius eluuiei reliquijs, aqua hordei cum melle rosaceo syringe iniecta, post tertium diem suæ restituebatur libertati, ualetudinẽ pedetentim cõsequuta inculpatá, ut uicesimosecũdo die post incisionem legitimè cœperint fluere menses,suum deinde seruantes naturæ tenorem.

De abditis Sanat. causis cap.28.

Similẽ casum recenset Antonius Beniuenius his uerbis: Incidit in manus nostras puella quædam iam matura uiro, iam plenis nubilis annis, cui naturalia ipsa clauderentur. Quæ cum ego huiusmodi malum curaturus inspicio, membranulam quandam uideo, quæ ipsius uuluæ ori opponeretur. Quare duabus lineis inter seſe transuersis eam incîdo, statimque tanta ac tam ingenti impetu nigrior materia profluxit, ut grande lumen, quod tunc minister admouerat,extinxerit. Menses enim præteriti intus tenebantur, qui & *dolores* etiam singulis mensibus excitarent. Tum reliquum curæ ex aliorum ulcerum more prosequutus,haud multis pòst diebus puellam ipsam sanam, & coniugio aptam relinquo: Hæc ille.

Alias duas iam nuptui collocatas, ab obstetrice perita sectas etiam noui. Proxima adhæc hyeme, quũ puellę octo circiter mẽses natæ urina impeditius flueret, nisuq; membranula prominneret, uteri orificio filiolá carere suspicata mater indocta, eam mihi offert

inſpiciendam: ego aciculæ capitello membrana hac circumſcripta, & ueſicæ colli extremitate oſtenſa, matrem rectius inſtitui: & quid ad eliciendũ liberius lotiũ faceret, edocui. Huc facit Ariſtotelis ſententia, qui inter conceptionis impedimenta & monſtroſarũ naturarũ procreationẽ, morbum iſtum cõnumerat hac uerborum ſerie: Iam fœminis nõnullis os uteri compreſſum, concorporatũq; ab ineunte ætate ad tẽpus uſq; menſtruorũ perſeuerauit: mox urgentibus menſtruis doloreq; inteſtãte alijs ſponte diſruptũ eſt, alijs diſſectum à medicis: nonnullæ interierunt, quum aut per uim diſrumperetur, aut diſrumpi non poſſet.

Li. 4. cap. 4. de Genera. animal.

Atqui membranulas eiuſmodi circa pudendi oſculum quandoque adnaſci, aſſerit Auicennas, uitium id clauſuram nuncupans: quod Alraticam appellat Albucas, inter Arabes non aſpernandus chirurgus. hoc malo affectæ, Græcis ἀτρήτους, hoc eſt, imperforatæ dicuntur. Eius quoque meminit Corn. Celſus. Fuſiorem de hoc uitio, eiusque curatione explicationem, in noſtris Obſeruationibus medicis rariſ leges. Phimoſis adhæc eſt compactio in ore aut collo uteri, ab ulcere præcedente orta, teſte Aetio. Sed hęc præter inſtitutum.

Lib 3. ſen. 21. tract. 4. ca. 1. Clauſura. Alratica. Lib. 2 ca. 72. Imperforatæ. Celſus lib. 6. cap. 18. Lib. 7. ca. 28. Aetius libro 16 cap. 97. Paul. Aeg. lib. 6. cap. 72.

Quòd filij Dei ad filias hominum ingreſſi ſint, locus hic Moſis explicatur: quo magis congreſſus diabolici uanitas eluceſcit.

Cap. XXII.

SI quis iam præfractior, ad illam Moſis ſententiã mihi obtrudendam confugiat, Quòd filij Dei ad filias hominum ingreſſi ſunt, atque hę genuerint potentes & celebres uiros: & hinc cum multis alioqui doctis uiris inferre ſtudeat, dæmones poſſe mulierum concubitu frui, atque generare: huic Auguſtini Steuchi Eugubini, epiſcopi Kiſami, uerba hæc, quibus

Gen 6.

Digitized by Google

quibus errorem hunc ſolidè refellit, opponam: Illud, inquit, reijciendum, ſeparandumq; à natura dæmonũ uera, & penè inter fabuloſos dæmones cenſendum, quod non modò è noſtris quidam, ſed etiã prophanæ philoſophiæ profeſſores pleriq; ſibi perſuaſerũt, de filijs illis Dei, qui dicuntur apud Moſem filias hominũ uidiſſe, accenſoſq; in earũ cupiditate, ex eis filios genuiſſe: qui quum dicantur Hebraicè Nephilim, ab Hebræis neſcio quibus, & noſtris, quinetiã externè philoſophis, dæmones crediti ſunt, qui partem diuinam atque humanam miſtam habuerint. fueruntq; multi, filios illos Dei angelos ſuſpicati: è quibus, cum multis Hebrçis, Ioſephus in ſua de Antiquit. Iudaic. hiſtoria: quem tamẽ Zonaras hiſtoricus excuſat, quaſi angelos ille appellarit filios Seth, ut Deo placentes, & angelorũ uitam æmulantes. Fuerunt & alij in ea opinione, ut Lactantius: uideturq; antiquiſsmus error è libris Moſis non rectè intellectis hauſtus. Siquidem perhibet Plutarchus, Pythagoram, Xenocraten, Platonem, Chryſippum, ſuperiores Theologos ſequentes credidiſſe, dæmones fuiſſe hominibus quidem robuſtiores, uiribusq; longè præcellentes, diuinitatem (inquit) habentes neq; ſyncerã neq; purã, ſed cũ animæ natura & ſenſu corporeo coniunctam, uoluptatis & laboris capacem. Hoc etiam credidit Athenagoras philoſophus Chriſtianus, Iuſtinus item idem philoſophus, & Tertullianus, omnes ambiguitate uocabuli ducti: arbitratiq;, filios Dei, angelos, purosq; deos, genitos ex eis: alij dæmones, alij heroas uocantes, ἀπὸ τῶν ἔρωτος, amore illo quo illi filij Dei in feminas exarſiſſent, filiosque eximiæ uirtutis & audaciæ genuiſſent, quod in Cratylo etiã retulit Plato. & Athenagoras in legatióe ſcribit: Similis quoq; cõditio fuit angelorũ. Erenim cùm omnes eſsẽt liberę uolũtatis, alij in ea qua creati à Deo fuiſsẽt, cõditione permanſerunt:

Li. 6. cap. 32. de Perenni philoſoph.

Geneſ. 6.

Nephilim.

Lib. 1. cap. 3.

Lib. 2. cap. 15. Inſtit. diuin.

Heroes unde dicti.

alij naturam ſuam & conditionem uiolauerunt. Is ergo dæmon materiæ, & formarum quæ ſunt in ea, Imperator extitit, & cæteri qui ex his circa primum æthera uerſantur. Scitis autem nihil abſq; teſtimonio nos prædicare, cum nitamur dictis Prophetarum. Illi igitur à carne uicti, & in concupiſcentiam prolapſi: is autem neglector, & prauus circa rerum ſibi creditarum curam eſt inuentus. Ex his uerò qui in uirgines exarſerunt, nati ſunt hi qui Gigantes ſunt appellati. Itaq; angeli lapſi de cœlo, circa aerem & terram, prohibiti deinceps cœlum repetere, uerſantur; animi quoque Gigantum circum mundum. hæc ille. Tertullianus quoque eadem ſenſit. Quæ quidam doctiores melioresque Theologi, quibus filiorum Dei notior fuit appellatio, nunquam dixiſſent: non Hieronymus, non Auguſtinus, non Gregorius Nazanzenus, non prudentiſsimus Chryſoſtomus. Nec difficile eſt erroris fontem agnoſcere: nec durum probare, ſolitas Sacras literas filios Dei nuncupare dilectos illi, illumq; colentes. Vt de Iſraele: Ex Ægypto uocaui lium meum. Et in Exodo: Filius meus Iſrael. In Pſalmo quoq; clara exiſtit differentia, cùm homines ſunt filij Dei, & cùm nõ ſunt: Ego dixi, dij eſtis, & filij Excelſi omnes: uos autem ſicut homines moriemini. Ecce eoſdem filios Dei & homines appellat: ſed filios Dei, qa creati ab illo, factiq; uelut dij, futuriq;, ſi Deũ coluerint: homines autẽ, qa in terrenâ fragilitatẽ dilapſi, regis cœleſtis imagine denigrata. Tales erãt illi eluuiõis tẽpore filij Dei, bona progenies ex Seth, quæ cõmiſta cũ filiab. hominũ, ſcil. corruptiſsimis feminis, quę ſicut uxor Adã, deincepsq; fermè oẽs ſic maritos ſuos corruperunt: unde corruptiores filij nati, origo mali, ſanguinis pij cũ impio cõmiſtio: propterea nati bellicoſi, ſuperbi, cõtumelioſi. Hęc ſunt ueriora, à natura nõ abhorrẽtia: cũ illa nõ abſint à fabulis Poetarũ.

Filij Dei qui. *Oſee 11.* *Numer. 24.* *Matth. 2.* *Pſal. 81.*

Filij Dei.

Nec

Nec naturâ fieri poteſt, nec aſſentitur philoſophia, ſpiritus corpore nudatos, amore fœminarum capi, aut ex eis generare potuiſſe. Habet enim fontem ſuum, & inferiores ortus, cupiditates: ſi deſit cauſa, deſit effectus. Vbi non ſunt mẽbra genitalia, non eſt amor coeundi. Vbi non eſt cibus & potus, non eſt ſperma. Vbi non fuit quærenda ſucceſsio & propagatio, non adhibuit natura cupiditatem generandi. Sicut ſpiritus nudi ſitire aut eſurire nõ poſſunt, ſic ueneris libidine nequeũt inflammari. Abſurdum quoque, duo eſſe genera dæmonum: tum ipſos angelos lapſos in concupiſcentiam, tum animas Gigantum. Fuerunt enim Gigantes homines, nec ex hominibus faciendi ſunt dæmones: nec caſus eorum fuit, quòd exarſerint in amorem. Erunt igitur fabuloſi dæmones, tam quos libido rapuiſſet, quàm generati ex eis. Tales erunt, quales Hector, Achilles, Aeneas, Hercules, ex hominibus & dijs nati, apud Poetas. Hæc Auguſtinus Steuchus: à cuius ſententia rationibus ac ueritate comprobata, quamuis Lactantius *in ἐνωλίοις* diſcrepet, in uniuerſali tamen de gẽtilium dijs *θέσει* non diſcedit. Sic enim argumentatur: Quid eſt autem tam remotum à Deo, quàm id opus quod ipſe ad propagandam ſobolem mortalibus tribuit, & quod ſine ſubſtantia corporali nullum poteſt eſſe? Dij ergo ſi ſunt immortales & æterni, quid opus eſt altero ſexu? nimirum ut generẽtur. Ipſa progenie quid opus eſt? cum ſucceſsione non egeant, qui futuri ſunt ſemper. Poterat hic argumentum Lucretij addere, quod ego ualidiſsimum exiſtimo:

Spiritus carnem & oſſa non habet. *Luc 24*

Lib. 1. de inſtit. relig. cap. 8.

Deos ac dæmones nõ coire.

Lib. 1.

— *Si numina naſci*
Credimus, haud quenquam fas eſt cœpiſſe deorum.

Sequitur apud Lactantium: Vt habeat uel miniſtros, uel in quos ipſe poſsit dominari. Quid igitur opus eſt ſexu fœmineo, quum Deus, qui eſt omnipotens, ut uocatur, ſine uſu & opera fœminæ poſ-

ſit filios procreare? Nam ſi quibuſdam minutis animalibus id præſtitit, ut ſibi è foliis natos, è ſuauibus herbis ore legant: cur exiſtimet aliquis, ipſum Deum, niſi ex permiſtione ſexus alterius, non poſſe generare? Illos igitur quos imperiti & inſipientes tanquam deos & nuncupant & adorant, nemo eſt tam inconſideratus, qui non intelligat fuiſſe mortales.

Semideos, ut alios mortales, fuiſſe natos: nec hominum, nec perfectum animal abſq; coitu & ſemine maris ac fœminæ, naſci aut concipi.

Cap. XXIII.

EX ſuperioribus apparet, quàm abſurda ſit ac prorſus indigna Chriſtiano, Fulgentij ſententia, qui quos Scriptura Nephilim, & Hebræorum theologia Iſsim appellat, eos & Heroas, & Semideos, & deos Senones dictos ait: aut quia ob meriti paupertatem cœlo digni non cenſeantur, nec terreni tamen putentur propter gratiæ uenerationem, cuiuſmodi olim Priapus, Hippo, Vertumnus: aut quia diuinis uirtutibus, & in humanum genus beneficijs in hac uita præcellentes, poſt exutum hunc mortalem hominem in deorum beatorum choros translati ſunt, ijſdem quibus olim in hac uita beneficijs ac uirtutibus, mortalibus perpetuò prouidentes: aut quia arcano ſuperûm ſemine procreati ſunt, quos ex deorũ ſiue dæmonũ cómixtione cũ hominibus genitos putant, ideoq; mediã quandã naturã ſortitos, ut qui nec angeli, nec homines ſint. Etenim nõ apud Chriſtianos, ſed apud Ethnicos numina quædã tantũ, ſunt terreſtria, quædã cœleſtia tantũ, quædam media, quæ Apuleius animalia ingenio rationabilia, & animo paſsiua, corpore aerea, tempore æterna dicit. Antiquitas autem Medioxumus appellauit, quòd

Nephilim. Iſsim. Semidei quales creditι. Senones.

Medioxumi dι.

quòd uelut interceſſores Deos minores, hominum autem natura maiores eſſe, & diuina quædam munera nobis tanquam μισθὸν conferre uiderentur: ut Æſculapius, Pollux, Caſtor, Liber, Quirinus, Atlas, & alij, quos Auguſtinus Steuchus nominauit. Herculem, Seruius communem Deum utriuſque naturæ dicit, medium inter diuinitatem & humanitatem. Ex Ioue enim & Alcmena natus fingitur, quæ uxor erat Amphitryonis. Hinc cum per Herculem iuratur, Mediusfidius iurari ſolet, quaſi medius filius. Vt autem ex homine Deum naſci, nec diuinitatis nec humanitatis patitur ratio, ſiue ex fœmina & uiro ſimul, ſiue ex uirgine tantum, quemadmodum Sibylla Erythræa dicit,

Hercules. Aeneid. 8.

Alcmena.

Deus ex homine non poteſt naſci.

Feſtus uerb. Med. Mediusfidius.

—ἐ Διὸς ἀνδρὸς
ἐκ μητρὸς, μήτρας τι, βροτὸς τετυγμένος θ' ἵνα:

Sic etiam neque homo, neque perfectum animal, niſi ex maris ac fœminæ congreſſu, uel concipi uel naſci poteſt. Repugnaret enim hoc non ſolum ipſi ueritati, ac ſacroſanctæ religioni noſtræ, uerùm etiam uniuerſæ rerum naturæ. Nam profectò in hominibus, cæterisque animantibus diuerſitas ſexus & coitio & generatio nullam habent aliam rationem, niſi ut omnia genera uiuentium, quando ſunt conditione mortalitatis obitura, mutua poſsint ſucceſsione ſeruari. Quod ſi abſque coitu ſexus utriuſque, uel quo alio modo fieri poſſet, iniquiſsimas atque ridiculas ſtuliſſet Plato leges, qui cœlibatum è ſua repub. non ſolum exterminauit: ſed ijs etiam qui non nuberent, mulctas pœnasque conſtituit. Atque hæc eſt unica naturalis nuptiarum & ratio & cauſa, quam Iureconſulti prudenter inſpiciũt. Ariſtoteles quidem & Theophraſtus animalia bifariam generari rectè dixêre, alia ſcilicet ex coitu, alia ex terra & putredine. At illa perfecta ſunt, hæc autem imperfecta, de quibus hic non

Nullum animal niſi ex utroq; ſexu.

Dial. de Rep. 10.

L. 1. ff. ſoluti matr. Iuſtin. in Nou. de nupt.

Animalia perfecta & imperfecta.

Genes.1. non loquimur. Etenim Deus in principio perfecta
Augustin.lib. omnia condidit, & hominem quidem & reliqua in
21. Semētiarum, Sent.7. ſpeciem ſuam, hoc eſt maſculũ & fœmellam, nullo genere excepto, nec aquatili, nec uolatili, nec terreſtri. Nam in uniuerſali κατακλυσμῷ mundi, licet ipſe poſtea
Genes.7. ſua uirtute denuò quælibet creare potuiſſet, Noh tamen ita mandat: Ex omni iumento mundo tolles ſeptem & ſeptem, maſculum & fœmellam eius: de iumento uerò immundo duo, maſculum & fœmellam eius. De uolucre quoque cœli ſeptem & ſeptem, maſculum & fœmellam, ad uiuificandum ſemen ſuper faciem uniuerſæ terræ.

Animalia nulla ex ſe concipere. Quare Æneas Syluius fabuloſum eſſe putat, anſeres in Scotia uicina ex arboris fructibus in aquam decidentibus naſci, uti tradit Saxo Grammaticus: licet Guilielmus Turnerus Anglus ſcribat, hoc anſerũ genus Berniclam dictum (cuius uel nidũ uel ouum nemo uidit) ſine parẽtum opera gigni ſponte, quum ſcilicet ad certum tẽpus malus nauis in mari computruit aut tabulæ aut antennæ abiegnæ, inde in principio uelut fungos erũpere, in quib. tẽporis progreſſu manifeſtæ auiũ figuræ cernerẽtur: deinde pluma ueſtitæ, poſtremò uiuæ & uolantes: atq; id aſſeri, prætet commune omnium gentium littoralium, Anglię, Hyberniæ & Scotiæ teſtimonium, à Gyraldo, qui multo fœlicius quàm pro ſuo tẽpore Hyberniæ hiſtoriã conſcripſerit. At idem ille non ſatis tutum eſſe uulgò fidem aſtrui, & Gyraldo ob rei raritatem non credendum ſubiungit: quare is ipſe qui Anglus natione, & medicus profeſsione erat, Theologum Anglum conſuluit, qui uerum eſſe quod de huius auis prodigioſa generatione dicitur, affirmauit: uerùm in rerum naturalium cognitione potius docto medico ipſi Turnero, quàm Theologo fidem præſtandam exiſtimarem. Huc pertinet quod de uolucre Ephimero tradit

dit Aristoteles libro 5. de Histor. animal. Hyppanis fluuius apud Cymerium Bosphorum sub solstitio, defert ueluti folliculos acinis maiores, è quibus quadrupedes uolucres erumpunt, quod genus animalis in postmeridianum usque diei tempus uiuit & uolat: mox descendente sole macrescit & languet: deinde occidente, moritur, uita non ultra unum diem protracta: unde Ephemerum, id est diarium appellatum est. At prodigiosæ hæ narrationes non semper fidem merentur, quemadmodum nec id quod Ouidius tradit, Channem piscem ex seipsa concipere: & quod Archelaus de leporibus, utramque uim singulis inesse ac sine mare æquè gignere: quodque Aristoteles & Alexandri milites sunt mentiti, generationem murium lambendo constare, non coitu. Hyænam quoque párere sine mare, uulgus credit, Aristoteles negat. Idem de uulturum fœmellis traditum est. Superat autem omnia hæc mendacia, quod dicit, in Lusitania circa Vlyxipponẽ oppidum, & Taguin amnem, equas Fauonio flante obuersas, animalem concipere spiritum, indeque partum fieri, & gigni perniciosimum ita, sed triennium uitæ non excedere:

Plin. lib. 32. cap. 7. lib 8. cap. 55. lib 10. cap. 65.

Plin. lib. 8. cap. 30. Origenes in prim. cont. Faustum. Plin. lib. 8. cap. 42.

Ore omnes uersæ in Zephyrum stant rupibus altis,
Exceptantq; leues auras, & sæpe sine ullis
Coniugijs uento grauidæ. —

Virg. 3. Geor.

Atque hæc de animalibus brutis. Quæ si ratio ipsa respuit, ac sacra Scriptura refellit, quanto minus in homine concedenda? Concideret enim summum nostræ fidei fundamentum, abstrusissimumque incarnationis Christi mysterium: & quod supra naturam operante Spiritu Dei fuit effectum, id natura sibi uendicaret. Sola enim Maria uirgo, & ante partum & post partum, Christum hominẽ & Deum sine

Nemo præter Christum ex uirgine natus sine uiri semine.

Esaia 7.

Cap. 34. August. cōt. Iud. cap. 9. sine uiro & concepit & peperit, ut suprà demonstratum est: nec ulli unquam hoc aut tributum fuit, aut tribuetur mulieri: ne fortè potentia & uoluntas diuina prætendatur, cum hæc mendacia passim tradi uidemus: ueluti Platonem ex uirgine, Apollinis phantasmate oppressa natum: & Gothicas, quas Alrunas uocant, & specie & ingenio spectabiles fœminas, olim Filuniri siue Idanthresi Gothorum regis castra egressas, ac per Asiaticæ Scythiæ solitudines oberrantes, à Faunis & dæmonibus compressas, ac inde procreatos Hunnos fuisse. Se amore captos esse mentiuntur dæmones, ut amentes uicissim fœminas in officio arctius constringant, ardenter animarum perditionem depereuntes. Quod autem non ex mare, sed ex semetipsis concipiunt mulieres, ea est caro informis, inanima, quas molas nos uocamus. Ideo non animatur, quia non est ex duobus. Falsissimè igitur Simon magus ex uirgine sé natũ iactabat, ut Deũ mentiretur: falsissimè Merlinus, dæmonis & uirginis filius habitus, ut infrà dicemus: falsissimè Seruius Tullus Laris familiaris filius creditus, & reliqui omnes semidei, de quibus diximus. Nam & ipsi mortales fuerunt, & patres eorum uiri, & matres fœminæ.

Plato. Alruna. Hunni. Mola mulierum. Plin li. 7. ca. 15. & lib. 10. cap. 64. Plin. lib. 37. cap. 37.

Commentum de Martini Lutheri ortu dæmoniaco. Cap. XXIIII.

IN æstate anni sexagesimiquinti supra sesquimillesimum, Episcopus in celeberrimo famosi oppidi collegio, ad eleuandam Martini Lutheri doctrinam, in concione publica hanc de eius ortu enarrauit historiam, quam certè lepidam atque hoc loco dignam negligi minimè oportuit, ut uidentes uideant, & intelligentes intelligant. Diabolus in forma mercatoris & artificis gemmarij Vuitenbergã uenit, ubi apud ciuem hospitio excipi cupit, quòd merces suas precio-

precioſos cõmunibus hoſpitijs credere minus auderet, pro beneficio interim iuſtam pollicitus remunerationem. Cæterùm ubi hoſpitis filiã in amplexus muneribus, blanditijs, alijsq; uoluptatis irritamentis pellexiſſet, eius tandem concubitu fretus, breui euanuit, nec poſtea apparuit uſquam. Puellæ indies magis ac magis uterus intumuit, quæ enixura tam horrenda raraque edebat indicia, ut fœtum non legitimè conceptum eſſe, argumentis minimè obſcuris præſumeretur. Puer adoleſcens tantũ pauco tempore in ſcholis promouit, ut ſuos coætaneos & cõmilitones facilè uinceret, uitæ tamen ratione ſimulata. Inde ex patris inſtinctu factus monachus, uim religioſæ uirgini (quemadmodum ab eruditis uiris, ijſdemque non paucis fertur) intulit abiecta cuculla. Romam uerò profectus, ut conditionem ſortiretur feliciorem, nec ex animo res cederet, incidiſſetque in ſanctiſs. patris Papæ & Cardinalium inclementiam, conſilio inito cum ſuo patre, ut ob denegatas preces ſe ulciſceretur: ab eo conſulitur (quòd imperitam plebem ſeductu facilem intelligeret) ut commentariolo orationem explicaret Dominicam, quam cunctos ſimul Chriſtianos nouiſſe oportet, ut ea ratione ſui inſtituti uoto potiretur. Explicationem autem hanc tanto artificio & faſtu contexuit, ut non modò uulgaribus, ſed & eruditis pleriſque, donec fucum animaduerterent, commendaretur. Tragicus hic *Vrſus* plebeiorum hominum erga ſe ſtudia uidens, longius indies graſſari cœpit calamo tam contra Romanæ ſedis indulgentias, quàm argumento alio, donec redargueretur, pudefieret & conuinceretur: nimisque longum foret enarrare ſingula, ſapienti ſat dictum. A' doctis omnibus hic Vrſus nuncupatur. Nomen eius, quem digito commonſtramus, plus ſatis intelligitur. Indignum etenim uti & ille,

ille, ut in uerbi Domini cathedra nuncupetur. In summa, fons est & origo uniuersæ hæreseos, in cuius extirpationem Concilium hoc sanctum tam diu incœptum, & agitatum: nunc tandem cum utilitate non exigua absolutum esse, meritò acceptum Deo ferimus.

Historia catholica de statu religionis nostri temporis Gallicè conscripta, authore S. Fontaino theologiæ doctore, tradit quoque probabilem esse opinionem, literarum monumentis propagatam: Margaritam uidelicet Lutheri matrem ex diaboli coitu concepisse, qui aliquoties antè cum ea fuisset congressus, quàm Ioanni Luder matrimonij fœdere iungeretur.

Lutheri profectò doctrinam alijs ueritatis machinis impugnare & conuellere oporteret, non eiusmodi figmentis, alioqui uulgus intelligeret. Siquidem crassum nimis hoc commentum est de tali dæmonis concubitu, quum ex descripta eius uita omnibus cõstet, natum fuisse anno 1483. die 10 Nouembris, nocte post horam undecimam, Islebiæ sub imperio Comitũ Mansfeldensium ex patre minimè obscuro Ioanne Luthero, uiro Patricio, & huius pudica coniuge Margarita matre: atq; Martini nomen ei impositum, quòd dies proximus, quo per baptismum Ecclesiæ initiaretur infans, Martino sacer esset.

Cur ex dijs ac uirginibus homines nasci confictum sit, & qua ratione spiritus ac dij cum mulieribus coeant, historijs aliquot docetur.
Cap. XXV.

Cur sine uiri coitu, multis nati fingantur.

CONficta autem & excogitata fuerunt illa ab hominibus & antiquitùs, & nostro seculo, uel per adulationem, ad principũ ac potentũ familias illustrandas ac euehendas: uel per pudorem, ad obscuritatem generis aut natalium turpitudinem tegen-

gendam: per timorem, ad ſtupra mulierum aut adulteria cælanda: uel per artem, ad libidinem quorundam explẽdam, qui plerunq; ſunt aut iuuenes, aut ocioſi ſacerdotes, & forma & uarietate mulierum templa frequentantium capti. Iouem hoc pacto Danaæ miſiſſe aiunt quondam in gremium imbrem aureum. Et Chærea conſimilem iam olim luſiſſe ſe luſum ait, Deum ſeſe in hominem cõuertiſſe, atq; per alienas tegulas ueniſſe clanculum per impluuium, ſucum factũ mulieri. At quem Deum? qui templa cœli ſumma ſonitu concutit. Ego homuncio id non facerem?

Imber aureus Iouis.

Terent. in Hecyra.

Patebit hoc optimè ex hac elegantiſsima Ioſephi hiſtoria. Circa Chriſti tempora etiam Romę, in ſacris Iſidis, ſumma turpitudo deprehenſa eſt. Erat Romæ Paulina, mulier non minus probitate morum quàm natalium claritate illuſtris, adhæc opulenta & formoſa, ut quæ eſſet in ipſo ætatis flore, ſed in primis ornata pudicitia. Nupta autem erat Saturnino, uiro tali coniuge digniſsimo. Huius amore captus eſt Decius Mundus, iuuenis non obſcurus in equeſtri ordine. & quia maior erat fœmina quàm quæ corrumpi poſſet muneribus, eo magis accendebatur amantis inſania, ita ut̃ offerret ei pro unica nocte ducenta drachmarum millia. Ac ne ſic quidem ualens eam flectere, non ferens amoris impotentiam, decreuit morbum ſimul & uitam finire inedia. Hoc eius propoſitum non fefellit Iden, libertam Mundi paternam, uarijs inſtructam, ſed non probatis artibus: quæ indignè ferens obſtinationem iuuenis, blanda oratione conuentum animare conata eſt, ſpem ei faciens, effecturam ſe ut potiatur Paulinę complexibus. Cumq; ille preces eius libenter acciperet, ait ſibi opus quinquaginta tantum drachmarum millibus ad expugnandam mulieris pudicitiam. Ita refocillato iuuene, & accepta quantam petierat pecunia, nouam doli uiam ingreſſa eſt, uidens

Ioſeph. antiq. Iud. lib. 18. cap. 4.

Paulinæ probitas.

D. Mundi amoris impotentia.

Amoris uis, ac precium.

Falſæ religiõnis uſus.

Sacerdotes Isidis lenones.

dens Paulinam non capi pecunijs. Sciens porrò, eam uehementer addictam Isidis cultui, tale quiddam cōminiscitur. Conuentis aliquot ex eius sacerdotibus, accepta fide silentij, & quod efficacissimum est, ostentato pręmio, in pręsens XXV millibus, & alteris totidem post nauatam operam, indicat eis amorem iuuenis, rogans ut omnibus modis adniterentur eum reddere uoti compotem. Illi auri cupidine tacti, benignè sunt polliciti: quorum natu maximus properè se ad Paulinam contulit: & admissus impetratoq; absq; arbitris colloquio, uenire se ait missum ab Anubide, capto ipsius forma, & iubēte ut ad se ueniat. Illa libenti animo accepit nuncium: moxq; iactabat se apud familiariter notas mulieres, quòd dignata sit amore Anubidis: marito quoq; indicat, cōdictam sibi cœnam & cubile Anubidis. Id eo facilius concessum est, quòd cognita & probata esset uiro coniugis pudicitia. Itaq; in templum proficiscitur, & post cœnam instante somni tempore inclusa per sacerdotem, tenebris conciliantibus in latentem ibi Mundum incidit, totamque eam noctem obsecuta est iuueni, Deo se gratificari existimans. Eo deinde abeunte, priusquam sacerdotes doli conscij surgerent, Paulina mane ad maritum reuersa, congressum cum Anubide prædicat, & idem apud amicas quoq; magnificis uerbis exaggerat. Illis nec credere libebat, rei naturam considerantibus: nec mirari tamen non poterant, ob insignem mulieris pudicitiam. Die deinde post rem patratam tertia, Mundus adamatæ fortefortunà obuius: O' factum bene Paulina, inquit, quòd & ducenta illa millia mihi seruasti, quæ potuisti tuis facultatibus addere, & morem nihilominus meæ uoluntati gessisti. Nihil enim mea refert, quòd Mundum contempsisti, quandoquidem prætextu Anubidis optata uoluntate expletus sum. atque his dictis abijt. At mulier tum primò deprehenso flagi-

Iuuenis pro Deo colit.

ſo flagitio, ueſtem ſibi lacerat: & re tota ad maritum delata, obſecrat ne tam inſigne ludibrium impunitũ ſinat. maritus porrò Imperatori totum ſignificat. Tiberius, poſtquam accuratiſsima inquiſitione didicit omnia, ſacrificos illos impoſtores in crucem egit: unáq; Iden, inuentricem huius ſceleris, cuius præcipua opera fuit in corrumpenda mulieris pudicitia: diruto q; templo, ſtatuã Iſidis iuſsit mergi in Tiberim. Mundum autẽ mitiore pœna exilij caſtigaſſe cõtentus eſt, crimen eius in Cupidinis impotentiam referens. Euſebius non minus notabile refert Saturni adulteriũ. Sacerdos Saturni, Tyrannus nomine, quaſi ex reſpõſo numinis, adorantib. in templo nobilib. quibuſq; & primarijs uiris, quorũ ſibi matronæ ad libidinem placuiſſent, dicebat, Saturnũ præcepiſſe, ut uxor ſua pernoctaret in tẽplo. Tum is qui audierat, gaudens quòd uxor ſua dignatione numinis uocaretur, exornatam cõptius, inſuper & donarijs onuſtam, ne uacua ſcilicet repudiaretur, coniugem mittebat ad templum, in conſpectu omnium cõcluſa intrinſecus matrona. Tyránus clauſis ianuis, & traditis clauibus, diſcedebat. Deinde facto ſilentio per occultos meatus & ſubterraneos aditus, intra ipſum Saturni ſimulacrũ patulis irrepebat cauernis. Erat aũt ſimulacrum illud à tergo exeſum, & parieti diligẽter annexũ. Ardentibusq; intra ædem luminibus, intentæ ſupplicantiq́ue mulieri uocem ſubitò per ſimulacrum æris concaui proferebat, ita ut pauore & gaudio infelix mulier trepidaret, quod dignam ſe tanti numinis putaret alloquio. Poſteaquam uerò quæ libitum fuerat, uel ad conſternationem maiorẽ, uel ad libidinis incitamentum diſſeruiſſet numẽ impurũ, arte quadá linteolis obductis, repentè lumina extinguebantur uniuerſa. Tum deſcendens, obſtupefactæ & conſternatæ mulierculæ adulterij fucũ prophanis cõmentationibus infere

Lenonibꝫ pœna.

Eccl. hiſt. lib. 11. cap. 25.

Deorũ libidines per ſacerdotes exercẽtur.

Fucus ſacerdotum in adulterijs.

bat. Hæc cum per omnes miſerorum matronas multo iam tempore gererentur, accidit quandam pudicæ mentis fœminam horruiſſe facinus, & attentius deſignantem cognouiſſe uocem Tyranni, ac domum regreſſam uiro de fraude ſceleris indicaſſe. Ille de iniuria coniugis, immò potius ſua, ardentius inflammatus, inſcriptum Tyrannum ad tormenta deducit. Quo confecto atque confeſſo, cæciſque fraudibus reuelatis, pudor omnis & dedecus Paganorum peruaſerat domos, adulteris matribus, inceſtis patribus, liberis ſpurijs deprehenſis. Hinc exiſtimare poſſumus, ac dignoſcere, quomodo matrona Romana fuerit à Marte compreſſa: cuiuſmodi multa Valerius Max. & alij hiſtorici referunt. Fuit hæc fraus ſemper uſitata ſacrificis, ut hac de cauſa ſimulacra deorum, ipſoſq; deos & comedere, & bibere, & coire fingerent. Nota eſt hiſtoria apud Danielem, de ſacerdotibus Bel ſeptuagin ta, qui cum ea quæ Belo proponerentur, tam conſtanter eum ipſum cõſumere affirmarent, ut ſanctum Dei prophetam in diſcrimen uitæ adducerẽt, oſtium fani regem obſignare patientes: eos tamen ſub menſa occultum aditum habuiſſe, ac per eum cum uxoribus & liberis ad Dei pateras exhauriendas patinasq; euacuandas ueniſſe, ex ueſtigijs ſumma prudẽtia deprehendit, regiq; demonſtrauit. Quæ ſagacitas quàm noſtris etiã tẽporibus utilis, atq, adeò neceſſaria eſſet, Aureliana Necromantia docet, & Chriſti diuæq; uirginis apud Bernates colloquium monachorum arte confectum, de quo ſuprà dictum eſt.

Sacerdotes ſemper pro Deo ſuo comedunt & coeunt.

Daniel. 14.

Vide lib. 5. cap. 23. infrà.

Lib. 2. ca. 35.

De *mutua maleficarum commixtione.* Cap. XXVI.

QVia ſuperiori Capite ſatis deteximus illos deos, qui formoſiſsimas quaſque matronas ſub religionis ſpecie complexus ſuos ſibi depo-

poſcebant olim : uideamus iam qui'nam ſint dæmones, à quibus maleficę ſubagitari ſe uulgò iactant. Quod etſi poſſem exemplis noſtri temporis, noſtrarumque partium etiam in uirginibus ſanctiſsimæ noſtra opinione pudicitię demonſtrare: tamen quòd odioſa ſint, ijs prætermiſsis, unum ab exteris ſumemus, quo nihil eſſe poteſt ad uanitatem falſitatemq; dæmoniaci coitus probandam accommodatius, nihil illuſtrius. Ioannes Leo Africanus teſtatur, in Africa Feſſæ maleficas eſſe, quæ uideri uolunt habere ſummam cum dæmonibus familiaritatem : dæmones autem uel rubros uel albos uel nigros appellant: atque ubi alicuius fatum eloqui uolunt, certis odoribus ſemetipſas ſuffiunt, & affirmant eum tum ſe recipere dæmonem, quem accerſerunt: inde mutata uoce dæmonem in ſe loqui fingunt. Tum qui rei alicuius explorandæ gratia uenerunt, eam magna cum reuerentia ſciſcitantur ex illis, & tandem numerato dæmoni precio diſcedunt. Verùm qui ſanioris ſunt iudicij, mulieres has Sahacat, quod Latinis Fricatrices ſonat, rectè appellant, quòd damnando more ſoleant Venerem inter ſe exercere. Dicerem honeſtius, ſi poſſem. Si quando formoſæ mulieres eas adeant, maleficæ earum amore non ſecus atque adoleſcentes puellarum accenduntur, & in dæmonis ſpecie rogant, ut concubitum pro mercede patiantur. Ita fit, ut dum ſe dæmoniorum dictis paruiſſe putant, rem cum maleficis habuerint. Neque deſunt quæ eius rei uoluptate allectæ, maleficarum conſortium ambiant, & morbum fingentes, unam earum ad ſe uocent, uel miſerum eò mittant maritum : quæ re intellecta, mulierem à dæmone quodam uexatam affirmat, eamque ob cauſam nullo modo liberari poſſe, niſi ſe illarum adiunxerit numero. His uerbis miſer ille tandem uictus

Li 3. deſcript. Afric.

Sahacat.

non modò permittit id, ſed & maleficarum ordini ſumptuoſum parat conuiuium: quo abſoluto ad tympanorum ſtrepitum mirum in modum ſaltare ſolent, deinde uxorem dijs uentisque committere. Reperiuntur tamen, qui uel minimo negocio fuſtibus hunc dæmonem eijciunt. Alij dæmonio ſe obſeſſos fingentes, non alio modo maleficas illas decipiunt, quàm quo illorum uxores ſunt deceptæ. Sic ars eluditur arte. At uide quanta interim miſero diabolo fiat iniuria tam facto quàm dicto, dum & id illi criminis imponunt, quod non committit: & eam uoluptatem ipſæ ſentiunt ſolæ, cuius illum participem eſſe prædicant.

De uanitate ſeminis per ſuccubum & incubum translati. Cap. XXVII.

PEculiare uerò dæmonis prius cum uiro, deinde cum muliere congreſſus figmentum commentantur nimis impudenter, ac argumentantur ab ſurdè admodũ plerique Theologi (ut Mallei maleficarũ architecti, Henricus Inſtitoris & Iacobus Sprenger ordinis Prædicatorum, ſacræ paginæ doctores & hæreticæ peſtis inquiſitores, eiuſdẽ item ordinis Petrus de Palude, atque Martinus de Arles theologiæ profeſſor, ac huius farinæ alij) eundem ſcilicet dæmonem uiri ſcelerati prius ſuccubum, effici mulieri deinde incubum: ſemenque uiro antea ademptum, mulieris inde ſinui in ipſo actu inſtillari, atque hinc fœtum concipi, progignique: quem tamen Grillandus ait non dicendum filium dæmonis, ſed eius cuius erat ſperma: itaque affirmare communiter Theologos, S. Thomam in tract. qq. 1. parte. tit. de miraculis. q. 8. uerſ. ad primum. In Auguſtino uerò, quem citat, nihil eiuſmodi reperi. Proinde dum ad choreas translatæ ſunt uxores, ſatanam alium dæmonem in forma ſuccubi marito ſubſternere, qui adeò bene ſe accommo-

Eadem de incubo & ſuccubo ab quorundã Theologorum argumentum. Volum. 10. tract. de ſortil. 7. queſt. num. 13.

modet coire uolenti, ut etiam callidiſsimum quenq; falleret: ut ait Thomas d. titul. q. 5. Næ id ridiculum nimis uidetur, quàm quod multis debeat confutari argumentis. Hoc ſolummodo dicam: illam ſeminis exſanguine & ſpiritu temperiem generationi aptam inordinatis à Deo locellis, extra propria conceptacula, qualicunque præcipuè translatione corrumpi & interire: propterea quòd ſpiritus ac calor ille cordis totiusq; corporis nec adſit, nec quantitate & qualitate iuſta ſit in eo tẽperatus. quamuis eam temperiem à dæmone cõſeruari poſſe nugetur Thomas, tum propter motus celeritatem, tum fomenta adhibendo, quibus illa defenditur. Si enim hoc fieri poſſet, quàm fœcunda monſtrorũ mater tam longo tempore extitiſſet humanum genus, ſemine ex feris uel beſtijs permutato, translatoq; ab incubo dæmone, & mulieris ſinui infuſo? En horribilem conſequentiã. Hinc uides, quàm omninò non ſit credendum Alberti ſcholiaſtæ, qui quaſi per ſomnum ſic ſcribit: Si ſemen emiſſum ad terram poneretur ad matricem, poſſibile eſſet quod conciperet: & ſæpius contingere, quòd in balneo, ubi uir ſperma emittit, muliere præſente, ipſa tanquam in coitu concipiat, quia matrix eſt maximè attractiua, & ſemen adhuc uigens, nec exhalatione impotens, atque ideo fœtum produci poſſe, idque experientia comprobatum eſſe. Nam ſi ſemen ſuper ſaluiam effunderet felis, atque ſaluiam hanc aliquis comederet, tum ex illo ſemine generarentur in uiri uentre feles, per uomitum expellendi. Abſurdiora hæc ſunt, & mendaciora, quàm ut longiori refutatione indigeant. Idem ſit reſponſum feminæ habitanti in uicinia Auerrois, qui ſcribit eã iureiurãdo confirmaſſe, quòd infantẽ cõceperit ſemine profuſo à laſciuiẽte maſtupratore, & in balneo attracto: & ancillę reginæ Tanaquilis Ocriſiæ, quæ Tar

Lib. de Format. hom. c. 1. de Gener. embry.

Liu. li. 1. Pli. lib. 36. ca. 27. Ser. Tullus Laris F.

quinio Priſco regnante, iactabat ſibi repentè in foco comparuiſſe genitale è cinere maſculini ſexus, ſeque inſidentem ibi conſurrexiſſe grauidam, & ita Seruium Tullum natum, qui regno ſucceſsit. Eiuſdem profectò uanitatis illud Plinij de Perdicibus. Neque in animali alio par opus libidinis. Si contra mares ſteterint feminæ, aura ab his flante prægnantes fiunt. Hiantes autem execta lingua per id tempus æſtuant, concipiuntque ſuperuolantium afflatu, ſæpe uoce tantum audita maſculi.

Plin. lib. 10. cap. 33. Falſa de perdicibus

De *Syluanis*, *Faunis*, & *Satyris*. Cap. XXVIII.

NEc dubium eſt, alios mihi Auguſtinum hic de incubis dęmonibus obiecturos, ita ſcribẽtem: Quoniam creberrima fama eſt, multique ſe expertos, uel ab eis qui experti eſſent (de quorum fide dubitandum non eſt) audiſſe confirmant, Syluanos & Faunos, quos uulgò Incubos uocant, improbos ſæpe extitiſſe mulieribus, & earum appetiſſe ac peregiſſe concubitum: & quoſdam dæmones, quos Galli Duſios nuncupant, hanc aſsiduè immundiciam & tentare & efficere, plures talesque aſſeuerant, ut hoc negare impudentiæ uideatur: non hic temerè aliquid audeo diffinire, utrum aliqui ſpiritus, elemento aereo corporati (nam hoc elementum etiam cum agitatur flabello, ſenſu corporis tactuque ſentitur) poſſint etiam pati hanc libidinem, ut quo modo poſſunt, ſentientibus feminis miſceantur. Hæc parum aut nihil facere cõtra nos, intelliget is, qui cũ noſtris rationib. ſupra adductis, exactius ſingula diſcuſſerit, expenderitque. Quæ inſuper rumore acceperit ille, duntaxat recẽſet, nec certi aliquid ſtatuere audet. & ſi demus, ſpiritus aliquos elemento aereo corporatos eſſe: minimè tamẽ hinc ſequetur, ab aereo corpore, cũ eo quod cõtempe-

Lib 15 de Ciuit. Dei, cap. 23. Li 1. quæſtionũ ſuper Geneſim, quæſt. 3.

tẽperata quatuor elementorũ permixtione conſtitit, naturalem, uel ſimilẽ ei qui inter paria terrena magis contemperatione imbuta contingit corpora, exercẽri congreſſum. Aerem tales ſpiritus adferunt, aerem agitant, aerem uerberant. In eiuſmodi actu præter alia requiritur caro & ſanguis, quibus ſpiritus carent. Reliqua itaq; erunt ludibria à dæmone obiecta, confirmataq; uitioſa mulieris dementatæ phantaſia. Quare præponderet hic ratio, & ueritatis robur.

De Satyris illis ſalacibus, qui etiam obtruduntur, & eandem cum Syluanis & Faunis rationem habent, an ueri fuerint dæmones, quid in Atticis ſcripſerit Pauſanias, breuiter adijciam. Equidem (ait) de Satyris quinam ſint, ut aliquid certius quàm ab alijs traditum ſit cognoſcerem, ſingula ex multis ſum percũctatus. Euphemus Cartandem, uir non ignobilis, hęc mihi recen ſuit: ſe, cùm in Italiã nauigaret, uentorũ impetu in extremas Oceani oras delatũ: ibi multas eſſe inſulas deſertas, quæ ab hominibus agreſtibus incoluntur: ad illas inſulas appellere nautas noluiſſe, quoniam antea in eas appulſi, à quibus tenerentur incolis, non ignorarent: ſed tunc etiam præter eorũ uoluntatem tempeſtate eò adactos, inſulas à nautis Satyrides appellari: incolas ruffos eſſe, & caudas non multo equinis minores, infra clunes habere. Hos, ubi primùm hoſpites ſenſiſſent, eueſtigiò nulla edita uoce ad nauim cucurriſſe: ac mulieribus quæ in naui erant, manus iniecciſſe. nautas uerò pauefactos, mulierem barbaram in inſulam expoſuiſſe: in quam ſatyri irruentes, non tantum ea quæ naturâ uiris expoſita eſt partem, ſed aliam quamlibet petulantiſsimè appetiuiſſe.

Satyrides inſulæ.
Satyri.

De ſatyro quoque animali hæc ſcribit Ant. Sabellicus: Ex Athenis Sylla per Theſſaliam & Macedoniam ad mare deſcendit, mille & ducentis nauibus ex Dyrrachio Brunduſium tranſmiſſurus. Pro-

Satyrus. Lib. 3. Enead. 6.

xima eſt Dyrrachio Apollonia, & circa hác Nympheum. Sacer ibi locus uirēti colle ac̄ pratis, quę fontes multifariā irrigant. Hic, ſub id tépus quo Sylla eò cum exercitu uenerat, Satyrum, animal humano ore, atq; ea forma qua pingitur, ſomno preſſum, atq; ita captū, locorū accolæ ad Syllam uinctum perduxerunt. Ibi haud una uoce interrogatus, quis eſſet, multisq; uariarum linguarum peritis ad hoc ipſum adhibitis, tantum uociferatus dicitur: uoxq; aſpera ex eo profecta, inter balatū & hinnitū media. Sylla religione tactus, datis comitibus qui eum in ſolitudinem deducerent, miſſum fieri imperauit. Animalia etiam fuiſſe quæ Satyri dicerentur, ſcribit Hieronymus in uita Pauli primi heremitæ: eosque locutos eſſe, & rationis officia peregiſſe. Refert quoque, Satyrum quempiam Antonium quondam allocutum fuiſſe, & gentilium errorem in ſe colendis animalibus damnaſſe. affirmatque unum uiuum olim productum in publicum, & mox ad Conſtantinum principem deſtinatum. His addit tamē diabolo facillimū eſſe Satyri imaginē & nomen aſſumere. Apud Strabonem inde legimus de Satyris, Silenis, Bacchis, & Tityris, quos (inquit) dæmonas quoſdam deorumq; miniſtros Citretas nuncupant.

Incubi illuſionem infeſtare quandoq; probas etiam matronas, cum ridiculo exemplo adulterini congreſſus dæmoniaci. Cap. XXIX.

Tract. de Superſtit. Illuſio incubi alijs quoque mulierib. probis accidit.

NEc locum (inquit Martinus de Arles theologus) apud maleficas, ſed & circa alias probas mulieres accidit hæc incubi illuſio. Nam ex ſacerdotis cuiuſdam relatu accepi, hoc tempore ipſi in confeſsione reuelatum fuiſſe à quadam proba muliere nupta, cui ſæpe in ſomnis uidebatur, ſe reuerà ſuper iumenta equitare per campos cum alijs: atque ita euagando ſuper aquam, coire hominem cum ea, & intenſam in actu ſe perſentire uoluptatem: & hoc

ſæpe

ſæpe ei accidiſſe phantaſticè, illuſione dæmonis, manifeſtum eſt. Vnde Auguſtinus ſuper Geneſ. Illa enim quæ accidiſſe ut quidam recordarentur, in quorundam animalium corporibus aut falſa facta narrarentur, aut illuſionibus dæmonum, hoc in eorum animis factum eſt. Si enim contigit, ut quis in ſomnis fallaci memoria recordaretur, ſe aliquid fuiſſe quod nō fuit, aut feciſſe quod nō egit: quid mirū eſt, ſi quodā iuſto Dei occultoq; iudicio ſinantur dęmones in cordibus hominum tale aliquid poſſe? Hæc ille.

Adulterinæ congreſſus illuſio diabolica.

Deluſorij adulterij exemplum his accedat, apprimè ridiculum. Mercatoris cuiuſdam uxor circiter ſex uel ſeptem miliaria à Vuittemberga, Sleſiam uerſus, abſente negociationis cauſa marito, peculiarem ſolet admittere concubinum. Contigit itaque marito peregrè agente, amaſium noctu redire: & poſt curatam cuticulam, uenereamque peractam uelitationem, ut uidebatur, hora matutina ſpecie picæ aſſumpta momentò, concubinum inſidere promptuario, ac concubinæ his uerbis ualedicere: Hic tuus fuit amaſius: dictoque citius euanuiſſe, nec redijſſe unquam. Quanquam Vuittembergæ ab eccleſiaſte id acceperit inſignis doctrinæ uir IOANNES LITHODIVS, medicus excellentiſsimus, ac collega mihi ſingulari neceſsitudine coniunctus: mihi tamen nugæ ſunt. Nullo ergo modo, ait Caſsianus, credendum eſt, ſpirituales naturas cum feminis carnaliter coire poſſe. Nam ſi hoc aliquando poſſet fieri, quomodo nunc uel nunquam uel rarò uideremus, aliquos ex eorum concubitu de mulieribus abſque uirili ſemine naſci; cum præſertim conſtet, eas libidinum ſordibus delectari admodum, quas proculdubiò in ſemetipſas potius quàm cum hominib. exercere mallent, ſi illud ullo modo effici poſſet? Nec item immeritò doctiſsimo philoſopho & medico Iulio Scali-

Ioannes Lithodius medicus.

In collat. patrum.

Lib. 16. de Subtilitat.

Card. Exer. 355. Lib. de Myſterijs. Scaligero libet cum ſtomacho excipere, quæ de dæmonum coitu Pſellus effutijt. Quare cum Iamblicho concludamus: Quæ faſcinati imaginamur, præter imaginamenta nullam habent actionis & eſſentiæ ueritatem.

Commixtionis diabolicæ figmentum comprobantes hiſtorias omnes eſſe fabuloſas. Cap. XXX.

Incubum dæmonem approbantes hiſtoriæ omnes fabuloſæ.

HInc conſtat, cunctas quorumcunque hiſtoricorum enarrationes, commixtionis eiuſmodi phantaſticæ & diabolicę figmentum comprobantes, ut fabuloſas, ab omni ueritate excidiſſe, optimoque iure peſſum ire: & uel ab alijs primùm fuiſſe chartis illitas, uel ex aliorum relatu à facile credulis deinde falſo tranſſcriptas, & ad poſteritatem traductas: quarum aliquas, ne ſilentio eas ſepelijſſe ſtudio uidear, hoc loco dignabor. Hanc deſcribit fabulam Boethius hiſtoricus. In Marrea regione, uti ex ijs qui fœdiſsimam rem conſpexerant accepimus, puella natalibus altis, forma conſpicua, complurium nobilium auerſata connubium, in infandam cum cacodæmone incidit conſuetudinem: quæ cum uterum ferret, parentum rigore coacta edere ſtupratorem: adoleſcentem mira pulchritudine frequentius ſecum noctu, interdiu nonnunquam conueniſſe, unde ueniſſet, quoue inde abijſſet, neſcire ſe reſpondit. Parentes etſi filiæ parũ crederent, accuratius rem aduertentes, conſilio quis eſſet, qui puellæ expugnaſſet pudicitiam, explorandi, cognito tertio pòſt die indice ancilla, ſtupratorem adeſſe, reſeratis foribus, accenſoque tædarum ingenti numero, cubiculum ingreſsi, horrẽdum monſtrum, figura ſupra humanam fidem terribili, in filiæ amplexibus ſunt conſpicati. Cucurrêre ocyus complures ad fœdum acciti ſpectaculum. Inter eos

Lib. 8. hiſtor. Scot.

facer-

ſacerdos probatæ uitæ, nec ſacræ diſciplinæ ignarus, cæteris aut trepidè abeuntibus, aut pauore illiſis tertæ, quum Ioannis Euangelij initium recitare orſus, ad eum locum, Verbum caro factum eſt, perduxiſſet, malus dæmon horrendo ſublato clamore, cubiculi tectum ſecum aſportans, omni ſupellectili incenſa abijt. Fœmina periculo ſeruata, poſt triduum enixa eſt monſtrum undequaq; fœdum aſpectu, quale nuſquam antea (ut ferunt) inter noſtrates uiſum: quod obſtetrices ne in familiæ dedecus ſeruaretur, extructa ingenti pyra, citiſsimè exuſſerunt. Huic ſimile admodum eſt, quod de Venerea Pſyches uelitatione, cum formoſo deo Cupidine, qui alijs uenenatus ſerpens, & ſæuiſsima beſtia dicebatur, ſcribit Apuleius: quare etiam eandem ueritatis opinionem iure meretur.

Pſyches uelitatio uenerea cũ Cupidine. Li. 5. de Aſin. aur.

Eiuſdem fidei hiſtoriam quoq; aliam recitat idem Boethius. Anno Chriſtianæ ſalutis ſexto ſupra octogeſimum, milleſimum & quadringenteſimum, nauigantibus è Phorthea æſtuario negociationis cauſa in Flandriam, tanta uentorum oborta eſt uis, ut uelis, malo, armamentisque ruptis, & naui fœdè inter tumentes undas iactata, certiſsimam mortem cuncti expectarent. Nauicularius tantam tamque inſolitam aeris inclementiam eo tempore demiratus (ſuberat enim ſolſtitium æſtiuum) quum id non ſideri, ſed malorum dæmonum, qui hominibus ſemper ſunt infeſti, inſidijs magnis tribueret clamoribus: reddita eſt uox ex ima naui mulieris ſe miſerè incuſantis, quòd incubo humana ſub effigie, qui cum per multos anteactos annos habuiſſet conſuetudinem, iam tum fuiſſet commixta, & ab eo ſubacta: mari ergo celerius ſe tradendam, ut ipſa pereunte, quę tanti mali imminentis cauſam præſtitiſſet, cæteri Dei benignitate permanerent incolumes. Accedens ad lachrymantem fœminam,

Lib. 8. hiſt. Scot.

Si uerum hoc ſit, potuit illa incubũ in ſomno pati imaginarium: & ut cautius omnes illude-

Digitized by Google

rentur, eam pòst à dæmone fuisse excitatam nubeculam, cum sono & fœtore certum est. Hoc item dæmoni studio fuit, ut illa innocens in mare præcipitaretur.

nam, iubente nauiculario, sacerdos, eius atq; cæterorum saluti consulendi causa, crimen iam palàm fatentem, horrentem scelus uehementer alto pectore suspirijs indicibus, pœnitentemq; facti, piè est hortatus, ne sibi deesset, cui certò cognosceret numinis fauorē adesse, crimina lachrymis ac animi pœnitudine deleri: tantam miserentis Dei clementiā esse erga mortales, ut altius uel in malorum profundum lapsos, resipiscentes nónunquā ad maiorē longè quàm unquam antea habuissent gratiam, recipiat. Media pij sacerdotis adhortatione, quū multis suspirijs afflicta mulier admissum facinus deploraret, cunctis uisa est atra nubes è nauis sentina prosilijsse, ingentiq; sono flamma, fumo atq; fœtore sese deiecisse in mare. Sedatum est inde cœlū, pacatūq; mare, & negociatores cum naui cunctis suis rebus saluis in optatum portum abiêre.

De Merlino, cygno nauiculam aurea trahente catena, cygnea turri Cliuensi, phantastica coniuge, & reliquis sathanici concubitus exemplis. Cap. XXXI.

IDem Boethius, constantem fuisse famam inquit, Merlinum ex incubi & nobilis Britannici sanguinis fœminæ concubitu genitum esse. Hinc quilibet palàm uidet, quantum hisce miraculis apud historiographos fidei debeatur. Vt autem rerum mendacium collatione clarius eluceat ueritas, ridicula illius superstitiosæ ætatis commenta de Merlino, uelut de Cygno quoq;, illinere ex Vincentio non pigebit. Ab eo narratur, Vortigernum regem consilio capto quid ad sui tuitionē facere deberet, iussisse acciri artifices, qui turrim fortissimam extruerent. Sed cum eorum opera tellus absorberet, suasum est regi, ut hominem sine patre inquireret, cuius sanguine lapides & cemēntum conspergerentur, quasi eo modo stabile redderetur

Libro. Hist. cap. 30.

retur cementum. Inuentus igitur adoleſcens Merlinus nomine, qui cum matre adducitur coram rege, quæ illum ex ſpiritu in hominis ſpecie conceptũ eſſe fatetur. Merlinus hic multa obſcura reuelauit, & futura prædixit. Aperuit enim, ſub fundamento eſſe lacũ: ſub lacu duos latêre dracones, quorum unus rubeus populum Britonum, alter uerò albus Saxonum deſignaret: & uter eorum in conflictu alterum ſuperaret, uaticinatus eſt: atque Aurelium Ambroſium, deuicto Hengiſto, & combuſto Vortigerno, regnaturum. Ex Rachele item matre adhuc uirgine ſe natum fuiſſe iactabat mendaciter Simon magus, ut Deum ſe mentiretur. *Merlini hiſtoria uel fabula.* *Clem. lib. 2. Recog.*

Ex Helinando inſuper Vincentius hæc refert: In Colonienſi diœceſi famoſum & immane palatium Rheni fluminis ſupereminet, Iuuamen nũcupatũ: ubi pluribus olim cõgregatis principibus, inopinatò aduenit nauicula, quam collo alligatam cygnus argentea trahebat catena. Inde miles nouus & incognitus omnib. exilijt, cygnusq; nauẽ reduxit. Poſtea uxorem duxit miles, liberosq; procreauit. Tandẽ in eodẽ palatio reſidens, & cygnũ inſpiciens aduentantẽ cum eadem nauicula & catena, ſtatim in nauẽ ſe recepit, nec uiſus eſt amplius: progenies autẽ eius in hunc uſque diem perſiſtit. Hoc exemplo, ſpirituũ quoq; fieri cũ feminis congreſſum, defenditur: & ex eo figmento in arce Cliuenſi (ubi & altiſsima turris uetuſta conſpicitur, Cygnea nũcupata, in cuius faſtigio cygni ſimulachrũ uoluitur) antiquiſsimis tapetis intextò, originis illuſtriſsimorum ducum Cliuenſium uetuſtatem deducunt: quemadmodum potentiſsimorum regnorum & clariſsimarum familiarum initia eiuſmodi adornari lenocinijs ſolent, ut diuini aliquid ijs ineſſe, citius perſuaderetur. At commentum ipſum arguit uera ortus huius illuſtriſsimæ domus hiſtoria. *Li 3. ca. 17.* *Iuuamen.* *Cygnus naiculam argentea trahens catena.* *Cygnea turris Cliuenſis.* *Obſcura clariſſ. familiarum initia.*

Ex

Ex Gaufrido Antiſiodoro eiuſdem fidei miracu-
Cap. 26. lum, lib. 3. idem ille Vincentius ſcribit, narrans decanum quendam ſacerdotum, cum ſorore ducis Burgundiæ, regi Siciliæ Rogerio deſponſata, aliquandiu in eo regno inhabitaſſe, qui ſe rem ibi comperiſſe admirabilem certiſsimè affirmaret: iuuenem uidelicet quendam ſtrenuum, & natandi peritum, circa noctis crepuſculum lucente luna in mari balneaſſe, & mulierem poſt ſe natantem crinibus apprehendiſſe, tanquam ex ſocijs aliquē qui eum mergere uellet. Quam alloquens, ne uerbū quidem extorquere potuit: quare opertam pallio, domum duxit, & tandem in uxorem ſolenniter accepit. Increpatus aliquando à ſocio, quòd phantaſma amplexus fuiſſet, expaueſcens, gladio extracto coniugi minitabatur, ſe filium quem ex ea ſuſceperat interfecturum, niſi ipſa loqueretur, ſuamque fateretur originem. Quæ, Væ (inquit) miſero tibi, utilem perdis uxorem, dum me effari cogis. Tecum manſiſſem: ac in rem tuam eſſet, ſi iiunctū *mihi* ſilentium permiſiſſes. Nunc autem me poſthac non uidebis: & eueſtigiò euanuit. Puer autem adoleuit, & marinum cœpit frequentare balneum. Tandem die quodam coram multis puerum in eiſdem fluctibus
In tract. de Lamijs & Pythonicis. occurrentem rapuit phantaſtica illa mulier. Vlricus Molitor LL. Doctor, puerum hunc dæmonem fuiſſe in pueri forma apparentem, & matrem ſuccubam, dæmonium ſcilicet, arbitratur: militem item incubum, & Merlinum ex matre deluſa dæmonis artificio ſuppoſiticium. At mihi fabulæ erunt, quibus bonas horas male nimis ſeculo illo cæco impenderunt pleriq;, chartulisque poſteritati commendarunt.

De dæmone item ſuccuba, gratiſsimæ omnium formæ adoleſcentem infeſtante, memorabilem quo-
Cap. 28. que ex Boethio hiſtoriam comperies libro huius Operis quinto. Hieronymus adhæc in Vitis patrum narrat,

narrat, monachum quendam à dæmone in mulieris uenustissimæ forma, ad obscœnos inuitatum fuisse amplexus: qui sua inclinans membra, effectus est sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. Atque ubi iam carnalem conaretur inire amplexum, illa teterrimæ uocis ululatum emittens, umbra, ut erat, tenuis & phantasma inter manus amplectentis elabitur, ipsumque miserum cum fœdissima irrisione deserit.

Magdalenam ciuis cuiusdam famulam, scribit Iacobus Ruffus, nostra memoria Constantiæ fuisse cõpressam à dæmonio, eiq; tandem per pœnitentiã uale dixisse ex institutione ministrorum ecclesiæ: ac postea tãtos in utero sensisse cruciatus, ut in singulas fere horas infantem se crederet enixuram: inde clauos ferreos, ligna, uitra cõfracta, crines, stuppam, lapides, ossa, ferrũ, & huiusmodi innumera, ex matrice excreuisse. Mea autem est sententia, Magdalenæ phantasiã fuisse à diabolo illusam: deinde ab eodem excitatos illos dolores, ut certius illum cum ea cõgressum fuisse crederetur, quod tamen falsum erat. Vt deinde cõceptam augeret opinionem, subiecit subdolè res illas prodigiosas, quas in matrice non fuisse (quemadmodum ea etiam quæ ore reijciuntur, in imo corpore nõ fuère) nõ est quòd hic pluribus cõprobẽ: quũ eadẽ sit ratio. Nam quũ omne semen suũ simile procreet, quomodo ex semine in ea coitione fuso, tales potuerunt generari materies? Sed absurdiora sunt hæc, quàm ut fusiorem requirant cõfutationẽ: sequẽti quoq; Libro abundè id docebitur. Enimuero si in utero hæsissent; proculdubio hic non modò læsus, sed insigniter dilaceratus fuisset, quum essent materies durę, asperæ, inæquales, acutæ, & quidem copiosæ. Si quoque illæ fuissent inspectæ, hymen certissimè apparuisset inuiolatum.

Lib. 5. cap. 6. de Concept. hõmin.

Deluſionis uenereæ diaboli hiſtoriæ, & cauſa longioris tractationis huius argumenti. Cap. XXXII.

DEluſionis huius & fallaciæ diabolicæ duo adhuc exempla adijciam, ex illuſtri philoſopho Franciſco Mirandula. Agnoui (inquit) uirum nomine Benedictum Bernam, ætatis annorum ſeptuagintaquinque, eundemque ſacerdotem ex his quos presbyteros uocant, qui annis plus quàm quadraginta cum dæmone familiari ſub forma feminæ illi aſſociato concumbebat, in forum deducebat, alloquebatur, adeò ut aſtantes qui nihil uidebant, eũ pro fatuo haberent. Vocabat autem illam Hermelinam, quaſi mulier eſſet. Alium quoque Pinnetum (ait) nomine noui, qui ad octoginta & amplius annos peruenerat, cum dæmone alio, qui muliebri forma ei uidebatur, uocabatque eum Florinę nomine, plus quadraginta annis uenereas uoluptates exercuiſſe. *Sed is*, dum hæc ſcriberem, uiuebat: alter pœnas iam dederat, cõfeſſus arcana ſe in ſacrificio non protuliſſe, cõſecratum uerò munus mulierculis ad ueneficia præbuiſſe, pueris ſanguinem exuxiſſe, atq; alia eiuſmodi grauia ſcelera: tormentorũ tamen ui, ne iocum fuiſſe credas. Atq; hæc aliaq; plura (ait Cardanus, poſt eorum recitationem) ſi uellem adijcere, abſurda, uiroq; tam graui profectò indigna ſunt, ac uana, & ab omni ratione aliena. Primũq; ex ipſius exemplis illum confutare licet. nam iuuenculæ illæ uel uera uidebantur corpora, cum non eſſent: quod non ſolùm ſenſibus & naturali rationi repugnat, ſed etiam Seruatoris authoritati. Si enim nõ ſolùm uiſus, ſed etiã tactus hoc modo decipi poteſt, Chriſti dictum nihil concludit aduerſus Thomam. Sin autem corpus fictum illis uidebatur: quod atrocius poterat eſſe tormentũ, quàm

Hermelina dæmon, amaſia ſacerdotis. Pinneti amaſia, Florina dæmon.

De Varietat. lib. 15. ca. 80.

uelut

uelut damnatum à Mezentio, cum mortuo concumbere? Horret animus, mens ſtupet, ubi talia cogitat. Sed uir alioqui nō imprudens, & nimium quorundā Platonicorum figmentis addictus, monachorū mendacia, uulgi famam, mulierc ularum nænias fabellasq; aureo aſino dignas, ſanctis philoſophiæ ſermonibus immiſcuit. Eo igitur factum eſt, ut delectare potius *Lectores*, atq; allicere, quàm ſeriò tractare quicquam uiſus ſit. Sed & beatus Auguſtinus à tā abſurdis narrationib. ſi abſtinuiſſet, licet forſan pauciores habitu⸗rus lectores, grauioris tamē uiri opinionē aſſequutus fuiſſet apud eruditos. Sed ea fuit ſeculi labes, ut plurimi, uelut nunc de regno, ſic grandiorib. mendacijs decertarent: quæ ille uir ſanctus pro ueris accipiēs, ac quaſi æmulatione gentiliū figmentorū, libris ſuis inſerūit. itaq; illi tantū fidei habeo, quantū ſe oculis uidiſſe teſtatus eſt: in alijs, minimè. Iam enim conſtat unicuiq;, maioré talium narrationū partem fabuloſam eſſe. Sed unde tanta incremēta tā abſurdis deliramentis, iā penè dictū eſt. Auaricia ipſorū quib. inquiſitio taliū, ius q; eas puniēdi permiſſum eſt: uanitas ac ſtulticia delinquentiū, nouitatis deſideriū, & ignorantiæ cauſarū euentuū q; naturaliū. Hęc Cardanus. Meo tamē iudicio ſacerdos & Pinnetus à diabolo illuſi fuerūt, qui mentē utriuſq; ita uitiarit, in illorū phantaſiā illapſus, quā imaginē mulieris imbuit perpetua: quæ *illi ualde* delectati, facilius induci potuēre.

Riſu ſanè excipiendum, quod in hanc rem quidā, me præſente, coram potentiſsimo, eodemque prudentiſsimo principe narrabat: famulum ſcilicet diluculo nuper rus conceſsiſſe, ut equos maturè domum è campis reduceret: atque in agro quandam eiuſdem pagi feminam maleficij inſimulatā inueniſſe, ſupino decubitu proſtratam, cui incubuiſſet dæmon. Ad hęc, quænam fuiſſet dæmonij forma, ſciſcitabatur

princeps. Reſpondit alter: Canis nigri. Hic ludibria eiuſmodi, præſtigias & uulgi opinionem falſè irridēs princeps: Ignorabam diabolum cani nigro ſimilem eſſe, ait. alio profectò mentis acumine, quàm uulgares cenſere ſolent. Nec dubito, mulierem illam tunc tēporis etiamnum in lecto decubuiſſe: & idolum hoc ruſtico à ſatana fuiſſe obiectum ad ſiniſtræ de ea conceptæ opinionis confirmationem.

Cauſa longioris tractationis de ludibrioſo diaboli concubitu.

Vberior equidem fui ſtudiò, in fœdiſsimo ludibrioſæ huius commixtionis negocio, ut cum omnis illa ſagarum turba ſe ea uitiari confiteatur, & unaquæque ſuum certo indigitet nomine procum, ſi huic congreſſui nihil ineſſe ueritatis obtinuero, promptius uniuerſa illa phantaſmatum dæmoniacorum machina collabatur, ueritas eluceſcat clarius, diaboli regnū eat peſſum altius, & unio in populo Chriſtiano citius renaſcatur, inuiolatiusq; conſeruetur.

De *mulieris dæmoniacæ partu Lamiæ imputato, hiſtoria admirabilis.* Cap. XXXIII.

OB argumenti communionem, hiſtoriam certè ut raram, ita & admirandam de commenticio partu à dæmone adornato, hic ſubiungam, ut inde ſimilia diaboli ludibria penitius innoteſcant, ueritasq; eluceat apertius. Antonius Sucquetus, eques auratus, per totam Flandriam notiſsimus, & in aula Brabantica celebris Concilij ibi priuati conſiliarius præter tres filios legitimos ſuperſtites, unum reliquit nothum, qui Brugis duxerat uxorem. hæc paulò poſt nuptiales faces, à malo genio cœpit uexari mirè, ita ut ubicunque locorum eſſet, etiam corona honeſtarum matronarum cincta, è cœtu eriperetur, perque cubicula aut cœnacula, ubi erat, protraheretur, ac ſæpenumero conijceretur modò in hunc angu-

Antonius Sucquetus.

lum,

Digitized by Google

lum, modò in alterum, etiam reluctantibus, omniq́ue ui illam retinere conantibus qui huic aderant: id tamen accidit ſine magna admodum læſione corporis. Perſuaſum omnibus erat, hoc malefica arte fieri à pellice illi inuidente maritum, cuius amore deuincta tenebatur: erat enim iuuenis forma non ineleganti. Verùm dum uarijs multisq́; modis ita à maligno agitatur ſpiritu, cœpit geſtare uterum: at nihilo minus aut leuius uexabatur. Tandem aduenit tempus quo illi partus anguſtiæ obreperent, & una tantum adeſſet: quã ablegata ut obſtetricem acciret, & alias quæ in hoc officij genere operam præſtare poſſent, uiſa huic intrare pellex illa, de qua modò facta eſt mentio, quæ ei obſtetricis officium præbuit. uerùm puerpera præ anguſtia in mentis concidit deliquium: ubi uerò ad ſe redijt, liberatam ſe ſenſit ab onere. at puer nuſquam apparebat, mirantibus id omnibus ſupra modum. accidit autem poſtridie, ut dum è ſomno puerpera expergiſceretur, reperiret infantem iuxta ſe in lecto, faſcijs inuolutum: cui & ubera ſemel atq; iterum præbuit. Atqui non ita multo pòſt, rurſus illa dormiente, à latere infans abripitur, nec poſtea inuentus eſt. Aiebant neſcio quas ſchedas cum magicis notis in oſtij ſera repertas. Hæc mihi retulit ſororius, uir profectò ut nobilitate, doctrina & pietate clariſsimus, ſic & fide dignisſimus, qui Antonio affinitate iunctus, ea à puerperæ marito, illius fratre, ac cõiuge fratris, alijs q́; qui non raro adfuerant, audiuit.

Cæterùm ne in hoc actu tam artificioſè inſtructo uelut attonitus, κωφὸν πρόσωπον agere uidear, ſuccinctè quid hic ſentiam, adijcere uolui. Quòd matrona hæc à dæmonio obſeſſa, maleficium ſe à pellice inſonte pati crederet, accreuit uexatio primùm ex abſtruſa Dei uoluntate permiſſa, machinatus q́ue fuit diabolus grauiora imprægnationis ludibria, uterum illius

ſpiritu expandens, ut in falſa maleficij credulitate ipſam aliosque arctius poſtea, opinione fœtus à pellice obſtetricante ſurrepti deuinciret, & quaſi ream pellicem carnifici offerret, impietatis, ſententiæ iniuſtæ, ſanguinisque innocentis ſitientiſsimus. Propterea eos tandem partus dolores mouere cœpit eo tempore opportuno, quo una ſolùm adeſſet fœmina: ut ea ablegata, liberius apertiusque in forma pellicis, à cuius tanquam maleficæ conſpectu matrona hæc exhorruit, obſtetricis munia obire uidereter. Poſt lipothymiam itaque, uel animi defectum à ſatana (ut dolus non animaduerteretur, ignoraretur que non procreatum fuiſſe infantem) fraudulenter excitatum, à ſuo opere quo antea uentrem inflauit dæmon, deſtitit, concidit que tumor. Quum uerò puerum natum eſſe, ſed à pellice ablatum crederetur, poſtridie in alto ſomno uel infantis reportati faſcijs inuoluti, & à matre lactati ſimulachrum ſuaue exhibuit mille artifex ille: aut uigili nonnihil que ex aſsidua dæmonis illuſione ac agitatione adhuc ſtupenti, imaginarium ſiue ſurreptum alicubi tantillo tempore puerum obtulit, qui & eiuſdem opera momento euanuit. Fabula in eum finem à diabolo fuit inſtituta, ut incredulitatis impiæq; opinionis fluctibus obijceret matronam, eiuſdemque ancipitis fidei conſortes: & ut de pellicis corio luderetur, & cautè in ſententiam ſanguinariam, eamque iniquam inducereturma giſtratus. Tanta arte uariam peſtilentemq; nouit contexere telam ſubdolus ille textor.

Lamias ſolum doctorem habere uitiatam phantaſiam, ridiculas eſſe res quibus lædere creduntur.

Cap. XXXIIII.

CÆterùm ut tandem hunc fabulæ actum finire occipiam, quemadmodum hæ Lamiæ nec longori peregrinatione, labore aut ſtudio, corruptæ

ptæ mentis doctrinam cum Magis sceleratis conquirunt: ita nec ullos habent libros, quorum adminiculo in sua professione instituantur, promoueantúrue: nullas etiam præscriptas coniurationum formulas, quas sequuntur: nullum adhæc annulo incarceratũ, aut crystalli soliditate obseptum dæmonem, in suum ministerium, uelut pleriq; Magi, circumferunt: corruptam uarijs imaginibus ab immundo spiritu ingestis, phantasiam solummodo doctorem uenerantur & colunt: cui ut plurimùm propensius confisæ, miserè decipiuntur, ac in perniciem ruunt. Nec quidem præter uulgarem morem quicquam peculiare ob indolis crassitiem & spirituum inhabilitatem possunt, quod tamen dæmoni ob tenuitatem subtilitatemque erit facilimum. Et si sustinuero, nusquam dictarũ nobis Lamiarum mentionem in uniuersis fieri Biblijs sacris: non fortassis facilè conuincar. Neque etiam delusorum horum monstrorum sanationem restitutionemq; prætermisisset Dei filius in terris, si eo tempore dira hęc sæuijsset pestis.

Lamiarũ doctor, corrupta phantasia.

Quòd uerò hę maleficium, aut, si mauis, ueneficiũ etiam sine contactu inferre posse credantur, cum aliquo eius excremento cui nocere debet maleficium (cuiusmodi est urina, stercus, sanguis, capillorum & unguium pręsegmina) atq; hęc generaliter includi membris canis, similibus aliquo modo his quorum in homine sunt partes aut excrementa, claudiq; osse mortui hominis, ac in illius nomine sepeliri, alia quidem in uestibulo, alia in uijs crucis formam habentibus, alia in torrentibus: cum bona uenia mei olim heri & pręceptoris uenerandi Agrippę (qui ex hisce nugis librum consarcinaúit) hęc merè inania esse, adeoque ridicula, cum Cardano liberè assero, atque satanæ instinctu in usum uocari: quasi aliquid hic possent res prsus inefficaces, friuolæq;, quò à se designa-

Ridicula ret. quib. sine cõtactu se lædere posse existimant uesanæ fœminæ.

Agrippa horus & præceptor Vuiert. Lib. 3. de Subtil.

tum id quod apparet malum, à dæmone cõstructum, uel aliàs Dei occulta uoluntate, aut naturæ uitio natum, credant non sanæ fœminæ: potissimùm quum eas noua imbui uirtute, ex inepta uel blasphema aliqua admurmuratione, aut imprecatione maligna, falsa persuasione opinentur. Sic nuper Hammonæ iudex quidam Hessus, narrabat se quæsiuisse è quadam celebri & famosa saga, quam tum uinculis coercebat, postea autem Vulcano cõsecratam, qua ratione quis Lamiarum maleficia euitare posset? Quisq; respondit illa serió, detrita & uetustate multoque usu consumpta calceamenta custodiat: quasi uerò eorum opera inferri maleficia ualeant. Cui mens ita stupet, ut has non sentiat nugas?

Res uiles aut pharmaca in locis semotis sepulta non posse nocere.

Quòd etiam res uiles, aut noxia pharmaca alicubi recondita, ex interuallo transcensa aut præterita, noxam inducere, uel ex disiunctissimo etiam spacio, ceu neruo emissa excussaq; uiolenter ferri in eos quos petunt, nonnulli arbitrentur, etiam insignes & docti uiri, non mihi fit ueri simile. Si enim ingenita ueneni uirtute eiusmodi infertur uirulentia, eam quoscunq; uel transcendentes, uel prætereuntes ferire necesse est, quum delectus sit expers materia uenenosa. Secus autem experientia & res ipsa docet. Sin uerò quibus malè uolunt illæ uetulæ, solummodo læduntur: non ueneni halitu cõtinget noxa, sed maleficij ratione. Id porrò nihil eatenus posse, iam demonstraui: quum tamen nocumentum hinc subsequi uideatur, reliquum est ut ab ipso satana, ex Dei assensu, ob hominis lęden di incredulitatẽ, uel etiã ut hic probetur cũ Iobo, idipsum excitetur. Ille est qui excęcat, mutilatq;. Interim huic anui, quæ materiã uenenosam uel qualẽcunq; aliá sepelijt, id, ut dixi, quod ab ipso perpetratũ est, uel aliàs contigit, ita in mentem firmiter suggerit, persuadetq; dæmon, ut à se factum esse illa credat, asseratq;.

Atqui

Atqui ea diaboli ludibria ut plurimùm uim ſuam ſortiuntur ex impia hominum credulitate, qua in eiuſmodi potentiam dæmonis cõſentiunt. Enimuerò ſi ſerpens ſub oſtij limine repoſitus fœcunditatem amoliri potuit, ut in Maleficarum malleo legitur: cur in illis regionibus ubi ſerpentũ numerus domos peruagatur, non omnes ſterileſcunt feminæ? Si quoq; olla in fundo putei arcis recõdita, ad cõgreſſum reddere potuit impotentem quendam Comitem: cur nõ omnes ex communi puteo aquam uſurpantes elanguere? At organa generationi deſtinata præpedijt dæmon (id quod uariè ratione naturali poteſt) donec ollam ex inſtitutione mulieris dæmoniacæ concremaſſet malè credulus Comes, tum deſtitit ille dæmon libenter: quò in falſam de uetula opinionẽ Comitem reliquoſque pertraheret. Sic quoq; in felium (ſi uera ſit hiſtoria) ſpecie in operarium inſilire potuit dæmon, atque eodem tempore in operarij forma uerberare matronas, ut inſontes tanquã maleficij reæ, hinc tandem cum iudicum periculo & animarũ pernicie, ad ſuppliciũ raperentur. Nec ſcopa aquæ intincta à muliere, & in aere ſparſa, pluuiã accit: ſed dæmon, ut ſuprà dixi, ex præcognita aeris conſtitutione colludens, ut illam his ludibrijs dementatam, in officio arctius detineat. Eadem ratione ſunt reliquæ eius artes, doloſæque actiones, & inſtituta in Malleo atq; *alibi* ſparſim enarrata, exactius diſcutienda.

Primæ 2. partis, q. 1. ca. 1. 6. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15 ubi naria in hanc rem leguntur exempla. multa item ſuperſtitioſa & impia per totũ ſparſa librũ.

Diaboli deluſiones quomodo inueſtigandæ.

Pluuiam non poteſt excitare Lamia.

Quæ connata ſunt, non debent ad poteſtatem Lamiarum referri. Cap. XXXV.

Quæ occultè quidã connotant, nõ debẽt ad poteſtatẽ [illegible] bitũ [illegible]

SI quædam fortè in Africa ſunt uoce & lingua effaſcinantium familię (ut tradunt Iſigonus, Memphodorus, & Solinus) quę ſi impenſius pulchras caſu laudauerint arbores, ſegetes lætiores, infantes amœniores, egregios equos, pecudes paſtu cultuque opi-

opimos, emoriantur repentè: ijs ingenitam hanc esse proprietatem oportet, cuius causam postea addit Plinius. Hinc apud Italos, Hetruscos potissimùm, multis seculis inolitum, adhuc perdurat hodie prouerbium, ut si quando hominem impensius laudantem aliquem audiant, statim obijciant, Di gratia non gli diate mal d' ochio: hoc est, precor ne oculi malum ei concilies, uel ne uisu lædas. Si item eiusdem generis fortè existunt in Triballis & Illyrijs, ut Isigonus adijcit, interimantque quos diutius intueantur, iratis potissimùm oculis, in quibus singulis pupillas (authore etiam Cicerone) habeant binas, & hoc malum sentiant puberes: aut si quoque inueniantur fortasse eiusdem sortis fœminæ in Scythia, quæ uocantur Bythiæ, teste Apollonide: uel in Ponto genus Thibiorum, sicut & multi alij eiusdem naturæ, authore Philarcho, qui eorum notas etiam prodit, in oculo scilicet altero geminam pupillam, in altero equi effigiem: nec eosdem posse mergi, ne ueste quidem degrauatos: siue quoque haud dissimile ijs genus pharmacum in Æthiopia comperiatur, ut refert Damon, quorum sudor tabem contactis corporibus afferat: horum causam priuatim reddit Plinius, naturam in quorundam toto corpore, in aliorum oculis uenena genuisse, ne quid usquam mali existeret, quod in homine non esset. Atqui hæc rara, & quasi miraculo priuatis quibusdam irrogata, ingenitaq; (quemadmodum & quibusdã contigit animalibus) nullum hic habent locum: quippe non pro delectu & arbitrio ex fœderis cum dæmone initi uirtute acquisita, quæ hic agitatur quæstio. Idem de Psyllis & Marsis (quos à Circes filio ortos ferunt) è uulgi opinione, gratia sancti Pauli celebribus, dictum uolo.

Lib. 7. cap. 2.

De Fascino per oculos. Plutarchus,

Huc accensеantur effascinatrices gentes Paletheoborum, Pontum incolentes, quas Plutarchus & Philarchus

larchus narrant, non puſionibus modò, quorum habitus ſit imbecillis, ſed adultis etiam, qui ſolido concretioriq; conſtant corpore, peſtilentes eſſe, & intuitu ſoloq; halitu in tabem reſoluere, morbosq; perimẽtes accire non ſolum his qui continuò adſunt, uerùm & hoſpitibus, & ab earum cõmercio alieniſsimi ſunt. Adijciantur & Telchines Rhodi populi, qui omnia aſpectu ſuo in peius commutaſſe leguntur. Peregrina hic quoque erit, naturalis rubentium & lipporum oculorum contagio. Nec enim ullum reperiri in humani corporis fabrica organum, quod tanta ſpirituũ copia ſcateat, & ex quo eorum fulgor uſqueadeò emicet, ut de oculi pupilla, certum eſt. Quin Auguſtus Cæſar tã lucidos traditur habuiſſe oculos, ut in quos paulo attentius eos defixiſſet, hos uelut ad ſolis fulgorem oculis conniuere cogeret. Author quoq; Suetonius eſt, Tiberium Cæſarem expergefactum, etiam in tenebris, ut felem, uidiſſe. Scribit adhæc Gellius, in ultima terra, cui Albaniæ nomen eſt, incolas in puericia caneſcere, & noctu acutius quàm interdiu cernere, fulgore ſcilicet teneram uiſus aciem obtundente. Nec eſt quòd hic confugiatur ad Plutarchi ἀναθύμιαστ, id eſt uaporum defluxus, eorumque potentiam, qua ignis inſtar proxima quæque depaſcant, diſpergantque. Nec ingenita naphtæ uis, uaporem & ſcintillas alliciendi: aut natiua proprietas occulta charadrij auiculæ, galguli Latinis dicti, regio morbo laborantibus primùm conſpectæ, croceos bilis uapores attrahendi, huc adducenda. Connata enim ea ſunt: at de quibus hic rei uerſatur cardo, ea delectu & uoluntate habere creduntur,

Symp. 5. Gellius li. 9. c. 4.

Lib. 9. cap. 4.

Charadrij uirtus. Heliodor. in hiſt. Aethiop. L. 3. Plutarch. Sympoſ. 5. 12. ca. 7. Suidas indicon. χαράδριος. Aeliã. li. 17. cap. 13. Galgulus.

Qui propriè dicendi uenefici, & memorabilia ueneficiorum exempla. Cap. XXXVI.

ATqui iam ad Veneficos, uel, ſi liceret, Venenificos progrediamur, quos Græci φαρμακεύς, itę φαρμακεύτρας, & φαρμακουργίας fœminas, perniciosiſsimæ artis (quam Magiam ueneficam, ſi uoles, appellare licitum eſt) conſcias, dicunt. Hos pharmacis uel uenenis ex quacunq; materie, ſiue ex metallorũ, ſiue ex ſtirpium, ſiue ex animantiũ uel excrementorũ genere, uel ex corporibus mixtis, propinatis, illitis, aut alicubi reconditis ut halitu feriãt, periculoſos cie re morbos quũ atrociſsimis ſymptomatibus: alios in corporis extenuationẽ uiriumq; imbecillitatẽ inducere, quibuſdam iuncturarum compages diſſoluere, uarieq; cruciatibus excarnificare, nonnullos diuturna torquere ægritudine: pleriſque præcipitãter, quaſi uitæ filo mox rupto, interdum & cum intolerabilibus doloribus uitam præſcindere conſtat.

Enneadis 4. lib. 4. Horrenda ſunt quæ de Veneficis ſcribit Antonius Sabellicus in hæc uerba: Infamis inde annus ſequutus, M. Claudio Marcello & T. Valerio Flacco (ſiue Potito, ut alij ſcripſerunt) conſulibus, quum multi ex primoribus patrũ ſimili morbo & euentu mortui eſſent: ancilla quædã ad Q. Fabium Maximũ Ædilẽ Curulẽ uenit, cauſamq; eius cladis proditurã ſe profeſſa eſt, ſi fides ſibi daretur, quòd id indicium apud dominos haud futurũ eſſet ſibi noxæ. Fabius re ad Cõſules delata, à Conſulibus ad Senatum, fide, conſenſu ordinis, indici data, patefactum eſt muliebri fraude eam cladem accidere: multas eſſe quæ in uirorum perniciem coquerent uenena: ac ſi ſecum eant, fore ut multæ ueneficio occupatæ deprehenderentur. Miſsi, qui ancillam ſequerentur: hi quaſdam medicamenta co-

Veneficia horrenda.

quen-

quentes, apud alias recondita inueniunt. Quibus in forum delatis, uigintiq́ue numero matronis, apud quas id pharmaci genus fuerat deprehenſum, publicè accerſitis, & in his Cornelia & Seruilia patriciæ gentis: quæ quum ſalubria eſſe contenderent, à confutante iudice bibere iuſſæ, ſpacio ad colloquendum ſumpto, inter ſe loquutæ, id haurire ſtatuunt: medicamento in conſpectu populi epoto, ad unam interiere. Inde ad centum ſeptuaginta eiuſdem ſceleris conuictæ, capitali ſunt ſupplicio affectæ. Atrocitas rei, quia ad eam diem in nullam de ueneficio unquam fuerat inquiſitum, prodigij eſt loco habita: uelut alienatis furore mentibus, id flagitium perpetrari contigiſſet. *Valer. Max. lib. 2. cap. 26.*

Veneficium quoque fuit, quod Caſali, in urbe Salaſsiæ regionis Italiæ contigit. Circiter annum Domini milleſimũ quingenteſimũ trigeſimum ſextum, coniurauerunt uiri ac feminæ, quadraginta ferè numero, inter quos & carnifex erat: ut quum peſtis antea ſæuijſſet, & iam cœpiſſet miteſcere, unguentũ conficerent, quo illitis portarum uectibus, inficerentur qui uectes tractarent: appararant & pulueré, quẽ uectibus clàm inſpergentes, noxá inferebãt. Latuit aliquandiu dolus, ſublatiq́; multi, à cõiunctis ſanguine uel affinitate: data etiã ueneficis, ut ferebatur, pecunia hæreditatis ergò. Sed quũ cuiuſdã Neci nomine *fratrẽ* atq; unicũ filiũ enecaſſent, uixq́; alij quàm domini ipſi domuũ, aut filij perirent. ſimulq́; animaduertiſſent Androginam ſe in domos inſinuare, atque eos màximè interire, quorum ædes ingrederetur: deprehenſa coniuratione, omnes exquiſitiſsimis tormentis interempti ſunt. Faſsi etiam, quòd in celebri cuiuſdam Diui pompa ſubſellijs perunctis, uniuerſos trucidare ciues decreuiſſent: paratasq́; in hũc uſum fuiſſe ſupra uiginti ollas. Idem poſtea Geneuæ tentarunt non-

nonnulli, qui & pœnas dederunt. Alios etiá Mediolani uectes inunxisse cõstat: sed quæstionibus subiecti, quum nihil cõfiterentur, nec quisquã obijsset, dimissi sunt. Basianus Landus scribit, Patauij monachum quendam cum alijs plerisq; identidẽ conspirasse, qui pestis tempore infecta linteamina in domos occultè conijciebant, ut in multos deriuaretur cõtagio: sumptum quoq; ab his est supplicium.

In nobili familia de Petrinis Bononiæ, duo erant fratres, quorum alter maritus cum numerosa prole in eisdem ædibus commorabatur matri uiduæ: alter uerò iunior, spe consequendæ hæreditatis uniuersæ, totam familiam è medio tollere statuit, coniecto in uini dolium arsenico. Ex cuius usu cum grauibus torquerentur symptomatibus, conuocabantur medici celeberrimi, Matthæus Curtius, Ioannes Maria Bettus, & Hispanus Philippaldus: qui in ueneni suspicionem mox uenerunt, quòd ijsdem cruciatibus uicinos quoque exagitari, qui fortè domum ingressi, uinum illud hauserant, intellexissent. Eorum itaque consilio uas infringitur, uinoque effuso inuenitur arsenicum. Hinc curationem aggressi medici, omnes restituerunt, excepta matre, uetula debili, & puero infirmo. Fuga sibi consuluit ueneficus, atque ita ueneficij author innotuit. Facinus hoc contigit anno millesimo quingentesimo tricesimooctauo, in Augusto.

Socrui adhæc gener quidam ueneficus cantharides, extractæ calsiæ maxtas, obtulit Bononiæ. Quam uesicæ cruciamentis tam atrociter afflictam, ut etiam sanguinẽ largum ex uesica excreuerit, felici successu curauit D. Helidæus Paduanus Foroliuiensis, clarissimus & in artis operibus exercitatissimus medicus: quẽadmodũ recensuit D. IOANNES BCHTIVS, medicus Colonensis ornatissimus, illius olim discipulus,

Helidæus Paduanus Foroliuiensis medicus.

pulus, qui tunc temporis ipſum ſectabatur, & ſuperiori quoque curationi interfuit. Huic quoque narrarat D. Gisbertus Horſtius, medicus experientiſsimus: Romæ quendam hydropicum diu decubuiſſe, cuius uxor tandem ſumptuum pertæſa, ueneno illum tollere decreuerat: quare bufonis in olla uſti puluerẽ ægroto propinat, unde ille copioſum reddit lotium: *hinc* denuò eundem puluerem exhibet, ut citius illi ærumnoſam, ſumptuoſamq; uitã cum præcipite commutaret morte. qui multo uberiore exonerata per ueſicam ſaburra aquea conualuit, præter coniugis expectationem. nam bufo etiam diſciſſus, & renibus impoſitus, hydropicorũ aquas per meatum urinarium expellit. Eandem ipſe Gisbertus aliàs ſenſit calamitatem ab ijs, à quibus minimè decuit.

Quàm ſanè hic locum ſuum meretur illud Naſonis 1. Metamorph.

— *Non hoſpes ab hoſpite tutus,*
Non ſocer à genero, fratrum quoq; gratia rara eſt.
Imminet exitio uir coniugis, illa mariti,
Lucida terribiles miſcent aconita nouercæ,
Filius ante diem patrios inquirit in annos.

Venenum propinatũ Annæ à Virmõt. dominæ in Vuell.

Venefica item erat Ioanna puella, quæ anno milleſimo quingenteſimo quinquageſimoquarto, in Nouembri, nobili & piæ matronæ Annæ à Virmont, dominæ in Vuell, optimè de ea meritæ, bis clandeſtinè arſenicum propinauit. Ego ad morbi, ex prioris ueneni aſſumptione, curationem accerſitus, poſt alia feliciter adminiſtrata ius caponis ſimplex ab ægrota ſorberi uolui. Cui denuò, ut è medio (uellem nollem) tolleretur domina, arſenicum largius infuderat Ioanna, quæ illi â cubiculis erat. Eo autem non ſatis iuri immixto, guſtu & uiſu maximè, ob eius copiam, ab ægrota & me deprehenſum eſt uenenum. Necdũ enim in animos antea irrepſerat oblati arſeni-

arſenici ſuſpicio, ſed uenenatũ aliquid piſis ab ea cõmeſtis adhæſiſſe opinabamur. Inde, num deſtinatum gliribus perimendis puluerem alicubi occluſiſſet ægrota, ſciſcitabar: qui cũ altero collatus, certiores nos redderet. Nec defuit ſucceſſus. Hoc etenim modo innotuit, uenenum dominæ denuò exhibitũ: ſed primum à me & puero, ueneficij adornati tum adhuc ignaris, guſtatum in iuſculo. Concitato autẽ utrinque mox uomitu, & ijs quæ ueneni uim infringerent oblatis, additoq; antidoto, nullę ueneni manſerunt reliquiæ. Veneficium confeſſa puella, morti adiudicabatur: aliorum tamẽ interceſsione ob ætatem iuuenilẽ, qua uix decimumquintũ attigeret annum, uitæ beneficio rurſus donata, carceri perpetuo mancipabatur. unde poſt menſes paucos effractis cancellis, eam liberarunt milites. Vt quilibet hoc doctus exemplo, prouidè magis ſuis conſuleret rebus, flagitium hoc quàm breuiſsimè commemorare libuit.

Vidi & uetulam, quæ ob zelotypiam arſenicũ marito inſonti cum oluſculo propinarat, unde hic cum acerbiſsimis interijt cruciamentis: illa autem undis publico immergebatur ſupplicio.

Nuper improbam uxorem marito aliquot uicibus argentum uiuum dediſſe deuorandum, eumque id ſine ullo nocumẽto per aluum egeſsiſſe, narrat Georgius Agricola: mulierem uerò in maleficio manifeſto deprehenſam, pœnas legibus dediſſe.

Lib. 8. de Natura foſsil.

Exactis item his annis, quum mulier uenefica Tremoniæ aliàs exhibuiſſet marito argentum uiuum, ut eum perderet, nec ex uoto negocium ſucceſsiſſet: tandem die quodam feſto cum campanis pulſaretur ſolenniter ſignum abſoluti Miſſæ ſacrificij, illa præcurrit ad ædes Dorpiorum, mercatorum ibi celebrium, ubi ab emente maiorem ſolito argenti uiui quantitatem quæſiuit mercatoris famulus, in quem finem id com-

compararet? respondet, se in medicamento quodam ad enecãdos rattos & mures eo uti. Cùm primùm domum uenit, omne illud argentũ infudit holusculo cõcisso cocto q;, quod marito apponebat: is animaduertens nondum dissolutum nec satis permixtum Mercurium, assumpto olere in forum exurrit ad Consules, quitum (ut apud eos moris est) post celebratam *Missam* ante curiam moras trahebant, fortè, ut fit, de republica conferentes: ueneficij accusat uxorem, ostendens pharmacum edulio mixtum. Quo autem mortis genere comprehensa illa perierit, non satis noui.

Memoranda historia de Venefico famulo carnificis; huiusq; malefica coniuge, quæ trium uirorum capita palàm ferire uoluit. Cap. XXXVII.

Femina trium uirorum uoluit detruncare capita.

HOc catalogo dignabor mulierem famosam Mechteldim nomine, malicia non inferiorem quacunque uenefica, ob raritatem inauditam facinoris, in Septembri proximo anni sexagesimi secundi supra millesimum qũingentesimum, recenter instituti ad hunc modum, in oppido circa Mosam ad Brabantiæ limites sito, Grauia nuncupato, loco mihi natalicio. Vt ex quinque captiuis tres eodem die supplicio ob sua flagitia afficerentur: accitur ex proxima ciuitate Geldrorum Neomagio carnifex, qui sperans eos ex magistratus decreto suspendendos, subsequitur: mutatam autem sententiam; capitaque esse ferienda ubi intelligeret, de imbecillitate sua apud satrapam Steinhusium conquestus est, quam ante annum contraxisset ex ueneno ipsi clam propinato à suo famulo, ut in heri sui ministerium posset surrogari: quæ solet esse in dignitatibus & præclaris officijs inuidia. ne uerò diutius procrastinaretur suppliciũ; se statim

Venerum carnifex a famulo propinatum.

miſſurum ad coniugem pollicetur, quæ ſuum collegam Arnhemia uocaret, in ſententię latæ exequutionem. cum eo enim ſe contraxiſſe de opera mutua, & communi lucro, aſſeuerabat: quemadmodum plerunque fit, ut inter fideles artifices æquale redeat ex pacto emolumentum. Conſenſit præfectus, mittiturque Neomagium ad tortoris uxorem, ut eueſtigiò accerſeretur Arnhemia publicus eiuſdem officij adminiſter. Illa lucri cupida, aliud ſtatuit animo, mariti ſcilicet defectum ſuis ſupplere uiribus: quare gladium eiuſmodi poſtremo actui tragico deſtinatum, pro marito à conſule impetrat, cultrorũq; fabro dextrorſum exacuẽdum mox defert: ipſa etenim ſiniſtra erat. Inde hora ueſpertina ſibi capillitium clam ſecari iubet, & ſummo mane ueſtes uiri induta, præter thoracẽ ſtudio relictum, ut in laxiore induſio minus obſeruarentur mammæ: deinde impoſito capiti pileo plumis ornato, latoq; illo gladio accincta, incunctanter Grauiam properat. Quam ſatrapa uidens imberbẽ, Arnhemienſemq; ratus eſſe lictorẽ, rogabat num in ea iuuenili ætate triũ ſimul truncare capita auderet? Hoc ſibi cõmitti debere, nec iá primùm in illud ſe proditurã theatrũ, quũ eandem ſæpius experta eſſet aleam: reſpondit, arripitq; reſtes quibus captiuos uinciret. Ita illis tandẽ productis, ut mox gladio feriendas ſubmitterẽt ceruices: ſecretò Steinhuſius præfectus admonetur à cõiuge & fratre, lictorẽ uideri fœminã. Hic cum uniuerſo comitatu ad ſtuporem uſq; conſternatus, re mox cognita ex carnificis famulo, quẽ exacto iuramento ad ueritatis confeſsionẽ adegerat, reos ad cuſtodiá reduci iubet: & niſi clàm hoc feminei ſexus monſtrũ opera ſatrapæ ſe ſubduxiſſet, ne uel ab hominum turba in aquas proximas detruderetur, uel alioqui ab alijs oppidi malicioſis fœminis trucidaretur colis, uerendum erat. Reuerſa autem Neomagium, riſu apud

ſu apud multos celebratur, uelut tanto faciñore nobilitata: maritoq; mortuo, eam duxit uxorem carnifex Arnhemienſis, defuncti apud Neomagos ſucceſſor: ſicut plurimùm, ob functionum cómunem uſum inter collegas matrimonia contrahi celebrariq; ſolét, ne in alienas familias transferantur nobilia eiuſmodi officia, nec degeneret ſoboles.

De philtris, hippomanes, & reliquis amatorijs quiſquilijs. Cap. XXXVIII.

HVc quoq; pertinet amatorium poculum aut pharmacum, Græcis φίλτρον nuncupatum, ſenſus uitians, ijsq; uarias ſpecies & amores concitans furioſos. Eius meminit Iuuenalis: *Philtrum.*

Hic magicos affert cantus, hic Theſſala uendit *Satyr. 6.*
Philtra, quibus ualeant mentem uexare mariti.

Huc referantur quoq; Lælij uerſus in Apologia 1. ab Apuleio adducti:

Philtra omnia undiq; eruunt,
Antiphates illud quæritur,
Trochiſculi, ungues, teniæ,
Radiculæ, herbæ, ſurculi,
Aureæ ilices, bichorditæ,
Hinnientium dulcedines.

In hoc itaq; ueneficij genere ſolum habet hippomanes, caruncula haud parum famoſa, caricæ magnitudine, ſpecie orbiculatum, latiuſculum, colore nigro, quæ in fronte naſcentis pulli equini apparet, quam edito ſtatim partu mater lambendo abſtergendoq; deuorat: & ſi præripiatur, animum à fœtu penitùs auerſum habet, nec eum ad ubera admittit. ob hoc maximam eſſe uim eius ad amorem cõcitandum ferunt, quando in puluerem uerſa, cum armátis ſanguine propinatur in poculis. hinc equis innaſci amoris ueneficium, ait Plinius. Eius mentionẽ fecere Ariſtoteles, Solinus, Columella, & cæteri. item Virgilius: *Hippomanes.* *Ariſtot. de Natur. an. li. 6. ca. 18. & 23. Lib. 8. ca. 42. Colum. lib. 6. cap. 27.*

4. Aeneid. — Crines effusa sacerdos,
Ter centum tonat ore deos, Herebumq;, Chaosq;,
Tergeminamq; Hecaten, tria uirginis ora Dianæ:
Sparserat & latices simulatos fontis Auerni,
Falcibus & messæ ad Lunam quæruntur aheneis
Pubentes herbæ, nigri cum lacte ueneni.
Quæritur & nascentis equi de fronte reuulsus,
Et matri præreptus amor. Dicunt & eodem nomine uirus illud lentum, quod ex equarum libidinis œstro stimulatarum pudendis defluit. à Virgilio ita describitur:

3. Georg. Hinc demum hippomanes uero quod nomine dicunt
Pastores, lentum distillat ab inguine uirus:
Hippomanes, quod sæpe malæ legêre nouercæ,
Miscentes herbas, & non innoxia uerba.

Li. 2. Ele. 4. Et apud Tibullum:
Et quod, ubi indomitis gregibus uenus afflat amores,
Hippomanes cupidæ stillat ab inguine equæ.

Propertius lib. 4. in lenam quandam:
Consuluit striges nostro de sanguine, & in me
Hippomanes fœtæ semina legit equæ.

Et Ouid. lib. 1. Elegia 8. aduersus aliam lenam:
Seu bene quid gramen, quid torto concita rhombo
Licia, quid ualeat uirus amantis equæ.

Nouit Iuuenalis quoque: Hippomanes, carmenq; loquor, coctumq; uenenum Priuigno datum.

Nomen ueneno inditum ἱππόμανες, quòd effreni equinæ cupidini similes hominibus amoris accendat faces. Hinc, Pausania & Æliano authoribus, tantam in eo nouit uim Olympiæ Phormis Arcas, quòd illo æri mixto & effuso equam posuerit, abscissa cauda: huic hippomanes incluserat, fabrica non tam accurata, ut ea falsitate tantopere ad huius conspectum furijs excitari oportuerit equos: quos tamen ita alliciebat, tantaq; agi- abat insania, ut disruptis frenis in ipsam uio-

len-

lentius, quàm in uiuam, insilirent equam. Neq; quod ungulæ inhærentes æreæ statuæ, lubrico eliderentur lapsu, idcirco cessabat appetitio, imò ardentius multo in his antè ore adhinniebant: neq; prius ab æneo potuère depelli simulachro, quàm flagris & equisonum uiolentia abstraherentur. Est & hippomanes, ut docet Theocritus, φυτὸν ἵππων, id est plãta siue herba, qua gustata equi in furias aguntur: unde & nomen.

Amatoria uenena. Plin. lib. 8. cap. 22.

Inter amatoria adhæc uenena connumerantur, in extrema lupi cauda pilus, eiusque uirga, remora piscículus, felis cerebrum, & lacertę, stellio cui stincus nomen: item os de rana uiridi, in formicarum aceruo exesa: sinistri etenim ossis contactu amorem, dextri uerò diśsidium excitari tradunt. uel ut alij referunt, à formicis obesa ranæ ossa conijce in aquam, quorum aliqua aquæ innatant, quædam subsident: hæc ligata in albo sindone, & suspensa, amorem conciliant, illis contacto homini odium paritur. Aliud experimentum simile ex hirundinum pullis: Accipiuntur ij unius fœturæ aut nidi, qui in olla conditi, in terra sepeliuntur, ut suffocati fame pereant. pòst ex effossis qui hiante rostro mortui inueniũtur, amori: qui occluso, concitando seruiunt odio. Vtero hyænæ sinistro lacerto quoque religato, si quis mulierem inspiciat, usui hic esse etiam perhibetur. Componuntur ea quoque interdum ex excrementis, aut animalibus è putredine genitis, aut ex connata nobis materie, quæ tamen ut illicita meritò mentem potius turbant, mutantque, quàm ad amandum cogant: sic menstrui mulierum, præsertim biliośarum & rixośarum, potus, adeò bibentes effascinat, inficitque, ut lunaticos & amentes efficiat. Habentur & alia philtra, à mortuorum uestibus, candelis, acubus, & ijs uniuersim quæ funerum gratia parantur, sumpta. quæ eo lib entius, quòd nugarum plus quàm ueritatis habeant,

nomino: quemadmodum natiua illa uenena, nimisq; efficacia silentio hic sepelire malui, doctioribus medicis ex sexto Dioscoridis de materia medica, & reliquis item Græcorum & Arabum, tum etiam quorundam recentiorum libris, atque usu quotidiano nimis cognita.

Quòd amatoria pocula, hippomanes, & quæcunque id genus alia, citius furorem inducant, quàm amorem concilient.
Cap. XXXIX.

POrrò philtra, hippomanes, & quæcunque id genus alia, in amore uerè conciliando parum aut nihil ualere, sed furorem citius concitare, multorum non ignobilium uirorum est sententia. Ouidius in lib. de Medicamine faciei:

Sic potius nos tangat amor, quàm fortibus herbis,
Quas maga terribili subsecat arte manus.
Nec uos graminibus, nec misto credite succo,
Nec tentate nocens uirus amantis equæ.
Nec mediæ Marsis sinduntur cantibus angues,
Nec redit in fontes unda supina suos.

Idem 2 de Arte amandi:

Fallitur, Aemonius si quis decurrit ad artes,
Datq; quod à teneri fronte reuellit equi.
Non facient ut uiuat amor Medeides herbæ,
Missaq; cum magicis mersa uenena sonis.

Id postea exemplis Medeæ & Circes comprobat:

Phasius Aesonidem, Circe tenuisset Vlyssem,
Si modò seruari carmine posset amor.
Nec data profuerint pallentia philtra puellis:
Philtra nocent animis, uimq; furoris habent.

Lucretius amatorio poculo insaniens.

Hinc Eusebius Cæsariensis scribit, Lucretium poetam amatorio poculo in tãtum furorem uersum, ut se

ut ſe tandem propria manu interemerit. Sunt qui arbitrantur, uxorem illius huiuſmodi obtuliſſe poculum, & eam Lucillam uocatam, ex Hieronymi teſtimonio in Rufinum, cuius hæc ſunt uerba: Liuia uirũ ſuum interfecit, quem nimis odit: Lucilla ſuũ, quem nimis amauit. illa ſponte miſcuit aconitum: Lucilla decepta, furorem propinauit pro amoris poculo. De illo quoque extat illud Politiani in Nutric.

Liuia & Lucilla ueneficæ.

Hic qui philtra bibit, nimioq; inſanus amore,
Mox ferro occubuit, ſic mentem amiſerat omnem.

Tradiderunt item literarum monumentis Cornelius Nepos & Plutarchus, Lucium Lucullum imperatorem amatorio quoq; poculo à Calliſthene propinato, primùm mente læſum fuiſſe, deinde intereimptum. Meminit & Plinius libro 25. cap. 3. circa finem. Narrat quoque Ioſephus & Sùetonius, C. Caligulam à Cæſonia uxore potionatum, amatorio quidem medicamento, ſed quod in furorem uerterit. Quod commemorans Satyricus poeta, id poculum ex hippomanes apparatum fuiſſe ait:

Calliſthenes ueneficus.
L. Lucullus Imperator amatorio poculo interemptus.
Li. 11 antiq. Iudaic.
C. Caligula potionatus ab uxore.

— *Si non*
Et furere incipias, ut auunculus ille Neronis,
Cui totam tremuli frontem Cæſonia pulli
Infudit.

Cæſonia ueneſica.

Sed de hippomanes quod creditur, aſſerit quoque Ariſtoteles libro 8. de Natur. animal. capite 24. figmenta eſſe muliercularum & profeſſorum carminis incantatorij. Scribit adhæc 2. Mag. moral. mulierem quandam uiro cuipiam poculum porrexiſſe amatorium, ex quo is ſubitò decidit mortuus. Mortem etiam ſæpe accelerare eiuſmodi philtra, tradit Hippol. Marſil. in d. l. eiuſdem. §. adiectio. D. de ſica. ubi eſt & tex. loquens de amatorio ueneno, ſicuti & de amatorio poculo, in l. ſi quis aliquid. §. qui abortionis. D. de pœnis.

Et quanquam Conſtantinus Imperatorum Chriſtiano-

itianorum primus, arte magica conciliari amorem ſenſiſſe uideatur, in l. ab eo edita. C. de malefi. l. eorũ. in illis uerbis, Aut pudicos amicos magicis artibus ad libidinem deflexiſſe deteguntur: & Accurſius in authent. quo. opor. epi. & clari. ſ. hoc autem. in uerb. propter quædam. & Alberic. in rubr. de hæret. colum. 3. tamen D. Epiphanius Palæſtinus Eleutheropolites lib. 1. aduerſus hæreſes, tomo 2. in 30. ſect. tradit uaniſſimas eſſe eiuſmodi amatorias incantationes, quibus ſcilicet fœminarũ caſtitas impetitur, ubi nomen Chriſti & ſignaculum crucis contrà opponitur: quod non contemnenda hiſtoria confirmat. Quin & illa Siciliæ conſtitutio, cuius initium eſt, Pocula amatoria, friuolum reputat & fabuloſum, poſſe huiuſmodi pocula amorem extorquere. Hiſtoriam de uirgine Deo dicata, atq; magica arte à iuuene ad amorem ſollicitata, à D. Hieronymo conſcriptã in uita D. Hilarionis, lege lib. 5. c. 12. ubi paucis meã uidebis adiectã ſententiã.

Amatoriæ incãtationes uaniſſimæ.

In Mall. maleſ. part. 1. quæſt. 7. Tres ordine abbates amatorio poculo interempti.

Nouimus, inquit Henricus Inſtitoris & Iacobus Sprenger theologiæ doctores, uetulam tres ordine abbates, ut publica omnium fratrum in eo monaſterio etiam in hodiernum diem eſt opinio, non ſolum philtris incantaſſe: ſed & interemiſſe, & quartum iam ſimili modo dementaſſe. Nec eam pudet fateri palàm, ſe feciſſe & facere, eosq; à ſuo amore deſiſtere nequiuiſſe, quod tantũ de ipſius ſtercoribus cõmediſſent: ſimulq; quantitatẽ extenſo brachio cõmonſtrat. Fatemur aũt, quia nobis non erat in eã inquirẽdi ulciſcendiq; facta poteſtas, illã adhuc ſuperſtitẽ eſſe. Hæc illi. Stercora uerò fuiſſe ſpurcicié uenereã, quã, uelut cœno immerſi, toties erant experti in exercitata laſciuienteq; uetula meretricula monachi, ut ab eius illecebris ineſcati, quaſi faſcino uel certius maleficio detenti, deſiſtere & ad mentem redire nequiuerint, mea profectò eſt ſententia: hoc amatorium poculum, hęc

brachij

brachij inſtar uorata uetuli ſcorti ſtercora. iudiciũq; eſto penes eiuſdem conditionis uiros, qui etiamnum quotidie ſimili maleficio illecti, in eadẽ palæſtra ſtrenuos exantlare labores ſatagunt.

Virgilius quoq; circa finem Pharmaceutriæ, teſtatur magica carmina nihil huc facere, cum ſcribit:

—*His ego Daphnim*
Aggrediar, nihil ille Deos, nil carmina curat.

Vbi Seruius id etiam annotauit.

Propertius item libro ſecundo, Eleg. 1. huius eſt ſententiæ, cum inquit:

Seu mihi ſint tangenda nouercæ pocula Phædræ,
Pocula priuigno non nocitura ſuo.

Nã loquitur de poculis amatorijs, quib. Phædra Hippolytum priuignum in amorem illicere tentauit. at nihil ea profuêre. Rectè itaq; admonet Ouidius ſecundo de Arte aman. hoc artis magicæ genus cauendum eſſe:

Sit procul omne nefas: ut ameris, amabilis eſto.

Et lib. 1. de Remed. amoris:

Viderit, Aemoniæ ſi quis mala pabula terræ,
Et magicas artes poſſe iuuare putat.

Non inconuenientem huic loco hiſtoriam ſubiungere placuit ex Plutarcho. Amabat Philippus Macedonum rex puellam quandam plebeiam: facileq; utriuſque fortuna longè diſsimilis, eam regi obſequentem fecerat. Quod cum reſciſſet Olympias eius uxor, id ægrè admodum tulit, præſertim quod ferebatur ea puella amatorijs philtris ſibi Philippum conciliaſſe. Ideoque irata, iuſsit clàm domo extractam ad ſe puellam duci, eo quidem animo, ut carcere aliquo clauſam, aut in longinquas regiones trans mare religatam, malè haberet. Productam uerò ante ſe cum ſpecioſam, uenuſtam, ingenioſam, elegantem, & omnibus modis ac numeris amabilem uidiſſet, χαρίεσσαν, πᾶσιν ἁλμυρὰς, αἱ Διο-

In præcep. connubial. cap. 24.

αἱ λεκβαῖαι. σὺ γὰρ ἐν σαυτῇ φάρμακα ἔχεις: Valeant, inquit Olympias, calumniæ: tu enim in teipsa ueneficiorum uim habes. nec iam puellæ amplius, aut marito suo irata fuit. Huc facit illud Menandri apud Stobæum Florilegum cap. 65. ἔστ' ἀληθὲς φίλτρον εὐγνώμων τρόπος, τὸ τῶν ἐρώντων ἀνδρὶ καταπραΰνειν ἀνδρὶ γυνή. Ineſt uerum philtrum, benigni mores, Quo uincere uirum ſolet mulier. Et profectò hæc ſunt uera amoris ueneficia. Nam ſi quæ coniuges philtris alijs & amatorijs poculis utuntur, eas abominamur ac faſtidimus. Quemadmodum & Plutarchus aſſerit in eo libello, quem de Tuenda ualetudine ſcripſit: ut non diſsimili ratione conſequens ſit, uxores contrà uiros, qui haſce res uſurpãt, deteſtari. Et ut idem Plutarchus ſcribit in Admonitionibus connubialibus, ſicut piſcatio quæ fit medicamentis, citò quidem & facilè piſcem capit, ſed eum labefactat, & menſæ minimè idoneum reddit: ſic qui amatorijs artibus carminibuſque coniuges uoluptatis cauſa ſubigere conantur, cum attonitis dementibuſque & labefactatis uitam agunt. Neque enim Circem (ut ſubdit) ab ea potionati quicquam iuuerunt, nec ipſa ulla in re illis abutebatur, cum ſuum aſinorumque formam accepiſſent: Vlyſſem uerò mente præditum, & prudenter cum ipſa uerſantem, incredibili amore proſequuta eſt. Hæc ille. Explosis itaque philtris & magicis uanitatibus, amorem uxorum mutuo in eas amore, in alias uerò fœminas caſtimonia & quibuſcunque alijs honeſtis pijsque ſtudijs comparare nitamur. Sic lex connubialis decimaquarta doctiſsimi clariſsimiq; iuriſconſulti Andreæ Tiraquelli manebit inuiolata:

Philtra uera.

De Legibus connubial.

Carminibus, poculis, alijsque id genus philtris magicis, quibus creditur amor conciliari, uir & uxor penitus abſtinento:

Sed mutuo inter ſe affectu, alijsque honeſtis rationibus

nibus amorem prouocanto, conſeruanto, augento.

Quod multa ſit philtri & magici furoris communio, nec argumentum ingratum, hic me paulo fuiſſe prolixiorem, agnoſco libenter.

Animantia quomodo lædant uenefici. Cap. XL.

ANimantia adhæc, pharmacis pabulo iniectis, aut alicubi ſparſis ut deguſtentur, uel halitu attrahantur, lædunt perimuntque uenefici. Idem uel affrictu uel applicatione præſtari poſſe, ut minimè nego: ita meminiſſe oportet, quoſdam ſtudiò, lupi ſtercus clàm in præſepibus condere, quod olfactu animaduertentia pecora, uoracemque hoſtem uerita, ob quandam antipathiam, miro exagitantur furore: ut maleficio ea torqueri, firmiſsimè credant ignari, apud ueneficij huius artifices conſilium inquirentes. Eadem ratione dicunt, caudam lupi in boum uel equorum præſepi ſuſpenſam, eos ab eſu exterrere. Metu etenim ob odorem perculſi, obliuiſcuntur cibi eſurientes: quemadmodum hominibus quoq; in magnis timoribus uſuuenire experimur. *Venefica perimunt animalia.*

In ducatu Vuirtenbergico non procul à Tubinga, carnifex ueneficij non ignarus, anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimoquarto in pecoribus ſuæ artis ſpecimen edidit. Enimuero quum ex pacto huic cederent morticinorum animalium coria, atq; alia quæ hinc uſui eſſe poſſent, hic boues, oues & porcos in paſcua ex more deductos, ueneno clàm perimit, ut inde frequẽti nimis pelliũ numero, ſeuí itẽ & pinguedinis infinitis ferè talẽtis Auguſtæ Vindelicorũ & Argẽtinæ uenum expoſitis diſtractisq;, diues breui euaſerit. Proinde & ſuſpicione oborta, ueneficij accuſatur, quæſtionibusq; ipſi familiarib. ſubditus, rem uniuerſam cõfitetur. Dat & pœnas forcipibus ignitis diſtractus

ctus in principio Auguſti. Huc ij quoque pertinent, qui pugiunculis iumentum certis locis confodiunt, retracta prius ſeorſum cute: ut ubi ea relapſa uulnus impreſſum tegitur, latêret dolus, atque ea ratione mortuum perijſſe maleficio, iudicaretur. Varium itaque eſt Veneficij genus, quo pecus interit: eſtque diuerſitati induſtriè attendendum, ne rei loco pendat ſupplicium inſons.

Fuſius naturalia proſequi uenena, non eſt noſtri inſtituti: cum huc ſolum ſpectet orationis filum, ut actiones & morbi præter naturæ legem percellentes detegantur.

DE IIS QVI LAMIARVM maleficio affecti putantur.
Liber IIII.

Qui maleficio affecti dicuntur, & quorum ita Leſorum ſacra meminêre Biblia, & quotquot uulgò Lamiarum maleficio cruciari exiſtimantur, omnes à diabolo uel exerceri, uel obſeſſos eſſe. Cap. I.

Maleficio affecti qui.

MALEFICIO affecti dicuntur, qui uarijs & inſolitis plerunque modis, præter naturam, Dei aſſenſione, à dæmone in ſuis corporibus exercentur, ſiue homines ſunt, ſiue beſtiæ: quum ille ea aliàs uel ſubit, uel etiam non intrò ſubit ſed utiles corporis humores exagitat & inficit, aut noxios in partes traducit principes, uel hiſce uenas ductuſq; naturales obſtruit, uel inſtrumentorum ſtructuram luxat, uel ſpiritus cerebri turbat, multifarijſque imbuit formis, quos interdum quoque excitat, ut in ijs hominibus uirtus animalis ſe exerat potentius quàm in ſanis: ſiue uenenata materia, ſiue halitu intus aut foris

foris conſpurcat, defœdatq;, ac id genus reliqua, quibus ex cauſis morbi progignuntur innumeri, graues & admirandi. Nec interim hominum ſubſtantia & facultates ab huius ſubtilis artificioſiq; hoſtis maleficio immunes liberæq; permanent. Exemplum luce meridiana clarius in Iobo cernimus, cuius, diaboli ſtudio, primùm quinquaginta boum iuga & 500 aſinæ abripiuntur, pueriq; cæduntur: ſecundò, ouium ſeptem millia cum pueris igne cœlitùs demiſſo conſumuntur: tertiò, camelorum tria abducuntur millia, & famuli occumbunt: quartò, domus, ob procellas impetuoſiſsimas à ſatana excitatas, ab imis ſedib. conuulſæ ruina opprimitur omnis ſoboles. Vbi nec harũ calamitatum aceruo Iobum à Dei cultu tranſuerſum agere poſſet, quin adhuc nomen Domini ille cõſtanter glorificaret: demum, conſentiente Deo, eum ulcere peſsimo à planta pedis uſq; ad uerticem percutit, deformatq; tam fœdè direq; ſatanas, ut ille in ſterquilinio ſedens miſerabiliter, ſanie teſta abraderet, adeò atroci excruciatus dolore, quò etiã mortẽ illi precaretur coniunx, nec ab amicis eum uiſitantib. agnoſceretur. Quid aliud de eo, quàm ipſum maleficio affectũ fuiſſe, & incantatiõ in cunctis ad illum pertinentibus, quis dicet? Quæ hic interceſsit dæmonis cooperaria malefica, quæ peruerſa Lamiæ maleuolẽtia, quod execrabile ueneficæ pharmacũ? Quibuſcũq; malis rebus perficiẽdis ſatis per ſe potẽs eſt, & uolũtate prõptiſsimus diabolus, ſi diuinæ maieſtatis tãtũmodo accedat pmiſsio: cuius nutui morẽ gerere, uelit nolit, cogitur.

Iob. 1.
Iob maleficio affectus.

Iob. 2.

Nabuchadonezarem regem Babyloniorum furore percitũ, & in deſerta ab hominũ conſuetudine pulſum, fœno ueſcentem more bouis, figura uitiata, capillis eius in aquilarũ ſimilitudinem creſcentibus, & unguibus eius quaſi auium, mente adhæc turbata, acerbiſsimè exagitat totum ſeptennium diabolus.

Maleficio laſſus Nabuchadonezar, Dan. 4.

Satanæ

Demoniacus apud Gadarenos maleficio correptus.
Matth 8. Marc 5. Luc 8.

Satanę maleficio multis cruciabatur tęporib. dęmoniacus in regiõe Gadarenorũ: è monumẽtis, ſuo quippe domicilio egreſſus, nudus, ac ſupra modũ ſæuus, adeò ut per illã uiã trãſire poſſet nemo: neq; enim catenis eũ ligare poterat quiſquã, ꝓpterea quòd cũ ſępe cõpedib. cõſtringeretur, & catenis uinciretur, ijs ab illo diſcerptis, cõminutisq;, à dæmonio in deſerto agebatur. Vociferabatur aũt: Quid rei nobis tecũ eſt IESV fili Dei? Veniſti huc ad cruciãdũ nos ante tẽpus. Dæmones uerò rogabãt, ne imperaret ut in abyſsũ abirẽt, ſed eos in porcorũ procul in mõte paſcẽtiũ gregẽ demigrare ꝓmitteret. Chriſto hic annuẽte, egreſsi in porcorũ gregẽ abierũt, eumq; præcipitẽ impetu egerũt in mare, ut ſuffocatus interierit. Hic & porci ferè bis mille dæmonũ maleficio agitati, in ſuã ruũt ꝓniciẽ.

Marc. 1. Luc 4.

Non ne ille quẽ ſpiritus immũdus diſcerpẽs, proijciensq; in mediũ: qui & Chriſti iuſſu exijt, nihilq; nocuit, inter maleficio correptos ſuum ſortietur locum?

Matth. 17. Marc. 9. Luc 9.

Huc referatur lunaticus, qui à puero ſpiritum habebat mutum, quo ubi agitaretur, lacerabatur ſpumãs, ac dentibus ſtridẽs atq; areſcens: quẽ frequẽter etiam in ignẽ coniecit ſpiritus, & in aquas, ut eum perderet: neq; à Chriſti diſcipulis, ob eorum incredulitatẽ, expelli potuit: puerũ uerò tandẽ ad Chriſtũ accedentẽ, continuò diſcerpebat, ut in terrã prolapſus uoluereturſpumans: uſq; adeò à ſpiritu exeunte Chriſti iuſſu, iterum dilaniatus, ut mortuus à multis haberetur: donec manu illius arrepta, à Ieſu erigeretur.

Maleficio leſus lunaticus.

Luc 13.

Nõne paria cũ noſtris, qui maleficiũ pati credũtur, ſenſit mulier quæ infirmitatis ſpiritũ habuit, à ſatana alligata octo & decẽ annis, atq; ita cõtracta, ut omnino caput erigere non poſſet, uinculo iſto à Chriſto ſabbati die ſoluta?

Quis niſi animi planè pręfracti, inficias ire audebit, ſi hi quos recẽſui, nũc tẽporis ſpectarẽtur, uno ſanè ore acclamarẽt pleriq; omnes, hos peruerſę alicuius uo-

tulæ

tulæ artificio ita præter naturā uariè exagitatos eſſe, miſerè demētatos, cōtractos, lācinatos, diſtractosq;? Atqui cuius arte, dira hac calamitate illos opprimi te ſtatur Scriptura? Dæmonis. Cuius cooperatione, aut imperio? Nullius, ſed tātūmodo ꝑprię dęmonū uolū tatis malicia, & Dei ꝑmiſsiōe ex arcano ipſius cōſilio, ut illi uel probarētur, uel caſtigarētur, emēdarēturue. Nec uſquā in uaſto ueteris & noui Teſtamēti uolumine exēplū, ubi in affligēdis corporib. alicuius Lamiæ operā uſurparit, aut etiā reqſierit ſatā, cōperies: nihil illic tamē prętermiſsū eſſe, qđ huius potētiā, actiōes fraudesq; oſtēdere queat, fatēdū eſt. Neq; etiā alicui⁹ opera indiget ueterator ille, abundè ſuo marte potēs ludificare homines, eorū mētis & oculorū acié ꝑſtringere, morbis pręter naturā cruciare, ulcerib. ferire, aerē multifariā turbare. Per ſe maleficia opari diabolū, in Malleo legiť, nec in his indigere mulieris malicioſę cōſenſu. ſed & ſagę ꝑditionē quęrit: unde & ipſam cooperari aliquo modo cogit. Permiſſu tātum illi opus eſt, teſte Gregorio, cui uolūtas ſemper mala. Interim tamen à ſe deſignari eiuſmodi flagitia, aliosq; ſeuerè torqueri, & in reb. externis fœlicē impediri ſucceſsū, & quęcunq; alia diaboli miracula perfici, habent perſuaſiſsimum, confitenturq; deluſæ quædam aniculæ. *Secunda 2. Partis quæſt. 2. cap. 7.*

Eas iā dixi, diuerſis de cauſis, à dęmone ita obſidione uallatas, earū mentē tā grauiter faſcino læſam, cerebrū cogitatuū imaginationūq; organū tā raris fraudulētisq; phātaſmatib. & formis ob incredulitatē implicitū, cōfirmatūq; (quemadmodū in grauibus ſomnis, atq; etiā melancholicis uſuuenire quotidie, oſtendi) ut aliud neſciant, torturisq; ſubiectę fateantur ſua eſſe facinora, quæ ipſarū ſaltē ſunt phantaſia, reuera autem ſatanæ, Deo huc conniuente: ſic aliquē crebrò à ſe læſorū recēſent numerū, quorū alios occæcatos, alios mutilatos, nonnullos hoc uel illo modo à ſe excarnificatos, falſa opiniōe dicūt: quo nomine nō tam male-

Qui dæmoniaci, maleficio correpti creduntur.

maleficæ, quàm malefício affectæ effaſcinatæque appellari merentur. Quotquot uerò tam crudeliter & multifariam, quibuſcunque etiam conuulſionum generibus, morbis prodigioſis, uomitu & deiectione, præter naturam torqueri, hunc uel alium imitari ſonum, uocem edere, certos mendaciter notare, denominare atque accuſare homines, uti atrocis ſpectaculi architectos, obſeruamus: cunctos à dæmone maligno mendaciſque citrà alterius cooperationem agi, uexariſque (niſi quandoque uenenum uel propinatum uel applicatum acceſsiſſe intelligatur) ingenuè fateor, atque adeò ſanctiſsimè aſtruo.

De *rebus monſtroſis ore reiectis, quas non fuiſſe in corpore, multis oſtenditur argumentis.* Cap. II.

Materies, quæ ore reiiciuntur, non omnes fuiſſe in corpore.

HVc ſpectat rerum monſtroſarum per os reiectio, qua præſtigiator ille quorundam ſenſus ita præſtringit, ut eas ex corporis *meditullio* eductas eſſe, dubitare nollent. Sunt autem panni lanei rudioris laciniæ ut plurimùm, item claui ferrei iuſtæ interdum magnitudinis, eorumque fragmenta; fibulæ ferreæ & æreæ, acus, aciculæ, eæque complures numero, quandoque colligatæ, uel panno inſertæ, fili inuolucra. Hæc à me uiſa ſunt. Nonunquam & oſſa euomuntur, ſubligacula, atque reliqua id genus longè abſurdiora monſtra: ſæpius magnitudine œſophagi etiam, quoad fieri poſsit, in homine uiuo tenſi diſtractique naturalem diductionem exuperantia, quibus nec alius ab ore introrſum laxior patet meatus. quo uel unico irrefutabili argumento facilè conuicero, ea dæmonis ſubtilitate uelocitateque imperceptibili, ori ingeſta, noſtris adhæc oculis uel celeritate eius uictis, uel faſcino deluſis, uel interiecto corpore aereo aut aliter motis eò intus uel foris uel utrinq;

utrinque humoribus aut ſpiritu caligantibus. Sic nos fallaciſſuo machinamento multiformiter exercet ille mille artifex.

Quum Neomagij quidam arroganter in Paſchæ feriis deglutiret ouum gallinaceum integrum, quod naturalem œſophagi expanſionem ſuperaret, illud in eo coarctatum, reſidere nequiuit, unde quoque cõpreſſa arteria mox ſuffocabatur.

Si porrò inſtes, urgeasq; , ea non ex ore ſolum, ſed penitiùs è corpore reiecta eſſe: dic quęſo, quo loco antea in corpore hęſerint aut delituerint, cum nullus ſit corpori reliquo cum ore meatus communis, excepto œſophago, præter arteriam aſperam, cuius caput larynx ex tribus componitur cartilaginibus. Eius orificium, dum reſpiramus, dilatatur: cum deuoramus, cõprimitur ut plurimùm, nonnunquã exactè, ob quod ligamentis membranoſis neruoſisq; coartatur. Ea arteria ſolummodo ſpiritum purum & impurum, recremẽtitiumúe efflatu inſpiratuq; tranſmittit: aut humidum quiddam, puta ſanguinem, pituitam, ſaniem, aut pus tuſsi expectoratũ: nihilq; grauius hanc, niſi cum uitæ naufragio, etiamſi exigua admodũ materies dura hac caſu aberret, tolerare, manifeſtũ eſt. Enimuerò quàm graues laterum dolores, cum ficca quadã tuſsicula triẽnio cũ mortis periculo prius excitarit, quàm expectore tuſsi propelleretur auellanæ magnitudine lapillus, narrat Antonius Beniuenius. Recitat quoque Alexander Trallianus exemplum de quodám, qui longo tempore tuſsi uexatus, non potuit, ne ualde tuſsiret, liberari, quouſque calculum expuiſſet leuem, durum & renitentem: & niſi conſilio uſus fuiſſet, illum ſimiliter ijs qui tabe laborarunt, moriturum cenſebat.* Idipſum cuidam ciui Duisburgenſi accidiſſe memini. Habet adhuc meus collega lapillũ fabæ magnitudine, anno 1553 à ſe exemptum in hoſpitali

Arteriæ aſpera.

Larynx.

Lapillus tuſsi reiectus.

De Aſthmate morbor. & ſanat. cauſit cap. 24.

Lib. 4. ca. 15.

Piſano, ex ſiniſtris pulmonibus cuiuſdam adoleſcentis phthiſi demortui: qui iam diu tuſsi uexatus, ppe annos tres incœperat tabe marceſcere, qua tandē interijt. Lapillus eſt inæqualis, aſper, non admodū grauis, palleſcens, atq; oualis. Hac itaq; ratione ſtrictius hoc uas, durū cartilaginoſumq; ab illa multa, ampla, ſolida, uarieq; conformata ſubſtantia liberū eſſe conſtat. Hinc per διοφάγον, cibo potuiq; deſtinatā uiā, atq; alterū oris interiorē meatum, è uentriculo illa rerū miracula uomitari, ſi imis corporis partibus antea inhæſerint, neceſſariò ſequetur. Eum aūt omnino neruoſum exiſtere, & cū primis eius orificiū, ideoq; exactiſſimo tactus ſenſu præditū eſſe, ac leui flatu aut halitu putrido facile affici, humore etiam acri uel acido grauiter pungi, ſæuiſsimaq; cieri mala, norūt medici. Pleroſq; enim ex flatibus in uentriculo generatis, ex pituitoſis, aut alioqui uitioſis humoribus, aut ex cibis in uapores ab imbecilli calore reſolutis, grauiſsimis uideas torqueri dolorib. alios ex coaceruatis crudis ſuccis, uel etiam uitioſis aut acribus in uentriculi ore, in ſyncopem aut præceps animi deliquium concidere. Quoſdam etiam ex alimentorum prauitate, aut malignorum humorum qualicunque copia, ut à bile admodum corrupta, aut à pituita ſalſa acri, excruciat cholera morbus: in quo uomitibus & deiectionibus tanto plerunque impetu biliosa excernuntur, ut cum humoribus, multis quoq; exhauſtis ſpiritibus, uires affatim proſternantur, ſitiant ægrotantes, ac ſudent, tremor cordis ſyncopeq́ue ſuccedant, interdum & mors acerbiſima. His exactiore lance penſiculatis, collataq́ue grauiſsimorum morborum, ſymptomatumq́ue exitialium cauſa materiali, cùm ingentis duriſsimæ atque adeò acutiſsimæ materiei, uelut ferreę, æreæ, ligneæ, oſſeæ prę́ſtigioſa uomitione, tùm etiam expul-

Oeſophagus.

Orificiū uentriculi neruoſum, & ualde ſenſile.

Ventriculi dolores.

Cholera morbus.

expulsione rei lineæ laneæque, uentriculo & eius sensili apprimè orificio ita noxiæ, ut suffocationem plerunque quis uereatur, si in faucium partes exquisiti admodum sensus uel pilus impegerit, nedum acicula aut acus (quas etiam cum periculosa uitæ lucta uel dispendio ignoranter subinde deglutiri cernimus) uno profectò consensu, adeoque ore uno, ob rationis ueritatisque robur, hic asserendum atque proclamandum erit, dictam rerum ore egestarum congeriem, à præstigiatore subtili celerique dæmonio in os & fauces imas, nec ultra impelli, penitiusque impingi, quasi strangulationem minitantem: acie oculorum nostrorum interim elusa, uel spiritu optico turbato, uel eius radijs obscuratis, ne prodantur præstigiæ. Sic simpliciores exiguæque fidei homines expeditius in suam illicit nassam ueterator. Aliqui uerò affecti ita, ab alijs insontibus, & se magis fortè pijs, ipsique Christo fidelioribus, eiusmodi sibi irrogatam iniuriam, malumque inflictum, mendaci satanæ suggestione, imò ipsius facticia uoce ebuccinant; id quod meis coràm accepi auribus.

Adde quòd sæpenumero nihil doloris in stomacho, ante acutæ, pungentis, radentisque huius substantiæ rudioris expuitionem uiolentam senserint: quum fieri nequeat, quin in ea huiusmodi rerum copia, unà transuersè acta, facile alicubi inhæreat, quæ suos pariat continuos postea cruciatus: quemadmodum de muliere quadam, quæ acum ęneam deglutierat, tradit Beniuenius: unde primùm nihil sensit incommodi, inde cœpit eam circa uentriculum urgere dolor satis acutus: quo dum indies magis magisq; affligeretur, plures cõsuluit medicos, nihil de acu uorata, quę memorię penitùs exciderat, referẽs. Varię furũt hinc inde sentẽtię. alij enim ab acriore humore, alij

De abditis morb causis cap. 20.

Ex acu deglutita, nona.

à uento inter ſtomachi tunicas recluſo, cęteri uerò ex malo habitu excitari hoc malum putabant. Sicque annis iam decem ex una acu, urgente dolore acerbo, miſerrimam illa trahebat uitam: donec acus perforato uentriculo ſe prodidit, prodijtq;. Se acum & uidiſſe, & mulierem curaſſe, addit Beniuenius.

Quid ego in huiuſmodi caſu haud ita pridem uiderim, obſeruauerim, fecerimq;, paucis ſubiungam in illorum gratiam, qui me operæ precium præſtitiſſe iudicabunt. Mulier quædam honeſta, nomine Heluuicha, infantem curatura Duſeldorpij in Martio anni ſexageſimi quarti ſupra ſeſquimilleſimũ, aciculas ore retentas duas, unã magnã, alterã minorẽ: fortè quum pueri caſum uereretur, deglutijt: hærebantq; eæ aliquot horis palmã latã ſub larynge cũ dolore pungente & multis anguſtijs. Ad quã tandem accerſitus, ut nihil cibi aut potus prius offerretur, quã incuruo forcipe ſubtili, quẽ ſine mora adferri iubebã, tentaſſem: nũ retrahi poſſent, mandaui. Vixdum digreſſus erã, quin ſorbitiuncula ꝓpinaretur, qua in gulę partes inferiores paululum ſupra uentriculi orificiũ illæ deprimuntur. Vbi nouo cruciatu exorto, doloreq; pungitiuo, reuocatus, iuſsi cereuiſiam cũ butyro & pane ſecalino, noſtratibus cõſueto, craſsiusq; inciſo, exhiberi ſatis copioſè, atq; eã decubitu erecto dormire: nox etenim erat. Sic aciculas ad uentriculi ſinum impelli potuiſſe arbitratus ſum, easque infixas uomitu has partes contrahente, altiusq; eo niſu impingente, reddi tutò per fauces nequiuiſſe. Hoc modo hora tertia matutina panis illius pondere ad uentriculũ depreſſę ſunt. Inde eam ſecundo die alui iuſculis pinguibus, cereuiſiaq; butyrata. Decubitus tum imperabatur in dextram, uentre libero, puluinaribus ſuppoſitis femori & brachio, ut minus impeditè ex uentriculo per pilorum ad inteſtina deſcenderent acus. Ante ueſperam

quum

quum ſurgeret, eam corpus uelut in æquilibrio conſeruare, nec hinc inde inflectere uolui, ne inæquali motu alicubi in inteſtinorum anfractu figerentur aciculæ: ſed ut erecta citra ullam corporis inflexionem moderatè inambularet conſului, quò cum excrementis conuenientius in inteſtina magna ſiderent acus.

Deinde ut fæces quas primùm exoneraret, ſtudioſè in uaſe conſeruarentur, admonui. Quibus poſtero mane redditis, diſſolutisque in aqua, apparuerunt aciculæ: altera uerò longa nonnihil erat incuruata. Ac licet ab his iam ſecura eſſet, tamen grauiter adhuc paucos dies ægrotare uidebatur, uel ex concepto metu, uel alia de cauſa: ſed breui conualuit. Iam ad inſtitutum.

Ad cuius aſſertionem quoque facit, quòd tametſi mox uel paulò longius à cibo ſubſequatur uomitus hic ludibrioſus, nihil tamen cibi uel chyli appareat mixtum: quod à me diligenti inſpectione obſeruatum eſt. Adhæc eueſtigiò ab eiuſmodi dura, acuta, multiformiq; re expulſa, qua omnino uentriculum & œſophagum lancinari, radiq;, ſi profundius quàm ex oris cauo reijceretur, oportuit, innoxiè quaſi in ijs locis illæſi comedunt. Hoc à me non ſemel circiter annum quadrageſimũ octauum ſupra milleſimum, quingenteſimũ, apud Geldrorum Arnhemiam, ubi tum ſtipendio publico medicabar, uiſum eſt: quò hominum hiſce modis à dæmonio exercitorum adducebantur plauſtra, quorum uentriculum (in quo eas res portẽtoſas ſupradictas reſediſſe neceſſe eſt, ſi ex imis corporis partibus, quod omnium propè erat iudicium, expellebantur) quum ante & poſt uomitionem ſumma diligentia uigilantiq; ſtudio in multorum conſpectu contrectarẽ, ualideq; ſurſum ac deorſum pugno, palma & digitis uario torquerẽ modo, ut ſi quid grandioris,

dioris, aſperæ, acutæq; materiæ illo cõtineretur ſinu, non amplius poſſet latêre, ſed reniſu in duriorem ultrò citroq; impellentẽ manus meæ, hinc etiam ſuam læſionem ſenſuræ, contrectationem ſe detegeret: uel nauſea, ob non leuem certè eiuſmodi palpitationem, uiolenter concita reijceretur: nihil profus tamen animaduerſum eſt unquam eo momento euomi, nec ullam à contentis putatis iniuriam ſenſit uentriculus. Quod omnino fieri nequiuiſſet, ſi altius quàm ex ſinuoſo oris hiatu proſilijſſet, obiecta oculis noſtris ex ore materia.

Hiſtoria memorabilis de puella dæmoniaca, quæ à Lamijs cruciari dicebatur, ubi de crucis ſigno nonnihil agitur.

Cap. III.

Hiſtoria admirabilis de puella dæmoniaca.

PVella uerò ſedecim plus minus annos nata, ea ratione à me habita, contrectataque, poſt alicuius moræ intercapedinem facie obſeruabatur à patre, & altero, qui his eius moribus aſſueuerant, uomiturire: cuius os cum mox uigilanter & defixis oculis intueri ſtuderem, eodem inſpectionis momento inſtratam linguæ panni lanei rudioris nigri laciniam uideo: in quam digitis incunctanter iniectis, appendices prodigioſarum rerum dictarum ex oris parte altiori, quò eas in uentriculo antea non latitaſſe oſtenderem (id quod paulo antè ibidem latius perſuadere conatus fueram) emulgere uolui. Frequenter enim prius ſic propulſam fuiſſe uariè congeſtam ſimul materiem, narrabat parens: oſtenſis quoque ueritatis documentis, utpote panno rudi nigro, cui aliquot acus & aciculæ infixæ, filoque conuolutæ adhærebant, item clauorum ferreorum uetuſtorum fragmentis. Ad quod meis obiectum dixi oculis, attriti panni nigri lacinioſum rudimentũ, uix ſputo irri-

to irrigatũ erat hora etiã tertia pomeridiana, poſt ſolitum quoq; prandiũ: quo tẽpore illud crudo cibo uel chylo oblitũ eſſe oportuit, ſi reddidiſſet uentriculus. Vt aũt aliquá opinioné, qua ex ſtomacho id proiectũ eſſe inducereмur, relinqueret ſatanas: Quàm amarũ hoc eſt, inquit mox poſt ablationẽ puella, uoce à natura prorſus aliena, puerili & ſublallante, à dæmone haud dubiè eliſa, teſte Auguſtino: qui eius lingua diabolum uti affirmat, cuius corpus intrauerit. *Lib. Quæſtionũ, quæſt. 31.*

Atrox uerò paulo antè ſpectaculũ, mereq; tragicũ, aliquãdiu durás in hac puella ediderat tortor ille, quo puellæ os, ut prorſus obmutiret, arctiſsimè cõſtringi, manus atrociter cõuelli, oculos toruè intorqueri, corpus deniq; totũ horrẽdo certè cruciatu exagitari cõtuebamur: nec citra crucis conſignationẽ, manus aut os aperiri poſſe, aſſerebat pater cum ſuo comite: à me autẽ, qualicũq; in Deũ fiducia cõtra doloſam diaboli hypocriſin, abſq; illius ſigni impreſsione tandẽ diducébatur, reſtituebãturq;. Nõ quod cruci quicquá derogatum uelim: ſermo enim crucis potentia Dei eſt, ijs qui ſalutem conſequuntur: hæc autem non in ſigno, ſed in CHRISTI crucifixi imitatione conſiſtit, ut nimirũ ipſius ueſtigijs inſiſtentes, nos ipſos abnegemus, & crucẽ noſtram tollamus quotidie, & ſequamur illum. Iudæi ſignũ quærunt: ſed Paulus prædicat Chriſtum crucifixũ. Per hunc nos corroborantem omnia poſſumus. In huius nomine expulerunt dæmonia Apoſtoli. Non crucis ſignum timet diabolus, ſed ipſam crucem, uel cruciatum aut punitionem. Proinde Chriſto oblatrat: Veniſti ad cruciandum nos ante tempus. Et ſi quid picturis aut ſtatuarijs credendum eſt, nuſquam cruci Chriſti latronum cruces affingi uidemus, quarum ſiniſtræ non terribilis inſideat dæmõ. Nec interim ignoro, Arabes philoſophos crucem cœleſtiũ fortitudinẽ dicere, quòd eorũ fortitudo

Sermo crucis, potẽtia Dei. 1. Pet. 2.
Matth. 16.
Marc. 8.
Luc. 9.
1. Corinth. 9.
Philip. 4.
Nõ crucis ſignum, ſed ipſam crucem timet dæmõ. Matth. 8.

tudo per rectitudinem angulorum & radiorum resultaret: & stellæ maximè fortes essent, quando in figura cœli quatuor obtinerent cardines. Rufinus quoque in Sacra historia narrat, crucem ab Ægyptijs sacerdotibus inter Sacras literas relatam, cuius uis portendebat salutis spem hominibus, credentibus CHRISTO Saluatori nostro. Hieronymus Demetriadem hortatur, ut crebrò signaculo crucis frontem muniat, ne locum in ea exterminator Ægypti inueniat. Et ad Eustochium, de Custodia uirginitatis: Ad omnem (inquit) actum, ad omnem incessum, manus pingat crucem. Idem Tertullianus dixerat; Ad omnem progressum atque promotum, ad omnem aditum & exitum, ad uestitum & calceatum, ad lauacra, ad mensas, ad limina & cubialia, ad sedilia, quæcunque nos conuersatio exercet, frontem signaculo terimus. Harum & aliarum huiusmodi disciplinarum, si legem expostulas Scripturarum, nulla legis traditio tibi prætenditur: auctrix consuetudo, confirmatrix, & fidei obseruatrix. Crucis etiam signo dolos dæmonum propelli, docet Athanasius. Factum quoque per Marcellum episcopum Apameiæ, crucis signaculum in aqua cum fide aspergenda, ad dæmonis ex Iouis templo comburendo expulsionem, qui aquæ uirtutem non tulit, commemorat historia Ecclesiastica Tripart. Signum iure fugillet nemo: sed eius abusus omnino accusandus est, maximè si qui crucifixo & uiuæ in eum fidei debetur honor, ad crucem referatur. Sed ad incœptam historiam redeamus.

De Corona militis.

De Humanitat. uerbi. De hac re quædam in iust. D. Iustinæ.

Lib. 9. ca. 34.

Vbi deinde curationem, mali puellæ dictæ promitterem, illius puerilis uocis sono, sibi nihil rei uelle mecum esse, & me astutum esse, atque, En quàm callidos habet oculos, respondit. Percunctante præterea me, num huius calamitatis au-

thorem

thorem cognoscerent? eadem lasciuiente puerilitate
nocæ respondens, honestam (meo quidem iudicio)
matronam eodem tempore in custodia detentam ob
incantationis peractæ suspicionem insimulat: quæ
tamen postea manumissa, domum auctoritatem libe-
ræ, cui cum matre & duabus aliis muliercula, pro-
ster malebicij crimen illis falso intentatum, iam in-
triennium mensem captis. Illud quoque hic silentio
dissimulè præterendum censui, puellam hanc, illas
quasi lacinias, fila, aciculas, acus uel clauos ore nun-
quam reiecisse, quàm quum à dolore qualicunque,
ab incredulitatem (quòd à causa naturali ex ab-
stinentia Diuolutante dictus partus, minus agnoscere-
tur, sed imputaretur malefice, ac ad illicita confugere-
rentur consilia) prius Amersfortum, proximum il-
lius habitationi oppidum, ad sacrificium uel templi
Iudouici (ni fallar memoria) itum esset, qui quam
(confecratam opinabantur) numinatis Anaptha-
ris precio diuendebat, qua propinata prodigiosius hic
debatur uomitus. Ad hæc fiquidem ludibria ma-
Deus Deus conniuere solet frequenter, ubi ab ipso
naturalibus medijs, in hominum usum diuinitùs
Gedentia, contra manifestum Dei mandatum, fide
Christiana postposita ad fatanam curritur, uel eius
ligias, quales hi censentur, qui huiusmodi aquam
uel ex turriferio fublatam, uel aliter impiè ludra-
tem, uterere ac pasichalis thus, aut eiusdem religionis
frumue sacratas res alias, aufu uetito nefariofque, in
concepta de malefitio opinionis inique, diabolo
instinctu, confirmationem, lubrice fidei
hominibus offerunt.

*Vide de diabolo Quæstiones ver-
sus eccentrica.*

*Deut. 18.
Leuit. 19. 20.*

Ob historiæ superioris connexum, obiter huius puellæ, & reliquorum secuta sanatio post benedictionis formulam recitatam à fœminis eo nomine captis, coniungitur. Cap. IIII.

POrrò fœminis, quarum paulo antè memini, incarceratis, ac in concilium productis, cum à Senatu Cæsareo imperaretur, ut hominibus plurifariam excruciatis, ob maleficij suspicionem formula benedicerent præscripta, nimirum, Benedico tibi in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, in tuis bonis, sanguine & armento: eæq; imperata facerent, euestigiò sanabantur ægroti. Benedicebatur autem quilibet ab ea, quam sui tormenti genitricem suspicaretur, uel dæmonis aut eius ministri accusatoris Pythij, custodia quoq; coerciti suggestione putaret. Ne Lectorem interrupta historię series remoretur, turbetq;, ea hic paucis prosequar, quæ alioqui ad sequentis Libri argumentum pertinent. Hic sanciebatur *ille* omnium ore tritus canon: Quæ ligauit, eandem quoque soluere necesse est. Quæ uerò huius sententiæ sit absurditas, hoc colliges modo: Si Lamia est, suam habere cũ cacodæmone cõmunionẽ & fœdus, eiusq; ope alios uariè crudelibus colligare torturis (quæ uulgi est opinio) eosdẽ quoq; pro suo arbitrio, ab eo suo & satanæ opere, cruciatib. scilicet, soluere, ipsius dęmonis ope, qua antea ligauerat, existimatur. Serua autem est & mancipiũ illius, cui se pacto & stipulatione obstrinxisse creditur: ut hanc sanè nihil diuinis posse uerbis peculiariter efficere, certius fidas. quibus recitatis si aliquid uirium erit donandum, per fideles Ecclesiæ ministros, piæque monetæ homines ea pronunciata, citius suum ex Dei nutu sortientur effectum: quàm per eas quę Dei societati ex professo renunciasse, bellumque uelut hostes indixisse iudicantur.

Formula benedictiõis uulgò in maleficij curatione usurpata.

Qua ligauit, eandè non solucre necessariò.

Quini-

Quinimò quicquid diabolus ligat, id Chriſtus, eius Apoſtoli ac miniſtri ſoluerunt, imò ipſum à ſuo opere deturbarunt. Peculiare hoc Chriſti fuit miniſterium, cuius nomine apparuit. Nec etiam ob qualemcunque incredulitatem, ſatanæ uexationem inhibere, ipſumque fugare potuerunt diſcipuli: quod grauiter illis à Chriſto exprobratur. Quid ergo in eiuſmodi dæmonum uexatione & obſidio ualebunt Lamiæ, Beelzebub (ut creditur) obſtrictæ? Noſtri Canones, ratio & uſus docent, Contrariorum eſſe medicinam. Chriſtus cum à dæmonio uexatum cęcum & mutum ſanaſſet, atque à ſcribis & phariſæis, Beelzebub principis dæmoniorum præſidio dæmones expellere diceretur, eos confutans ait: Quomodo poteſt ſatanas ſatanam eijcere? Et ſi regnum aduerſus ſeſe diuiſum fuerit, non poteſt ſtare regnum illud: & ſi domus contra ſeipſa diuiſam fuerit, non poteſt ſtare domus illa: & ſi ſatanas inſurrexerit aduerſus ſemetipſum, ac diuiſus eſt, non poteſt ſtare, ſed finem habet. Qui nō eſt mecū, cōtra me eſt: & qui nō cōgregat mecum, ſpargit. Nec etiam ab impio ſuam gloriam, quæ in ſanandis in ipſius nomine hominibus elucet, uelle prædicari Deum, his diuinus uates docet uerbis: Impio autē dicit Deus, Quare tu enarras iuſticias meas, & aſſumis teſtamentū meū per os tuū? Quū odio habeas diſciplinā, & uerba mea poſt te abijcias. Os tuū addixiſti malo, & lingua tua dolū concinnat. Hinc palàm eſt, eiuſmodi curatione, eas incantationis aut maleficij reas eſſe non poſſe conuinci, & canonē eneruę exiſtere. Eleganter dixit Origenes: Magi neſciunt benedicere, quia dęmones neſciūt benefacere. Quòd autē ſanętur, non alia profectò fit ratione, quàm, quū hæc corpora Dei permiſſu, ob incredulitatē exercuerit diabolus, in hac ut afflictos, & aſtantes, & quibus inuſitatum id malum innotuit, tum demum magiſtra tum,

Matth. 12. Marc. 3. Luc. 11.

In nomine dæmonis nihil boni fit.

Ab impio ſuā non uult Deus prædicari gloriam. Pſal. 49.

tum, confirmaret, non coactè, ſed ultrò ac ſuapte ſpõte cedit: licet ſe compelli ſimulet, quò magis fallat, illaqueetque: atque indubitatius eo modo credatur, illas mulierculas benedictionis uerba recitãtes, quan quam innocentes, eſſe tamen ſagas: & alios fide uacillantes, ſpirantesque, uindictam ſuis technis irretiat: ac ſententiæ inconſideratæ reum magiſtratum, in carnificinam inſontium feminarum, & punitionem, uoracesque flammas inuitet. ita enim ſuarum rerũ pro uiribus ſatagit, ut ab initio in ueritate nõ ſtetit: quicquid loquitur & agit, mendacium eſt, uel falſitatis fermento conſperſum: quum optima agere & loqui uidetur, homicidia ſtruit, & mendacia architectatur, ut animas illaqueet & perdat, homicida ab initio. Deſtitit itaque in his ægrõtis à læſione, quam ipſe intulit.

De *materie uaria ac dura*, Pauli Grillandi ſententia. Cap. V.

Tractatuum uolumine 10. *de Sortilegiis.*

HVc quum faciat ſingulare D. Pauli Grillandi, iuriſconſulti clariſsimi, iudicium, id aſſcribendum duxi. Aliàs uidi (ait) ſæpenumero, quòd maleficio infecti, ubi liberationis remedium uſurparunt, frequenter ex ore euomerẽt, uel per ſeceſſum exonerarent acus, capillos, ferramenta, clauos, plumas, ſulphur, lapides, & res demum tales, quas maleficio læſum uorare potuiſſe, erat impoſsibile: non ſolùm integras, ſed nec fractas, nec minutè in fruſta conciſas. Vnde quid mirandum uidetur. Sed dic, ut quidam cenſuerunt, ſatanam ad maiorem hominum deceptionẽ facere dictas apparere ſpecies extraneas in reſolutione facturæ, ut res miranda magis uideatur: quandoquidem inſpiciuntur & conſiderantur ea eſſe talis naturæ, formæ & qualitatis, ut impoſsibile fuerit talia potuiſſe ingredi in corpus maleficio læſi

pe

per aliquam partem naturaliter: ſed in rei ueritate non ſunt ſpecies naturales. Et quòd uerum ſit, hinc apparet, quia illa eijciuntur per uomitum uel ſeceſſum: atque ita inter materias illas liquidas apparent à principio, cum primùm è corpore emittuntur. at ſi ſeruaueris illas materies biduum aut triduum, aut dies quinque, quemadmodum ego aliàs ſtudioſè ſeruari feci, uidebis omnia ea liquefacta penitùs, & ipſarum formas perijſſe totas. Quòd ſi naturalia eſſent, profectò in ſua priori ſiue primæua forma remanerent, nec poſſent per aliquos liquores aut humiditates corrumpi, maximè ferrum & lapides, propter eorum naturalem duritiem: ut manifeſtum eſt omnibus. Quidam alij dixerunt, dæmones, ut res miranda uideatur, tunc temporis, quando maleficio affectus irritatur ad uomitum, uel ad uentris opus, uelociſsimè & inuiſibiliter afferre ibi ſpecies illas ſiue materias, de quibus ſuprà, ueras & naturales, quas aliunde acceptas eò attulerant. Sed nota, licet dæmon potentia ſua naturali hoc quidem poſſet, & tam dextro modo illas inſerere in uomitu & ſtercore maleficio agitati, ut nullus hominum aduerteret: prior tamen opinio magis mihi placet, eſſe ſcilicet apparentes ſpecies ſub illis formis non naturales. & quòd hoc uerũ ſit, apparet ex ratione prædicta: quia communiter non durant ſub illa forma, ſed breui tempore in illos reſoluuntur liquores, cum quibus mixtæ prodierant: uti ego frequenter uidi, & manibus proprijs contrectaui, quæ à principio (ut dixi) apparebant ueræ & naturales, & retinebant in ſe neſcio quid duri: tamen breui tempore, ut dictum eſt, reſoluebantur & peribant. Hæc Grillandus. Acuum quoque, oſsium, capillorum, & id genus reliquorum reiectionem per os, technas eſſe, ſentit Cardanus.

Dura materies uomitu eiecta liqueſcit.

Hæc mea eſt ſententia, quæ magis eſſe probabile, multis demonſtro argumentis, nec ita quimis humor in tanta poteſt cõcreſcere duritiem.

Lib. 15. de Variet. cap. 80.

Historiæ dæmoniacorum, qui à Lamijs affligi credebantur.

Cap. VI.

De Abditis morb. causis cap. 8. Maleficio læsa mulier clauos & acus vomit.

ACcidisse suis temporibus nouum & admirandum morbi genus, tradit Antonius Beniuenius. Mulier sextum decimum agens annum, ab ima uentris parte dolore exorto cõuellebatur manibus. Cumque in horrendum clamorem erumperet, intumescebat ilicò totus uenter, adeò ut uterum crederes gestasse octo menses: & uoce exhausta, subi per totum cubile hinc inde reiectans sese, & plantas interdũ ceruici cõnectens resiliebat in pedes, iterum procidens ac exiliens, isthuc ipsum identidem factitabat, quoad paulatim ad se reuersa, quoquo modo recrearetur. Interrogata quid egisset, penitùs ignorabat. Nos uerò eiusmodi morbi causas inquirentes, arbitrati sumus hoc malũ ex matricis suffocatiõe, & uaporib. malis sursum elatis, ac subinde cor & cerebrum ferientibus, prouenire. Sed quùm medicamẽtis nihil promoueretur, ea ferocior facta, ac toruis oculis circumspiciens, tandem prorupit in uomitum, quo longiores & recuruos clauos, æneasq; acus, unà cum cera & capillis cõglomeratis reiecit: & nouissimè ex ientaculo frustum tantæ magnitudinis, quale integrum nullius deglutijssent fauces. Cumq; idipsum sæpius etiam uidente me factitasset, teneri eã arbitratus sum spiritu malo: qui dũ hæc ageret, spectantiũ oculos perstringeret. Quare ecclesiasticis medicis cõmendata, manifestiorib. deinde signis & argumẽtis rẽ cõprobauit. Ni & nos eá uaticinantẽ audiuimus, & ea præterea agentem uidimus, quæ omnem morbi uim supergressa, humanũ etiã captũ excederẽt. Hucusq; Beniuenius. Hęc omnia certè in corpore nõ fuêre, sed diaboli oculos spectatorũ effascinãtis, ne huius materiæ in os impulsio animaduerteretur, pręstigijs & celeritate

in os

in os solũ illata sunt, & tanquã uomitu mox eiecta. Id œsophagi huic mãteriei imparis angustia, illæsus post uomitum uentriculus, & ante uomitum (ut suprà dictum est) uentriculi robur testantur: quæ profectò minimè erant expectanda ex acie, & durissimæ substantiæ inæqualitate. Si ea eructauit uẽtriculus, quãdo usq; adeò insensibiliter ingesta sunt, aut unde tam innoxiè reuomuntur, potissimùm ore uentriculi ita sensili, ut uel pauco humore acri extremè affligatur?

Meinero Clatsio, nobili in aree Bontenbrouch, sita in ducatu Iuliacensi, famulus erat Guilielmus nomine, hic ante annos quatuordecim à dæmonio exagitatus, primùm habebatur ægrotus, sibiq; ex diaboli instinctu confessionariũ expetiuit pastorem in Gerad Bartholomæum Panen, qui suam in curando maleficio locare solet operam: quare etiam in dæmoniacæ fabulæ scenam requisitus, non omnino κυρίων ἐρίσσωτα agere potuit. Huc dæmoniaco cũ ad faciei etiã liuorẽ, intumesceret guttur, eumq; suffocatum iri timeretur, ad orationem confugit Iudith Clatsij coniunx, pia matrona, cum reliqua familia. inde præter reliquas quisquilias ex Guilielmi ore extrahitur anterius opilionis subligaculum, silices, eorumque fragmenta, filorum sphærulæ, puellarum capillitium, acus, lacinia panni subditicij ex pueri ueste, pauonis penna, quam ante octiduum ex pauonis cauda Guilielmus adhuc sanus euulserat. Rogatus mali huius causam: respondit, circa Camphusium obuiam se habuisse ignotam † mulierem, quæ in faciem illi inspirasset: atq; hinc quicquid id esset calamitatis, inuectum esse. Restitutus uerò, negauit hoc ita accidisse: sed à dæmone inductum se fuisse, ut hęc diceret, confessus est. addiditque, eas prodigiosas materies non in suo fuisse corpore: sed cum una spectaretur, alteram continuò à diabolo faucibus fuisse ingestam. Aliàs nummosos sibi loculos

† *Fœc fortè mulier agebat falso maleficij suspecta, cui ijs technis notam hanc grauius inurere conatus est diabolus, ut manibus iniectis illa ad supplicium raperetur.*

culos à dæmone donatos esse lætabatur, eosque in lecti stramine repositos esse. Quæsiti uerò, inanes sunt
Fol. 24. inuenti. Non absimile est quod in Franciſci uita legitur, cum is eiusque socius turgidos inuenirent oculos, Franciscus uerò dæmonis præstigias, tentationesque animaduerteret, eosque propterea auersaretur, pecuniam exemptam pauperibus dari uoluit eius comes: eoque oculos consensu Franciſci arripiẽte, in manibus serpens apparuit, mox euanescens. Postea uisum est, musculum animalculum ex ore Guilielmi excurrere: quare cuestigiò sub lectũ se deiecit, questus musculum fuga sibi excidisse: quem lectum
In illius uitã non est diabolo permissa potestas. repetens, se reperisse narrauit. Sæpius inde uim sibi inferre uelle uidebatur, fugamque aliquoties adornare: quapropter quum semel in porcino sterquilinio inuentus, extractusq; arctiori coerceretur custodia, tam firmiter eius occludebantur oculi, ut nulla ui horum cilia possent diduci, distrahiue. Accedens tãdem maxima natu filia Clatsij Geertrudis, iam annum agens undecimum, hortatur eum, ut apud Deum uisus restitutionem exoraret. Vt autem pro ipso puella
Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudẽ. Psal. 8. oraret, eandem ille rogat. Quæ Deum implorans, illius oculos inde cum magna omnium admiratione aperit. Sæpius ad hæc illum diabolus admonuit, ne heram multa de Deo effutientem, uel alios audiret: à quo semel mortuo, quemadmodum frequenter in publicis audiuisset concionibus, nequiret iuuari. Cum etiam hic aliàs ancillam culinariam impudentius attrectaret, atque suo hinc nomine nuncupatus redargueretur: horrenda raucaque uoce respondit, se non Guilielmum, sed Beelzebub nominari. Putas ne ergo nos te uerituras? ait hera. Cui enim nos fidimus, te infinitis superat modis. Quapropter Clatsius zelo impulsus, undecimum Lucæ caput (ubi eiecti uirtute Christi dæmonis muti, & Beelzebub principis dæmonio-

moniorum fit mentio) præſente familia, attentè legit, ac in Chriſti nomine ſathanã cedere iuſsit. Tandem energumenus hic uelut in animi deliquium lapſus, ſedatè tota nocte iacuit ad horam uſque matutinam: qua recreatus iuſculo, ad parentes auehebatur ſanus prius, actis hero heræque gratijs, imprecatus quoque illis Dei remunerationem ob paſſam iacturam. In itinere autem loco plano euertebantur bigæ, nihilque poſtea dęmoniacæ uexationis ſenſit unquã. Duxit interim uxorem, prolemque ſuſtulit, & adhuc ſupereſt, ac ueſcitur aura ætherea.

Eiuſdem argumenti hiſtoriæ.

Cap. VII.

QVæſtoris filius Morſæ aduerſa nonnihil afflictus ualetudine, eam credidit inductam à muliercula, cui herbarum plenum corbem in porcorum paſturam attuliſſet: quod hæc gratias agens, ipſius preſsiſſet humerum. Vnde territus eo tempore puer, cœpit paulatim, etiam animo deiecto, peius habere. Hinc trica fœminei capillitij nigri & cinerei ſicca, citra alterius materiæ admixtionem, excerni uiſa eſt. Tandem admiranda magis, puta ſetas porcorum, pelli etiamnum inhærẽtes, ita ſiccas aluo deponebat, ut papyro conſeruarentur, interdum ſimilia cum excrementis deijcebat. His ludibrijs circiter medium fatigabatur annum: quæ, dein pedetentim, ut cœperunt, euanuêre. Nec dubium eſt, ea ob parentum & adoleſcentis incredulitatem fuiſſe permiſſa: quòd quum hic ſecundum naturæ ordinem nonnihil morbo grauari conſpiceretur, eum non in naturæ uitium, aut Dei uoluntatem, ſed in mulierculæ impreſsionẽ retulerunt. Eam itaque deluſionem diabolo, quibus explicatum eſt modis permiſit Deus, donec fortaſsis reſipuêre.

Noui item cuiuſdã uiri conſularis coniugẽ, cuius

Arena per aluum multæ reddita. aluus ſæpenumero arenam reddere uidebatur, diabolo colludente, conniuenteque Deo: quòd ægrota ad illicita maleficorum diuinorumque auxilia confugiſſet, contra diuinæ Maieſtatis edictum, impias horum hominum actiones comprobans. Cui certam polliceri opem cum Dei gratia, ſi imperata faceret, audebam. Morbum ſiquidem, quo afficiebatur, ex naturali cauſa ortum eſſe iudicabam: at arenæ deiectione, quòd incredula ad uetitum declinaſſet conſilium, eam à ſatana ludificari, dictabat animus. Frequenter etenim hoc uſuuenire uidemus, ut quum à naturali quis infirmetur cauſa, Deique (qui naturalium rerum uſum docuit, atque eum nos affectare & inquirere uoluit) potentiæ diffiſus, uoluntatique immorigerus, ad dæmonij clientelam conſulturus quú Saule accurrat uoluntariè, in reprobum tradatur ſenſum, ludicrisq; maligni obijciatur illudendus.

Deut. 18. Leuit. 19. 20.

Commemorat Cardanus, probum quendam ruſticum & amicum, qui facilius decipi poterat, quàm decipere, ſic ipſi narraſſe, quòd morbo incognito plures laborarit annos: quo tempore excantationibus ſæpius uitrum, clauos, & capillos euomuiſſet: & quamquam demum reſtitutus fuiſſet, tamen in eum diem quo hæc referret, ſentire ſe in uentre aſſeuerabat maximam uitri confracti congeriem, ſonumque non leuem, quaſi quis ſaccum uitri fragmentis plenum concuteret, à quo non parum uexaretur: tum uerò ſingulis octodecim noctibus ſeptima hora, etiamſi horarum numerum non obſeruaret, totidem ictus annis octodecim, quibus iam ſanatus fuerat, in corde maxima cum moleſtia perferre. Quis in eo organo, diaboli ludibrijs ob ſimplicitatem apto, non uidet dæmonis actus, præſtigias & uexationes priores & poſteriores.

De Variet. rerum lib. 15.

Ruſticus horarũ ictus in corde ſentiẽs.

De pue-

De pueris dæmoniacis. Cap. VIII.

AMſterdamo, quod Hollandiæ emporium eſt maritimum, eiuſmodi hiſtoria ſcripta eſt amplisimo uiro D. Hadriano Nicolai, apud Geldros Cancellario: decimooctauo Martij anni ſexageſimi ſexti ſupra ſeſquimilleſimum, elapſis octo aut decem ſeptimanis cœperunt in hac ciuitate horrendo modo torqueri pueri circiter triginta, ueluti mania aut furore ſubito correpti, & in terram proſtrati, cum intermiſsione tamen, durabatque hic cruciatus horam integram uel dimidiam. Inde ſurgentes, nullius prorſus meminêre tormenti aut rerum tum actarum, uerùm ſe ſolummodo dormijſſe putabant. Conſulti ibi medici ob morbum creditum naturalem, nihil effecêre. Poſtea ob maleficij ſuſpicionem, ad eiuſdem curatores itum eſt, qui ſuis deprecationibus uarijsque alijs eius amoliendi rationibus tantundem promouere. Tandem quòd à dæmonio obſideri crederentur, ab exorciſtis non paucis rogatum eſt conſilium, quòd ignoranter multa ingenij captum & ætatem ſuperantia effarentur pueri. Illi primum ſuo more legerunt, coniurarunt, & reliquam ſuam armaturam aduerſus dæmonum inſultum uſurparunt, uerùm nullo ſucceſſu. Dum lectiones adhiberentur, acus plurimas uomitu *reiecêre* pueri, aciculas quoq; digitalia, panni lacinias, ollarum fruſta, uitra, crines & id genus alia: nulla autem hinc ſubſequuta eſt integra curatio. Recurrit etenim hoc malum aliquoties, exhorreſcentibus interim ijs qui aſtant ob rei incredibile ſpectaculum. Aliorum relatu uera hæc eſſe ſcio. Hic paucis meam ſubijcere ſententiam placuit, nimirum quòd ad legitima non confugeretur conſilia, Deum permiſiſſe diabolo perſtringere aſtantium oculos huiuſcemodi materiebus ore proiectis, quæ in corpore neutiquam

fuêre, nec per arctas puerorum fauces, nec anguſtum œſophagi meatum aut intrò ferri aut foris propelli à dæmone potuêre: qui tamen horrendum hoc ſpectaculum oculis omnium obiecit in tam celebri loco, ut maleficij aut incãtationis nõ modò ſuſpicionẽ uel inueheret uel augeret, ſed magis mulieres inſontes eius reas ſtatueret, propterea ignis holocauſto poſtea abſumendas, ne innoxij ſanguinis fuſio negligeretur: atque ut maleficij credulitas impia altiores in animis mortalium radices ageret, & rumor hic ex loci celebritate longius latiusque diſſeminaretur. Sic non temerè, ſed cum multo fœnore ſibi huiuſcemodi tragœdiæ finem aliquam decernit ueterator ille. Permittit uerò Deus frequenter tale crucis exercitium, ut probetur fidei noſtræ firmitas: interim ne inſontibus pueris nocumentum aliquod à dæmone accederet, ſedulò cauit. Cæterùm genuinam mali eiuſcemodi fugãdi rationẽ circiter Quinti libri finẽ cõperies.

De quodam, cui uiuo exectus clauus, & poſt mortem cultri, lignum, ferramenta.

Cap. IX.

CÆterùm illud quod à Chriſti natiuitate, anno milleſimo quingenteſimo triceſimonono, in quodam Eiſtettenſis epiſcopatus pago Fugenſtal, accidiſſe perhibet multijugæ lectionis uir IOANNES LANGIVS, illuſtriſsimorum Principum Platinorum Rheni medicus doctiſsimus, omnem ſuperaret fidem, niſi oculati ſpectatæ fidei teſtes adhuc ſupereſſent. In hoc pago Vlricus Neuſeſſer agricola, cum crudelibus dolorum tormentis circa alterum hypochondrium conficeretur, ſubitò clauum ferreum ſub illæſa cute manu apprehendit, quem chirurgus illic balneator nouacula exciderat: nec tamen ceſſarunt dolores, ſed indies magis increſcebant. Quapropter cũ nec aliud doloris remediũ foremiſer, quàm

Lib. 1. Epiſt. 38.

Clauus ferreus ſub illæſa cute latens & excuſus.

quàm mortem, ſuſpicaretur, arrepto cultello, ſibi guttur abſcidit. Itaq; dum tertio die ad ſepulchrum mortuus efferretur, aderant tum Eucharius Roſenbader ex Vueiſſemburg, Noricorum oppido, ac Ioannes ab Ettenſtet balneator, qui aſtante magna hominum frequentia, demortui agricolæ uentriculum inciderunt, in quo lignum teres & oblongum, quatuor ex chalybe cultros, partim acutos, partim inſtar ſerræ dentatos, ac duo ferramenta aſpera repererunt, quorum ſingula ſpithami longitudinem excedebant: aderat & capillorum inſtar globi inuolucrum. Sed quid potiſſimùm hic admiraberis? an quomodo tot & tanta ferramenta in uentriculi cauitate cõtineri potuerint: an qua arte ſint ingeſta? Certè non alia, quàm dæmonis aſtu, & dolo. Hæc Langius.

Lignum & cultri in uentriculo inuenti.

Vlrico etiamnum ſuperſtite non ea in uentriculo hæſiſſe, ut nec clauum ſub illeſa cute in carne ante ſectionem uerè impactum fuiſſe, auſim dicere. Enimuerò cum illis locis ex mala intemperie, aut humorum acrium affluxu, uel flatuum copia, huiuſmodi poterat proueniſſe dolor, qualẽ in iliaco & colico affectu experimur: & conſtanti opinione ſiniſtra de maleficio iam fortaſsis ægrotus, uel aſtantes, uel utrique ducerentur, dæmonis, uel illius clientelæ, magis ueriti uoluntatem malignam, permiſſasq; uires, quàm Dei patrocinio & incomparabili potentiæ ſiſi: diabolo traditi ſunt illudendi, ut in carnis, antea nonnihil duræ & tenſæ uel à materia, uel flatu, uel dæmonis aſtu ita apparentis, ſectione clauum, & in aperiendo ſtomacho reliqua hæc rerum monſtra ingeſſerit, præſtrictis ſecantium oculis, quo id in cuius finem hanc inſtituerat tragœdiam, nempe incredulitatem, ſtabiliret: ubi ſcilicet in rebus aduerſis, Deo relicto, eiusque medijs ex gratia donatis ab eo qui languoribus noſtris uerè mederi poteſt, pfidi, ſatanã nimiũ in corpus hominis,

Dei ſcilicet creaturæ, ad ipſius ſimilitudinem formatæ, poſſe concedimus, extra eius poteſtatem in mutanda rerum natura, aut materia aliqua duriori & acuta, certam meatuũ per quos inferri oporteret, proportionem exuperante, illæſè & inſenſibiliter penitius ingerenda, impellendaúe: cum tamen œſophagum & fauces uel quamcunque aliam partem latius diducere & extendere nequeat dæmon, quocunque ſuo artificio, quàm ex prima creatione ferant: quemadmodum alias fuſius oſtendi. Si uerò clauum ferreum ante ſectionem in parte latuiſſe affecta urgeas, quando tam inſenſibiliter cedo impreſſus fuit, citra cutis uel carnis læſionem? quur etiam execto clauo cruciatum, ut putabatur, excitante, non deſijt in altero hypochondrio dolor? ſublata enim cauſa tollitur effectus, qui canon phyſicis eſt celebratiſsimus: & quæ poſt mortem ſectione in uentriculo inuenta fuêre, ea inter ſecandum, citra controuerſiam, à dæmone erant inuecta. At diſsidij ſeminarium hoc modo à diabolo ſpargitur, ubi eo nomine alios maleficij irrogati reos confeſtim incuſamus: quos adminiculo dæmonis illud machinatos eſſe credere malumus, quanquã inſontes reuerà exiſtant.

Religioſæ uirgines dæmoniacæ, quæ Lamiarum maleficio exagitari credebantur.
Cap. X.

Dæmoniacarum uirginum Vuertetij occluſarum hiſtoria horrenda.

ADmirabilis & horrifica fuit uexatio quarundam monialium, occluſarum Vverteti in comitatu Hornenſi, exercitarũ à dæmonijs. Initia autem eiuſmodi dediſſe pauperculã feminam narrant, quæ in quadrageſima ſalis libras tres (quartam uulgus noſtras uocat) mutuò à uirginib. acceperat, ſereque duplum circa Paſchæ ſolennitatem reſtituit. Hinc in dormitorio inueniebãtur ſphærulæ candidæ uelut

uelut incruſtata ſaccaro ſemina, at guſtu ſalſæ, quæ tamen non edebantur: nec quomodo peruenisſent eò, ſciebatur. Poſtea eodem in loco obſeruabatur inceſſus rei ingemiſcentis, uelut hominis ægroti: audiebatur item quandoque uox, pleraſque uirgines ut ſurgerent, & ad ignem ſecum accederent, ſe ægrotam eſſe, commonefaciens: ubi porrò ſurrexiſſent, morbidam ſororem inuiſuræ, nihil inueniebant. Si quando etiã hæ in arrepta matula meiere tentarẽt, ea uiolenter erepta, lotio conſpurcabát lectum. Aliquoties pedibus ẽlecto ad paſſus aliquot ſubtrahebantur, atque adeò *ſub* plantis titillabantur, ut præ nimio riſu morituras ſe uererentur. Quibuſdá carnis particulæ euellebantur: pleriſque in aduerſam partem prorſus intorquebantur tibiæ, brachia & facies. Quædam ſic excarnificatæ, licet ad dies quinquaginta duos nihil præter raparum ius citra panem ſorpſiſſent: attamen atri liquoris, uelut atramẽti ſcriptorij multa uomitu reijciebatur copia: quæ tã ferebatur amara & acris, ut etiá pelliculã ex ore abraderet: nec ullũ effingi poterat condi tum, quo afficerentur. Aliquæ ſupra hominis caput euehebátur, & uiciſsim deijciebátur. Cũ ægrotas tũc ſedatas lætasq;, recreaturi circiter tredecim numero amici ſimul monaſteriũ aliàs ingrederẽtur, illę è mẽſa deorſum citra uocẽ & intellectũ dilabebátur, nõnullę *inuerſis* tibijs & brachijs tãquá mortuæ iacebãt. Vna *in altũ* ſuſtollebatur, & quanquá manib, iniectis obluctarẽtur aſsiſtẽtes, tamẽ ſupra eorũ caput abripiebatur: eoq; denuò præcipitabatur modo, ut haberetur mortua. Poſtea ad ſe tanquá è ſomno rediens, è noſodochio in monaſteriũ progreditur illæſa. Nonnullæ incedebant tibiarum extremitatibus innixæ, uelut ἀ-ναβάδες, citra pedum uſum, qui uidebantur trahi tanquã ligamentis nimium laxatis, in ſacculo penduli. Arbores quoque conſcendebant ut feles, ab ijſq; pro-

proſerpebant, nulla corporis immutatione. Contigit item, ut cœnobij præfectæ (quam matrem uocant) in eius ambitu colloquenti cum generoſa & insignis pietatis domina Margareta comitiſſa Burenſi (cuius in iuſtorum reſurrectione meminerit miſericordiarum pater) ex fœmore erueretur caro: illaq; præ dolore exclamans, in lecto deponebatur. Vulnus autem partim liuebat, partim nigricabat: ſed curabatur. Accidit quoque, cum duæ ex hoc læſarum numero uirgines ſimul conſiderent ridentes & exhilaratæ, mutuoque colloquerentur de fele nigra in dormitorio corbi incluſa à matrona, quam in oppido commorantem nominabant: collatione uerò clàm obſeruata à tertia uirgine ſana, corbis ab hac, & præfecta cum duabus aut tribus uirginibus inquiritur, aperiturque, unde felis exiliens aufugit. Ea hinc notata mulier, tanquam maleficij rea in carceres conijcitur, cum ſeptem deinde alijs, inter quas ſenior numerabatur matrona: cui uicini & pauperes teſtimonium, eam fuiſſe uſque adeò miſericordem & in egenos profuſam, ut ipſa etiam indiguerit, perhibebant. Hæc eadem quæſtionibus à tortore ſubiecta, nullis unquam tormentis ad ſceleris confeſsionem adigi potuit. Tandem ubi ex more uictum offerret Burchgrauius, ſe infirmiorem eſſe quàm ut cibum admitteret, ait: at ſe potum ſolummodo deſiderare, quo à Burchgrauio mox ſubminiſtrato, ipſius ueſtem illa apprehendens, eiusque innixa femori expirabat. Alia quoque rerum miracula hic uiſa ſunt: durauitque ea carnificina ad annos tres manifeſta, quam poſtea celarunt.

Margareta comitiſſa Burenſis pia.

Eas uerò uirgines ſatanam obſediſſe, dubitandum minimè: qui ludificandi occaſionem ſibi commodè porrectam ratus ex ſale à muliercula reddito, credulis uirginibus maleficij opinionem inijcere, & inſonti femi-

ti feminæ inſanabile inurere cauterium ſtuduit. quapropter formam ſparſit granorum quaſi ſaccharo obductorum, ut ad eorum guſtationem pellicerentur uirgines: ſalſedinem autem indidit, ut ſuſpicionem de ea quæ ſalem reſtituerat, citius ingereret. Nec defuit euentus. Conceſsit porrò Deus eam diuexandi poteſtatem, uel ut tentarentur uirgines, uel caſtigarentur, uel ob earum incredulitatem. Lubricæ fidei notæ fuerunt, quòd non ad Dei uoluntatem, ſed in feminas cruciatuum cauſas retulerunt. Hinc quoque ſathanicum illud duarum uirginum concilium ab aſtuto fuit inſtitutum diabolo, qui mendaces earum rexit uoces, ut innocenti matronæ maleficij ſtigma imprimeretur, carceresque tormenta & cædes promouerentur. Si quoque felis fuerit uera, eam dæmonium hauddubiè eò inuexit: atqui ut dæmonem aſſumpto felis ſimulachro, fuiſſe credam, potius inducor. Vides etiam conſtitutos illi præciſe lædendi limites, ut ex alta illa euectione & præcipiti deiectione, etiamſi una mortua uideretur, nihil tamen læſionis ſenſerit; ſed uelut è ſomno experrecta, abierit.

Brigittæ ſacræ uirginis dæmoniacæ.

Non abſimile fuit, quod uirginibus Brigittæ ſtrictis legibus inauguratis, in cœnobio non procul à Xanctis diſsito olim uſuuenit, quæ miris quoque modis diuexabantur, plerunque exilientes, nonnunquam balatum uocesque elidentes horrendas: urgebantur interdum ex deſignatis in templo ſedibus, ubi & capitis uelamen quandoque abripiebatur: fauces his etiam, ne cibum admitterent, nonnunquam præcludebantur. Perſtitit uaria & dira ea calamitas in pleriſque ad decennium. Tragœdiæ cauſa imputabatur uirgini, iuuenis amore aliquando ſauciæ, quem ea affinitate non dignarentur huius puellæ parentes. Idcirco huic in extremo mœrore poſitæ, dæmon ac-

cita iuuenis illius effigie, ſe obijcit, eam in uotum illud monaſticum cogens: quæ dicto audiens, ſe cancellis conſtringi patitur. Incluſa, uelut furore percita, omnibus horrendum plurifariam exhibuit ſpectaculum: quod quidem malum uelut contagio in multas proſerpſit uirgines: quæ ob propriam illius confeſſionem, ipſam uniuerſæ eiuſmodi miſeriæ genitricem fuiſſe, certò crediderunt. Ex ea deinde capta, alioq; euecta, prolem bis ſuſtulit carceris cuſtos: ac tandem manumiſſam, à maleficij opinione inculpatam uixiſſe arbitror. Deluſio fuit merè diabolica, qua illa decepta, ſe ea feciſſe confiteretur, quæ peculiaria ipſius ſatanæ erant opera. At in quem finem ea fuerint à Deo permiſſa, ſequenti intelligetur Libro: ubi omnibus imitanda harum uirginum proponetur curatio.

Ex eo obſeſſa loquebatur diabolus: ſic opus diaboli, ſuum eſſe confitebatur.

Moniales Neomagij à diabolo infeſtata.

Moniales in Heſsi monte Neomagij, dæmonium aliquot annos infeſtaſſe audio, quod dormitorium noctu uelut cum turbine ingreſſum, teſtudine citharaque tam uidebatur ludere ſuauiter, ut ad choreas temerè induci potuiſſent uirgines: inde canis inſtar in unius N. lectum inſiliebat, in quam muti peccati, quod uocant, cadebat ſuſpicio. Similia multa & longè grauiora in eodem accidêre cœnobio, uiuente patre Paulo: quæ ut ab illis celantur, ita à me aperiri minimè decuit. Noui aliud item non ignobile collegium in Colonienſis prouinciæ limitibus, ubi ante annos octo dæmon canis ſpecie interdiu procurrens, conſcendensque ſub interiori religioſarum uirginum indumento, ſpurcæ uelitationis indicia exteriore ueſtium motu oſtendere uidebatur.

Vexatio

Vexatio diabolica in monaſterio Kentorpio, relata ad Lamias. Cap. XI.

HVc pertinent nobilium aliarumque uirginum in cœnobio Kentorpio prope ueterem Marcam, in Marchiæ comitatu iuxta Hammonem *incluſarum*, monſtroſæ omnifariæque conuulſiones, à dæmonibus excitatæ, diſcriptæque Libro primo, Capite undecimo. Fœdiſsimum uerò illæ halitum ore ſpirabant in ipſo, & paulo poſt ipſum paroxyſmum: qui aliàs ſemel interdiu, aliquando ſæpius inuadebat, aliquoties in horas aliquot multas protrahebatur. In acceſsione mali quædam conuulſæ, intelligentes erant, audiebant, aſtantes etiam internoſcere ſe pleræque poſtea affirmabant. Nam in acceſsione propter ſpiritualiũ partium & linguæ conuulſiones, loqui minus poterant. Iſtæ non æquè ferociter torquebantur, neq; uno modo, ſed aliæ alijs mitius. Sed hoc commune propè omnibus erat, ut cùm ex ijs una agitaretur, cęteræ quoque in ſeiunctis etiam cubiculis correptæ, ſolum tumultuantis ſtrepitũ audientes, ſimili miſerrimo modo uexarentur.

Vt porrò calamitatis huius origo & incrementum, dehinc tragicus fabulæ actus extremus, quem ſolum in duriſsimo hoc ſpectaculo affectauit ueteratorius ille homicida, innoteſcant, cautiusque aliàs *maliciosis* diaboli conatibus in raris illis horrendisq; uexationibus obuiam eatur, quæ ex ore unius ſenioris & cordatæ uirginis, huic cœtui conſecratæ, & omnium primùm tam duriter afflictæ, exceperim diligenti inquiſitione, paucis bona fide narrabo. Hæc Anna Leingou dicta, quum primum ex ſiniſtro doleret hypochondrio, epilepſiaque correpta putaretur, ad monaſterium Nonhertic in primis religionis ergò ablegabatur, ubi ex D. Cornelij caluaria bibit; unde

unde eam melius habuiſſe, falſò dicebatur à monialibus.

Poſtea ubi hæc grauius cœpiſſet exagitari, aliæq; item puellæ, ad ariolum itum eſt. is opinionem ingeſſit de Elſa Kamenſi coctrice, cunctas nimirum maleficio ab ea læſas eſſe. Hinc neruum ſortitus diabolus, non ſolum eas multifarijs conuulſionum generibus torquere incipit, ſed incitare quoque ut ſe mutuò & alios morderent, cęderentque, ſubueherentur item & deijcerentur citra noxam, ſicut plumæ ſibi uiſæ, unde etiam non ſuæ poteſtatis ſe eſſe ſentirent. Si autem à percuſsione uel quacunque alia uiolentia inhiberentur, cor afficiebatur grauiter: at ſuæ libertati relictæ, etiamſi ſeipſas lædere, concutere aut mordere uiderentur, nihil inde ſentiebant mali: at in proprium ſæuire corpus, neceſſarium eſſe imaginabantur. Si quando Anna in paroxyſmo loqueretur, fiebat id quaſi altero inſpirante & expirante: ipſa interim ſeipſam dum loqueretur intelligebat, ſed finito ſermone penitus menti exciderant prolata uerba: uerùm ſi ea ab alijs illi repeterentur, tum quidem ſe dixiſſe meminerat, ſed pudore ſuffuſa tacuiſſe maluiſſet. Quandocunque etiam orationi ſe dederet, eam cum attentione proſequi, aut mouere huc linguam minimè uaeluit, à maligno turbata. At ſi preculas ſuas horarias, quas uocant, ſine mente obmurmuraret, tantum abeſt ut tum prępediretur, quòd etiam inde leuius habere recreariąue uideretur. Nequiuit inſuper ulli rei uel bonæ uel malæ ſeriò attendere, tanquam mente ſtupida, ſine ſenſu, diſcretione & iudicio. Si etiam pius aliquis ſuoq; Deo ex animo deuotus, eam alloqueretur, tum quaſi à diabolo puniri uidebatur. Si quando autem huic loquerentur aliæ fœminæ de rebus ſuis ludicris, mirè ijs afficiebatur, leuabaturque. Hæc deinde quum exorciſaretur, incredibilem ſanguinis

guinis copiam uidebatur fundere per os, unde nihil mali tunc temporis ſenſit. Omnibus uerò illis uirginibus ita à dæmonio affectis, is erat cum dolore inæqualiter ſerpente ſenſus ſub pedum plantis, quaſi aqua illas calida combuſsiſſet. Quanquam etiam uariè torquerentur, cunctis tamen æquè uigebat appetitus & nutritio. Ex iunioribus mentis impotibus frequenter & multum loquebatur dæmon : quibus ſe etiam forma nigra obijciebat in ſpecie felis nigræ, uel Elſæ Kamenſis, aut eius matris uel fratris, ut ab ijs omnes tam crudeliter exerceri, crederetur perperam. Vbi poſtremò Anna firmiter animo conſtituiſſet, non redire in monaſterium, unde parentum ductu ceſſerat, ſed ſuo Deo extra illud ſaniori iudicio piè inſeruire, deſijt calamitas : ſi uerò ſolummodo à collegij præfecta ad eam epiſtola mitteretur, toto horrebat corpore, quaſi relapſura. Poſtea autem uiro nupſit, citra nullum eiuſmodi noxæ ſenſum.

Affirmabat adhæc, Elſam Kamenſem eodem morbo, uelut epileptico, quo aliæ, excruciatam fuiſſe, loquutam ſimiliter ſine ſenſu : quapropter eam ſibijpſi hoc malum conſciuiſſe, ne alijs maleficium inuexiſſe putaretur, dicebãt moniales. Hinc omnes à dęmonib. afflictę, ſua tormenta nec Dei uoluntati ſubijciebant, nec diabolo imputabant: ſed ad Elſæ Kamenſis, in cœnobio coctricis, maleficas artes uno ore & conſenſu ex arioli indicio referebant: quæ quidem capta, tragicum hoc ſpectaculum à ſe editum fuiſſe fatebatur primùm, uenenata mixtione : moritura autem, nihil unquam uirulenti à ſe alicui propinatum fuiſſe: ſed quic quid eſſet mali, ſe mente & mala imprecatione effeciſſe confeſſa eſt. Num uerò hoc ita fieri potuerit, paulo pòſt explicabitur. *Vide lib. 6. cap. 10.*

Ab eius & matris exuſtione tanquam ſuæ poteſtatis iam neruum adeptus ſatanas, oppidi proximi ciui-

bus

Dæmoniaci tiues Hammonenſes.

bus non paucis uario cruciamentorum genere inſultat: è quorum numero quinque, ubi eccleſiaſtes Carolus Gallus in ſuum acciuiſſet cubiculum, ex Sacris literis eos aduerſus ſatanæ ludibria inſtructurus, muniturusq; : atque hi Decem præcepta, Symbolum Apoſtolorum, & orationem Dominicam recitaſſent, hinc alter alterius nomen inquirit, mutuoq; ludicrũ

Cap. 19.

nimis indicat, primo Libro inter ficticia dæmonũ nomina expreſſum. atq; unus eccleſiaſten irridẽs, in hęc eruṁpit uerba: Quid nunc facturi ſumus? expellere nos conatur paſtor? Reſpõdit alter: Se uelle in hirco nigro equitare, ad quandá mulierem non ita ſeiunctè habitantem, quam etiam nominabat, ſe gratum illi fore hoſpitem iactans: ut maleficæ artis nomine redderet illam ſuſpectiorem. Identidem ſe facturum alter quoq; narrabat, ac eodẽ uectore profecturũ ad aliá feminã, nomine deſignatã in eundẽ finẽ: ac uterq; ſedi inſidens tanquã fatuus, cõtinuò uocis indicijs ad dictas equitando uidebatur ferri mulierculas, quũ interim ne à loco quidem dimouerentur. Tertius adhæc quaſi in globum cõuolutus, contractusq;, ad clauſum cubiculi abripiebatur oſtium, per quod inopinatò apertum, è gradibus decidit illæſus. In pago Houel appellata, circa Hammonem, multi quoq; inde uidebãtur energumeni. Nec procul hinc in alia ciuitate ſimiliter diris torqueri modis à dæmone interea cœpérũt oppidani: quare aliquæ fuerunt uinculis traditæ mulieres, at plures accuſatę, quemadmodum in negocio eiuſmodi diabolico fieri aſſolet.

Ita lac ductile & filatum ſiccum, ex Comitatu Marcenſi, ad Cancellariam Cliuenſem, ex accuſatione cuiuſdam ineptæ mulieris allatum eſt, quæ lacti eam fuiſſe redditam formam incantamentis à uicina ſua aſſeuerauit: quum ignitum titionem ollæ in qua lac coquebatur ſubditum, hæc abſtuliſſet, quo domi ignem foue-

foueret. Rei autem ueritas ſic eluceſcet. In lacte tres ſunt ſubſtantiæ, butyrum, caſeus, & ſerum. Si iam lac uetuſtate nonnihil ſubaceſcere incipiat, quod æſtate citius, hyeme tardius euenire ſolet, & tum coquatur: mox diſſolutus caſeus cum butyro coit, concreſcitque, ut ad ductilis lini modum etiam longiſsimè filamento tenaci deduci extendiq́ue poſsit: ac ſi circum diſtẽſa ligna circumuoluatur, ad tantam peruenit ſiccitatem, ut fragile reddatur, atque in puluerem redigi facilè queat.

De uirginibus in monaſterio Nazareth Coloniæ à dæmone exagitatis, & alibi. Cap. XII.

HAud diſsimilia Coloniæ paſſæ ſunt uirgines religioſæ in Nazareth monaſterio occluſę: quibus hoc tamen acceſsit, quòd licet annis aliquot antea uariè & multifariam à diabolo uexarentur, torquerentur, conuellerenturq́; : tamen anno ſexageſimoquarto ſupra ſeſquimilleſimum, præter aliud ſpectaculum horribili modo frequenter editum, proſternebantur ſæpenumero deorſum, infima corporis parte ſuccuſſata ad eum modum, qui ueneri ſolet aſcribi, oculis interim clauſis: qui poſtea cum pudore aperiebantur, quum uelut à multo labore reſpirarent. Anſam autem huic malo dederat quædam Gertrudis, anno ætatis ſuæ decimoquarto monaſterio inclu ſa, quæ ludibria hæc ſæpius diſſoluto cachinno patiebatur in lecto, licet amaſiũ ſingulis noctibus ferè congredientẽ ſtola conſecrata abigere conaretur: quá uolitationẽ quũ altera uirgo in ſecundo decũbens lecto (hoc nomine adiũcta ſocię, ut tutior eſſet ab amaſij inſultu) audire uideretur, tota exhorruit, ac tãdẽ quoq; diaboli hoſpitium facta miris conuulſionũ generibus diſtrahebatur. in paroxyſmo quandoq; cęcutiebat: ac licet

Virgines religioſæ in collegio Nazareth Coloniæ à diabolo uexatæ.

licet mente appareret conſtare, uaria tamen inconſtanter nimis, & quæ deſperationem ſpectarent, proferebat. Itidem & aliæ multæ. Ita peſtis hæc uelut contagio proſerpſit, maximè quum primùm ad legitima non confugeretur conſilia. Dictam uerò amaſiam ſuo proco horrendas ſcripſiſſe literas, poſtea inuentas, in inquiſitione à me in eodem collegio facta, Anno 1565. 25 Maij, præſentibus nobilitate & prudentia clariſsimo uiro, Domino CONSTANTINO à Lyskerken, conſule digniſsimo, D. IOANNE Altenano, decano olim Cliuen. D. IOANNE Echtio, medicinarum doctore ornatiſsimo, & filio meo HENRICO philoſophiæ & medicinarum doctore, cognoui: eas autem ab illa ut energumena, nec mentis compote fuiſſe exaratas, non eſt quòd ullus dubitet.

Conſtātinus à Lyskerhē.

Dum hanc carnificinam adhuc exerceret diabolus, harum uirginum quædam peſte correptæ, interea dum ea laborarent, nihil diabolicæ uexationis ſenſere, ex Dei ſolius benignitate ſingulari, qui torquendi in hoc ſeculo limites præfigit ſatanæ, ultra quos ferri nequit.

Porrò calamitatis initia ſubminiſtraſſe uidentur iuuenes laſciui, qui per coniunctum ſphæriſterium contracta amicitia cum una aut altera, clàm in monaſterium conſcenderunt, libidinemque explerunt. Quibus poſtea excluſis quum re ipſa amplius frui eæ nequirent, eius imagine mentem uitiauit, taliumque motionum ignominioſam ſpurcitiem, aſtantium oculis obiecit Mille artifex. At quo conuenienti Chriſtianoque conſilio huic tragœdiæ obuiam iri poſsit, peculiaribus literis eò miſsis fuſè explicui.

Huic albo accenſeatur uirgo ſacra Iudith nomine, quam haud ita pridem Buſciducis in collegio iuxta ædem D. Ioanni Baptiſtæ dicatam, uidi cru-

Puella à dæmone uexata.

deliſsimis intorqueri à ſatana conuulſionibus: eiusq; fauces ne cibum admitterent, comprimi: linguam itẽ inhiberi quandoq;, ne proloqui poſſet: uoces interim reddi & ridiculas & horrendas audiui.

Accedat & cognita mihi puella, uirgini nobili in cœnobio famulans, cui fidem dederat ruſticus, qui deinde ad aliam animum adiecit. Qua recognita, mœrore turbari illa cœpit: ablegataq; medium circiter miliare à monaſterio, in eximij iuuenis forma obuiũ habet dęmonem, qui ſe familiari colloquio in eius inſinuans amicitiam, omnia ruſtici amati ſecreta huic detegit, cunctosq; cum altera puella habitos ſermones enarrat, ut ad reſtim illam illiceret, cogeretque: & cũ ad anguſtũ peruenisſent ponticulũ, ille aſſumpto oleo, quod ea manibus gerebat, ut minus impeditè tranſiret, eam iuuit: inuitauitq; tandẽ, ut ad notũ comitaretur locũ. Quónã eò ſequerer (reſpõdit illa) ubi paludoſæ tantũmodo ſunt aquæ? Hinc ipſe euanuit, illaq; perterrita in animi incidit deliquiũ: quare iuſſu dominæ, mihi familiaris, bigis in cœnobiũ reducebatur. ubi uelut mente turbata, multifariá ſenſu diſtrahebatur, querebaturq; ſe etiamnũ miſerè ab illo dæmone uexari, ipſumq; aliquando per feneſtrã uel aliò uelle eam abripere. Nulla certè alia huius maleficij extitit cauſa, quàm meditabundus animi mœror, ob amoris impotentiam: quam illudendi perdendiq́ue occaſionem præproperè arripuit ſatanas. at puella ruſtico eodem poſtea marito freta, bellè ualuit.

Admirabilis hiſtoria de puella, cuius è latere culter exectus fuit. Cap. XIII.

HIc minimè prętermiſſum oportuit, id quod accidit in pago Leuenſteet, ſub Duce Brunſuic. ubi ſorori cõmorabatur puella nomine Margarita, Henningi Achils filia, annũ agẽs uiceſimũ: quę Anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimoſecundo,

altero die Iulij, nimirum diuę Virginis uisitationi sacro, sororis calceos absterſura, eius cultrum (duo autem erant in uagina coniuncti eiuſdem formæ, capulis æreis inciſis ornati) extrahit, ſeque in humiliorem ſedem demittit, propterea quòd uiribus diuturna febri conſumptis imbecillior adhuc eſſet. Præter opinionem domum ingreditur uetula, num puellam febris etiamnum fatigaret rogans, & quomodo ſeſe ex morbo haberet? Reſponſum illi ut fuit à puella, rurſum extra ædes nullo uerbo facto egreditur. Calceis mundatis cultrum in ſinu deponit: qui quum poſtea ſtudioſè ab illa quæreretur, nec repertus eſſet, metu perculſa, dum ſingula ueſtigando diligenter & ſollicitè perluſtrat, horribili ſpecie canem nigrum ſub mensa uentri incubantem animaduertit: eo abacto ſperabat fore, ut amiſſus culter detectus, ad priſtinum dominum rediret. Vnde indignabundus ille, cum fremitu dentes oſtentauit, ſimulq; ſe cũ ſaltu trans oſtium in fugam coniecit. Mox puellæ uidebatur à capite uerſus dorſum defluere quiddam tanquam humoris frigidi, cui etiam accedit animi deliquium, perduratque ea uelut mortua ſine ſenſu ad diem tertium: quo tandem nonnihil reſpirare, cibo & potu refici cœpit. Summo autẽ ſtudio rogata, qui'nam hoc malum inuaſiſſet? reſpondet, ſe certo certius ſcire, cultrum illum, è ſororis uagina à ſe extractum, in ſui corporis latere ſiniſtro defixum hærere: eo enim in loco ſe dolorem perſentiſcere. Cui licet contradicerent parentes & alij, quòd eã melancholia agitari, uel diuturni morbi, ieiunij, aut alterius rei moleſtę fortuito caſu obuię ratione nonnihil delirare arbitrarentur: perſtitit tamen uſq; adeò in ſuis querelis, lachrymis aſsiduis & inſomnijs, ut mente caperetur, nec cibũ diebus duobus ſæpenumero admitteret, quanquam blandè inuitaretur, uel ſeriò minisq; urgeretur. Sua tamen habuit

plerumq;

plérumq; interualla & intermiſsiones, ut etiam quiete decumberet. licet non tam diu, ob dolorem continuum, à quo ita exercebatur, ut totam incuruatã baculo inniti oportuerit. Auxit & hoc eius animi dolorem, ſolatiumq; minuit, quòd quũ illa in corpore cultrum defigi certiſsimè crederet, alij tam conſtanter contrauenirent, proponerentq; ἀδυνατίαν, & phantaſiam corruptam eſſe iudicarent, præſertim quum nullum quidem ueſtigium indiciumúe appareret, præter quotidianos eius luctus, qui iam circiter tres perdurarant menſes. Hinc prominere occipit in ſiniſtro latere ſupra lienem intra infimas duas coſtas ſpurias uomica, oui ferè gallinacei magnitudine, & lunæ inſtar: cuius incremento aut deceſſu, uel intumuit, uel reſedit. Tum inquit illa: Hactenus fidẽ mihi denegaſtis, quòd in meo corpore hæreat cultellus: at ubi uiſitationis Mariæ ſolennitas denuò apparuerit, eũ in corpore figi, manifeſtiſsimè intelligetis, uidebitisq;. Sic triceſimo Iunij erupit ex ulcere tanta copia puris, ut tumor nonnihil ſeſe remiſerit, & inde cuſpis uelut cultri apparuerit: quam puella arripere cupiens, præpeditur à parentibus, qui chirurgum ducis Henrici ex arce Vuolffenbüttel eo nomine accerſunt. Hic quarto Iulij accedens, parochũ rogat, ut prius puellã alloqueretur, ſolaretur, Dei uerbo inſtitueret, atq; ipſius reſponſo uigilanter attenderet, quòd eam à dęmonio quandoq; exagitari plerisq; omnibus uideretur: & ſimul cum reſponſo illa ſubiungit, ſe libenter curationis huius modum admiſſuram, etiamſi ſciret ſibi moriendum eſſe. Tum eodem die, Dominico ſcilicet, cultelli cuſpidem ſub coſtis prominere uidens chirurgus, eũ cũ ſuis inſtrumẽtis attrahit, q alteri conformis erat. uerũ circa ferri acuti medietatẽ nõnihil abſumptus erat. Chirurgi opera hĩc ulcus coaluit. Sic habet hiſtoria germanicè de hoc ꝓdigioſo opere euulgata.

Puella dæmoniaca.

Cultellus ẽ trahitur.

Admirandi huius ſpectaculi explicatio.

Cap. XIIII.

QVum admirabile hoc ſpectaculum citra ullas diaboli præſtigias uerè editũ fuiſſe, nec ullas admittere gloſſas aut explicationẽ, clamet una uoce quilibet, meam hîc ſimplici interpretatione ſententiá interponere nõ grauabor: cultrumq; nõ fuiſſe in corpore, ſed dæmonis præſtigias & ludibria omniũ oculis fuiſſe offuſa, puellamq; à dęmonio fuiſſe obſeſſam, quoad fieri poteſt, breuiter oſtendere cum Dei beneficio, ad eius gloriá, ac dæmonis eiusq; ſequacis turbæ deluſæ contemptum, adnitar: quanquã uoce Stentorea multos occlamaturos minimè ignorem.

Dæmonis ad minicula in hoc actu præſtigioſo.

Primùm obſeruari debuit, ſimplicẽ puellam longa exercitá fuiſſe febre, quá ex eius diuturnitate, quartanã fuiſſe colligo, natá ex grauiſsimi aterrimiq; humoris melancholici, qui in corpore putruit, copia: qui ſępenumero etiá lienẽ obſtruit, in eoq; tumorẽ, *durities* & apoſtema gignit, eaq; occaſione talem ſobolẽ quartana febris etiã nõ rarò poſt ſe relinquit. Hoc iacto fundamento, nimirũ ſexu fœmineo, ætate iuuenili, & diuturni morbi tædio, reliquũ ſuũ opus uigilanti indefeſſoq; ſtudio ſuperſtruit & fabricatur dæmon. In hiſce enim facilius multo, quàm in uiris, ætate matura & bona ualetudine fidem cõſequitur. Hic in opificij ſubſidium, humorẽ ſuis actionibus cõuenientiſsimũ, quippe melancholicũ, à quo puellæ cerebrũ & corpus tantùm abeſt ut expurgata forent, quò etiá eo ſummè adhuc grauarentur, aſſumpſit. Enimuero, quãto affectu in hunc ut ſuccũ ἀναλογικῶς ſibi ſuisq; actionibus peculiarẽ ſe immergere ſolet, eiusq; adminiculo admirabilia inducere phantaſmata & imaginationes raras, ſuperiori libro ea demonſtratione oſtendi, ut repetitione minimè opus eſſe iudicem.

Sexus. *Aetas.* *Morbus longus.*

Humor melãcholicus diabolo cõuenientiſsimus.

Cap. 24

Solitudo.

Vt porrò inſtitutũ tragœdiæ actũ ꝓſequeretur dæmon,

Digitized by Google

mon, ſolitudinis anſam arripuit, exorſus manè ſemotis alijs, qui fortaſsis fide uiua eius conatus impedijſſent: primũq; uetulę facię induit, quę de puellę ualetudine ſciſcitaretur, ut quũ eam poſtea cultri in corpore ſepulti opinione demẽtaſſet, in ſuſpicionẽ procliuius ipſa induceretur de lamia, quæ carmine id effeciſset. Hoc etenim in primis ſanguinario ueteratori ſtudio eſt, ut lites moueat, cædesq; ſtruat, maximè inſontiũ, & falſam pſuaſionẽ aduerſus uerũ Dei cultũ induçat imprimatq;. Vt quoq; altiꝰ animo poſtea infigeretur, cultrũ ex ſinu in latus à uetula lamia (cui cũ diabolo cõmunio eſt) translatũ eſſe, in canis nigerrimi forma apparuit, quẽ menti nonnihil reſtituta dęmonẽ fuiſſe ſentiret. Hinc in obſeſsionis initio eá aggreſſus dæmon, ſenſum uelut catarrhi, uel humoris frigidi à capite ad tergũ deſtillátis inducit, ut poſt redditã mẽtẽ, eo momẽto cultrũ hoc frigoris ſenſu in corpus ſibi inuectũ eſſe crederet. Inde mox ingreſſus, ſenſuũ organa ita turbauit, ut ad tertiũ diẽ uelut mortua haberetur: interea tá ualida pſuaſione de cultro in latere defixo imbutã phantaſiã cõfirmat, ut ſecus in animũ inducere illa nequiuerit, quàm ita uerè rẽ geſtã eſſe. Antea enim norat ueteratorius ille medicus, ex diuturna febre reliquias maligni ſucci ea in parte collectas eſſe, quæ putredini erãt obnoxiæ, & ulcus excitaturæ: uel quas *ille*, ut ſpiritus, ad putrefactionẽ ꝓmouere, eoq; protrudere: uel quod etiam humorem frigidum ad huiuſmodi collectionem aptum, à capite accerſere quiuerit. Talem abſceſſum inter abdominis muſculos ſiniſtros ex deſtillatione poſt longam febrem genitum, uidi in Electore Colonienſi archiepiſcopo, D. Antonio, fœlicis memoriæ, cuius in iuſtorũ reſurrectione ex gratia meminerit miſericordiarũ pater unicus. Cæterũ ulcus in eũ finẽ fabricatus eſt in loco & humore cõuenienti, ut cultri cuſpidẽ eo aperto oſten-

Vetula idolũ.

Canis nigerrimi ſpecies.

Antonius archiepiſcopus Colonienſis.

ſtendere,& exectionis occaſionẽ ſubminiſtrare uideretur. Sic obiecta cuſpidis forma,uel uera cultri allati cuſpide, interim reliqua eius parte craſſo aere tecta, puellæ, parentũ aſtantiũ & chirurgi oculos pſtrinxit: quod facile uel aeris uel infecti ſpiritus uiſorij adminiculo poteſt. Hac ratiõe cultellũ ex ſterquilinijs alicubi ubi rubiginẽ cõtraxit,eductũ,ſupra ulcus depoſuit ſathã:ibiq; cuſpidẽ oſtẽdit,reliquá cultelli portionẽ prçſtigijs uelat. hunc nõnihil à diabolo retentũ,ut trahi uideretur,chirurgus inſtrumẽtis attrahit:ſed nõ è corpore,ubi hçſit neutiquá, uerũ ex eius ſuperficie. ibi enim adumbratus delituit,tãtillo tẽpore dũ cuſpis cõſpicitur,& chirurgus trahit,antea minimè. Nec mirum id uideri oportuit, quũ à circulatorib. & agyrtis quotidie talia fieri cernas, cũ uel per maxillas,uel per brachia, citra ſanguinis effuſionẽ & pugiones & graphia traijciunt: uel cum ſeram ori labijsque affigunt, uel globulum in os inijciunt, & ſtercus educunt: ſic mille alia rerum miracula oculis obijciunt,quibus tamen nihil ineſt præter fucum & dolum.

Culter in corpore nõ fuit.

Si nondum tibi ſatisfactum hac interpretatione putabis, & cultrum è corpore eductum eſſe contendas,cedò, quî & per quos meatus iniectus hic fuit? immiſſum enim prius oportuit,quod alicunde extrahitur. A capite dorſum uerſus,& ad latus inſeri à dæmone citra manifeſtam læſionem, quemadmodum humorẽ ſtillare per poros obſeruamus, nequaquam potuit. Per os non aliò,quàm ad gulam, ſtomachum, inteſtina & anum apta materia deferri poteſt, minimè uerò culter: quem licet quoque per os inuectum eſſe concederem, non tamen ad eam lateris partem perferri potuit, niſi diſſecto prius à latere uentriculo, peritoneoque, cum grauiſsimo uitæ naufragio. Ab ano uiciſsim non alius patet meatus,quàm ad inteſtinorum inuolucra, ſtomachum, gulam, fauces & os.

Hic

Hic denuò uia huic cultello circumquaque præcluditur. Si per carnem exteriorẽ inſertum eſſe uoles, ubi dolor, effuſus ſanguis, uulnus, uel leuiſsimum eius ueſtigium, aut cicatrix? Hic autem à uerſutiſsimò ſpiritu id neglectum fuit, quòd cuſpidem ſurſum in uulneris ore oſtenderit, quũ potius capuli formã certiori cautela exhibere oportuerit, ſi cuſpide deorſum inſertus fuiſſet culter: quæ in corpore non niſi cum lethali multarũ partiũ inciſione inuerti potuit: niſi primò ab infima uentris parte ſurſum innoxiè protenſum eſſe, ſtultè dixeris, quum eo loco nihil unquã doloris ſenſerit: eas uerè interiores partes omnino fuiſſe illæſas, docet breuis curatio abſceſſus, quã impedire noluit: prorſusq; à ſuo opere, obſeſsione, afflictione, diuexatione & cruciatu deſtitit diabolus, quòd inſtitutę ſuę tragœdiæ finem iam ſe conſequutũ uideret: quũ nimirũ in eã ſententiã omnes perduxiſſet, ut cultrũ ex latere exciſum eſſe certò crederẽt. Sic diabolo maior tribuebatur potẽtia quàm debuit, puerſa de Lamiarũ uirtute opinio accreuit, ac in Dei patrocinio, Chriſtiq; poteſtate minus fiduciæ collocatum eſt: maximè in illis ditionibus, ubi ex præſtigiarũ diabolicarum indicijs per fas & nephas carnificinę exerceri non deſinunt.

Si fortè obijciatur, ferrũ ita in carne fũiſſe exeſum: reſpõdeo, dæmonẽ cultrũ è puellæ ſinu exẽptũ, in terrã uel in liquorẽ ſalſum inſeruiſſe, aut alibi ea dexteritate repoſuiſſe, ut in medio ferrũ exederetur toto anno, quo abſoluto fabulę cataſtrophẽ addere ſtatuerat. Cõſideretur quoq; locus ferri exeſus, qui digitos ferè duos latos à cuſpide diſtat, & tanta quoque exeſionis deorſum eſt magnitudo: quũ uerò cuſpide in carne, ac ulceris maligna putredine hæſerit, quî fit quòd cuſpis ab acri pure illęſa, & reliqua pars ferri, quę in uentris uacuo hæſerit, fuerit eroſa? Vel ſi uoles, ferrũ cum parte abſumpta in carne defixum fuiſſe: reſpondeo, id fieri nequiuiſſe, niſi ſecũdum longitudinẽ deorſum

cultellus in musculis hæsisset. quod si factum defendas, ego uicissim hac ratione nego, quòd manusitus ille potuisset extrinsecus contrectari, quinimò uisu dijudicari. Adhæc ferrum totũ carni insertũ simul & ferè æqualiter ab acri humore arrodi debuit. Quum uerò in medio saltem acies exesa fuerit, alibi quàm in corpore exesionẽ fuisse factam sequitur: & diaboli illusione, operationeq; translatũ cultrũ, & in sterquilinium, aut alium liquorem salsum, aut acrem, aut putrẽ immissum eò usq;, ut materia rodens aciei medietatem solummodo attigerit. Haud dubiè cautius hũc fucum instituisset, si has eius actiones ea solertia exeussum iri præuidisset.

Quòd insuper in rei uerè gestæ assertionem obtrudatur, eam baculo innixam perquàm curua inclinatione ingredi oportuisse: hinc quilibet rerum naturalium peritus luculenter intelligit, cultrum in corpore non hæsisse, qui ex qualicunq; inclinatione uel deorsum uel antrorsum, uel uersus utrumq; latus graues cruciatus excitasset, uulnerassetq; : nec alia corporis constitutione, quàm erecta, habuisset mitius puella.

Si adhuc urgeas historiæ ueritatem, quæso ubinam toto anno illa cultri longitudo delitescere, aut firmiter hærere ualuit? si in sinistri lateris musculis: hoc tactui & oculis apparuisset. nec in liene recondi tanto

*

tanto tempore, tamque innoxiè potuit, multo minus extra musculos introrsum in uentris cauitate : sic enim in imas partes concidisset, cum multo uitæ discrimine. Hæc siquidem fuit cultri longitudo & forma: * * *

Cæterùm puellam à dæmonio obsessam fuisse, non est quòd ullus ambigat: quemadmodũ pleriq; etiam peritiores coràm attestati sunt. argumento esse debent multa eius uerba & actiones: quòd sæpius mente caperetur, cibum & potum ad dies aliquot reijceret: amici cum ea blandè, seriò, & minis agerent, nec tamen promouerent: quòd ipsa itidem uaticinaretur, prædiceretque tribus mensibus, palàm fore in uisitationis Mariæ festo, cultellum in corpore figi. Quis certum hunc diem norat, indicaratúe? naturali profectò ratione ab ea imperita stupidaque præsciri poterat minimè. Has ergo uoces haud dubiè ex ea edidit diabolus, qui circa illum diem abscessum perruptum iri iudicarat, & commodam eam amplexus ansam, suas simul præstigias obijcere statuerat. Erupit autem sanies tricesimo Iunij, quo cuspidem prius ostendit præstigiator: inde uisitationis feriæ agebantur secundo Iulij, & quarto cultrum extraxit chirurgus. Sic in exacta sua ratiocinatione fallitur quoque mendax sæpe uates.

In dicti prædicti certitudine fallitur diabolus.

*

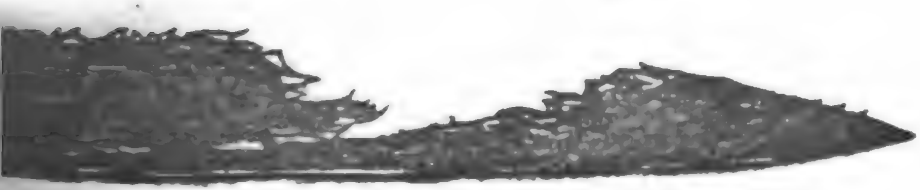

Ridiculus modus res duras in corpus ingerendi. Cap. XV.

PORrò modum quendam ineptum, futilemque, quo eiuſmodi materies duræ in corpus ope diaboli à Lamijs ingerũtur, deſcribit Doctor quidá in libello Germanico, qui Iacobi domini Liberi in Lichtẽberg nomine, prædicatur, circũferturq;. Hunc itẽ approbaſſe Ludouicũ Milichiũ, uirũ alioqui piũ & eruditũ, in lib. Germanico, Magicus dæmon inſcripto, miror. Ab his aſſeritur, corporis poros à diabolo extẽdi, per eosq; inſeri ſtramẽ, ſetas porcinas, aſſulas, corium, pręſegmina, fila, piſciũ & fruticũ ſpinas, & quaſcũq; materies acutas. deinde poros occludi, ut quandocunq; uolet architectus, recõditæ res rurſus extrahi queant. Subiũgit doctor has ſimilitudines: Quemadmodũ, ubi quis ſub aqua lapidẽ recondit, nec eo ibi relicto manuq; retracta, quomodo eò deuenerit lapis, ſcitur: ſic quoq; naturali ratiõe uaginæ poros abſque læſione penetrat, ferrũq; liquefacit fulminis radius. Nõ diſsimili modo in hiſce deluſiõib. fit, quę magis noxia ſtigmata, uulneraq; inferũt. Hęc eius uerba.

Rationes has admodum eſſe ieiunas, quilibet rerũ naturaliũ cognitione leuiter tinctus, intelliget haud difficulter. Siquidẽ poros illos natura ex prima creatione ſtrictiſsimos, à dæmone eò uſq; diſtrahi innoxiè poſſe, ut ſtramina, coria uel cultros tranſmitterẽt: deinde concíderent, emitterentq; ſuo tẽpore ad Satanæ arbitriũ libidinẽq;. conſeruatã tot diebus uel menſibus ſubſtãtiam, prorſus ἀδύνατον eſſe, nec ullo modo fieri poſſe affirmo. Pori enim corporis à conditore tã anguſtè ab initio conſtricti ſunt, ut præter tenuiſsimũ liquorẽ, uelut ſudorem uel uaporem, craſsius aut ſolidius nihil tranſmittant: quemadmodum etiam in duris craſsisq; lapidibus, maximè coctilibus, & lignis obſeruamus: quorum pori quidem liquorem tranſ-

mittunt,

mittunt, at nihil durum aut ſolidum ſine inciſione, fractioneúe. Talia quidem phantaſia facilè imaginatur, at in actum non item deducuntur. Similitudo de lapide in aquam manu demiſſo, profectò multũ abſona exiſtit: ridiculũq; eſt, conferre hominis corpus ſolidum, compactumq;, cum humida, tenui & fluitante aqua, omniũ capaci, quæ naues, & quodcunq; uoles, natura admittit. Sic nec igneus ille ſubtiliſsimus radius uaginæ poros peruadens, quicquam habet ſimilitudinis cum craſſa & dura re, quam in corpus humanũ per poros illæſę intrudi cõtendit doctor ille. Niſi demonſtrationis uanitate quilibet palàm cerneret, in confutando prolixiorẽ me oſtenderem: probationes uerò non diſsimiles ſparſim in eo libro ſunt obuiæ.

Similitudo abſona.

In corporibus reperiuntur quædam naturaliter, quæ ad maleficia quandoq; referuntur. Cap. XVI.

INterim naturali etiam ratione in ſteatomatum & atheromatum, aliorumque apoſtematum ſinibus, carne exeſa, ex uiſcoſis & putridis humoribus ac fibris calore coquente exiccatis, materias lapidibus, tophis, arenis, urceolorum teſtis, lignis, carbonibus, capillis & amurcę ſimiles naſci, incãtationibus ab imperitis aſſcriptas, ſcimus ex Galeno & Cornelio Celſo. Curauit aliàs D. Solenander in Lucenſium Burgo matronã prouectioris ętatis, uxorem Hieronymi Luchęſini patricij Lucenſis, ab abſceſſu, quem diu ſuſtinuerat ſupra clauiculam ſiniſtram: ex eo aliquot dies aperto extraxit, pręter craſsioris puris multã copiam, quiddam tenax ac lentum, quod cum non facile poſſet diuelli, eluebatur diligenter: elotum tam ſimile erat hapſo lini madentis, ut uix perſuaderetur ægrotæ & aſtãtib. excrementũ eſſe toto genere præter naturã ex uiſcida materia, calore & mali diuturnitate cõcretum:

Varia apoſtematum contenta, apud Galenum li. 2. ad Glauc. & li 14. met. & Celſum li. 5. cap. 6.

tum: omnes ſiquidem maleficium eſſe arbitrari penitus maluiſſent.

Tophi in iuncturis.

Nónne in morbo articulari pleriſque à pituita cruda, reſiccata, craſſo terreſtrique humore indiſſolubiliter impacto, reſolutis partibus tenuioribus, tophos, Græcis *ψώρας*, uelut calcem, in iuncturis enaſci uidemus: quàm etiam exemptam materiem, paulatim excipit alia? Qui poſt longam frequentemque tuſsim ex thorace uiolenter calculum expectorarunt, ſuprà recenſuimus. In panniculo item epar cingente, lapilli aliquo numero inuenti ſunt lethales, & grandes, ex ipſo epate exciſi. Vnum ſimiliter ex inteſtinis expulſum fuiſſe, & alium porraceo colore quantitate unius articuli digiti ex fellis ueſicula, uelut & è matricis acetabulis duos exciſos memini. De tophaceis calculis in utero natis, uide Aetium libro 16. cap. 100. At ab eadem cauſa in his partibus, qua in renibus uel ueſica, generari potuerunt, ea coctionis ſpecie quam *ἴψησιν* dicunt, nimirum ab humore craſſo, uiſcido, terreo, & calore igneo: quandoque uerò & naturali, ſed non analogo materiæ, humorem hunc adaſſante, cogente, & in lapidem indurante, qui interdum uariæ & admirabilis inuenitur formæ. Galenus ſe pilos meiendo excreatos uidiſſe narrat, & cùm ex colore, tum ex mole credidiſſe dicentibus eos ex craſſa lentaque materia, quam calor calfecit exiccauitque, in uenis conſiſtere, & ſe longitudinis ipſorum cauſam ignorare. In lotijs quoque eorum qui lue uenerea infecti ſunt, multoties innatare uidentur minuta animalcula formicis affinia, aut ijs præſertim qui æſtiuis menſibus in aqua cœleſti uolutari conſpiciuntur.

Anton. Benuenius de abdit. Morb. cauſ. ca. 3. 18. 24. 94.

Calculi ex thorace & inteſtinis expulſi, inuenti etiam in epate, fellis folliculo, & matrice.

Lib. 6. cap. 5. de Loc. affect.

Pili & animalcula cum urinis excreta.

Li. 2. Anatom. cap. 22. Calculi mulierum.

Tradit Alexander Benedictus, mulieres calculis minus affici in ueſica, præter calculos ſetarum, ueluti quædam capillamenta, qui non ſine diro cruciatu innaſcun-

naſcuntur ex mucoſa materia. additq́ue, aliquibus quædam in ueſica concreſcere, quæ nihilo à conchilijs ſpecie differunt. Simile quiddam ſe uidiſſe in nobili quadam domina adhuc ſuperſtite, indicauit excellentiſsimus medicus Ioannes Evvichius, quę cum longo tempore renum calculo afflicta fuiſſet (nulla enim quantumuis eruditorum medicorum ope iuuari potuit) poſt aliquot annos primùm quidem aliquandiu lanam tenuem, nõnunquam inuolutam, interdum fila longa, alba, duplicata, inſtar eorum quibus utuntur ueſtiarij, & quod fidẽ ſuperat, ſæpe cum nodo, ac ſi ad uſum conſuendi aptata fuiſſent, per urinam excreuit. Deinde uerò, quæ res etiam aliquantulum temporis durauit, arctius cõpactam, uelut ochra commixtam non tam lanam, quàm membranam lanoſam, quali integunt ſeſe illi uermiculi qui ex Seribus inſulis ad nos adferuntur, cum lotio reddidit. Poſtremò non rarò, præter reliqua, pilos longitudine unius digiti, partim utrinque albos, in medio nigros: partim contrà, principio nigros, cætera albos: præterea acutos in una parte tanquam extremitate, obtuſiores in altera quaſi profunditate ac radice (etſi radice carere oportuit) fortiuſculos, durabiles. Atque eiuſmodi materiæ tantum nõ miraculoſæ ipſa ſecum plenam portauit arculam, & pluribus uidendam exhibuit, eiusq́ue partem Evvichio donauit. Sed mea ſententia, ſi res has monſtroſas in renibus uel ueſica non genuerit natura, meienti ægrotæ dubio procul eas ſubieciſſe dæmonem ob incredulitatem certum eſt, maximè ſi illi ſuſpicio fuerit ingeſta de maleficio.

Cum Piſis experientiſsimum medicum & chirurgum D. Gabrielem Fallopium præceptorem ſectaretur collega noſter, ſimulq́ue acceſsiſſent quendam mercatorum internuncium natione Lucenſem, cuius

ius uxor ualetudinaria colicis ſubinde doloribus laborabat, tum uerò ijſdem torquebatur grauiſsimè: poſt alterum aut tertium curationis diem, à multis remedijs ex arte adhibitis, tandem præter omnium expectationem deiecit pilam, uel tophum potius non admodum grauem, magnitudine maiorem paulò columbæ ouo, à cuius reiectione paulatim deſijt dolor, priſtinaq; redijt ualetudo. Hęc reliquis demirantibus affirmabat Fallopius, idem aliàs nobiliſsimo medico Friſimelicæ doloribus colicis uexato, & cuidam tertio accidiſſe.

Lutræ & lacertæ in corporibus inuctæ.

Anno 1549. commemorantur in Vngaria circa Thayſæ flumen inuenti homines, in quorum corporibus abſolutæ lutræ & lacertæ eſſent inuentæ: num ueriſimile uideatur, aliorum eſto iudicium. licet non ignorem, uermes prodigioſos ex cauſa naturali quandoque in hominum finibus ingigni. De qua etiam puella ſuſpicio ſpargeretur falſa, ſerpentem ſtomacho inhærere, cruciamenta excitare, & ſubinde ad fauces conſcendere, ſub mea fuit cura, belleque iam habet.

Vermis longitudinis octo pedum.

Contigit & ante annos quinque, ut retulerunt fide digni, in inſula prope Maſecum, ruſticum quendam poſt continuum uentris dolorem, & ſumptam aliquando aduerſus id mali theriacam, uermem excreuiſſe octo pedum longitudine, & digiti unius, quaſi cornuto ore, non admodum diſsimili anatis roſtro. Sæpius item uiſuntur uariæ formæ lumbrici ore reijci.

Pilas magnas nigras, inſtar magni pugni, æqualiter orbiculatas, ſine ſutura, pilis paruis mollib. arctiſsimè infartas, ex boum iuniorũ ſanorũ lanienę deſtinatorũ uentriculo & inteſtinis exẽptas, aliquot annis penes me habui. Incãtatione ingeſtas has, exclamarent multi: generatarũ tamẽ harum pilarũ cauſam inueſtigare natu-

naturalem libet. Vituli adhuc lacte uiuentes materno, si quando alimonia destituti, uel alioqui petulca ætate insolescentes, ad parentem uel aliam accurrũt uaccam, eius suras uel quemcunque contigerint ore locum hirtum, maximè posteriorum coxarum, tam exugunt auidè, ut etiam depilem reddant: piliq́ue ualido crebroq́ue suctu in uentriculum attracti, & frequenti motu saltuq́; lasciuo paulatim conglomerati, plerunq; lacte uel chylo obuoluuntur, aut pituitoso succo lento: qui temporis successu tenacior redditus, membranæ induit faciem: quemadmodũ substantia limosa albida statim à sectione uisa est primùm obducta hæc pilarum pellicula: quæ deinde exiccata pedetentim, corio tincto etiá nigricie assimilabatur. qua una in parte cultro nonnihil excisa, eiusmodi uniformes pili molles (quales in illis dictis pecorũ locis inueniri cernimus) admodũ cõpacti apparuerũt. Citius huic sentẽtiæ astipulabuntur, fidẽq́; habebũt, quicunque ueterinariæ rei assueuêre, & iumentorũ educationem attentius obseruarunt. Ita nihil omnino rationi derogatum uolo, si quando ea in rerum miraculis uel manifestò adesse, aut occultè foueri uideatur. Verùm quæ præter naturæ ordinem & rationis cognitæ modum à mille artifice satana, dolo & præstigijs, ut non credentes in suam illiciat nassam, nemine uerè, licet quidem phantasticè cooperante, effinguntur, & incantamenta putantur (quorum nomine frequenter incusantur puniunturq́; innocentes) propono, quò ueritas à mendacio secreta cognoscatur, & dæmonis ludibria penitius nota negligantur, atq; sanguini innoxio posthac parcatur: æquioriq́; sententia accusatores, peculiaria diaboli mancipia (diuinos alij uocant, mihi uerò erunt malefici) conuersa male inolitæ consuetudinis fori forma exibilentur.

Pila in bouis uẽtriculo unde nata.

Seruat quoq; alius apud se eiusmodi pilá leuem admodum,

modum,oui magni quantitate,ſed orbicularem, Piſis extractam ex colo inteſtino iuuencæ bubulæ : hæc pomo citrio uel aurantio tam erat ſimilis, ut ſi eo fuiſſet colore (erat autem nigro) uiſu ſolo diſcerni non potuiſſet. Arbitrabátur quidá tum,ex integro aurantio deglutito eam ita in uentre induruiſſe,ſed arbitrarium hoc & ridiculum:cultro autem uix ægrè cortice una in parte inciſo & detracto, inuenta fuit tomenti nigrioris congeries, & ſuffarcinata, uel potius tota concreta ex pilis. Huius pilæ meminiſſe uidetur Plinius in hæc uerba : Et in iuuencarum ſecundo uentre pilæ rotunditate nigricans tophus reperitur, nullo pondere:ſingulare(ut putant)remedium ægrè parientibus, ſi tellurem non attigerit. Ineptè autem tophum appellat, ſi de noſtra loquatur pila. Ille ſiquidem inter lapides numeratur foraminulentos : hæc uerò pila ex pilis compacta, nihil habet uel lapideũ, uel arenoſum,uel foraminulentum: ſed eſt circũquaque ſpiſsiſsima,& ſolidiſsima.

Valer. Max. lib.1.cap.8. Nec minus admirabile Ariſtomenis Meſſenij cor, quod Atheniẽſes ob eximiam calliditatem exectum pilis refertum inuenerunt, cum eum aliquoties captum,& aſtutia elapſum cepiſſent.

Cap.9. Aciem ſcalpelli chalibeã per uenas tortuoſas aſcendiſſe,non mihi fit ueriſimile. Rerũ adhæc miracula alia huc facientia Alexáderl deſcribit lib.tertio Anatom.in hęc uerba: Acies ſcalpelli fracta', dum uenam imprudens chirurgus cuidá incautè ſecaret,meatus penetrauit diuerſos, poſtque aurem conſtitit,ubi continuis ferè punctionibus ſentiebatur: qua moleſtia ſæpe à nobis leuari uoluit. Supra fidem eſt, quod ipſi cum in Creta eſſemus, uidimus. Ruſticus in quodam tumultu ſeditioſo ſagitta circa dorſum impacta uulneratus fuit: euulſa ſagitta, ferrum in thorace relinquebatur. ac uulnus, perquiſita fruſtra † cuſpide ferrea,chirurgus ſanauit. at poſt biennium per inferna ea excidit : quæ miraculi gratia,bar-

† Cuſpis ferrea in thorace relicta, quæ iuxta aluũ poſt biẽnium excidit.

tia, barbatæ figuræ duorum digitorum latitudinis o-
ſtentabatur. Secundum enim diaphragma prius mu-
crone penetrauit, ubi pars carnoſior eſt: deinde ſe-
cundum inteſtina delapſa, iuxta aluum ſenſim podi-
cem ſecuit, uiamque ſibi ad exitum fecit ſemiexeſa:
quadere magna medicorum fuit concertatio. Idem
libro 2. Anat. Qui uenarum meſenteriacarum orificia *Cap 9.*
inter inteſtina ampliora putant in uiuente; quę in ca-
dauere deliteſcant, longè decipiuntur: arbitrantur e-
nim, ciborum fruſta per eaſdem fibras tenuiſsimas at-
trahi poſſe: putantque, uirginem ætate noſtra Vene- *Acus deglu-*
tita, cum ſa-
lio extracta.
tijs, dum hæc conderemus, quæ crinalem acum qua-
tuor digitorum longitudine, quam inter dentes dor-
mitura continebat, incauteque in ſomno deglutierat;
per urinam poſt menſes decem maximis emiſiſſe cru-
ciatibus: quoniam in ueſica collectis uiſcoſis humo-
ribus, lapis circum acum coaluerat, gallinacei oui ma
gnitudine: & à uenis meſenteriacis acum prius hau-
ſtam fuiſſe contendunt. Obiter hic adijciam, acus il-
lius per urinam redditæ exemplum plurimos diſſe-
ctionis ignaros commouiſſe, qui eam per uenas meſe
raicas à ſtomacho ad iecur, ac per uenam maiorem
ad renum anguſtias, inde ad ueſicam penetraſſe, falſò
arbitrantur, ora fibrarum in uiuentibus patentiora
eſſe ad acum ſuſcipiendam putantes: acus enim ſua
acie paulatim multoque tempore per inteſtina pene-
trauit (ſiquidem uiam ſibi facit, quod à natura pro-
pellitur) hinc per ueſicam qua parte carnoſa eſt, inde
per urinarium meatum excerni potuit. Ad eundem
cenſeatur modũ, de ſagittæ ferrea cuſpide, quæ bien-
tium naturæ ductu commodas ſecuit partes: quod
& alijs mirabilibus facilè comprobauero exemplis.

A' dæmoniacis ſæpe falli medicos doctiſſimos.

Cap. XVII.

ILlis porrò dæmonis actionibus ſæpius uel peritiſsimos,& in artis operibus exercitatiſsimos medicos circumueniri deprehendimus. Exemplum erit memorabile,quòd haud ita pridem,cum melancholia puellam uiginti annorum affici iudicaret clariſsimus medicus,noctesque ea inſomnes circiter undecim tranſegiſſet,hic ex arte pilulas de cynogloſſa ſomnum conciliaturas offerret: quarũ una deuorata, digito alterũ ægrota occludens oculum: Vide, inquit, quàm nunc dormiam. Mox,à dæmone eá obſidione ſubiugatá,nec perperá,aſſerit medicus: à quo ſe irrideri animaduertit. Cum uerò hinc hominũ cogitatus dæmoniũ ſpicere arbitraretur,q; nulli ſe eas ad ſomnum exhibiturũ pilulas aperuiſſet (id quod tamen ſatanæ puellá obſidenti innotuiſſe,docuit ironica illa de ſomno ex pilula exigua deglutita generato,obiectio) inquam ego: Medicum ad obſeſſæ curationem accitum fuiſſe nouerat dæmon: quare omni eius inſtituto curandi hanc modo,& medicamentorũ pręparatione uigiláter obſeruata, ut ſpiritus eſt, eas ſomno ꝓuocando deſtinatas fuiſſe pilulas,ex ratione naturali ꝓmptè intellexit:quo nomine captata occaſione, medicũ illudere,ridereq;,illi non fuit difficile. Nec hominũ cogitationes nouiſſe dæmonẽ,tradit quoq; Auguſtinus. In ea etiá puella,horrenda conuulſionũ atrociũ facies,crepitantibus quoq; iuncturarũ compagib. aliquando conſpiciebatur. Ad aquæ luſtralis aſperſionem mirè etiam uidebatur exhorreſcere. Hunc ſucum quum aliàs detegere conaretur Melanchthon, dæmoniacum acceſsit,quem luſtratis aquæ aſperſione mirandum in modum exerceri exagitariq; intellexerat,aquam uerò ſimplicẽ ſub pallio clàm contulit. Iniecta itaque à quodam luſtrali aqua,ſuos cruciatus confeſtim

Puella à dæmone obſeſſa.

Medicus irridetur à dæmoniaca.

Cogitationes hominũ ignorat dæmon.

De diſſinit. eccleſ. dogmat.

confestim mirè ostendit dæmonium. Hinc ex sua pura aqua eundem aspersit Melâchthon, cuius iniectione non minus affici uidebatur energumenus. Proinde is se diabolũ fefelliſſe aliquando narrare solet, qui antea ipsius actiones, & cuius esset animi, minus obseruarat.

Recenset Langius historiam de quadam muliere, quæ, cum Bononiæ rei medicæ operam ille nauaret, circa pudenda ulcere sanioso, meliceride scilicet, laborabat: simulatq; uerò spem consolidationis maximam læto chirurgo ostentaret, tum repentè nouus ἰχὼρ, humor melli simillimus ubertim erumpebat, donec dæmon, quo obsidebatur, deprecationibus diuinis expelleretur: tum eadem nocte, nullo relicto cicatricis uestigio, ulcus sua sponte consolidabatur. *Lib. 1. Epist. medic. epist. 38.*

In hac muliere, quam obsidione constrinxerat dæmon, sua ipsum ostentasse ludibria, & ulceris illius speciem, certum est: atq; allato illitoq; humore melli simillimo, chirurgi oculos fascino delusisse, ut hic ex ulcere ἰχῶρα promanasse crediderit: quem à dæmone inuectum fuisse in ulceris consolidati uestigium, uel in ulcus phantasticum, ipsa momento peracta dæmonij secessu testatur curatio.

Narrat præterea insignis philosophus & medicus Ioannes Fernelius, quòd quum non ita dudum quidam per æstus nocte uehementer sitiret, è somno surgens, potu non inuento, obuium malum fortè prehendit: id mandens, fauces sibi quasi manu præcludi strangulariq́ue sensit: simulq́ue à subeunte dæmone iam obsessus, uisus est in tenebris uidere se à prægrandi nigerrimoq́ue cane uorari! quæ postea, restitutus integra mente, ordine recensuit. Hunc non pauci ex pulsu, ex calore & scabricie linguæ febricitare, ex uigiliis & mentis perturbatione simpliciter delirare iudicabant. Alios eiusdẽ ordinis uiros doctissimos nou- *De abditis rerũ causis l. 2. A multis ejus quidã facinus dæmoniacum.*

qui eas ſymptomatum laruas conſpicati, aliorumque relatui fidentes, uenenum morbi cauſam eſſe cenſuerint, fruſtraque propinarent antidota, & cauteria imprimerent.

Equeſtris ordinis quidam demoniacus.

Tradit adhæc Fernelius, iuuenem alium equeſtris familiæ, paucis antè annis, corporis concuſsione, & quaſi conuulſione ex temporũ interuallis laboraſſe, qua nunc ſolum ſiniſtrum brachium, nunc dextrum, interdũ etiá digitum unicũ, aliàs crus alterũ, aliàs utrumq; aliàs corporis truncũ tanta celeritate exagitaret, ut uix à miniſtris quatuor decumbẽs cohiberetur. Caput aũt inconcuſſum iacebat, lingua & locutio *libera*, mens ſana, oẽsq; ſenſus integri, uel in cõuulſionis ferocia. Decies ut minimũ quotidie corripiebatur: in interuallis ſanus, ſed labore cõfractus. Vera epilepſia iudicari poterat, ſi mentis ſenſuũq; læſio acceſſiſſet. Peritiſsimi quiq; adhibiti medici, conuulſionẽ epilepſiæ finitimá à maligno uene natoq; uapore, ſpinæ dorſi impacto cenſuerũt: è quo uapor in eos neruos emanaret, q à ſpina in artus quoquo uerſum, non aũt in cerebrũ diſſominátur. Hæc credita cauſa ut ſum moueretur, clyſteres imperátur frequẽtes, purgationes generis ois & ualidæ, cucurbitulæ infiguntur neruorũ initijs, fotus, unctiones, emplaſtra primùm quæ diſcuterẽt, dein quę roborarẽt, uenenatamq; maligni tatẽ obtererẽt. His parũ ꝓficientib. ſudores ꝓliciuntur balneis, æſtuarijs, & Guaiacinæ hebeni decocto: quæ nihilo magis ꝓfuerũt, quoniá oẽs longè aberamus à cognitione ueri. Nam mẽſe tertio primùm deprehenſus dęmon quidá totius mali author, uoce inſuetisq; uerbis ac ſententijs tum Latinis tum Græcis (quanquá ignarus linguæ Gręcæ laborãs eſſet) ſe ꝓdens. Is multa medicorũ ſecreta detegebat, ridens, q eos magno periculo circumueniſſet, quodque irritis pharmacis corpus hoc penè iugulaſſent. Quoties laboran-

borantem pater inuiſebat, is procul à conſpectu in-
clamabat, Appellentem hunc arcete, & ab ingreſsio-
ne propulſate, aut torquẽ è ceruice detrahite. ex hoc
enim, ut Gallorum torquatis equitibus in more eſt,
diui Michaelis imago propendebat. Ad hanc Ferne-
lij narrationem, uelut parentheſi interiecta, reſpon-
deo: hũc dæmonem ſe Michaelis imaginem uſque a-
deò uereri ſimulaſſe, ut aſtantes falleret euidentius:
quaſi uerò hic ullius exhorreſcat ſimulachrum, qui
ne quidem ipſum Chriſtum, expreſſam Dei imagi-
nem timuit, quem aggredi, aſſumere atque tentare au
ſus eſt: Paulum, uas electionis, colaphis cædere: Io-
bum iuſtum affligere: Euam in innocentia conſtitu-
tam, ua fro affatu fallere. Interrogatus hic (proſequi-
tur ita Fernelius) quis eſſet, aut quo modo & qua hęc
poteſtate moliretur? dixit, multa intus eſſe domici-
lia, in quibus ſe recondit, & in quiete ad alios commi
grare: ſe in hoc corpus iniectum à quodam cuius no
men non efferret: à pedibus ingreſſum in Regia, & à
pedibus egreſſurum, cum præſtitutus dies aduen-
turit.

D. Michaelis imaginem ſe formidare ſimulat dæmonium.

Matt. 4. Mar. 1. Luc. 4. 2. Cor. 12. Iob. 1. 2. Gen. 3.

Confutatio illius, quòd ſe in corpus à quodam iniectum proximè dixerit diabolus, idq; prorſus à nemine fieri poſſe. Cap. XVIII.

HÆc (mea quidem ſententia) mendacij parẽs
fingit, libenterque fatetur, non coactè: licet ce
remonijs & execrationibus ſe compelli ſimulet, ut a-
lios ludat, à Deo auocet, ſiniſtram de innocente opi-
nionem inijciat, quo authorem iniecti dæmonis mox
credant hunc de quo illis uolitet ſuſpicio peruerſa:
ita rerum ſuarum ſategiſſe arbitratur, ſi hac quoq; ra-
tione hominum diuellat animos, cædesque ſtruat.
Enimuerò ut ne dæmoni quidem licitum eſt, corpo-

Dæmones ne pro alicuius imprecando potẽtia immittere.

ra aut hominum aut beſtiarum ingredi pro ſua libidine aut arbitrio: ſic nulli uetulæ, nulli obſtetrici (quæ corrupta multorum eſt opinio) nec ulli homini, quantumuis maligno aut ſcelerato diaboli mancipio, conceſſum eſt, corporibus dæmonas imprecando immittere. aliàs ſatanæ potentiam exuperaret hominis uirtus maligna, ſi homo pro corrupta ſua uoluntate hîc poſſet, quod dæmoni denegatum ſcimus: quum hunc nihil omnino aut intus aut extra poſſe, citra peculiarẽ Dei aſſenſum, ex Sacrarum literarum traditione manifeſtum ſit: quo ſuffragante, in procinctu ſtat ſpiritus ille nequam, opinione celerius corpus uel ingrediens, ual collidens. Hæc unica eſt eius uoluntas, ſpes & expectatio: Dei nutum obſeruat, & calculum expetit, non uerò malicioſam ullius hominis imprecationem. quæ ſi tantillum haberet momenti, uix homo in rerum natura ſupereſſet, qui non uel dæmonũ myriadib. infarciretur, uel ab ijs auferretur, uel peſte tolleretur, uel lue Gallica, aut Iobis ulceribus fœdiſſimis conſpurcatus lugeret: ita domos, cõpita, uicos & urbes, his diris & imprecationib. perſonare ubilibet audias, ut nec parentes liberis, nec liberi parentibus parcant, imò ſeipſos leui de cauſa pleriq; deuoueant horribiliter, ſitq; eiuſmodi execrabilis ſalutatio coniugi à marito plerunq; etiã hora matutina expectãda, & ediuerſò. Sæpenumero ira perciti nonnulli, uſqueadeò his aſſueſcũt uotis, ut in habitũ ea degenerẽt: & pro decoro tandẽ habeatur, atq; orationis lenocinio, ſi in familiari colloquio, uel amica ſalutatione, uel riſu iucũdo, horrẽdæ eiuſmodi cõcrepent uoces: quas tamẽ nullũ ſortiri effectũ in aliũ, palàm cernimus: tantum maledici hominis, olim rationẽ reddituri, niſi pœnitudine conuertatur, lædunt animam. Atqui potius, ſi quid imprecationes ualere quis urgeat, omnibus erit indubitatè eterna ſalus expectanda: cum nemo ſit,

Malum imprecandi cõſuetudo uulgatum.

cui

cui non aliquis ſalutem precetur perpetuam: quæ precatio ex Dei uoluntate fit, quemadmodum ex ſatanæ impulſu illa maligna. Si quandoque ex malicioſa parentum in filios imprecatione ſiniſter aliquis euẽtus ſit uiſus, nihil contra nos facit, ob peculiarem ingenitamque parentum cum filijs ſympathiam, cuius nomine exemplum quandoque horrendum proponere ſolet Deus. Quamobrem Plato quoque, nihil parentis imprecatione filijs cenſet periculoſius. Contrà uerò accidit pijs: quemadmodum in Iacobo, Iſaaco, eiuſq; liberis, item Tobia & eius filio apparuit.

Lib. 7. de Leg.

Gen. 27. 49. Tob. 5.

Dæmoniacarum imprecationum punitarum exempla. Cap. XIX.

SPectacula interim non uulgaria ſubinde oculis noſtris à Deo proponuntur, ut ijs territi, inueteratam malè imprecãdi, uel etiam temerè iurandi, & ſæpe falſo, conſuetudinẽ declinaremus. Sic fertur, militarẽ peditem ante paucos annos iter per Marchã feciſſe: ac nũmoſos loculos cuidã ſuæ hoſpitæ, apud quã decubuit ægrotus, cuſtodiendos tradidiſſe. Poſt dies paucos reſtitutus, pecuniam repoſcit ab hoſpita quę iam cũ marito eã eſſe retinendã ſtatuerat. Se itaq; eã habere negat, iniuriarũ alterũ accuſans. Iratus pedes, hoſpitã uiciſsim infidelitatis inſimulat. Quo audito, cõiugẽ purgat hoſpes, peditẽq; ex ędibus deturbat. Hic rei indignitate permotus, extractũ enſem in oſtiũ infligit incõſideratè. Vim ſuę domui fieri ab hoc homine, proclamat hoſpes. Quare à magiſtratu in carcerẽ cõijcitur: agitaturq; ſentẽtia, ob illatã uim, illum gladio feriendũ. Iã extremus dies iudicialis prę foribus erat, ipſiq; captiuo moriẽdũ eſſe, in carcere nũciat dæmon: at ſi ſe ipſi dedere uellet, ut nihil ſit periculi, ſe facturũ pollicetur. In innocentia ſe mori malle, reſpondet captiuus, quàm ea ratione liberari. Propoſita de-

nuò periculi immenſitate, ubi ſe aerem uerberare, & nihil proficere animaduertit dæmon, gratis ſuam illi defert operam, qua apud aduerſarios uindicaretur: conſulitque, Quando iudicio ſiſtêris, tuam in cauſa forenſi prætendes inſcitiam, præſertim in dicendo: eapropter tibi patronum, quem aduocatum dicunt, concedi orabis: atque me non procul ſtante pileo cyaneo plumis inſignito, poſtulabis cauſæ defenſorem. Annuit captiuus, qui poſtridie in iudicium productus, cognita magiſtratus accuſatione & inſtituto, rogat ſibi in extrema illa neceſsitate permitti patronũ: qui conceditur. Multa diſputat hic doctor Iuris uerſutiſsimus, & argutè defendit, falsò accuſatum eſſe & condemnari peditem: hoſpitem enim illi pecunia ſpoliato uim intuliſſe, oſtendit: rem omnem ordine quo geſta eſt, & ubi ſepoſita conſeruaretur pecunia, aperiens. Hoſpite uerò audacius inficiante, & ſe diabolo deuouente, imprecanteque aliquoties, ut ab eo ſuſtolleretur, ſi pecuniam haberet: deſtitit tandem à defenſione cauſæ LL, doctor pileolo cyaneo ornatus, ac hoſpitem abreptum per forum in aerem auehit, ut ubi manſerit, nemo cognouerit unquam.

A diabolo aufertur hoſpes ob imprecationem maliciosam.

A dæmone uehitur femina, ob nefaria iuramenta.

Anno milleſimo quingenteſimo quinquageſimo primo, in Megalopolicis finibus, non procul à Vuildſtadia, in Pentecoſtes ferijs, plebem cereuiſiæ poculis indulſiſſe ſcribitur: cui mulier intererat, quæ ſæpenumero diabolum ſuis immiſcebat iuramentis. qui, ſpectantibus omnibus, eam per oſtium in aerem altius ſuſtulit. Reliqui perterriti inſequuntur, uiſum quò deduceretur femina: cernuntque eam extra pagum in aere aliquandiu pendulam, inde redditam in agro præcipitem compererunt mortuam.

Teſtes

Teſtes carmine non adimi, & concubitu impotentiam etiam à dæmone modo naturali inuehi. Cap. XX.

ILlorum inſuper ſenſus à dæmone obtundi, & oculorum aciem perſtringi cenſeo, qui carmine ſibi teſticulos totaque pudenda auferri exiſtimant: quibus quum aliquandiu orbati uideantur, in integrum poſtea reſtituuntur. Hic ſatanæ potentia & arte nerui teſtium pudendorumque ad ſuam conuelluntur originem, quemadmodum plerunque in deploratis morbis uidemus fieri, maleque notę argumentum dicit eſſe Hippocrates: Teſticuli pudendaque retracta, uehementes dolores atque lethale periculum ſignificant. Intermoritur enim facultas uitalis, & nerui uerſus originem retrahuntur. In dæmonis uerò operibus minimè illud uitæ naufragium hic pertimeſcendum: nec naturalis ea ſubeſt cauſa. ille etenim ad tempus faſcino obiecto deludit, uel doloſa neruorum retractione fallit. Ita fit, quòd poſtea, ubi ad uetita conſilia tales adegerit, impietatisque reos effecerit, libenter ab opere deſiſtat, coactus minimè: licet ſe compelli ſimulet, ut ſuperſtitionem qualemcunq; confirmet, alios que arctius irretiat. Si enim hæc membra uerè adempta fuêre, quando hoc factum eſt, & quibus medijs? num citra ſanguinis effuſionem, partium læſionem & uulnerationem, omni adempto ſenſu id fieri potuit, & uel momento ſanari? Et ſi hoc quoque, licet ἀδύνατον, demus: unde quæſo contigit reſtitutio, ſi prorſus ea à corpore auulſa, & proinde alimento & uitali fomite deſtituta, tanto tempore mortua, putredinique obnoxia fuêre? Num ſatanæ eſt, & angelorum eius, noua creare: aut ablatis omnino partibus uitali uirtute deſtitutis, redintegrare pro ſuo arbitrio uitam, ac ueluti colla eas agglutinare, aut

Clem. lib. 6. Recog.

Teſtes carmine no adimi.

Lib. 2. 10. Præſag.

ſua potentia genuino affigere loco: quemadmodum
Luce 22. à Chriſto aurem Malchi, à Petro abſciſſam, indubitanter credimus reſtitutam? Minimè gentium. Antea auditum eſt, nihil planè dæmonem poſſe condere: explicatumque, quid illi ἀμίμητον, uel inimitabile.

Teſtes monacho ſano uolitiq; execti.

Cæterùm uerè, non profectò imaginariè auferebantur teſtes, anno milleſimo quingenteſimo quinquageſimotertio in Iunio, cuidam monacho Hermanno Vuolfratgen Euerfeldenſi, cuſtodi templi in monaſterio Cruciferorum Duſeldorpij. Hic ubi ſocietatis actionisq; Venereæ cum muliere nupta inſimularetur à monachis, qui ea quoq; frui dicebantur, & hinc ſententiam ex actione aduerſus ſe inſtituēda coram Generali, uelut carnificinam grauiter timeret, morbum fingit, nimirū rupturam in umbilico. Quocirca accitur M. Engelbertus Holter Euerfoldenſis, illuſtriſsimi noſtri Principis chirurgus, malū hoc curaturus. Huic, detecto figmento, animi morbū inſinuat Hermannus, meditaturq; quib. rationibus collegarū manus pœnamq; euitare poſsit. Hinc conuenitur, ut Priori à chirurgo perſuaderetur, rupturā illā non poſſe reſtitui, niſi ægrotus apud ſe Euerfeldi aliquandiu decumberet, ac interea temporis uterq; illi teſtis execaretur: ut ſe in iuuentute fuiſſe caſtratum, & propterea impotentem, falſoque accuſari, quandocunq; eo nomine iudicio coram generali ſiſteretur, conuinceret. Inducitur Prior ab Engelberto, ut ſecū ille tranſigat de mercede duodecim modiorum uulgarium ſecalis, poſt umbilici rupti (ut Priori perſuaſum fuerat) curationem ſoluenda, Inde Hermanno bene ualenti utrunque teſtem illæſum clàm domi execuit Engelbertus, ſoluiturque ex pacto ſecale. Facinus hoc non ſemel cum iactantia narrari à chirurgo audiui, ſed flagello certè dignum. Excuſſa tandem quoque euculla

poſt

poſt annos aliquot, dux tadhuc uxorẽ hic monachus, quæ poſtea eum reliquit.

Adhæc, quòd incantamẽtis quidam uinciri putentur, ut concubitus omnino impotentes, quaſi euirati, reddantur: hoc naturali occaſione uarijs de cauſis uſuuenire poteſt, uitiatis, impeditisúe uel natura, uel ex accidente congreſſus organis, quæ etiam propinato pharmaco labefactari queunt. Vnde legem de frigidis & maleficiatis, & ad libidinis uſum ineptis, tulerunt Theologi. Propterea non ſemper erit incantationi imputandum illud uitium, nec ſtatim ſuſpicione aggrauandus inſons. A dæmone tamen ut quidẽ genituræ inſtrumẽta poſſe cõcubitui inidonea reddi, fateor: ita quoq; ſpurciſsimæ anus maligna uolũtate & inſulſa imprecatione id effici, cõſtanter nego: quan quã illa, iniqua à dæmone perſuaſione inducta, ſecus aliquãdo credat. Eodẽ authore, aliàs cũ certa femina cõgreſſus, ſæpe eidẽ homini permitti, relictis eius organis liberis, poteſt: aliàs cũ altera uiciſsim præpeditis uenereæ actionis inſtrumẽtis inhiberi, ubi nullo alterius adminiculo illi opus eſt. Sic in Italia, & cũprimis Romæ, uiros ſe quoq; impotẽtes reddere arbitrãtur nobiliſsima ac eadẽ putidiſsima ſcorta, ſi anterius ſubligaculi ligamẽ furtiuè alicui ſubtractũ colligẽt: eo etiãreddito, ab ea impotẽtia ſe rurſus eundẽ liberare autumant. Idẽ de lupi uirga in alicuius nomine ligata uel ſoluta creditur. Si quis itẽ maleuolus, cubiculi in quo ſpõſus cũ ſua ſponſa decũbit, oſtiũ ſolũ pulſet, inclametq; infigẽs ianuæ cultrũ: ſi ille reſpõdet, tũ abrupta cultri cuſpide, atq; in ligno relicta, is qui adornat maleficiũ, diſcedat tacitus, ſpõſum ea nocte nihil poſſe in re uenerea fertur. At nugæ ſunt. Quidam narrat, quendã cõterraneũ ſuũ, uirum nobilẽ, iuraſſe ligatum ſe feciſſe, ne cũ mulieribus cõgrederetur: ac reſtitutũ dexteritate quadam, qua hic alterius perſuaſionẽ confirma-

Impotentia concubitus quomodo efficiatur poteſt.

Decretal. Greg. 9. tit. 15.

firmabat, adducens ei librum Cleopatræ, quem de feminarum informanda ſpecioſitate fecerat: legentque locum, ubi eo modo ligati corpus totum inungi iubet coruino felle, mixto cum ſeſamelæo, & ita iuuari. Hoc audito confiſus ille Libri uerbis, id fecit, citoque augmentato libidinis æſtu reſtitutus eſt. Quemadmodum impia credulitate quis læditur: ſic & leuari eadem, credibile eſt, uſuq; obſeruatur.

De ludicro incuborum & ſuccuborum cum hominibus cõgreſſu, prolixè ſuperiori Libro, ubi ſagarum diſcutiuntur ponderanturque actus, egiſſe mihi uideor.

De ligaturis uarijs. Cap. XXI.

Ligaturæ uariæ.

HIc leuiter uelut in Catalogũ reducantur multiplicis ligationis deliria: quemadmodum ligatio in amorem uel in odium, in ægritudines & ſanitates, & ſimilia: item ligatio furum & latronũ, ut in aliquo loco furari non poſsint: ligatio mercatorum, ut in aliquo loco emere uel uendere nequeant: ligatio exercitus, qui limites aliquos tranſgredi prohibeatur: ligatio nauium, ut nulla ui uentorum, etiam infinitis uelis uento obuerſis, portum egredi ualeãt: item ligatio molendini, ut nullo impetu uolui poſsit: ligatio ciſternæ uel fontis, qua aquæ extractio inhibetur: ligatio agri, ne progerminet: ligatio alicuius loci, ne quid in eo poſsit extrui: ligatio ignis, ut in aliquo loco accendi ne queat, nec aliquid combuſtibile admoto etiam igne uehementiſsimo ardeat: item ligatio fulgurum & tempeſtatum, ne noceant: ligatio canum, qua uetatur latratus: ligatio auium & ferarũ, qua uolatus uel fuga præpediuntur: atque id genus reliqua, fidem profectò exuperantia, quæ partim ficta ſunt: partim, ſi euentus eiuſmodi ſpectentur, non impijs imputandi hi erunt ligationibus, ſed ad cauſas

Vide lib. 4. cap. 17.

ſas naturales, impiam credulitatem, dæmonis colluſionem, uel ad occultam Dei uoluntatem referendi.

Cum aliàs in Gallicano Lucenſium ſub Apennino uerſaretur cum amico D. Solenander, de uia audiebantur acclamationes ruſtici, uulpem uoce perſequentis: ubi illi ſuſpicerent, ecce ad montis latus aſcendit ocyſsimè uulpes gallina præpingui onerata. *Ibi* Solenandri comes, Quid, inquit, auferam illi prędam? ac mox uerſo non admodum prægrandi lapide, fortè in uia obuio, uulpem firmat, quæ depoſito onere ſubſtitit. Accurrit ille, fugienteque uulpe, prædam aufert. Deinde ſolâ lapidis uerſione ſe id effeciſſe narrat, quem ablata præda ſemper ponderoſiorem eſſe oporteret: uidebatur tamen in ipſa lapidis euerſione aliquot immurmurare uerba. Cum redirent in Gallicanum, ruſticus cui erepta erat gallina, eam repetit. alter reddere recuſat. uocatur inde in ius, & ablatæ gallinæ accuſatur: qui id quidem non inficiatur, ſed ſe eam optimo ſortitum eſſe iure, quippe è uulpis faucibus ereptam, defendit. Tandem uentilata aliquandiu cauſa, ſententiam pronunciat iudex, ut gallinam ſimul coquerent, eaque unanimes cum aliquot bonis amicis fruerentur. Ioânes Sohetius Eburo lepidi ingenj medicus, quum aliàs diſputaretur de ligationibus, narrabat ſe aliquoties obſeruaſſe à matre, quando ſub intempeſtam noctem non redirent ad præſepia boues, nec errabunda iumenta inuenirentur, matrem tùm arreptâ ſecurim obuiam uel quoduis aliud ferramentum proieciſſe per feneſtras, addendo, Ecce pignus pro his aut illis: nam hac ratione, illa à lupis aut id genus feris illæſa ſupereſſe credebat. Quibus annumeretur conſcripta ab Olao hiſtoria magi Gilberti nomine, apud Oſtrogothos, ut immobilis maneret, ligati in ſpecu à præceptore Catillo, cui ille inſultare ſoleto

Lib. 3. hiſt. Sept. cap. 20 Ligatus in ſpecu Gilbertus.

Porrò

Porrò uariarum eiuſmodi ligationum opinio perficitur per maleficia, collyria, unguenta, potiones ſeu philtra, certas deſignatas materies: per alligationes, ſuſpenſiones: per ſortes item imaginationes, & animi exceſſus: per imagines, characteres, annulos, lumina, ſonos, numeros: per imprecationes, inuocationes, coniurationes, ſacrificia, conſecrationes, uota, nomina, uerba, perque uaria obſeruationum & ſuperſtitionum deliramenta.

His autem nugis commiſcere ſolent, ſi quæ ex Sacris literis inſtituto accommodari poſsint. quemadmodum in ſerpentum adiuratione, maledictionem
Gen.3. ſerpentis in paradiſo terreſtri commemorant: *item*
Num.21. ſerpentis erectionem in deſerto, aptè admodum, ſi dijs placet: inſuper uerſum illum, Super aſpidem &
Pſal.90. baſiliſcum ambulabis, &c. Superſtitio etiam hic plurimum ualet, translato ritu aliquo Sacramentali ad id quod uincire uel impedire ſtatuunt. Se quoque ligari ſimulant dæmones: at certè non alijs uinculis, quàm quæ ipſi tradiderunt, mendacijs ſcilicet, ſacrilegijs, adeoque uanis ac obſcœnis rebus, ut eas referri pudor ſit.

Homines ullius rei potentia in beſtias transformari nequire. Explicatio fabularum de Vlyſſis & Diomedis ſocijs, atque Arcadibus tranſmutatis. Cap. XXII.

In beſtias nõ transformari homines maleficio.

PLeroſque etiam ſagarum maleficio in beſtias conuerti, uoluit credula ſuperſtitioſaque uetuſtas. Sic quoque Demarchum commemorat Plinius, deguſtatis pueri immolati in ſacrificio extis, in lupum ſe conuertiſſe (meritò uorax dicatur lupus, qui hominis exta uorat) & Circe poculo ſocios Vlyſſis in illo errore diuturno fertur mutaſſe in feras, ut eſt apud Virgilium:

Quos

Quos hominum ex facie dea ſæua potentibus herbis
Induerat Circe in uulnus & terga ferarum.

Item Eclog. 8.

Has herbas, atq; hæc Ponto mihi lecta uenena,
Ipſa dedit Mœris: naſcuntur plurima Ponto.
His ego ſæpe lupum fieri, & ſe condere ſyluis
Mœrim, ſæpe animas imis excire ſepulchris,
Atq; ſatas alió uidi traducere meſſes.

Huc facit Boetij carmen

Libro 4. de Conſol. phil.

Vela Naricij ducis,
Et uagas pelago rates,
Eurus appulit inſulæ:
Pulchra qua reſidens dea,
Solis edita ſemine,
Miſcet hoſpitibus nouis
Tacta carmine pocula.
Quos ut in uarios modos
Vertit herbipotens manus,
Hunc apri facies tegit,
Ille Marmaricus leo
Dente creſcit & unguibus:
Hic lupis nuper additus,
Flere dum parat, ululat:
Ille tigris ut Indica,
Tecta mitis obambulat.
Sed licet uarijs malis
Numen Arcadis alitis,
Obſitum miſerans ducem
Peſte ſoluerit hoſpitis:
Iam tamen mala remiges
Ore pocula traxerant,
Iam ſues Cerealia
Glande pabula uerterant,
Et nihil manet integrum
Voce & corpore perditis.

Sola mens ſtabilis, ſuperi
Monſtra quæ patitur, gemit.
O leuem nimium manum,
Nec potentia gramina,
Membra quæ ualeant, licet
Corda uertere non ualent.
Intus eſt hominum uigor
Arte conditus abdita.
Hæc uenena potentius
Detrahunt hominem ſibi,
Dira quæ penitus meant,
Nec nocentia corpori,
Mentis uulnere ſæuiunt.

In dialog. de Aſino. Hiſce figmentis, & Apuleij in aſinum uerſi fabulæ, aſcribatur Luciani metamorphoſis: qui in Theſſaliam profectus, ut magicas artes diſceret, in hoſpitiũ fortè diuertit, ubi mulier ſe unguento illinens, in coruum mutabatur. Lucianus eodem linimento ſe uolens inungere, in aliud errore incidit, quo unctus uertitur in aſinum. Inductus autem in theatrum uarijs conſperſum herbis, ex ancillæ inſtitutione per roſarum eſum reſtituitur.

Herbis & uenenis non ſunt uires attribuẽdæ, quæ nec ad manifeſtas qualitates, nec ad totam illarũ ſubſtantiam referuntur. his uerò rationibus homines ab illis non transformari in beſtias, notum eſt: carminibus itaque eam imprimi illis efficaciam, ſequi-

De Ciu. Dei lib. 18. cap. 18. tur. Auguſtini hic audiatur ſententia: Si dixerimus ea non eſſe credenda, inquit, non deſunt etiam nunc qui eiuſmodi quædam uel certiſsima audiſſe, uel etiã expertos ſe eſſe aſſeuerent. Nam & nos cum eſſemus in Italia, audiebamus talia de quadam regione illarũ partium, ubi mulieres ſtabularias his malis artibus imbutas, in caſeo dare ſolere dicebant, quibus uellẽt ſeu poſſent uiatoribus, unde in iumenta ilicò uerterentur,

rentur, & neceſſaria quæque portarent: poſtque perfuncta opera, iterum ad ſe redirent: nec tamen in eis mentem fieri beſtialem, ſed rationalem humanamque ſeruari: ſicut Apuleius in libris quos Aurei aſini titulo inſcripſit, ſibijpſi accidiſſe; ut ueneno accepto, humano animo permanente, aſinus fieret, aut *indicauit*, aut finxit. Hæc uel falſa ſunt: uel tam inuſitata, ut meritò non credantur. Et libro de Spiritu & anima: Dicit humana opinio, quòd quadam arte mulierum & poteſtate dæmonum homines cõuerti poſſint in lupos & iumẽta, & quęque neceſſaria portare, & poſt peracta opera iterum ad ſe rẽdire, nec fieri in eis mentem beſtialem, ſed rationalem humanamque ſeruari. Hoc ſic intelligendũ eſt, quoniá dęmones naturas non creant: ſed tale aliquid facere poſſunt, ut uideantur eſſe quod non ſunt. Deinde proximo etiam capite de Ciuitate Dei citato ſubiungit: Non itaq; ſolum animum, ſed nec corpus quidem ulla ratione crediderim dæmonũ arte uel poteſtate in mẽbra uel lineamenta beſtialia ueraciter poſſe conuerti: ſed phãtaſticum hominis (quod etiam cogitando, ſiue etiam ſomniando per rerum innumerabilium genera uariatur, & quum corpus non ſit, corporum tamen ſimiles mira celeritate formas capit, ſopitis aut oppreſsis corporeis hominis ſenſibus) ad aliorum ſenſum neſcio quo ineffabili modo figura corporea poſſe perduci, ita ut corpora ipſa hominũ alicubi iaceant, uiuẽtia quidem, ſed multo grauius atq; uehementius quàm ſomno ſuis ſenſibus obſeratis. Phantaſticum autem illud ueluti corporatum, in alicuius animalis effigie appareat, ſenſibus alienis, talisque etiam ſibi homo eſſe uideatur, ſicut talis ſibi uideri poſſet in ſomnis, & portare onera: quæ onera ſi uera ſunt corpora, portantur à dæmonibus, ut illudatur hominibus, partim uera onerum corpora, partim iumentorũ falſa cernẽtibus.

Lib. 3. & 4. ubi ſe à Fotide maga in aſinam uerſum, & quid tum egerit, deſcribit: ut mera ſunt nugæ, ut etiam quæ in reliquis illis legũtur libris tales.

Lib. 18. cap. 18. & lib. de Spiritu & anim. cap. 16.

Præſtantij pater in longo altoq; ſomno ſe equum putabat factum.

Nam quidam nomine Præſtantius, patri ſuo contigiſ ſe indicabat, ut uenenum illud per caſeum in domo ſua ſumeret, & iaceret in lecto ſuo quaſi dormiẽs, qui tamen nullo modo poterat excitari. Poſt aliquot autem dies eũ uelut euigilaſſe dicebat, & quaſi ſomnia narraſſe, quæ paſſus eſt: caballum ſe ſcilicet factum, annonam inter alia iuméta baiulaſſe militib. quę dicitur Retica, quoniam ad Retia deportabatur: quod ita ut narrauit, factũ fuiſſe compertũ eſt, quę tamẽ ei ſomnia ſua uidebãtur. Indicauit & alius, ſe domi ſuæ per noctẽ, antequã requieſceret, uidiſſe uenientem ad ſe quendã philoſophũ ſibi notiſsimũ, ſibiq; expoſuiſſe nõnulla Platonica, quæ antea rogatus exponere noluiſſet. Et quũ ab eodẽ philoſopho quæſitũ fuiſſet, cur in domo eius fecerit, quod in domo ſua petenti negauerat? Nõ feci, inquit, ſed me feciſſe ſomniaui. Ac per hoc alteri per imaginẽ phantaſticã exhibitum eſt uigilanti, quod alter uidit in ſomnis. Hæc ad nos non quibuſcunq;, qualibus credere putaremus indignũ, ſed eis referẽtibus peruenerunt, quos nobis non exiſtimaremus fuiſſe mentitos. Proinde quòd homines dicuntur, mandatumque eſt literis, à dijs, uel potius à dæmonibus Arcades in lupos ſolere cõuerti, & quod carminibus Circe ſocios mutauit Vlyſsis, ſecundum iſtum modum mihi uidetur fieri potuiſſe, quem dixi, ſi tamen factum eſt. Diomedeas autẽ uolucres, quandoquidem genus earum per ſucceſsionẽ propaginis durare perhibetur, nõ mutatis hominibus factas, ſed ſubtractis credo fuiſſe ſuppoſitas: ſicut ceruã pro Iphigenia, regis Agamẽnonis filia. Neque enim dæmonibus iudicio Dei permiſsis, huiuſmodi præſtigiæ difficiles eſſe poſſunt. Sed quia illa uirgo poſtea uiua reperta eſt, ſuppoſitum pro illa ceruam eſſe facilè cognitum eſt. Socij uerò Diomedis, quia nuſquam ſubitò comparuerunt, & poſtea nullo loco apparuerũt, perdenti-

dentibus eos ultoribus angelis malis: & pro eis aues occultè ex alijs locis, ubi est hoc genus auium, ad ea loca perductę sunt, ac repentè suppositæ, ideo credũtur esse conuersi. Quòd autem Diomedis in tẽplum aquam rostris afferunt & aspergunt, & quòd blandituntur Gręcigenis, atq; alienigenas persequuntur, mirandum non est fieri dæmonum instinctu, quorũ interest, id est, ad quos persuadere pertinet, deum factũ esse Diomedẽ, ad decipiẽdos homines, ut falsos deos cum ueri Dei iniuria multos colant: & hominibus mortuis qui nec quum uiuerent, uerè uixerunt, templis, altaribus, sacrificijs, sacerdotibus (quæ omnia quum recta sunt, non nisi uni Deo uiuo & uero debentur) inseruiant. Hactenus Augustinus.

Nisi uerò altius dormientem Præstantij patrẽ obseruassent, ipse omnino ratus fuisset & narrasset ea reuera à se gesta fuisse, quæ tantummodo per somnum cognouerat, atque ita ueritatis opinionem apud multos sortitus fuisset rumor falsus. Sed mera sunt somnia & phantasmata: cui opinioni suffragatur D. Thomas, in quæstione de Miraculis. Pagano quoq; & infideli deteriorẽ esse indicant Decreta, qui credit posse fieri aliquam creaturam, aut in melius deteriusúe transmutari, aut in aliam speciem uel similitudinem transformari, quàm ab ipso omnium Creatore. 2. Part. 18. q. 5. epist.

Socios porrò Vlysis in bestias uersos, & Diomedis comites in aues, atque Arcades stagnũ quendam transgressos in lupos cõmutatos, fabulosa esse, & poetarum commenta, multi credunt cum Plinio: qui scribit, homines in lupos uerti, rursumq; sibi restitui, fabulosum esse, cõfidẽter existimari debere, aut credere omnia quę fabulosa tot seculis credimus. Inde subiũgit: Mirũ est quò ꝓcedat Gręca credulitas. Nullũ tã impudens est mendaciũ, ut teste careat. Hinc illud de Diomedis socijs ideo cõfictũ à poetis tradit, quòniã Lib. 8. cap. 22. Lib. 10. c. 44. de Diomedis & Vlyssis sotijs, atq; Arcadib. in aues & feras conuersis, fabulæ rũ explicatio:

aues Diomedeæ, à Iuba cataractę dictæ, in ſolo totius orbis loco uidentur in inſula, ubi tumuſus & delubrũ Diomedis extant, contra Apuliæ oram, fulicarũ ſimiles. Et quoniam aduenas barbaros clangore infeſtãt, Græcis tantùm adulantur, miro diſcrimine, uelut generi Diomediſ hoc tribuentes: ædemq; eam quotidie pleno gutture madentibus pennis perluunt, atq; purificant: unde origo fabulæ, Diomedis ſocios in earum effigies mutatos. Sunt qui ea ad mores referãt: nimirũ & Arcades luporũ more ũiuebant, ut homines uoraces & immanes, crudis ueſcentes carnibus, & fortè humanis. Idem de mutatione ſociorum Vlyſsis, iumentis aſsimilatorum ob prauitatem morum, intelligi poteſt: quemadmodum quoq; de Nabuchadneza re Babylonis rege conuerſo legitur.

Dan. 4.

De λυκανθρωπίᾳ morbo, quo ſe in lupos conuerti credunt homines. Cap. XXIII.

Vide li. 3. cap. 10. lib. 6. cap. 22. huius operis.

LIterarum monumentis tradit Guilielmus Brabantinus in ſua hiſtoria, uirum prudentẽ diaboli arte eò perductum fuiſſe, ut aliquibus anni temporibus non ſecus ſciuerit, quàm ſe rapacem eſſe lupũ, qui per loca ſylueſtria & ſpecus oberraret, ac maximè pueros perſequeretur, & eum ſæpè uelut amentẽ per nemora uagari inuentum fuiſſe: qui tandem Dei gratia ad mentem redijt. Adhæc Patauij lupus ſibi uidebatur agricola, Anno milleſimo quingenteſimo quadrageſimoprimo: multosque in agris inſilijt, trucidauitque. Tandem non ſine multa difficultate captus, confidenter aſſeuerauit ſe uerum eſſe lupum, diſcrimen ſolum exiſtere in pelle cum pilis inuerſa. Quapropter quidam omnem exuti humanitatem, uereq; lupi truces, uoracesq;, tibias & eius brachia gladio feriunt, amputantque, ueritatem rei exploraturi: cognita

Iob. Fincel. li. 2. miracul.

gnita uerò hominis innocentia, eum chirurgis tradũt curandum, ſed poſt dies non multos expirauit. Hos ea melãcholiæ ſpecie exagitatos fuiſſe dubiũ eſt minimè, quę Arabibus chatrab dicitur, deriuato nomine à beſtiola, quę irrequieto motu ſuper aquas modò huc, modò illuc abſq; ordine uagatur. Latini, ut quidã uolunt, tipulam id inſectum uocant, in paluſtribus locis frequens. λυκανθρωπίαν, id eſt hominis in lupum conuerſionem uocant Græci: quidam melancholiam quoque lupinam appellant ex Marcello, item inſaniam lupinam: plerique λυκάνιαν, alij λυκανθρωπίαν. Eo malo correpti, ex atrę bilis fuligine ſe in lupos, uel etiam canes credunt mutatos. Quapropter domo egrediũtur, potiſsimũ noctu, in cunctis lupos imitati, aut canes. Hi pallent, oculiq́ue ijs ſunt concaui & ſicci: craſſè imbecilliterq́ue uident, linguam habent ſicciſsimã, ualde ſitiunt, os ſaliua caret. Tibiæ his ſunt ita ulceratæ ut curari nequeant, propter frequentes offenſiones, & canum morſiones. Curantur hi ſanguinis miſsione uſque ad animi deliquium, uictu boni ſucci, balneis dulcibus, ſero lactis, hiera ex colocynthide, Ruffi, aut Archigenis, aut Iuſti, theriaca, & reliquis melancholiæ utilib. Caput his ante acceſsionem irrigatur ſopo riferis, nares opio inunguntur. Quandoque & ſomniferum medicamentum propinari oportet. Hoc naturæ uitium & humanæ mentis alienationem fabulæ apud Ouidium ſubminiſtraſſe occaſionem ueriſimile eſt, de Lycaone Arcadiæ rege, quem à Ioue in lupum ob ſua ſcelera mutatum finxit. Interim atræ bilis morbi, lycanthropiæ dicti, adiungit notas, quemadmodũ ridicula poetarum commenta naturales ſæpè ſolent habere cauſas.

Chatrab. Auicen. lib. 1. 3. fen. 1. tract. 4. cap. 21.

Tipula.

λυκανθρωπία Paul. Aegin. li. 3. c. 16. Actius li. 6. cap. 11.

Melancholia lupina. Inſania lupina.

λυκάνια.

λυκανθρωπία

Lib. 1. Metamorph.

Territus ipſe fugit, nactuſq; ſilentia ruris,
Exululat, fruſtraq; loqui conatur, &c.

Pleroſq; etiá atra bile uitiatos, ſe leones eſſe, uel dæ-

Auic. lib. 3. fen. 1. Tract. 4. cap. 29.

mones, uel aues, imaginari, annotauit Auicenna. Plinius & Edouardus ſcribunt, cerebrũ urſi deuoratum ingignere imaginationes, quaſi in urſum quis trãſmutatus ſit. Id noſtro hoc ſeculo cuidam Hiſpano nobili oblatũ fuiſſe edendũ traditur, qui per deſerta & montes uagabatur, ſe in urſum eſſe conuerſum phantaſia uitiata ratus. Atqui dæmonem aut ullam creaturam, nihil poſſe condere, aut reuera immutare, rationibus, & ex Decretis abundè demonſtratum eſt: & euidentiſsimè conſtat ex eorum qui hæc fuerunt paſsi ludibria, confeſsione, quam lib. 5. cap. 11. deſcriptam, qualicunque explicatione ſum interpretatus.

Part. 2. cauſ. 26. q. 5. epiſt.

De naturali ſexus humani mutatione. Cap. XXIIII.

Natura miracula in ſexus immutatione.

CÆterùm quæ mihi fortaſsis hic obtrudere conabuntur alij naturæ miracula, ipſe referam. Plinius; Ex fœminis, inquit, mutari in mares, non eſt fabuloſum. Inuenimus in Annalibus, Licinio Craſſo, C. Caſsio Longino Coſſ. Caſini puerum factum ex uirgine, ſub parentibus, iuſſuq; haruſpicum deportatum in inſulam deſertam. Licinius Mutianus prodidit, uiſum à ſe Argis Areſcontem, cui nomen Areſcuſæ fuiſſet: nupſiſſe etiam, mox barbam uirilitatemq; proueniſſe, uxoremq; duxiſſe. eiuſdem ſortis & Smyrnæ puerum à ſe uiſum: ſubditq.; Ipſe in Aphrica uidi mutatum marem nuptiarũ die L. Coſsitiũ ciuem Tiſdritanũ. Liuius lib. 4. ſecund. bell. Punic. tradit, Q. Fabio Maximo & M. Claudio Marcello Coſſ. uirum ex muliere Spoleti factum, Hippocrates autem ſcribit, Phaetuſæ cuipiam Pythei uxori corpus uirile, & in uniuerſum hirſutum & piloſum fuiſſe redditũ, barbamq; eam emiſiſſe, uocẽ item aſperam fuiſſe effectã. Quod ipſum etiã Namyſiæ Gorgyppi uxori in Thaſo euenisſe, ſubiungit. Præterea Amatus Luſitanus conſcribit

Lib. 7. ca. 4. Gellius lib. cap. 4.

Lib. 6. Epidem. part. 8. aph. 45.

Centur. 2. cur. fall. curat. 38.

ſcribit hiſtoriam eiuſdem arguméti, his uerbis: In oppido Esguerra, nouẽ leucis à Conybrica, nobili apud Luſitanos ciuitate, puella quædam genere nobilis erat, cui nomen (ſi rectè memini) Maria Pacheca erat: quæ cum ad ætatem perueniſſet, in qua mulieres primùm menſtrua emittere ſolent, uice menſium priapũ uſque ad id tempus intus latitantem extrà eiecit. Et ſic ex femina factus eſt maſculus: & uirili toga indutus, ac ſacra aqua reſperſus, Manuel fuit uocatus. Qui ad Indos perueniens, & diues ac clarus factus, poſtea ad ſuos redijt, & uxorem duxit. Sed an liberos genuerit, non ſatis compertũ habeo. Conſcij tamen ſumus, imberbem hunc ſemper manſiſſe. Hactenus ille: quæ eo à me adducuntur ſtudio, ut probẽ non ſolum hanc ſexus permutationẽ & ueriſsimã eſſe, & naturaliũ rationum baſi inniti: ſed etiam feminas tranſire in maſculos, ſaltẽ aduerſus inanem Auſonij aſſertionẽ, qui duorũ exemplorũ auctoritate etiam tueri conatus eſt cõuerſionis huius oppoſitionẽ. Verùm ubi cauſſa incredibilis iſtius effectus fuerit cognita & perſpecta, ilicò cõſequutionis neceſsitas alterius falſitatem deteget: quæ ut inueſtigatione acquiratur, duo ponẽda ſunt fundamenta demonſtrationi naturæ prorſus cõuenientia. Primum eſt, poſt animantis productionẽ, uirtutẽ cõformatricẽ nõ eſſe ocioſam: alterũ, particulæ alicuius prærogatiuo iure dotatas mulieres. huius præſentia ſubminiſtrabit generationi materiam, illius cõfeſsio efficiẽtis actionẽ. Quæ ſi uera ſunt, ut profectò ſunt, oportebit circa pudẽdũ muliebre latitare aliquod membrũ priapi figuræ perſimile: quia ex Phyſicæ ſpeculationis certitudine cõſtat operationẽ naturę nõ exerceri in ſubiecto quolibet, ſed idoneo & prędiſpoſito: quẽadmodũ etiã uis cõformatrix, animãte iam edito in lucem, non procreat de nouo partes ob materiæ conuenientis & reliquarũ occaſionum defe-

ctum, ſed imperfectas adimplere facilè poteſt. Proinde his ita conſtitutis, ſciendum eſt, eiuſmodi particulam reperiri in κοιλῳ γυναικὸς, quæ cunctis mentulę uirilis conditionibus prorſus reſpondet, adeò ut prædita ſit ligamẽtis, neruis, uenis, arterijs, muſculis, prępputio, glande, ne quid omnino deſideretur. Eius exquiſita obſeruatio hactenus ferè fuit neglecta, ob pinguedinis uelamen, à recentioribus: at ab Auicenna deſcribitur ſub nomine Albathara, uel Albandar: & à Ruffo Epheſio κλειτωρὶς uocatur, unde obſcœnum uerbum κλειτωρίζειν, uel κλειτωρίσαι deriuatur: nec non Nympha, Myrton, νυμφίδριον. Atque exigua hæc caruncula paulatim molis augmẽtatione exurgit tandẽ in priapum omnibus ſuis numeris abſolutum; quod cõtingit præcipuè aut menſtruæ expurgationis initio, aut connubij tempore, quoniam in eo Naturæ impetus incrementum molitur: in hoc uerò, propter primi coitus uehementiam, effringuntur particulæ iſtius carceres, quibus exonerata uirtus formatiua dein elaborat in promptiori expulſione. Ita etiam fit, quòd tunc corpus & hirſutius euadat propter menſium ſuppreſſionem, & robuſtius ob ſexus uirilis ſucceſsionem. Hoc autem mẽbro quum ſaltem mulier dotetur (unde omnes feminæ licet actu tales ſint, potentia tamen maſculos nominarim) neceſſariò elicitur, hunc mutationis ordinem progredi tãtum à ſexu femineo ad maſculum, non econuerſo: quia natura ſemper *addit*, nunquam demit: ſemper expellit, nunquam reprimit: ſemper mouetur uerſus dignius, nũquam indignius. Itaque Auſonio uanitatis crimen adſtringo, quòd Beneuenti puerum quempiã repentè uirginem factum refert:

Lib. 3. ſen. 21. Tract. 4. cap. 23.
Albathara.
Albandar.
Kliteris.
Nympha.
Myrton.

Nec ſatis antiquum, quod Campano in Beneuento
Vnus epheborum uirgo repentè fuit.

Poetas eiuſcemodi fabulas excogitaſſe uel inde liquet,

quet, quòd fingunt Tireſiam uatem Thebanum, cuius ſuprà meminimus, cum coeuntes angues baculo percuſsiſſet, mutatum in fœminam fuiſſe, poſtque annos undecim, iterum à ſe cæſis anguibus, uirilem naturam recepiſſe.

Horum item miraculorum meminêre Sabellicus & Pontanus. Sed quod abſtruſa naturæ operatione contingit, atque in ea metamorphoſi, & quidem ſolius ſexus, continuò perdurat, nullum hic meretur locum, ubi tantummodo de fictis momentaneisq; dæmonum formis & præſtigijs, quo ad fieri poteſt, explicandis agitur. *Sabell. lib. 9. cap. 8. de Oſtentis.*

Quòd pleriq; putantur dæmoniaci, qui melancholia agitantur, & è diuerſo. Cap. XXV.

DE melancholicorũ imaginatione deprauata, & ſubſequentibus eorum interdum deliris ridiculisque actionibus: nonnunquam etiam grauibus, ſerijs, horrendisque operibus, ſuprà lib. 2. cap. 23. ſatis multa dixi, ut repetitione minus opus ſit. hinc tales uel fatui uel à dæmonibus obſeſsi ſæpe iudicantur, quemadmodum quoque energumeni uiciſsim melancholici interdum dicuntur. Exquiſitum itaque deſideratur hic iudicium, ut inter utroſque diſcernatur affectus: qui plerunque etiam complicantur. Humori etenim melancholico, uti materiæ ſuis ludibrijs conſentaneæ, diabolus ſe, ut antea memini, inſinuat libentiſsimè. Non tamen à dæmonijs cuncti exercentur melancholici: at contrà ferè fit, ut omnes dæmoniaci ob acerbos cruciatus affectusque graues, reddantur melancholici. Mulier quædam Budericiæ ſingulis annis eiuſmodi melancholia, uel potius mania agitabatur, ut ſeptimanas aliquot multas noctu circa ſepulchra in cœmiterijs degeret: excurreret e-

tiam ſubinde in plateas, effringens huius ianuas, & illius feneſtras perrumpēs, interdiu aufugeret ad loca ſecretiora & ſylueſtria. Et quia is paroxyſmus maximè incideret in diē feſtū Paſchæ, hoc eſt, tempus uernum, huic morbo ex humorū motu aptū: credebatur tum temporis à uulgo, illam à ſpiritu exagitari maligno. Vide item hiſtoriam dæmoniacæ, quæ melancholia infeſtari reputabatur ſuprà cap. 16.

Ficti obſidij diabolici hiſtoriæ memorabiles duæ: alterum autem ad incantamenta relatum. Cap. XXVI.

Obſidij dæmoniaci figmenta. Mendicus Iuſtus fictè dæmoniacus.

IN hac eorum qui à dæmonum maleficio exagitantur, hiſtorica ſerie, non extra inſtitutum fuerit, recenſuiſſe naturale, rarumque tamen, diabolicę obſidionis figmentum, à me olim Neomagij apud Geldros uiſum, in quodam mendico nomine Iuſto. Hic ut iuſta occaſione pecuniam emendicaret largiorem, ante templi fores decubuit, dæmonij in ſe dominium ſimulans. Nam perpetua inquietudine exiliebat, concidebatq; iacenti uenter: interdum & fugam minacē, inſultum uiolentum, & toruam faciei inuerſionē fingebat. Cuſtodes latus utrinque claudebant, eius coniunx & ſcortum: quæ proſilienti renixæ, ferramentis appoſitis eum coercendum mentiebantur: interea oratione mendicorum rhetorica oppidò inſtructę, ſtrenuam nauabant operam, ut eleemoſynam à populo die Dominico mane hunc adeunte locum, elicerent uberiorem. Tandem in doloſi machinamenti opinionem uenit magiſtratus. Adhibiti lictores, qui à cœmiterio diſcedenti, ſub prandio, quo tempore ab hominum frequentia hic tutus eſt locus, manus inijcerent. nam hic eiuſmodi apprehendiſſe hominem, erat religio, nefasque ducebatur, ob prophanationem loci ſcilicet ſacri. Poſtremò tamen cognito latrocinio

quater

quater perpetrato, abreptus, in uinculis artem cõfeſſus eſt, qua uentrẽ, ut pro ſuo nutu exundaret ſubitò, relabereturq; continuo uortice, coegiſſet. Prius obice altius podici indito, & multo butyro ſimul deuorato, quo antea obliniebantur præmuniebanturq; uentriculus & inteſtina aduerſus uim hydrargyri deleteriã, argentum uiuum deglutiebat, quod ſuo pondere ex uentriculo per pylorum in inteſtina ferebatur. ubi ob peſſulum oſtio obditũ, præciſa erat exitus uia: quare quum uehementer id humidum ſit, & tenuium ualde partium, ac cognata mobilitate inquietiſsimũ, quanquam à calore naturali excitatum, non tamen ob inteſtinorum butyro inunctorum anfractus euaporare (etiamſi ea fuiſſet caloris uehementia) potuit. Hinc ciebatur ualida illa uentris perturbatio, & iactus inæqualis, quam augebat uehemens & uoluntaria uentris ſuccuſſatio, illæſis interim ob præſumptũ butyri antidotum partibus interioribus. Stipe autem collecta, & arbitris ſemotis, inquietum dæmonem, captiuũ quippe Mercurium, extracto peſſulo liberabat. Hunc tragœdum decimo poſt editum hoc ſpectaculũ die, propter latrocinium, Germanica punitione imponi rotæ uidi: ex qua horis duabus pòſt deſcendit, eodem tamen repoſitus die, ſtrangulatusq;.

Hydrargyrũ ualde humidum & tenuium partium.

Ad hunc numerum referatur impoſtura, uerè commenticijs ligaturis aſcribenda, cuiuſdam Ioannis Patris nomine, Germanis Hans Vatter, nati in pago Mellinge, medium miliare diſsito à Duringorũ Vuymaria. Hic profeſsione bubulcus, triennium per celebres aliquot Germaniæ ciuitates uagatus eſt, ſimulans ſe ipſis D. Ioannis ferijs hora matutina, quũ boum curam gereret, à Nicolao Gottel, poſtea ob ſua flagitia Vuymariæ exuſto, incantatum, pane aſſumpto cyaneo ex ſextuplici ſanguine cõfecto, nimirum infantis nondum baptiſmo initiati, & ab eo occiſi,

Ioãnis Patris commenta.

Ligaturæ ficta.

ciſi, ſerpentis, bufonis, echini, uulpis ac lupi, ut duodecim annis atrociter à diabolo diuexaretur. Hoc Nicolaum in carceribus confeſſum fuiſſe aſſeuerabat. Hinc dæmonem excruciaſſe ipſum multifariam ait, ac tam ſtrictè momento colligare manus ſæpe in tergo uinculis ex pilis equinis & ſericeis lacinijs intortis, ut niſi mox eorum inciſione laxaretur, ſanguinis ſubſequeretur eruptio. Coartabatur enim ſingulari artificio ligaturæ nodus inexplicabilis. Ac antea præ angore ſanguinem è ſiniſtra aure atque ore frequenter effluere querebatur: & inter reliqua, ſemel Mansfeldia in aere euectum ſe, & ualido uento Halam ultra muros translatum, ibiq́ue catenis argenteis colligatum fuiſſe narrabat: item Bornæ, ubi in turre incluſus fuerat, ut nonnihil à diaboli torturis leniretur, atque ab eius laqueis tutus conſeruaretur, per foramen anguſtum craſsi formicis à diabolo perruptum, ſe induſio ſolummodo tectum, à dæmone extractũ fuiſſe, atque in uaſtam traductum ſolitudinem: ſed quomodo, ſe neſcire: atque ibi tres noctes ſine ulla cibatione humana peregiſſe. Addidit quoque, ſe catenis ferreis crebrò à dæmone conſtrictum fuiſſe circum corpus, pedes & collum: ac ſemel ita in patibulo ad hoc ſpectaculum à ſatana ex ingentibus lignis conſtructo, in quodam horreo alligatum fuiſſe. Admiranda quoque phantaſmata, apparitiones & ſpectra annexuit, nec omnia enarrare breuibus ſe poſſe inquit: ſed cuncta ordine, uelut ſeriem hiſtoricam, conſcripta eſſe, tandemq́ue per typographiam lucem uiſura, ut mundo innoteſceret, quanta crudelitate plurifariam à dęmonio excrucietur, dilanieturq́ue. Nec prætermiſit ſuũ in orando, concionibus ſacris audiendis, & communicatione Sacramenti corporis & ſanguinis Domini ſingulis quatuor ſeptimanis, ſtudium. Ad reſipiſcentiam quoque ut populum hortaretur, ſe impelli affirmabat.

mabat. Post diutinam huius tragœdię ostentationem, Norimbergam tãdem uenit, ubi ijsdem usus technis, à prudenti & circumspecto Senatu obseruari cum uigilanti sagacitate industriaque, semotis custodibus solitis, iubebatur: & licet primùm abitionem urgeret, desperationem deinde simularet, & nescio quæ non comminiscceretur ad artis suę fucum: eò tamen ad extremum redactus est, ut se nunquam à diabolo ligatum fuisse, sed sibijpsi laqueos à se paratos, celeriter semotis arbitris iniecisse, ubi item eorum materiem suffuratus fuisset, fateretur. Vinciendi etiam specimen ostendebat liberè: & suctu sanguinem ex gingiuis extractum fuisse narrabat, quem quoque manu quàm ocysimè in aurem seorsum instillabat. Reliqua item enarrata miracula, mera fuisse mẽdacia fassus est: uniuersamque huc spectasse fabulam, ut inde rem faceret. Quapropter ob facilem, nec extortam cõfessionem, sententiam mitigauit, reumque publico palo in spectaculum & irrisionem ad horæ dimidium alligatum, exilio puniuit amplissimus eximiæ prudentiæ, iudicij, uirtutis atque authoritatis ordo Senatorius, 9 Maij, Anno millesimo quingentesimo sexagesimosecundo. Id uerò diabolicæ uexationis per incantamenta figmentum, tanquam rem ueram, alius antea epistola typis excusa præmaturè euulgauit, tecto dolo falsus.

Magistratus Norimbergensis prudentia summa.

Eiusdem simulatæ obsessionis iuuantibus sacrificis historiæ. Cap. XXVII.

EOdem anno, nimirum sexagesimosecundo, in Martio, Dusseldorpium uenit puella quædam Vuerlensis, circiter annos uiginti nata, bene habita, sed uultu torua. Hæc, ut mendicandi solennior esset occasio, literis munita testantibus, eam à dæmonio obsessam, ad D. Hubertum Ardennatem profectionem

Puella Vuerlensis epileptica, putatur dæmoniaca.

ctionem inſtituerat, ut ibi à ſatanæ iugo ſolueretur. Cum patruo & conducticio homine comitem etiam habebat monachum, annum propè trigeſimum agentem. In collo, tanquam amuletum contra diaboli ſtilicet impetum, dependebat ſtola eccleſiaſtica. Ab eximiæ pietatis & doctrinæ uiris ornatiſsimis, eccleſiaſte ſuo, & medicis collegis meis coniunctiſsimis (qui bona fide rem omnem mihi expoſuerunt, tum enim aberam) quicquid id eſſet negocij, ſolertiſsimè inquiri uoluit Princeps noſter illuſtriſsimus, quibuſuis impoſturis non tam faciles, ob non uulgares ingenij dotes, offerens aures. Quantum itaq; ex ægrotæ & aliorum relatu conijcere illi poterant, epileptica putabatur. At monachum comitari, quòd ob eccleſiaſtici uiri præſentiam, minus à dæmonio impeteretur, dicebat: tandemq; eò adacta eſt, ut illum in eodem ſecum decumbere noctu lecto fateretur, non autem à ſuis exuuijs prorſus nudatum, ſed qui induſio adhuc tectus eſſet. Quum uerò hora quadam matutina è ſomno excita, patruum, atq; alterum cuſtodem ueſtitos in lecto ſecum conquieuiſſe obſeruaret (fortaſsis ueſpere præcedēti potu adeò conſopita, ut minorē horum concubitorum habuerit rationē) ſe aliàs eos pedibus è lecto expulſuram minitabatur, ſi redirent: at nullam patiebatur repulſam monachus. Rogata etiā, quomodo aliæ monachi lupæ aut concubinæ (quas duas illum Vuerlæ reliquiſſe nō negabat) ipſius peregrinationem ferrent? Ægerrimè, reſpondit. Monacho quoque iactanti, ſe tribus uerbis horribile in ea poſſe ſpectaculum excitare, quū à collegis meis permitteretur, ut quicquid ad hanc rem ualeret, oſtendere non grauaretur, nihil omnino potuit.

Obſeſſionis diabolica cōmentū punitum.

Maubuſæ in Hannoniæ finibus huiuſmodi contigit facinus, mihi narratum à uiro cui fidere quis poſſit, & qui modò mihi affinitate iunctus eſt, doctus & pius,

pius, totiusq; actus ſpectator. Nam tum fortè diuerſabatur apud urbis illius præpoſitum, ſuum conſanguineum, quem ſalutandi gratia conuenerat. ibi ſubſiſtens præ foribus, uidit undiq; populum confluere, & uelut agmine facto ad templum concurrere. rogabat quid rei eſſet? Tum illi quidam: Obſeſſum à dæmone quẽdam aiebat ibi exorciſari: quod ut uideret, acceſsit. Ingreſſus tẽplum, uidit ſacrificũ quendá peragentẽ ſacrum, & dęmoniacũ altari proximum, qui aſpectu horridulo & turbato ſedebat tacitus. hunc ſacrificus ille per finitimas undiq; regiones circũduxerat, ſubinde exorciſmis tentans dæmonium eijcere. is dum pronũciaturus Euangeliũ, ſe in illud latus ubi erat dæmoniacus, contuliſſet, & ad Euangelij locum perueniſſet, Dæmonia eijcient, linguis loquentur nouis: tum dæmoniacus, quaſi horũ ſermonũ impatiẽs, ſeſe cõcutere, agitare, & altùm clamare incœpit. perlecto Euangelio ſubticuit, donec finita miſſa, ſacrificus illũ ſuis aggrederetur exorciſmis, qui quidẽ & ridiculi fuerũt, & ſtolidi ac inepti. Subinde inculcabat illud, Maledicte diabole, dic maledicte diabole. At dæmoniacus ad pauca reſpondebat. Tandẽ exorciſta: Dic, inquit, maledicte diabole, quid'nã eſt omniũ tibi inimiciſsimũ, maximeq; cõtrariũ? Subticuit aliquandiu, ac tergiuerſabatur dæmoniacus. exorciſta uerò acriter urgebat atq; inſtabat: tandẽ dęmoniacus ueluti uictus, clamabat, Aqua luſtralis. Tũ ea aqua craterã argenteam impleuit exorciſta, ac ori dæmoniaci admotam cœgit illũ exhaurire: qui torquere ſe, & ſic grunnire planè cœpit, ut porci ſolent, dum cultrum iugulo infigit lanio: ac paulo pòſt totus intumuit, gutture potiſsimùm, ita ut ſupra naturam id contingere quiuis dixiſſet. Hinc exorciſta ueluti præſentiſsimum alexiterium ad expellendum dæmonem, illius gutturi applicuit D. Gundulæ reliquias, theca argentea recon-

Marc. 16.

reconditas. Tum ille agitare ſeſe, & intorquere, ſicque clamare cœpit, ut Stentora illum dixiſſes uincere, uel quantum Gradiuus Homerus: ut inquit ille. Deinde quaſi uictus, ad interrogata reſpondebat omnia: uerùm quæ ſciſcitabatur exorciſta, talia erant, ut uel ad aliquorum contumeliam, uel uindictam producta uiderentur: certè ſtolida erant, indigna, minimeque ferenda. Altero die denuò ſubiectus eſt exorciſmis dæmoniacus: ſed ut acceſsit hic meus affinis, ilico deſtitit exorciſta. Audierat (ni fallor) hunc cum prefecto, & neſcio quo alio prudente ſene habuiſſe ſermonem de hoc dæmoniaco: & in hanc incidiſſe illos ſuſpicionem, ut omnia iſta fictè agi & fraudulenter crederent. Vnde huic obuiam ueniens ait, idque Latinè, quo uidelicet perſpecta eſſet illius eruditio, & Latini ſermonis lepor, ait inquam, Ipſe eſt extra: hominem à dæmone liberatum innuens. Poſtridiè urbem reliquit. Non ita multo pòſt detecta re, palàm fuiſſe impoſturas patuit: quare tandem uterque meritas ob tantum flagitium dedit pœnas.

Eiuſdem argumenti elegans hiſtoria. Cap. XXVIII.

Hiſtoria feminæ figmentum: ſemellæ dæmoniacæ.

ALiud diabolicæ obſeſsionis & exorciſmi figmentum legitur in libello Gallico ante triennium Parrhiſijs edito, inſcriptoque Narrationes mundi fortuitæ, narratione 32. In pago cuidam arci proximo inter Delphinatus & Sabaudiæ montes, qui à rudiori plebe incolitur, ſacrificus magis bigis agendis quàm parochiæ adminiſtrandæ aptus, in paſtorem eligitur, quòd lectionis ſcientia tantummodo reliquos præcellere ruſticos uideretur. Et quũ ex recepto more nihil ferè in pagis illis citra paſtoris cognitionem perficiatur, hic pedetentim apud omnes illius pagi feminas factus eſt compater: quibus quum

quum ea occaſione uteretur familiariter, una tamen Liſetta nomine, à curatore magis habebatur in delicijs. Huius maritus, qui in bello Gallico uictum fodiendo aliàs quæritaſſet, & iam ad eaſdem decreuiſſet redire operas, cœpit nonnihil angi ob nimiam parochi cum uxore familiaritatem, eiq́ue omnium ſacrificorum conſuetudine interdixit. Mœrore itaque offuſus paſtor bonus, aliud captat extempore conſilium: mittitq́; ſecretò anum maleficam, cum ſua commatre, quam uocant, conſulturam, quibus modis ad conſuetam amicitiæ uelitatione reuerti tutò poſſent. In eiuſmodi comœdiæ actu exercitata apprimè uetula. Liſettæ aures hoc blando demulcet affatu: Mea filia, te animi admodum eſſe anxiam cõperio: eiſdemq́; doloribus conficitur tuus compater, propterea quòd legitimum ſuum amorem præpediri uideat. cõpatior & ego quidem, quòd iuuencula eandem olim ſim experta aleam, & duram perpeſſa ſortẽ: nihilominus rebus afflictis remedium inuentu facile, ſi prudentiam quis prouidè adhibeat. Auderes´ne fingere te dæmone obſideri? Helas mea mater, reſpondet iuuencula, perſonã hanc non inſcitè induerem, ſi ea ratione profici poſſe, ſpes affulgeret: quandoquidem in mentem redit, uicinam noſtram, me puero, ſimili uulnere ſauciam, quotieſcunque cum alijs puellis illi obuiã eram, bellè & artificioſè cruciamentũ hoc ſimulaſſe. A` ſortilega hac deinde accuratius inſtructa Liſetta, ante tẽplum audita miſſa intorquere oculos, contrahere manus, ſpuma defœdare os, & lupi eiulatũ edere incipit. Accurrens mox uulgus ſtolidum, præcipiti & nouo hoc malo attonitum, eam dæmonio agitari cenſuit. Miſer maritus nõ ita procul ob zelotypiã ſedulò eam obſeruans, haud leuiter turbatus, illam domum reducit, ubi conſolatum uicini confluunt. Sic ille ob grauẽ torturã, qua oppreſſam inopinatò arbitrabatur con-

iugem, ſuſpicionis non immeritò conceptæ oblitus, rectà ad parochi ædes, uelut mentis impos, properat, oratum, ut ſuis exorciſmis tam malitioſum ex uxore ſpiritum exturbare dignaretur. Dominus Mauricius quanta poterat dexteritate ſeſe continens, mirè exclamat, lugetq; inſperatum huius ægræ infortunium, inquiens: Ha ha ha, mi compater, moroſitas in uxorem nimia, & ſuſpicio ob cauſam non ſatis iuſtã, probum maritum certè decet minimè: ſiquidem eo nomine in ſenſus communis errorem quandoq; etiá dilabuntur matronę inculpatiſsimæ. Inde arrepta ſtola atq; organis coniurationi idoneis, ægrotam *liberè* adit, atq; poſt ſuffragia infinita occulto murmure deblaterata, interrogat ſpiritũ, quis'nam eſſet? Liſetta ,pbè inſtituta à uetula, uoce rauca ſubmiſſaq; reſpondet: Ego patris huius iuuenculæ ſpiritus ſum, ut hanc pœnitẽtiam decẽ annis ex uno corpore in aliud trãſgreſſus agerem, condemnatus. Maritus præſens ubi intellexit ſoceri eſſe ſpiritũ, non ſine lachrymis in has eueſtigiò erũpit preces: Mi pater, per Deum te oro, ut exeas, nec amplius torqueas miſellam filiam. Spiritus reſpondit: Hinc equidẽ egrediar, ſed in te cõmutato hoſpitio rurſus cõmigrabo, ubi deſignatũ pœnitentiæ tempus abſoluam. Sabaudus hic horribili ea ſententia territus, uſq; adeò exhorruit, ut incunctanter ſtola parochi arrepta cinxerit collum, exclamans: Mi cõpater, mi amice, aliquem'ne modum noſti, quo grauis illa ſententia mutari queat, per preces, *ieiunia*, eleemoſynas, uel alia pietatis officia? Tum Liſetta uidens ex uoto ſuccedere inſtitutũ & fucũ, uoce ait fictícia: Amice pauperior es, quàm ut qualia conueniunt euitandæ huic pœnitentiæ bona conferre ualeas, ſed horum loco quadraginta inuiſere templa, & in quolibet orationes fundere attentas oportet, quibus apud Deum offenſarũ remiſsionẽ impetres: alioqui

q̃ui ordinationē cœlestē euasurus neutiquā Hæc pœnitentia marito ea ratione imperabatur à Lisetta, ut propter templorū distantiā in ea peregrinatione, tempons satis furori spiritus extinguendo donaretur. Vt aūtuoti cōpos minus impēditè redderetur, spiritus uoce factitiā sermonē ꝓsequitur, cum homine expostulans, q̄ iniqua suspicione suū aggrauarit cōpatrē, uirum scilicet sanctum, cuius preces quoq; Deo apprimè forent gratæ: eo nomine uxoris curā huic cōpatri esse cōmendandam, interea dum religionis ergò peregrè illū agere oporteret, studiosè hortatus est. Miser hic Ioannes, à purgatorij pœnis se facilè absolutū fuisse ratus, in genua ante parochū prouoluitur, ut ignoscat obsecrans. Remissione haud grauatim exorata, ne deterius quid illi contingeret, religiosam ilico exequitur peregrinationem. Interim commissæ sibi Lisettæ qua potuit uigilantia fidelē nocte dieq; præstitit operam D. Mauricius, ut ꝓfligato hoc spiritu, alter eius locò succederit, cuius paulatim in uiui infantis imaginem adolescentis, patrem se esse post absolutum pœnitentiæ tempus, credebat maritus.

De ijs qui ueneficium patiuntur. Cap. XXIX

Veneficio illæsi.

CÆterùm si q̄ ueneno oblato, uel illito; uel eius uapore attracto, à ueneficis infecti sunt, iudiciū esto penes medicos: qui hîc inter uenena (quorū uis cæca & delitescens uario symptomatū cruciatu fatigat) & inter morbos ex illis natos (q̄ nō tantū manifestis qualitatib. sed totius etiā substantiæ disidio, uitæ nostrę primordia demoliri cōstat) atq; inter morbos alios uulgares, raros, occultos, naturales tñ, secūdū peculiares quorūcunq; notas, discernēt. Siquidē uenenati, ꝓ pharmaci hausti uel applicati qualitatib. apertis, uel occulta totius substātiæ proprietate, multifariam afficiuntur: ut stomachi, alui, intestinorū, ie-

Dioscor. li. 6. in Proœmio.

coris,renum & ueſicæ cruciatibus grauiter exercean tur,ut ſingultiát,erodantur,cõtremiſcant,refrigeren-tur,obmuteſcant,conuellantur, pulſus difficilis fiat, ueternus premat,uertigo obuerſetur,caligent ſenſus, ſanguis erumpat:ut itẽ ſtrangulentur,ſiti aut febre cõ flictentur,ægrè lotiũ reddant, torminibus uexentur, nauſea premantur,crebrò uomant,frequẽs animi de-liquium ex nimia cordis anguſtia ſentiant,dyſenteria flacceſcant,rubeſcant,tabe putreant,liuore ſuggillen tur,palleſcant,deſipiant, ſtertant, uiribus deficiant: imò ex tarantulæ morſu alij perpetuò rident,alij plo-rant,alij clamitant,alij dormiunt,alij uigilijs afficiun-tur,pleroſque uomitiones torquent, nonnulli ſaltát, ſunt qui ſudant,alij tremebundi fiunt,quidam pauo-ribus infeſtantur: alij alia patiuntur incommoda, & phreneticis,lymphaticis ac maniacis aſsimilantur: & mirum,quòd auditis continuò muſicis inſtrumentis tripudiantes,donec ueneni uis inſenſibiliter per cu-tis meatus & per ſudorem diſcutiatur,liberentur.

Tarantulæ morſus ſymptomata & curatio.

Venena autem,eorumque tam generalia quàm pri uata indicia,præter reliquos,non minus diligenter & exactè, quàm etiá doctè,deſcripſit Dioſcorides: nec ſegnem in eo opere explicando,exornandoque præ-ſtitit operam, ſolertiſsimus ſimplicium inueſtigator Matthiolus.Inter ea uerò quæ intrò aſſumuntur, mul to prę ſentius ac atrocius,quàm quæ contactu, offen-dunt. At quæcunque contactu lædunt,hebetiora,mi-nusque efficacia ſunt: neque in ſolo ſpiritu uel in ae-re,uerùm in humore quodam promouente,uires for-tiuntur. Porrò quod halitu ferit uenenum, omnium præſentiſsimum & efficaciſsimum eſt, nec humoris nec craſsioris materiæ tanquam uehiculi indigum,ut in nos agat,commigretque. Enimuerò tenuiſsimum quum ſit,ſpiritu attractum, ocyſsimè per pulmones in cor,uiſcus uitæ primarium,& in arterias propaga-tur,in

Li.6. de Materia med.

Venena intrò aſſumpta.

Contactu lædentia.

Halitu feri-entia.

tur, in uniuerſum denique corpus prorepens : primumque ſpiritus, deinde humores, poſtremò ipſam partium ſubſtantiam uitiat. Morbi, teſte Hippocrate, qui à corporis membrorum ualidiſsimo proficiſcuntur, grauiſsimi ſunt : atque ſi, ubi cœperunt, permanſerint, neceſſe eſt ualidiſsimo membrorum laborante, totum corpus affici. Interim meminiſſe oportet, ex putredine longius graſſata, uel alia abditiore ex cauſa, uirus etiam in nobis prouenire gigniq; poſſe. Hanc quæſtionem ueteres diſputaſſe, docet Galenus : ratio nibusq; apertiſsimis collegiſſe, eoſdem affectus fieri & à lethalis ueneni hauſtu, & à corruptione quę à corpore ſcaturire poteſt.

2. de Nat. hum.

Lib. 6. de Loc. affect.

Huc pertinent eorũ notæ, quos *φαρμακα* læſit : ubi ſcilicet philtra ad amorem ciendum porriguntur, eſu hauriendа, uel potu. Sic in uita Marci Antonij Plutarchus de eodem refert, quòd magicis carminibus & amatorijs poculis deuincta mẽs, amiſſa libertate propria, in Cleopatræ uultu hęrebat infixa, longè redeundi quàm uincendi cupidior.

Pecudes quandoq; uenenis tolli, ſed ut plurimùm peſte. Cap. XXX.

Pecudum uenenatio.

VEneno adhæc propinato, uel ita collocato ut halitu lædat, iumenta pernicioſe affligi quandoq;, inficiatur nemo : ſed ea numeroſa, ſæpius ad internecionem grauiſsima proſterni peſte his peculiari, homines non infeſtante, item præcipitibus alijs morbis in ſuo quæq; genere, partim hominibus quoque familiaribus, partim pleriſq; pecoribus proprijs, ſubitò tolli, ab optimis agriculturæ & ueterinariæ artis uel mulomedicinę ſcriptoribus tam ueteribus quã recentioribus memoriæ proditũ eſt: qui tamen morbi à uulgaris ingenij hominibus, ne alios nominẽ, maleficia frequenter creduntur.

Peſtes animãtium.

Sæpenumero id contuemur, & ſuperioribus annis contigiſſe meminimus, ut ſolos iugularit boues peſtilentia quædam. irrepit etiam, quę ſues, & quæ oues, alia quæ gallinas interimat. Pecudes ferasque tollentem pulchrè deſcribit Virgilius:

3. Georg. *Hic quondam morbo cœli miſeranda coorta eſt*
Tempeſtas, totoq; autumni incanduit æſtu,
Et genus omne neci pecudum dedit, omne ferarum,
Corrupitq; lacus, infecit pabula tabo.

Diſcrimen uerò paulo antè expreſſerat:

Quàm multæ pecorum peſtes, nec ſingula morbi
Corpora corripiunt. —

Anno milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſecundo, medicinam faciente in Lucenſium balneis collega meo, narrabat Franciſcus de Pergula, eius loci Lucenſium nomine uicarius, ibi circa pagum Menabiam, ſupra balnea, in fine Maij, morbum quendam inuaſiſſe pecora tam peſtilentem, ut ſtatim correpta, tumeſcentia conciderent mortua: ruſticos uerò cum id animaduertiſſent, quædam ſubitò affecta, eueſtigiò mactaſſe: in quibus id erat obſeruatum, ut ſi horũ infectorũ ſanguis nudum contingeret hominis corpus, anthraces procrearet, qui (quod mirũ uidebatur) nõ patefacti, erant innoxij: aperti aũt, & confeſtim cauterio nõ notati, latiſsimè ſerpebãt, & aliquib. mortis erant cauſa. Caro pecorũ recens læſorũ & mactatorũ cocta, comeſtaque, nihil inferebat incommodi. at ius carnis, lethale potanti deprehenſum eſt.

Therionarca in Cappadocia & Miſia naſcente, omnes feras torpeſcere, quibus fuerit admota, nec niſi hiænæ urinæ aſperſu recreari, tradidêre ueteres.

Peſtis pecorũ & frugũ ſterilitas accidit ſæpe ob noſtra peccata. Exod. 7.

Peſtem etiam pecorum, quemadmodum & frugum ſterilitatem, interdum à diuina uoluntate ob populi flagitia prouenire, obſeruatu neceſſe eſt. Sic ob Pharaonis duritiem peſtis graſſatur in pecus, ulcera in homines

mines & iumenta, grando item in uniuerſa Ægypto. Et Iohelis 1. Diſsipata ſunt horrea, diſiectæ apothecæ, confuſum eſt triticũ, ingemuit animal, mugierũt greges armenti, quia nó ſunt paſcua eis, ſed & greges pecorũ diſperierũt. Et Aggæi 1. Ponite corda ueſtra ſuper uias ueſtras, dicit Dominus. Seminaſtis multũ, & collegiſtis parũ: comediſtis, & non eſtis ſaturati: bibiſtis, & non eſtis inebriati. Et infrà: Reſpexiſtis ad amplius, & ecce factũ eſt minus: & intuliſtis in domũ, & ego exufflaui illud. Propter hoc, inquit, ſuper uos prohibiti ſunt cœli, ne darent roré: & terræ prohibitũ eſt, ne daret germen ſuũ: & uocaui ſiccitatẽ ſuper terram, & ſuper montes triticũ, uinũ, oleũ, & quæcũq; progignit humus, & ſuper homines iumenta, & omnẽ manuũ ueſtrarũ laborem. Et cap. 2. Percuſsi uos uẽto urente, & aurigine, atq; omnia manuũ ueſtrarũ opera, & non fuit qui ad me cõuerteretur. Itẽ Leuit. 26: Si nõ feceritis mandata mea, dabo cœlũ uobis deſuper ferreum, & terram æneam, & cõſumetur incaſſum labor ueſter, immittamq; in uos beſtiã agri, quæ orbos uos faciet, atque exterminabit pecora ueſtra, & imminuet uos. Si autẽ in prẽceptis meis ambulaueritis, dabo uobis pluuias temporibus ſuis, & terra gignet germen ſuum. Reſipiſcẽtibus ijs denuò, hæc ubertatis fit promiſsio, Ioelis 2. Zelatus eſt Dominus terram ſuam, & pepercit populo ſuo, & dicit: Ecce ego mittam uobis frumentum, uinum & oleum, & replebimini in eis: & non dabo uos ultrà opprobrium in gentibus. *Deut. 32.*

Eam autem rerum ſuarum iacturam impatienter quidam tolerantes, non cum Iobo eam Deo acceptam ferunt: uerùm ad diuinos & ariolos, ſacrificos, diabolicarum actionum patronos, quaſi à Lamia, ſatanæ adminiculo, ad eam deuenerint ſtragem iumenta, confluunt: qui inde ementitis uotis, & quacunque

possunt fallaci persuasione, hos damno & incredulitate bis miseros homines, in malicioſa opinione semel concepta obfirmant: adhibita etiam non solùm superstitioſa, sed & impia curatione, quam Libro sequenti explicabo: ubi quoque ostendetur, quòd stercore lupi in præsepibus posito, iumentorum maleficium aliquando fingitur. At quo modo in animalium uentriculis ex pilis, iustæ quantitatis pilæ increuerint, paulo antè dictum est.

Matth.8, Marc.5, Luc.8. Gadarenorum porci, satanæ maleficio adacti, in mare præcipites lati perierunt: ut Scriptura docet. Docuisse quoque senem Hilarionem, tradit Hieronymus, diabolum hominum causa etiam iumenta corripere: & tanto eorum ardere odio, ut non solum ipsos, sed & ea quæ ipsorum essent, cuperet interire. atque huius rei proposuisse exemplum,

In uita Hilarionis eremitæ.

Iob.1. quòd antequam beatum Iobum tentare permitteretur, omnem eius substantiam interfecerit.

CVRA-

CVRATIO EORVM QVI LAmiarum maleficio affici, uel dæmonis obsidione subigi creduntur. Liber V.

Vbi eadem opera, ob argumenti communionem, curationes à maleficio diabolico non alienæ interseruntur: & ligaturarum, characterum, annulorum, periaptorum, & effigierum tam in sanando, quàm in lædendo, siue claustris aperiendis, siue furibus inuestigandis & similibus, uanitas ostenditur.

De *curatione præseruante ab hoc mali genere.* Cap. I.

CVRATIONIS ratio hic partim erit προφυλακτικὴ, exoptatissima medicationis pars, ut à fascino & incantationum ludibrijs quis præseruetur: partim etiam μιθοδικὴ, ut ij quos iam maleficio collisos credimus, ritè legitimoque restituantur ordine. atque erit illa aliquo modo communis, ex Sacrarum literarum fontibus deprompta: non autem magica uel superstitiosa, tantopere à multis desiderata, excultaque. Quum uerò, quicquid hactenus rerum monstrosarum in hanc relatum est historiam, diaboli sint artes, opera, ludificationes, laruæ & spectra: contra hanc nos circumquaque ualidis aggeribus, præsidijsq; infallibilibus communiri est operæprecium, Atqui spiritus quum sit, spirituali accingamur armatura: quam ex diuina Pauli exhortatione cognoscere, atque uniuersis complecti neruis decet, qui ita hortatur: Quod superest, fratres mei, sitis fortes per Dominum, perque potẽtiam roboris illius. Induite totam Dei armaturam, ut aduersus diaboli assultus consistere possitis. Quoniam

Curatio aduersus diaboli conatus præseruans.

Ephes. 6.

non eſt nobis lucta aduerſus ſanguinẽ & carnem, ſed aduerſus principatus, aduerſus poteſtates, aduerſus mundi dominos, rectores tenebrarũ ſeculi huius, aduerſus ſpirituales aſtutias in cœleſtibus. Quapropter aſſumite uniuerſam Dei armaturam, ut poſsitis reſiſtere in die malo, & omnibus peractis ſtare. State igitur lumbis circũcinctis baltheo per ueritatẽ, & induti thoracẽ iuſticiæ, & calceati pedibus, ut parati ſitis ad Euãgelium pacis: ſuper omnia aſſumpto ſcuto fidei, quo poſsitis omnia iacula mali illius ignita extinguere. Galeãq; ſalutaris accipite, & gladiũ ſpiritus, qui eſt uerbũ Dei, in omni deprecatione & obſecratione, orantes in omni tẽpore, in ſpiritu, & ad hoc ipſum uigilantes cum omni ſedulitate. Petrus itẽ fideliter admonet: Sobrij eſtote, uigilate, quoniã aduerſarius ueſter diabolus tanquam leo rugiens obambulat, quærens quem deuoret. Cui reſiſtite ſolidi in fide, ſcientes eaſdem afflictiones, ueſtræ quæ in mundo eſt fraternitati conſummari. Hic enim agit in incredulis.

Armatura Dei. *1. Theſſal. 5.* *Gladius ſpiritus.* *1. Pet. 5.* *Epheſ. 2.*

Hic & ſaluberrima Tertulliani exhortatio ſuũ habebit locũ, qui nos uelut Iobũ, fortiſsimũ Dei athletã, aduerſus tentationũ inſultus pugnare uoluit: itẽ ſerico ueſtiri probitatis, purpura pudicitię, chlamyde patientiæ. In animũ quoq; inducendũ ſuadet, cũcta quę dæmon ad noſtræ integritatis euerſionẽ machinatur, in gloriã cõſtantis caſura: & eius machinamẽta in hũc finẽ à Deo permiſſa eſſe, ut qua cõſtantia perferre aduerſa uelimus, experiatur quemadmodũ apud Hieremiam prophetã quoq; legimus: Dominus exercituũ iuſti probator eſt. D. Maximus in lib. de Charitate, dęmones nos infringere interficereq; iubet: atque illud haud dubie perfici, quando cum præceptorũ Dei obſeruatione affectus in nobis efferueſcẽtes uincimus: hoc uerò, quum prorſus affectibus carentes, illis uniuerſam calumniandi occaſionem præſcindimus, cum

prophe-

propheta dicẽtes: Vade homicida, Dominus mecum eſt, bellator fortis: tu cades, & deleberis apud me in æternum. Olympiodorus cap. 10. in Eccleſiaſticæ hiſtoriæ interpretatione, omnes ſenſuum aditus occludendos cenſet, ſic ut neque per oculorum illecebras, neque per aurium pruriginem, neq; per nocentis linguæ petulãtiam dæmon admittatur: hoc enim ſignaculum contra dæmones abſolutiſsimum habeatur. Quidam duobus in pugnam progrediendum armis monent: precatione quidem pura, quæ in cœlum ſubuehat affectus: & ſcientia uera, quæ ſalutaribus opinionibus cõmuniat intellectum, & ſuggerat quid ſit orandum, ut ardenter oremus, non hæſitantes. D. Antonius ita ſuos confratres aduerſus dæmonum inſultus munit: Magna, inquiens, dilectiſsimi aduerſum dæmones arma ſunt, uita ſyncera, & intemerata ad Deum fides. Credite mihi experto, pertimeſcit ſatanas rectè uiuentium uigilias, orationes, ieiunia, manſuetudinem, uoluntariam paupertatem, uanæ gloriæ contemptum, humilitatem, miſericordiam, iræ dominatum, & præcipuè purum erga Chriſtum amorem. Nouit teterrimus Coluber ex præcepto Domini, ſub iuſtorum ſe iacere ueſtigijs, qui ait: Ecce dedi uobis poteſtatem calcare ſuper ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnem uirtutem inimici. Hic porrò præclara longaque oratione contra quaſcunque dæmonum præſtigias uexationesq; ſuos inſtruit.

Rectè Hermes Triſmegiſtus tradit, unam & ſolam cuſtodiam hominum à dæmonum aſtu, eſſe pietatem. Pium enim hominem nec dæmon malus, nec fatum tenet. Et quemadmodum uera fides mirabilia aduerſus diabolum, eiusq; potentiam in credentibus operatur: ſic & falſa credulitas, Deo permittente, euentus cooperante diabolo inauſpicatos interdum gignit, uel potius demeretur. Cum Dauide ergo confidenter

Lactant. de Orig. err. l. 4. cap. 16.

Pſal. 117.

fidenter dicamus: Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo.

Omnium itaque primum tanquam rei caput deſideratur, ut in uera doctrina & genuino Dei cultu inſtituti, nos totos reſignemus, tradamusque ipſius uoluntati, fide uiua & ſpe indubitata, nos illi curæ eſſe, ſub ipſius patrocinio & tutela ſecuros degere, ipſius primùm gratia progenitos eſſe, ſingulariq; nos conſectante miſericordia ſeruari: uerè confiſos, Chriſtum in hoc nobis natum, & filium nobis datum, qui peccata noſtra ſuper humeros ſuos in ligno pertulit: & per potentiam Patris, à morte ſuſcitatus, mortem uicit, & ſatanæ imperium demolitus eſt, ut hiç iam inde irrito conatu ſuas nobis machinetur inſidias, ſi ſepulti unà cum Chriſto per baptiſmum in mortem, & peccatis mortui, in nouitate uitæ ambulemus, iuſticiæque uiuamus. Si etenim Chriſto inſiti, in illum atque Patrem eius credimus, illius mandata obſeruamus, ueſtigijs inſiſtimus, abnegato dæmone, omnibusque eius conſilijs, uniuerſa denique impietate, opera ſpiritus ſectantes, fructusque fidei edentes, in charitate non ficta erga Deum & proximum, in manſuetudine, benignitate, lenitate, temperantia, continentia, caſtitate, ſenſuum cohibitione, conſtanti cuiuſcunque aduerſitatis, iacturæ & iniuriæ tolerantia, uitæ demum innocentia, puris manibus extenſis orationi aſsiduæ intenti, peccati inquinamentum ut ueneni perniciſsimi perditiſsimique halitum, internecionis periculo repentè nos obijcientem, declinantes: maleficorum profectò minas haud difficulter cauebimus, uel negligemus, uel tolerabimus. Si uerò quis peccauerit, inquit Ioannes, aduocatum habemus apud Patrem, IESVM CHRISTVM iuſtum. Et ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: non pro noſtris autem tantum, ſed etiam pro totius mundi.

Eſaiæ 9. *Ioan. 3.* *1. Petr. 2.* *Rom. 6.* *1. Petr. 1.* *Galat. 5.* *1. Ioan. 2.*

Et

Et per hoc ſcimus, quoniam cognouimus eum, ſi iuſſa illius obſeruamus. Qui dicit, Noui eum, & præcepta eius non ſeruat, mendax eſt, & ueritas in eo non eſt. Qui uerò ſeruat ſermonem eius, uerè in hoc charitas Dei perfecta eſt. Per hoc ſcimus, quòd in ipſo ſimus. Qui dicit ſe in eo manere, debet ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare. Qui committit peccatum, ex diabolo eſt: quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc manifeſti ſunt filij Dei, & filij diaboli. Omnis qui non facit iuſticiam, non eſt ex Deo: & qui non diligit fratrem ſuum. Hinc Paulus, in Chriſto IESV neque circunciſionem, neque præputium ualere aſſerit: ſed fidem, quæ per dilectionem operatur: cuius fidei loco nouam creaturam, ſequenti capite ad Galatas, locat: & obſeruationem mandatorum Dei, ad Corinthios, ſupponit. *1. Ioan. 3.* *Galat. 5. 6.* *1. Corinth. 7.*

Vnde ſatis liquet, de qua hic fide loquar: quam amplecti, cuique firmiter inſiſtere oporteat. Non ſimplicem formulæ fidei præſcriptæ enarrationem propono, quam & facile pronunciaret diabolus: non etiam ore iactatam ab ijs quorum cor à Chriſto procul eſt, quæ conſopita, mortua, ſterilisque deliteſcit, nuſquá ſe prodens, uelut infœcunda arbor excindenda, ignique mandanda: ſed hanc urgeo, quæ totum innouat hominem, uirtute uiua ſe in Chriſti membris exerẽs, fructificans, efficax potentia Dei ad ſalutem habenti, ſacra ſaluationis noſtrę ancora, prora & puppis, petra contra quamcunq; ſatanæ tempeſtatem impetumq; immobilis: in qua quicquid ſuperſtruitur, inuiolatũ perdurat, imò aduerſus hanc ne quidem inferi portæ præualent. *Matth 3.* *Vera fides.* *Matth. 16.*

Auguſtini hic audiatur conſilium: De iſta tota dæmonum ludificatione, ait, nos quid dicamus, qui hæc legent, fortaſsis expectant: quid Chriſtiani agere debeant, quando inter idola gentium miracula fieri aſſerun- *De Ciuitat. Dei lib. 18. cap. 18.*

Hierem. 51. ſeruntur. Et quid dicemus, niſi de medio Babylonis eſſe fugiendum? Quod præceptum Propheticum ita ſpiritualiter intelligitur, ut de huius ſeculi ciuitate, quæ profectò & angelorum & hominum ſocietas impiorum eſt, fidei paſsibus, quæ per dilectionem operatur, in Deum uiuum proficiendo fugiamus. Quanto quippe in hæc ima poteſtatem dæmonũ maiorem uidemus, tanto tenacius mediatori eſt inhærendum, per quem de imis ad ſumma cõſcendimus. Hactenus ille. Cyprianus ad Fortunatum, de exhortatione martyrij: Aduerſarius, inquit, uetus eſt, & hoſtis antiquus, cum quo prælium gerimus. Sex millia annorũ *plenè* cõplentur, ex quo hominem diabolus impugnat. Omnia iam genera tentandi, & artes atq; inſidias deijciendi uſu ipſo uetuſtatis edidicit. Si imparatum Chriſti militem inuenerit, ſi rudem, ſi non ſollicitum ac toto corde uigilantem, circumuenit neſcium, fallit incautum, decipit imperitum. Si quis uerò Dominica præcepta cuſtodiens, & fortiter Chriſto adhærens, cõtra eum ſteterit, uincatur neceſſe eſt: quia Chriſtus, quẽ confitetur, inuictus eſt.

Huic fundamento firmiter inſiſtentes, tantũ abeſt ut ulla unquã ratione, ſatanæ artib. ſiue aſtutijs à uera in Deum uiuentem fiducia dimoueri poſsint, ut etiam uarijs ac multiplicibus illius conatibus & inſultibus impetiti, exercitati, ac uelut aurũ in fornace examinati, indies ſeipſis ſanctiores iuſtioresq; euadant. Quare dæmonibus imbecillitatem in eos, quos diuina non deſtituiſſet gratia, exprobrare ſolet D. Antonius, in aſsiduis ſuis aduerſus illos luctis: & eos expaueſcere uerè credentes, aſſerit Petrus apud Clementem. item iuſtiſsimo Dei iudicio, in huiuſmodi cogitationum uanitate languentibus, labores & afflictiones pro remedio conferri, idem Clemens tradit, poſtea ſubijciens: Dæmonem, niſi quis uoluntatibus

Li. 4. Recog. Dæmones expaueſcunt uerè credentes.

eius

eius ſe ſponte ſubdiderit, poteſtatem aduerſus hominem non habere, ut uincat ſcilicet. Vitæ igitur emendatione, & attenta aſsiduaque oratione ad Chriſtum cõfugiendum eſt, exemplo Chananeæ mulieris. Hæc, Chryſoſtomo authore, non iuit ad diuinos, non quæſiuit ligaturas, non defectionis reas mulieres: ſed omnia reliquit tentamenta diabolica, & uenit ad Ieſum. *Matth. 15.* Si enim uolumus Deum ſententiam mutare ſuam, noſtram in meliorem mutemus uitam. Ritè hic hortatur Ieſus Sirach: Conuertere ad Dominum, & relinque peccata tua: precare ante faciem Domini, & minue offendicula. Reuertere ad Dominum, & auertere ab iniuſticia tua, & nimis odito execrationem, & cognoſce iuſticias & iudicia Dei, & ſta in ſorte propoſitionis & orationis altiſsimi Dei. Non demoreris in errore impiorum. Nec minus piè quàm prudenter, in tribulatione inimicorum conſulit Ioſaphat rex Iuda: Cum ignoramus quid agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, ut oculos noſtros dirigamus ad te Deus. Hic ſuum habeat locum Pſalmus Dauidis 90. *Cap. 17.* *2. Paral. 20.*

Qui habitat in adiutorio Altiſsimi, in protectione Dei cœli commorabitur.

Dicet Domino, ſuſceptor meus es tu, & refugium meum, Deus meus, ſperabo in eum.

Quoniam ipſe me liberabit de laqueo uenantium, & à uerbo aſpero.

Scapulis ſuis obumbrabit tibi, & ſub pennis eius ſperabis.

Scuto circundabit te ueritas eius, non timebis à timore nocturno.

A' ſagitta uolante in die, à negocio perambulante in tenebris, ab incurſu & dæmonio meridiano, &c.

Saluberrimũ inſuper aduerſus dæmonũ machinamenta

menta conſilium, in conſcripta hac præſeruationis lege, ſubiungam ex Chryſoſtomo his uerbis: Sicut ſine calceamentis uel ueſtimentis ueſtrûm nemo in forum deſcendere uellet, ita ſine Dei uerbo nũquam in forum prodeas. ſed quum es ianuæ ueſtibula tranſgreſſurus, hoc prius loquere uerbum: Abrenuncio tibi ſatana, & coniũgor tibi Chriſte. Ne unquam abſque hac uoce exeas: hæc erit tibi baculus, hæc armatura, hæc turris inexpugnabilis. Cum hoc uerbo & crucem in fronte imprime: ſic enim non tantum homo obuius, uerùm nec ipſe diabolus te quicquam lædere poterit, cùm his te cernens armis ubique apparentem. Et hæc teipſum iam hinc doce, ut cùm ſignũ cæperis, ſis miles paratus, & contra diabolum trophæum erigens, iuſticiæ coronam capias, quam nos aſſequi cõtingat gratia & benignitate Domini noſtri IESV Chriſti, per quem & cum quo Patri gloria, ſimul & Sancto ſpiritui poteſtas & honor, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum.

Homil. 21. de Ornatu mulierum.

Quomodo ab eccleſiarum paſtoribus in maleficio curando ſeducatur populus. Cap. II.

AD huius fundamenti iacti perpendiculum, ſi recto filo ſuperſtruerent eccleſiarum paſtores, obſtructis quibuſcunque adulterinæ doctrinæ impietatiſq; fenestris, ſaluberrima præcautione ſubditis proſpectum conſultumque foret contra dæmonis artes, præſtigias & ludibria: quibus non uſqueadeò temerè illaquearentur incauti, quemadmodum quotidie cum animarũ iactura uſuuenire cernimus, non modò paſtorum (quorum intererat, munusque poſtulabat præcauere) negligentia: ſed eorum inſtinctu, conſilio, peruerſa doctrina, fallacique operatione, qua imperitum uulgus in rebus afflictis, morbis ſubitis,

Quidã paſtores eccleſiarũ magi.

ſubitis, longis, cognitis, incognitis, ex cauſa naturali uel præter naturã, mox ad inquiſitionem illicitis opis illectant. Imò eam ſæpenumero ijdem promiſſa certa ſalute oſtentare, uenalemque proſtituere non erubeſcunt: homines planè inepti, rudes & indocti, ſacræ medicinę (quam ne à limine quidem ſalutarunt) cognitionem nefandè mentientes (de ijs ſaltem hic loquor, non de uiris bonis, pietatisque nomine ſpectatis) ut uel hac ſuſpenſa hedera, ueluti ſpecioſo pallio actiones ſuas tegant fraudulentas: potiſsimùm quum profeſsione ſint uiri ſcilicet eccleſiaſtici, ſacerdotes uel monachi, de quibus, ut gregis exemplaribus doctoribusq;, in ſiniſtram tantummodo impegiſſe ſuſpicionem nefas ducitur.

Sed fortaſsis hãc artis quaſi per manus traditę prærogatiuam, iure ſibi uendicant hæreditario hi magi: quòd Ægyptiorũ ſacerdotes (à quibus Pythagoras, Empedocles, Democritus & Plato magiã didicerũt) quo quiſque remedio ſanitati reſtitutus eſſet, id ſimul conſcriptũ, Memphis in Hephæſtio, Vulcani & Iſidis ſacrario, deponebant: quemadmodũ & Græcorum ſacerdotes magiæ antiſtites, ſuas obſeruationes in adytis tẽplorum Apollinis & Æſculapij in Pergamo etiã repoſitas cuſtodiebant, quas uelut Æſculapij oraculo edocti ſacerdotes, ægrotis communicabant, à quibus ſumma cum fiducia eæ acceptari ſolent. Sancta extat in horũ impudentiã, eximij Hippocratis, quanquam religione ethnici, ſententia: qua non argutè tãtum, ſed & piè hos redarguit, & impietatis inſimulat: Qui, inquiens, luſtrationibus & magicis incantamentis morborum, affectationes depellere ſe iactant, hi uictus indigi, uerba eorum ad dęmonium referunt, ut quiddam ſe amplius ſcire uulgo oſtẽtent, & homines decipiant. Expiant enim morbo correptos, ſanguine & ſceleribus inquinatos, iniuſtos & intoxicatos,

Galen. lib. 1 de Cõp. med. ſec. gen. & li 6. Epidem. Herod. li. 11

De Morbo ſacro.

ac expiamenta alia ſub terram defodiunt. alia in mare proijciunt: alia ad montes deſertos, ne quis ea contrectet, aſportant. At Deus, ait, qui maxima & ſceleratiſsima peccata purgat, noſtra eſt liberatio.

Pontifices Romani plerique infames magi.

Nec eò impudentiæ illos arbitror dilapſuros in liberioris incantationum uſus defenſionem, ut mihi obtrudere audeant, pleroſq; Romanos pontifices magiam infamem edoctos, eam quæſtuoſè uoluptarieque exercuiſſe: cuiuſmodi erat Sylueſter ſecundus, qui (teſte Platina & Nauclero) eo artificio pontificatum adeptus eſt: quemadmodum & anno 1032, Benedictus nonus, antè Theophylactus dictus, poſtea ob maleficia Maledictus nuncupatus: item Ioannes uiceſimus, & Ioānes uiceſimus primus (authore Benone cardinale) qui Laurentio, Ioanne Gratiano & Hildebrando, cardinalibus, incantamentorum conſcijs, ut & Malfitano & Gerardo Brazuto familiariter uſi traduntur. Nam à Sylueſtre ſecundo ad Gregorium ſeptimum, magum eximium (qui, ut Benno refert, quando uolebat, manicas diſcutiebat ſuas, unde ignis in ſcintillarum modum diſsilijt, ijs miraculis uelut ſanctitatis ſigno ſimplicium oculos ludificans) omnes pontifices fuiſſe incantatores, ſcribitur in eorum Vitis: ubi eius farinæ exempla execrabilia, quibus mulieres in amorem pellicerent, dæmonum ſacrificijs in ſyluis & montibus dediti, leguntur: quæ ſilentio ſepeliri malui, ne hominum in eo dignitatis faſtigio collocatorum flagitia ueneficiaq; commemoraſſe, in reprehenſionem rapiatur. Licet etiam pauci tales fortaſsis extitêre, maiorem tamen numerum à malis artibus fuiſſe liberum, nulli in dubium uenit. Non eſt itaq; quòd hoc pallio ſe tegant, aut aliud prætexãt hi noſtri recentiores malefici. Hoc tamen deplorandum, quòd nuſquam ullum genus hominum comperies tam iniquũ, impunitumq;, atq; horum pleroſq;, qui ubi

qui ubi in aliqua calamitate corporis uel animæ, rebus perditis, uel quacunq; alia aduersitate, in consilium à simplicioribus uocantur, neutiquam eos admonent, hæc à Deo uel immitti, uel permitti, ut tanquam in igne probentur: & propterea ad Deum unicum afflictorum patronum confugiendum, ac diuina & à Deo in nostrum usum iusto ordine instituta auxilia ritè inquirenda: uerùm impietatis incredulitatisque uiam sternunt, ore impudentissimo ac mendacissimo ad maleficium uel incantationem uicinæ alicuius matronæ, quicquid id est mali referentes, fictasq; quasdam notas, quibus mali genitrix dignoscatur, insinuantes, næ sacrilegi perditionis authores. Odij certè plusquam Vatiniani seminariũ hoc, frequenter inter proximos quosq; uti pestilentissimum, ita & durantissimum, ut non modò integræ uiciniæ admodum antea pacatæ, hac arte grauibus conturbentur dissidijs, cædibusq; diuexentur, sed & pagorum atq; urbium auita societate unitarum compages disrumpantur, ac inusta familijs calumniarum stigmata in longam propagentur posteritatem. Eius sectæ noui sacrificum, qui (designatum numerum exprimere propemodum pudet) trecentas sagas in oppido minus amplo aut populoso, ubi iam dego, quod fortè ingrediebatur ille, alias ipsi incognitum, commorari, mendaciter fingere non erubuit. *1. Petr. 4.*

Quemadmodum ea ratione satanæ regnum accrescit, confirmaturq;: ita Christo summa fit contumelia, iniuriaq;, ac eius Ecclesiæ immedicabilia infliguntur uulnera ab illis, quorum studio ex professo sanari eam sauciam luxatamq; magis decuit. De eius familiæ hominibus manifestò Paulus, ueluti digito commonstrans, suo uaticinatur Timotheo in hæc uerba: Spiritus certò loquitur, quòd in posterioribus temporibus descisscent quidam à fide, attendentes spiri- *1. Tim. 4.*

tibus impoſtoribus,ac doctrinis dęmoniorum,per ſimulationem falſiloquorum,cauterio notatam habentium conſcientiam,prohibentium contrahere matrimonium,iubentiũ abſtinere à cibis, quos Deus creauit ad ſumendum cum gratiarum actione fidelibus, &c. Rectiſsimè igitur à Baſilio ſcribitur: Qui in cantatorem audit,illumq; obſeruat,quacunq; preſſus eſt neceſsitate,tametſi uerbo dicat in Deum ſe fidere, re tamen ipſa ex futilibus uanisq; rebus auxilium ſibi aſciſcit. nam iuſto uerum auxilium Deus eſt.

Quibus rebus in dæmoniaci mali curatione decipiant magi eccleſiaſtici. Cap. III.

Sacrificuli huius ſeculi magi.

PRæter mendacem illam perſuaſionem, qua uulgo nimis credulo hi malefici imponũt,ut aliquid ſcire præter doctorum hominum cognitionẽ in hoc inſcitiæ theatro illi ἀνεπαφάλωτοι,imperiti & impij uenditent,ſuis hinc inde emendicatis blaſphemis exorciſmis, ſe mendaciorum unicum authorem in ſpeculo uel urnæ aqua,incantationis conſcij imaginem præ ſe ferentem cogere,qui rei ueritatem tanquam irrefutabilis teſtis detegat,profitentur: nec minus blaſphemiarũ,multifarijs crucibus ſæpenumero ſcelerata manu conſignatis ornatarũ,inter miſerorũ hominũ curationẽ effundere audent,mente reprobi: cum Ianne & Mambre olim pœnas daturi,niſi maturè reſipiſcãt.

Hic ſuam ſortitur uim aqua extra primã Dei conſecrationem benedicta,uel ſæpius inſperſa,uel propinata: ſal item exorciſmo expiatus, cereæ Paſchalis eadem ui conſecratæ particula, uel eiuſdem thus, candelarum in die Purificationis contra pauidum (ſi dijs placet) dæmonem luſtratarum incenſus, ramorum & frondium in die Palmarum ſacratorum, item herbarum in ferijs D. Ioannis Baptiſtæ ante ædes ſuſpenſarum,

ſarum,uel in ſolennitate aſſumptionis D. Virginis in templo aſpergine luſtralis aquæ ſolenni,ex more,uirtute ex alto aduerſus ſatanæ potentiã maiore, quàm in prima Dei creatione indutarum ſuffumigia, & neſcio quæ non eiuſdem religionis oſtenta, quibus in admirationem imprudentes illiciant,ſtuporemq; incutiant.

Scribit in hanc ſententiam Martinus de Arles, Theologiæ profeſſor: Multi eius ſunt ſententiæ, ut quando campanæ ipſo die D. Ioannis, uel pridie D. Agathæ pulſantur,nõ ſolum profligare Lemures,ſed & Lamias,ne hinc inde uehi queant,aut etiam nocere credant. Idem in eodem tractatu: Quòd præſtigioſi & pythones & necromantici ſunt iſti,ad quos quotidie populus ſtultus & inſipiens concurrit,ut futura cognoſcat,uel perdita reſtituantur: quibus fiunt, ut uulgò fertur,dæmonũ apparitiones in uitris uel annulis,ubi ueniunt inuocati ad uocata prædicenda, uel ablata manifeſtanda: & ut dicitur, iſti arioli ſemper miſcere conantur ſacra inter ſuas ſuperſtitiones: ut qui ad eos concurrunt,ſimplices hi atteſtantur. Nam & infœlices ipſi eodem die quo ſimilia nefanda perpetrare non uerentur,ſacrificiũ euchariſtiæ celebrare infœliciter audent.quod Magiſter Ioannes Nider in ſuo præceptorio oſtendit,dicens: Malefici inſtrumenta ſuæ maliciæ per Eccleſię ſacramenta, uel per alia diuina contingi uolunt: ut filum trahendo per chriſma ſanctum,imaginem terream ſub pala altaris ad tempus ponendo,& ſimilia faciendo. Nam euchariſtię ſacramento (ut fertur) utuntur in ſuis maleficijs,& plurima talia committunt,immiſcentes res ſanctas ſuis ſuperſtitionibus. Sed ex inſtinctu dęmonis iſta fiunt triplici de cauſa,ut recitat idem doctor. Primò,ut non ſolùm homines talium occaſione perfidi fiant,ſed etiam ſacrilegi,diuina quantũ in eis eſt con-

Tract. de ſuperſtit. num. 8. 9 & 14.

taminando,ut magis creatorem ſuum offendát, & intimius animas proprias cõtaminent, & plures in peccata ruere faciant. Secundò, ut Deus grauiter ab hominibus offenſus,ſecũdum beati Auguſtini ſententiá, dæmoni maiorem poteſtatem in hominibus malis tribuat:cui Deus concedit iratus, quod denegaret propitius. Tertiò, ut ſic ſub ſpecie boni apparẽtis, plures ſimplices facilius decipiát, qui tacta diuinis rebus & orationibus à Deo putant aliquid numinis obtinuiſſe, ubi ſolũ grauiora erant cõmiſſa peccata. Hęc ille. In alijs aút ſuperſtitionibus, quæ fiunt ab iſtis ruralibus, etſi dæmones non expreſſè inuocentur, interſerũt tamen ſe actibus & ſuperſtitionibus,ut hominum decipiantur mentes. Hactenus theologus ille. Et 2.q.8: Epiſcopi à diabolo captiui tenẽtur, qui relicto Creatore, à diabolo auxilium quærunt. Et pòſt: Attende ubi maleficiũ occulto Dei iudicio permittitur,non ad magos & necromanticos & ſortilegos eſt recurrendum pro ſolutione & remedio,ut hac noſtra tempeſtate ad quoſdá nefandos ſacerdotes paſsim iſti uulgares concurrere non uerentur: ſed ad Deum, per humilẽ confeſsionem & deuotam orationẽ: ut habetur 33.q.1.cap. ultimo. Nec faciẽda mala,ut eueniant bona. Plura ibidem. Idem poſtea: Quare autem ad prædictos necromanticos ſacrilegos & diuinos nullus debet concurrere,ultra hæc quod peccant mortaliter, & participes efficiũtur culpæ & damnationis ipſorũ,ratio eſt: quia ipſi,etſi Deo permittente,aliquándo uera dicunt: eorũ tamen teſtimonio non eſt utendũ,quia ſæpius fallunt & mentiuntur. Patet,quoniam in ſpiritu ueritatis, falſitás non eſt:in ſpiritu autem mendacij,plurimæ quoque ſunt ueritates, ut unica latente falſitate decipiat, ut dicit Gerſon de Probatione ſpirituum: Hac ratione,inquiẽs,prohibuerũt à teſtimonio ueritatis, quàm
Act 16. latebantur, Chriſtus dæmoniacos, & Paulus Pythoniſſam.

niſſam. Hic Auguſtinus: Fratres, ait, noſtis me ſuppli- *In Sermone de auguriis.*
caſſe frequentius, ut conſuetudines paganorum & maleficorũ minimè ſeruare deberetis, &c. ergo apud Deum me abſoluo, dum iterum atque iterum admoneo & conteſtor, ut nullus ex uobis diuinatores aut ſortilegos requirat, nec eos de qualibet re aut cauſa aut infirmitate interroget. Nam qui ad hos conſultum accedunt, eos fidem abnegare, probant Theologi ex Auguſtino, 27. q. 7. non obſeruabitis. ubi enumeratis multis ſuperſtitionibus ſic concludit: Qui hanc & quaſcunq; obſeruationes aut facta aut auguria obſeruat, aut attendit, aut conſentit obſeruantibus, aut talibus credit, aut ad domum eorum uadit, aut in domum ſuam introducit, aut interrogat, ſciat ſe fidem Chriſtianam aut baptiſmum præuaricaſſe: & ut paganum & apoſtatam & Dei inimicum, iram Dei in æternũm grauiter incurrere: niſi Eccleſiaſtica pœnitentia emendatus, Deo reconcilietur.

Sacræ ſcripturæ & nominum Dei abuſus execrabilis, in curationibus morborum magicis. Cap. IIII.

HVc, ut ἰμωσέα ſuis fucata coloribus, multorum demereatur animos, atque in ſui amorem emendicato lenocinio, alios cautè illiciat, uerba Scripturæ ſacræ pura, uel inſtituto immixta, item Dei nomina, uelint nolint, cõtorquẽtur: uerùm quàm conuenienter, iudicent illi, qui penitius myſticũ Dei uerbum, eius eſſentiam ac uiuam uim intelligunt. Sed hunc uerbi Dei abuſum prorſus deteſtabilem eſſe, & hanc ſacratiſsimi Dei nominis prophanationem, ſcelus horribile dicendam eſſe meritò, fateamur neceſſe eſt. Nec profectò mendacium auditur impudentius, atque in Deum contumelioſius, quàm ex prolata Scripturæ ſententia, aut nomine Dei pronũciato con

tra deſignatum à Deo Scripturæ ordinem, & ſacratiſſimi nominis uſum, in rebus quibuſcunque uel ludicris uel ſerijs, aut contra morbos, nouam exilire uim effectricem, qua id obtineamus quod propoſuimus. Cuiuſmodi hæc ſacroſancta de Chriſti oſsibus à Iudæis non confringendis exiſtit prophetia: Os non comminuetis ex eo. Si quis hæc uerba proferens, dentes cõtingat, dum Miſſa peragitur, dentium dolorem ſedari credunt. Alius ante febris acceſsionem manus cum ægroto lauat, ſecretò ad febris ſanationem Pſalmum illum enarrans, Exaltabo te Deus meus rex. Eſt qui laborantis prehenſa manu dicat: Æquè facilis tibi febris hæc ſit, atque Mariæ uirgini, Chriſti partus.

Exod.12. Ioan.19.

Cõtra dentiũ dolorem.

Aduerſus febrem.

Pſal.144.

Contra eandem. Recipe tres panes Miſſales, in uno ſcribe, Qualis eſt Pater, talis eſt uita: in altero, Qualis eſt Filius, talis eſt ſanctus: in tertio, Qualis eſt Spiritus, tale eſt remedium. Hæ tres hoſtiæ ſic inſcriptæ, dandæ ſunt febricitanti, ut eas ſingulis trium continuorum dierum ueſperis deuoret: ſed ea conditione, ne ijs deuoratis quicquam cibi aut potus eodem die ſumat. Iubetur quoq; ſingulis ueſperis quindecies recitare orationem Dominicam, & toties ſalutationem Angelicam, ad gloriam & laudem ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Aliud aduerſus eandem: Duc ægrotum feria ſexta ante ſolis ortum uerſus Orientem, qui expanſis ad ſolem manibus ſtabit, deinde hæc uerba dicito: Hodie dies illa eſt, qua Dominus Deus ad crucem acceſsit: ſed ſicut crux nunquam amplius ad eum ueniet, ita nunquam amplius ueniat ad te tam æſtus quàm frigus: In nomine Pa † tris, & Fi † lij, & Spiritus † ſancti. Deinde recitato nouies ternas orationes Dominicas, & ternas ſalutationes Angelicas. Hæc ut efficacia ſint, non uno die, ſed tribus continuis diebus perficienda ſunt.

Vt ui-

Vt uinum eo anno non peruertatur, uaſi inſcribit Aphricanus: Guſtate & uidete, quòd bonus eſt Dominus. *Ne uinum peruertatur. Pſal. 33.*

Sunt qui ad ſanguinem reſtringendum accipiunt aquæ frigidæ cyathum, cui inſtillant profluentis ſanguinis guttas tres, & inter unamquamque legunt orationem Dominicam, & Angelicam ſalutationē. Hinc patienti propinant, rogando, Quis te iuuabit? Reſpondetur: Sancta Maria. Tum ſubditur: Sancta Maria hunc fluentem ſanguinem firma. Inſcribunt alij laborantis fronti ſanguine effuſo, Conſummatum eſt. Sunt qui in ſanguine ſiſtendo hęc recitāt: Sanguis mane in te, ſicut fecit Chriſtus in ſe: Sanguis mane in tua uena, ſicut Chriſtus in ſua pœna: Sanguis mane fixus, ſicut Chriſtus quando fuit crucifixus. Ter repete. Item, † In ſanguine Adæ orta eſt mors: † in ſanguine Chriſti redempta eſt mors: † in eodem ſanguine Chriſti præcipio tibi † ô ſanguis, ut fluxum tuum cohibeas. *Cardanus de Subt. lib. 18. Ad ſanguinē ſiſtendū. Ioan. 19.*

Aliud: De latere eius exiuit ſanguis & aqua. Item, ex quacunque corporis parte profluentem ſanguinem cohibere nituntur his uerbis: Chriſtus natus eſt in Bethlehem, & paſſus in Hieruſalem, ſanguis illi turbatus eſt: dico tibi per Dei uirtutem, & omnium ſanctorum auxilium, ut conſiſtas, quemadmodū Iordanus, in quo ſanctus Ioannes Dominum noſtrum IESVM Chriſtum baptizabat, in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti. Tene innominatum digitum in uulnere, & fac cum eo tres cruces ſuper uulnus, dic quinquies Pater noſter & Aue Maria, & ſemel Symbolum in ſanctorum quinque uulnerum honorem. Hic inſignis philoſophus Iulius Scaliger ad Cardanum ſcribit: Declaraſti præcantantis fidem magnopere conferre ad efficaciam præcantationis, in tuis Antilogijs: exire à faſcinatricis animo facultatem, *De Subtil. exerc. 113.*

atque aerem immutare, cuius corruptione ueneficæ ſpei finem illa conſequatur. Quòd ſi uerba tua ſanguinem ſiſtunt ex inciſa uena profluentem, nulla cum eorum robore magnetis potentia comparari mereatur. Haud minor, propè dixerim, impietas in alia ratione.

Homil. 21 de Mulier. ornatu. Chryſoſtomus ad ſeductos ligaturis & incantamentis ob immixtum Dei nomen. Non ligaturas (inquit) tantum, ſed etiam excantamenta tibi conducis, uetulas ebrias & ututubantes domum ducens. Nec confunderis, nec erubeſcis, poſt tantam ad hæc trepidans diſciplinam. & quod grauius eſt errore, quando hæc admonemus & diſſuademus, putantes ſe excuſari, dicunt: Chriſtianã eſſe hanc mulierem excantantẽ, nihilq; aliud loqui quàm Dei nomẽ. Propterea enim magis eam odi & auerſare, quòd Dei nomine ad contumeliã utitur, dum ſe dicens eſſe Chriſtianã, gentiliũ opera facit: etenim & dæmones Dei nomen fatebantur, ſed tamen erant dæmones, Chriſtoq; ita loquebãtur: Nouimus te, quoniam es ſanctus Dei. & tamen ipſos increpauit, & eiecit. Propterea obnixè oro, ut uos ab hac fallacia puros conſeruetis: & tanquam baculum, Dei uerbum habeatis.

Luc. 4.

Vidi haud ita pridem apud magnæ authoritatis uirum nobilem, librum conſcriptum execrabilem, flammis digniſsimum, plenum exorciſmis, frequenti crucis conſignatione, & ex ſancta Scriptura formulis in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti finitis, contra equorum nõ modò morbos quoslibet, ſed & quæcunque eorum impedimenta: ut ſi uel calceus equo ferreus in itinere excidiſſet, ſtatim precatione eiuſmodi recitata, illæſus ungula ad ſtabulum progredi crederetur, etiam longiſsimè diſsitum.

Contra uermes equum infeſtantes, tribus diebus antę ſolis ortum quę ſequuntur, dicito & facito, ſuper equo:

equo: In nomine Pa † tris, & Fi † lij, & Spiritus † ſancti, exorciſo te uermem per Deum Pa † trem & Fi † lium, & Spiritum † ſanctum, ut nec carnem nec ſanguinem nec oſſa huius equi edas aut bibas, & ut fias tanta patientia, quantus fuit ſanctus Iob, ac tanta bonitate, quantus fuit ſanctus Ioannes, quum baptizaret Dominum noſtrum in Iordane, in nomine Pa † tris & Fi † lij & Spiritus † ſancti. Recita deinde ter orationem Dominicam & ſalutationem Angelicam, in dextram equi aurem, ad gloriam ſanctæ Trinitatis:

† † † †

Dominus, Filius, Spiritus, Maria.

O' *curas hominum, ô quantum eſt in rebus inane.*

Carminibus equos apud Nigritas etiam ſtrenuiores & in bello tutiores reddi, docet Aloyſius Cadamuſtus. Interim ſcelera hæc & blaſphemiæ exterminandæ ſuos habent & admiratores, & cultores: & à quibus impunè exercentur, noui. Atqui uix hæc merentur ut Cabaliſtarum commentis aſsimilentur, qui decem Dei ueri nominibus, & angelorum, quorum in ſacris Biblijs fit mentio, ea quæ magnificè pollicentur (quemadmodum & illi nefandæ impietatis patroni diabolo operante, & Deo ob præfractam eorum incredulitatem conniuente, plerunque conficiunt) peragere ſe aſſeuerant. Horũ Cabala ligaturis & nefarijs magiæ nugis ſcatet, fœtetq; : de quib. etiam librum cõſcripſit Coſta ben Luca apud Hebræos. Verè hic Clemens ait: Vſque ad hoc res denique acceſsit, ut cum uerbo Dei fugentur dæmones, per quod eſſe prouidentiam declaratur, inuenerit ars magica ad infidelitatem cõfirmandam, quomodo etiam hoc ex cõtrarijs imitetur. Sic * ſerpentum uenena mitigare carminibus inuentum, & uerbo ac poteſtati Dei contrarios inducere ſanitates. Angelis quoque

In nauigat. cap. 32.

Li. 8. Recog.

* *Serpentes à Nigritis faſcinari, ſcribit Aloyſius Cadamuſtus in naui. ca. 28.*

Dei

Dei contraria reperit ars magica miniſteria, animarum ſuſcitationes, contra hæc & figmenta dæmonum ponens.

Magici modi furis inueſtigandi, lædendæ ſagæ, & maleficij amoliendi, cum blaſphemo diuini nominis & ſacræ Scripturæ abuſu.

Cap. V.

Inueſtigandi furis modus dæmoniacus.

NOn alienum ab hoc argumento modum inueſtigandi furis interſeram, quem ſic experiendum quidam præſcribunt. Conuerſus ad Orientem, in cryſtallo crucem facito cum oleo oliuæ: & ſub cruce ſcribatur, Sancta Helena. Inde puer caſtus, ex legitimo toro natus, annorum decem uel circiter, capiat manu dextra cryſtallum. à cuius tergo tu genibus flexis prouolutus, ter ſumma cum ueneratione hanc recitabis orationem: Deprecor te domina ſancta Helena, mater regis Conſtantini, quæ crucem Domini noſtri IESV Chriſti inueniſti, per illam ſanctiſsimam deuotionem & inuentionem crucis, & per illam ſanctiſsimam crucem, per illud gaudium quod habuiſti, quando illam ſanctiſsimam crucem inueniſti, & per illam dilectionem quam erga filium tuum regem Conſtantinum habuiſti, & per illa ſumma bona, quibus frueris perpetuò, ut cõmonſtres in hoc cryſtallo quicquid peto & ſcire cupio, Amen. Et cum angelum in cryſtallo uidebit puer, rogabis quæcunque uolueris, & reſpondebit angelus. Hoc autem facies in ſolis ortu, cum iam emerſerit, & aer ſerenus clarusque extiterit.

Li. 16. ca. 93. de Rer. uarietate.

Irridere eiuſmodi commenta (inquit Cardanus) ſemper conſueueram, quanquam hoc ipſum experimentum à multis probaretur, habereturque ſecreti loco. Verùm contigit, ut puer quidam conturbernalis ac ſciolus affirmaret, ſe uidiſſe in phialæ collo furem, de

rem, de quo interrogabatur, qui in imum deſcendiſſet, nec amplius apparuiſſe, idemque alios duos ſpectaſſe: in aduentu item ipſius quaſi fulgur illuxiſſe, ac manum capiti imaginem admouiſſe, capitiumq; antè retraxiſſe. Erat autem phiala uitrea, nitidaque, aqua ſacrata plena, in linteo expiato collocata: linteum uerò erat inſtratum ſcamno, tres candelæ cereæ accenſæ & luſtratæ: ſuper os phialæ duo oliuæ folia, tranſuerſè in crucis formam impoſita. Perbreuis accedebat coniuratio: Angele ſancte, angele candide, per tuam ſanctitatem, meamque uirginitatem, oſtende mihi furem. & hæc ſuper os phialæ obmurmurant: prius uerò precationem Dominicam, & ſalutationem Angelicam, ſinguli genibus flexis proferunt ter, ac ſingulis uicibus pollicis ungue crucem ſuper phialæ ſignant. Soli aſtant in obſcuro. Videbant integrum hominem, pallium habentem, capite prono, caluum, aſcendentem deſcendentemque in phialæ collo, non aliter quàm ſolent atomi in ſole. Viſus eſt autem fermè ad octauam horæ partem. Totum hoc ſpectaculum ad tres horas perdurauit: nihilominus, ut author rei ait, fur non eſt deprehenſus, neque inuenti calices duo argentei, qui perierant. Referunt, eum qui ſuſtulit, ſi ritè hæc peragantur, aliquid pati, dum peraguntur. Hæc dum ille narraret, experiundi talia inceſſit cupido, adfuitque occaſio. Mulier quædam contubernalis deſiderio uidendi quædam capta, aduocat aliam mulierem admodum eiuſcemodi rerum peritam: adornant ſacrificium, tres puellæ (ut referebant ipſæ) uiderunt multa: ego tunc temporis aberam. Denuò mulierem aduoco, paratur ſacrificium: folia oliuæ non intererant, nulla precatio Dominica, nulla ſalutatio Angelica, ſed tentoriolum ſolum undiq; cõcluſum aditur. Adeſt & ipſa femina, quæ nõ ſolùm uidebat, ſed & puellæ: non in phialæ collo, ſed in cono

illo

illo qui ſuper eius fundo conſiſtit: non in aqua, ſed uitro: non perfectas imagines, ſed quaſi partem ſolum ſuperiorem: non magnas effigies, ſed non minores minimi digiti ungue: non deſcendentes è ſuperiore parte; ſed ex imo quaſi coniuacuo aſcendentes, uidere ſe referebant puellæ, puerque ille de quo iam antea dictum eſt, qui & fratrem tunc in Hiſpanijs degentem conſpicere ſe aſſerebat, puellæ alios ſibi cognatos: mira res, ſeu fabula. Cum ab initio filium magę cernerent (is erat puer & monachus) illiusque aſpectu delectarentur, rogabant eam ut dimitteret: negauit ſe facturam, quòd interim ipſius filius torqueretur. *Referebat aliquando Ioſephus Niger, harum rerum maximè peritus*, dæmonem pueris ſe ſub forma Chriſti oſtendiſſe, petijſſeque ut adoraretur: quod cum polliceretur quidam ſe facturum ea conditione, ſi dæmon eius cogitationes aperiret: inde iratus hic euanuit. Spectabant præterea in phialæ collo quid rubens, quod quaſi in extrema erat aquæ ſuperficie (nã phialæ aqua tantum ad collum uſq; , aut paulo altius conſurgebat) hoc ſaga angelum, cum nauicula textoria in manu, eſſe dicebat: puellę illius faciem in uacuò ſe uidere aiebant, tanquam pueruli: puer, ſolum brachium cum nauicula. Hic, ut referebant, perpetuò circumfertur ac uidetur: nam reliquæ imagines ſtatim abeunt. unde anus illa imperare uidebatur, ut pueris ludimagiſtri, unáq; imaginẽ ſtatim poſt aliam euocare. Cũq; ipſa alijs commonſtraret, ſciſcitatus ſum, quo modo ipſa quæ iá filios quinq; pepererat, ſpectaret quæ ego non uiderem? ſe facturam reſpondit ut conſpicerem: uerùm opus eſſe feſto D. Ioannis baptiſtæ, aut Natalis Domini, ait. Iam in foribus erat id feſtum, accedo media nocte, docet arcana: ea erát ſex uerba, quę multiplici ſenſu explicari poterant, ſed (meo iudicio) in Chriſti contemptum potius maximum, quàm gloriam.

riam. uelut, Ieſus tranſit, ſignificare poteſt quòd moriatur, quod tranſeat per uiam, & quòd finem habeat. qui ſenſus uidetur uerior eſſe, cum ſubijciat, Ego ſum: deinde, Angele ſancte, & reliqua. Deprehendi meras eſſe fabulas, nec quicquam illam ſcire præter nugas. Cum enim bullas in aquæ margine excitaſſet neſcio qua arte: ut margaritæ mihi uiderentur, uolebat. Forſitan conſtanti illa ſua intrepidaque opinione puerulos, alioqui faciles, in ſuam trahit ſententiam: atq; ita ſe uidere fatentur, quæ minimè uident. Et enim puellas, de quibus dixi, tandem eò adegi, ut nihil ſe uidiſſe faterentur: cum multæ, ne uideantur corruptæ, ſe uidere ſimulent. Huc uſque Cardanus.

Vt in hoc actu blaſphemus nominis Dei & Sacrarum literarum abuſus euidentius innoteſcat, exẽpla prodẽdi furis uel ſagę, ex ſacrifici libro clàm à me ſubtracta, annectam. Accede fluentem aquam: inde colle ctos tot numero lapillos, quot ſunt de quibus furtum commiſſum ſuſpicaris, domum confer, & igneſcant: hinc ſub limine ſepeliantur, per quod ingredi conſueuerunt homines, & triduum relinquãtur: poſtea ante ſolis ortum eximantur: deinde ſcutella cũ aqua imponatur circulo, tranſuerſa obliquaq; mixtim cruce inſignito, cui inſcriptum eſt, Chriſtus uincit, Chriſtus regnat, Chriſtus imperat. Scutella adhæc cruce ſignata, & formula coniurationis per Chriſti paſſionem, mortem & reſurrectionem adhibita (quam propter impiè curioſos celo) in aquam ſinguli lapilli in cuiuſque ſuſpecti nomine conijciantur: & ubi ad rei lapillum fuerit uentum, tum calculus tanquam ignitum ferrum, feruorem concitat. Vt inſontem grauet, fraudetque, eiuſmodi fingere ebulitionem, diabolo non eſt difficile. *Vt fur deprehendatur.*

Ex oculo excuſſo ſic fur cognoſcetur. Primùm leguntur ſeptem Pſalmi, cum Letania: deinde formida- *Quomodo furi oculus excutiatur.*

midabilis ſubſequitur oratio ad Deum patrẽ & Chriſtum, item exorciſmus in furem: hinc in medio ad oculi ſimilitudinem ueſtigio, figuræ circularis nominibus barbaris notatæ: figitur clauus æneus triangularis, conditionibus certis conſecratus, incutiturque malleo cypreſsino, & dicitur: Iuſtus es Domine, & iuſta iudicia tua. Tum fur ex clamore prodetur.

Pſal. 118.

Impius modus lædendi furis, fuga & inimici.

Si furem, ſagam, inimicum ſecus lædere uoles, & malum tolli: ante ſolis exortum, die ſabbathi, ramum auellanæ anniculum abſcindes, ſic dicens: Ego te ramum huius æſtatis reſeco, in illius nomine, quem cædere aut mutilare inſtitui. Inde in menſa ſternatur tegumentum, additis his uerbis: † in nomine Patris † & Filij † & Spiritus ſancti †. ter hæc & ſequentia recitẽtur, & incute, droch, myrroch eſenaroth † betu † baroch † aſſ † maaroth. poſtea dic: Sancta trinitas puni hunc, qui id mali deſignarit, atque hoc aufer per magnam iuſticiam tuam, † eſon elion † emaris ales ege: in tegumentum incute.

Vt res furto ſublata reſtituatur, anathema Magicum. Cap. VI.

ANathema hoc S. Adalberti magicum potius ob diuini nominis & ſacræ Scripturæ abuſum, quàm Chriſtianum, hic ea adijcio ratione, ut occulta eiuſmodi actionum pleriſque religioſis hominibus uſitatarum impietas oculis omnium magis eluceat. Cautionem tamen lucri inde fraudulenter eliciendi nomine adhibent, ut nemo ſcilicet præſumat anathematizare anathema huius ſancti ſine licentia prælatorum ſancti Adalberti & Diœceſani loci, ſub pœna anathematis prædicti, &c. ut ipſi loquuntur. illud autem tale eſt:

Anathema S. Adalberti Magicũ.

Ex autoritate Dei omnipotentis Patris & Filij & Spiritus ſancti & ſanctæ Mariæ uirginis matris Domini

mini noſtri IESV Chriſti & ſanctorum angelorum & archangelorum & ſancti Michaelis, & ſancti Ioannis baptiſtæ, & ex uice beati Petri apoſtoli & aliorum apoſtolorum, & ſancti Stephani & omnium martyrum, ſancti Syluestri & ſancti Adalberti & omnium Confeſſorum, & ſanctæ Alegundis & ſanctarum uirginum & omnium ſanctorum qui ſunt in cœlo & in terra, quibus data eſt poteſtas ligandi atque ſoluendi: excommunicamus, damnamus, maledicimus uinculo anathematis, & à liminibus ſanctæ matris Eccleſiæ ſegregamus illos fures, ſacrilegos, ſeu raptores, operarios, conſiliarios, coadiutores, coadiutrices, qui hoc furtum ſiue malum perpetrauerunt, ſiue ſibi inde aliquid uſurpauerũt: ſit pars eorũ cũ Dathan & Abiron, quos terra propter eorum peccata & ſuperbiam deglutiuit: ſit etiam pars illorum cum Iuda traditore, qui Dominum precio uendidit, Amen: & cum Pontio Pilato, & cum eis qui dixerunt Domino Deo, Recede à nobis, uiarum tuarum ſcientiam nolumus: fiant filij eorum orphani: ſint maledicti in ciuitate, maledicti in agro, in cãpo, mal. in ſylua: ſint maledicti in domibus, in horreis, in lectulis, in cubiculis: mal. in curia, in uia, uilla, mal. in caſtro, mal. in flumine, mal. in eccleſia, in cœmiterio, in tribunalibus iudicij: mal. in foro, in bello, morando, loquendo: mal. tacendo, maled. manducando, uigilando, dormiendo, bibendo, mal. palpando, mal. ſedendo, iacendo, maled. ſtando, mal. in ocio, in omni opere, mal. in toto corpore, in tota anima & in quinque ſenſibus corporis, mal. in omni loco, mal. fructus uentris eorum, mal. fructus terræ eorum, maled. ſint omnia quæ eorum ſunt, maledictum caput eorum ora, nares, naſus, labia eorum, fauces eorum, dentes eorum, oculi, pupillæ eorum, cerebrum, palatum, linguæ eorum, guttura, pectora, corda, uenter, iecur, uiſcera omnia, ſtomachus, mal. ſplen,

Anatome hominis

ſplen, umbilicus, ueſica, mal. crura, tibia, mal. pedes, pedicæ eorum, mal. colla, mal. ſcapulæ, mal. dorſa eorum, mal. brachia, mal. cubitus, mal. manus eorum, digitus, mal. ungues in manibus & in pedibus, mal. coſta, genitura, genua, mal. caro eorum, mal. oſſa eorum, mal. ſanguis eorum, mal. pelles corporis eorum, mal. ſit medulla in oſsibus eorum, maled. ſit ſuperior pars à capite uſque ad plantas eorum: quicquid intereſt, totum maledicatur, ſcilicet quinque ſenſus ſui, uiſus, auditus, guſtus, odoratus, & tactus. Et maledicantur in ſancta cruce, & in Chriſti paſsione, & cum quinque uulnerib. Chriſti, & cũ effuſione ſanguinis Chriſti, & cum lacte uirginis Mariæ. Adiuro te *Lucifer cũ* omnib. ſatellitib. tuis, [a] cũ Patre & Filio & Spiritu ſancto, & cũ humanitate & natiuitate Chriſti, & cũ uirtute omnium ſanctorum, [b] ut nullam habeas requiem diebus neque noctibus, donec perducas eos ad interitum, ſiue mergantur in fluminibus, ſiue ſuſpendantur, uel deuorentur à beſtijs, ſiue comburãtur, ſiue interficiantur ab inimicis, & odio habeantur ab omnib. uiuẽtibus. Et ſicut Dominus beato Petro apoſtolo & eius ſucceſſoribus, [c] quorum uices tenemus, & nobis quamuis indignis poteſtatem contulit, ut quodcunque ligaremus in terris, ligaretur & in cœlis: & quodcũq; ſolueremus in terris, ſolueretur & in cœlis: ſic illis ſi emẽdare noluerint, cœlum claudimus, & terram ad ſepeliendum negamus, ſed ſepeliantur in paſcuis aſinorum. Inſuper ſit terra maledicta, in qua fit ſepultura eorum, pereant in futuro iudicio, conuerſationem cum Chriſtianis non habeãt, neque corpus Domini quum in mortis articulo ſunt, ſuſcipiant: fiant tanquam puluis ante faciem uenti: & ſicut Lucifer abiectus eſt de cœlo, & ſicut Adã & Eua de Paradiſo expulſi ſunt, ſic expellantur de quotidiana luce. Item conſociati ſint cum illis, quibus Dominus dicit in

Verè indignis.

die

die iudicij, Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius: ubi uermis non morietur, nec ignis extinguetur. Et sicut candela de manibus meis eiecta extinguitur, sic opera eorum & animæ eorum in fœtore barathri extinguentur, nisi reddant quod furati sunt, infra certum terminum; Amen dicant omnes: postea cantabitur, Media uita in morte sumus, &c. *Matth. 25.*

a Præter uniuersam huius impietatis farraginem en quàm conuenienter hic coniungatur Lucifer eiusque satellitium cum Patre, Filio & Spiritu sancto, &c. Quàm profecto hic exclamare lubet, quæ communio Christo cum Belial? *2. Corinth. 6.*

b Hinc constat (si quid ualent imprecationes) theologicum anathema mortalibus quæcunque infortunia, morbos & inquietem ciere, non Lamias, quæ ut plurimum nec legere, nec eiusmodi coniurationum portenta ob extremam ferè ætatem, fœmineum sexum, & nimis grauem ingenij stuporem fingere, multo minus usurpare norunt.

c Tam impium hoc esse anathema sentio, ut publici edicti anathemate, eius etiam nomen exulare deceret. Dabo tibi claues regni cœlorum, Petro prædixit Christus, doctrinam scilicet cœlestem, cuius potentia quicquid ligaret, ligatum foret, &c. Non blasphemorum eiusmodi anathematum fulmina concessit, minus multo mandauit. *Matth. 16.*

Alij quidam uiri Ecclesiastici eodem ferè modo, hoc est, tanquam magico incantamento usi sunt Psalmo 108. secundum uulgarem distributionem, certa persuasione ducti, contra quencunque ardua hæc & dura pronunciassent solum uerba, illum protinus uel interiturum, uel ut longissimè, annũ superuiuere

non poſſe. Verùm aliò prorſus ſpectat hic Pſalmus, querelis, lachrymis & ſuſpirijs potiſsimum aduerſus eiuſmodi ſcribas & phariſeos plenus, cuius & genuinam ſententiam ſine negotio capias, ſi eum perſonæ Chriſti applicueris, grauiter expoſtulantis de Iuda proditore, & Iudæorum ſanguinem innocentis ſitientium crudelitate. Ipſa Dauidis uerba aſſcribo, ut quantam uim ſæpe patiatur ſacratiſsimus ille ſermo, nemo non intelligat.

Deus laudem meam ne tacueris, quia os peccatoris, & os doloſi ſuper me apertum eſt.

Loquuti ſunt aduerſus me lingua doloſa, & ſermonibus odij circumdederunt me, & expugnauerũt me gratis.

Pro eo ut diligerent, detrahebant mihi, ego autem orabam.

Et poſuerunt aduerſum me mala pro bonis, & odium pro dilectione mea.

Conſtitue ſuper eum peccatorem, & diabolus ſtet à dextris eius.

Cum iudicatur, exeat condemnatus, & oratio eius fiat in peccatum.

Fiant dies eius pauci, & epiſcopatum eius accipiat alter. *Ioan. 17. Act. 1.*

Fiant filij eius orphani, & uxor eius uidua.

Nutantes transferantur filij eius, & mendicẽt, & eijciantur de habitationibus ſuis.

Scrutetur fœneratur omnem ſubſtantiam eius, & diripiant alieni labores eius.

Non ſit illi adiutor, nec ſit qui miſereatur pupillis eius.

Fiant nati eius in interitum, in generatione una deleatur nomen eius.

In memoriam redeat iniquitas patrum eius in conſpectu Domini, & peccatum matris eius non delea-

deleatur.

Fiant contra Dominum ſemper, & diſpereat de terra memoria eorum, pro eo quòd non eſt recordatus facere miſericordiam.

Et perſequutus eſt hominem inopem & mendicum, & compunctum corde mortificare.

Et dilexit maledictionem, & ueniet ei: & noluit benedictionem, & elongabitur ab eo.

Et induit maledictionem ſicut ueſtimentum, & intrauit ſicut aqua in interiora eius, & ſicut oleum in oſsibus eius.

Fiat ei ſicut ueſtimentum quo operitur, & ſicut zona qua ſemper præcingitur.

Hoc opus eorum qui detrahunt mihi apud Dominum, & qui loquuntur mala aduerſus animam meam.

Et tu Domine Domine, fac mecum propter nomen tuum, quia ſuauis eſt miſericordia tua.

Libera me quia egenus & pauper ego ſum, & cor meum conturbatum eſt intra me.

Sicut umbra quum declinat, ablatus ſum, & excuſſus ſum ſicut locuſtæ.

Genua mea infirmata ſunt à ieiunio, & caro mea immutata eſt proper oleum.

Et ego factus ſum opprobrium illis, uiderũt me, & mouerunt capita ſua.

Adiuua me Domine Deus meus, ſaluum me fac ſecundum miſericordiam tuam.

Et ſciant quia manus tua hæc, & tu Domine feciſti eam.

Maledicent illi, & tu benedices: qui inſurgunt in me, confundantur, ſeruus autem tuus lætabitur.

Induantur qui detrahunt mihi, pudore, & operiantur ſicut diploide, confuſione ſua.

Confitebor Domino n mis in ore meo, & in medio multorum laudabo eum.

Qui astitit à dextris pauperis, ut saluam faceret à persequentibus animam meam.

Aduersus uniuersam nimisque inolitam pluribus in locis apud religiosos, anathematis consueti impietatem, hoc sacrum diuini Chrysostomi consilium ex sermone de Anathemate, cunctis amplectēdum propono; Ea propter uos oro, inquit, ne uobis uerba hæc mente excidant.

Dogmata enim impia, & quæ ab hæreticis profecta, arguere & anathematizare oportet, hominibus autem parcendum, & pro salute ipsorum orandum.

De *sacrilego, itemq; genuino uerbi Dei usu, & impio sanandi maleficij modo.* Cap. VII.

POrrò, quod'nam sacrilegium grauius existimaueris, quàm omni propriæ salutis memoria pertinaciter excussa, tam sceleratè uenerabili Dei nomine abuti, & sacrosancto eius uerbo uim inferre, & rapere intorquereq; ad dæmonij præstigias in Dei contumeliam tegendas, quod ex arcano Patris æterni sinu humani generis amore uictus Dei filius CHRISTVS IESVS deprompsit, promulgauitq; miserorū & perditorū hominū causa; ut hi cum essent lapsu primorum parentū à Deo separati, omniq; gratia excidissent, ex hoc se in gratiam repositos discerēt, haberentq; certa & expressa diuinę erga se uoluntatis testimonia, quibus se in ueris animorū cōsternationibus, & ancipitibus distractorum sensuum fluctibus erigerent & erudirent? ut prolixius docet Peucerus in suo de Diuinationibus commentario.

Verbi Dei genuinus usus.

De genuino sacrę Scripturæ usu sic Timotheo scribit Paulus: Omnis Scriptura diuinitùs inspirata, est

2 Tim. 3.

utilis

utilis ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad institutionem, quæ est in iusticia, ut integer sit Dei homo, ad omne opus bonum apparatus. Item Romanis: Euangelium est potentia Dei, ad salutẽ omni credenti. *Rom. 1.* Ad Hebræos 4. Viuus est sermo Dei, & efficax, & penetrantior quouis gladio utrinq; incidente, ac pertingens usque ad diuisionem animæ & spiritus, compagumq; & medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis. Ad hos usus, nimirum ad renouandam hominum corruptam naturam, traditum est Dei uerbum. Hæc præstat fide apprehensum in cordibus credentium, cooperante Spiritu sancto, qui per uerbum efficax est: non, ut mentitur diabolus, à sceleratis & impijs ipsius ministris ore solũ prolatum, alias exerit uires, quàm quò destinatum ab initio fuit. Cumq; pronunciet Dei lex: Non assumes nomen Domini Dei tui inuanum: non enim insontem habebit Deus, eum qui assumpserit nomen Domini Dei sui inuanum: certissimum est, & irrefragabiliter uerum, eos omnes qui eiusmodi incantationum Scripturæ sanctæ fuco uelatarum, ritibus & modis utuntur, atrocissimas manere pœnas. *Deut. 5.* Quare si quis effectus sub horum uerborum pallio, uel uerè uel fascino uideatur consequi, dæmonis esse opus ne dubites. Nihil aut accedit, aut decedit uirtuti uerborũ, ab impijs his hominib. pronunciatorũ. Confirmat hęc Augustinus, dicẽs: Verum est, fratres charissimi, quia permittit hoc Deus diabolo, ad probandum Christianum: ut cum interdũ per illa sacrilegia, aliqua remedia, in illa infirmitate percipere, & aliquid uerũ potuerint agnoscere, facilius diabolo credant. Sed qui totam religionem Christianam desiderat custodire, oportet ut hæc omnia tota animi uirtute contemnat. *Sermon 241. de Tempore.*

Memorandum fallacis curationis maleficij dęmoniaci, cum certa benedictionis formula exemplum,

Cap. 4. ob historię continuatum tenorem, superiori Libro cõscriptum inuenies. Cui obiter adijciatur alter modus superstitione priorem uincens, atq; ex sacrificuli libro exscriptus, ut hinc de reliquis eiusmodi sanationibus præiudicium concipiatur. Accipe tres olei uiolacei mensuras: & consistens contra solem, ante eius ortum, exprime nomen hominis læsi, & matris eius, & angelos gloriæ qui stant in gradu sexto, septem diebus ter in die. Septimo autem collocetur ille nudus sub sole, & oleo uniuersa inungatur caro: hinc coram sole suffumigetur myrrha, olibano, & præcipuis aromatibus: deinde istos honoris angelos inscribe *in argenti lamia*, quæ cum aromatum incenso suffita, *in* collo suspendetur. Vicesima die mensis hoc fiet cum successu, ut maleficio affectus curetur.

Sacrilegus curationis maleficij modus.

Magicæ & superstitiosæ morborum curationes, adhibitis carminibus uel uerbis ignotis, quæ etiam omnino non conueniunt cum imaginibus cœli. Cap. VIII.

HVc pertinent superstitionũ & uerborum ignotorum, quibus utrum benè aut malè preceris ignoras, monstra: haud dubiè à malis inuenta hominibus, & pro libidine excogitata, quæ cum Dei contumelia in sacrosanctæ nostræ medicinæ cõspurcationem calumniamque furtim irrepsêre. cuiusmodi hi usurpantur rhythmi contra epilepsiam:

Curationes magicæ, superstitiosæ & impiæ.

Caspar fert myrrham, thus Melchior, Balthasar aurum:
Hæc tria qui secum portabit nomina regum,
Soluitur à morbo Christi pietate caduco.

Ita antiquitas credebat, uerba scum cum sua radice tusum, uino aspersum, folioque inuolutum, & in cinere calefactum, strumisque impositum, eas abigere. si hoc feciſſet uirgo ieiuna ieiuno, & manu supino tangens dixisset: Negat Apollo pestem posse crescere,

Digitized by Google

re, quam nuda uirgo reſtinguat. Atque ter hic deſpuendum putabat. Narrat Beniuenius, quòd ariolus duobus digitis uulneri militis ſuperpoſitis, & carminibus neſcio quibus inſuſurratis, telum in dextram pectoris partem immiſſum, oſsíque ſiniſtræ ſcapulæ infixum, redire ex oſſe iuſſerit. unde (ſcribit) etſi abſque ægroti noxa, non tamen ſine utriuſque animę diſpendio miles curatus eſt. Facile fuit dæmoni, ad magi murmur colludenti, telum extrahere, ut magis alios ſuis fraudulentis perniciosísque actionibus ſibi deuinciret. *De Abditis morb. cauſis cap. 26.*

Adhæc, ut ſanguinis fluxus inhibeatur, in uſu eſt: *In nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, Chunrat cara ſarite confirma conſana imaholite.* Hic meritò dixerim: Quæ communio luci cum tenebris, aut quæ concordia Chriſto cum Belial? Addam, quòd carmine apud Homerum, ſauciato Vlyſsi ſiſtere ſanguinẽ potuit Autolyci filius. Sic Theophraſto iſchiadicos ſanat carmen: Catoni luxata membra cantio hæc, Danata, daries, dardaries, aſtararies, & reliqua. Si duo maleficio læſi, mutuo ſe grauiter proſequantur odio, in pane miſſali hæc inſcribantur uerba: Abrac amon filon. & offeratur utrique edendus panis: hinc perpetuus utriuſque ſubſequetur amor. Contra canis rabidi morſum, pani inſcribitur: Irioni khiriori eſſera khuder fere. inde uoratur. Non infimæ ſortis nobilẽ cognoui, ſimili curationis ratione celebrẽ, qui pomi particulæ inſcribit, Hax pax max Deus adimax, atque edendam illam uenenato à cane rabido porrigit. A' ſingulis autem medium ſtuferum Brabanticũ poſtulare eum audio. qua pecunia congeſta, ſacellum prope arcem ſuam extruxit, miſsis aliquot ea impietatis mercede redemptis cohoneſtatum, uti fertur. Vt uerò huic myſterio ponderis aliquid accederet, ad maximum natu ex ſobole uelut iure hæreditario pro *1. Corinth. 6. Plin. lib. 28. cap. 2.*

pagari eam curationis efficaciam, nec ad alios poſſe deriuari, temerè credulis perſuadetur. Similibus diabolicarum uocum portētis contra dentium dolorem utuntur, Galbes galbat galdes galdat. Ridiculū quoq; hoc ſcriptum appenditur: Strigiles falcesq; dentatæ, dentium dolorem perſanate. Quidam ad febrem omnis generis intermittētem, uirgas duas parallelas uerborum ui medijs partibus committit, ipſoque contactu uincit crucis effigie, quam collo ſubnectit: ſic quidem multos leuat, ſed qui ferè grauius recidant. Contra febres, thoraci lignum rotundum applicant Turcæ, deinde illud alio ſimili ligno percutiunt, neſcio quid ſubmurmurantes. In collo ſchedulam contra eaſdem ſuſpendebant quidam ſuperſtitioſi monachi, iubentes ſingulis acceſsionibus quaſdam effundere preces, & poſt tertiam acceſsionē bene ſperare. Quis non animaduertit fucum? In primis plurimùm ualet confidentia, nec in principio conſilium quæritur: deinde in acutis, iā morbo adulto, uix fieri poteſt quin poſt tot paroxyſmos mutetur morbus. Si Dei aut dæmonis uirtute ob ſcriptum euenit ſanitas, cur non eueſtigiò ea ſequitur? Exaratas has uoces, Gibel got gabet, roſtro pulli imponunt: inde ſtylo præacuto huic caput recta in medio pertundunt, pullusq; exilit ac uiuit, maximè in æſtate. Ea autem deliteſcit cauſa, quod pulli caput cerebrūq; oſſe utrinq; diuiditur: inter quod in medio diſtinctum, ſtylus quà facilè poteſt, penetrat: nec quicquam, illæſo cerebro, uitæ decedit. Verbis porrò eam ineſſe uim exiſtimat uulgus, earum rerum imperitum. Atqui ab illis ſi uirtus ea promanat, cur transfixo hœdi ſiue hominis aut canis capite, non idem contingit? His adde illud Conſtantini, in piſcium captura: Iao Sabaoth. Iure itaque optimo Galenus, quanquam ethnicus, Chariachirum & Bamachium deriſit: ipſisque Dioſcoridem prætulit,

1. 1. 6. Simpl.

lit, qui non imprecationibus & uerbis ſuperſtitioſis, uelut illi, tradiderit medicinam. Idem lib. 10. Sim. Subſtantia eſt, ait, quæ ſuſpenditur: non uoces barbaræ, ut quidam præſtigiatorum facere aſſolent.

Nulle uoces cum imaginibus cœli conueniunt.

Illud porrò omnem ſuperat ſtulticiam, quòd quaſdam uoces cum imaginibus quibuſdam cœli conuenire, pleriq; autument: & uerba quæpiam cum ſolennitate prolata, mutare ſenſus hominum & brutorum: hinc in ſpeculo conſecrato uideri imagines, hinc moueri feminas in amorem, hinc mutari elemẽta, terram uariè affici, ignem ab uſtione ceſſare, morbos curari. O' delirium incomparabile. Quæ nã uis hæc quæſo, unde deriuata, ubi recepta? Si etenim pendet ab harmonia cœleſti tota uerborũ uirtus, ut Alchindus contendit: cur non ipſa per ſeſe operari id poteſt, cum ſit cauſa ſuperior? Dicet fortaſſe, cœlum media & proxima cauſa, hoc eſt uerbis agere. At hoc doceat, in ſono ne, aut in uoce, an in uerbis exteriorib. operãdi uis recipiatur. prior enim natura ſonus quàm uox, & uox quàm uerba: hæc enim ex illa, illa uerò ex alio cõficiũtur, cũ uerba uocẽ & ſonũ includant, & in definitione uocis contineatur ſonus. Sine uoce ſonus eſſe poteſt, quia natura prior: pari ratione ſine uerbis uox. ſine uoce aũt & ſono uerba non ſunt. Si igitur uis in ſono recipitur, & qua ſonus mouet elementa, omni ſono etiam inanimatorũ corporum poterit ea uirtus communicari: quare nec uoce, nec uerbis opus erit. Si autem in uoce, cum ea pleriſq; etiã animantibus præter quam homini competat, idipſum poterit à brutis etiã fieri. Si uerò in humanis uerbis tantum recipi dixeris, rogo unde accipiatur uis, in prima'ne ſyllaba, aut mediis, aut ultima? Si in ſyllaba, iam non in uerbis: ea uerò mox perit. eadẽ in alijs erit ratio. Quare colligitur,

Fuſe de ijs contra Alchindum diſputat Ioan. Franc. Picus lib. 7. cap. 6. de Prænot. ſuperſtitioſa aduerſus magiam.

nullo modo uerbis ineſſe hanc poſſe uirtutem cœlitùs operantem.

De ma-

De magica ſanatione per ligaturas, periapta, characteres, effigies, annulos uel ſigilla. Cap. IX.

Ligaturarũ & periaptorũ uanitas.

HIc ligaturæ magicæ & periapta tum alia, tum ex Sacris maximè literis furtim tracta, ſuũ habent locum, quibus contra dæmonum ſtudia, incantationes & maleficia homines quoque dementantur. quemadmodum cum primum Euangelij Ioannis caput minutiſsimis literis in ſchedula pictum, & Miſſæ recitatione conſecratum, collo alligatur, mirum contra incantamenta & diaboli machinationes creditur eſſe amuletum. At ſi chartula hæc alicuius habebitur efficaciæ, prærogatiuam certè ſingularem aduerſus ſatanæ molimina obtinebunt illi, qui ſacram Scripturam ex profeſſo in manibus uel manicis continuò circumferunt. Sed ea niſi animis ſit irradicata noſtris, ubi uelut à fomite uitali in actum excitetur, mortua permanet litera, etiamſi millies ſuſpendatur, alligetur, portetur, affricetur, obmurmuretur, inſcribatur, ſigillis aut annulis imprimatur, bibatur, edatur, uel etiam uoretur. Cõfirmat hæc Chryſoſtomus: Quidam, inquiens, ſacerdotes aliquam Euangelij partem ſcriptam circum collum portant. Sed dic ſacerdos inſipiens, non'ne quotidie Euangelium in Eccleſia legitur & auditur ab omnibus? cui ergo in auribus poſita Euãgelia nihil proſunt, quomodo poſſunt circa collum ſuſpenſa ſeruare? Deinde ubi eſt uirtus Euangelij? in figuris literarum, an in intellectu ſenſuum? Si in figuris, bene circa collum ſuſpendis: ſi in intellectu, ergo melius in corde poſita proſunt, quàm circa collum ſuſpenſa. Eiuſdem eſt ſententia: Quãdo in grauem lapſo morbum, aliqui incantamentis ſuccurrendum eſſe conſulunt, alij rebus collo alligandis, alij aliter: & tu conſtanti animo, quicquid id eſt, ob

Verbum Dei no mortua eſt litera, ſed ſpiritus & uita, Ioan. 6.

Homil 43. in ca. Matt. 23.

Dei

Dei timorem ſuſtines, patiq́ue fortiter malis quam eorum aliquid ſectari, hoc te martyri facit proximum. Hac ratione docet Athanaſius quoque, dæmones plurimùm formidare uerba Pſalmi 68, ſi quis ea attentè ex animo oret. Exurgat Deus, & diſsipentur inimici eius, & fugiant à facie eius qui odiunt eum. Sicut propellitur fumus, tu propelles eos: & ſicut liqueſcit cera à facie ignis, ſic pereant impij à facie Dei, & reliqua. *In lib. de Variÿs quæſt.*

Hac etiam oratione ſathanam abegiſſe D. Antoniũ in acerbiſsimo illo certamine aduerſus dæmonũ turbas, teſtatur idem. Aliàs & illud Pſalmiſtæ occinebat, Si conſiſtant aduerſum me caſtra, non timebit cor meum. *In Vita D. Antonÿ.*

Minus inſuper momenti habebunt manu efficti characteres, effigies, annuli uel ſigilla, hac illaúe figura delineata, ſculptaúe, uel imaginibus ad certos cœli poſitus hoc momento, & illo loco inſignita. Atque ut *nulla* aſtrorum uis in ea quæ manibus conficiuntur opera imprimitur: ita etiamſi infinitè diuinis notis, nominibus, aut Scripturæ ſanctæ uerbis ornentur, ſubſtantijs nihil ex figuris quibuſcunque, ueræ uirtutis uel accedit uel decedit: quibus ſingulis mirandas peculiaresq́; uires certarum actionum effectrices ab initio Deus indidit. Nec enim iam noua ibi inſtituitur qualitatum mixtura: non materiæ, ex prima ordinatione, conuenienti qualitatum temperamento indutæ, noua & eſſentialis forma infunditur: ſed corpori antea conformato, ſua materia & forma, quibus exiſtit, conſeruantur, ſuaq́; adornato temperie, arte duntaxat noua affingitur ſpecies: ad quam nihil ſidera, nihil eo tempore exiſtentes in aere qualitates conferunt: immò, ut ſemel dicam quod res eſt, uniuerſam hanc commenticiarum ſpecierum congeriem, uanam eſſe, & inefficacem, non pudet liberè profiteri. etiamſi hic mihi offundent Thebit philoſophum, & magiæ antiſti- *Characterũ, effigierum annulorum & ſigillorum nugæ.*

antiſtitem, annulos conficiendi modum docentem, quibus animum exhilarari, hoſtes, cacodæmones & morbos arceri, miraculaque edi mentiuntur: cuiuſmodi annulorum commẽta Eudemum philoſophum quoque fabricatum eſſe tradunt. Obijcient & Albertum ſui ſemper ſimilem, & horum annulorum ſigillorumque à ueritate ſæpenumero diuaricantẽ fabrum. Accedet quoq; Marſilius Ficinus, doctiſsimus alioqui philoſophus, & pleriq; alij. Nec Gygis Lydorũ regis annulus menti excidat, ut magica annulorum cathena ornatius prodeat Lamia, Menippi Lycij ſponſa: cuius digito, ne comitiali morbo correpta cadat, à philoſopho redarguta, annulus applicetur argẽteus, hoc modo intus notatus: † habi † haber hebr †. atque hinc breuiola, quæ uocant, contra febres à quodam nebulone quæſtore ficta, offerantur:

Plato lib. 2. de Rep. Li. 2. Mineral. Tract. cap. 1 & 3. Marſilium Ficinum hoc nomine notat Ioannes Franc. Picus lib. 7. cap 6. Philoſtr. l 3. Breuiola cõtra febres.

Ananiſapta ferit, mortem quæ lædere quærit.
Eſt mala mors capta, dum dicitur ananiſapta.
Ananiſapta Dei, iam miſerere mei.

Per nuptialem uerò annulum ſponſus mingat, ut ab impotẽtia ueneris & faſcino ſoluatur, authore Nicolao & Guilielmo Varignana medicis, & Petro Argelate chirurgo: ſi amorẽ quis diſſolui uelit, in amãtis calceo ſtercus amatę collocetur, odorq; perceptus amorẽ infringet. Cauſam profectò eius uirtutis nimis manifeſtam, nõ eſt quòd ad occultam proprietatem torqueas.

De characteribus, imaginibus, figuris, exorciſmis, rebuſq; illicitis, quibus theſaurus inquiritur, clauſtra aperiuntur, capillitio ſuſpenduntur maleficæ, obijciunturq; reliqua diaboli ludibria.

Cap. X.

Magicus theſaurum inquirendi modus.

THeſaurum porrò ſic inquirunt hi magi. Virgã auellanæ trilibus ſignata crucibus, coniuratur nõ modò ſuperſtitioſe, ſed & impiè ac blaſphemè.

Addun-

Adduntur characteres cum barbaris nominibus & in fodiendo leguntur Psalmi, de Profundis: missa, Misereatur nostri: Requiem, Pater noster, Aue Maria, & Ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo, Amen. A' porta inferi, Credo uidere, &c. Expectate Dominum, Requiem æternam, cum oratione certa. Et si fodiendi tempus neglexeris, à diabolo tollitur thesaurus.

Diabolica clauſtrorum apertio.

Vt clauſtra aperiantur, in particula cereæ baptismo designatę flores uolubilis imprimuntur, liganturque in anteriore indusij parte: ac ubi referare uoles, ter inflabis, dicesque hæc uerba: Arato hoc partiko hoc maratarikin tuo nomine aperio hoc clauſtrum, quod infringere cogor, quemadmodum inferna confringis, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, Amen.

Plin. lib. 24. cap. 4.

Æthiopidis etiam herbæ tactu clausa omnia aperiri, quibusdam simul admurmuratis cantilenis, traditur: eôdem referendum, quod cuidam ad laqueum damnato Venetijs, omnes patefactæ fuerint fores, dissectis seris, una tantum admota herba, signaculis quibusdam decantata. At si uis ea ineſt herbis, quorsum admurmurantur cantilenæ, aut adhibentur signacula? Vel si uirtutem hanc obtineant cantilenæ & signacula, cur aduocantur herbæ? Si simul coniuncta hanc efficaciam sortiri dicas, meram esse superstitionem, contrà obijcio. rerum alioqui naturalium miraculis ut nihil derogatum uolo, ita eiusmodi cantiunculis & signaculis nil penitus tribuendum esse, ingenuè affirmo. Quum autem herbæ illæ non operentur nisi cantionibus & signaculis applicatis, consequēs est, ijs etiá nihil eiusdem uirtutis adesse. Si effectum subsequi respondes: cōtingit is profectò dæmonis opera hic colludētis ratione cātilenæ uel signaculi, ut eiusmodi ludibrijs incautos alliget strictius, cautiusq;

tiusque fallat, nec ullo modo iuuet. Dicam hic cum
Lib.24.ca.2. Plinio, non satius fuisset Æmilianum Scipionem Carthaginis portas herba patefacere, quàm machinis clausstra per tot annos quærere?

Pro defensione, figura cum creta in terra notatur, & miræ affinguntur nugæ, recitanturque Psalmi, & Orationes, nec non Missæ actum cohonestant, & in arbore clauus figitur ferreus.

Vt mille hominibus uel equis cinctus quis appareat, anniculus salicis ramus unico inflictu abscissus usurpatur cum exorcismo, barbarorum nominum recitatione, & characteribus absurdis.

Imagines damnosæ. Damnum alicui inferre se credunt, si imaginé conficiant in eius nomine quem læsum cupiunt, ex cera uirginea noua, sub cuius axilla dextra hirundinis cor locetur, & hepar sub sinistra. Item, collo appenditur filo nouo effigies, quæ acu noua in membro lædendo figitur, recitatione uerborum, quæ ob curiosos studiò prætermittenda censui. Ea ex ære quandoque apparatur, cuius membra ad diriorem deformationem inuertuntur, ut pes manus loco formetur, & pedis uicissim locum subeat manus, faciesque inuertatur. Ad atrocius malum similis imago adornatur in hominis forma, in cuius capite nomen certum scribitur, & in costis ea nomina, Alif cafeil zaza hit mel meltat leuiatan leutatace: ea in sepulchro defoditur. In eundem usum, ut ipsi uocant, in Martis dominio, parantur duę imagines, una cerea, altera ex hominis mortui terra: & ferrum quo homo necatus fuit, traditur alteri imagini, ut alterius necandi simulachri caput transfigat. In utraque duo inscribuntur nomina, & characteres seorsum peculiares: & certo altera recondi-tur loco.

In mulieris amore conciliando, conficitur in hora Veneris imago, ex cera uirginea in amatæ nomine: cui

cui character imprimitur,& circa ignem calefit: & inter agendum, cuiuſdam angeli memoria in mentem repat. Non abſimile monſtrum fingitur,ut quis tibi in omnibus obſequatur.

Vt tandem capillitio ſuſpendatur noſtra hæc malefica, & huius nugatorij actus ſcena tragicum ſortiatur exitum, apparatur effigies ex terra capitis mortui hominis, in alterius nomine baptiſanda, cui nomen cum charactere inſcribitur:hinc oſſe putido ſuffitur, & inuerſo ordine leguntur Pſalmi, Domine Dominus noſter, Dominus illuminatio mea, Domine exaudi orationem meam, Deus laudem meam ne tacueris, &c. Deinde duobus diuerſè locis ea ſepelitur. *Imago, ut capillus ſuſpendatur maleſica.*

Vt periaptorum, characterum, figurarum, annulorum,imaginum, reliquorumque id genus prodigiorum uanitas ubique explodenda, omnium obtutui lucidiſsimè pateat, formulas has ſacrificio ſurreptas ſupprimere nolui,quo de cęteris eiuſmodi hominum ludibrijs facilius pronunciaretur ſententia: quibus ſi uel ueritatis momentum ineſſe leui ſolum cogitatu ſuſpicatus fuiſſem, eas hauddubiè eueſtigiò, cui debentur,conſecratas excepiſſet Vulcanus.

Quibus uerbis ſtupor ac taciturnitas in tormentis & quæſtionibus induci creditur,& ſolui.

Cap. XI.

INueniuntur, qui cum ſcelus aliquod capitale admiſerint,uel antequam ſubijciantur quæſtioni, uel interea dum torquętur, quorundam aut ſcriptura, aut prolatione uerborum conſequi ſibi uidentur, ut & tacere poſsint,& nihil omnino ſentire.Id quod tam firmiter ſibi perſuaſum habent, ut fuerint qui hac fiducia ultrò ſe tum carceri, tum quæſtioni obtulerint. A' diabolo enim,cuius intereſt ſcelera non puniri,ſed indies accumulari, confirmantur in malo, nec ſolum *Quomodo tormẽta quidam non ſentiant.*

organis uocis obstructis impediuntur, ne loqui possint, uerùm graui etiam somno opprimuntur, ut nec audiant interrogata, nec tormenta sentiant. Interim tamẽ his illi penduli uerbis ac uersibus, sanè perquàm ἀναίσχυντοι utuntur:

Verba stupori & taciturnitatem inducentia.

Imparibus meritis tria pendet corpora ramis,
Dismas & Gestas in media est diuina potestas:
Dismas damnatur, Gestas ad astra leuatur.

Psal. 44. Sunt qui uerba Prophetæ eructent: Eructauit cor meum uerbum bonum, ueritatem nunquam dicam regi. Alij autem hac prece se muniunt: Quemadmodum lac beatæ gloriosæ Mariæ uirginis fuit dulce & suaue Domino nostro IESV Christo, ita hæc tortura siue chorda sit dulcis & suauis brachijs & membris meis. Alij uerò saltem hæc proferunt: IESVS autem transiens, per medium illorum ibat. Os autem non comminuetis ex eo. Et tamen contrarium uidemus euentum. Licet enim αἰδυτήριον ita dæmon occupet, ut nihil sentiant: ossa tamen illis comminuuntur & confringuntur. Qua etiam ratione probari posset, eorum uerborum nullam esse uim: quin ridicula potius esse, quàm credibilia, quæ iam proposuimus. Enimuerò nec diabolo quidem esse permissum ut efficiat aliquid eiusmodi, interea dum ijs ut superstitiosè utuntur flagitiosi, ppter duas mihi causas uidetur. Primò, quòd cum omnis potestas à Deo sit, diabolus nec ipsi nec legitimis ipsius actionibus possit resistere, ut nocentes publicæ eripiat iusticiæ: sicut docet D. Augustinus, & Thomas Aquinas: Secundo, quòd impunitas scelerum Deo non placeat, & malefaciendi licentia minimè permittatur: Alioquin institutus ordo & iusticia Dei sibi inuicẽ repugnarent. Sed tamen hominum impietate sic merente, sæpius hæc accidisse fateor. Testatur enim clarissimus Iurisconsultus Paulus Grillandus, se bis id & uidisse, & in facto comperisse,

Luce 4. Ioan. 19.

Diabolus cur nõ semper linguam & sensus impediat.

Rom. 13. De ciuit. Dei lib. 10. Thom. q. 5 primæ p. artu 1 ra fla. qq. tit. de miracul. De Sent. excõm. c. ut fama. l. 1 ta uulnerat 9. D. ad l. Aq. Tract. 1. de quæst. et tort. q. 4. num. 14.

his

his uerbis: Primò Piſis dum eſſem aſſeſſor magnifici domini Capitanei illius ciuitatis: deinde Romæ dum eſſem auditor criminalium cauſarum reuerendiſs. domini Auditoris Cameræ, ubi quidã fur ſagaciſsimus, & duplicis maliciæ reus, contra quem erant examinati quindecim teſtes ſuper diuerſis indicijs magni furti 137. ducatorum aur. habens noticiá quòd curia præfati domini Auditoris procedebat cõtra ipſum, antequam perſonaliter compareret, accepit nonnulla ſortilegia contra torturam: quibus expertis iterum atq; iterum uidens quòd ſufficiebãt ad parangonem, quadam die dum ego eſſem in ædibus turris nouæ ad examinãdum quoſdam alios reos, ille ſponte ueniens acceſsit ad me, & ſe conſtituit in carceribus ipſis, dicẽs, quòd ultrò uenerat ad purgandũ indicia, & notã infamiæ ſibi illatæ. Contra quem tamen neceſſe fuit deuenire ad torturá, tot indicijs contra ipſum laborãtibus. In qua dũ erat eleuatus, dormiebat capite cliuo, ac ſi iaceret in lecto, abſq; ulla penitus lamẽtatione, aut clamore: & ad tractus chordę erat tanquã ſtatua marmorea. qui dũ eleuabatur à principio, dicebat quædá uerba ſubmiſſa uoce, deinde ſilebat ut dormiens. Statim ego ſuſpicatus ſui, ne geſtaret aliquod ſortilegiũ ſiue facturam maleficam penes ſe, aut ex illis uerbis captaret aliquod ſuffragium: perquiſiui quàm diligẽter per omnes partes corporis ſui, demumq; reperi in capite, ſub ſcuffia ſcilicet inter crines, quandam paruam ſchedulam hæc uerba continentem, uidelicet: † IESVS autem tranſiens † per medium illorum ibat † os non comminuetis ex eo † cum crucibus ita ſignatis: quam illico abſtuli ab eo. qui licet illa ſic ablata ſatis conqueretur, nihilominus iterum poſitus ad torturam, & eleuatus iterum, illud idem ſicut antè faciebat. & in principio ipſius eleuationis nonnulla uerba ſubmiſſa uoce dicebat, quæ percipere nunquam potui, nec

Tormẽta illi curant fut.

Nihil ſentit doloris.

quicquam confeſſus eſt. Demum mutatis tormentis, ſub tormẽto taxilli ſubiectus fuit,& ſimiliter ſpernendo dolores,nihil unquam confeſſus eſt: ſed in ſua negatiua ſemper audacius conualuit,adeò quòd neceſſe mihi fuit eo inſtante, ab inquiſitione eundem abſolue re. Similis caſus occurrit Hippolyto de Marſilijs,dum erat officialis ducis Mediolani.

Hippolyt. de Marſil. in l. repeti. col. 4. ff. de quæſt.

Iterum ait Grillandus, nec dum eſt annus elapſus quòd audiui alium Romæ poſitum ad torturam, & repetitis uicibus grauiter cruciatum, qui uerba de lacte Mariæ uirginis ſubmiſſa uoce proferebat, & nullum dolorem pati, ſed cuncta ſpernere uidebatur: & dormiebat ſicut alius in tortura,adeò quòd à tribus iudicibus prẽſente procuratore fiſcali examinatus, nulla unquam ab eo confeſsio extorqueri potuit, licet correus & criminis ſocius id fateretur expreſſè, & illum in ſocium nominaret: cuius proceſſum uidi, illumque cognoui.

Aliud exemplum.

Aliud exemplum quod ſimiliter in facto accidit mihi Romæ cuiuſdam maleficæ mulieris,quę antequam eleuaretur in tortura, uerba quædam ſubmiſſa uoce dicebat: deinde eleuata ſilebat penitus uelut mortua, & nigrior apparebat in uultu carbone extincto, oculos extra caput ualde tremendos more illorum qui ſtrangulantur emittens, & nihil penitus loquebatur neque boni neque mali. Vltima autem hæc hiſtoriola minimè noſtro obſtat inſtituto. Nam ſi ex lamijs noſtris illa fuit malefica, quid mirum ſi diabolus linguam ei faucesq; præcluſerit? ne ſcilicet illa ſuã innocentiam probaret,& dæmonis ludibria detegeret.

Exemplũ mulieris.

Superioribus uerò exemplis ſimile nuper habuimus Antvverpiæ,in carnifice eius urbis,natione Gallo: quem cum innumera,eaque notiora flagitia commiſiſſe nemo non ſciret, adigere tamen nullum tormentorum genus,quamuis immane,potuit,ea ut confiteretur,

Carnificis pertinacia.

fiteretur, in tantam ſtatim ἀναισθησίαν ac ſenſuum penè omnium alienationem incidebat. De qua cum prudentiſsimus Senatus Medicos ordinarios conſuluiſſet, eiuſmodi ſtuporem non niſi pharmacis quibuſdam ſomniferis induci poſſe deprehendit: cuiuſmodi ſuprà Libro ſecundo, capite trigeſimo quarto & quinto deſcripſimus.

Niſi hac ratione inducta ſit ea torturæ tolerantia, ut immenſos ille cruciatus perferret, Deus permittere potuit, quò ijſdem ad reſipiſcentiam tandem cogeretur, uel ut reprobus, acerbiores dignasq; extremè pœnas lueret. Siquidem gladio tandem cęſus eſt citra ullum pœnitentis animi indicium ebrius, qui multis retrò annis ſe hominum utriuſq; ſexus innumerorũ ſanguine inebriarat, quos multifario ſupplicij genere ob fidei confeſsionem, uita ſpoliarat.

Nonnulli tamen, ait Grillandus, dixerũt, quòd aduerſus iſtas coniurationes & maleficia taciturnitatis reperiuntur remedia quædam, quæ diuerſis precibus conficiuntur. Ex quibus dicunt, quòd omnes ligaturę & maleficia huiuſmodi diſſoluuntur, & reus grauiſſima tormenta & cruciatus patitur in corpore: & inter alia ſolent dicere uerba illa prophetæ: Eructauit cor meum uerbum bonum, dicam cuncta opera mea regi: &, Dominus labia mea aperiat, & os meũ annunciabit ueritatem: &, Confundatur nequitia peccatoris, perdes omnes qui loquuntur mendacium: &, Contere brachia iniqui rei, & lingua maligna ſubuertetur. Ex quibus uerbis, precibus & exorciſmis, dicunt maleficia ipſa reſolui, & reum mirabiliter cruciari. Vide Paridem de Puteo, in Tractatu de Syndicatu, c. tortura. lo. 3. folio centeſimo decimotertio. & Sylueſtr. Prior. in Tract. de Strig. demonſt. mirand. libro quarto, capite quinto. Super quibus tamen cogita, quia de uirtute ipſorum remediorum non poſſem quicquam cer-

Tractat. de quæſt et tort. q. 4. num 16. An uerbis diſſoluatur taciturnitas & ſtupor.

Pſal. 44. & 118.

Pſal. 50.

Pſal. 7.

Pſal. 9.

ti atteſtari, ex quo illa nunquam expertus fui, nec per alium experiri hactenus uidi. Ego uerò, licet & D. Grillandus, & mille alij oculis id uidiſſent ſuis: tamen uirtute uerborum ſiue prolatorum, ſiue pictorum, ſiue ſculptorum, fieri nunquam credam.

Enimuerò fur ille etiam ſchedula ſpoliatus, nihil adhuc, crudelius licet diſtractus, cõfitebatur: nec ſubmurmurata uerba inſenſilem habitum inducere queunt. Quare uel ſomnifica re aſſumpta, aut à diabolo, qui cum antea pepigiſſe animo tales, eiq́ue ſe deuouiſſe, & etiam traditos eſſe neceſſe eſt, inſenſibilitate illata id fieri ſentio, quum dæmoniacos complures
Cap. 9. 10. 11. Libro quarto à me enarratos, uarijsq́ue cruciatibus à diabolo exercitos, nihil eorum ſenſiſſe, ſed poſtea uelut è ſomno ſurrexiſſe, commonſtrauerim.

Figurato nullam ineſſe uim ratione figuræ. Cap. XII.

HInc liquet, quantum fidei ſit adhibendum fuco dæmoniaco, ab Hieronymo in uita D. Hilarionis eremitæ deſcripto: Eiuſdem, inquit ille, Gazenſis emporij oppido uirginem Dei uicinus iuuenis deperibat: qui cum frequenter tactu, iocis, nutibus, fibilis, & cæteris huiuſmodi quæ ſolent moriturę uirginitatis eſſe principia, nihil proficiſſet, perrexit Memphim, ut confeſſo uulnere ſuo, magicis artibus rediret armatus ad uirginem. Igitur poſt annum doctus ab Æſculapij uatibus non remediantis animas, ſed perdentis, uenit præſumptum animo ſtuprum gettiens: & ſubter limen domus puellæ tormenta quædam uerborum, & portentoſas figuras ſculptas in æris Cyprij lamina defodit. Ilicò inſanire uirgo, & amictu capitis abiecto, rotare crinem, ſtridere dentibus, inclamare nomen adoleſcentis. magnitudo quippe amoris eam in furorem uerterat.

Perdu-

Perducta ergo à parentibus ad monaſterium, ſeni traditur, ululante ſtatim & confitente dæmone: Vim ſuſtinui, inuitus ſum abductus: quàm bene Memphis ſomnijs homines deludebam? O' cruces, ô tormenta quæ patior. Exire me cogis, & ligatus ſubter limen teneor. Non exeo, niſi me adoleſcens, qui tenet, dimiſerit. Tunc ſenex: Grandis, ait, fortitudo tua, qui licio & lamina ſtrictus teneris. Dic, quare auſus es ingredi puellam Dei? Vt ſeruarem, inquit, eam uirginem. Tu ſeruares, proditor caſtitatis? Cur non potius in eum qui te mittebat, es ingreſſus? Vt quid, reſpondit, intrarem in eum, qui habebat collegam meum, amoris dæmonem? Noluit autem ſanctus, antequam purgaret uirginem uel adoleſcentem, ſigna iubere perquiri, ne aut ſolitis incantationibus receſsiſſe dęmon uideretur, aut ipſe ſermoni eius accommodaſſe fidem: aſſerens fallaces eſſe dęmones, & ad ſimulandum eſſe callidos. & magis reddita ſanitate increpuit uirginem: Cur feciſſet talia, per quę dęmon intrare potuiſſet? Hucuſque Hieronymus. Sed puellam magis obſediſſe amorem mentiens dæmonium, quàm amorem, mea eſt ſententia. nec uerborũ aut figurarum in lamina inciſarum potentia id contigit: ſed quòd diabolo occaſionem ſubminiſtraſſet, quemadmodum exprobrat Hilario, eam exercendi facta illi fuit poteſtas.

Dæmonis mendacium, ut illis quiſquilijs ipſum detineri perſuaderetur alijs.

D. Thomas credit, annulos, uel quicquid eſt figuratum ex arte, nihil operari ratione illius figuræ: neq; ex illa figura maiorem uim recipere à corporibus cœleſtibus, quàm non ſic figuratum: quoniam quæ ex arte fiunt, non ſequuntur materiam, neque formam. Identidem & de uerbis prolatis ſentit: quoniam uerba nihil immutant, niſi auditum. Veriſimè ergo, imagines ex ære, plumbo, auro, cera alba, rubra uel

In libel. de Occultis naturæ operibus.

Figurato nulla ineſt uis ratione figuræ.

Lib. de Superſtit.

alia materia b'aptiſatas uel adiuratas, conſecratas, imò potius execratas, per magorum artes & ſub certis diebus, uirtutes obtinere mirabiles, in eiuſmodi artium libris recitatas, errorem eſſe ſcribit Martinus de Arles theologus. Et Porphyrij opinionem de talibus conſtruendis imaginibus, fuiſſe falſam, comprobat D. Thomas Auguſtini teſtimonio, libro 10. de Ciuitate Dei. Verum quidem eſt, res naturales, formas ſuas & uirtutes conſequi ex corporibus cœleſtibus: ſed imagines artificiales nullam ab arte uirtutem imbibere, aut aliam aſſequi uim queunt, niſi quam ratione materiæ obtinent. Figura autem non eſt alterandi uel actionis principium. ideo nec alius uirtutis cauſam habet aurum eius imaginis, quàm aliud alterius figuræ aurum. Atqui ſi alium conſequi effectum appareat, fit is dæmonum operatione, homines ludificantium, ſecundum Auguſtinum. Tales itaque imagines aſtronomicæ uim adipiſcuntur per dæmonem: cuius ſignum eſt, quòd illis imaginibus quoſdam imprimi characteres oportet, cum naturali uirtuti eæ operentur nihil. In hoc tamen à magicis ſimulachris diſcrepant aſtrologica, quòd in magicorum compoſitione fiunt expreſſæ quædam dęmonum inuocationes, unde eiuſmodi effigies ad expreſſa pertinent pacta cum dæmonibus inita. At in aſtronomicarum factura, tacitũ exiſtit cum dæmonibus fœdus per quoſdam characteres & figuras ab ipſis dæmonibus inuentas, ad quorum characterum impreſsionem, facientibus ſuffragantur dæmones. Hactenus ille.

Thomas Aq. in lib. contra gentes, de Fato, de Operibus naturæ occultis, & præcipue in 2. parte Summæ theologicæ.

Lib. 18. de Subtil.

Scitè igitur à Cardano, philoſopho & medico, ſcribitur: Licet ſigillis uim non leuem tribuant, ut Solis ad magiſtratus honores & gratiam cum principibus, Iouis ad diuitias & amicos, Veneris ad uoluptates, Martis ad audaciam, Mercurij ad ſolertiam, Saturni ad laborum patientiam, Lunæ ad populi fauorem: non

non ignoro lapides prodeſſe, figuram aũtem nihil. Idem, ubi magicæ ſtulticię maximi in ea arte Artephij placita enarrauit, ut non ſolum doloſos, ſed etiam mente captos fuiſſe magos dijudicetur, prodigioſos quoque planetarum characteres, item annulos terrificis planetarum notis inſignitos, & ſigilla monſtroſis eorũ formis munita delineat. at mox ſubiungit: Hi ſunt characteres doloſa mente excogitati, quorum uirtutum nullam eſſe certum eſt. Nam quid his characteribus cum planetis ipſis rotundis commune eſt? At ne nomina putes aut Arabica aut Chaldæa, aut Hebræa: aut Græca: quòd ſi etiam eſſent, quid plus eis ineſſet uirtutis quàm Latinis? Igitur figmenta mera eſſe oportet, nulliusque uirtutis: quam ſi contendas obtinere non niſi dæmonum pacto fieri poteſt. Quis etenim talia inuenire ualuit, niſi dæmonũ perſuaſionibus? At iam dæmones nihil docere conſtat. Dicent autem, formas eſſe in Nona ſphæra, quæ in India uidentur. Et ſiquidem malus ille Aponenſis finxit. Sed concedatur: quis uerò poſtmodum docuit, hunc characterem Solis eſſe, illum Saturni? Hinc clarè liquet, deridentium hominum hæc pura fuiſſe cõmenta. Plura inde nagorum deliramẽta ordine ex Artephio ibidem reciantur.

Libr 16. cap. 90. de Varietate.

Similia apud Agrippam de Occul. philoſ. lib. 1. cap. 33. & li. 3. ca. 29. 30. 31.

Si contendant magi, ſe rebus naturalibus uti, characteribus, figuris, herbis & uerbis, publica alioqui dæmonum commercia abominanti: hinc refellentur, quùm ſit apud Ariſtotelem & omnes naturales philoſophos conuertiſsimum, actiuas uirtutes non poſſe figuris ineſſe, & literis uel quibuſcunque characteribus, cum nihil aliud ſint quàm compoſitio & ordo excogitatus ab artifice ſeu pingente ſeu fingente: prętereà & materiales imagines ultra ſuam ſpeciẽ & formam operari non poſſe, teſtatiſsimum eſt, multo minus admirabiles ſupra naturæ legem producere effe-

ctus. Signa uerò ſi dicantur, ea quum diuinitùs inſtituta non ſint, quin potius reiecta, & à natura abhorrentia: reſtat ut plus quàm ſuperſtitioſa ſint, & à dæmone inuenta, uel palàm fabricante, uel clàm in malè credulorum phantaſiam ſuggerente. Somnia itē ſunt, quod figuras & characteres in elementali materia impreſſos pārere radios fingat Alchindus Arabs, quibus motiones in rebus alijs excitentur, quum illi quatenus ex arte fiunt, nullo modo cauſarum ſupenorum influxus commoueant. His adde Porphyrij deliramenta, quibus figuras à dijs maximopere amari, eosque in ſacrata imagine contineri imaginatur: contra Ariſtotelem, atque etiam Theologos, qui characterum, herbarum, aut etiam uerborum ui, ſeparatas mentes ſupra hominem in aliqua materia coerceri poſſe negabunt.

Quapropter ocioſa, patrocinante ueritate, prodigioſorum huiuſmodi figmentorum permanebit fabrica: impiumque eſt comminiſci, ſacra uerba ea pollere uirtute, ſi denuò eò confugiatur, ut notatis ſolis literarum figuris tam mirabiles progignātur effectus. Euangelij efficacia, non in exaratis characteribus, huic figuræ uel illi annulo, ſigillo aut imagini applicatis, uerùm in uirtute myſtica, ad ſalutem credenti, conſiſtit. Verbum Euangelij in corde iuxta uiam ſatum, auditum, & non intellectum, rapit malus ille: auditum autem, protinusque cum gaudio exceptum, radicem, ut in petra ſatum, non habens, continuò euaneſcit: auditum item, & cura huiuſeculi ſuffocatum, ut ſemen inter ſpinas iniectum, infœcundum manet, inefficaxque: ſed auditum & intellectum, firmaque fide apprehenſum, efficax eſt, hominemq; in nouam commutat creaturam, & mentes conſolatur afflictas, aduerſus dæmonis inſultus communiens, ardentique inuocatione in Chriſti nomine inflammans,

Rom.1. *1. Corinth. 4.* *Matth.13.* *Marc.4.* *Luc.4.8.*

manas, exorante quæcunque petuntur: non autem hoc præſtat chartis illitum uerbum, aut cuicunque materiæ impreſſum inſculptumúe, uel collo alligatum, ſiue ſuperliminari impoſitum, aut ſubtus limen in terra ſepultum. Tantum enim abeſt ut intuitu pictarum aut inciſarum inſculptarumúe Scripturę ſacræ uocum aut ſententiarum, quacunque ſint expreſſæ forma, terreatur, fugetur aut uinciatur diabolus, ut etiam ipſe eandem probè calleat, nec allegare erubeſcat, quò fallat cautius: quemadmodum cùm Chriſtum tentatione impeteret, feciſſe legitur. ſed bona conſcientia, uiua fide, ex uera Dei agnitione & Spiritus ſancti inſpiratione prognata, atque uerbi Dei potentia proſternitur ille, profligaturque. Hinc ligaturas omnes & remedia, quæ medicorum condemnat ſchola, iure optimo quoque Auguſtinus reijcit.

Matth 4. Marc. 1. Luc. 4. Pſalm. 90.

Li. 2. de doct. Christ.

Formula curandi maleficij ſuperſtitioſa, item alter modus futilis pellendi dæmonis, blaſphemus alius contra febrem. Cap. XIII.

NOn inconuenientem curandi maleficij modum merè ſuperſtitioſum, quanquam myſterij loco habitum, hic aſſcribam, ut euidentius quorundam hominum eluceat impia credulitas. Hunc inſignis doctrinæ, integritatis atque uſus uir D. Ioannes Echtius, ἰατρὸς θειλῶν ἀνταξίων ἄλλων, pro ſuo candore, communicauit: non quòd eum approbaret, ſed riſui unà mecum exponendum arbitraretur: à matre aũt ęgrotę nactus erat, quę ſtudioſe religioſeq; omnia præſcripta ſe obſeruaſſe, filiáq; inde curatã, ſi dijs placet, affirmabat. Hiſtoria, cui annectitur curatio, ſic habet: Clariſsimi iuriſcõſulti N. filia, annos nata circiter tredecim, monialis (quã uocãt) monaſterij nõ procul à Suſa-

Ioa. Echtius medicus.

Superſti... dæmon... e virgin... ratio.

à Suſato ſiti, maleficio laborare credebatur. nam uenter tumidior erat, ut hydropicam quis iudicaſſet: & cum lotio calculos excernere uidebatur, qui ueraterant fragmenta latericia inæqualia, magnitudinis auellanæ nucis, & minora, præcedente ſummo dolore. ad hæc, alterum crus habebat luxatum. quocirca quũ extrema metuerent moniales, & puellæ parentes, ea Coloniam deferebatur, accerſebanturque duo celeberrimi eius urbis medici, D. Ioannes Echtius, & Hubertus Faber: qui re ad exactam artis trutinam uocata, penſiculataque, dæmonis opus foueri iudicarunt. Ad puellæ itaque curationem adhibebatur quidam ariolus uetulus, nomine Abrahamus, qui hanc ſanandi formulam parentibus præſcripſit. Omnium primò ſacra adminiſtretur ſynaxis. Deinde potionis ſequentis cyathus paruus plenus, uel uitreus, matutina hora & ueſpertina puellæ maleficio affectæ propinabitur. Recip. Rhabarbari electi drach. 1. radices enulæ, artemiſiam rubram uulgò dictam, centauriũ minus, mentam aquaticam: hæc ſimul, præter artemiſiam, in olla noua indentur, & in honore ſanctorum trium nominum ebulient in uino albo: artemiſia autem in aquæ pinta, quam hic uocamus, circiter uncias duodecim ponderante, decoquetur. Item pauperi alicui homini pio commendabitur recitatio orationis Dominicæ & ſalutationis Angelicæ, quinquies ſeparatim repetendæ: primę, in nomine puellæ maleficio læſæ, quòd Chriſtus in hortum duceretur: ſecundæ, quòd Chriſtus aquam & ſanguinem ſudarit: tertię, quòd CHRISTVS IESVS condemnabatur: quartæ, quòd IESVS citra culpam in crucem conijciebatur: quintæ, ob Chriſti paſsionem, quòd in cruce expiraret, ut ſagam conuertere, & illatum malum amoliri dignetur IESVS. Præſcripto modo hominem ſimplicem in genua prouolutum, attentione ſumma orare oportet;

Rhabarbarum quidem bilem uacuas, ſed quorſum hoc cum reliquis plantis pellendo dæmonio conferet?

tet: deinde octo diebus continuis Missam audire ægrotum, & consistere ubi recitatur Euangelium: atq; in cibo & potu aquam lustralem, salemque expiatum miscere.

Obsessa curatio futilis.

Alia quædam puella exagitata aliquandiu à dęmonio, eius inspiratione ita liberabatur, ut itinere satis longo & recto singulis ferè passibus in genua procumberet Marcodurum usque, nusquam è uia communi trita deflectens, etiamsi fouea, aquæ, lutum uel excrementa essent obuia, in ijs quoque genibus deuolui oportuit: at in ara sacra D. Annæ (ad quam frequentissimus ibi religionis ergò concursus) missa celebrata, liberationis indicium iri ostensum pollicebatur dæmon. Proinde circa puellam sub missę actione se conspexisse umbram candidam, ait sacrificus: quam quoque puella se obseruasse tanquam certissimam liberationis notam asseruit. En dęmonis fucum, quo ἀδυλομανίαν stabiliat.

Paracelsistica dæmonum profligatio.

Psal. 150. Luc. 16. Psal. 64.

Domum à lemuribus turbatam Theophrasti Paracelsi assecłæ uindicant, liberantq; suspensis in quatuor domus angulis, membranis uirgineis, quas uocant, quibus inscriptum est: Omnis spiritus laudet Dominum: uel, Mosen habent, & prophetas: uel, Exurgat Deus, & dissipentur inimici eius. Si eodem modo suæ artis statuunt principia, quo hanc cōmentati sunt curationem, dæmonesque fugare conantur, non est quòd ueterem medicinam euersum iri metuamus. Absurdè enim prima hæc sacri Vatis sententia in chartulis suspensa, ad dæmones exturbandos usurpatur. Nam omnis spiritus, hoc est, quicquid spiritu & uita fruitur, laudet Dominum: non autem ab impio, multo minus à diabolo, laudem suam celebrari uult Deus. Quomodo etiam instituto respondeant illa uerba Abrahæ, diuiti epuloni reddita, Mosen habent & prophetas, ipsi iudicent. Si tertiam urgeant sententiam,

tiam, ad Caput octauum huius libri, de Periaptorum uirtute, eos relego.

Blaſphema febris curatio.

Huc pertinet curandi ratio cuidam extremè decúbenti nuper à quodam chirurgo contra febrem adhibita, ut mihi eundem ægrotum paulo poſt accerſito referebatur. Tres ille radiculæ partes huic offerebat, ſingulas, ſemel mordendas. ad primam inquiens: Vtinam Chriſtus non eſſet natus. ad alteram: Vtinam mortem non obijſſet. ad tertiam: Vtinam nec ſurrexiſſet. Deinde eas collo appendebat, iubens eum bono eſſe animo, ſi illæ perirẽt. qui enim eas tolleret, illum ſimul febrem ablaturum prædicebat. Interijt tamen æger hic empyemate, mea quidem ſententia.

Dæmones non aliter ſanare morbos, quàm à læſione ab illis inuecta ceſſando. Cap. XIIII.

Fortalitium fidei lib. 5. de bello dæmonum.

SI iam obijciatur fœlix curationem harum magicarum ſucceſſus: reſpondeo, In uita ſancti Bartholomæi legi, dęmonem curaſſe morbos: atque hoc feciſſe non ſanando, ſed à læſione, quam ipſe inuexit, ceſſando, ut tradit Abdias epiſcopus Babyloniæ lib. 8. Certam. apoſtol. in hæc uerba: In idolo Aſtaroth apud Indos dæmon erat, qui ſe curare lãguidos, & cæcos, quos ipſe lędebat, illuminare fateretur. Erãt enim ſine Deo uero homines illi: & neceſſe erat ut à Deo falſo ludificarentur, qui eiuſmodi arte illudit, uerũ Deum nõ agnoſcẽtes. His concitat dolores, morbos, damna, pericula, datq; reſponſa ut ipſi ſacrificent: & quum à ſe inuecta remouet, tanquam ab ipſo ſanentur, exiſtimant omnes, mirum ſtolidi: ille autem non ſanãdo ſubuenit, ſed à læſione ceſſando. Itaq; cum lędere deſinit, curaſſe putatur. Et poſt: Ipſe diabolus arte reddit homines ægrotos, ijsq; ſuadet uenerari idola. & ut ſibi eorum animas deuinciat, ab

eorum

eorum uexatione desistit, ubi lapidi aut metallo dixerint, Tu es Deus meus. Et post ex Bartholomæi mandato fatetur dæmon, primò carnem hominum à se lædi, uerùm in animas nullam sibi concessam esse potestatem, nisi sacrificauerint. Deinde subdit: At ubi pro corporis sui salute nobis sacra fecerint, ab afflictione desinimus, quod tum in illorum animabus dominari inchoamus. Cum itaq; à læsione quiescimus, eos curare uidemur, & uelut dij colimur, dæmones interim existentes. Pulchrè id à Tertulliano etiam docetur his uerbis: Habent de incolatu aeris, & de uicinia siderum, & de commercio nubium, cœlestes sapere paraturas, ut & pluuias, quas iam sentiũt, repromittant dæmones, benefici planè & circa curas ualetudinum: lædunt enim primò, dehinc remedia præcipiunt ad miraculum noua, siue contraria, postquam desinunt lædere, & curasse creduntur. Adiungã quid in hanc sententiá Tatianus Assyrius contra Græcos differat: Nullus affectus, inquiens, per occultam alterius rei dissensionẽ tollitur, nec ægrotus aliquis curatur amuletis, ut pelliculis appensis. Dæmonũ istæ aggressiones sunt: & qui ægrotat, uel amat, uel odit, uel appetit ultionem, istos sibi auxiliatores asciscunt. Vtuntur autem dæmones hoc artificij modo. Quemadmodũ figuræ literarũ, & uersus qui inde cõscribuntur, nõ per se possunt indicare, quod scribitur: sed hęc sibi cogitationũ suarum signa homines cõstituerunt, ex certa ipsorum coniunctione, ita ut ordo literarum definitus est, rem intelligentes: sic etiam uariæ radices, & neruorum & ossium adhibitio, non sua natura aliquid efficiunt, sed tanquam elementaris institutio sunt improbitatis dæmonũ, qui ad quid singula ualere debeãt, præscripserũt. Vbi uerò ab hominibus usurpari uiderint ministeriũ uel curationẽ ipsorum, superueniunt, & eos ad seruitutem redigunt. Et pòst:

In Apolog. cap. 22.

Non

Non ſanant dæmones, ſed dolo capiunt homines. & rectè Iuſtinus ille maxima dignus admiratione, dæmones latronibus ſimiles eſſe docuit. Siquidem ut illi uiros aliquos capere ſolent, deinde pacta mercede familiaribus eos reſtituere: ſic etiam qui à uobis exiſtimantur dij, quorundam hominum membris ſe inſinuantes, deinde per ſomnum ſuam in illis gloriam fabricantes, in publicum prodire iubent: & in conſpectu omnium, poſtquam deſideratis ex mundo rebus ſe expleuerunt, ab ægris auolant, & morbum ſuo dolo productum obliterantes, priſtinæ ualetudini homines reddunt. Teſtatur & D. Hieronymus, licet uirtute magica poſſunt aliqua fieri miracula, ut illa quæ pertinent ad curioſitatem tantum, & uanitatem (ſicut Simon magus fingebat ſtatuas ambulare, loqui, ridere, & ſimilia) ea tamen quæ ſunt ſalubria, ut exiſtunt curatio languidorum, illuminatio cæcorum, & huiuſmodi, non poſſe artibus magicis ſiue à dæmonibus effici.

Hinc Auguſtinus, & legitur 26. q. ultima, admoneant: Admoneant fideles ſacerdotes populos ſuos, ut nouerint, magicas artes incantationesque quibuſlibet infirmitatibus hominum nihil remedij poſſe cõferre, nõn animalibus languentibus claudicantibusue, uel etiam moribundis quicquam mederi: ſed hæc ſunt laqueus & inſidiæ antiqui hoſtis, quibus ille perfidus genus humanum decipere nititur. & ſi quis hęc exercuerit clericus, degradetur, laicus anathematizetur. Idem ferè in libro de Ciuitate Dei legitur: & 26. q. 2. qui ſine. ubi mortem potius eſſe dicendam eiuſmodi curationem, quàm uitam, docetur.

Ad curationum harum dæmonicarum cognitionem facit, quod Sabellicus ſcribit: Talis, inquiens, Circenſium ludorum fuit pompa, quos tum inſtaurari contigit, quòd quidam è plebe homo T. Latinus, ſiue

Ennead. 2. lib. 9.

siue Tyberius Atinius, ut alij scribunt, à Ioue erat monitus, ut consulibus nunciaret, non placuisse sibi proximorum Circensium præsultorem: instare urbi periculum ingens, nisi darent operam, ut sibi ludi ex integro fierent. Id ille imperium quum fortè detrectasset, ueritus ne, si fidem non feciſſet, pro ludibrio abiret in ora hominum: ita accidit, ut paucis diebus quibus species illa fuerat homini noctu oblata, filium nulla euidentiore morbi causa amiserit. At tum iterum simili oraculo interrogatus, an satis magnam haberet spreti numinis mercedem? Cæterùm quũ rem adhuc in occulto haberet, subita est corporis debilitate afflictus. Tum demum propinquorum consilio usus, lectica primò in forum ad consules, mox per illos in curiam delatus, ubi quę per quietem fuerat iussus dicere, ordine exposuit. Miraculo accidisse aiunt, ut in pedes erectus, domum incolumis abierit. Sed malorum dæmonum aliquis Atinio in somnis affuit, qui futurum intelligens, ut paucis diebus ille filium amitteret, ipseq; aliquanto breuius graui esset morbo defuncturus: ubi scilicet à se affligi desijsset, hanc fallẽdi ansam nactus, ut Romanum pop. in maiores adhuc tenebras conijceret, ridiculum illud ludorũ schema oculis cæcæ multitudinis offudit.

Fictam esse dæmonum sanationem, & eam quandoque à Deo permitti ob imprudentium credulitatem, admodum sæpe efficacem.
Cap. XV.

ITaque liquet, fictam saltem simulatamque curationem quandoque exhibere dæmonem, à cruciamento cuius ipse author extitit, desistendo libenter, cuius rei admiratione faciles hominum mentes illaqueet, sibique infidelitate subiuget spiritus in difidẽtiæ filijs efficax: hoc unum cum primis annitens, *Ephes. 2.*

ut hi quos defraudarit, eum diuino cultu & honore dignentur: uel Deum, ob contumacem hominum incredulitatem, plerunq; aliqua permittere credimus, ut uidentes non uideant, & audientes non audiant, nec intelligant. uel quo modo ex confidentia in medicum, medicamẽtis plus accreſcere interdũ uirium conſpicimus: ſic ex fide eiuſmodi incantationũ uerbis ſuperſtitioſe adhibita, quanquã ex Scriptura frequenter furto fatisq; inconcinnè ſubtractis, aliquid ſingularis energiæ accedere, non temerè quis credat. quod nec Galenum latuit: illum plures curare affirmantem, in quem plures confidunt. Tantum habet ponderis, intenſa ſanationis imaginatio. Quare Pomponatius dicere non ueretur, in ſanatione acquiſita ex ueneratione oſsium Diuis aſcriptorum, ſi eſſent oſſa canis, & tanta & talis de eis haberetur imaginatio, non minus ſubſequeretur ſanitas: imò multa corpora ueneratione dignamur in terris, quorum animę patiuntur in inferno, authore Auguſtino.

Lib 1. Prognoſt. ca. 2.

Li. de Incantamẽt. ca. 12.

Imaginatio intenſa ſanationis efficax.

Ex maiorum hiſtorijs recentiq; patrum noſtrorũ memoria repetunt pleriq; exẽpla, aſſeruntq; non paucos ad ſola uota ſanctis neſcio qua credulitate & religione facta, aut ex contactu cõtuitu'ue oſsium (non dicam thecarum) quæ de quorundam cadaueribus collecta ac reſeruata ferebantur, recuperaſſe amiſſam uiriũ integritatẽ, ſanitatis reſtitutione ἀδιαμαχήτῳ ſtabiliẽte, uniuerſi cultus impij authore unico diabolo. Imò inde natã peruaſiſſe in animos hominũ opinionem, auctãq; ætate & roboratã inueteraſſe aiunt: ut plus ualere, longeq; ualidius obortas corpori ægritudines euellere atq; extirpare ſola uota ſtatuis delata, quàm remedia cenſerentur. Eam inoleuiſſe conſuetudinẽ addunt, ut ſi quid aduerſi acciderẽt, nõ diuina deſiderarẽtur auxilia, ſed in ſubſidium illi inuocarentur ſancti, quos talibus præſidere ac dominari

malis

malis perſuaſum erat: neglectũ ea ratione fuiſſe Deũ, contemptuiq; & pro nihilo habitam medicorũ operam: preces quoq; Deo ad cœleſtiũ mandatorũ præſcriptum deferendas, directas fuiſſe ad ſanctos, aut ad ſtatuas: uim item medicatricem diuinitùs remedijs in natura ordinatis inditam, uotis fuiſſe tributam.

Conſtantiã credulitatis potentia.

Quantum autem ualeat conſtans credulitas, apud uulgus propè innotuit. Credulitatem requirit ſuperſtitio, quemadmodum fidem uera religio. Tanta ſiquidem poteſt obfirmata credulitas, ut etiam miracula operari credatur in opinionibus & actionib. falſis. Quilibet enim in ſua religione, etiam falſa, modò firmiſsimè credat ueram, ſpiritum ſuum ea ipſa credulitatis ratione eleuat, donec aſsimiletur ſpiritibus illis qui eiuſdem religionis duces ſunt, & principes: eaq; uideatur operari, quæ natura & ratio nõ diſcernunt. Hæſitatio uerò & diffidentia, inſtitutum opus non modò in ſuperſtitione, ſed etiam in uera religione infirmant: & effectum quæſitum, licet multo uſu confirmatum, eneruant. Quomodo autem ſuperſtitio imitetur religionem, exempla oſtendunt, inquit Agrippa: uidelicet quando excommunicantur uermes & locuſtæ, ne frugibus noceant: quando baptizantur campanæ & imagines, & eiuſmodi plura. Sed quia priſci illi magi, & qui eius artis authores apud ueteres extiterunt, fuerunt Chaldęi, Ægyptij, Aſſyrij, Perſæ & Arabes, quorum religio omnis peruerſa erat, & idolorum cultu inquinata: cauendum nobis ſummopere eſt, ne permittamus illorum errores ſupra noſtræ religionis Chriſtianæ puram ueritatem dominari. Blaſphemum enim hoc eſſet, & βλάσφημα.

De Occult. phil. lib. 1. cap. 4.

Hiſtorijs non illepidis oſtenditur, quantum in magicis curationibus ualeat temeraria credulitas. Cap. XVI.

CÆterùm quid temeraria illa ualeat credulitas, exemplis oſtendam ridiculis: & prius non illepidum, à uiro Eccleſiaſtico, non infimi nominis Theologo, accepi. Narrabatis: Ad mulierculam quandam oculorum lippitudine aliquandiu laborantem, caſu nebulonem diuertiſſe, qui ſanationẽ oculorum certiſsimã pollicitus, ſuſpẽſa in ipſius collo ſchedula, tam cauit ſtrictè, ne ea auferretur aut aperiretur aut legeretur, ut nihil hinc prorſus expectandũ iuuamenti aſſeruerit, ſi aliquo hìcmodo delinqueretur. Mulier in multá erecta ſpem cõfidens, à lachrymis ſe quoq; cõtinuit, quibus antea oculorũ accreſcebat malus: atq; hac ratione paulatim cõualuit. Demũ ob adeptam ſanitatem ſchedula negligẽter habita decidit: eiusq;, cui hactenus unicè fidebat, animaduerſa dein iactura, redeunt lachrymæ, malũq; recrudeſcit. Schedulæ interim ab alio inuentæ, reſeratæ & lectæ, inſcripta Germanico idiomate hæc aiebat fuiſſe uerba: *Der teüffel kratze dir die augen auß, vnd ſcheiſſe dir in die læcher.* Quod ſi uerbũ uerbo reddatur, ſonat: Diabolus eruat tibi oculos, ac eorũ foramina merda ſua repleat. Si horum aliqua fuiſſet uirtus uerborum, euulſi periſſent oculi, cauitatibus dæmonis excremẽtis rurſus infartis. Nõ omnino abſimile, Plinio referẽte, uidetur illud Marci Seruilij Nouiani principis ciuitatis, qui in metu lippitudinis, priuſquã eam ipſam nominaret, aliusue ei prædiceret, chartã duabus Græcis literis P & A inſcriptam, circumligatam lino, ſubnectebat collo.

Idem ferè legitur in Libro Germanico de ludicris & ſerijs, cap. 427.

Schedula ridicula collo appenſa.

Chartula inanis collo ſubnexa.

Si cuidam puellæ terrifico furore interdum à dæmonio agitatæ, chartulam corio tectam, antea quidẽ in altari Miſſæ recitatione ſacratam ſcilicet, ſuſpendit ec cle-

eccleſiaſticæ profeſsionis uir, ſanationem pollicitus: ea tamen cautione adhibita, ut in officio & rei fiducia retineretur puella: ſi ſchedula neglectui habita periret, eam ad priſtinum relapſuram. Idcirco de cuſtodienda uigiláter chartula, ſingularis omnibus incumbebat cura & ſtudium. Tandem coniunx mea Iudith ad uillicum noſtrum diuertit, è quo ubi miſerabilem puellæ caſum cognouiſſet, illam continuò uoluit accerſiri. Atq; hic illa ſtudioſè pieq; admonita ab uxore, ac rectius inſtituta, ut fiducia in Deum afflictorũ patronum concepta, dæmonis negligat ludibria, ſacrilegumque ſacrifici conſilium contemnat: eam menſa apparata cibo quoq; refici iubet coniunx, ſimulque à collo periapton aufert. Qua re perculſi territiq; procul fugiunt ſpectatores, relicta cum puella in domo coniuge ſola, unà cum Sophia filia: ueriti, ne ob ſuæ anchoræ ſacræ iacturam, cui hucuſq; nixa puella minus angebatur, tanquam in portu ſubſiſtens, mox exiliret furore percita, inſultuque uiolento aſsiſtentes ſuo impeteret more. Interea admonitioni acquieſcẽs, appoſito fruitur uictu, citra ullam animi turbati notam, hilaris, ac, ne unquam amplius trãſuerſam à uiua in Deum fiducia ſe auocari ſineret, erudita: optimè inde, noſtra quidem ſententia, habuit. Corio autem conciſo, implicata aliquoties chartula inerat ſub lutea, plana, ſine characteribus: quam confeſtim Vulcano conſecrauit, præſente puella, uxor,

Fallacem, captioſam, & periculoſam huiuſmodi eſſe ſanationem, nemo non uidet. Ludit ſæpe numero ſub rerum harum ludicrarum ſpecie diabolus: & hoc exequitur, quod machinatores illi malefici perſequũtur, ut omnis uis ab eiuſcemodi figmẽto proficiſci credatur. Rectè itaque Rabi Moſes ille Ægyptius, mendaces & ſtultos eſſe affirmat, qui ſoli figuræ, ſoli ſcripturæ, ſolis lineamentis, ſolis denique uocibus aere

Libro 1. perplexorum, cap. 72.

fracto natis, tantam miraculorũ uim & poteſtatem tri buant. Nec temerè Antoninum Caracallam imperatorem eos condemnare ſtatuiſſe, tradit Ælius Spartianus, qui cõtra tertianas & quartanas febres periapta geſtarent: quæ quoque à Luciano lepidè irridentur. Tales quoque curationum modos, ut ſuperſtitioſos, reijcit Auguſtinus his uerbis: Superſtitioſum eſt, quicquid inſtitutum eſt ab hominibus ad facienda & cọlọnda idola, pertinens uel ad colendam, ſicut Deũ, creaturam, partemúe ullam creaturæ: uel ad conſultationes, uel pacta quædam ſignificationum cum dęmonibus placita atq; fœderata: qualia ſunt molimina magicarum artium, quæ quidem commemorare potius quàm docere ſolent poetæ. Ex quo genere ſunt, ſed quaſi licentiore uanitate, haruſpicum & augurum libri. Ad hoc genus pertinent omnes etiam ligaturæ, atq; remedia quæ medicorum quoq; diſciplina condemnat, ſiue in prẹcantationib. ſiue in quibuſdã notis quas characteres uocant, ſiue in quibuſdam rebus ſuſpendẽdis aut ligandis, in quibus omnibus ars dęmonium eſt, ex quadam peſtifera ſocietate hominum & angelorum malorum exorta. Vnde hæc cuncta uitanda ſunt Chriſtiano, & omni penitus execratione repudiãda atq; damnanda. Item Serm. de Temp. 215 Et ſi adhuc uideritis aliquos aut ad fontes, aut ad arbores uota reddere, ſortilegos etiam & diuinos uel prẹcantatores inquirere, phylacteria etiam diabolica & characteres, aut herbas uel ſuccos ſibi aut ſuis appendere, duriſsimè tanta eorum peccata increpantes dicite: Quia quicunq; fecerit hoc malum, perdit Baptiſmi ſacramentum. Identidem Serm. 241. de Tempore.

In Dial. philoſoph. Li. 2. de Doctrin. Chriſt. ca. 20. & 21. q. 2. illud.

Induſium neceſſitatis. Nothemd.

Hic prætermitti minimè oportuit induſium illud neceſsitatis nuncupatum, Germanis *Nothemd*, tantopere à proauis celebratum, quo induebantur, ut in bellis à quocunque telorum uel ſphærularum bombardi-

bardicarum ictu & armorum iniurijs liberi perdurarent, & quoduis aliud corporis incommodum declinarent ſecuri. Eo quoque uſæ ſunt parturientes, ut citius tutiusque fœtum deponerent. Hinc nomen ſortitum eſt, quòd in neceſsitate uſurparetur, & ſuũ præſtaret auxilium. Hoc autem ſolenni modo adornabatur. In una eademque nocte feriarum Natalis Chriſti, filum ex lino in nomine diaboli à iunioribus notę caſtitatis puellis neri texiq;, & induſium conſui oportuit. In pectore uerò duo aſſuebantur capita, in quorum dextro longa propendebat barba, & uelut galea erat impoſita: ſiniſtrum autẽ horridum & corona ornatum regis illius magni Beelzebub fuiſſe diceres. latus utriuſq; muniebatur cruce. Longitudine à collo medium hominem contegit induſium cum manicis. Id apud eximiæ nobilitatis uirum uidi, cui à patruo milite ſtrenuo ceſſerat, qui eo muniri ſolet, plurimum huic fiſus: quemadmodũ pleriq; etiam Cæſares, alijq; principes & magnifici cõſueuêre. Hæc aũt plus quàm ſuperſtitioſa, ſathanæ doctrinã craſſè nimis redolent.

Quòd eximij medici alligationibus, characteribus, carminibuſq; uſi ſint: & de Homerica medicatione, ac Veſpaſiani miraculo. Cap. XVII.

INterim excellentiſsimos quoſdam medicos hic grauiter impegiſſe non ignoro, qui non parum fidei his appoſuêre nugis. Ex horũ numero eſt, doctiſsimus alioqui, Alexãder Trallianus, qui Herculis erecti leonẽ ſuffocantis, & in lapide medico inſculpti imaginẽ annulo aureo incluſam & geſtatam, cholicis mederi affirmat: ſic & calculoſis, podagricis & febrici tãtib. cõſuluit nõ ſolùm alligationũ, ſed & characterũ & carminis uſu. Galenũ quoq; ab ijs q̃ euidẽter apparẽt, pſuaſum tẽporis, pceſſu, adducit, uim ijs ineſſe ſentien-

Lib. 10. ca. 1. circa finẽ l. 9. ca. 4. & l. 11. in fine. li. 12. cap. 9. Hunc eo nomine taxat Ioan. Gerſon.

Annulorũ, alligationũ, characterũ, & carminũ uſus apud medicos.

Homerica medicatio.

tientem (in tractatu de Homerica medicatione) quã tamen antea negauerat. Inſcriptionis autem ea extitit cauſa, quod Homerus ſuppreſſum uerbis ſanguinẽ, & myſterijs ſanatos morbos tradiderit. Nec Ætium, hærentes in gula & tonſillis ſpinas & oſsicula carmine ſuperſtitioſo excantare puduit. Telum carmine ex thorace retractum, ſuprà ex Beniuenio commemoraui. Marcellus etiam paſsim inculcat carmina: his quoque uſus eſt Octauianus in Euporiſtis: item Q. Serenus, qui uerbum, Abracadabra, chartæ figura à ſe tradita inſcriptum, appenſumque ex collo, à febribus, maximeque ab hemitritæo liberare docet. Gordonius itidem, & plerique alij ſuperſtitionibus addictiores medici recentiores, licet primarij, carmina habuêre familiaria, ut etiam ad ſanguinis profluuia, ad comitales acceſsiones, ad partus difficultatẽ, ad febres intermittentes & erraticas, ad lumbricos, uulnera, fiſtulas, luxationes, hernias, & neſcio ad quæ non, haud pauca inuenerint. Quorum experientiam (inquit Augerius Ferrerius, cuius eruditam ſententiam non inconuenienter hic latius adducam) cum ob oculos poſitam, & tot illuſtrium uirorum autoritate confirmatam uideris, quid facies? Nam ijs quæ ſenſibus expoſita ſunt contrauenire, ſani hominis nõ eſt: doctorum uerò experimenta infirmare, temerarium. Tu uerò (dices) qui hæc inculcas, quid ſentis? Dicam liberè. Neque enim ſuperſtitioſus homo ſum, neque fabularum amans, ſed ueritatis ſtudioſus. In quam cùm toto animo ac ſtudio omni incumberem, prodigioſas quoque has curationes attingere uolui, ne qua parte in artis operibus deficerem. Deprehendi itaque, curationis huius euentum non è characteribus, non ex carmine promanare: ſed tanta eſt uis animi noſtri, ut ſi quid honeſti ſibi perſuaſerit, atque in ea perſuaſione firmiter perſeuerarit, idipſum quod

Li. 1. method. ca. 11. de Homerica med.

concę-

concepit, agat, & potenter operetur: modò alterius, in quem agit, animum non habeat repugnantem, neque diffidentem. Nam ſi etiam fidentem & coadiuuantem habuerit, citius quod intenditur, perficietur: ſi neque fidentem neque diffidentem, nihilominus uis animi agentis operabitur. Id in dentium doloribus, in quibus frequentiſsima hæc eſt medicatio, apertè uidere licet. Nam præcantator ita mouet non reluctantis ægroti animum, ut dolor illo ſubmurmurante, uel cum characteribus agente, ſenſim extinguatur. Quod miraculo non caret. At ſi fortè æger diffidat, aut planè ridiculum exiſtimet remedium, aut circunſtantes habeat qui fidem eleuent, & remediũ coram illo contemnant, præcantanti nulla uis erit, quia perſuaſioni ſuæ repugnantem habet alterius animũ. Hic illud interſeram, quòd cuidam puellæ nobili dolorem dentis à nobili uiro carmine lenitum memini rerim. ſed illam redargutam ob impium curationis nodum admiſſum, facti pœnituit: quare recurrit dolor, qui tamen poſtea euanuit ſponte. Qui uerò citra fidem ac perſuaſionem ad incantandum acceſſerit, operam ſuam ludet: niſi fortè tam ſtupidum alterius nanciſcatur animum, qui ſimulatione ſe decipi non ſentiat. Non ſunt ergo carmina, non ſunt characteres, qui talia poſſunt: ſed uis animi confidentis, & cum patiente concordis, ut doctiſsimè à Poeta dictum ſit:

Nos habitat, non tartara, ſed nec ſidera cœli;
Spiritus, in nobis qui uiget, illa facit.

Verùm confidentia illa ac firma perſuaſio comparatur indoctis animis per opinionẽ, quam de characteribus & ſacris uerbis conceperunt. Doctis & rerum intelligentiam habentibus, nihil opus eſt externis ſed cognita ui animi, per eam miracula edere poſſun. qualia de Apollonio refert Philoſtratus, cum ab

externis mundanisque negocijs in animi ſeceſſum ſe recepiſſet. Indoctus ergo animus, hoc eſt, ſuæ poteſtatis & naturæ inſcius, per externa illa confirmatus, morbos curare poterit. Doctus uerò, & ſibi conſtans, ſolo uerbo ſanabit: aut ut ſimul indoctum animum afficiat, externa quoque aſſumet, non ſolum quæ uulgo prolata dicuntur: uerumetiam alia quoque à ſe inuenta, uel quæcunque illi ad manum aut in mentem promptè uenerint. Hactenus ille.

Vt porrò intelligatur manifeſtius, in illis quæ præter naturæ ordinem adhibentur curationibus, dæmonium ſæpe operari & colludere in hominum exitium, uerba Antonij Sabellici hic adferam: Mirum, inquit, quantum præſtigiorum, ipſius principis & aliorum oculis offuderunt mali dæmones per id tempus, quo Veſpaſianus Alexandriæ fuerit. Nam & Baſilides libertus, qui aberat, uiſus eſt illi ſacrificanti miniſtrare, ut regium nomen futuro imperio omen fecerit: & mox paulò illum pro tribunali ſedentem, duo è plebe uiri adierũt, opem ſibi orantes à Serapide demonſtratam: hic oculis captus, ille debili crure, per quietem ſe monitos dicere, fore ut cæco dies illuceſceret, ſi ipſius oculos ſputo Veſpaſianus inunxiſſet: alterq; firmior fieret, ſi calce contingeretur. Quum uix fides rei eſſet, nec res ullo modo ſucceſſura crederetur, ne experiri quidem à principio Veſpaſianus auſus eſt. Cæterùm amicis hortantibus, utrunq; pro concione tentauit: nec defuit euẽtus. Verebatur ſcilicet dæmon ille, quẽ ſub Serapidis nomine colebat Ægyptus, errorũ mater, ne piorum eccleſia recens ibi conſtituta, ex uetuſto illo ipſum exturbaret domicilio: præuidit-que futurum, ut duo ægri, uterq; ſua defuncturus eſet clade: impulitq; proinde ambos, ut à Veſpaſiano cpẽ implorarent, ut quum euentus ſecutus eſſet, eius fauore qui erat rerum potiturus, oraculi maieſtas augereur,

Ennead. 7. lib. 3.

Veſpaſiani miraculum.

retur, nec ex ipſo Imperij faſtigio ad ueræ lucis fulgorem animum intenderet.

De ligaturis, periaptis, & amuletis phyſicis: item demones nullis plantis aut terrena materia alluci aut fugari. Cap. XVIII.

NVllam tamen hic fidem ligaturis, periaptis & amuletis phyſicis ſubtractam uolo. Plereque enim ſubſtantiæ in earum generatione ſpecificæ aut indiuidualis (ut ſic dicam) conſtitutionis ratione, cœlitùs aliqua imbuuntur uirtute, quæ ingenita & occulta antipathia aliarum quarundam actiones inhibeat & liget: unde phyſicæ ligaturæ origo & nomen. Ita adamantis & alij præſentia, magnetis operationes, ne ferrum trahat, impedit: oleum, à palearum attractu uim ſuccino adimit, ligatq;. *Ligatura phyſica.*

Oenothora (authore Crateua) collo alligata uel iugo ſuſpẽſa, prius uino aſperſa, omnium animalium feritates domat.

Periapta adhæc & amuleta uerè phyſica, ratione quoque fulciri naturali, & ab eorum ſubſtantia uapores quoſdam uelut ἀτμοὺς defluere, quidam contendunt medici: qui ſpiratione occultè attracti, morbi cauſam uirtute ſua alterare, corpusque reficere poſſunt. Hac ratione radicem Pæoniæ maris recentem, & anagallidem rubro flore cõtra epilepſiæ minas ſuſpendimus: ſtercus item lupi & inteſtinũ, doloris colici cruciatib. afflicto alligamus, nõ (ut opinatur Pamphilus medicus) ob incantationis uirtutẽ, ſed cauſam naturalẽ (ut dixi) occultam, uel ſpiritus ſcilicet harmoniacos, ut Paracelſi ſectatores ſentiunt. Quocirca Galenus eorũ experiẽtia docto, periaptis ſic cõfidere oportere admonet, ut ſubſtãtia illorũ, & nõ incãtationis magorũ uerba, auxilietur. Eandem ſuſtinuit ſententiam Theophraſtus: Potius, inquiens, abſurda illa puten- *De periaptis & amuletis phyſicis, uide Theodorum Priſcianum medicum ad Euſebiũ lib. poſtremo. Galen. li. 6. & 10. de Simpl.* *Li. 10. Simp.* *Li. 9. de Hiſtor. plant.*

putentur, quæ alligata & ueneficiorum aduerſantia uocantur, & tum corporibus tum domibus unicè opitulari creduntur: quæ commenta hominum planè eſſe uidentur, qui ſuas artes magnificare celebrareq; cuperent. Vnde nullam contra malignos ſpiritus antipathiam ineſſe moly uel hypericoni (etiamſi Fuga dæmonum à ſuperſtitioſè credulis nuncupetur: nec alia facultate quàm cœleſtium gratiarum, noxios malorum dæmonum uapores â nobis arcere putetur) uel item luporum capitibus ianuis affixis (uix enim ſcio, an uſquam laxior his ſpiritibus feneſtra aperiatur, quàm ubi portarum cuſtodiam his capitibus demandatam conſpicimus) ingenuè aſſero: quanquam eas herbas in ædibus ſuſpenſas, ab hominibus & pecore maleficia arcere & fugare, quemadmodum cnebiſij cardui (quem Cuus appellant Ægyptij) uiribus dæmonem in colloquium allici, grauiſsimi pronuncient authores: quibus tamen, extra ueritatis metam non eſt affectu danda fides, quum ijs multo citius imponi à ſimulatis dęmonum artibus potuit, quàm illis qui Chriſtum induti, penitius ſatanæ ludibria cognorunt. Quare etiam rerum & uaticiniorum diabolicorum labyrinthis, præclariſsima illa ueterum ingenia implicita magis, irretitaque fuiſſe perhibent hiſtorię: quæ Chriſti aduentu, multorum teſtimonio, prorſus deſiêre & obmutuêre. Spiritus ſunt dæmones, qui ut nullis alliciuntur plantis uel terrena ſubſtantia, ita nec fugantur: etiamſi plerunq; apud ſuos cultores, ſe aliquarum rerum potentia inuitari, allici, trahi, cogi, uel etiam abigi, ut impia credulitate eos ſibi magis obſtringant, fraudulenter ſimulent. Hic D. Thomas docet (allegans Auguſtinum 21. de Ciuitate Dei) dæmones allici per uaria genera lapidũ, herbarum, lignorum, animalium, carminum, rituum, non ut animalia cibis, ſed ut ſpiritus ſignis, ſi modò

Moly. Hypericon. Fuga dæmonum.

Luporum capita.

Cnebiſius carduus, Cuus. Dioſc. lib 3. cap. 37. Plin. lib. 28. cap. 10. Dioſc. lib 3. cap 15. Proclus de Magia & ſacrif. Grauiter hic oppugnat Ioannes Franc. Picus lib. 7. ca. 5. de Præn. ſuperſtit. aduerſus magiam. Auguſt. de Ciuitat. Dei. Euſeb. lib. 5. cap. 1. 8. & lib. 8. cap. 6. Plin. lib. 30. cap. 1.

hæc

hæc eis exhibentur, in ſignum diuini honoris, cuius ipſi ſunt cupidi. His ergo rebus utitur maleficus inſtinctu dæmonis, per pactum inuocationis expreſſè uel tacitè, uel ad infamandum creaturas Dei, quæ de ſe bonæ ſunt, uel ad maiorem credulitatem & deceptionem fidei animarum hominum perditorum, qui his & alijs utuntur ad inuocationem. Non igitur utitur maleficus, immò uerius dęmon, huiuſmodi tanquam rebus efficacioribus ad tale maleficium: ſed tanquam ſignis pacti illius inter ſe & ipſum maleficum, quem iam ut ſuum cultorem poſsidet tanquam hæreticum, & à fide alienum. Hæc ille. Poſſe tamen quædam corpora, uelut melancholica uel cholerica, non tam grauiter à dæmonio exagitata, quibuſdam adhibitis rebus uel harmonijs nonnihil immutari, & ab afflictione leuari, inficias ire nolo, quo modo Saulem muſica per auditum demulcẽte quietiorem redditum legimus.

Plutarch. de Abol. or.

1. Part. q. 115. ar. 5. ad. 3.

1. Reg. 16.

Quibus materijs dæmones & maleficia arceri credebat antiquitas, & eccleſia Romana.
Cap. XIX.

IN eiuſmodi religione ſuum habere locum credebatur ſulphur, ad expiandum ſuffitu malos dæmones: quo in purificationib. ſacerdotes uti ſolitos, uelut & aſphalto aut ablutione aquæ marinæ, ſcribit Proclus: quoniam purificat ſulphur ob odoris acumen, aquà uerò marina propter igneam portionem. Hinc Ouidius de Medea:

Sulphur.

Aſphaltũ.

Aqua marina.

Dæmones expiantia.

Terq; ſenem flamma, ter aqua, ter ſulphure luſtrat.

Expiare & pentaphyllon herba putabatur, proinde in hanc rem uſurpat eam ſacerdotes antiqui: quẽadmodum & oliuæ ramos, quæ tantæ eſſe puritatis dicitur, ut ferant oliuam à meretrice plantatam, uel infructuoſam perpetuò manere, uel omnino exareſcere.

Quæ faſcinũ & maleficiũ auferre creduntur.

ſcere. Simili modo expiationi conferre arbitrantur thus, myrrham, uerbenam, ualerianã, phu Arabibus dictam, palmam Chriſti portatam, antirchinon. uel radicem bryoniæ ſiccam, ac radicis ariſtologiæ ſiccæ ſuffitum, item benedictam, & gariophylatam, ſcillam quoque in limine domus ſuſpenſam.

Tantũ glorię tradiderũt quidá herbę uetonicæ, ut domus in qua fata ſit, exiſtimetur tuta à piaculis omnibus. Holitha herba in Morauia naſci fertur rara, quæ ſpiritus malignos pellat.

Similiter fel canis nigri ſuffitum, uel eiuſdem ſanguis linitus per omnes parietes, maximè præſtare dicitur tam ad expiandum dæmones malos, quàm maleficia, ubicunque fuerint. Sunt & aliæ antiquis contra faſcinationes cõmendata, uelut palmarũ lignum in pomo oſſeum dente limatum, radix ſatyrij Orchis cognominati, feminæ ſcilicet, quæ diſtinguitur internodijs & ramoſiore frutice. Rutam faſcini amuletum eſſe, tradit Ariſtoteles. Aliſſum in domo ſuſpẽſum, ſalutare amuletũ exiſtere cõtra hominũ quadrupedũq; faſcinationes: item rhamni tertij ramum ualuis feneſtriſue impoſitum, ueneficia omnia depellere, tradit Dioſcorides. Contra hæc quoque ualere cynocephaliam, docet Appion Grammaticus. Baccharem herbam beneolentem, Virgilij teſtimonio freti, cõtra faſcinum ſingulari pollere uirtute putant: in Bucol.

Sectione 20. Probl. 34.

Li. 3. cap. 89.

Plin. lib. 30. cap. 2.

— *Facchare frontem*
Cingite, ne uati noceat mala lingua futuro.

Reſiſtere & faſcino, frontis hyænæ corium legitur. Hæc etiam multi lapides tum ex alijs, tum ex Alberto, ut mendacibus diaboli nundinis accedat authoritatis pondus, cõferri queũt. Iaſpidẽ empuſis & alijs idolis aduerſari, refert Dionyſius. Corallum rubrum collo infantium appenſum, aut armillis inſertum, in brachioque geſtatum, uel etiam in domo retentum,

tentum, prærogatiuam habere aiunt contra faſcinum. Lyncurius lapis præſtigias ab oculis auferre creditur: quomodo heliotropius lapis uiſum perſtringere, & geſtantem inuiſibilem reddere: lipparis ſuffitus omnes beſtias euocare, ſynochitides umbras inferorum educere, anachitides diuorum imagines apparêre facere: enectis ſomniantibus ſuppoſitus oracula reddere putatur. Oleum ex gagate ſacratum, dæmoniacis conferre, ſuperſtitioſe docet Meſue. Dicuntur & pennæ upupæ ſuffitæ, phantaſmata fugare. Ouum quoq; in luſtrationibus acciri ſolet: hinc oua luſtralia dicta ſunt. unde Ouidius: *Lib. 3. de Antidotis.* *Oua luſtralia.*

Aduenial quæ luſtret anus lectumq; locumq;,
Deferat & tremula ſulphur & oua manu.

Ligatum adhæc ſanare creditur picus auis comeſta ſuffumigium ex dente hominis mortui: ſi item corpus totum inungatur ex felle coruino & oleo ſeſamino, ex Cleopatra: uel ſi argentum uiuum in calamo uel auellanę nucleo uacuo cum cera occluſum, ſub puluinari maleficio lęſi collocetur, aut ſub limine oſtij, per quod is in domum uel cubiculum ingreditur. *Ligatos curantia.*

Hic noſtri in primis confugient ad ſuffimentum prunæ, cui cor piſcis & iecur impoſitum erat à Tobia: ex cuius odore in ſuperiora Ægypti fugiſſe dæmonium legitur, ubi angelus illud ligauit. at non tam ſuffumigio fugatum hoc reſpondeo, quàm Tobiæ iunioris caſtitate, & attenta ipſius, eiusque coniugis ad Deum miſericordem oratione, ex angeli inſtitutione. Narrat & Euſebius Serapin, qui Græcis Pluto dicitur, apud Ægyptios ſymbola dediſſe, quibus dæmones expellerentur: docuiſſe etiam ſupplices, quomodo aſſumptis brutorum figuris inſidientur hominibus dæmones: quib. maximè obnoxij fiant, qui cibis ſubinde diſtẽdátur lautioribus. In ſinũ deſpuere, *Tobiæ 8.* *Tobiæ 6.*

aduer-

aduerſus faſcinationes, ueteribus quoque in uſu fuiſſe legitur. Sic apud Theocritum:

ὡς μὴ βασκανδῶ λί, τρὶς δὶς ἐμὸν ἐπὶ κόλπον.

Ouidius:

Deſpuat in molles tam ſibi quiſq; ſinus.

Vehementiore adhæc ſtrepitu & maleolentium graminum fumo diſſolui & ſedari aereorum dæmoniorum inſultum, creditum eſt. Idcirco (ait Gaudentius Merula) tanquam ex Academicorum officina fluxerint, etiam nunc Italæ mulieres tempeſtatibus imminentibus, diri odoris pabula ſub dio comburũt: ſacerdotes autem more Thracum (qui tempeſtate imminente, armati cum ſtrictis enſibus & crotalis, horribiliq́ue clamore in nubes fremebant) ad obſtrepera cymbala, quæ campanæ dicũntur, conuolant: magis confidentes in boatibus illis apud Deum inanibus, quàm orationibus & ieiunijs. De ſuis conterraneis ferè quid ſimile ſcribit Olaus Gothus, qui concitato in nubibus fragore, ſagittas ex arcubus in aera excutientes, oſtendebant ſe opem ferre dijs ſuis uelle, quos tunc ab alijs oppugnari putabant. Nec ea temeraria ſuperſtitione contenti, inuſitati ponderis malleos, quos Iouiales uocabant, ingenti ære complexos, magnaq́ue religione cultos, ad eum uſum habebant, ut per eos tanquam per Claudiana tonitrua, & per uſitatam rerum ſimilitudinem, cœli fragores, quos malleis cieri credebant, exprimerent: tantiq́ue ſonitus uim fabrilium ſpecie imitantes, deorum ſuorum bellis ſic adeſſe, admodum religioſum exiſtimarent. Durabat is Iouialium malleorum uſus uſque ad annum à Chriſto nato 1130.

Lib. 1. cap. 5. Memorab. Contra tempeſtates.

Lib. 3. cap. 8. de gent. Septentr.

Mallei Iouiales.

Apud noſtros quoque proauos, non ſana parochorum doctrina inoleuit longa annorum ſerie perſuaſio: artemiſiam in ferijs D. Ioanni baptiſtæ ſacris ante domos ſuſpenſam, item alios frutices & plantas, atque

atque etiam candelas faceśque, deſignatis quibuſdã diebus celebrioribus aqua luſtrali rigatas, uel neſcio quo modo expiatas, & quando uſus poſtulat incenſas, contra tempeſtates, fulmina, tonitrua (in quæ etiam agminatim eueſtigiò ad omnium campanarum uiolentum continuumque tractum atque pulſum, ut præſentiſsimum auxilium & anchoram ſacram, concurritur) & aduerſus diaboli poteſtatem, opera, & quæcunque maleficia, uelut prerogatiua quadam ualere. Quoſdam incendere ipſo die Ioannis faſciculum luſtratarum herbarum, contra tonitrua, fulmina, grandinem, & credere eo ſuffumigio diabolum profligari, tempeſtateśque ſedari, tradit Martinus de Arles. At ueritati minimè oportet præſcribere uetuſtatis obſeruantiam. Fides eſt, ſpiritualis exiſtens, quæ dæmonem exterminat: uerbum item Dei, ſpiritu efficax. Vetuſta huius rei teſtimonia & exempla, in ueritatis libris ſacroſanctis quàm plurima atque irrefutabilia leguntur.

In Tract. de Superſtit. num. 9.

Matth. 4. Marc. 1. Luca 4.

Eadem religionis obſeruatione in Apennino Italiæ intra Bononiam & Piſas, exorta tempeſtate mulieres foras procurrunt, eam eleuatis manibus conſignantes caſeo in die aſcenſionis Domini preſſo, decuſſatiḿque ſignato, crucis figura impreſſo fune, atque ita ſe fore illæſas arbitrabantur. Eodem in Apennino ouum in Aſcenſionis feſto excluſum adſeruant, ſummóque illigant tecto, atque hoc modo iſtas ædes à tempeſtatis iniuria tutas fore exiſtimant. Alij ſtrata menſa in medio cubiculi, imponunt inter duas cereas ardentes cerauniam lapidem (*ein donnerbeitel*) is tum ſudat, quod ipſis uidetur miraculum: cum tamen non minus natura id fiat, quàm uitrearum feneſtrarum ſudatio aut tum temporis, aut in hypocauſto calente.

In hanc inſuper rem uariè quibuſcunque ſubſtan-

tijs applicantur exorciſmi, quibus herbæ ita conſecrantur, ut ſint utentibus eis ſanitas animæ & corporis: fitque precatio, ut ex omnibus hominibus pecoribusque quæ inde guſtauerunt, putredo & cuncta diaboli phantaſmata expellantur, &c. Ex agendis & obſequialibus hæc nota.

Ex pontificali. Aqua exorciſata.

Huc pertinet aqua in uſum innumerum ab omnipotente creatore condita, quæ nouas ſcilicet uires induerit ijs uerbis, Exorciſo te creatura aquæ in nomine Dei patris omnipotentis, & in nomine IESV Chriſti filij eius Domini noſtri, & in uirtute Spiritus ſancti, ut fias aqua exorciſata ad effugandam omnem poteſtatem inimici, & ipſum inimicum eradicare & explantare ualeas cum angelis ſuis apoſtaticis. Alexander I. Romanus pontifex autor fuit, ut huiuſmodi luſtralis aqua conſecraretur ad dæmones pellendos, & ut in templo domique conſeruaretur: ſed in Græcorum eccleſia, hæc aqua condemnatur ut ſuperſtitioſa.

Sal exorciſatus.

Habet item uirtutem ſuam peculiarem ſal. Eo quoque Elizæus ex Dei mandato inſalubrem aquam Hierichuntis reddidit ſalubrem: iam autem abſq; eo exorciſmis redditur ſanctior præſtantiorque contra ſatanam hoc modo: Exorciſo te creatura ſalis per Deum † uiuum, per Deum † uerum, per Deum † ſanctum, per Deum qui te per Elizæum prophetam in aquam mitti iuſsit, ut ſanaretur ſterilitas aquæ, ut efficiaris ſal exorciſatus in ſalutē credentium, ut ſis omnibus te ſumentibus ſanitas mentis & corporis: & effugiat atque diſcedat ab eo loco, qui te aſperſus fuerit, omnis phantaſia & nequitia uel uerſutia diabolicæ fraudis, omnisque ſpiritus immundus adiuratus, &c. Alexand. I. in epiſt. Decretal. 1 Idem textu, extat c. aquam ſale conſperſam, de Conſecr. diſt. 3. Huc refertur & nobile illud balſamum uirtutis uariæ, præter in-

ter insignem eius odorem. Quo ut reges & sacerdotes Leuitici inungerentur, in ueræ electionis confirmationem constituit in sua politia Moses, donec hominem indueret æternus Rex & sacerdos IESVS Christus. In ea ecclesia autem Romana grauibus exorcismis & trina expiratione ad crucis modum facta lustratur, nouiesque cum multo murmure genu ter flexo salutatur, Aue sanctum oleum, ter Aue sanctum chrisma, ter Aue sanctum balsamum: atq; huius ope & præstantia non solum creditur exturbari dæmonium, sed eius loco substitui Spiritum sanctum.

Nulla radice dæmonem extrahi, contra Iosephum: & de radice Baaras nuncupata. Cap. XX.

CÆterùm quòd Iosephus gloriatur, se præsente Vespasiano Imperatore, uidisse quendam de gente Hebraica Eleazarum, naribus cuiusdam à dæmone obsessi annulum, cuius signaculo radix à Salomone reperta, erat subdita, applicuisse, & dæmonem è naribus odorantis extraxisse: qui cum in terram repentè concidisset, Eleazarum coniurationis Salomonis cantico dæmonium proscripsisse: hic certè fatendum est, Iosephum Iudæum, ut & Vespasianum ethnicum, atque Eleazarum Hebræum, diaboli præstigijs illusos fuisse, qui se radicis Salomoni asscriptæ potentia attrahi simulabat: cum non coactè, sed sponte, Dei assensu, cesserit (simulat enim se cogi, ut alios cautius dementet) quò plus fidei annulo, uel figmẽto radicis, materiæ dæmoni exturbãdo ineptæ, adhiberetur, nec ad Deũ unicũ satanæ propulsorẽ legitimo cõfugeretur ordine: atq; ut fabulæ exitus cõsimili initijs cõmento absolueretur, nimirũ decoro tegeretur pallio actus hic p se impius: nec in doli quæstionẽ uocaret, põdusq; acqreret, Salomoni ars asscri-

Lib. 8 antiq. Iud. cap. 2. Crinitus lib. 9. cap. 7.

Annulo intusa radicis dæmonem extrahentis historia.

bitur, cuius existimatione quascunque suas stabilire & sanciretq; fraudes diabolus. At hunc diuinum ueræ sapientiæ antistitem, atque à superstitiosa dæmonum magia alienum fuisse constat: & secundum sacras Hebræorum historias, disputare solitum de arboribus & herbis, à cedro Libani usque ad hysopum: item de iumentis, uolucribus, reptilibus & piscibus. quæ omnia rerum solum naturalium cognitionem, uel si mauis, naturalem magiam præ se ferunt: nisi fortè idololatriæ postea in uxorum gratiam, eum curiosas annexuisse artes, quis obstinatius suspicari uelit.

De bell. Iud. lib. 7. cap. 35.

Fortasis radix illa fuerit, quam idem Iosephus alio describit loco, cuius historiam, ut dæmonis figmenta & impostura magis eluceſcant, non pigebit adiungere: Vallis, inquit, qua Macherus Iudææ ciuitas à parte Septentrionali cingitur, quidã locus Baaras appellatur: ubi radix eodem nomine gignitur, quæ flammæ quidem assimilis est colore, circa uesperam uerò ueluti iubare fulgurans accedentibus, eamque euellere cupientib. facilis non est: sed tam diu refugit, nec prius manet, quàm si quis urinam muliebrẽ uel menstruum sanguinem super eam fuderit: quinetiam tunc si quis eã tetigerit, mors certa est, nisi fortè illam ipsam radicem ferat de manu pẽdentem. Capitur autem alio quoq; modo sine periculo, qui talis est. Totam eã circumfodiunt, ita ut minimum ex radice terra sit cõditum: deinde ab ea canem religant: illoc; sequi eum à quo religatus est cupiẽte, radix quidem facilè euellitur, canis uerò continuò moritur, tanquam eius uice, à quo herba tollẽda erat, traditus: nullus eum postea accipientibus metus est. Tantis autem periculis propter unam uim capi eam, operæprecium est. Nam quæ uocantur dæmonia, pessimorum hominum spiritus, uiuis immersa, eosq; necantia quibus subuentum

Baaras radix.

non

non fuerit, hæc citò, etiamsi tantummodo admoueatur ęgrotantibus, abigit. Hucusq; Iosephus. At minus fidei dabitur radici, si eius colligẽdæ modus sereniore mentis oculo perspiciatur.

Eadem propè scribit Aelianus lib. 14. cap. 27. de Cynospasto herba magica, quæ alio nomine Aglaophotis dicitur, & eadem cum baaras putatur. hæc per diem inter cæteras herbas (à quibus ne minimũ quidẽ differt) delitescit, nec ullo modo agnoscitur, nocte uerò stellæ instar lucẽs, & igneo splẽdore coruscás, facile in cõspectũ uenit: itaq; signo ad radices eius defixo discedunt, absq; eo neq; coloré eius interdiu, neq; speciem cognituri. Nocte iam exacta aduentát, & herbam ex signo agnoscunt: euellere uerò, aut circũfodere tantum cauent. primum enim qui eius naturæ imperitus, eá attigit, perijsse ferũt. Canem igitur iuuenẽ adducunt, diei spacio famelicum, & funiculũ ualidum arctissimè ad inferioré herbę stipitẽ uinctũ cani etiã alligant, & carnes assas multas ei obijciũt, quá longissimè interim possunt recedẽtes. Canis nidore motus, impetu ad carnes fertur, & herbá radicitùs eruit: cuius radices si sol uiderit, canis mox expirat, & secretis quibusdá ceremonijs, utpote in ipsorũ gratiã extinctus, sepelitur. Plinius lib. 4. cap. 17. inter magicas herbas à Democrito proditas Aglaophotin commemorat, quæ ex admiratione hominum propter eximium coloré acceperit nomẽ, in marmorib. Arabiæ nascentem Persico latere: qua de causa & marmaritin uocari: magos utique ea uti, cum uelint deos euocare.

Idem ferè commentum narratur de homunculo illo facticio, ex mandragoræ, harundinum, bryoniæ, aliarumque plantarum radicibus concinnato. Sculpunt enim impostores in his adhuc uirentibus, tam uirorum quàm mulierum formas, infixis hordei & milij

Homũculus ex radice mã dragoræ.

milij granis, ijs in locis, ubi pilos enaſci uolunt. deinde facta ſcrobe, tamdiu tenui arena obruunt, quouſq; grana illa radices emittant: id quod uiginti dierum ſpacio ad ſummum fieri dicunt. Demum eas eruunt, & adnatas è granis radices acutiſsimo cultello ſcindunt, aptantq;, ita ut capillos, barbam, & cęteros corporis pilos referât. Vulgò autẽ ignaro & ſimplicibus perſuadetur, has radices humanam effigiem repręſentátes, effodi haudquaquá poſſe, niſi cum magno uitæ periculo: cane qui effodiat, radicibus alligato, & auribus pice obturatis, ne radicis clamorem audiant effodientes: quòd audita uoce periclitentur, pereantque foſſores. Mirum quantum uirium huic factício homuncioni, quaſi ex urina furis ſuſpenſi enato ſub patibulo, ex uulgi perſuaſione tribuatur contra tempeſtates & neſcio quas non calamitates. Merę autem ſunt nugæ.

Cap. 26 q. 5. epiſcopi. Memorabile eſt, quod 2. Decret. legitur: Sẽper diabolus ſub uelaminibús latens, prodit ſe, dum ea confingit quæ hærẽt perſonis, per quas fallere nititur. Si autem quilibet opponit & dicit, Quomodo eueniunt illa, quę illi diuini prędicũt futura: aut quomodo poſſunt ægris præbere medelam, aut ſanis immittere ægritudinẽ, ſi aliquid proprię uirtutis aut poteſtatis nõ habeant? hoc à nobis accipiat reſponſum: Quòd ideo quiſquá non debet eis credere, quia aliquando eueniunt quæ prædicunt, aut ſanare uidẽtur languidos, aut lædere ſanos: quia hoc permiſſu Dei fit, ut ipſi qui hæc audiunt uel uident, probentur, & appareat qua *Deut. 13.* fide ſint uel deuotione erga Deum. ſicut in Deuteronomio legitur Moſes ex diuino uerbo Dei populo præcepiſſe: non eſſe credendũ prophetæ aut ſomniatori, etiamſi euenerit ſignum atque portentum quod loquutus eſt, ſi à uero Dei cultu is abducat.

Graviſſi-

Grauissimus exorcistarum uulgarium sacrificulorum abusus. Cap. XXI.

ADhæc, ad eorum qui maleficio affecti creduntur, uel à satana obsidione pressi, curationem inepti, temerarij & audaculi homines, professione Ecclesiastici, sed uitæ spurcicia nimis mundani (quales in hoc ministerium & scenam postulat fabulæ actor) suis præscriptis exorcismis & formula certarum ceremoniarum obseruata accurrunt, ut morbum soluant, pellantq; dæmonium: quod interdum horum diris & deierationibus cedit uolens & colludens, ut impietatē corroboret. Næ incantatorib. iure optimo hi accensendi erunt exorcistæ. Hìc ut quasdā eorum obseruationes breuibus enarrē, unde (ueluti ex ungue leonem) reliqua metiaris, post confessionē illius qui cōiurationibus expiabitur, per singulos domus angulos, in lectisternijs & culcitris, uel sub limine ostij, diligēti indagatione quæritur, nū aliqua maleficij materies possit inueniri, mox exurenda. Ab Apostolis sanè uel primitiua Ecclesia, id ꝓmanauit minimè. Si enim à diaboli malefico actu, exorcismis integrè quis curetur: quorsum eæ quisquiliæ in angulis reconditæ, uel terra obrutæ, corpus nullo modo contingentes, aut halitu ferientes oberunt? Inde candelam benedictam continet manu genibus flexis maleficio læsus, qui aqua etiá aspergitur lustrali, & collum stola cingitur: ac præter orationes recitātur Litaniæ uulgares, addendo ad sanctorum inuocationem, Ora pro eo, uel Orate, & Propitius esto, Libera eum Domine. Et orationum loco adhibentur exorcismi, qui quoque ut minimum ter in septimana continuantur: ut multiplicatis intercessionibus, gratia obtineatur sanitatis. Hanc formam præscribunt Mallei maleficarū authores Theologi, contra euidentē Christi doctrinam:

Βεβήλωσις.

Superstitiosa maleficio afflicti curatio.

Exorcismorū abusus.

2. *Secūdæ part. q. 2. cap. 6.*

Matth. 11. Ioan. 14. 16. Matth. 6.

ctrinam: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam uos: Ego ſum uia, ueritas & uita: Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit uobis. itē: Orátes ne ſitis multiloqui, ſicut ethnici: putant enim fore, ut ob multiloquium ſuum exaudiantur. ne igitur efficamini iſtis ſimiles. nouit enim pater ueſter, quibus uobis opus ſit, priuſquam oratis ab illo. De ceremoniarum lenocinijs nihil aliud dicam, quàm ea quidem pietatis præbere ſpeciem: ſed quoniam inania rerum exiſtunt ſimulachra, non arcent impiorum ſpirituum aſſultum: at maioris impietatis quandoque ſunt occaſio.

Ceremoniæ inania rerum ſimulachra.

Fuſius item hæc in Tractatu de modo exorcizandi maleficiatū, Auemoni excuſo, uidepaulo poſt.

Præterea extra ordinem exorciſta procedere poteſt per orationes: & ſi legere nouit Scriptura (ſic illi Theologi loquuntur: unde exorciſtam quandoq; non nouiſſe legere, multo minus intelligere quæ legit, manifeſtum eſt) legat Euangelia quatuor prima Euangeliſtarum: item euangelium, Miſſus eſt angelus: & paſsionē Domini: quę omnia magnam habent uirtutem ad expulſionem operum diaboli. Item, Euangelium ſancti Ioannis, In principio erat uerbum, ſcribatur, & ad collum ſuſpendatur, & ſic gratia ſanitatis expectetur. Hæc eorum ſunt uerba. Hic plura Scripturæ teſtimonijs conuelli poſſent: quemadmodum, ſi exorciſta quandoq; non intelligat quæ legit, ſolumque lingua loquatur, quomodo uerè pronunciabitur Amen? uide Paulum 1. Corinth. 14. Ná breuis eſſe laboro.

Tract. 7.

Commodè hic Auguſtinum in Ioannis Euangelium me adducturum uideor, qui ita habet: Fingunt ſpiritus mali umbras quaſdam honoris ſibimetipſis, ut ſic decipiant eos qui ſequuntur Chriſtum: uſqueadeò fratres mei, ut illi qui ſeducūt per ligaturas, per precationes, per machinamenta inimici, ſuis præcantationibus miſceant nomen Chriſti. quia non poſ-

ſunt

ſunt ſeducere Chriſtianos, ut dent uenenum: addunt mellis aliquantum, ut per id quod dulce eſt, lateat id quod amarum eſt, & bibatur ad perniciem, uſquea- deò, ut ego nouerim aliquo tempore illius Palleati ſacerdotem ſolere dicere: Et ipſe Palleatus Chriſtia- nus eſt. Vt quid hoc, fratres, niſi quia aliter non poſ- ſunt ſeduci Chriſtiani? Ne quæratis ergo alibi Chri- ſtum, quàm ubi ſe uoluit prædicari Chriſtus. Et quo- modo uoluit prædicari, ſic illũ tenete, ſic in cordibus ueſtris ſcribite. Murus eſt aduerſus omnes impetus, & aduerſus omnes inſidias inimici. Nolite timere: nec tentat ille niſi permiſſus fuerit, aut miſſus. Mittitur tanquam malus, à poteſtate dominante. Permittitur, quando aliquid petit: & hoc, fratres, non fit niſi ut probentur iuſti, puniantur iniuſti. Quid ergo times? Ambula in Domino Deo tuo: certus eſto, quòd te non uult pati, non pateris: quod te permiſerit pati, flagellum corrigentis eſt, non pœna damnantis. Ad hæreditatem ſupernam erudimur, & flagellari dedi- gnamur? Hæc Auguſtinus.

Quare Chriſti nomen precationibus & exorciſmis immiſcent ſeductores.

Quomodo autem ad exturbandum dæmonem, uel opera eius euertenda, ualebit illa Euangeliorum recitatio, cum non ſint inſtituto huic, intellectu con- ſona? & ubi dæmonia eijcerent Chriſtus, eiusque di- ſcipuli, & uiri poſtea ſancti, uerbis huic negocio a- ptis conſignatisque loquebantur, & reſpondebant (ut fertur) ad formam. Si etenim in uerborũ incon- uenientium pronunciatione ſimplici uirtus conſiſtit deſiderata, non minus, imò maius præſtiterunt qui- dam è circumeuntibus Iudæis exorciſtis, qui tenta- uerunt ſuper eos qui habebant ſpiritus malos, inuo- care nomen Domini IESV, dicentes: Adiuramus uos per Ieſum, quem Paulus prædicat. Erant uerò quidam filij Sceuæ Iudæi, principis ſacerdotum, ſe- ptem, qui hoc faciebant. At reſpondens ſpiritus ma-

Verbis inſtituto cõſonus opus eſt in eliminando ſatana.

Actor. 19.

lus, dixit: Iesum noui, & Paulum scio, uos autem qui estis? Et insiliens in eos homo in quo erat dæmoniũ malum, & dominatus eis, inualuit contra eos, ita ut nudi & uulnerati effugerent de domo illa. Hoc autem innotuit omnibus Iudæis simul & Græcis, qui habitabant Ephesi, & timor incidit super omnes illos, & magnificabatur nomen Domini IESV. Multi uerò ex ijs qui curiosas exercuerant artes, comportatos libros exusserunt coram omnibus, & supputatis illorum precijs, pecunię quinquaginta millia repererunt.

Officium adhæc super energumenis, item coniuratio malignorũ spirituum in hominum corporibus existentiũ, prout fit in sancto Petro Rom. (sic scribitur) prius Romæ excusa sunt, postea Auenioni anno decimoquinto supra sesquimillesimum: ubi inter orationes uarias, & exorcismos etiam insulsos, eiusmodi interseritur oratio, quæ anatomen corporis humani Christo proponit, qui alioqui nesciret, quam eius partem esset sanaturus. Ea ita habet: Obsecro te Domine IESV Christe, ut extrahas omnes languores ab omnibus membris huius hominis, à capite, à capillis, à cerebro, à frõte, ab oculis, ab auribus, à naribus, ab ore, à lingua, à dentibus, à faucibus, à gutture, à collo, à dorso, à pectore, ab uberibus, à corde, à stomacho, à lateribus, à carne, à sanguine, ab ossibus, à tibijs, à pedibus, à digitis, à planta, à medulla, à neruis, à cute, & ab omni compagine membrorum eius, &c.

Anatome hominis.

Historiæ memorabiles quorundam exorcistarum. Cap. XXII.

RAram, sed memorandam historiam cuiusdam exorcistæ, ex eorum numero qui ad se solum spectare exorcismis dæmones expellendi officium, persuasum habent, prætermittere oportuit minimè.

nimè. Quidá paſtoris munere fungens in pago Durweiſs, circa Eſuweiler, puellam nomine Helená diaboli obſidione preſſam in Loen pago, prope Aldenhouiam ſito, in Iuliæ ducatu, ſuis execrationibus ſe liberare uelle, elato ſupercilio promittebat, conuocatis ad huius miraculi ſpectaculũ ſolenne aliquot eccleſiaſticis uicinis: quorum unus, paſtor nimirum in Biecht Ioannes Vuindelius, qui actioni interfuit, rem omnem mihi recenſuit ordine, atque ex mea petitione ſcripſit. Exorciſtæ huic aliquandiu ſuis deierationibus fruſtra ſudanti in exturbando dæmone, hic tandem ait, ſe manſurum propterea, quòd circa uitrum loco illi illuſtrando, ut fieri ſolet, applicatũ uerſarẽtur multi eius collegæ, qui ipſum cõfirmarent. Miſer ille paſtor mendaciorũ authori cõfiſus, ad eos per uitrum expellẽdos, quod hic ſcilicet cõmonſtrarat, haud mora conuertitur: atq; ubi ſe operá ludere uideret, indignabũdus tandẽ in hæc erupit uerba Latina, quæ nõ intellecturũ dęmonẽ fortaſsis ſperabat: Si ullá habes poteſtatẽ trãſmigrandi in Chriſtianũ ſanguinẽ, transmigra ex illa in me. Cui incũctanter Latinè, & quidẽ iuridicè reſpõdit diabolus: Quẽ pleno iure in poſtremo die poſsidebo, quid opus eſt illũ tentare? Poſtea dæmonis teſtimoniũ de Miſſa cognoſcere cupiés Ioannes Sartorius parochus in Loen, materna lingua rogabat dæmoniũ, quare puella mox ad ſonũ campanæ, indicantẽ miſſę actionẽ celebrandã, ſemper ab eo cogeretur ad tẽplum: num Miſſa tam eſſet bona, aut mala? Ad hanc quæſtionem ſe non reſpondere poſſe, ſed deliberaturũ, inquit. Actus hic celebratus Anno 1559. circiter 17 Auguſti.

Exorciſta Latinè reſpondet dæmon.

Si exorciſta ille aſſueuiſſet lectioni uitæ Franciſci, non difficilem dæmonis fugandi modum inueniſſet. Cum enim Franciſcus in eo pellendo quandoque ſe acrẽ uerberare intelligeret, Iuniperum Chriſti nautam

In lib. Conform. Fol. 84. Iuniperus Chriſti nauta.

nautam ſe miſſurum minitabatur: quo nomine audito, fugam ſine ulla mora arripiebat diabolus.

Fol. 154. 155. In eadem narrationum obſcurarum hiſtoria legitur, Franciſcanum ſuis exorciſmis diabolum compuliſſe ad ueritatis confeſsionem quater alta uoce repetitam, de uirtute indulgentiarum ad D. Virginem, uti dicũt, pro pœna & culpa, tam efficacium, ut quidquis in eccleſia remitteretur, etiamſi uniuerſi mundi homines quis trucidaſſet. Querebatur item, earum potentia omnes ſubtrahi animas, quarum antea poteſtatem obtinuerat: & proh dolor, non paucas ex purgatorio euolantes animas ſummam indulgentiarum energiam mirè prædicare: mulierem quoque ea ratione à ſe obſideri, ut maxima earum uis innoteſceret: fatebatur rogatus, earum contemptori conſultius eſſe, ut aſinum cauda traheret Rauenna Mediolanum.

Monachus dæmonem expulſurus, cum numeroſa & ſolenni ſupplicatione, quam Proceſsionem uocãt, ad obſeſſum uenit. Quare huic cœtui illudens ſatan, Michea 6. Latinè ait: Populemi quid feci tibi?

Superiori adhæc anno, nimirum milleſimo quingenteſimo ſexageſimo tertio, quum apud Vueſaliam inferiorem nouerca priuignam annorum circiter duodecim, Gerardam nomine, tam premeret duriter uerbis, uerberibus & fame, ut in morbum illaberetur caducum: dæmonium ex ea pellere conatus eſt exor- Vueſalienſis exorciſta. ciſmis, & pixide cum pane miſſali gulæ admota, monachus quidam Vuinandus, ex Dominicanorum cœtu: qui & uaccæ exorciſmos applicuit, ſtolæque Miſſalis portionem in paſcuis iuſsit fodi, ubi paſcebatur uacca. Demirandum ſanè, tam impunè eiuſmodi dæmonum mancipia tolerari à magiſtratu: ægerrimè etiam hoſpitium concedente pijs quibuſdam, uel certè pio zelo ductis, ſi propoſitæ confeſsionis for-

nis formulæ ſubſcribere grauentur. Qua in re, ut & id genus reliquis, moderationem & iudicium præferre decet conſulis in uenerando illo ordine clariſsimi, D. THEODORI GRONII, ob non uulgarem doctrinam, pietatem, prudentiam ac humanitatem, ſua laude multa citra controuerſiam digniſsimi, quo & coniunctiſsimè fruor, etiamſi rumpantur ilia Codro.

Qui diabolo bellum Coloniæ facit, pater eſt collegij Conuerſarum, nomine Godhardus ab Hagen. Sunt & ex Paracelſi aſſeclis, qui nonnihil ſe hîc poſſe gloriantur: at oculos ſuos uitrioli fumo læſos, dęmonij præſtigijs facilè nimis uinci patiuntur.

Exorciſmi ficti hiſtoria inſignis: item diabolum egiſſe exorciſtam.
Cap. XXIII.

FIcti exorciſmi hiſtoriam aliam ſanè lectu digniſsimam hic ſubiungere placuit, ut aliæ eius generis actiones ex ἀναλογίᾳ penitius dijudicentur. Eſt autem ea ut mihi notiſsima, ita & certiſsima. Nam eo ferè tempore Lutetia Aureliam ueni, ubi cognomine meo Latino, nimirum Piſcinario, notior, Natalis Ramardi medici regis Franciſci & reginæ Nauarræ, filios duos, Natalem apud ſanctum Lazarum in ſuburbijs Priorem, & Ioannem, item Ioannem Vernetum nepotem, inſtituendos ſuſcepi: quos etiam poſt paucos menſes Parrhiſios reduxi. Hic tum familiariter utebar multis nō obſcuri nominis uiris, potiſsimùm medicis, Gerardo Fabro Cadurcano, Vitale Beſumbæo, Ioachimo quodam ex Prouincia oriundo, Michaele Villanouano, & reliquis. Ibi tunc temporis quoque cum Ioanne Sturmio, multijugæ eruditionis uiro, ſimul degebat doctiſsimus ille Ioannes Sleidanus, qui inſtitutam tragœdiæ narrationem ea fide & ordine

Vuierus. Piſcinarius. Natalis Ramardus.

ordine explicat, ut à me nihil debeat immutari.

Anno milleſimo quingenteſimo ſupra triceſimum quartum, Prætoris uxor Aurelię teſtamento cauerat, ut ſine pompa ſepeliretur, atque ſtrepitu. Quum enim è uita quis exceſsit in Gallijs, pręcones funebres ad hoc conducti per urbis loca frequentiora circumeunt, & cymbalis excitato ſono multitudinem conuocant: deinde nomen eius qui diſceſsit, atq; titulos edunt: & hortati populum ut pro mortuo Deum precentur, quando ſit & ubi ſepeliendus, pronunciant. Cum autem funus defertur, adhiberi ſolent plerunq; monachi mendicantes, & multa pręferuntur *lumina*ria. certatim iſta fiunt, & æmulatione quadam: & quo magnificẽtior eſt apparatus, eo maior eſt populi concurſus & admiratio. ſed ea, quã dixi, fœmina nihil eorum ſibi fieri uoluit. Maritus ergo qui coniugis memoriam diligeret, morẽ ei geſsit: & Franciſcanis, quorum in templo ſepulta fuit iuxta patrem & auum, muneris loco dabat ſex tantùm aureos, quum illi ſperaſſent multo maiorem prædam. Et cum deinde ſyluam cæderet atq; diuenderet, petentibus illis ligna dari ſibi gratis, denegabat. Tulerunt hoc ualde grauiter: & cum antea minus illum probarent, ulciſcendi ratione hanc excogitabant, ut dicerent, ipſius uxorem in ſempiternum eſſe damnatam. Architecti erant huius tragœdiæ Colimannus & Stephanus Atrebatenſis, ambo Theologi doctores: & ille quidem erat exorciſta, totumq; ſuum apparatum in eiuſmodi rebus adhiberi ſolitum, habebat in promptu. rem uerò ſic adminiſtrant. Nouitium quendam adoleſcentem ſupra teſtudinem templi collocant: is intempeſta nocte, cum ad demurmurandas preces illi more conſueto uenirent, magnum excitat ſtrepitum. adhibentur adiurationes & exorciſmi: ſed nihil ille proloquitur. iuſſus edere ſignum, quo declararet, num ſit mutus ſpiritus, denuò

e Aurelianenſi ſpiritu hiſtoria memorabilis.

tumultuatur & perstrepit: id erat loco signi. Eo iacto fundamento, ciues aliquot,& celebres quidem,ac ipsorum studiosos adeunt: narrant sibi triste quiddam accidisse domi,neq; tamen quid rei sit exponunt: sed rogant,ne grauentur adesse nocturnis precibus.Cum hi uenissent, & precationum esset factum initium, ille de superiori loco turbam excitat.rogatus quid uellet, & quis esset,significat non sibi licere loqui:iubetur ergo per signa respondere ad interrogata. Foramen autem erat factum, per quod admotis auribus exorcistæ uocem haurire poterat, & intelligere: deinde tabulam habebat ad manum, quam interrogatus feriebat,sic ut infrà posset exaudiri. Primùm itaque rogatus,num ex eorum sit numero,qui ibi sint sepulti:postea multis ordine recitatis nominatim, quorum erant ibi corpora condita, uenitur tandem ad uxorem Prætoris: ibi dato signo, se spiritum eius esse demonstrat. An sit damnatus,& quo nam suo merito seu delicto? num propter auariciam, aut libidinem, aut superbiam,aut non præstitam charitatem, an uerò propter nuper natam hæresim & Lutheranismum? Deinde quid sibi uelit illo strepitu & inquietudine? num ut corpus loco sacro sepultum effodiatur,alioq; transportetur? Ad hæc omnia sic, ut iussus erat, per signa respondet,quibus aliquid uel affirmabat uel negabat, prout bis aut ter tabulam feriret. Cum autem & damnationis suæ causam esse Lutheranam hæresim, & effodiendum esse corpus significaret: monachi petunt à ciuibus quos adhibuerãt,ut ijs quę coràm uidissent, dent testimoniũ:& actis,quæ iam erant confecta superiorib.diebus,subscriberẽt. Hi,re deliberata,ne Prętorẽ offenderẽt, aut molestiá sibi crearẽt,id facere recusant: illi nihilominus panẽ azymũ,quẽ uocant hostiã & corpus Domini, cum reliquijs omnibus diuorum aliò transferunt, & Missas ibi suas peragunt: quod

lege

lege pontificia fieri ſolet, quum locus aliquis propter infamiam & prophanationem eſt expiandus. nam certa quædam eius rei capita ſunt, ipſorum comprehenſa libris. Epiſcopi autem uicarius iudex, Officialem uocant, ea re cognita, ut propius omnia cognoſceret, uenit eò, comitatus honeſtis aliquot uiris, & exorciſmos fieri ſe præſente iubet: ac deligi nonnullos petit, qui ſupra teſtudinem aſcendant, & uideant num ſpectrum aliquod appareat. Ibi Stephanus Atrebatenſis admodum repugnat, & ualde dehortatus ne fieret, aiebat non eſſe turbandum ſpiritum: & quanquam is, quem dixi, uicarius multum inſtabat ut adiurationes fierent, tamen impetrare nihil potuit. Interea Prætor, ubi reliquos iudices urbanos, quid fieri uellet, docuiſſet: ad Regem profectus, rem omnem commemorat. Et quia ſuis priuilegijs ac immunitatibus freti iudicium monachi declinabant, Rex è ſenatu Pariſino deligit, qui de cauſa cognoſcant: ijſque plenam poteſtatem attribuit. facit idem Cancellarius Antonius Pratenſis, Cardinalis & legatus per Galliam pontificius. Itaque quum nullam haberent exceptionem rei, traducti Lutetiam, coacti ſunt reſpondere: ſed nulla potuit ab eis exprimi confeſsio. Poſitę ſingulis erant cuſtodiæ ſeparatim, & nouitius quidem tenebatur in ædibus Fumæi ſenatoris, & ſæpe ſollicitatus nihil uoluit fateri, metuens ne poſt interficeretur ab illis ob inuſtam ordini maculam, & factam ignominiam: ſed quum iudices & impunitatem ei promitterent, & fore dicerent ut in ipſorum poteſtatem minimè rediret, totam actionem ordine recenſet: & adductus ad illos, idem adfirmat. Illi, quanquā erant conuicti, & in ipſo propè maleficia deprehenſi, recuſabant tamen iudices, ac priuilegia ſua iactabāt: uerùm id fruſtra fuit, & de communi conſilio lata ſententia damnati ſunt, ut Aureliam reducti, & in carcerem

rem conditi, publicè deinde producerentur ad primarium templum, & ad eum urbis locum ubi ſupplicia ſumuntur de maleficis, atque ibi ſuum ſcelus ipſi profiterentur. Poſtea in prouerbium abijſſe memini, ubi figmentum aliquod narraretur, Spiritus eſt Aurelianenſis, dici ſolitum.

De alijs ſacerdotibus, ſimulatum dæmonem exorciſmis fallaciter expellentibus, item de ſimili dæmoniaca muliere ſanata: uide capita 26 & 27 Libri quarti. At hoc hominum genus prærogatiuam hæreditariam haud dubiè hic prætendet: adiurabat enim Chriſtum quoque per Deum uiuentem princeps ſa- *Matth.27.* cerdotum.

Exorciſmi modum nouit quoque diabolus, eoque *Marc.5.* adoriri Chriſtum ipſum audet: Adiuro te, dicens, per Deum, ne me torqueas. Sed ſua potentia dæmoni uni *Matth.8.* uel pluribus imperauit Chriſtus: Exi, Abite: & eue- *Marc.5.* ſtigiò ad obedientiam ſunt coacti. ut rectè Euſebius *Luca 8.* ille Cæſarienſis in Panegyrico dixerit: Communis quidem omnium Seruator rebelles poteſtates, quæ circum hunc qui terris imminet aerem peruolantes, humanis animis inſinuabant ſeſe, inuiſibili ac diuina poteſtate, uelut feras agreſtes, ſuarum ouium ceu paſtor bonus, procul fugauit. In ipſius nomine egredi *Actor.16.* dæmones iuſſerunt pauciſsimis uerbis Apoſtoli, & illius diſcipuli, totius naturæ dominium & imperium omnis abſtruſę uirtutis in cœlo & in terra, & ſpiritum omnipotentiæ ore ſuo gerentes.

Exploſis itaque exterminatisque noſtris diuinis, ariolis, magorum occultis antiſtitibus, & quibuſcunque alijs ſuperſtitionum collegis uulgaribusq; exorciſtis: abijciamus Ægyptiacas diſciplinas, feralia carminum arcana, uanos furores, execrandas artes, & philtra uim factura dijs, & Colchicos ſuccos, & dęmoniacas factiones, Plutonica deniq; uolumina, & um-

brarum libros, Stygiasq; coniurationes, atq; Acheronteos ritus membrana chartaúe contentos, Pyriphlegethonti, hoc eſt, igni focoq; (ut Capnion inquit) tradamus, & fidamus Deo: ac in Chriſto Dei filio, per quem uiuimus, mouemur & ſumus, ſinceriter ſimpliciterq; ſpem omnem fixam habeamus. Quare & genuinam maleficij curationem iam proponamus.

Curandi maleficij methodus certiſſima. Cap. XXIIII.

NObis hic longè alia, quàm inolita iamdudum conſuetudine acceperimus, in profligando ſathana, eiusque ſanandis maleficijs, ratio ineunda uidetur, doctrinæ Chriſti & Apoſtolorum conformior. Omnium uerò primùm, ubi malum aliquod præter naturæ ordinem in aliquo ſe prodere uidetur, ad eum ex Dei ordinatione confugiendum eſt, qui
Eccleſ.38. profeſsione, doctrina atque artis uſu celebris, morbos, eorum differentias, ſigna, & cauſas penitius dignoſcat: nimirum ad bonæ conſcientiæ medicum. Enimuerò tam rara ſæpenumero & grauia in morbis ſuboriuntur ſymptomata, quæ licet naturæ impetu exoriantur, tamen ad maleficium mox referunt rerum imperiti atq; exiguæ fidei homines: quemadmodum in diuerſis conuulſionum ſpeciebus, melancholia, epilepſia, uteri ſuffocatione, putreſcente ſemine, & multifarijs uenenorum effectibus frequenter apparet. At
Curãdi maleficij methodus certa. inter hos affectus & accidentia diſcernens prudens & circumſpectus medicus, ubi ea pẽſicularit exacta trutina, adhibito etiam ad diligentem cauſarum naturalium indagationem iuſto, quoad fieri poteſt, perpendiculo, ubi naturæ limites malum exuperare egredique, ac ſatanæ, qui ſpiritus eſt, motus actionesque animaduertit, in ſpiritualem medicum, Eccleſiaſtem
1 Timoth.3. Tit.1. nempe, aut Eccleſiæ miniſtrum inculpatum, ſanæ doctrinæ,

ctrinę, tenentem myſterium fidei cum pura conſcientia, uitæ innocentia notum, non turpiter lucri cupidum, non uinolentum, cui etiam bonum à pijs perhibeatur teſtimonium, curationis onus transferet. Interim meminiſſe operæprecium eſt, multa non ex maleficio euenientia, ſed ex occulta naturę occaſione, medicos quandoq; latêre. ut enim rebus ineſt ſecreta iuuandi proprietas, ita & nocendi: quam tamen nō perpetuò agnoſcit medicus.

Tantum tamen operæ à medico hic accedet, ſi fortè ęger n atura, uel ex morbo, aut aliunde humore melancholico (cui, uti aptæ ſuis operationibus materiæ non illibenter ſe inſinuare ſolet dæmonium) aut alio ſucco maligno grauari uideatur, ut hic prius blandè expurgetur medicamēto. Tradit enim Pomponatius, priſcos exorciſtas, quos pręcātatores uocāt, ante coniurationē, obſeſſorū corpora ab atra bile expurgaſſe. Morbis ſiquidem geminis ut plurimùm hi infeſtātur, corporis nempe, ex melācholico ſucco genitis: & animi, ut amentia, mœrore, timore, uitę odio, & deſperatione, quibus nocte diuq; eiuſmodi homines macerat iuratus humani generis hoſtis, & ueluti lugubrib. tentationib. ita uellicat, ut quaſi aquila apud inferos Titij iecur arrodere uideatur. Obſeſſos expulſo eo humore, nō amplius mirabilia facere, experimēto ſe uidiſſe; in expoſitiōe illius problematis dicit Cōciliator. Vxorem quoq; cuiuſdā ſutoris à dęmonio agitatā, uariaq; ſonātem idiomata, eo modo perfectè curauit Gālgarandus medicus, Mantuæ celeberrimus.

Puella quædam in Burgo melancholica, ſe Virgilij ſpiritu obſeſſam eſſe fatebatur, diu coniurata: quod creditum eſt facilius, quia puella ſimplex, admodum pia, & quæ ſemper domi latuerat, Hetruſca, affectaret exprimeretque Mantuanum, hoc eſt, Longobardicum idioma, ut ſubinde Latinum aliquid ſonaret;

naret. Cum nihil proficerent coniuratores, medicus ex arte adhibitis melanogogis primùm, & deinde alijs roborantibus illam optimè per Dei gratiam reſtituit. Exonerato itaq; corpore, promptius in reliquam ſanationis obſeruantiam, uelut à naturali iam impedimento leuatus, ab Eccleſiæ miniſtro inducetur ἀναμνησίρνται.

Ille tũ de obſeſsi uel maleficio læſi uita & moribus, item de eius in religione Chriſtiana, inſtitutione, & in præcipuis fidei noſtræ capitibus, & qua fuerit, uel etiamnum ſit in Deum confidentia, uigilanter inquiret. Qua de re ubi penitius fuerit inſtructus, procliuior, & propemodum ſtrata erit reſtitutionis uia. Etenim ſatanę in corruptorũ morum, ſpurcę uitæ, itemq; diffidentiæ filijs efficaciam & illuſionis potentiá permittit Deus, quorum ſenſus excæcauit deus hũius ſeculi, ne illuceſcat illis lumen Euangelij gloriæ Chriſti, qui eſt imago Dei. Affectuum quædam requiritur ἀναλγία, ut ſit, quod dici ſolet, mali corui malũ ouum.

Epheſ. 2. *2 Theſ. 2.* *2 Corinth. 4.*

Vbi ergo uigilanti inquiſitione & artificioſa coniectura, affectus cauſam aliquatenus cognouerit Eccleſiæ miniſter, conueniens huic medicamentum applicet, uc ſi uiſa fuerit antea diſſolutior, ex ſacræ Scriptu rę libris admoneatur, corripiatur, exemplis auocetur, & ad emendationem inuitetur, tandem reſipiſcentia in ordinem redigatur. Apud præfractæ indolis hominem inſtandum, urgendumq; tempeſtiuè & intempeſtiuè: item redarguendus hic, & iuſto Dei iudicio in contumaces, ſubinde terrendus. Puſillanimis, & diffidentia deiectus, in ſpem certam & fiduciam indubitatam de ineffabili Dei bonitate & miſericordia incomprehenſibili erigendus, & undequaq; confirmandus erit: in quam ſententiam plena conſolationis teſtimonia extant quamplurima, quę ſuo loco & tempore adducentur. Si quoque peruerſa doctrina aut fanaticis opinio-

opinionibus, uel ſuperſtitionum ludibrijs quoſdam tráſuerſè raptos eſſe, uelut anſa eo modo dęmoni ſubminiſtrata, comperiatur: zizania hæc erunt eruncanda, atque ſalubriora doctrinæ purioris ſubſtituta ſemina cum omni uigilantia ſedulò inſerenda. Nec cognitione recitationis Dominicæ orationis & ſymboli Apoſtolici ſecundum literam, contentum eſſe oportet (tantum etiam poſſet quiuis malicioſus) uerùm illud uiuum Dei uerbum ita in animis implantetur, ut apprehenſum efficaciter, ſentiatur potentia eſſe Dei ad ſalutem omni credenti, contra quoſcunque dæmonum conatus: ut item uiuifica fide inuocare Deum uerum, æternum, omnipotentem, & multæ miſerationis parentem, in nomine filij pro noſtris peccatis mortui, & ad noſtram iuſtificationem per gloriam Patris, abſorpta morte, uicto ſatana, debellato inferno, patẽter exuſcitati, ijdem ualeant. Si quis inter nos affligitur, orare iubet D. Iacobus.

Rom.1.

Rom.6.8.

Iacob.5.

Quomodo dæmonis maleficio affecti, de eius præſtigijs & imbecillitate deinde erunt inſtituendi. Cap. XXV.

DE diaboli item operibus & præſtigijs erudiantur, & quàm eneruatus imbecillisque ſit, ut nihil etiam poſsit, niſi Dei permiſſu: nec Deum quæcunque permittere, ſed in re conceſſa illi limites, ultra quos ferri nequit, præfigi: quinimò Chriſtum profectum in cœlum, ſedere ad dexteram Dei, ſubiectis ſibi angelis, poteſtatibus & uirtutibus: cui ſi tanta fuit ſubiugandi potentia, multo magis ſatanam ſub egit, coercuitque, ut nihil omnino ualeat, niſi peculiariter illi concedatur. Quod itaque clementer in nobis permittit Deus, non poteſt eſſe malum. illi enim cura eſt de nobis: qui cum omnis gratiæ ſit Deus, nos ad æternam ſuam gloriam per IESVM CHRISTVM

Diaboli infirmitas, qui nihil potest niſi permiſſus.

1 Pet.3.

1 Pet.5.

uocatos, iam parumper afflictos inſtaurabit, fulciet,
1. Petr. 5. roborabit atque ſtabiliet. Quis eſt qui nobis noceat, ſi boni æmulatores fuerimus? Quicquid enim fideli irrogatur, id illi bono commodoque cedit, iuxta illud
Rom. 8. Pauli: Diligentibus Deum omnia cooperantur in
Matth. 6. bonum. Precationem ergo perpetuam eſſe decet, quò fiat uoluntas cœleſtis Patris in nobis. Quicquid patimur, teſte Hieronymo, noſtris peccatis meremur.
Lib. 2. cap. 4. Nõ habẽt dæmones, inquit D. Ioan. Damaſc. uirtutes aduerſus aliquẽ, niſi à Deo diſpẽſatè cõcedatur: ſicuti in Iobo, & in porcis. Permiſsione uerò Dei facta, &
Iob. 1. Matth. 8. fortitudinẽ habent, & tranſmutãtur & trãsfigurãtur in quãcunq; uolunt figurã ſecundũ imaginẽ, ideſt phantaſiam. Item Gregorius: Abſq; omnipotentis Dei cõ-
In Dialog. lib. 3. ceſsione nullam habet poteſtatem contra hominem malignus ſpiritus: qui etiã in porcos tranſire nõ po-
Super Matt. lib. 1. tuit, niſi permiſſus. Rectè quoq; Chryſoſtomus: Homines nõ quantũ uult, tentat diabolus: quoniã quantum ad ſe, nunquã ceſſaret à tẽtatione. neq; enim habet aliũ actum: non enim manducat, nec dormit, nec aliud operatur, niſi ut tentet, fallat & ſubuertat. Non magis itaq; timẽdam diaboli poteſtatẽ, quàm Deum impedientem, docet Ambroſius ſuper Lucam. Spiritus enim mali, etiam Dei uocãtur ſpiritus, quòd eius captiui ſint: nec attingere, caſtigare, tentare quicquã auſi, niſi à Deo concedatur, Iobo ne pilum quidẽ lædere potuit ſatanas, niſi impetrata permiſsione, eaq; limitata. Quocirca nõ eſt formidandus diabolus: ſed Deus, qui urſum hunc catenis alligauit captum, ut nihil omnino abſque eius ſingulari nutu ualeat. Hinc Chriſtianus quæcunq; aduerſiſsima à Dei digito excipiet, qui omnia in ſua continet manu. Nec Chriſtiani nomen merentur, qui malignæ alicui mulieri aut diabolo imputant malũ inuectũ, ad Dei uoluntatem
Iob. 1. 2. id minus referentes, Iobus affligitur à dæmone, at à

Dei

Dei manu accipit dicens: Dominus dedit, Dominus abſtulit: ſicut illi placuit, ita factũ eſt: ſit nomẽ Domini benedictũ perpetuò. Non cædentis uirgæ rationẽ ille habet, ſed uolentis patris. Virga punit filiũ: at non eam feciſſe hic dicit, niſi mente nondum conſtet: ſed patrem, qui uirgam in manu habet, eaq; utitur. Sine eius uoluntate, ne pilus quidem capiti excidit, quin omnes pili numerati ſunt: ipſe uirgam uſurpat, quàm grauiter, & quàm multum, & ubi uelit. *Matth. 10.*

Quomodo ad tolerantiam inuictam erunt excitandi dæmonum maleficio læſi.
Cap. XXVI.

PRopterea æquo patientiq; ferendum nobis erit animo, quicquid afflictionũ acciderit carni, ſiue id lege naturæ, ſiue ſupra naturã contingat. Idẽ quoque faciundum, ſi animum immẽſus inuadat dolor, angor, mœror, triſticia, tentatio. Ob oculos uelut ſpeculum ſemper reuocetur exemplum ſanctiſsimi illius Iobi, qui tot exercitatus modis, & tantarum calamitatum ac miſeriarum mole preſſus, Deum laudibus extulit (quanquam malorum interim pondere impar, in uerba animi parum patientis erupiſſe uideatur) ac licet nullius malæ occaſionis ſibi conſcius eſſet, non dæmonem accuſat tamen, nec ab illo aut ullo homine tantas ſibi inflictas æruumnas queritur: ſed ex Dei æquiſsimi uoluntate ſibi iſta accidiſſe agnoſcit. ut cum uxor ei exprobraret, Vbi nunc tuus eſt Deus, cui confiſus es? non animum abiecit, ſed reſpondit, Vt fatua loqueris? Si bona à Deo acceperimus, quare mala non tolerabimus patienter? Sic nos quoque in afflictione noſtra, ad Deum oculos mentemq; dirigere decet, & iuſtiſsimæ eius uoluntati nos noſtraq; placidè ſummittere: *Qualiſcunq; afflictio patienter ferenda.* *Iob. 2.*

tere : quandoquidem ille nihil uult, niſi quod optimum, quanquam nobis interdum ſecus uideatur. Quos diligit, caſtigat : nec peccatoris uult mortem, ſed ut conuertatur & uiuat. Suorum famulorum, ut diaboli uel cuiuſuis alterius, miniſterio utitur, quò nos ob noſtra ſcelera aut incredulitatem puniat, & hoc modo ad rectam conuerſionis uiam reducat : uel etiam ſic tentat nos Dominus Deus noſter, quemadmodum Deuteronomij 13. legitur, ut palàm fiat, utrũ diligamus eum, an non, in toto corde & in tota anima noſtra. Pro ſummo gaudio itaque ducite fratres (inquit D. Iacobus) quoties in tentationes *incideritis* uarias : illud ſcientes, quòd exploratio fidei parit patientiam. Cęterùm patientia opus perfectum habeat, ut ſitis perfecti & integri, nullaque in parte imminuti. Beatum item prædicat uirum, qui ſuffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronã uitæ, quam promiſit Dominus his, à quibus fuerit dilectus. Hinc admonet D. Petrus: Chariſsimi, ne miremini, dum per ignem exploramini, quæ res ad experimentum ueſtri fit: perinde quaſi nouum aliquid uobis obtingat : imò in hoc quòd conſortes eſtis afflictionum Chriſti, gaudete, ut in reuelatione quoque gloriæ eiuſdem gaudeatis exultantes. Timotheum hortatur Paulus, ut afflictiones ferat tanquam bonus miles IESV Chriſti. Non enim quis coronatur, niſi legitimè certauerit. Exemplum accipite, fratres *mei* (monet Iacobus) afflictionis & patientiæ, *prophetas*, qui loquuti ſunt in nomine Domini. Ecce beatos dicimus eos qui ſuſtinent. Tolerantiam audiſtis Iobi, & finẽ Domini uidiſtis, quòd ualde miſericors ſit Dominus, ac commiſerans, qui pios è tentatione nouit eripere, Petro teſte. Iobum totum (excepta illius anima, quam illæſam permanere uoluit Dominus) etiam in ſuis ſubſtantijs & ſobole duriſsimè,

Prouerb. 2.
Hebr. 12.
Ezech. 18.
Cur diaboli & angelorũ eius miniſterio utatur Deus.
Aug. ſerm. 24. de Temp.
Iacobi 1.
1. Petr. 4.
2. Timoth. 2.
Iacobi 5.
2. Petr. 2.
Iob 1. 2.

Deo

Deo annuente, afflixit ſatan: uerùm poſt inuiolatam illius patientiam, cum multa eius uſura, cuncta illi uberrimè repoſuit Deus: cuius iam non eſt decurtata manus, id ipſum poteſt, & infinitis partibus maiora. Quorſum ergo alicuius hominis, aut etiam ipſius dæmonis, nos terrebit uiolentia aut malignitas? cur ab horum iaculis uſqueadeò expaueſcimus? quæ ſi in nos uibrentur, figanturque, nō tamen ad internecionem transfigent, ſi conſtanti fide reuerberemus, retorqueamusque. Reſiſtendum diabolo, & fugiet à nobis: nec illi locus eſt dandus: ſed Chriſti uerbo pellendus, Abi ſatana. Fidelis eſt Deus, qui non ſinit nos tentari ultra id quod poſſumus: imò faciet unà cum tentatione exitum, quò ſufferre queamus. Nouit ille, quibus nobis opus ſit, priuſquam petamus. Ne exhorreſcamus, hortatur Dauid, à timore nocturno, tentatione ſcilicet occulta: nec à ſagitta uolante in die, tentatione quippe manifeſta: nec à negocio perambulante in tenebris, nempe à ſpectris in tenebris uerſantibus: nec ab incurſu & dæmonio meridiano, quod Paulo nuncupatur angelus lucis, in quem ſe transfigurat diabolus.

Iob 42.

Iacob. 4. Epheſ. 4. 1. Corint. 10. Matth. 4.

Pſal. 91.

2. Corinth. 11.

Tolerantia.

Ad tolerantiam inuictam contra dæmonum inſultus, & conſtantem in Deum fiduciam, ita afflicti ſeduló excitandi ſunt patrum quoq; exemplis: uelut Antonij Ægyptiaci, quem in tumulo latitantem tam grauiter lacerarunt dæmones, ut tanquam mortuum ad hoſpitium reportarit illum miniſter: ubi nonnihil reſpirans & quaſi reuiuiſcens, clam alijs ad tumulum ſe referri iubet: ibique ex priorum uulnerum dolore proſtratus, cum ex animi fortitudine ad conflictum dæmones prouocaſſet, nec illi cunctarentur, aſſumptisque uariarum beſtiarum & ſerpentum formis, Antonium dentibus, cornibus, unguibusque impeterent, & denuò lancinarent, ſubitò lucis quidam radius

Antonij Aegyptij lucta cum dæmonibus.

dius dæmones & tenebras fugauit: ſtatimq; ſanatus Antonius, Chriſtum præſentem eſſe intellexit, dicés: Vbi eras Ieſu bone, ubi eras? quare à principio non adfuiſti, ut uulnera curares mea? Ex uox ad eum facta: Antoni, inquit, hic eram, ſed diſtuli ob tuum certamen, quod prius obſeruare libuit: iam autem, quoniam ſtrenuum te pugilem præſtiteris, in toto orbe celebre tuum erit nomen. Hæc in uita S. Antonij ab Athanaſio deſcripta, & è Græco per Euagrium Preſbyterum translata, ubi lucta cum diabolo uaria mireque acerba, & inſignis diuini uiri patientia conſtantiaque legitur.

Anton. Sabell. libro 10. Exempl. c. 13. D. Hilarius Antonio contemporaneus, ſed iunior, à dæmone mirè excruciatus, oratione uincebat. Hic ubi paululum ab oratione quieſceret, mox à dæmone in tergo & lateribus appetebatur, ipſum irridente ijs uerbis: Hordeum iam ne an paleas feſſo tuo aſino offeres? Nam ſuam carnem nonnihil obſtreperam, antea ſic affatus fuerat: Ego te aſine non hordeo, ſed palea paſcam, ne poſthac recalcitres. Hic uides Franciſcum non ſatis nouiſſe hominis pij uires in toleranda quauis afflictione dæmonis. Legitur enim in eius uita, fratrem Egidium interrogaſſe Franciſcum his uerbis: An diabolus ſic ſit terribilis, quòd homo per unum Pater noſter non poſſet ſuſtinere? ipſum reſpondiſſe, Quòd nullus poſsit ſuſtinere diabolum per medium Pater noſter, quin ſtatim moreretur. Huc referatur Cypriani ſermo de Bono patientię, ubi & impatientiæ exempla proponuntur: item ſermo quartus Chryſoſtomi. *In li. Conf. Fol. 42*

Communium precum in maleficio ſanando efficacia. Cap. XXVII.

Communes preces. VT inſuper maleficio læſorũ fidé adaugeat, uulneraq; tortore dæmone eius iuſſu fugato, ſanare dignetur miſericordiarũ pater, cõmunibus ad eum

ad eũ ex animi penetralib. fusis confidenter precibus erunt iuuandi. Id ab authore epistolæ ad Hebræos diserte mãdatur: Memores estote uinctorũ, tanquã unà cum illis uincti: eorũ qui affliguntur, uelut ipsi quoq; uersantes in corpore. Orate pro uobis inuicẽ, ut sani sitis: piè monet D. Iacobus. multũ enim ualet deprecatio iusti efficax. Helias homo erat similiter obnoxius affectionibus ut nos: & precatus est ne plueret, & non pluit super terram annos tres, & menses sex: & rursum orauit, & cœlum dedit pluuiam, & terra produxit fructum suum. Item: Infirmatur quis inter uos? accersat seniores Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & obsecratio fidei saluum reddet laborantem, & eriget eum Dominus: & si in peccatis fuerit, remittentur ei. Hinc orationum fidei publicè & seorsim à Christi fidelibus ad rem præsentem accommodatarum respondentiumq; energia, liquidò constat. Ne Petri fides deficeret satanæ insultu, qui expetiuerat ut eum uelut triticum cribraret, Christi oratione intercedente impetratum est. Cõtra diaboli astutias ut uigilẽt cũ omni sedulitate & deprecatione ꝓ omnib. sanctis, Ephesios studiosè exhortatur Paulus. Admonet itẽ Timotheũ, ut ante omnia fiãt deprecationes, obsecratiões, interpellationes, gratiarũactiones pro omnib. hominibus. Fidẽ quoq; Christi operâ sibi augeri orât Apostoli. Per Mosis orationẽ ad Dominũ, soror illius Maria liberatur à lepra, Sic patris oratione, Christo genua flectẽtis, dicẽtisq;, Domine miserere filij mei, quoniã lunaticus est, & misere affligitur, &c. increpatur dæmoniũ, puerq; sanatur. Se aũt credere testabatur hic uir in suis precib. & orabat Christum, ut ipsius incredulitati succurreret. Mulier quoq; Græca, Syrophœnissa genere, ad pedes Christi ꝓuoluta, rogabat eũ, ut dęmoniũ à quo filia misere cruciabatur, exturbaret: & ob eiꝰ interpellationẽ,

Hebr. 13.
Iacobi 5.
3. Reg. 17.
Luce 22.
Ephes. 6.
1. Timoth. 2.
Num. 12.
Matth. 17.
Marc. 9.
Luce 9.
Matth. 15.
Marc. 7.

exonę-

Iudith.8. exonerabatur filia. Multum confidebat Iudith in oratione fratrum, quando dixit: Orate ut firmum faciat propoſitum meum Deus, &c. Nihil aliud fiat, niſi ora-
Actor.8. tio pro me ad Dominum Deum noſtrum. Petrus & Ioannes orant pro Samaritanis, ut acciperent Spiritum ſanctum.

Ieiunij in operibus diaboli uincendis energia. Cap. XXVIII.

Ieiunia. INdicantur etiam ieiunia, ſi fortè caro, nimia ſui indulgentia proteruiens, locum dæmoni dederit: ut hoc reſtricta freno, in ordinem redeat. Quare Porphyrius tradit, ieiuniu:n & caſtitatem maximè laudari, non quia ijs placatior in primis efficiatur Deus: ſed ut retroagantur qui ſanguine & immundicia gaudentes, quo perfrui poſsint his, utentium corpora in-
Matth.17. uadunt. Eſt enim aliquod dęmoniorum genus, quod
Marc.9. non niſi orationibus & ieiunijs eijcitur, Chriſto au-
Luca 9. thore: incredulitatis, propter quam illud expellere
Iud.4. nequiuerunt, diſcipulos redarguente. Eleachim quoque ſacerdos Domini magnus, ſic omnem Iſraelem alloquitur: Scitote quoniam exaudiet Dominus preces ueſtras, ſi manentes permanſeritis in ieiunijs &
Tob.12. orationibus in conſpectu Domini. Et Raphael Tobiá docet, bonam eſſe orationem cum ieiunio.

Lib.8.hiſtor. Scot. Hiſtoriam in hanc rem mirè commodam narrat Hector Boethius, in Gareothæ ſcilicet regionis uico quodam, quatuordecim uix paſſuum milibus ab Aberdonia diſsito, eximiæ formæ adoleſcentem coram Aberdonenſi antiſtite queſtum eſſe palàm, ſeſe à dæmone ſuccuba (ut dicunt) gratiſsima omnium quas uidiſſet forma, multos iam menſes infeſtari, eandemque occluſis foribus noctu ad ſe ingredi, & blanditijs in ſuos compellere amplexus: dubia luce eam penè ſine ſtrepitu abire, nec ullo ſe modo, cum pluri-

fariam

fariam tentaſſet, à tanta tamque turpi ueſania liberari. Iubet continuò circumſpectus & pius Epiſcopus, adoleſcentem aliò ſe conferre: & ut ſecundum Chriſtianam religionem magis laudatis ieiunijs & orationibus ſolito attentius accommodaret animam: hinc fore arbitrabatur, ut pijs operibus intento, uictus cacodæmon tandem terga daret. Nec felix defuit ſucceſſus ſalubri conſilio: quòd adoleſcens religioſè exequutus, paucos poſt dies omnino ab illis uindicatur ludibrijs. Sic incubum dæmonem non amplius infeſtaſſe Nauetis mulierem, poſt cõfeſsionem & ſacram communionem, quæ ieiunia & preces comitari ſolent, legitur in uita D. Bernhardi. Hic ieiunij, uti theriacæ præſentiſsimæ, uires & encomium, oculis omnium ſemper opponendum hoc ſeculo diſſolutiſsimo, exulceratiſsimoque, ac animi & corporis morbis dæmonumque inſultui apprimè obnoxio, ex Athanaſio & Cypriano adducam: Ieiunium morbos ſanat, deſtillationes exiccat, dæmones fugat, malasq; cogitationes expellit, & mentem nitidiorem reddit, & cor purgatius, & corpus ſalubrius, & ad thronum Dei hominem ſiſtit. Et pòſt: Quiſquis igitur ab immundo ſpiritu uexatur, certũ habere debet, hoc pharmaco, ieiunio inquam, ſtatim ſpiritus malos afflictos abſcedere, uim ieiunij metuentes. Valde enim dæmones oblectantur crapula, & ocio corporis.

Ieiunij uirtus & encomium.

Cyprianus de Ieiunio & tentationibus Chriſti: Ieiunium, inquit, ſi diſcretione regatur, omnem carnis rebellionem edomat, & tyrannidem gulæ ſpoliat & exarmat. Ieiunium extraordinarios motus in cippo claudit & arctat, & appetitus uagos diſtringit & ligat. Ieiunium ſi humilitate ornetur, ſeruos Dei contemptores mundi effieit. Ieiunium carnes azymas mundat & ſolidat, & putredines quæ ex adipe prodeunt, conſumit & ſiccat. Ieiunium Scripturarum delicijs paſci-

paſcitur, contemplatione reficitur, gratia ſtabilitur, cœleſti pane nutritur. Danieli interpretatio ſomniorum reuelatur ieiunio, & tres pueri de Babylonio illæſi egrediuntur incendio. Moiſes in monte quadraginta diebus cum Domino perſeuerans, & Dei familiaritate colloquium & legis miniſterium promeretur. Helias quoque eodem dierum numero abſtinens, eremo conuerſatur. Et pòſt: Efficax eſt oratio præcedente ieiunio, & ſacris ſtudijs antecedentibus non patitur poſtulatio deuota repulſam. De ieiunij potentia inſignes duo ſermones Baſilij Magni, item unus Chryſoſtomi 18.

Eleemoſynarum uirtus. Cap. XXIX.

Eleemoſynæ. ACcedat adhæc, pro facultatum ratione, earum communicatio, & in pauperes erogatio, oblatioq́; : quem odorem bonę fragrantiæ, hoſtiam
Philip. 4. acceptam gratamq́; Deo, appellat Paulus ad Philipp.
Roman. 12. qui Romanos etiam impenſè adhortatur ad tolerantiam in afflictione, & precationi ut inſtarent, neceſsitatibusq́; ſanctorum cõmunicarent. Cornelius item
Actor. 10. cẽturio ex cohorte Italica, religioſus ac timens Deũ, prę́ſtãs eleemoſynas plebi multas, deprecansq́; Deũ ſemper, quã audiuit ab angelo uocẽ: Corneli, orationes tuæ & eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in memoriã
Tobiæ 12. corã Deo. Et Raphael angelus ad Tobiam: Bona eſt, ait, eleemoſyna magis quàm theſauros auri recondere: quoniã eleemoſyna à morte liberat, & ipſa eſt quę purgat peccata, & facit inuenire miſericordiã & uitã
Tobiæ 4. æternã. Itẽ Tobias pater ad filiũ, ante mortẽ: *Ex* ſubſtãtia tua fac eleemoſynã, & noli auertere faciẽ tuam ab ullo paupere: ita enim fiet, ut nec à te auertatur facies Domini. Quomodo potueris, ita eſto miſericors. Si multũ tibi fuerit, abundãter tribue: ſi exiguũ pene ſ te fuerit, etiã exiguũ libẽter imperiri ſtude. Præmium enim bonũ tibi theſaurizas in die neceſsitatis:

quo-

quoniá eleemoſyna ab omni peccato & à morte liberat, & nõ patietur animá ire in tenebras. Fiducia magna erit corá ſummo Deo eleemoſyna, omnibus faciẽtibus eam. Apud Lucá ipſa ueritas loquitur: Date eleemoſynã, & ecce munda ſunt uobis omnia. Nabuchodonozori Babylonis regi ſuaſit Daniel, ut eleemoſynis redimeret animá. Apud Eccleſiaſticũ legitur: Vt aqua ignẽ ardentẽ extinguit, ita peccatũ expiat eleemoſyna: cuius Dominus gratiá redditurus, memor erit in poſterũ, ut author tẽpore caſus ſui adminiculũ inueniat. Ná eleemoſyna uiri, quaſi ſaccus cũ ipſo, & gratiá hominis quaſi pupillã cõſeruabit, & poſtea reſurget & retribuet illis retributionẽ, unicuiq; in caput ipſorũ. Ergo conclude eleemoſynã in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo. Hic locum habebit Cypriani ſermo de Eleemoſyna, itẽ Chryſoſtomi homiliæ 32. 33. 34. 35. 36. 37.

Luce 11.
Daniel. 4.
Eccleſ. 3.
Eccleſ. 17. & 29.

Cum multifariam afflictis quàm uariè agi debet, & imitanda diuerſæ ſanationis exempla. Cap. XXX.

APud ægrum lucida ſuarum exacerbationum habentem interualla, horum plurima, cum iudicio à prudente Eccleſiæ miniſtro proponi poſſunt. Apud hunc uerò qui continuò torquetur, mente læſus, orationes (ut dixi) communes, & fidelium interceſsiones neceſsitati prẽſenti conſono ſenſu applicatæ, ieiunia & egenorum ſubleuatio, ſuum habebunt pondus.

Cæterùm ſi uno in loco, maleficia collidantur numero plures (quemadmodum in monaſterijs, potiſsimùm uirginum, uelut organorum ſatanæ ludibrijs magis accommodatorum, frequenter uſuuenire cernimus) ante omnia huc cura propendeat, ut ſeparentur, & unaquælibet ad parentes uel ſanguine aut affinitate ꝓximos auehatur, quo ſingulę ſeorſim eommo-

Vbi plures maleficio laſi ſimul uno in loco ſunt, quid faciendum.

commodius fideliusque inſtitui & ſanari queant, reſtitutionis habito pro cuiuſque neceſsitate delectu: ne uno (quod aiunt) calopodio (quorundam ineptorum, mendacium, impoſtorum, ſuperſtitionis impietatisque antiſtitum more) quis calceare conetur omnes, & diſſolutis præſcriptorum uerborum minus conuenientium formulis, commenticijsque quibuſdam ritibus & ſubſtantijs ad rem minimè facientibus, profligare pergat dæmonem, in ijs ridentem illudentemque, & fugam plerumque ſimulantem egregiè, quaſi compulſum, licet ultrò cedentem, ut nos incredulitatis labyrintho altius inuoluat, *ſi uetitis* eum medijs fugatum credamus: hac ratione è corporibus cedit ſæpenumerò, & quidem libenter, ut animas minus impeditè poſsideat, eisque dominetur. Quæ uerò uirgines arctius occluſæ cohibentur, nec egredi permittuntur, quod equidem in eiuſmodi caſu comprobare nequeo: uel quæ in deſignato eo loco clementem Dei manum, patrisque uirgam, cum uera ſui abnegatione fortiter tolerare cum Iobo in animũ induxerint, mutuam hic præſtent in ſuorum cruciatuum interuallis operam, ſe mutuò conſolantes, modumque præſcriptum, quoad fieri poteſt, obſeruantes: nec ad huiuſmodi ſpectaculum admittantur iuniores, ne territæ tormentorum raritate & uehementia, quid mali contrahant, cum eis auidè admodum inſidietur diabolus.

Iuniores ad tale ſpectaculum non admittendæ.

Cum aliàs ad piam puellam in cœnobio obſeratã literas dediſſem, quibus uirginum eo in loco olim incredibili cruciamentorum genere à dæmonio exercitarum (quarum ſuperiori memini Libro, cap. 10.) hiſtorias mihi cupiebam deſcribi, ea in hanc ferè ſententiam reſpondit: Duas adhuc ex illis ſupereſſe octogenarias propemodum, à quibus ſæpius audiuiſſet, ne magno quidem ſe uelle graui illa caruiſſe calamitate,

Memorãda hiſtoria curatarũ monialiũ apud Mariæ arborem prope Xanctos.

mitate, ex Dei uoluntate nata, quòd inde peculiare gratiæ diuinæ donum & illuminationem ſe conſequutas ſenſiſſent: nec ſecus earum teſtari uitã. Quid Antonio nocuit, ſeueros in ſuis ceruicibus tuliſſe magiſtros? cui eos ſecundum Dei uoluntatem perpeſſo in maius ceſsit lucrum & gloriam. Scribebat quoq; miſſos eo tempore fuiſſe undecunque uiros doctos, qui terrificorum eorum ſymptomatum laruas contuiti, eas penitiſsimè ſcrutarentur, amolirenturque: ſed quo in eiuſmodi conſilijs confidentius perſtitêre, eo malum recruduit grauius, ut tandem Dei opus eſſe ſingulare faterentur: à cuius manu cum id exciperent, & ſe toto corde ſub potenti eius brachio ſubmitterent, ſemet integrè abnegantes, humilitatemque uſqueadeò amplexæ, quo etiam cunctis ſuis affectibus reſtiterint, eosque uicerint: & breuiter, ad diuini uerbi normam toto animo uitam conformarint, tunc paulatim euanuerunt uniuerſæ illæ diræ. Piam epiſtolæ illius uirginis partem iuſtis de cauſis inſerere uolui, quod id cõſilium meo inſtituto prorſus reſponderet: & ne eiuſmodi uirgines uſqueadeò à piorum numero alienas eſſe, quis temerè in animũ inducat, etiamſi adhuc multa in ijs deſiderari nõ diffitear, quæ inſcia & non ſana informatione prætermittuntur.

Porrò monaſterium id ingreſſus, coràm cum altera contuli uetula, quæ id mali decem ſuſtinuerat annos, eo nomine gratias Deo agens quàm maximas: ac ſi ætas admitteret, ſe libenter denuò ijſdem uelle calamitatum fluctibus obijci aſſerebat. Hortata autem me eſt maximopere, ut ſi in conſilium ad ita afflictas accerſerer, ne exorciſmos admitterem unquã. Quædam in eo tormentorum theatro conſtituta, à fratre uirgis ex quorundam conſilio excarnificabatur: quemadmodum ab ineptis etiamnum hodie cõ-

ſulitur, quaſi dæmonem profligent uirgæ, & non potius eo modo ille carnificinam procuret. ea rei indignatione & pudore illa perculſa, contabuit pedetentim, & moritura cecinit. rogata uerò cãtionis cauſam, reſpondit: eo quòd de ſalute ſua æterna minimè hæſitaret. Altera quoq; iam diu à dæmonio excruciata, & morti proxima, ſe totam attenta oratione Deo offerebat, ut cum ea pro ſuo arbitrio quicquid uellet, in tempore & in æternum ageret, dummodo ipſius glorificaretur nomen, obſecrans: rogabatq; reliquas uirgines, ut poſt eius mortem nõ ex more, Miſerere *mei Deus*, canerent: ſed, Gloria patri. Memorabile abnegationis ueræ exemplum.

Vera abnegationis exemplum.

Singularem inſuper, & ſuo loco imitandá aliquando curationis eorum quos uexat diabolus, rationem, ex ſequenti colliges hiſtoria. Philippus Vueſſelich Colonienſis, monachus abbatiæ Knechtenſtein, integer & ſimplex, à ſpiritu referente abbatem macilentum, ante multos annos mortuum, exagitabatur miſerè & multifariam, circa annum quinquageſimũ ſupra milleſimum quingẽteſimũ: interdum auehebatur ſub tectum, aliàs per ligna tranſuerſa coniunctiora ſupra campanam intrudebatur, plerunq; per murum transferebatur inopinatò. inuentus quandoq; eſt corpore ſuper piſcinam proiecto, capite autem in terram recli nante. Tandem ſe prodit ſpiritus, diutinæ & multiplicis uexationis cauſam explicãs: ſe nimirum eſſe *illum* abbatem Matthiam Durenſem, tot annis ſepultum: ac eo torqueri, quòd ſuſpenſam D. Virginis effigiem exquiſitè depingi curarit: nec ſatis fuiſſe factum pictoris Noueſiani laboribus & impenſis, qui inde iacturam ſenſerit, ac ſibi ipſi uim fecerit: uerum id fuit. Subnectebat hinc ſolutionis modum, cuius nomine hanc exorſus erat fabulam diabolus: expiari ſcilicet hoc delictum non poſſe, aut ulla ſe liberari ratione, niſi religionis

Curandi demoniaci exẽplũ inſigne.

gionis ergò apud Treueros & Aquisgranum peregrinaretur hic Philippus (quem ob simplicitatem accommodatum suis ludibrijs organum ratus est diabolus) & tres Missæ, de trinitate scilicet, de domina, & de tempore, in eius assertionem recitarentur. Vt hic spiritus uoto satisfieret, cõsuluerunt Theologi Colonienses: & capitulariter (ut illorum more loquar) id reliqui postulabant quoq; monachi, à suo superstite etiamnum abbate D. Gerardo Strailgen Morsensi: qui saniori institutione atque acri increpatione in aliam potius sententiam Philippum existimauit traducendum, ut uidelicet fide uiua omnis miserationis Deo patri, & Christo assertori nostro unico confisus, dæmonis imposturas animo negligeret forti: redeuntiq; spiritui obijceret, se non esse sui iuris, at sub aliorum degere imperio, propterea nec posse ob rerum penuriam à sè obediri eius uotis. Quo facto, spiritus respondit: Dic Suppriori. de eo enim confirmandi sui instituti spem conceperat. Quare Abbas, ubi dæmonem perseuerare, nec monachum illius illusionibus satis confidẽter resistere animaduertit, ipsum denuò rectius instituit, studioscè hortatus ut resipiscceret, nec tam pronas offerret satanæ technis aures: si uerò manes, uti hactenus, audire pergeret, se illum flagris, & quidem capitulariter cæsurum, seueriſsimè minitatus est. Hinc irritos suos spiritus uidens conatus ob abbatis constantiam, & animum Philippi magis erectum fiducia in Deum aduersus fraudulentia exitialiaq; dęmonij studia, nunquam redijt, alioque migrauit. Hanc curandi methodum, in eo fraudum diabolicarum genere, quandoque in usum reuocandam arbitrarer.

Fictæ obsessionis curationes certæ probatæq;. Cap. XXXI.

MVliercula Bartholomæa nomine, quum in pago Vuell, pręter morem sub Missæ actione hymnus ille qui incipit, Gloria in excelsis Deo, Germanica lingua caneretur, mox uelut dæmonio correpta, in extasin conijci uidebatur, cum maxima hominum perturbatione: in eo tormento semper perdurans, donec absolueretur cantio. Quum ad hunc actum aliquandiu conniueretur, nec tamen desineret fœmella, tandem à pagi domina, Anna à Virmont, in arcem uocatur: quæ humaniter & amicè causam rogat, cur sub ea cantilena se ita uinci sineret, quũ eadem essent uerba Germanica quæ Latina, absq; mutatione eiq; hymnum Germanicũ prælegit, & uerba interpretabatur, quibus nihil absonum, nihil impiũ, aut quod ullam offensionis deberet dare causam, inesset. Iubet itaque eam forti esse animo, se iam eundem hymnum Germanicè cantaturam in cubiculo, præmonens: & si illa deijci se pateretur, adhibituram se remedium, quod pellendo eiuscemodi dæmonio esse cumprimis usui didicisset, minitabatur. Ita mox in cantionis initio, muliercula loco prius obseruato, quo se prosterne re uellet, in terrã prouoluitur. cui haud mora uestitu prius leuato, domina prudens & cordata matrona, simul cum filia Katarina Bilandia, præclarę indolis fœmina, uirgas imprimit acres, eo quo decuit studio: illa interim retracta manibus uestę, earũ conabatur arcere titillationem. Extremis enim morbis, teste Hippocrate, extrema exquisitè remedia optima sunt. Hoc propinatum pharmacũ, contra huiusmodi dæmonis insultũ existere antidotũ incomparabile, atq; se à doctis uiris didicisse, mulierculę denuò persuadet domina, hortaturq; eam cõfidentiori esse animo, neruũ dę-

Aphor. 6.

monij

monij hoc medicamẽto iam eſſe haud dubiè infractũ: eamq; rurſus concinere iubet. Sic dulci modulamine ſimul repetitur cantilena, finiturq; ſine ullo commotionis indicio. Hoc comœdiæ actu à famulis ante oſtium obſeruato, feminã illi eggreſſam arripiunt, unaq; hymnum alta uoce canunt: & conſilium hoc fuiſſe exturbando huic ſatanę ut certiſsimũ, ita & ſaluberrimũ compertũ eſt. Oportet autem habere delectũ in uſurpanda hac theriaca. nõ enim omniũ oculis uno medẽdum eſt collyrio: ſolũ eius generis dæmonio profligãdo præſentiſsimum citra ullam morã aut hęſitationẽ erit alexipharmacũ, quod hominẽ inuadit exercetq; pro ipſius energumeni uoluntate, arbitrio & libidine. Se ea ratione fuiſſe ſanatam, à domina in arcem Vuel reuocata Bartholomæa, coram me confeſſa eſt. Hic qualemcunq; ſortitus fuit effectum Canon 60, de his qui ſe ſimulant dæmoniacos, qui ita habet: Eos qui ſe dæmone correptos eſſe ſimulant, & morum improbitate eorũ figuram & habitum ſimulatè præ ſe ferunt, uiſum eſt omnimodo puniri, & eiuſmodi afflictionib. & laboribus eos ſubijci oportere, quibus hi qui à dæmone uerè correpti ſunt, ut à dæmonis operatione liberentur, uerè ſubijciuntur.

Se uidiſſe Romæ quendam nomine Iulium, narrat Rondeletius, qui catalepſi putabatur corripi, quoties illa Paſsionis uerba audiret, Conſummatũ eſt. Voluit autem probare, num uerè corriperetur, an fingeret. *Ioan. 19.*

Quũ itaq; ſimul eſſent apud Alexandrum linguæ Hebraicæ profeſſorẽ, & huius uxor fortè in alterius gratiam recitaret duo illa uerba, ſtatim ſacrificus hic exſtaſi uidebatur affligi: eoq; uiſo, alter baculum adferri iuſsit, quo morbũ profligaret: proinde haud mora ad ſe redijt. Auxit ſuſpicionẽ, quod quũ eo malo afficeretur, prius undiquaq; ſpectaret, ubi ſuum tutò reponeret caput. Auditũ poſtea eſt, illum ob hãc ſimulationẽ

missum fuisse à Venetis in exilium, cum quadam meretrice, quæ simili morbo se prehendi simulabat.

Catalepsis à melancholico sanguine.

Porrò figmentum non erat, sed catalepsis, à sanguine melancholico cerebri substantiam occupante, quam patiebatur puella in quodam pago non procul à Nemauso in Simeneis montibus. Hæc erat annorum uigintiquinque, nupta cuidam iuueni quem parum amabat: uixitque tantum dies octo cum eo, ubi hoc morbo ob animi ægritudinem corriperetur. Quam ob causam in parentum ædes redijt, in quibus tandiu à malo illæsa permanebat, quàm mariti obliuio duraret: recrudescebat uerò, quum de marito cogitaret, uel illius mentionem audiret: aut etiam quando ad illam insciam maritus fortè ueniret, priusquam eam uel uideret uel audiret. Quòd si in uia aquæ hydriam gestaret, eam quandoque deponebat, aliquot horas in eodem loco sedens uel decumbens, oculis & ore apertis, sine sensu & motu, nisi quòd uentris & costarum infernarum musculi multum mouerentur.

In concubitus maleficio quid faciundum. Cap. XXXII.

In cap. Si per sort. 33 q. 1.

DE naturalis congressus, satanæ opera præpediti, curatione ita scribit Igmarus Remensis archiepiscopus: Si per sortiarias atque maleficas artes occulto, sed nunquam Dei iniusto iudicio permittente, & diabolo præparante, concubitus non sequitur: hortandi sunt quibus ista eueniunt, ut corde contrito & spiritu humilitatis, Deo & sacerdoti purè confiteantur, &c.

Decretum in concubitus maleficio.

In Tract. de Lamijs & Pythonicis.

In controuersia, ubi maritus ad congressum ineptus esse ex maleficio accusaretur, in foro Constantiensi decretum fuisse scribit Vlricus Molitor, ut primùm à medicis ille, quem leges dicunt maleficiatum uel

uel frigidum, inſpiceretur, num alia illius impotentiæ naturalis foueretur cauſa: deinde ut triennium adhuc uxor cum marito conuiueret, qui ſuas interea temporis experiretur uires: utque eleemoſynas liberalius erogarent, & ieiunijs uacarent, quò matrimonij inſtitutor Deus eiuſmodi malum amoliri dignaretur. Decretum ſanè ad imitationem reuocandum. Huc accerſantur etiam, quæ in cuiuſcunque maleficij curatione hactenus propoſui.

Cæterùm ridiculam admodũ, nimisq; religioſam pleriſq; bona fide ne prodant, in aurẽ exemplo inſinuare uolui. Mulier Katharina Lor nominẽ, cuius mihi nota ſoboles, uiro nupta, hunc in initio comperit impotentem. Quare à uario temerè quæſito conſilio, hæc in ara D. Antonio ſacra Euerfeldi in ducatu Montenſi, ubi degebat, ceream membri uirilis effigiem religionis ergô, ut à ſuo malo leuaretur maritus, ſuſpendit offertq;. Sacrificus rei ignarus canone ad altare demiſsis oculis recitato, ut fieri ſolet, ſuſpicit, priapumque illum cæreum inopinatò intuitus, Tollatur dæmonium illud mox inquit.

Exorciſmi quando, & quomodo, & à quibus adhibendi. Cap. XXXIII.

Quando adhibendi exorciſmi, & quomodo.

Qualem oportet eſſe exorciſtam.

POrrò ſi dictis rationibus nondum cedit inflicta calamitas, opusque ſatanę perdurat, eum inerepare licet ex Chriſti doctrina Marci decimoſexto, quod credentes per eius nomen dęmonia ſint eiecturi. Eapropter Apoſtolorum & primitiuæ purioris Eccleſiæ exemplo, per Chriſti nomen expellat miniſter, uero ductus zelo, conſcientiæ bonæ teſtimonio fretus, habẽs peculiare illud Spiritus ſancti donũ, eijciendi nimirũ dæmonia: gladio ſpiritus, quippe Dei uerbo accinctus, atq; diuina panoplia circũquaq; munit⁹, aſsũpto ſup omnia fidei ſcuto, quo omnia iacula

Epheſ. 6.

In exilio Carthaginenſi 4. 2. de h. exorciſt. ca. 7. de Conſec. diſt.

mali illius ignita queat extinguere (qualem armaturam in huius Libri initio ex Paulo propoſui) nec cum diſcipulis Chriſti dæmonium fugare nequeuntibus à Chriſto audiat: O' natio incredula & diſtorta, quò uſque tandem ero uobiſcum? quò uſque patiar uos? firmiter hinc infallibili nitatur promiſsioni: Amen dico uobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora horum faciet, quia ego ad Patrem uado. Et: Quodcunque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam, ut glorificetur pater per filium. Si quid petieritis per nomen meum, ego faciam. Scribit item Lucas, ſeptuaginta reuerſos ad Chriſtum cum gaudio diſcipulos, dicentes: Domine etiam dæmonia ſubijciuntur nobis per nomen tuum. At autem illis: Videbam ſatanam ſicut fulgur de cœlo cadentem. Ecce do uobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnem uirtutem inimici, & nihil uobis nocebit. Ita in Chriſti nomine flectuntur genua cœleſtium, terreſtrium, & infernorum. Nec aliud nomen ſub cœlo datum eſt hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri. Solo hoc Patris æterni uerbo creata ſunt cœlum & terra, & quicquid in eis conſiſtit. Eius nutu in præcipitium ruit illa immenſa angelorum caterua. Ad Chriſti aduentum imperiumque horruerunt & profugerunt, quotquot arctiſsimo uinculo in ſua cuſtodia miſeros mortales conſtrinxerant diaboli. In hoc nomine credentes diſcipuli, dæmonia extrurbarunt. Pythonis ſpiritum in Macedonia, ex puella dæmoniaca eiecit Paulus his uerbis: Præcipio tibi in nomine IESV Chriſti, exire ab ea. & exijt eadem hora. Sic à Petro iuſsi ſunt dæmones egredi, qui uel unicum diem ſibi indulgeri, ut in ſubiugatis permanerent corporibus, rogabant: teſte Clemente.

Apud Hieronymum presbyterum in uita Hilarionis Pa-

s. e. omne die, ubi de energumenis, id est, ob, eſſis agitur, quibus manus impo nebant exorciſtæ.

Matth. 17. Marc. 9. Luc. 9. Ioan. 14. Matth. 21. Marc. 11. Luc. 10. Philip. 2. Act. 4. Geneſ. 1. Ioan. 1. Matth. 8. 9. 12. 17. Marc. 1. 5. 9. Luc. 4. 8. 9. 11. 13. Act. 16. Abdi. lib. 1. hiſt. Apoſt. Li. 4. Recog.

nis Palæſtini eremitæ, legitur de quodam Conſtantij Imperatoris candidato, ex Francia Germaniæ orto, quem à teneris unguiculis dæmon obſederat malignus. Ductus igitur ille Gazam ad Hilarionem, exponensque tam Syra quàm Græca lingua (quas tamen nuſquam didicerat dæmoniacus) multiplicem obſidionis cauſam, ei reſpondit uir ſanctus: Non curo quomodo intraueris, ſed ut exeas in nomine Domini noſtri IESV Chriſti impero. In hoc nomine Simon apoſtolus ſimulachrum Solis comminuit: & Iudas Lunæ, dæmonibus inde uiſibiliter Æthiopum forma expulſis. Dæmonem ex Solis idolo fugauit D. Thomas: draconem ſub mortis ſtatua in Scythia exeuntem profligauit Philippus apoſtolus: ſeptem dæmones ſimilitudine canum inter monumenta commorantes ſecus uiam, prætereuntesque grauiter lædentes, abegit D. Andreas. Sic in Capitolio draconem clauſiſſe Sylueſtrem, & Philippum Leuiathan fugaſſe, traditur.

Abdias epiſcop. Babyl. li. 6. Hiſtor. Apoſt. item lib. 9. 10. 13.

Ioannes euangeliſta ſuperato ueneno, dæmonem in Dianæ templo ducentos & quadraginta nouem annos commoratum, his uerbis loco expulit: Inter dico tibi in nomine IESV Chriſti Nazareni, ne ultrà hic habites: & confeſtim deceſſit Epheſo. Quocirca iuſſu Domitiani in Pathmon inſulam exul deportabatur uir ſanctiſſimus. Hic cum Cynops magorum princeps in Phara oppido contra Ioannis doctrinã, & edita in Chriſti nomine miracula, ex falſa ſacerdotum Apollinis in Ioannem criminatione, maleficijs populum dementaret, auocaretque, mortuos etiam ſe excire iactabat: quorum facie aſſumpta etiam dæmones apparuerunt, è mari emerſi. Tandem Ioanni ait Cynops: Veni ſodes ad portum, ut aſpicias potentiam meam, & amplius admiraberis. Igitur Ioannes cum uniuerſa multitudine rediit, præcipiens illis

Ioannis euangeliſtæ in fugando dæmone contra magum Cynopa miracula.

tribus dęmonibus, qui ſub imagine hominum nuper reſurgentium comitabantur, ne diſcederent. Concuſsis itaque manibus, & terribili maris ſonitu peracto, Cynops ſe, ut antea, dimiſit in mare, atque ſic ex oculis hominum euanuit: qui clamare non ceſſabant, laudando dicentes: Magnus es Cynops, & nemo præter te. Ioannes interim orabat Dominum, ut inter uiuos ultra nequaquam connumeraretur magus ille. Tum repentè uehemens eſt pelagi murmur auditum: & procellis ingruentibus ei loco, ubi ſe præcipitauit, nuſquam apparuit. Et dæmones qui ſub humana figura ſtabant, quaſi iampridem reſuſcitati à mortuis, adiurabantur ab Apoſtolo Dei, dicente: In nomine crucifixi IESV Chriſti hanc inſulam exite, nunquam redituri: & ſtatim ab uniuerſorum oculis diſparuerunt, fruſtra expectantium Cynopa, ſi fortè ex freto reſurgeret. Sic apparet, quantum uerè Chriſtianis magiſtri nomen profuerit & imitatio iuuerit.

Cynops magus ſubmergitur oratione D. Ioannis.

Hæc eſt coniuratio, hic uehemens fortisque exorciſmus, hic modus fugandi dæmonis certus, hæc breuis formula, hi ſunt characteres, quibus inuocatur omnipotentia rebus ſupra communem uitæ rationem agendis: hæc doctrina uera, hoc fundamentum ſolidum: hic philoſophorum lapis, longè quidem exuperans eum, de quo Alchimici hallucinati contendunt: imò lapis angularis, in quo omnis ſtructura firmiter coagmentatur. Hæc ſunt diuina teſtimonia, hæc ſacrorum noſtrorum monumenta, hæc ueri ſacerdotis memoralia, hæc puriſsima ſigna, hæ noſtræ in exturbandis dæmonibus ceremoniæ, paucis contentæ, facili uſu, uili apparatu. Hæc ars cœlo ſublimior, tartaro profundior, libera periculis, umbrarum hoſtis, cõtemptrix laruarum, ſimulachrorum peroſa, nec thuris nec meri indiga, uniuerſis

Eſaiæ 28. Epheſ. 2.

mani-

manibus,lemuribus, laruis imperitans,omnia buſta, omnia ſepulchra & ſpecies mortuorum contemnens, & inania terriculamenta, & noctium occurſacula,& inferorum commeacula (ut Capnion inquit) exporrecta fronte fugans, fatum & naturam uincens, & quicquid unquam ritè optamus, ſi modus à magiſtro traditus obſeruetur, indeſinenter perficiens,& indeficienter adimplens. Verbo languores uniuerſos ſanauit,& dæmones expulit Chriſtus. Si ergo ſecurè operari uoles,neceſſariò illud Pauli conſilium ob oculos pone: Quodcunque facitis in uerbo & in opere, ut omne id in nomine Domini noſtri IESV Chriſti faciatis. Hoc eſt ſalutiferum medicamentum: quin ipſa panacæa, uel potius hæc ſalus noſtra & medela.Rectè hinc Nazianzenus in Defenſorio ait, Dæmones adhuc contremiſcere, quando Chriſti nomen inuocatur. Contra hunc nullæ ligaturarum præſtigiæ, nulla maleficiorum oſtenta, nec ulla dæmonij opera,momentum quidem perdurant, quin dicto citius euaneſcunt. Proinde à Lactantio quàm ueriſsimè dictum eſt: Dæmones iuſtos, id eſt ueri Dei cultores metuere: cuius nomine adiurati, de corporibus excedunt: quorum uerbis uerberati, non modò ſe dæmones eſſe cõfitentur, ſed etiam ſua nomina edunt. Quia nec Deo,per quem adiurantur: nec iuſtis, quorum uoce torquẽtur, mentiri poſſunt. Itaque maximis ſæpe ululatibus editis uerberari ſe ac ardere, & iam iamque exire proclamant. In hoc ordine curationis, Scripturæ ſacræ fundamento innixæ, nullam erroris ſuſpicionem, nihil idololatriæ, nullam blaſphemiæ opinionem foueri, luce meridiana clarius contuemur.

Matth.8, Coloſſ.2.

Li. 2. c.16. de Orig. erroris, Idem apud Clem.lib.9. Recog.

Dæmo-

Dæmonia eijciendi modus Eccleſiæ ueteris. Cap. XXXIIII.

CÆterùm ne quis hoc noſtrum conſilium uelut ab uſitata noſtrorum hominum eccleſiaſticorum ratione alienum calumnietur, & explodendum decernat, bona fide hic beati Clemẽtis uerba ſubiungam, quibus pellẽdi ſatanæ formam in Eccleſia ueteri & puriore familiarem, noſtroque præſcripto conformem, pulchrò deſcribit lib. 8. cap. 32. de Conſtit. S. Apoſtol. Iacobus Alphæi: Exorciſta non ordinatur, ſpontaneæ enim beneuolentiæ eſt hoc certamen, & gratiæ Dei per Chriſtum ſuperuentione Spiritus ſancti. Nam qui accipit chariſma curationum, per reuelationem à Deo declaratur, quum pateat omnibus gratia, quæ eſt in ipſo. Et lib. eodem cap. 7. Poſtquam exiuerunt Catechumeni, dicat diaconus: Orate energumeni, hoc eſt, uexati ab immũdis ſpiritibus: intentè omnes pro ipſis orate, ut benignus Deus per Chriſtum increpet immundos & nequam ſpiritus, & eripiat ſeruos ſuos ab imperio inimici, qui increpauit legionem dæmonum, & principem malorum diabolum, ipſe nunc increpet pietatis rebelles, & liberet figmenta ſua à uexatione ipſius, & purget ea quæ ingenti ſapientia condidit. Etiam attentè oremus, Salua & excita illos Deus in uirtute tua. Inclinate uos Energumeni, ut benedictionem accipiatis. Et Epiſcopus oret dicens: Qui fortem armatum ligaſti, & omnia uaſa eius diripuiſti: qui dediſti nobis poteſtatem ambulandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnem uirtutem inimici: qui homicidam ſerpentem ligatum tradidiſti nobis, tanquã paſſerem puerulis, quem cuncta pauent & horrent à facie uirtutis tuæ: qui eum deieciſti, ſicut fulgur è cœlo in terram, non lapſu locali, ſed ab honore in ignomi-

Energumeni. *Cap. 8.* *Luc. 10.*

gnominiam, ob uoluntariam nequitiam: cuius aſpectus ſiccat abyſſos, & minæ liquefaciunt montes, & ueritas Domini manet in æternum: quem laudant infantes, & lactentes benedicunt: quem celebrant & adorant angeli: qui aſpicit ſuper terram, & facit eam tremere: qui tangit montes, & fumigant: qui minatur mari, & ſiccat illud, & omnia flumina deſerta facit: cuius nubes puluis pedum eius: qui ambulat ſuper mare ſicut pauimentum: unigenite Deus magni patris fili, increpa ſpiritus nequam, & libera opera manuum tuarum ab alieni ſpiritus uexatione: quoniam tibi gloria, honor & adoratio, & per te tuo patri in Sancto ſpiritu in ſecula, Amen. *Iob 8.* *Pſal. 103.* *Nahum 1.* *Iob. 9.*

Iudicium Philippi Melanchthonis de damoniacis, ex Epiſtolarum libris. Cap. XXXV.

ETſi ſunt interdum phyſicæ cauſæ furorum ſeu παραφροσύνης ſeu μανίας: tamen certiſsimum eſt, diabolos in aliquorum hominum corda ingredi & efficere furores & cruciatus in eis, uel cum phyſicis cauſis uel ſine eis: quia manifeſtum eſt, tales homines interdū etiam ſine phyſicis re medijs liberari. Et ſæpe hæc diabolica ſpectacula ſunt prodigia & ſignificationes rerum futurarum. Ante annos duodecim mulier erat in Saxonia, quæ nullas literas didicerat: tamen quum agitaretur à diabolo, poſt cruciatus loquebatur Græcè & Latinè de futuro bello Saxonico: Erit magna anguſtia in terra, & ira in populo, ἔσται ἀνάγκη ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὀργὴ ἐν τῷ λαῷ τούτῳ. Ante annos ſedecim erat in Marchia puella, cui rapienti pilos à ueſtibus, uertebantur illi pili in nummos Marchicos, quos deuorabat puella longo fragore dentium. Et figuræ illæ nummorum interdum ex manibus eius ſubitò extortę, erant ueri nummi, qui adhuc à non-

à nonnullis ſeruantur: ac ſubinde magnos eruciatus ſentiebat puella: ſed à toto illo morbo liberata eſt poſt aliquot menſes, & adhuc uiuit ſana. Sunt autem crebræ piorum precationes pro ea factæ, & conſultò omiſſæ ſunt aliæ ceremoniæ.

In Italia audio fuiſſe mulierem, quæ etiam nullas didicerat literas: quæ quum agitaretur à diabolo, interrogata, qui uerſus Virgilij ſit optimus? reſpondit,

Diſcite iuſticiam moniti, & non temnere Diuos.

De illis miſeris uirginibus, quas Romæ cruciari audio, eas à diabolis torqueri iudico, & ſignificantur pœnæ Italiæ & aliarum gentiũ. Nec uerò dubito uera piorum precatione tolli id malũ, & expelli diabolos poſſe. Rectè etiam facient, ſi qui homines non Epicurei, ſed uerè inuocantes filium Dei Dominum noſtrum IESVM Chriſtum, ſeriò præcipiant diabolis, ut ab illis miſeris diſcedant, & de uenturo iudicio filij Dei, in quo malitia diabolorum oſtendetur palàm uniuerſæ eccleſiæ, dicent, & de pœnis diabolorum. Sed hæc fieri oportet ſeriò, & omittendæ ſunt ceremoniæ τὰ ἀγυιατρίας & luſtralis aquæ & falſarum inuocationum Cornelij & ſimiliũ. Scio plura exempla, in quibus profuiſſe piorũ precationem certũ eſt.

Ineptus maleficij beſtiarum curandi modus uulgaris, & tempeſtatis item ſedatio impia.

Cap. XXXVI.

CVius uerò Scripturæ teſtimonio, aut quo exẽplo fulciatur uulgaris illa & aliquãdiu malè inolita maleficij per quẽcũq; ineptũ, & quãdoq; bis cæcum, curandi, & dæmonis eliminandi ratio, me profectò latèret ubi præter inutilẽ ceremoniarũ congeriẽ, exorciſmos ij homines adhibent diros, ne dicã blaſphemos: Stẽtorea etiã uociferatione, ꝓfuſorũq; uerborũ turbine, uiolẽter abigere dæmonẽ uelle uidẽtur, Euãgelia à ꝓpoſito diſſona, Symbolũ Apoſtolorum,

lorũ, orationẽ Dominicá, ſalutationẽ Angelicá, & neſcio quæ alia, iterum atq; iterũ repetentes. Quorſum hęc ad ſatanæ expulſionẽ cõferent? ubi mandatũ, ubi exemplum, apud Chriſtum, Apoſtolos, uel eius diſcipulos, ſiue etiam primitiuæ eccleſiæ miniſtros? Rei propoſitæ non reſpondet uerborũ intellectus. Chriſtus, eiusq; imitatores in fugando diabolo cõuenientibus ſunt uſi uerbis. Illam autem uerborũ recitationem cum inſtituta actione minimè cohærere, nemo non uidet. At abominabile ſuũ ſacrilegiũ ponderent illi, qui eum modũ nedũ uſurpare audẽt, uerùm etiã beſtijs & inanimatis rebus, præter ſubnaſcẽtis Eccleſiæ ſyncerioris exemplũ, execrandas cõiurationes & frequentẽ tremendi nominis Dei nuncupationẽ ſolenniter applicare, item ſignũ crucis cũ oratione Dominica & ſalutatione Angelica ter uel ſæpius repetita (ſic Mallei referũt authores) uaccæ cõſecrare. Hos ut minimũ, ut in ſecũdi Præcepti tranſgreſsione haud leuiter delinquere, ne quid grauius addã, ſentiũt alij.

Beſtijs & rebus inanimatis coniuratio neſuperſtitioſe applicatur.

2. ſecunda part quæſt. 2. cap. 7.

Deſcribit præterea Iacobus de Chuſa chartuſianus, quomodo ſal, panis & aqua exorciſmis conſecrantur, & quomodo panem cum aqua guſtari oporteat nouem diebus continuè, quibus etiam recitabuntur tria Pater noſter & Aue Maria in honore ſanctæ Trinitatis, & ſancti Huberti, &c. aduerſus quencunque morbum tam hominum quàm pecudum, item inſultum ſatanæ, & morſum canis rabidi. At bonas horas hunc nimis malè collocaſſe ſentio. Alibi eiuſmodi ſale aſperguntur, & thure coniurato ſuffiuntur homines & beſtiæ, & recitantur Letaniæ. Conſilium item contra maleficas, ne animalia, &c. ab eiſdem inficiantur, ſic deſcribitur: Recipe tempore Paſchali de candela Paſchali benedicta uidelicet, ſtillas uel particulas à ſuperiori parte collectas, ubi ardebat, & fac de illa cera

cera candelam paruam: & tunc in die Dominica ſurge manè, & accende ceram, & accipe lumen illut, ut ſtillæ aut particulæ cadant ſuper cornua & aures illius animalis, In nomine p. & f. & duplex ſſ & combure illud animal modicum cum lumine illo benedicto infra cornua aut aures, &c. & quicquid reſiduum fuerit de cera aut candela, affige ad modum crucis circa ſtabulum ſupra ianuam aut ſub ianua, ubi animalia ſolent intrare & exire, tunc illo anno animalia tua non inficientur à maleficis.

Benedictionē inſuper hanc pecorum, quibus abſtrahitur per incubos lac &c. ut hic ſcribitur, ita docet libellus. Recipe ramos palmarum, & fac crucem, deinde ſcribantur hæc nomina, Tetragramaton Adonai, Otheos, Ieſus, Maria, Ioannes: & ponantur in modum crucis ſuper crucem præfatam, & tegantur hæc de cera conſecrata in uigilia Paſchæ: aut ſcribantur prædicta nomina in cera benedicta ad modum crucis poſita ſuper lignum crucis de ramis palmarum proſternatis ante crucem in die Palmarum, & tunc ſuper hoc ponatur in modum crucis parum de corporali & ſtola benedicta: & illud ſui aut inuolui debet panno lineo, imponendo modicum de abrotano & folijs palmarum, & iſtud ponatur in uaſculo, trans quod colari debet lac extractum à beſtijs: & debet beſtia ſumere nouem uicibus de aqua conſecrata ſeu benedicta: & debent in quibus lac funditur, aſpergi cum aqua benedicta, ut ſuprà, &c.

Item, iſtud etiam ualet cōtra omnia maleficia ſiue ſint in braxatura & cultura, tinctoribus & hominibus, beſtijs: & ſic de alijs, ut infrà.

Item, præſcripta nomina contra maleficia ſcribi debent in cera benedicta, ut prædictum eſt, & ponatur in ceruiſia recenti antequam aſcendat, & incipit laborare ad caput, &c.

†IESVS

† IESVS Nazarenus † rex Iudæorum †. Non percuties eos qui ſignati ſunt hoc ſigno|thau T. Iſtud præſcriptum ualet pro hominibus & pecoribus, qui ſunt per Pythonicam infecti, & debet dari in ferculis aut potibus eorum, uidelicet in chartula ſcripta, ut ſuprà. Hactenus ille.

Idem adhęc hominũ genus in foramen cornu uaccini terebra impreſſum, contra incantamẽtum quandoque intrudere ſolet mixturam ex cereæ Paſchalis, & eiuſdem thuris ac ſtolæ momento.

Huc accedat lactis uaccini reſtitutio per cõſecrationis modum in frequenti uſu habitum apud ancillam Theodori Lopers, uicarij in noſodochio Kreueldienſi, tres alentis uaccas: quæ ubi domum reuerſæ, non ſatis lactis pro more redderent, ancilla Chriſtina nomine, uaccas in mille diabolorum nomine egredi, atque ſuum repetere lac iubebat: inde ad cuiuſdam mulierculæ ob maleficium ſuſpectæ ædes progredi, conſiſtereque aliquandiu cum ualido & frequenti boatu illę uidebantur: deinde ad ſtabulum regreſſę, lac refundere ſolitum dicebantur. Nugæ ſunt, & mera ludibria. *Ridicula cõſecratio.*

Contra grandines uerò & tempeſtates, ultra crucis ſignum, lapilli tres ex grandine in ignem ſub inuocatione ſanctiſsimæ Trinitatis conijciuntur, oratio Dominica cum Angelica ſalutatione bis aut ter recitatur: adiungitur Euangelium Ioannis, In principio erat uerbum: atque ſignum crucis undiq; contra tempeſtatem antè & retrò, & ex omni parte terræ ſubinfertur. Demum quum in fine ter repetierit exorciſta, Verbum caro factum eſt: & toties annexuerit, Per Euangelica dicta fugiat tempeſtas iſta: ſubitò tempeſtas, ſi eam maleficium excitarit, ceſſabit. Hæc ueriſsima experimenta, nec ſuſpecta iudicanda, dicũt Theologi illi. Qui ſanè illud ipſum uitium cõmittere *Grãdinis & tẽpeſtatis ex maleficio natæ ſedatio ſuperſtitioſa. Ab Auguſtino interdicitur, & legitur 26. q. 7. nõ obſeruetur.*

uidentur, quod in alijs emendare cupiunt: &, ut ille canit poeta Satyricus,

Dum ſtulti uitant uitia, in contraria currunt.

Quantum enim deeſt eiuſmodi coniuratoribus, ut non uerè exprimant rationem præſtigiatorum & incantatorũm? Et tamen iſta & ſimilia non in leuibus ſolùm experiuntur rebus, ſed etiam in benedictis Dei creaturis, imò in myſterijs & inſtitutis Chriſti perfidè abutuntur. Sed abſurdiora hæc ſunt, quàm ut longiori confutatione indigeant. In ſecundum Decalogi præceptum hic quoq; haud dubiè impingitur, quanquam ſecus ab illis doceatur.

Atqui ſi in nomine Dei & Chriſti pronunciato preces & exorciſmos finiri, & exoptatum finem interdũ cõſequi obijciant, Chriſti ueracis quęſo uiciſsim uerba audiant: Multi dicent mihi in illo die, Domine Domine, nónne in nomine tuo prophetauimus, & tuo nomine dęmonia eiecimus, & tuo nomine multas uirtutes præſtitimus? Ac tum confitebor illis, Nunquam noui uos. Diſcedite à me qui operamini iniquitatem. Impiorum itaq; exorciſmi uirtute nõ cedit diabolus, ſed ſponte: ut impietatem cõfirmet, & erroribus alios immergat altius.

Matth. 7.

Rectè itaque D. Thomas de potentia Dei, quæſt. 6. art. 10. in ſolutione 3. argumenti, ait: Si Salomon fecit exorciſmos eo tempore, quando erat in ſtatu ſalutis, potuit eſſe in illis exorciſmis uis cogẽdi dæmones ex uirtute diuina. Si autem tempore illo fecit, quo idola adorauit, ut intelligatur eum per magicas feciſſe artes, non fuit in illis exorciſmis uis dæmones compellendi.

Si iumenta præter naturam quid pati uideantur, item contra uenena, quid faciundum.

Cap. XXXVII.

Digitized by Google

SI uerò præter naturam quid pati iumenta credantur (quod tamen cognitu difficilimum, cum ſæpe in paſcuis uenena uel depaſcãtur, uel ſpiritus attractu illiciant) primùm omnium his pharmacum cõtra uenena uel ſimilia uitia offerri poteſt, & reliqua adminiſtrari, quæ ex naturali coniectura & arte (quam doctè copioſeque tradit Vegetius de arte ueterinaria uel mulomedicina libris quatuor, item Columella, Cęſar Conſtantinus, & pleriq; alij ueteres & recẽtiores) uſui fore arbitrabimur, ſucceſſum toleranter expectantes. Quæ ſi minus iuuerint, ſed morte armentum abripiatur: uelut ſpeculum, mentis oculis opponenda erit Iobi patiẽtia: & quicquid id eſt calamitatis ac damni, Deo ſic uolenti (qui dedit & abſtulit, idq; ſicut illi placitum eſt, ita facit) ferendum erit acceptum: nec ad ariolos aut diuinos, aut Pythonis ſpiritu turgidos, contra euidens Dei mandatum, impiè cõfugiendum. qui profectò imitatione ſacrilega comprobare uidentur M. Catonis idololatriam in agro luſtrando certis ceremonijs, ſolennibus ſacrificijs, uerbis atq; uotis Telluri dicatis, ut inſuetas alat arbores: ipſis etiam arboribus exoratis ut tranſmigrent, & in alieno ſolo accreſcant: rapis quoq; obſecratis dum ſeruntur, ut ſibi & familiæ uicinisq; benignè conferant: precibus Marti fuſis, ut ager pecoraq; ſeruentur.

Columel. de re Ruſt. lib. 6 & 7.
Cæſar Conſt. lib. 17. 18. 19.
Iob. 1.
De re Ruſt. cap. 141.

Suffimentum autem animantium morbis prohibẽdis utile, legitur apud Vegetium. qui licet id quoq; luſtrare animalia, faſcinum tollere, dæmones fugare, & grandines inhibere, ab alijs malè perſuaſus ſcribit: tamen odore ſuo, cauſa quippe naturali, tam hominum quàm animalium morbis reſiſtere, & aerem defecare addit. ita habet:

De Arte ueter. lib. 1. cap. 20.

Recip. ſulphuris uiui lib. ij. bituminis Iudaici lib. ſ. opopanacis, achanti, galbani, caſtorei, irios crudi, an. unc. ſex. ſalis Ammoniaci unc. ij. ſalis Cappadoces,

cornu ceruini, lapidis gagatis maſculi, lapidis gagatis feminæ, an. unc. iij. lapidis hæmatitis, lapidis ſideritis, lapidis argeritis, an. unc. j. equuleas, id eſt, caballiones marinos, caudas marinas, ungues marinos, an. numero ſeptem. uuæ marinæ unc. iij. medullæ ceruinæ, cedrei, picis liquidę, an. pondera iij. oſſa ſepię numero 7. auri ſemiunciam, ballucæ ſiliquam. Hęc uniuerſa commiſceantur, & ſuccendátur. Sed ſi memoratos lapides aut inuenire nequiueris, aut enormitate precij ab emptione ceſſaueris, reliqua efficaciter proſunt.

Pecora dolo-ſo maleficio acta.

Interea tamen ſtudioſè inquirendum, *num aliquid* mõſtri alatur, aut fucus alicubi foueatur: quemadmodum à quodam latomo apud Batauos factum memini, qui ſtabula ingreſſus, lupi ſtercus clàm in præſepibus abſcõdebat: cuius odore, ut uoracis ſui hoſtis prę ſentia, ob antipathiam, ueluti malefico actu, territæ pecudes, ultrò citroque exultare, & inſolito concitari furore uidebantur, unde turbati ruſtici incantamentum eſſe conijcerent. Quocirca ad fabulæ actorem, uelut è ſpecula hęc obſeruantem, atque ſanandi maleficij nomine celebrem concurrebatur: qui tecta faſcini materia, lupi nimirum excremento, occultè ablata, ocyus malum amoliebatur. Sublata enim cauſa, tollitur effectus. Sic rem qualemcunque ex hac profeſsione facie bat: à uiris tamẽ bonis admonebatur, ut maturè eiuſmodi falſitati renunciaret, ne merita falſarium conſequeretur punitio.

Cõtra ueneficium quid faciendum.

Porrò contra quæcunque uenena, oblata *philtra* aut cupidinis pocula, medicorum imploranda erit opera: ut poſtquam perſpicaci indagine ex relatu, circumſtantijs & ſymptomatibus obortis, ſi non in ueneni eſſentiæ abſolutam cognitionem, ſaltem ad eius qualemcunque coniecturam illi peruenerint quàm ocyſsimè (in mora enim hic ſæpe periculum exiſtit) tum pro eius qualitate deleteria & uehementia, quàm

poterunt

poterunt artificioſa & exacta methodo admoliti eueſtigiò manum, alexiteria, & quæ ars dictabit, ordine adminiſtrabunt. Morbi ſi tolli poſſet cauſa cognita, concidet ſimul effectus. Venena, eorumque aſſumptorum uel aliàs inficientium indicia, ſimul & propria antidota, medicorum nouit ſchola: nec ea hic explicare, noſtri eſt inſtituti. Si uerò ita affectos, ad temerarios alterius ſcholæ homines aberrare cõtingat, mortis aleam profectò haud rarò, etiamſi peſtifera ueneni uis ſit lenta, uirulentia pedetentim accreſcente, tandemque cordis uitalem fomitem feriente, experiuntur infelices.

DE MAGORVM INFAMIVM, Lamiarum & ueneficorum pœnis, Liber VI.

Quòd magis infamibus uarijs diuerſa ſit infligenda pœna. Cap. I.

QVO'D meam hic ſententiam à uulgari, & iam multis annis inueterata diſſentientem, uelut appendicem, quatuor ſuperioribus Libris annectã: nõ mihi profeſsione medico, uerti uitio decet, quaſi uocationis meę ſepes tranſiliam. Veritatem enim in profundo abſtruſam inueſtigare licet cuilibet, nec illi uetuſtatis authoritatem præponderare oportet ullam. Negocium uerò illud dæmoniacum tam inextricabilibus cum ſit inuolutum labyrinthis, ut non facilè quis hinc ſe explicet, etiamſi ducem habeat emunctarum narium Theſeum: inde ſi aliquis pro ingenij modulo ueritatem elicere ſtudeat, non is reprehenſione coercendus: at potius iuuandus, ſuamque merebitur laudem, ſi uel bonæ operæ momentum præſtiterit. Quare autem non con-

cedetur medico, rerum abſconditarum ex profeſſo indagatori, qui huic ſcholæ aliquandiu nauarit operam (quàm uerò felicem, erit penes alios iudicium) in forum prodire, & ſuam proponere opinionem, citra eorum quorum intereſſe agnoſco, præiudicium? Iuriſperito uiciſsim, aut cuiuis alij, nedum non inuidebimus medici, ſed eum cum fœnore honorem libenter etiam deferemus, ut in re apud nos magis placitis aut longi uſus obſeruantiæ, quàm rationum firmitati nixa, uel alioqui controuerſa, *ingenuè* ſuam interponat ſententiam: à nobis certè *obuijs amplectendam* ulnis, ſi in ueri cognitionem aliquo *ducat* modo: reijciendam autem, ſi à ratione comperiatur alʒena.

Cum bona itaque Iuriſconſultorum uenia dicam, magos infames uarios quum ſuprà multo diſcrimine à ſagis & ueneficis meritò diſtinxerim, non eadem debet his ſimul confuſè & indifferenter ſtatui pœna. *Magis omnibus non eadè debet inflgi pœna.* Quotquot enim magorum nomine dignatus ſum, non ignoranter, aut coactè, ſed ſtudiò ſedulaque uigilantia, factis etiam grauibus impenſis, interdum & peregrinationibus huc inſtitutis, curioſas has inquirunt artes, & blaſphemiarum plauſtra, libros uidelicet execrabiles magno frequenter ære redimunt, è quibus ſatanicæ ſcientiæ myſteria, ſi dijs placet, exugant diaboli mancipia & nutricij: ut poſt non uulgarem & eximiam ſuo doctori primario præſtitam operam, merita donentur laurea ſtrenui diſcipuli (niſi ex Dei gratia, conſcientiæ aculeo pungente adacti, ſatanæ nuncium remittant, ac maturè reſipiſcant) quais ſuos cohoneſtare ſolet, quos ſibi & animo & corpore mancipatos, in præcipitium rapit. Eiuſmodi magos olim capitali ſupplicio mulctauit Moſes. Fuiſſe itē poſtea punitos, ex Petri uerbis apud Clementē liquet. Iſte, tratres, (inquit) quem oſtendo uobis, paulo antè

Exod. 22. Deut. 18. Li. 3. Recog.

uenit

uenit ad me, de Simonis mihi malis artibus nuncians, quomodo ipſam ſceleris ſui officinā precipitarit in profundum, non quaſi pœnitentia ductus, ſed metuēs ne deprehenſus publicis legibus ſubiaceret. Propterea etiam in Iudęæ Antiochiam fugit territus, putans ſe à Cæſare quæri ad pœnam. Tradit quoq; Caſsidorus, Athalarici regis Gotthorū eſſe ſentētiam: Maleficos, uel eos qui ab eorū nefarijs artibus aliquid crediderint expetendum, legum ſeueritate puniri oportere. Quia impium eſt circa eos eſſe remiſſos, quos cœleſtis pietas non patitur impunitos. Huc referatur Auguſtinus, qui ex Ciceronis ſententia dicit, in XII Tabulis, antiquiſsimis Romanorū legibus conſcriptum eſſe: Ei qui has artes exercuerit, ſuppliciū ſit. Magus & ueneficus hic intelligitur, non illuſa uetula, cunctarum expers artium. Illorum artem exterminant reſpublicæ omnes bene conſtitutæ.

Abdi. lib. 10 hiſt. Apoſt. L. 10. Recog.

Li. 9. cap. 15.

Lib. 8. ca. 19 de Ciui. Dei.

Sunt interim plerique magi non ita extremè cum aliorum iactura, flagitio ſceleréque exorbitantes, qui pro ſuo nutu ex occulta quadam, quam ex uoluntatis & ſtudiorum conſenſu cum dæmonibus contraxerunt, ſocietate, recitata ſuperſtitioſæ uel impiæ coniurationis formula, uel ſubmurmuratis ſecretò inſulſis uocibus, cuiuſcunque formæ requiſitæ imaginem aut ſpectrum, præſtricto oculorum acumine, in urna uel ſpeculo uel aere aut alibi oſtentant. nihil autem uerè in rei eſſentia, non phantaſticum uel imaginarium, hac ratione præſtare hi queunt: quemadmodū omnes Pharaonis magi, eiuſdem cum his hominibus profeſsionis & potentiæ, nihil præter rerum præſtigioſam exhibuêre faciem. Hoc magorum genus non perinde alijs noxium, ut repudiata dæmonum communione ad mentem redeat pœnitens, & admonendum & compellendum eſt. Idem in republica ritè compoſita circumforaneis illis præſtigiatoribus

Exod. 7. 8.

Magorum alios nō [illegible] deb[illegible] pœna.

& ioculatorijs ἀγύρταις meritò accidat, ne ea impunitate, curioſarum rerum ſtudioſæ plebis loculis cautè in poſterum inſidientur.

Quicunque uerò diris execrationibus, exorciſmis, precationibus, blaſphemo nominis diuini contra ſecundum Præceptum abuſu, barbaris uocibus authorem prodentibus, quemcunque effectum præter naturę ordinem, aduerſus uerbi diuini inſtitutam à Deo rationem extorquere, in rebus ſerijs uel ludicris ſatagunt: ij ut curioſarum artium ad propriam perniciem cultores, ſaniori doctrina primùm inſtituti, ſtricta lege coercendi ſunt, & ad reſipiſcentiam cogendi. quòd ſi præfracti perſeuerent, arbitraria eſto mulcta, qua conſtringantur, ne tandem in legem contra blaſphemos à Moſe latam deliquiſſe iudicentur. *Leuit. 24.*

Magorum religioſorum mulcta.

Cæterùm magorum plurimi profeſsione ſunt religioſi, quos uocant, qui occultam mentiti artem, maleficij dignotionem curationemque iactare non uerentur: ut ſi morbo aliquo contumaci, imperitæ plebi ignoto, nec uulgari quis conflictetur, atque eorum fictę confiſus ſcientiæ, conſilium quærat, maleficium eſſe uel incantationem perſuadent morbum exnaturali cauſa ortum, medicisque doctioribus non obſcurum: additis etiam indicijs, quibus uelut digito commonſtratur innocens ſæpe femina: hi & morbum comminiſcuntur, & inuincibilem calumniam inſonti impingunt, illuſores utroque nomine non modò inter perniciosiſsimas iniqui quæſtus ἀγυιάς, adulterinæ monetæ (quod pietatis prætextu alios ineſcent, & dæmonio deuoueant, offerantque) architectos & falſarios reputandi, uerùm etiam illis qui libellos ſpargunt famoſos annumerandi, & uelut ciuilis, ne dicam, publicæ tranquillitatis turbatores cenſendi, ſi hoc controuerſiarum & atrociſsimorum odiorum,

diorum, quibus miſerrimè conflictantur intonantq; uiciniæ, pagi & urbes, feraciſsimum ſeminarium, ad iuſtam trutinetur bilancem. Suos tamen hi inue- *Zach.2.*
niunt patronos, ob religionis fortè titulum. Hos enim qui tangit Chriſtos, Dei configere pupillam clamatur. Hoc grande nefas, & morte piandum. Interim tamen, ut minimum, ab hoc inſtituto coercendi ſunt, à bonorum fruitione ſuſpendendi, uel etiam exilio puniendi: at pro ſceleris enormitate, ijs quorum intereſt, ne ſutor (quod dici ſolet) ultra crepidam, pœnam decernendi, augendi uel immutandi poteſtatem relinquo.

In horum magorum albo cenſendi ſuo quodam iure, quotquot contra diuini uerbi maieſtatem & genuinum uſum, in medicinæ, omnium artium & ſacratiſsimæ & utiliſsimæ non tolerandum deſpectum, contra quoſcunque tum hominum tum beſtiarum morbos, ſalem coniurationibus uerbisque ſacris huc contortis execratum, & aquam eadem potentia expiatam propinant, uel exorciſmis ueræ uirtutis exortibus, aut inconditis incongruisque uerbis, ſacro aliquo nomine, uel diuinæ Scripturæ uocibus, ſcitè fucatis ut dolus lateat, teſte Auguſtino: uel ſacris aut alioqui horriſonis ſine intellectu dictionibus recitatis aut ſcriptis, & collo ſuſpenſis, aut alicubi alligatis utuntur. Superſtitionis limites hos tranſilijſſe fatendum eſt, & propterea redarguendi acriter refrenandique, ne in immane idololatriæ ſcelus & ſacrilegium utrique, & actores, & qui admittunt, incurrentes, illius olim diras ſubire ſe pœnas, ſerò querantur. *Magicorum medicorum punitio.*

Quam pœnam arioli, & qui in annulo uel uitro captiuum circumferunt dæmonem, mereantur, & quòd magici libri sint exurendi.

Cap. IL

Diuini & arioli ut Reipublicæ turbatores & falsarij habẽdi.

PLerique insuper magi Pythonis spiritu inflati, artem diuinandi profitẽtur: & res perditas quis suffuratus fuerit, aut ubi eæ recõditæ sint, & alia abdita, uel etiã ancipitia, se manifestare posse iactant. Quum autem hi uel γαστριμαργίας fumo inducti, ut aliquo habeantur saltem numero, sibi artem uendicãt occultam, & scientiam quam ignorant: uel propria cõpulsi malicia, ut fraudẽt: siue auariciæ illecti studio, ut quęstum fraudulẽter faciant, etiamsi interdũ per satanæ cooperationẽ nihil aut parũ nouerint, gloriẽtur nihilominus de diuinandi cognitione, siue etiã aliquibus exorcismis, execrationib. uotis & ceremonijs, quod pollicentur, peragant: utriq; mẽdacijs & mendaciorũ authori, uelut testi certissimo innixi confisiq;, quum furti aut alterius sceleris notam inurant ijs qui hiç ut innocentissimi agnoscũtur, ita & illæsi nominis inter uicinos antea semper uixerunt pacificè: at hoc notati cauterio præter meritum, calumniam in posteritatẽ multam sustinent, ut hac ratione graui simultate & odio diuellantur conturbenturq; numerosę familiæ, & celebres uiciniæ antea continuò pacatissimæ: discordiæ huius exitialis & calumniarum execrandarũ authores non alio habendos esse loco, quàm seditiosos Reipublicæ turbatores & falsarios, equidem sentio. Quibus, ut minimum, cumprimis silentium à magistratu imponi decet: deinde arbitrariam pro delicti qualitate, pecuniæ irrogari mulctam: ac nisi à maleficio desistant, exilio puniri: quemadmodũ in quodam ariolo Ioachimo, ab ornatissimo Senatus Regij ordine apud Geldros, olim prudẽter factũ memini. Enimuerò

uerò pœnam à Moſe, ex Dei uoluntate ſub lege uetери, eius ſarinæ hominibus conſtitutam, illis non imprecor. Ea ita ſonat: Vir & mulier in quibus Pytho uel diuinationis fuerit ſpiritus, morte moriantur, lapidibus obruent eos, ſanguis eorum ſit ſuper eos, uel capitali pœna digni ſunt. Item: Anima quæ declinauerit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra illam, & excindam eam de medio populi mei. Et Deut. 18: Non inueniatur diuinus qui diuinando futura prædicit, nec mathematicus, nec ueneficus, nec maleficus, nec incãtator, nec conſulens Pythonem, nec magus, nec à mortuis ſciſcitans. Abominatur enim Dominus quicunq; iſta facit, & ob iſtas abominatiões excindit eos Deus tuus ante te. Sic interijt Ochoſias rex Iſrael, quia infirmus ſpreto Deo uero, & legitimis medijs, miſit ad conſulendum Beelzebub deum Accaron. Quapropter à populo Iſraelitico illos publico edicto deſignata pœna exulare uoluit rex Saul, qui magos & ariolos abſtulit de terra, atq; interfecit eos qui Pythones habebãt in uentre. Nec pœnas idẽ ille euaſit debitas, quòd huius familiæ mulierculam in Endor conſuluerit. Contra Manaſſem quoque, & Iſraelitas, Deus mirè excanduit: grauiterque puniti fuêre, quòd diuinos ſuſtinuerint. 4. Reg. 17 & 21. horum etiam meminit Eſaias cap. 19 & 44.

Leuit. 20.

Pœna diuinus, magus & ueneficus à Moſe conſtituta.

4. Reg. 1.

1. Reg. 28.

Suus hic locus quoque debetur ijs, qui, ut ipſis iſorumque uoluntati obediat, & ad nutum reſpõdeat, miſerum circunferunt dæmonem, in deditionem extremè ſuffitibus & ceremonijs adactum, & iam annulo ab aurifabro ſanè ſubtili artificioſoque incarceratum: uel qui eum oſtentant in duro, nec fragili ſcilicet cryſtallo, aut uitro (mirum eſt, id à diaboli, ex tartaris continuò ardentibus euolantis, calore non colliqueſcere) tam ſtrictè & irremiſſè cõcatenatum, ut ſuis

Eorũ qui in annulo uel uitro dæmonem captiuum circunferunt, pœna.

ut ſuis ſolum nunc dominis uelut ſeruus captiuus & mancipium (quemadmodum ipſe naturalis poſtulat ordo reciprocus, uti dominus ſerui dominus, ita & ſeruus domini ſeruus) ſuam diuinando, aut res abſtruſas detegendo, ſtrenuè præſtaret operam. Hi quum animæ ſuæ conſulant malè, & alijs imponant, impietatisque inquinamentum affricent, minimè tolerandi ſunt. Præclarum iuſtæ pœnæ, imitationeque digniſsimum exemplum ante paucos annos in huius profeſsionis hominem, Iacobum Iodoci de Roſa nomine, Cortricenſem, Arnhemiæ apud Geldros propoſuerunt, promulgaruntque *Cæſaris* authoritate eximij uiri Senatorij: eius *ordinis clauum* uigilanter gubernante ampliſsimo doctrina, exiſtimatione & prudentia uiro D. Adriano Mario Nicolai, cancellario mihi multis nominibus obſeruando. Annulum ille circungeſtabat, in quo exorciſmis colligatum putabat dæmonem, quem ſingulis quinque diebus, ut minimum, alloqui, & de rebus nouis alijsque conſulere cogebatur: libros quoque maleficas artes coniurationesque impias continentes habuit, qua occaſione non modò hominum & beſtiarum morbos ex maleficio ortos ab alijs diſcernere, ſed & curare uoluit. Quapropter poſt ſuos carceres, heros ille publico loco ante ædes Senatorias circa forum ſolenniter ſpectatorum corona cinctus, malleo ſimulatum captiui dæmonis carcerem, annulum uidelicet, poſti impoſitum, ſententia ritè lata aperire, atque omnino perfringere cogebatur, eoq; modo captum libertate donare: niſi fortè uiolento mallei impulſu contritum dæmonem credatis, qui annuli ſolido munimento illum conſtringi poſſe ratus fuit. Acceſsit quoque, ut libros in ignem idem ille conijceret: aſtaretque tantiſper, donec flammis eos abſumpſiſſet. Exilio inſuper puniebatur, poſt exolutas huius actionis

Adrianus Marius Nicolai Geldriæ cancellarius.

nis causa factas impensas. Actum Arnhemiæ, 14. Iulij, Anno 1548. Eadem ratione erunt crystallus, uitra, & reliqua nefario usui consecrata organa, sententia solenni condemnanda, & palàm infringenda. Horum artificibus & patronis pro delicti magnitudine, ex æquioris magistratus arbitrio infligetur pœna.

Annulus, crystallus, uitra, & reliqua nefario usui cõsecrata, solenniter infringenda.

Porrò de curiosarum harum artium libris quid decerni debeat, ne quidem in quæstionem uocandũ: quum memorabile & posteris omnibus sine controuersia imitandum hic exemplum legamus in Apostolorum Actis, ubi Pauli apostoli prædicatione Ephesi comburuntur cuncti eò comportati execrationum libri, pecuniæ quinquaginta millium precio æstimati. Hermogenes item magus librorum magicorum copiam magnam offert Iacobo apostolo, qui exurebantur. Eos qui magiam admirati fuerant, uolumina combusisse, tradit Athanasius de Humanitat. uerbi. Hos quoque libros prorsus corrumpi uoluit Vlpianus Iurisconsultus, l. cæteræ. §. 1. ff. familiæ herciſ.

Magorum libri palàm exurendi.

Act. 19.

Abdias lib. 4. hist. apost.

Huc uniuersum illud diuinatorum dæmoniacorum theatrum, secundo Libro inter infames magos relatum, accensetur. Ob necromantiam accusatus est L. Apuleius à Sycionio Æmiliano, coram Claudio Maximo Africæ proconsule: &, ut quidam uolunt, damnatus: licet plerique secus arbitrentur.

August. de Ciuitat. Dei lib. 8. cap. 19.

Quid leges & decreta de magis, & ariolis, eosdemq; consulentibus statuant.

Cap. III.

QVid deinde leges & decreta de tota illa magorum colluuie proposita statuant, subijciendũ duxi. Potissimùm uerò, quod ab ijs quoque obijcitur, qui Lamias in tempestate cienda & grandine prouocando nihil posse cõcedunt, illud est.

l. multi.

l. multi. C. de maleficis & mathematicis, multi magicis artibus usi elementa turbare, uitam insontium labefactare, non dubitant, & * manibus accitis audent uentilare, ut quisque suos conficiat malis artibus inimicos: hos (quoniam naturæ peregrini sunt) feralis pestis absumat. Data Non. Decembris Constantino Aug. IX. & Iuliano II consulibus: quorum ille Constantinus secundus dictus, hic non multo pòst Cæsar factus, & tandem Apostata cognominatus.

Aliàs manes accitos.

Lamias autem nostras, ut indoctas, uetulas & deliras, artes exercere nullas, nec ulla ratione elementa mouere aut uitiare posse, ut nec ullum hominẽ, item dęmoneș çogere ut alijs noceant, omnino non posse, satis superque demonstratum est. Quocirca eas decretum hoc minimè concernit. Si quæ sunt, quæ uitæ hominum insidiantur, eique uim faciunt, ueneno id fieri oportet: proinde etiam ueneficæ tales dicuntur, & sunt: eæ ex hoc edicto puniantur. Item lib. 9. Codicis, Imperator Constan. A. ad Maximia: Nullus aruspex, nullus sacerdos (id est, uetitæ magiæ doctor) nullus eorum qui huic ritui assolent ministrare, ad limen alterius accedat, nec ob alteram causam: sed huiusmodi hominum amicitia, quamuis uetus, repellatur, concremando illo aruspice qui ad domum alienam accesserit: & illo in insulam deportando post ademptionem bonorum, qui eum aduocauerit suasionibus uel præmijs. Idem Imp. ad populum: Nemo aruspicem consulat, aut mathematicum, nemo ariolum: augurum & uatum prava cõfessio conticescat. Chaldæi ac magi, & cæteri quos maleficos ob facinorum magnitudinem uulgus appellat, nec ad hanc partem aliquid moliantur: sit eat omnibus perpetuò diuinandi curiositas. Idem Imp. Const. A. &c. ad Thaurum præfectum prætorium: Etsi excepta tormentis sunt corpora honoribus præditorum, præter illa uidelicet crimi-

Contra diminos, magos, sacrilegos, & ueneficos latæ Imperatorũ leges.

Chaldæi, magi et maleſici.

crimina quæ legibus demonſtrãtur, etſi homines magi, in quacunque ſint parte terrarum, humani generis inimici credendi ſunt: quoniam tamen qui in comitatu noſtro ſunt, ipſam propemodũ pulſant maieſtatem, ſi quis magus, uel magicis certaminibus aſſuetus, qui maleficus uulgi cõſuetudine nuncupatur, aut aruſpex, aut ariolus, aut certè augur uel mathematicus, aut narrandis ſomnijs occultans artem aliquam diuinandi, aut certè aliquid horum ſimile exercens in comitatu meo uel Cæſaris fuerit deprehẽſus: præſidio dignitatis exutus, cruciatus & tormenta nõ fugiat. Si uerò conuictus fuerit, & ad proprium facinus detegentibus repugnauerit pernegando, ſit eculeo traditus, unguliſq; ſulcantibus latera perferat pœnas proprio dignas facinore.

Nullus debet conſulere diuinatorem, & quilibet à diuinando debet ceſſare: & contrà faciens punitur, h. d. ſecundum Salicet.

Nullus debet conſulere incantatorem de his quæ futura ſunt, nec Chaldæos, nec maleficos: & qui contrà fecerit, ultore gladio capitali pœnæ ſubiacebit. Viuianus.

Qui dæmones inuocant, uel imagines cereas incantant, puniuntur, h.d. Salicet.

Facientes incantationes ad finem mali, ſunt puniendi: de Iure uerò Canonico, etiam ſi faciant ad finem boni. 26. quæſt. 2. cap. illos. & c. extuarum extrà, de Sortilegis. & c. fin. d. tit. ubi Gloſa. Bart. Salicet.

Vlpianus in *l.* item apud Labeonem. §. ſi quis. ff. de Iniur. dicit teneri conſtitutionibus principum eos, qui aliquam illicitam diuinationẽ pollicentur, iuxta Enemo habet. C. de Mathematic.

Diuinatio diuinorumq; conſulta in Toletano ſynodo, & in epiſtolis Decretalibus condemnantur.

Grego-

Gregorius,& hab.26.q.5. ſi quis: Si quis ariolos,aruſpices, uel incãtatores obſeruauerit, aut phylacterijs uſus fuerit,anathema ſit. Gloſſ. Phylacteria dicuntur hic chartæ, in quibus continentur incantationes. Idem,& hab. 26. q. 5. contra: Contra idolorum cultores uel aruſpices atque ſortilegos fraternitatem tuam paſtorali uehementius hortamur inuigilari cuſtodia: quòd ſi emendare ſe à talibus nolle repereris, ſi ſerui ſunt, uerberibus uolumus caſtigari: ſi uerò liberi, incluſione digni, diſtrictamque ſunt in pœnam dirigendi.

Phylacteria.

Auguſtinus, & legitur 26. q. ultima, *admoneant*: Admoneant fideles ſacerdotes populos ſuos ut nouerint, magicas artes incantationesque quibuslibet infirmitatibus hominum nihil remedij poſſe conferre,&c.Et ſiquis hæc exercuerit clericus, degradetur, laicus anathematizetur.

Idem ex concilio Ancyritano,cap.34. Qui diuinationes expetunt, & morem gentilium ſubſequuntur, uel in domos ſuas huiuſmodi homines introducunt, exquirendi aliquid arte magica aut expiandi cauſa, ſub regula quinquennij iaceant ſecundum gradus pœnitentiæ diffinitos. Gloſſ. Secundum legem iſti concremantur: ſed ille in cuius domo hæc fiunt, poſt publicationem bonorum in exilium mittitur: ut. C. de malefic. l. nullus.

Idem ex concilio Martini papæ: Si quis paganorum conſuetudinem ſequens, diuinos aut ſortilegos in domum ſuam introduxerit, quaſi ut malum foras mittant, aut maleficia inueniant, uel luſtrationes paganorum faciant, quinque annis pœnitentiam agant.

Cõtra noſtros incantatores Eccleſiaſticos.

Item ex concilio Laodicenſi, cap.30: Non oportet ſacris officijs deditos uel clericos, magos aut incantatores exiſtere, aut facere phylacteria, quæ animarũ ſua-

ſuarum uincula probantur: hos autem qui talibus rebus utuntur, proijci ab eccleſia iuſsimus.

Item ex concilio Toletano 4. cap. 30. Si quis epiſcopus, aut presbyter, uel diaconus, uel quilibet de ordinibus clericorum, haruſpices, aut incantatores, aut hariolos, aut certè augures uel ſortilegos, uel qui profitentur artem magicam, aut aliquos eorum ſimilia exercentes, conſuluiſſe fuerit deprehenſus, ab honore dignitatis ſuæ ſuſpenſus, monaſterij curam excipiat: ibiq; pœnitentiæ perpetuæ deditus, ſcelus admiſſum ſacrilegij ſoluat.

Gregor. Hadriano notario: Peruenit ad nos, quòd quoſdam incantatores atq; ſortilegos fueris inſecutus: & omnino nobis ſolicitudinem zelumque tuum gratum fuiſſe cognoſcas. ſtudij enim tui ſit, ſolicitè quærere: & quoſcunque huiuſmodi Chriſti inimicos inueneris, diſtricta ultione corrigere.

Item ex concilio Aurelianenſi: Si quis clericus, monachus, uel ſecularis, diuinationes uel auguria crediderit obſeruanda, uel ſortes quas mentiuntur eſſe ſanctorum, quibuſcunque putauerint intimandas, cum his qui cum eis crediderint, ab eccleſiæ cõmunione pellantur.

Item ex concilio Carthag. cap. 39. Augurijs & incantationibus ſeruientem, ſimiliter Iudaicis ſuperſtitionibus uel ferijs inhærentem, à conuentu Eccleſiæ ſeparandum præcipimus.

Ex concilio Acquirenſi, part. 2. cauſ. 26. quæſt. 5. epiſcopi: Epiſcopi eorumque miniſtri omnibus modis elaborare ſtudeãt, ut pernicioſam & à Zabulo inuentam, ſortilegam & magicam artem ex parochijs ſuis penitus eradicent: & ſi aliquem uirum aut mulierem huiuſcemodi ſceleris ſectatorem inueniunt, turpiter dehoneſtatum de parochijs ſuis deijciant. Ait enim Apoſtolus: Hęreticum hominem poſt primam & *Tit. 3.*

ſecundam correctionem deuita, ſciens quòd ſubuerſus eſt, & is etiam qui eiuſmodi eſt. Subuerſi ſunt, & à diabolo captiui tenentur, qui relicto creatore ſuo, diaboli ſuffragia quærunt: & ideo à tali peſte debet mundari ſancta Eccleſia. Canon 61. de ſortilegis damnandis: Qui ſeuatibus tradiderunt, uel ijs qui Centuriones dicuntur, aut ijs ſimilibus, ut ab illis diſcant, ſi quid ſibi reuelari uelint, ſecundū ea quę prius à patribus ſunt ſancita, Canoni qui eſt de ſexennio ſubijciantur. Eidem pœnæ ſubijcere oportet eos, qui urſas aut ſimiles beſtias ad luſum & perniciem *ſimpliciorum* circumferunt: & eos qui fortunam, *fatum*, genealogiam, aut ſimilium uerborum *turbam ad nugas* deceptorias obloquuntur: eoſq; qui nubes fugare dicuntur, & imprecatores & amuletarios & uates. In his autem perſeuerantes, nec mutantes ſententiam, nec fugientes hæc pernicioſa & ethnica inſtituta, omnino deijciendos ab Eccleſia definimus, ſicut ſacri Ca-
a *Corinth.6.* nones dicunt. Nam quæ luci cum tenebris communio? aut quæ concordia Chriſti & Belial?

Hic nulla in legibus aut decretis, Lamiarum à nobis deſcriptarum, aut attributorum ijſdem ſcelerum fit mentio.

Quamcunq; item diuinatoriam artem condemnat lex Mahumetica, aſſeritq; Deum ſolum arcana & futura noſſe, quare à Mahumetanis Inquiſitoribus nonnunquam apprehenduntur, conijciunturq; in uincula illius diſciplinæ ſequaces.

De magorum infamium & diuinorum pœnis edicta Imperialia Germanica.

Cap. IIII.

DEcreta adhæc contra magos infames & diuinos promulgata inter ſtatuta Imperij Germanica

manica de Actionibus criminalibus & torturis, hoc loco adiungam, paucis meam ſubiecturus explicationem.

Artic. 17. Ex indicijs magi infamis uel cuiuſcunque alius diuinatoriæ artis, nullus carceri tradetur, aut quæſtionibus ſubijcietur: magus autem ille & accuſator pœnas propterea dabit. Si quoque iudex ex eiuſmodi accuſatione magi proceſſerit, is puniti hominis impenſas, cruciatus, iniuriam & iacturam præſtare rependereque tenebitur.

Artic. 35. Si quis aliquem docere artem magicam uoluerit, ſiue eadem alicui fuerit minitatus, & incommodum ſequatur: uel idem incantatoribus aut incantatricibus familiariter uſus fuerit, uel ſuſpectas eiuſcemodi res, modos aut uerba incantationes ſpectantia uſurpauerit: atque idem ille telis magi nomen ſuſtinuerit, indicia hæc uidentur rationi ſatis conſentanea ſufficientiaque, ut quæſtionibus ſubdatur.

Via autem qua iam proceditur, multò eſt alia, dum ſolum ex malicioſa accuſatione, uel falſa aut imperita ſuſpicione ineptæ rudisque plebis, uetulæ à diabolo deluſæ & obſeſſæ, quinimò maleficio à dæmonio læſæ in terribiles latronum ſpeluncas, & cacodæmonum antra à præfectis conijciuntur, & mox crudelibus tortoribus excarnificandæ traduntur, excogitatis multifarijs ineffabilium tormentorum modis tyrannide non toleranda. Nam uelint nolint, ſint & innocentiſsimæ, non tamen à cruenta hac carnificina prius deſiſtitur, quàm delictum illæ confiteantur. Sic fit, ut temporis momento ſemel inter ſanguinarios eiuſmodi homines in innocẽtia ſemel Deo ſuá offerre malint animá inter flãmas, quàm tragicorum truciumq; tyrannorum Pha-

larides & equuleos continuò ſuſtinere. Si uerò torturarum acerbitate uictæ inter carnificum manus expirent, uel ſpiritu uitali uiribusq; eouſq; fuerint tormentis inter umbras exhauſtę, ut in lucem productæ, mox exoluantur, animamq; reddant, eho cum iubilo excipiatur, eas nimirũ ſibi uim feciſſe (quod & ex cruciatuum uehementia & carcerum ſquallore fieri poſſet) aut dæmonem ijs collum infregiſſe. Sed ubi tandem is apparuerit, quem nihil latet, ſcrutator cordium & renum, ipſius abſtruſiſsimæ etiam ueritatis cognitor & iudex, ueſtri actus palàm fient, ô uos *prefracti tyránni*, ô Phalarides ſęuiſsimi, ô iudices *ſanguinarij, ô carnifices*, tortores & latrones truculenti, homine *exuti*, & cęcitate ab omni miſericordia ꝓcul remoti: ad ipſius extremi iudicis tribunal iuſtiſsimũ uos ꝓuoco, qui inter uos & me decernet, ubi ſepulta & cõculcata ueritas reſurget, uobisq; in faciem reſiſtet, latrociniorũ ultionem exactura. Tum palàm fiet ueſtra Euangelicæ ueritatis cognitio, quam tantopere quidam ueſtrũm eructant: tum experiemini quanti apud uos uerũ Dei uerbum fuerit: tum remetietur uobis eadem menſura, qua emenſi eſtis. Exemplis manifeſtiſsimis mihi paſsim in Imperio Romano, ubi hoc promulgatum edictum, obuijs, hæc demonſtrauero haud difficulter: ſed unico iam deſinam, reliqua præter ea quæ ſparſim in toto hoc Opere leguntur, mundo ſuo tempore oſtenſurus, niſi ab ea incredibili & pluſquam Turcica tyrannide ceſſetur.

Comes quidam mihi non ignotus, intra biennium ob maleficij ſuſpicionẽ mulierculas duas torturis diſtractas exuſsit, quarum altera cruciatuum acerbitate, priuſquam in lucem producta eſſet, expirauit. Ex unius confeſsione, quæ nobilem uirum ſuo maleficio ad inſaniam adactum, ſubſidio cuiuſdam uirginis nobili matronæ famulantis, præ tormentorum magnitudine

dine fatebatur: hæc eadem in carcerem quoq; incunctanter abripitur cum uiro quodam, atq; ea crudelitate excarnificatur uterq; à tortore, ut ipſe quęſtor à Comite ad me miſſus, quòd priorum feminarum exuſtarum confeſsionem petijſſem, ſuo ore mihi faſſus eſt, ſe nihil ęquè mirari, quàm quòd incredibilem cruciatuũ ſæuitiam ſuſtinere quiuerit. Experimento adhæc in puella hac tentatum fuerat, num aquæ iniecta ſupernataret: quod & accidit, ut etiam hac nota pronunciaretur Lamia. Falſitatem hoc unico argumento oſtendi, quòd nobilis ille nullo maleficio læſus deprehenderetur, ſed à dæmone obſeſſus: quapropter quum ſacrificus quidam & monachus in eo abigendo fruſtra laboraſſent, noſtrum fuit requiſitum conſilium. Oraui inſuper Comitem per eius quæſtorẽ & literas ea cauſa ſcriptas, ut in domus meæ miniſterium ob innocentiæ eius certitudinem deſtinaretur puella dimiſſa. poſt menſes uerò multos ea cum uiro à tanta carnificina ſoluta eſt. Antea tamen etiam in Comitis familiam (& niſi memoria fallar) in fratrem eius nothum graſſatus fuerat ſuis ludibrijs pręſtigijsq; cacodæmõ. Affigitur & iam lecto ipſe Comes menſes plures mutilus in ætate nondum decreſcente.

Nunc ad articulum 42. Conſtitut. Imperial. Si quis maleficij ſe reum ſtatuat, inquiretur cauſa & circumſtantiæ (ut prædictum eſt) quibus uidelicet organis, quomodo & quando, quibus uerbis & quali operatione id perpetratum ſit. Si cõfeſsioni addat, à ſe aliquid ſepultum eſſe uel cõſeruatum, incantationi perficiendæ idoneum, hoc ut inueniatur, curandum erit: ſi autem uerbis aut alio opere deſignatum id intelligatur, ſimiliter attendendum erit, num malefica ſint, aut eò ſpectent: quærendum adhæc, à quo incantamenta edoctus ſit, & quomodo huc deuenerit: an in alijs quoque eiuſmodi maleficio uſus fuerit, & in quo, & quod

consequutum inde fuerit incommodum.

Cumprimis hic iubetur, ut prius inuestigatione prudenti inquiratur, qua materia, quibus modis, quo loco & tempore maleficium sit commissum: an ueneficium sit uel ars & ludibrium diabolicum, an etiam in rerum natura existat, & perfici queat: an quoque talibus organis aut medijs: an hæc etiam rei propositæ conueniant: quapropter ab ijs rogandum consilium, qui substantias earundemque uires penitius intelligunt: quid adhæc detrimenti harum ope inuexêre, uel inferre potuerunt, *quum* ea ut plurimum res nihili & inefficaces, *imò quisquiliæ* comperiantur, ut postea Capite septimo fusius docebitur.

Artic. 98. Si quis per incantamenta alicui damnum fecerit, punitor hic mortis supplicio, & quidem flammis.

Qui uerò incantamentis citra alicuius iacturam usus fuerit, pœnas luet pro delicti magnitudine: atque ea in re consilium inquiret iudex, quemadmodum de eo quærendo suprà scriptum est.

Hic in dubium uenire omnino non debet, quin incantamentorum ui hic aliquis iacturam senserit: quod si factum sit, ueneficium fuisse necesse est, alioqui non: quum intuitu, uerbis, imprecatione, aut inepta quauis materia sub ostij uestibulo aut alibi abstrusa, nulla induci possit læsio, quemadmodum in his Libris multifariam demonstratur.

Magis

Magis resipiscentibus proponitur Syluestris secundi papæ historia, cui figmentum annectitur de miserabili cuiusdam maleficæ mulieris fine. Cap. V.

RESipiscentibus autem, pontificis Romani Syluestris secundi famosum exemplum ex Platina, Nauclero, Petro Pręmonstratensi, Bennone cardinale, Chronico fratris Martini ordinis prædicatorum, & alijs, proponere uolui. Hic Gilbertus antea uocatus, natione Gallus, malis artibus (ut aiunt) Pontificatum adeptus est. Adolescens enim, in Floriacęsi cœnobio diœcesis Aurelianæ inauguratus fuit monachus: relictoque monasterio, diabolum secutus, cui se totum mancipauerat, Hispalim ciuitatem Hispaniæ bonarum artium causa profectus est, ubi se philosopho Saraceno magiæ perito insinuat. Apud magum uerò hospitem uiderat librum necromanticum, quem ille clàm surreptum cupijt. Cum autem religiosius cautiusque custodiretur, per hospitis filiam cum qua illi domestica interceſſerat familiaritas, tandem secretò ademptum ut perlegeret, impetrauit Gilbertus: qui eo bona fide accepto, meditatur abitionem, periculũ tamẽ ex furto sibi metuens. Gilbertus igitur ambitione & diabolica dominandi cupiditate impulsus, largitione primò quidem archiepiscopatum Remensem, inde Rauennatem nactus: pontificatũ postremò, anno millesimo (ut tradit Petrus Præmonstratensis: ut alij uerò, anno 997) maiore conatu, adiuuante diabolo consecutus est: ea tamen lege, ut post mortem totus illius esset, cuius fraudibus ad illud dignitatis fastigiũ conscendisset. Quanquam interim artes magicas in Papatu dissimularet, caput tamen æneũ in abdito conseruabat loco, à quo responsa accepit, si quando à spiritu maligno quic-

Syluestris 2. magi historia, eiusq; resipiscentia.

quam poſtularet. Demum cum Gilbertus regnandi cupidus, diabolum ſciſcitaretur, quamdiu in pontificatu uicturus eſſet? reſpondit humani generis hoſtis ambiguè, ut ſolet. Si non attigeris Hieruſalem, diu uiues. Dum itaque Pontificatus ſui anno quarto, menſe uno, die decimo in baſilica ſanctæ crucis in Hieruſalem Romæ ſacrificaret, graui ſtatim correptus febre, fato ſe moriturum cognouit ex dæmonum ſtrepitu (teſte Petro Præmonſtratenſi) qui penſum ſibi ſoluendum exiſtimarunt. At pœnitentia ductus Pontifex, & ſcelus magici erroris ſui coram populo faſſus deplorat: omnesque primò poſthabita ambitione & diabolicis fraudibus, ad bene ſanctéque uiuendum adhortatus eſt: deinde unumquenq; rogauit, ut poſt mortem trúcum corporis ſui laceri & diſiecti, quemadmodum merebatur, bigæ ſuperimponerent, eóque loci ſepelirent, quo ſponte ab equis uectum foret. Inter ipſas uerò mortis anguſtias ſupplicat (inquit Benno) ſibi manus & linguam abſcindi, per quas Deum blaſphemaſſet, dæmonibus ſacrificans. Ferunt igitur Dei nutu & prouidentia (ut ait Platina) equos ipſos ſpontè ad Lateranenſem peruenisſe baſilicam, eóque in loco ſepultum eius fuiſſe corpus: ut ſceleratiſciát, apud Deum ueniæ locum ſibi reſectum eſſe, ſi uita aliquando pœnituerint.

In Spec. hiſt. li. 26. cap. 26.

Triſtiorem maleſicæ Anglicanæ finem deſcribit ex Guillerino Vincentius, licet figmentum eſſe credam: tamen ut miſceantur ſeria iocis, Lectorem iuuabit fabula, uel hiſtoria fabulæ non abſimilis. Mulier, inquit, eodem tempore apud Berheliam Angliæ uillam, maleſica & diuinatrix, cum quodam die conuiuaretur, cornicula quam in delicijs habebat, uocalius ſolito neſcio quid cornicata eſt. Quo audito, domina cultellus de manu excidit, ſimul & uultus expalluit: unde diutiſsimè ingemiſcens, in hæc prorumpit tandem

Maleſica & diuinatrix quid à morte acciderit.

dem uerba: Hodie ad ultimum sulcum peruenit aratrum meum, hodie incommodum grande & audiam & patiar. Adhuc ea loquente, aduenit nuncius, eodem die eius filium & totam familiã subita interijsse morte narrans. Ea re intellecta, continuò saucia dolore decubuit, iussitque acciri superstites liberos, monachum & monacham, quibus cum gemitu ait: Ego miserabili meo quodam fato dæmoniacis artibus hactenus operam nauaui, uitiorum omnium sentina, & illecebrarum magistra, spe tantum uestræ religioni innixa, quum à me ipsa desperarem. nunc itaq;, quandoquidem me dæmones habituram exactores pœnæ scio, quos habui scelerum suasores, per materna uos rogo uiscera, ut mea tentetis leuare tormenta: erit enim de animæ perditione sententia irreuocabilis. Corpus ergo meum in corio ceruino insutum includite in theca lapidea, operculum deinde ferro plumboque constringite, & lapidem ipsum tribus magnis circundate catenis. Si tribus noctibus ita securè iacuero, quarto die me sepelietis, quanquã terram corpus non admissuram ob mea maleficia uerear. Cantentur pro me Psalmi quinquaginta noctibus, & Missæ celebrentur totidem diebus. Matris uoluntatem exequuntur liberi, at nihil promouerunt. Primis enim duabus noctibus, cum clericorum chori Psalmos canerent circa corpus, dæmones ostium templi immenso obice clausum, leui negocio cõfringentes, duas extremas thecæ funeralis diruperũt catenas, media autem operosior permansit illæsa. Tertia nocte circa gallicinium, strepitu eorum qui ostio appropinquabant, totius monasterij fundamenta uidebantur succuti. Vnus autem cæteris uultu terribilior, & statura colsior, ianuas maiori uirtute collisas in frusta deiecit, arrogantiusque funus petit: inclamatoque mortuæ nomine, ut surgeret imperauit. ea mox re-

ſpondente, Nequeo ob uincula: Soluêris, inquit, & malo tuo, ſtatimque catenam, quæ reliquorum ferociam eluſerat, nulla conamine ueluti ſtupam infregit, thecæque funeralis operculum pede detruſit, & apprehenſa manu palàm omnibus eam ad templi fores protraxit, ubi in procinctu ſtabat equus niger ſuperbè hinniens, undiquaque prominentibus uncis ferreis: quibus impoſita miſera, ab intuentium oculis cum uniuerſo comitatu euanuit. Suppetias tamen orantis clamores miſerabiles per quatuor ferè audiebantur miliaria.

Lamias hæreticis non eſſe annumerandas: item de cuſtodiæ & carceris diſcrimine.
Cap. VI.

QVoniam uerò Lamiæ, quas ita nuncupant, ſunt ſexu mulierculæ, ut plurimùm uetulæ, natura melancholicæ, mentis impotes, animum temerè deſpondentes, exiguæ in Deum fiduciæ: ijs uelut idoneis organis libêtius ſe diabolus adiungit, ac promptius inſinuat, ut earum mêtes uarijs conturbet formis: quarum ludibrijs effaſcinatæ, ſe feciſſe exiſtimant, fatenturq; id quod ab ipſis fuit alieniſsimum. Enimuerò ſi perſpicaciori mêtis acie rem omnem ad normam exigas eorum quæ à dæmone & agi poſſunt, & aguntur, ac quæ ab hominibus, illius opera ac inſtrumentis propoſitis perfici creduntur: à dæmonio, quicquid id eſt, deſignatum eſſe comperies. Vix itaque inducor, ut eas in hæreticorum numero collocare audeam: quum hoc nomen nemo, niſi ſemel atque iterum admonitus, & tamen fanaticis imbutus opinionibus, conſtanter & præfractè perduret, mereatur. Error in mente non facit hæreticum, ſed uoluntatis pertinacia. Quare hæ mente prorſus à ſatana corruptæ, & falſis imaginationibus diſtra-

Quomodo Lamiæ deluſæ dæmonis opera putent eſſe ſua.

Hæreticus quis. Tit. 3.

diſtractæ, ſi nihil aliud ipſo actu in alium commiſerint, erunt examinandæ, & rectius in præcipuis noſtræ fidei Chriſtianæ capitibus inſtituendæ, ut quod in ſuæ huius religionis inchoatæ primordijs ſpoponderint, diabolo renunciantes, atque eius tamen clandeſtino fraudulentoque inductu (quod primæ parenti Euæ quoque contigiſſe ſcimus) poſtea declinarint incautæ, id iam reſipiſcentes, ex ſalubriori inſtitutione præſtare per Dei gratiam, omnibus ſuis uiribus ſatagant. Quid hic dæmonio minus poterit, ſuaſione contraria fidelis IESV Chriſti miniſter? qui ouem ſatanæ ſuggeſtione perditam requiret, atq; ad ouile Chriſti reducet. Facile uerò, facto attentè periculo in ipſo articulorum Fidei examine, ſi fortè alicubi aberrarit malè perſuaſa, eluceſcet: & num ſaniori doctrinæ pertinacius reluctetur melius docta, mereaturque hæreſeos notam, an conuerſa, & à ſeductionis uitiatæque mentis ueterno excitata, in Eccleſiæ membrum denuò recipi, & pro ſe orari ex toto pectore cupiat, obſecretque. Propterea non tam procliues eſſe decet Chriſtianos, ut fide & mente propter ſexum ac ætatem imbecilles uetulas, ex ſiniſtra alicuius maleuoli opinione, ſuggillationeque, in tetros illos, ſqualidos, hominũ cuſtodiæ non deſignandos carceres, horrida cacodæmonũ captos torquentium domicilia, præcipites agant, atque crudeliſsimo cuiuis tortori immaniter excruciádas quouis etiam atrociſsimo tormentorum genere, uelut in Phalaridis tauro cõcluſas, in carnificinam, humanitatis profectò affectum omnem exuti tradant: quemadmodũ multis in locis non tam prudenter quàm ſeuerè fieri conſtat.

Præter exorbitantium cruciatuum doloris iniquè inflictos, animaduertendum etiam, inter carcerem & cuſtodiam multum diſcriminis conſtitui à Iuriſperito. *Diſcrimen cuſtodiæ & carceris.*

ritorum ſchola: quæ, eorum qui poſtea plectentur uita, cuſtodiam neutiquã uult eſſe pœnam: quam à carcere horrido diram irrogari etiam inſontibus ſenſerunt, qui præter meritum quandoque in illum fuêre detruſi. Verùm ut æquitatis commiſerationisque ratio labefactata negligitur, contemnituríque: ſic & cuſtodiæ nomen cum uſu apud pleroſq; propemodum euanuit. Ita fit, ut ſolitudine diutina, carcerum ſqualore, caligine tetra, uarijsque dæmonum ſpectris exhorreſcentes miſellæ Dei creaturæ, antea nonnihil diaboli aſsidua ſuggeſtione, faſcino & deluſione, mẽtis ſenſu luxatæ, & iam denuò torturis uarijs excarnificatæ, dum quæſtionibus atrociter ſubijciuntur, cum morte ſemel momento acerbiſsimam eiuſmodi uitam commutare malint, quæcunque propoſita flagitia libenter confeſſæ, quàm ferocius in eaſdem putidiſsimorum carcerum ſpeluncas & equuleos præcipites retrudi.

Cod. lib. 9. de cuſtodia reorum, l. 1.

Hoc modo factum eſt, quod haud ita pridem aniculam tormentis eò adegerint, ut iam Vulcano litanda, fateretur ſe hyemis proximæ anni ſexageſimiquinti ſupra ſeſquimilleſimum, aſperitatem incredibilem, frigus extremum, & durantiſsimam glaciem genuiſſe. Nec defuêre uiri graues, qui ueris ueriora hæc crederent, quum in uniuerſa rerum natura nihil extet inſulſius, quemadmodum ad me ſcripſit D. Antonius Houæus, uir doctrina, pietate, atque exiſtimatione ampliſsimus, abbas Echternacẽſis, nominibus multis mihi unicè & ſemper obſeruandus.

Experimenta in dignoſcendis Lamijs fallaciſsima. Cap. VII.

CÆterùm quod manibus pedibusque colligatis, uel pollice manus dextræ, magno digito ſiniſtri pedis, & uiciſsim pollice ſiniſtræ, digito magno

magno dextri pedis tranſuerſè uinculo aſtrictis, Lamias maleficij reas, aquæ iniectas nunquam ſubmergi, at ſupernatare, uelut certum experimentum, nec fallax indicium eſſe, apud magiſtratum & carnifices in pleriſque ditionibus obſeruetur: næ illud nimis eſt ridiculum, mirumque, huic inſulſæ perſuaſioni ullum hominem, uel leuiter rationis ſenſu præditum, fidei tantillum apponere. Natationis ſiquidé cauſas, uti leuitatem, raritatem, ſpiritus ſuſtinentis cõcluſionem, corporis uiui habilitatem, idque genus reliquas naturales occaſiones, non magis ineſſe his corporibus, etiam ſontibus, ut quidem fateor, ita aſſerere audeo: ſi quid eiuſmodi præter naturæ ordinem uideatur, id fieri ſuffulciente feminas, de quibus etiam falſa eſt ſuſpicio, diabolo, ne ſubmergantur (conniuente Deo ob incredulitatem magiſtratus, fallax hoc experimẽtum admittentis) quo in ſententiá iniquam iudicem tandem inducat hac fraude impoſtor ille, ab initio ſanguinarius. Mulierem quoque rariore carne præditam, & teneriorem eſſe, quàm uirum, docet Hippocrates. Tradit uerò Philarchus, in Ponto genus Thibiorum eſſe, & multos alios, quorum notas in altero oculo duplicem pupillam, in altero equi effigiem aſsignat: nec eoſdem poſſe mergi, ne quidem ueſte degrauatos. Id ſi uerum eſt, connatum eſſe oportet.

Natationis cauſa.

Li. 1. de Morbis mulieb. in initio.

Plin. lib. 7. cap. 2.

Similis temeritatis & ſuperſtitioſæ dæmoniacæq; falſitatis experimentum eſt, quod in Malleo legitur: Die Dominico ſotularia iuuenum axungia ſeu pinguedine porci, ut moris eſt pro reſtauratione fieri, perungunt: & ſicubi eccleſiam intrant, tamdiu maleficę eccleſiam egredi nequibunt, donec exploratores aut exeant, aut illis exeundi licentiam expreſſè concedant. Nec abſimile erit, quod in hanc dignotionem pleriſque in locis obſeruatur admodum impiè, ubi ex terra quam ter ſparta primùm in ſepultura iniiciunt

2. Secũde partis, quæſt. 2. in initio.

paſtores

paſtores, portiuncula Miſſæ ſacrificio ſcilicet ſanctificata, calcando templi limini ſupponitur: nec ſagam, ſi in templo ſit, tum poſſe egredi putatur. Item aſſulas ſume ligni quercini, in quo aliquis ſit ſuſpenſus, uel ſe ſtrangularit: inſpergantur illæ aqua luſtrali, collocenturque in templi ingreſſu: nec egredi ea poterit, niſi aſſulas ſummoueris.

In libello Coniurationum Romæ & Auenioni impreſſo ſic legitur: Ad corrigendum & notificandum maleficam, accipe mulctram nouam, & formulam caſealem nouam, & ſtanneam nouam, & mulge de omnibus uaccis, quas habes, tantum lactis, *quod poſsis* formare uel facere unum caſeum in nomine *illius* maleficæ, & forma per prædicta uaſa unum caſeum: & cum factus eſt caſeus, perfora cum armilla acuta totum caſeum: & per hoc denudabitur ipſa malefica in facie, &c. Conſidera item maleficam in fronte illius, quia diabolus abradit eam cum ungula poſt conſenſum ad delendam ſacram unctionem baptiſmatis, ita ut ſtigma in fronte gerat: id quod tamē ſemper, quantum poteſt, cum peplo uelare nititur. An hoc uerè ita contingat, uide lib. 2. cap. 20.

Præterea regulus apum à Lamijs deuoratus, creditur has ne delictum in tormentis fateantur, confirmare. At eadem hic eſt ratio, quæ in alijs, ſuperſtitioſa nimirum credulitas. Contrà, Achemenidon plantam colore electri ſine folio naſci in Tardiſtylis Indiæ, meminit Democritus, cuius radice in paſtillos digeſta, in diēq; ex uino pota, noxij per cruciatus nocte confiteantur omnia per uanas numinum imaginationes. Vide & Caput 11. libri huius noſtri Quinti,

Quæ in maleficij perpetrati inquisitione sunt facienda, & confessioni soli non esse standum. Cap. VIII.

REgulam autem hanc minimè fallacem à quæstionibus obseruare decuit, ut de singulis illis flagitijs iam confessis, accuratè cum iudicio inquiratur, quas alios passos dicunt, fatenturque ęrumnas & calamitates à se illatas, num ita se habeant, uel in rerum sint natura: & si comperiatur quosdam ita læsos, uel morbos aut damnum perpessos esse, ut iam ab alijs hæc confessis', designata huiusmodi mala putentur: inde quibus medijs, materiebus aut organis perpetrata sint, penitius inuestigetur: & num illa media, materies aut instrumenta istiusmodi effectibus producendis sint apta, consonaque. Vbi naturalium rerum & uirtutum cognitione celebrium medicorum iudicia in consilium accersеantur, quemadmodum in alijs quoque casibus eos spectantibus fieri uolunt leges. Vt enim non est alicuius melancholici, aut mente uitiati standum confessioni: ita etiam ex harum confessione non est infligenda temerè punitio, nisi ex certis circumstantijs, & demonstrationibus euidentibus, indubitatum constet ueneficium uel uenenatio, pharmaco uidelicet propinato aut illito: aut eo loci, unde halitu inficere manifestū est, deposito. Oportet siquidem probationes luce meridiana esse clariores, maximè in actione quam uocant criminali, quæ Iurisconsultorū laudabilis est sentētia. Nam in hoc maleficij negocio, multa turbulentè, uel ex siniſtra opinione aut suspicione, uel malitioſè ex maligno affectu, uel ob morborum difficultatem, aut rerum iacturam, ex incredulitate, quòd non satis Dei iustę uoluntati ex animo se totos quidem tradant, subijciantque, dicuntur, multa confusè de alijs spargun-

Confessioni mente læsi non est standum.

In actione criminali oportet probationes luce meridiana esse clariores.

ſparguntur, cõfeſsione item illuſarum à dæmone uetularum ſanciuntur, diabolo frigidam hic ſuffundente, & machinationis clauum fideliter dirigente: ut ſi quis aurem applicet facilè, accuſationem & confeſſionem ratas exiſtimans, ita ſe tandem deluſum ſentiet, quo tanquam in labyrintho inexplicabili inuolutus, nunquam ſit exitum inuenturus, ſi ad legum normam & iuris rigorem cuncta ex auditis exequi ſtatuat. Ea ſatanæ ars eſt, res uſqueadeò tricis ſubtiliſsimis implicare, confundereque, ut nec ulla Theſei ſagacitate extricari, nec Oedipi prudentia explicari queant. Sic uel in principijs omnino ſubſtitiſſe, & intra metas ſe continuiſſe, aut maturè retrogreſſum eſſe præſtare, ne diabolo ab initio homicidæ, ob aperta mendacia aut ueritatem dolo falſitateque uitiatam, aperiatur feneſtra, per quam ſe in actiones noſtras inſinuet, ipſa re & uſus obſeruatione comperi. Nec omnem longius graſſandi occaſionem ſatanæ præcidendi, compendioſior unquam erit uia: alioqui mendaciorum, calumniarum falſarum, ueritatis momento interdum mixto ut dolus lateat, criminationum atque accuſationum nullus uidebitur modus aut finis.

De Variet. li. 15. cap. 80. Huc Cardani ſententiam adduxiſſe iuuabit. Conſtat has ſæpe meritò plecti, inquit, quòd ſint maleficæ, aut etiam ob impietatem: cæterùm plerunq; ſubtæ ſolum ſunt, nec cõfeſsio integra, nec iudicium, uelut de latronibus ac furibus, reliquisque ſceleratis hominibus, ad mortis pœnam trahi poſſet. Sed omnia plena uanitatibus, mendacijs, repugnantia, inconſtantiaque. nam illud quod dicitur, conuenire & cõteſtari abſentes, omnino falſum eſt: nec niſi de die congregationis conueniunt, cum uulgata ſit quæ ni ſit. Id uerò argumentum ſi rectè & diligenter examinetur, oſtendit hanc artem eſſe prorſus falſam, & illas non

non uerè in unum coire: nam una centum aut etiam plures detegere posset, cum illarum mulierculârum opinione tot intersint. Verùm non nisi fama agnitas, aut uisu, accusant, quas non ex ludo (sic enim uisionem illam uocant) sed ex auditu & colloquijs agnoscunt: utrùm uerò uigilantes, an dormientes, certum est quòd in utroque tempore. Eadem autem uident atque audiunt, ob fixam contemplationem, fidemq; illius rei: uelut Rasis enarrat de illo qui se gallum ob stulticiam existimabat, statis horis gallorum more ad canendum surgens annis pluribus. Hæc autem opinio ac uisio mutuis inter se colloquijs multum confirmatur. Neque adeò frequenter ad hunc abeunt ludum. quædam enim uix ter in anno accedere sibi uidentur, nec quidem uolentes: quamuis & hoc persæpe contingere putetur, maximè unguentorum auxilio. Hæc ille.

Trium mulierculârum ob maleficij opinionem exustarum confessiones proponuntur, penitiusq; excutiuntur. Cap. IX.

POrrò ut exemplis lucidior euadat res per se obscura, tenebrisque inuoluta, duarum mulierculârum in ciuitate Imperiali paucis abhinc annis captarum, exustarumque confessiones, à me requisitas, Consulisque assensu ex codicillis iudicialibus communicatas, hic proponere uolui, quibus subiunxi tertiam. Primùm una quidē fatetur, se à Deo omnipotente desciuisse, & diabolo maleficio adhæsisse, ac amasium suum appellari Bernardum: deinde effeciſſe singulis uicibus pomo, ut matrona quædam N. sexies partum ediderit mortuum. Confitetur item, se cuiusdam uiri N. filiam, cereuisiæ hausta per maleficium enecasse: identidem & N. uxorem ita iam lecto tanquam ex morbo affixam, maleficio læsisse.

Prima mulierculæ uti Lamiæ confessio.

Propter hanc confeſsionem, igni tradendam miſellam decreuit magiſtratus: & quidem non immeritò, ſi uerè compertum fuerit illa ſcelera ab ea fuiſſe deſignata.

Confeſsionis refutatio.

Amabò autem tribus excutiatur confeſsio uerbis. Quòd à Deo deſciuiſſe ſe fateatur, & dæmonio adhęſiſſe, id in foro ciuili nõ erit criminale. Quotuſquiſq; etenim noſtrûm eſt, qui idipſum non facit? Siquidẽ omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt (docente Chriſto) peccati. Qui cõmitit peccatum, ex diabolo eſt, quoniam ab initio diabolus peccat. *In hoc manifeſti-* ſunt filij Dei, & filij diaboli. Omnis *qui non facit iu-* ſticiam, nõ eſt ex Deo: & qui non diligit fratrẽ *ſuum.* Qui non eſt mecum, ait Chriſtus, contra me eſt: & qui non colligit mecum, diſpergit. Sed admoniti reſipiſcere poſſumus, & pœnitentiæ locus eſt. Quid ergo uetat, quo minus & illa redarguta, rectius que inſtituta, ad ſui cognitionem ualuiſſet reduci? Sortiatur hic locum apud libri Conformitatum patronos, ubi legitur, uxorem ambijſſe quendam monachum, ac ut eam adduceret, diabolũ oraſſe, ſe illius fore pollicitum, tradito chirographo propria manu, & ſangui ne cõſignato. Poſtea pœnitudine ductus, animi morbũ fratribus fidis explicuit, qui Miſſarũ pluriũ turba dæmonio ſchedulam excuſſerunt. Quòd ſe concubitum dæmonis Bernardi paſſam dixerit, phantaſticũ & imaginariũ prorſus fuiſſe, ex ſuperioribus liquet: ubi ex profeſſo diluitur illud phantaſma, ut *minus fi-* dei uel hoc ſaltem nomine confeſsioni eius *fuerit ad-* hibendum, quæ ex mente hallucinante, *erronea* quoque cenſenda eſt. Quis alius rogo huic *proco* Bernardi nomen indidit, quàm ipſus ſibi: id corrupto auditus ſenſui uel ui imaginatiuę ingerens, ut edito nomine inter Chriſtianos uſurpato, in maiorem confidentiam, mente titubantem mulierculam illiceret, ſibiq;

Ioan. 8.
1. Ioan. 3.
Ex diabolo eſt, qui peccatum commit- *tit.*
Matth. 12.
Luc. 11.

Concubitus cum dæmone imaginarius.
Li. 2. cap. 34.

sibiq; deuincir.t? nec ob hanc satanæ illusionẽ, mentisque mulierculæ læsionẽ, mortis pœna irrogari debuit. Nec pomo interimi potuit fœtus, nisi accesserit uenenum, quod solert us indagandũ erat: quemadmodum quoq;, num ea fuisset illius ueneni efficacia fœtui enecando peculiaris, ut matri hinc nihil aliud inferri potuerit incommodi: & unicum illud uenenũ semel tantummodo exhibitum toties diuersis annis fœtum excuteret: nec solum inualidæ eius confessioni standum erat. Quod etenim ex Dei uoluntate & arcano cõsilio cõtingit, uel diabolo diuinitùs permittitur, id uitiato feminæ cerebro dæmon sæpe ingerit, quasi ab illa designatum sit: cuius tamen sceleris illam planè insontem esse comperiet is, qui singula ad rationis perpendiculum non somnolenter expenderit. Idipsum de filia N. cereuisiæ hausta sublata per maleficium, dicendum est. Quid enim cereuisiæ immissum fuerat, quod interimendi uim deleteriam obtineret, adhibitis in cõsilium medicis, in earum rerum cognitione insignibus, uigilantius erat inuestigandum. Nec minori studio inquirendum, quibus organis aut medijs coniugi N. morbum conciuisset. Nec uulgatæ & odiosæ carminis aut maleficij uoci pronas adeò offerre decuit aures. Enimuerò ubi sola incantatione infortunium quodcunque à se procreatum narrant amentes & inconstantes hæ uetulæ, peruerso dæmonis instinctu id fieri, easque à uera morbi eiuscemodi inuectione tam esse liberas, quàm quemuis alium, deierare non uererer. Vnde cuius se criminis reos faciant, qui tam inconsideratè immaturas effundunt interdum sententias, ipsi uiderint.

Iam alterius quoque eodem in loco igni adiudicatæ confessionem editam audiamus, leuiq; inuestigatione excutiamus. Cõfitetur hæc, quũ ante sexen- *Alterius exusta confessio.*

nium ferè, hora quadam matutina, præ animi desperatione, de ui sibi inferenda cogitaret, ad se accessisse uirum quendam proceræ staturæ, & formæ non inuenustæ, pallio nigro, & reliquo eiusdem coloris uestitu ornatum: qui eius dolorem solatus, inter alia iussit eam non abiecto, sed confidenti esse animo, suũ pollicitus patrocinium, seque semper illi res necessarias & pecuniam abundè prospecturum, si modò uicissim ipsius consilio & uoluntati se deuoueret. Atq; magnum auri cumulum illi ostentabat hic uir. Ea uerò in ipsius assensit cõsilium, abnegans Deum omnipotentem, Mariam matrem IESV Christi, & omnes sanctos, Hinc chrisma ei ex fronte exemit uir, atque se perpetuum fore concubinum spopondit, nomen sibi esse Alexander, inquiens. Fatetur adhæc, cõcubinum quater domi suæ in lecto opus uenereum secum perfeciſſe: item, se cuidam cereuisię coctori N. felicem rerum fortunam carmine subtraxisse, resinæ uulgaris pauxillo, uasi mancipato huic coctioni, subdito: item, se uectoris N. coniugem ualetudine bona per incantamenta priuasse, quod alicuius rei donationem ipsi denegasset: & puerum N. maleficio morbidum reddidisse ac mutilasse.

Confutatio confessionis. Punienda certè flagitia, si uera sunt. Atqui uides eam non sanæ mentis mulierculam ad restim propemodum uenisse, atq; contractum inijsse uel imaginariũ, uel nullius certè momẽti, ut secundo Libro amplisimè ostẽdi, cum amasio phantastico, qui *ea imaginaria* uestitus forma apparuit, quum solum *spiritus* esset uestiũ & coloris expers, speciẽ auri prælstigiosè hic protulit, qua illam delusit, non aurum: quẽadmodum quoq; cõcubitu eam exercuit ludibrioso. Chrisma præterea eximere simulabat, cuius uirtus qualis qualis sit, si in externa duntaxat applicatione cõsistit, uel cõsimili exẽptione perit: iãdudũ aqua, qua frons

& reli-

& reliqua toties mũdatur facies, eam omnino abstersisset. Baptismi autem uis secus nos docet, eam minimè in carnis ablutione consistere, ut sordes abluantur: sed ut bona apud Deum cõscientia bene respondeat. Fusiorem omnium refutationem Libro secundo cap. 19. 20. & reliquis inuenies. *1. Petr. 3.*

Non plus habebit ponderis, huius mulierculæ in fraudulento contractu abnegatio: quin si admonita, fideliusq; instituta, eas diaboli cognouisset artes, resipiscens, erroremq; confessa, in Ecclesię sinũ rursus debuerit admitti. Petr⁹ à Christo pręmonitus, ipsum ter, sana mente & corpore, cõtra animi testimonium, abnegauit, etiam præstito iuramento: quem tamẽ clementiæ suæ oculis Christus usq; eò non est dedignatus, ut ipsum etiam Ecclesię caput constituerit. Quid frequentius impunitiusque (apud Italos maximè, si quid illis ex uoto minus cedat, præsertim in illicito aleæ lusu) quàm blasphemis horrendisque uocibus, pollice etiam inter indicem & digitum medium tenso, ac facie cœlum uersus erecta, in eorum despectũ, Deum & Christum abnegare? *Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. Ioan. 18.*

Num insuper resinæ modicum, uasi suppositum, habeat eam potestatem uitiandi cereuisiam, in quæstionem exactiorem uocari oportuit. aliam etenim corruptæ cereuisiæ causam necessariò fuisse asserent, qui rerum naturalium fontes uera ratione scrutantur & intelligunt. Nec sanitate fraudari potuit uectoris uxor, nec puer mutilari, per carmen, nisi accesserit uenenatio, cuius hic nulla fit mentio.

Tertia ita habet. Apud Hollandos in oppidis maritimis, Roterodamo & Scheidamo, ex piscium captura maximè uiuitur. Horum incolæ quum haleces piscaturi enauigassent, & piscium copia onustas reducerent naues Roterodami, retia lapidibus onerata Scheidami retraxerunt. Quod insperatum infortu-

nium maleficio confectum imputabatur. Quocirca mulieri injcitur manus, quæ incunctanter fatetur maleficis suis artibus id accidisse, & se per uitri foramen (quod ostendebat eius magnitudinis, ægrè ut digitũ transmitteret) dum piscibus illi insidiarentur, transuolasse, & in mytuli testa (mossel scolp nostratibus dicitur) se mari commisisse, illudq; traiecisse usq; ad halecum stationem, & ibi incantamentis haleces fugasse, & earum loco subiecisse lapides. Lata hinc potissimum sententia, flammis illa deuoranda traditur.

Tertia confessio ridicula.

Eius refutatio.

In hac confessione expendendum erat, *num in rerum natura sit*, operante diabolo quo*modocunq; pro* suo arbitrio & uiribus, per actrissimam uitri *rimã*, *ne* digiti quidem capacem, adultum transferri posse hominem, non ex solo spiritu flabilem, aut ex substantia ductili liquabiliúe concretum: sed ex solidis ossibus, tenacibus cartilaginibus, siccis tendonibus, ligamentis, neruis, membranisque præter musculosam carnẽ, compactum: qui si etiam in flatus resolui potuisset, eorum tamen simul perrumpente ui illud uitrum infringi debuit. Ad rationis item normam oportuit uocari, quomodo in mytuli testula prouectæ ætatis fœmina cum tanto lapidum aceruo, fretum potuerit *fulcare* uarium turbulentumque. Sed nec traiectu hoc in testula opus fuit ei, quę mox per uitri angustissimũ foramen perniciosimè uolarit. Tam uerò omnis hæc confessio est insulsa, futilis, dissona, absurda & mendax, ut mulierculam hanc uel deliraſſe, uel melancholia fuisse agitatam, uel alioqui deprauata phantasia ductam, uel à dæmone obsessam, qui uel huius linguam rexerit, uel ex ea uocem ediderit, quilibet non omnino mentis impos dijudicasse ualuerit. Glossas comminiscantur quascunque uolent eiuscemodi iudices, sententiam ita sanguinariam ritè pronunciari posse in re uel incognita, siue extra rationem & rerũ naturam posita,

poſita, nullis unquam conuincent rationibus. Quare autem non citius proniusq; credam, ex Dei permiſſu propter hominum incredulitatē ut ij punirentur, aut etiam probarentur, ſi adſint, fideles, diabolum qui potuit, eos inuexiſſe lapides ut deciperet, quod illi peculiare eſt, quam admittam, mulierculam, quæ omnino non potuit, ea perpetraſſe? Si cum dæmonis ſubſidio, illam feciſſe occlamatur, & id quidem conſtanter nego: ſi etenim diabolus uel milies hoc uellet & conaretur, per exiguam rimam poſſet neutiquam transferre mulierem: quod tamen accidiſſe, illa confeſſa eſt. Si hoc merum eſſe delirium, nugas & mendacium obtinuero, mi patres conſcripti, quæ reliquis eius farinæ nænijs debebitur fides.

Eodem modo infinitæ poſſent recenſeri confeſsionum formulę ex publicis magiſtratuū codicillis, quas ſi penitius expenderis, ἀδυναμίαν uel impoſsibilitatem, (ſi ita loqui liceat) in conſtantiam, uanitatem, mendacia ueritate fucata tectaq;, uarietatem, labyrinthum, imò fabulas comperies.

Alia confeſsio explicata: & uerbis aut imprecatione neminem poſſe lædi: item Lamias *eſſe amentes.* Cap. X.

HAud ita pridem quædam in uinculis detenta, ſe plurimas uirgines religioſas in cœnobio uarijs tetani cruciamentis exercuiſſe, indita oleribus mixtura ex aſpide, bufone & ſanguine mēſtruo ſimul cōfuſis, fatebatur. Hic omniū primū diligenter inquirendū erat, num ex horū uenenorū cōmixtione, eiuſmodi reſultent effectus, uel morbi, uel ſymptomata. Tandē illa publico iudicio flāmis tradēda, in hoc extremè perſtitit cōſtāter, illā calamitatē à ſe atq; matre ægrotis illis uirginibus irrogatam quidē, mortemq; perpeti uelle: hoc autem ſe palàm cōfiteri, ne tantil-

Integram hiſtoriam lege lib. 4. cap. 11.

lum unquam à ſe illis per os illatum fuiſſe. Quo igitur modo diram hanc induxiſſet ſortem, rogata: ſe mente & imprecatione eam inuexiſſe faſſa eſt. Quibus uerò medijs tolli poſsit illatum malum, deinde interrogata, reſpondit: matre & me prius è medio ſublatis.

Mente & imprecatione infortunium aut dæmonẽ alteri non poſſe inuehi, demonſtratum eſt Lib. 4. cap. 18.

Vnicum hoc dæmonis ab initio homicidæ ſtudiũ eſt & machinatio, ut quàm plurimis fundatur ſanguis. Vtraque enim exuſta, nondum deſijt horrendũ ſpectaculum: ſed à priore ſacrifico ſecundus demum exorciſta acceſsit cęcus, qui ex omnium fermè ægrotarum corporibus dæmonia fugã ſimulantia abegiſſe putabatur, à quibus tam atrociter antea fuerant quibuſuis conuulſionum ſpeciebus excruciatæ: necdum remiſit ſe hæc peſtis, at longius hinc in proxima proſerpſit oppida. Hic poſt muliercularum exuſtionem, ſe produnt morborum authores: num uerò illæ uirginũ corporibus dæmones cogitatu imprecationeúe immittere ualuerint, Libro tertio deciſum eſt. Eiuſmodi hominum impotentiam penitius nouerat Imperator Fridericus primus, Barbaroſſa nuncupatus, in cuius exercitum contra Mediolanenſes ductum, hi mercatorem Arabem ablegarunt, qui Fridericum ueneno tolleret: qua re cognita, Arabem cępit Imperator, punijtq;. Ac licet Arabs magus grauiter Friderico minitaretur, ſe illũ uerbis enecare, niſi dimitteretur, uelle: nullo tamen modo cõmouebatur Imperator, uerbis tantam non ineſſe uim ſciens, propterea & acerbas alter dedit pœnas. Verè itaq; uidetur dicere Ariſtoteles, incantamenta eſſe muliercularum figmenta.

Lib. 8. de Phiſior. animal. cap. 24.

De Varietate lib. 16.

Cardani uerbis & hiſtoriæ ſuus hic erit locus, qui de Lamijs ſic ſcribit: Sunt deformes, pallidæ & ſubobſcurę, atram bilem ipſo intuitu prę ſe ferentes. Sunt taciturnæ, amentesq;: ac parum ab his quæ dæmonio teneri creduntur, differunt: fixæ in ſuis opinionibus, atque adeò firmæ, ut ſi ſolum ad illarum uerba reſpi-

Lamiæ melãcholicæ, amẽtes, à dæmoniacis parũ differentes, opinionum tenaces.

cias,

cias, quàm intrepidè, qua constantia ea referunt, quæ neque unquam fuerunt, neque esse possunt, tamẽ uera illa esse existimes. Vnde nil mirum ab his moribus, ijs qui philosophię expertes sunt, egregiè imponi. Laborare autem eas atræ bilis morbo, tum uictus ratio, tum aeris qualitas, tum forma atque effigies ipsa uultus & corporis, tum uerba ipsa stulticiæ, & (ut ita dicere liceat) impossibilitatis plena, ipseq; toruus in dicendo aspectus, tum casus quidam qui Philippi uicecomitis Mediolani principis ætate contigit, declarant. Res uerò ita gesta est, ut pater meus retulit. Dánatus erat profanæ huius artis uillicus quidã nomine Bernardus: alioqui uir simplex & frugi, ob idq; domino percharus. Sed quia nec minis nec persuasionibus adduci poterat, ut pœnitere uellet, ad ignis pœnam poscebatur à iudicibus. Dominus, cuius pigebat, quique principi gratus erat, obtinuit, ut fide iussione data, quanquam illis reluctantibus, liceret hominem apud se uigintidiebus habere. Cœpit ergo illum alere non ut medicus, sed ut rusticum nobilis amicus. quatuor oua recentia manè, totidem uesperi, tum uinum dulce atque iucundum suppetebat, carnes quoq; & iura pinguia. Postmodum ubi uidit hominem ex longo ueterno resipiscere, hortatus est, ut omissis falsis atq; absurdis pericubsisque persuasionibus, Ecclesiæ adhærere uellet. Sed paucis opus fuit, resipuit: optimusque Christianus factus, usq; ad mortem absque aliorũ querela perseuerauit: quem atrocitas iudicum immeritò crudeli supplicio affecisset.

Quidam à iudicibus igni deuotus ob maleficium, resipiscit ab amentia melioris uictu.

Confessio eorum qui se in lupos fuisse transmutatos crediderunt. Cap. XI.

HOc loco subiungam eorum confessionem, qui se in lupos aliquoties fuisse cõuersos, arbitrati sunt: quam in hoc neo instituto sæpius obiecêre uiri alioqui cordati & magnæ existimationis, eamq; ue-

lut ex Tripode prolatã cum ſumma religione & ſingulari fiducia, tanquam ueracem obſeruant, quibus fortè coràm à me non eſſe factum ſatis uidebitur. Vt itaque illis, & quibuſcunque alijs, mentis oculi nitidius contra eiuſmodi pręſtigias abſtergantur, nec uſqueadeò temerè illudi ſe, oculisque nebulas offundi ſinant, neque uelut cæcæ talpæ, in ſordibus à dæmone obtruſis perdurent, ſed ab oculorum pupilla nubeculas, quinimò & ungues permittant ſanari à medico, qui præſens hoc collyrium gratis offert cuicunque lucidos & à præſtringente ſpiritu *liberos oculos* cupienti: hiſtoriam hanc raram uagamq;, *nec minus* admirabilem, ex Sabaudia finitimisq; ditionibus *in* Flandriam, Brabantiam, Geldriam & regiones alias translatam, atque à me in qualemcunque ordinem breuiter ea fide ex Gallico ſcripto contractam, ut iure nihil quod alicuius eſt momẽti, deſiderari debeat: deinde excuſſam, & uelut ueritatis lapide Lydio exploratam, proponere uolui.

Ad quæſtiones M. Ioannis Bom, doctoris Theologiæ, prioris Prædicatorum in Poligni, & generalis inquiſitoris fidei, ordinati in diœceſi Beſanconenſi, confeſsio Petri Bourgoti, nuncupati Magni Petri, & Michaelis Verdung, captorum ob maleficij hæreſin, uarijs diebus in Decembre extorta, Anno milleſimo quingenteſimo uiceſimoprimo, ſed maximè coram multis & ſpectabilibus teſtibus repetita poſtremo eiuſdem menſis die.

Confeſſus eſt Petrus, ante annos circiter nouendecim, ipſo die nundinarum Polignenſium tam ualidam procelloſamq; defluxiſſe pluuiam, ut non ſolum nundinę diſturbarentur, ſed & armẽta quibus ille cuſtodiendis tunc præerat, ita diſſijcerentur, ut ubi requiri poſſent, planè ignoraretur Quum igitur cum reliquis agricolis pecudes uariè quęſitum collectũq;

abiret,

abiret, & ſolus alicubi aberraret, tres equites nigros, atrumq́ue indutos ueſtitum habuit obuios, quorum poſtremus rogabat: Amice, quò abis? uideris eſſe turbatior. Verum eſt, reſpondit Petrus. id autem euenit ob pecora ex ſæuo tempeſtuoſoq́ue nymbo diſsipata, & perdita: & cum nullam ea recuperádi rationem uideam, animum equidem prorſus deſpondeo. Bono hunc animo eſſe iuſsit eques ille, pollicitus, ſi modò fidem ipſi daret, magiſtrum ſe donaturum, à quo inſtitueretur, ne in poſterum ipſius armentum à lupo uel quauis alia beſtia impeteretur, aut ullum ſentiret damnum, aut etiam ullum periret pecus: ut item ipſum redderet confidentiorem, perditas reperturum pecudes addicebat, nec deſideratum iri ullas: pecuniam adhæc ſe daturum ſpopondit. Conditionem hic acceptat, ſe in eundem locum poſt quatuor aut quinq; dies reuerſurum promittens. Hinc cum uillicorum comitatu indagatum pergit, armentumq; quærendũ inueſtigat, & poſt quatriduũ eôdem ad equitem mox agnitũ redit. Quærit ille, num operá ſuam ipſi locare decreuiſſet Petrus? quo uiciſsim interrogáte, quis ná eſſet? reſpondit: Seruus ſum magni inferorũ diaboli: ſed ne metuas. Tum ea lege ſuam dæmoni operá addixit Petrus, ſi promiſsis ille in conſeruando pecore & beneficijs conferendis ſtaret. Inde Deo, D. uirgini Mariæ, omnibus ſanctis & paradiſi incolis, baptiſmo & chriſmati renunciare iubetur: quo facto, illi exoſculandá manũ porrigit ſiniſtrá, nigrá, uelut mortuá, frigidamq;: hinc in genua ꝓuolutus alter, aperto capite horrorẽ ſathanæ defert, eum appellás dominũ. Ne quoq; fidei ſymbolũ recitaret, inhibebatur. Perſtitit itaq; in diaboli miniſterio circiter bienniũ non prius templũ ingrediens, quàm in fine Miſſæ, uel ſaltẽ poſt aquæ luſtralis cõſecrationẽ, qua illũ noluit aſpergi: ſic quoq; mandarat ipſius præceptor, cuius etiam nomen tum adhuc

Spiritus carnem & oſſa non habet. Luca 24.

adhuc latuit, ſed poſtea ſe Moyſet appellari ſignifica-
1 uit. Interim non erudiebatur Petrus, quomodo iumentum tutari poſſet: ſed hoc officium conſeruandi pecoris ſolum præſtare uidebatur diabolus, ſi quando conſpicerentur lupi, qui tum nihil iniuriæ infere-
2 bant. Pòſt uerò paſcendi pecoris cura exonerata, facilè diabolum neglexit, frequentans templa, fideiſque confeſsionem recitans, annos circiter octo uel nouem: donec à Michaele Verdung denuò in ſui magiſtri obedientiam dicto in loco excitatus, ea aſſenſerit conditione, ſi pecuniam ex promiſſo ſuppeditaret præceptor.

3 Ita ſimul in partibus Chaſtel charlon ueſpere quodam conuenitur in nemore, ubi ab alijs ignotis choreas duci concurriſque uiſum eſt. Cernebat autem Petrus in cuiuslibet manu candelam uiridem, flammam cyaneam ſubobſcuram euomentem.

Aliàs illi à Michaele proponebatur, ſi modò fidem adhiberet, effecturum ſe, ut quantacunque uellet leuitate procurreret. Conſenſit Petrus, modò ſeruarentur promiſſa, pecuniaque donaretur: alioqui ſe
1 fraudem uereri ait. Pecuniam ſe curaturum abundè,
4 pollicetur Michael: qui exutum Petrum nudum linimento inungit, quod ſecum ferebat, unde hic ſe mox in lupum uerè mutatum autumabat, & quatuor ſuos pedes lupinos ac pilos intuitus exhorruit: ſed tam celeriter, quàm uenti flatus prouolat, ſe concurriſſe aſſeruit. nec id fieri potuiſſe, niſi uehentis ipſum magiſtri opera, qui continuò in eiuſmodi excurſionum uolatu aderat: quamuis eum nõ prius uideret, quàm humanæ reſtitutus formæ. Michael itidem inunctus, unà tam pernici ferebatur curſu, quàm optaret, celeritate etiam uiſum præuertens. Vbi eam fuiſſent paſſi metamorphoſin horam unam aut alteram, rurſum
5 à Michaele illiti, opinione citius in priſtinam redière figu-

figuram. Vnguentum utrique donabatur à magi- 6
stris, Guillemin scilicet Michaelis magistro, & Moyset Petri.

Vbi de sua lassitudine post eiusmodi cursum, ut 12
se difficulter quandoque erigeret, apud magistrum quereretur Petrus, nihil id esse, respondit ille, & mox curatum iri.

Contigit quoque Petrum ex Michaelis institutione inungi, & conuersum in lupum, sex uel septem annorum puerum masculum dentibus comprehensum occidere: quem tamen ob clamorem & eiulatum relinquere coactus, ad suas uestes confugit, ubi se herbis ex Michaelis doctrina fricans, in humanam reuertebatur faciem. Simile quiddam Michaelem cũ ipso aliàs tentasse fatebatur, & quodam die in luporum imagine enecasse fœminá pisa colligentem: superuenisse autem dominum de Chusnee, cui etiam nocere uolentes, aliquoties insultabant frustra.

Confessus item est uterque, se in ea lycanthropia 7
trucidasse puellam circiter annos quatuor natam, eamque totam deuorasse, excepto brachio: ac Michaelis palato placuisse carnem, licet parum comedisset: non tamen ad Petri identidem uorantis stomachum ita feciisse. Quandam item puellam se iugulasse, eiusdemque exuxisse sanguinem, & collum uorasse, fassi sunt: similiter tertiam perdidisse, eiusque orificium uẽtriculi comedisse ob famelicas Petri fauces. Aliàs etiam in horto puellam interemisse octo uel nouem annorum, cui dentibus collum infregerat Petrus, quòd rogatæ ibi eleemosynæ repulsam aliquando fuisset passus; & hoc perpetrato facinore, e- 8
uestigiò eleemosynam in Dei honorem ibidem orasse. Hic insuper confessus est, se capram iugulasse pro- 9
pe agrum magistri Petri Bongre; eá scilicet momordisse, & guttur secuisse cultro.

Michael

10 Michael in lupum transfigurabatur ueſtitus, Pe-
13 trus uerò exutus: qui etiam ſe ignorare quò pili de-
uenirent, quando deſineret eſſe lupus, retulit.

11 Lupas etiam ſe inijſſe, & cum tanta uoluptate qua-
ſi cum uxoribus congreſsi eſſent, confeſsioni ad-
didêre.

6 Aliquando tranſmutationis tempus deſignatum,
opinione & uoto breuius erat.

14 Confeſsioni tandem ſubiunxerunt, puluerẽ quo-
que coloris uelut cinerei ſibi traditum fuiſſe, quo cõ-
fricatum brachium ſiniſtrum, & manus, quodcunq;
animal contingerent, interiret.

15 Hos autem interrogatos, diuerſè in eodem *facto*,
& controuerſè nonnunquam reſpondiſſe, operępre-
cium eſt meminiſſe.

Confeßio ſigillatim explicata, & confutata. Cap. XII.

IAm conuellendæ huius confeſsionis uſqueadeõ
hactenus celebratæ, periculum pro uirium noſtra-
rum imbecillitate facere aggrediamur.

In hoc rei cardo uertitur, num tota illa confeſsio
ſit uera. Spero autem me, ſuffragante ope diuina,
oſtenſurum manifeſtè, eam in præcipuis capitibus
Confeßio erronea. ueritati claræ aduerſari: & proinde non modò erro-
neam, ſed & falſam prorſus exiſtere, imagines quę-
rum per inſomnia tantum cognitarum, uel præſti-
gioſè oculis obiectarum, pro ipſis rebus proponi: ſic
ei nullum deberi locum in concilio ſano, ſed exibila-
ri potius oportere, ut ueternoſi uel cataleptici fabu-
lam, liberè fateor.

Primùm de ſtipulationis factæ mutua manu uani-
tate, nihil dicam: nec anxiè contendam de promiſſa
toties pecunia, & nunquam ſoluta: ut nec de cuſto-
diendi illæſè pecoris arte ex pacto non tradita, cum

tamen fœdus fuerit initum illis legibus, ut pecuniam subministraret, & armenti à bestijs defendēdi artem doceret dæmon. Illam ut non habet nisi imaginariam, sic nec hanc tradere ita potuit aut uoluit, quum luporum simulachris, quæ pro suo arbitratu offundere quiuit, Petrum solummodo territum circumuenire, & in officio continere, sagacius conaretur: quibus, ut rebus nihili, euanidis, nec ullam relinquētibus noxam, ille dæmonij studio & industria pecudes seruatas esse confideret.

Quanquam etiam de fidei abnegatione & fœdere ficulneo, in tertiæ huius Operis libro, ubi sagarū hi- *Cap. 3.*
storiam describo, copiosius disseruerim: id tamē adhuc leuiter hoc loco aspergere placuit, fœderis cōpe- 2
des tam omnino fuisse inualidos & exigui momenti, ut quum Petrus à sua pascendi pecoris functione desisteret, cōtractumq; dæmoniacū negligeret, octo aut nouem cōtinuis ferè annis in ueteri religione piè uixerit, unde citius delusi phantasticiq; hominis stultā fuisse persuasionē dixerim. Dum enim pastorem ageret, & in campis solitudinibusq; seorsim uersaretur, ubi diabolo promptior erat præstigijs illudendi occasio, eiusmodi exercebatur idolis, non adeò renunciationis ratione, quàm solitudinis. Proinde & lupo- 1
rum species quandoque euocabat dæmon, quæ nihil damni faciebant, quòd nec poterant, ut nudæ rerum formæ: uel si ueros demus extitisse lupos, illos eò & egisse & abegisse sathanā credibile est, fabula in eum finem ab eo instituta, ut deliris suis inductionib. sibi Petrum arctius deuinciret quod postea cum hic non amplius ea frequentaret loca, relicto pastoris munere, non ita potuit commodè.

Sic Anno quadragesimosecūdo supra millesimum *Iob. Fincel.*
quingentesimum, apparuit Constantinopoli luporū *lib. 2. Mir.*
ingens turba, incolis usqueadeò infesta noxiaque, ut in-

ut inuiti domos egrederentur. Turca itaq; prius muris ciuitatis præsidio munitis, postridie cum magno comitatu equestri pedestriq; urbem circuiuit, tádemque lupos circiter centũ quinquaginta ad muri eius angulum offendit: qui incunctanter impetiti, per murum euestigiò simul transiliri uidebantur, nec ullus postea in urbe aut uicinia apparuit.

3 Chorearum item & candelarum ludicras effigies à dæmone fabricatas fuisse, & solum fictè oculis apparuisse, uel in somno tantum fuisse cognitas, *ex Augustino, Decretis*, atq; ipsis rationum *fontibus, Libro* secundo, tertio, & alibi satis superq; *demonstraui: ubi* quoq; uniuersam illam λυκανθρωπίαν fabulam, *mera extitisse somnia* ostenditur.

Lib. 3. cap 9. lib. 4. cap. 23.

Cęterùm admirari satis nequeo, ullũ mortaliũ saltẽ leuiter mẽtis sensu tinctũ inueniri, qui eò demẽtiæ sit dilapsus, ut hominẽ ad Dei imaginẽ & similitudinem creatum, cõformatumq; ex corpore, anima & spiritu Dei & Spiritus sancti templum, rationis hospitium, cupidum scientiarum organum, sublimen, erectum, & ad cœli quasi cognationis domicilijq; pristini conspectum, excitatum, imò μιμήσεως, cui Deus omnia subiecit, oues, boues, campi pecora, uolucres cœli, & pisces maris, eaq; propter solum hominem condidit: hunc inquam, in lupum, bestiam irrationabilem, pestilentissimum animalium gurgitem uoraginemque, siue in ullam aliam creaturam, rei ullius potentia uel uirtute manifesta, occulta aut specifica, uerè transmutari credat. Ordinis enim diuini prouidentia non admittit, occlamant Sacræ literæ, contradicunt decreta, ipsa rerum natura atq; ratio minimè patiuntur. Si itaque obtinuero, illam metamorphosin non reuera fuisse factam, quòd etiam nemo mentis sanæ inficiari poterit, & propterea maginariam esse confessionẽ, atq; hac in parte falsam: quam fidem quæso merebuntur

Homo Gen. 1. 1. Thess. 5. 1. Corint. 3. 6. Lactant. li. 2 cap. 12. inst. diu. & de opificio Dei uel formatione hominis cap. 2. 8. Seneca ad Lucilium epist. 77. Cic. de Leg. & 1. Offic. Aristot. 1. Metaphys. & lib. 2. Physic. P. al. 8. Chrysost. super Matt.

reliqua,

reliqua, quæ confessi sunt, flagitia & homicidia? quæ in ea transformatione & larua lupina solum fuisse designata, nec aliter eo modo fieri potuisse, iam in confessum uenit. At mera profectò sunt deliria, & plusquam nugæ, immò insania. Dolendum sanè, prudentium uirorum oculos hactenus tam densa caligine fuisse obductos, ut sibi uel fidei momentum in his ludibrijs extorqueri permiserint. Sed ea fuit superioris potissimùm seculi labes & cæcitas, quo pro libidine cum hominibus crassè nimis, ridiculè & nocentissimè colluſit ueterator ille. Vtinam animo cuiuslibet hoc obstricti fascino, etiamnum ex immensa Dei misericordia insonet dulcissima illa uox Ephphata, ut quemadmodum ea ex Christi ore potenter prolata, *Marc. 7.* surdo aures aperiebat, ueritati inde conuertendas: & linguæ uinculum soluebatur, qua porrò ueritatem prædicaret: ita & ex hac gratia luminis diuini radius effulgeat, quo offusis tam impotenter à diabolo tenebris, semel tandem cœlesti luce discussis, profligatisque, in clarissimæ ueritatis conspectum & cognitionem citra prestigiarum impedimentum rectà peruenire possit. Ne uerò quis à me eludi obiectiones criminetur, paucis reliquum huius fabulæ commentum excutiam.

Linimentum quo ungebantur lupum induturi, haud dubiè somniferum erat: quale etiam Libro secundo, capite trigesimoquarto descripsi: quod suam sortiebatur uim, quum nudis partibus corporis illiniretur, illiceretur que à natiuo calore in actum: inde somno oppressis alto, simulachra cõuersionis eorum in lupos uagabundos, alijs insilientes, puellas iugulantes uorantesq;, cum lupis item coeuntes, & quæcunque id genus alia idola ingerebat mille artifex: hinc & pernix ea subsequebatur uelocitas, qualis imaginatiõe, cogitatu uel somno haud difficulter per- 4

ficitur. Vbi deinde post horâ, uel lõgius, unguenti soporiferi uirtus elangueſceret, periretque, tunc uelut ex graui ueterno expergefacti, ſe homines eſſe uidebant, qui antea fuerant. Simile quid leges apud Auguſtinum de Præſtantij patre: libro huius Operis tertio, capite decimoſeptimo & decimooctauo: ubi ex profeſſo argumẽtum id fuſius agitatur, explicaturq;, ἀνανδρωσία etiam morbus deſcribitur.

5 Aliud autem linimentum, quo in hominem redituri ſe inungebant, uel phantaſticum fuit, & in ſomno uſurpari uiſum, uel contra unguenti ſomniferi nocumenta facere potuit, uel etiam nihil efficere, ut eo tantum ſuos clientes illuſerit dæmon, quaſi id peculiare quippiam in ea metamorphoſi ualeret.

6 Quòd etiam citius quandoque in hominum formam redirent, quàm tempus erat conſtitutum, id euenit, quòd minus linimẽti ſoporiferi illitum fuiſſet, uel id ipſum non ſatis penetraſſet: ac propterea celerius uis fatiſceret, ſomniumque redderetur breuius.

Quomodo inſuper hæc cohærent, quòd ſe horam unam aut alteram, uel eo amplius in lupos conuerſos, in fine puellam cum oſsibus deuoraſſe faſsi ſunt,

7 & mox hominum conditioni reſtitutos fuiſſe: in quo ſinu amabò, aut uentre, ipſis tam ſubitò in homines reuerſis delituêre illa puellæ caro & oſsa? Adhæc, ſi integram puellam dempto brachio deglutierint, quo modo ſe parum comediſſe, eidem confeſsionis articulo adiungunt? Superuixiſſe præterea eas adhuc, quas à ſe iugulatas fatebantur, compertum forſitan fuiſſet, ſi uigilanter fuiſſet inquiſitum: uel ſi quæ mortem oppetijſſent, eam citra controuerſiam quacunque alia occaſione naturali accidiſſe, fuiſſet deprehen-

8 ſum. Deinde quomodo in Dei honorem eleemoſynam orare potuit diaboli mancipium, ſuo hero Dei iuratiſsimo hoſti ex fœdere obligatum? Si item uerè

in lupũ

in lupũ conuersus erat Petrus, quarum rogo manuũ ope in resecanda capræ gula usus fuit? 9

Licet quoque Michael uestitus loca ueneno somnifero in actiones perducendo commoda, ut temporum & manuum arterias, illinire ualuerit: non minus quàm Petrus nudus, quomodo in suis uestibus oberrare, homines mordicùs apprehendere, morsuq; trucidare potuit ut uerus lupus? 10

Porrò de uenerei congressus cum lupa uoluptate, hoc tantum subijciam, eam imagines somnorinas in illa somni profundioris ex linimento somnifico, illusione admodũ temerè ciere: quemadmodũ etiã quotidie usuuenire in sanis obseruamus, quibus ex eiusmodi idolis uoluptas tanta pro obiecta in somno specie delectabili gignitur, ut cum multa titillatione seminis subsequatur quandoque effusio. Infinitis partibus citius taciliusq; in his hominibus id euenire potest, quorum phantasiam procliuem seruilemq;, quibuscunq; uult imaginibus, imbuit soporis spiritus. 11 *Esaiæ 14.*

Ad fatigationem à metamorphosi relictam, quæ memoriæ propemodum exciderat, respondeo, ab eo facilè intelligi, quam lassitudinem pariat grauis & inquietus somnus, maximè pharmaco uiolenter cum teterrimis insomnijs impressus: qui incubum in solo inuadentem somno nouit. Eo detentos difficilis comitatur motus, torpidus in somno sensus, suffocationis imaginatio, & uelut ingruentis alicuius detentio: uox etiam supprimitur, aut incerta indiscretaq; editur: plerique tam inanibus afficiuntur imaginibus, ut se opprimentes audire credant. Lassos certè reddit tanta facultatis animalis exagitatio. 12

Laruarum rursus somnorinarum uanitatem amplius ostendit, quòd ubi pili post humanæ formæ restitutionem manserint, se dixerint ignorare. 13

Num quoque puluerem illum dæmon uerè exhi- 14

buerit, uel acceptus ille tantæ etiam fuerit uirtutis, dubium eſt: quum illos eo fuiſſe uſos, non poſſet conuinci. In ea etenim lycanthropia nullum animal præter capram ſe morſu & cultro iugulaſſe confeſſus fuit Petrus, nec alius interempti meminit. Deinde ſi tantæ erat uenenoſitatis puluis, ut ſi uel manus eo confricta quandocunque, animal etiam pelle craſſa denſaque, & pilis longis compactisq; communitum ſolo tactu enecaret, quomodo à tam effera pharmaci præſentiſsimi malicia tuti eſſe potuerunt *hi dementati* uiri, affrictionem pulueris in brachio *ſiniſtro*, *arteria* & manu, unde ad cor proximè celerrimeq; *penetrare* ualuit, tam innoxiè tolerantes?

15 His ad extremum adde, auditam in confeſsione Gallica fuiſſe inconſtantiam controuerſiamque, ut quod aliquando hic affirmabat, negaret alter.

Si eiuſmodi æquilibrio expenderentur ſingulæ confeſsiones, tormentis crudeliſsimis frequenter extortæ, uel etiam, ſi uoles, ſpontè à captiuis editæ, grauiorem profectò indies tyrannidis ſuæ iacturam ſentiret funeſtiſsimus ille homicida: Chriſti autem, qui ueritas & uita eſt, gloria plurimùm accreſceret: ſuam item functionem ex Dei uoluntate prouidentius obiret magiſtratus: in meliorem quoque uſum conuerterentur ligneorum faſcium acerui, quibus inſontes crebrò exuruntur, & parceretur ſumptibus in carnificum mercede ſoluenda faciendis. Nunc porrò filum orationis eò ducatur, ut quo punitionis modo in hoc hominum genere emendando utendum cenſeam, intelligatur.

Exempla mulierculorum innocenter ob maleficij opinionem punitarum.

Cap. XIII.

ADde his, celebre apud noſtrates exiſtere, prætorem quendam ex arioli indicio, deluſas id genus

genus mulierculas comprehendiſſe quàm plurimas, easq; incendio puniuiſſe: tandē ariolum uel Pythium hunc uatem, cui hactenus ille fidem appoſuerat, ad prætorem acceſsiſſe, adhuc unam maleficij ream indicaturum, niſi iniquè ferret. Prętore haud difficulter annuente, eius uxorem quoq; inſimulat index: ac ne quid hac in re hæſitaret, palàm ſe id demonſtraturum adducit: horamq; præfigit, qua eam reliquarum ſagarum conuentui & choreis intereſſe, ſuis ipſe maritus teſtaretur oculis. Conſentit prætor: qui ſtatuta hora quoſdam amicos & cōſanguineos in eadem mēſa ſecum & cum cōiuge cœnare uoluit, ſuppreſſa interim conuocatæ ſocietatis cauſa. Hinc deſignata ab ariolo hora, è mēſa ſurgit, iubetq; omnes ſimul cum uxore permanere: nec prius loco dimoueri, quàm ipſe rediret. Deductus porrò ab ariolo quò is uoluit, lamiarū cœtum, choreas, & neſcio quas alias uoluptatū illecebras, quibus ipſius intererat coniunx, reliquarū delicias ſectata, nō obſcurè uidebatur ſpectare. Mox domum reuerſus, amicos uocatos eo quo reliquerat ordine, unà cum ſua uxore, lætos menſæ aſsidere cōperit. Et cum ſtudioſe, num ſtationem deſeruiſſet coniunx, percunctaretur: eam eidem affixam fuiſſe loco in ipſius abſentia, uno ab omnibus affirmabatur ore. Itaq; rem omnem aperuit prætor, ob inflictam innocentibus pœnam ſerò pœnitudine ductus: & ſi rectè memini, Pythium accuſatorem morte mulctabat.

Prætoris uxor falſo maleficij accuſata.

Sic in arce Mindenſis ditionis Raed nuncupata, de quibuſdam fœminis ob maleficiū, paucis ab hinc annis extremum fuit ſumptum ſupplicium, ex accuſatione mulieris Margaritæ Mindenſis nomine, quæ aliàs incarcerata fuerat in caſtro Huisberch, circa Viſurgim ſito. Eadem poſtea in oram & ciuitatem Verdenſem uocata, quandam denuò accuſauit ea lege, ut niſi illa uinculis tradita maleficium confiteretur, ſe

ream fore uouerit: nec certè fœlix defuit succeſſus. Nam altera conſtanter in carcere flagitium negante, & ex grauiſsimis fortè tormentis eodem in loco expirante, attrahi in uincula iubetur accuſatrix, quæ furibunda tanquam uenenum & ignem euomens, tortorem & quoſcunque alios exterruit, abegitque: donec quidam rationum præfectus, cui penitius innotuerant eius technæ, manus inijceret, aliosq; ad eam apprehendendam excitaret. Sic illa tandem quęſtionibus ſubiecta, crimen quod alteri *confidenter* inficianti impegerat, ipſa luit. Hãc etenim *falſa* crimination*e* detuliſſe alteram in carcere defunctam, *atque* alias antea flammis abſumptas, conſtanti ſpargebatur rumore.

Maleficæ accuſatricis falſa ſupplicia.

Noſtra memoria Marcoduri, ubi hortorũ olera ex grandine diſsipata forent, illęſis proximi horti cuiuſdam uetulæ plãtis, qui ſæpius eſſe ſolet tẽpeſtatũ tractus, uetula maleficij accuſata in carcerẽ pertrahitur: & quũ maxima tyrãnide diriſsimis ſubiecta torturis, ad nullius criminis cõfeſsionẽ impelli poſſet, ſed penes ſe nõ eſſe, tẽpeſtatẽ ciere uel aerẽ cõturbare, Deique ſolius id opus eſſe, ualde diceret prudẽter, eã per trabẽ ſuſpẽſam, & oneroſis ponderib. utrinq; pẽſilib. diſtractã, iãq; animã agentẽ, relicturus in illis cruciamẽtis præſes, carnificẽ ut ſecum ſimul abiret potũ hortatur: uetulã, ubi redirẽt, alia faſſurã inquiẽs. Tum illa miſerabiliter excarnificata, ut prius accerſeretur cõfeſsionarius, quã ille pocula ſequeretur, præſidem ſuppliciter orat: qui irridens diſceſsit. Poſtea aũt reuerſus, eã ita adhuc ſuſpẽſam offendit mortuã, mentitus eam ſibi manus interea dum abeſſet intuliſſe.

Iniqui iudicis pœna.

Nec multo pôſt tempore tyrannus hic in eiuſmodi incidit maniam, ut ipſe lacerandis ueſtibus, & excrementis faciei ſuæ illinendis, uim ſibi faceret.

Nec ita procul hinc in alio oppidulo, ubi nulla carnifici-

nificina ad sceleris alicuius confessionem adigi nequiret capta ob maleficij opinionẽ muliercula, hanc blandis adoritur uerbis sacrificulus, ut se nõ amplius torturis ita distrahi sineret hortatus: at leuiter solummodò cõfiteretur delictum, inde se eam aqua lustrali à maleficijs expiatam, & uelut sartam tectam Deo restituere uelle promittebat. Hæc ita à sacerdote inducta, circũuentaq; blanditijs, se fortè quædam huiusmodi mala designasse fassa est, ea ratione quẽadmodum persuaserat sacrificus, se sperans euasuram. Ob eiusmodi confessionem fallaciter & dolosè eblanditam, ut Vulcano ea litaretur, lata fuit sententia. Qua præter expectationem audita, Videte quomodo me interficiatis, præmonuit surdos misera femina.

Confessio fallaciter eblandita.

Prope Elten pagum, miliare medium ab Embrica, in ducatu Cliuensi disitum, circa uiam regiam loco ericeo ante annos circiter quadraginta duos, dæmoniũ uiatores miris uarijsq; exercebat modis, cędens, uel ab equis deijciens, seu uehicula subuertens: nec aliud unquã uidebatur, quàm manus effigies. Eckerken huic nomen indebatur. Vicini increduli, nec satis hoc dæmonij ludibriũ exercitiumq; dignoscẽtes, ad Lamiæ maleficiũ referũt id facinus: quare manus mulieri Sibyllę Duiscops nomine, seruitutis iure Comiti Montẽsi mancipatæ inijcitur: eaq; tandẽ exusta, desijt uexatio. nõ ea causa, quòd illa pręstigiosi actus fuerit rea: licet quoq; ob crudelẽ carnificinã, uel etiã incredulitatẽ à dæmonio illusione in facti cõfessionẽ induci potuerit: uerùm ab eiusmodi diuexatione à diabolo solũ inuecta, hic destitit ultrò, & quidẽ libẽter, ut homines altius incredulitatis barathro immergeret, & reos sanguinarię sentẽtię redderet, quá cũprimis in insontib. auidè appetit, ut ab initio homicida. Si etenim industriè obseruatũ, inq; sitũq; solerter fuisset eisdẽ horis, quib. man⁹ imagine hoc cerneretur ludibri-

Eckerken.

Sybilla Duiscops.

dibrium. Sibylla domi dormiens ut plurimùm, uel aliud agens fuiſſet procul dubio deprehenſa. Si confeſsionem urgeas: eam fuiſſe à lictore extortam, uel à uitiatæ phantaſiæ muliercula editam, reſpondeo. Quo autem modo illa à diabolo corrumpatur, toties dictum eſt, ut crebræ repetitionis tædeat.

In accuſatione ob maleficium, ſingularis quorundam principum prudentia. Cap. XIIII.

POrrò ut eiuſcemodi Syrtes & *perpetua animarum* naufragia prouidentius declinentur, *memoria* & imitatione digniſsimam ſententiam, *quam* haud ita pridem circa quadrageſimam anni ſexageſimitertij ſupra ſeſquimilleſimũ, pronunciauit illuſtriſsimus Princeps noſter D. Guilielmus dux Cliuiæ, Iuliæ, &c. cunctorum oculis uelut ſpeculum proponere uolui. Agricola quidam ex Marchiæ comitatu, armento numeroſo locuples, cuius uaccæ ſolito minus lactis aliquantiſper reddidiſſent, ad ariolum confugit, capturus conſilium: qui haud mora, ſe Lamiam eius iacturæ autricem oſtenſurũ pollicetur. Hinc ad uillici huius ædes comitatus, filiam ex priori eius coniuge adhuc uirginem apprehendit, huic lactis maleficio imminuti crimen impingens. Hæc mox à dæmone illuſa, malè perſuaſa & inducta, uerum eſſe fatetur. ſed ſenon ſatis eſſe maleficij peritam ſubiungit, ſimul fœminas ſedecim accuſans, quas ea in arte abſolutè doctas eſſe affirmauit. Illuſtriſsimo principi hęc ilico ſignificantur à ſatrapa, qui eas omnes carceribus incunctanter mancipari oportere conſuluit. Ne tamen alicui hic manꝰ inijceret, grauiter inhibuit Princeps: ſtrictè etiã mandans, ut quocunq; modo aut inſidijs in uincula per traheretur ariolus ille. Puellam uerò ab eccleſiæ miniſtro acciri uoluit eius Celſ. & in præcipuis

Guilielmi ducis Cliuiæ, etc. prudentia.

In Imperial. conſt. t. de actions. criminal. artic. 21.

Digitized by Google

cipuis fidei Chriſtianę articulis examinari, deinde ab hac dæmonis illuſione doctrina ſaniori ad mentem reduci: ęamq; cautiorem ea ratione à ſatanæ ſtrophis redditam, fideiuſſoribus conſtitutis, ſi modò eos conſequi poſſet (ut magis in officio contineretur) ſin minus, tum propria fide interpoſita, cum bona gratia dimitti. Alias autem matronas hoc falſæ criminationis cauterio à corruptę mentis uirgine inuſtas, nulla omnino re grauari permiſſum eſt. Ac prudentiſsimo hoc conſilio, deſijt hic fabulæ actus, & lac uaccarum qua ſolet copia fluxit. Vtinam hoc ſalubri exemplo monitialij, principijs harum tragœdiarum quibuſcunque legitimis pijsq; rationibus irent obuiam deliberatiores: non profecto in re, ubi parum certi poſſet ſtatui, uelut inextricabili labyrintho implicati, ex ſimplici errore in mille ita prolaberentur cauti minus, unde tandem nullus uidetur euadendi aut finiendi modus. Eiuſmodi telæ genus ſolerter contexere nouit, conſueuitq; ueteratorius ille textor.

Sed maximoperè dolendum eſt, in ijs qui principibus ſunt à conſilijs, uel magiſtratum gerunt, aut rempublicam gubernant, deſiderari quandoq; maturam deliberationē, diſcretionem, & abſolutam rerum intelligentiam: unde fit, ut præcipites nimis plerunque ferantur ad ſanguinis effuſionem tum in hoc negocio dęmoniaco, tum in cauſis quibuſdam alijs non ita diffinitis. Quanta autem conſiliorum maturitate ac prouidentia contra has dæmoniorum artes, ſine innocētium carnificina, cuncta adminiſtrentur in ampliſsimo regno electoris Palatini D. Friderici, principis (quod citra palpum dictum uolo) ſapientiæ inſignis, memorandæ pietatis, & modeſtiæ incōparabilis, prętерquam quòd res ipſa nō obſcurè docet, & teſtantur inſignia edicta iam promulgata: accedit id quoq; in primis, quod D. Chriſtophorus Probus, Ll. doctor con-

Palatini electoris Friderici prudentia.

Chriſtophorus Probus cācellarius Palatini.

cõsultissimus, & cácellarius uigilátissimus, nuper in proximo Bingæ designato cõuentu principum electorum Rheni, ubi huius mei operis fortè incideret mentio palàm disertè ac prudenter suam de harum offuciarum & dæmoniacæ tragœdiæ controuersia sententiam explicuerit.

Comes Niuuenarius Hermänus.

Optimo iure in hunc referendus erit catalogum generosus & illustris Comes à Niuwenar D. Hermánus, uir profectò linguarum peritissimus, doctrinæ multijugæ, memoriæ fidelissimæ, & *ingenij rari: qui* haud ita pridem industriè adnodum *Lamiam, quæ*cunq; flagitia fatuo huic hominũ generi assueta, *sed* imaginariè solum nota cõfessam, exilio punijt, *quòd* huius mulierculæ uicinos hoc incredulitatis falcino adhuc detẽtos, eá minimè toleraturos uideret. Confessionẽ mihi ab eius clemẽtia cõmunicatá ipse legi.

Guilielmus comes Montensis.

Suam quoq; hic laudem meretur generosus comes Montensis Guilielmus, qui quum haud ita pridem in uinculis detineret uetulam octogenariam, ob incantamentorum suspicionem (quo nomine antea quoque capta fuerat, & quæstionibus subdita: cuius etiam mater ea ratione inter tortoris manus interisse perhibebatur) ad illam ingressus, studiosè singula perquiro, licet mendacijs eam onerari, naribus minimè obstructis odorarẽ. Quum uerò obiectum esset, filium matri captæ, currui q; ut aueheretur, insidenti globum terreum, cuius potentia se à uinculis liberaret, porrexisse: eundem quoque matrem promissi admonuisse: quod siniſtrè etiam torquebant accusatores, quasi effecturam se ne ea ratione finem uitæ faceret, pollicita fuisset mater. Hos articulos tam acriter apud Comitem urgebant alij, ut nisi ualidiore rationis neruo, atq; adeò ipsa rei ueritate serio restitissem, eam flammæ post dies non multos deuorassent. Inter colloquendum in animi deliquium quandoq; incidere

dere uidebatur, quare à me eius os aperiebatur, contrectabantur & manus, & arteriæ motus pensiculabatur: inspiciebā item linguam, donabam postremò pecuniolam, quod uulgò feratur, Lamias uirus suum eiaculari posse in eũ à quo aliquid fuerint cõsequutę.

Cæterùm huiusmodi responso obiectionẽ priorẽ scitissimè diluit, à filio scilicet non globum terreum, sed in eam formam inuoluta lintea matri fuisse suppeditata, quibus exulceratas grauiter tibias curaret, easque mihi ostendit tantopere defœdatas crudelitate tormentorum aliàs ob eandem suspicionem in carnificina toleratorum, quum oleum quippe feruidum in tibias ut extorqueretur falsa confessio, infunderetur. En accusationis impudentiam, qua calamitatis huius extremæ facies deformatur.

Alteram partem, quòd nimirum pollicitationis recordaretur mater, ita explicuit, quòd filijs suis in assidua illa uulgi sugillatione ob maleficij famam, addixisset, si fortè ad supplicium eapropter abriperetur, se mortis suæ authorem ad æquissimum Christi iudicis iusti tribunal prouocaturam, ut tricesimo die à suo interitu se ibidem sisteret, sententiæ latæ rationem redditurus. Si itaque effectus consequeretur, argumentum fore non obscurum innocentiæ, filiosque matrem extra culpam esse intellecturos, quum insontes orantes exaudiat Deus iusticiæ uindex unicus, qui ad fictas eiusmodi preces obsurdescit. Proinde Comes à me admonitus, & rectius in eo delusionum diabolicarum genere institutus, pauperculam causa prius uigilanter discussa dimisit. Nec prætermittendus hic eius leuir insignis, Dominus Adolphus, comes à Nassau, qui studij multum impendit apud Danos in bello contra Suecum Anno 1564, ut ab his præstigijs heroum oculos uindicaret.

Adolphus comes à Nassau.

Pia &

Sententia pia. Pia & laudabilis omnibus ſeculis ſententia, ſuum apud hos principes & ampliſsimos uiros pondus & locum habet : Conſultius nimirum eſſe decem nocentes dimittere, quàm inſontem unum punire.

De ſeductis errore, & hæreticis non interficiendis, ſententiæ Patrum. Cap. XV.

QVum uerò horum plurimos *mente corruptos* eſſe, erroreq́ue à ſatana *ſeductos*, iam ſatis demonſtratum ſit, ut *citius hæreticorum* pœnam, quàm uoraces mereantur flammas : *qui rectius inſtituti*, ſi conuertantur, corporali *punitione* minimè afficiendi ſunt, ſententias ſummorum patrum paucas adducere placuit. Auguſtinus ad Donatum, proconſulem Aphricæ : Ex occaſione, inquit, terribilium iudicum ac legum, ne æterni iudicij pœnas incidant, corrigi inimicos cupimus, non necari : nec diſciplinam circa eos negligi uolumus, nec ſupplicijs quibus digni ſunt exerceri. Sic ergo eorum peccata compeſce, ut ſint quos pœniteat peccauiſſe. Quæſumus igitur, ut cum Eccleſię cauſas audis, quálibet nefarijs iniurijs appetitã uel afflictã eſſe cognoueris, poteſtatẽ occidendi te habere obliuiſcaris, & petitionẽ noſtrá non obliuiſcaris. Non tibi uile ſit, neq; contemptile, fili honorabiliter dilectiſsime, quòd uos rogamus, ne occidãtur: pro quib. Dominũ rogamus, ut corrigãtur. Idẽ ad Marcellinũ : Pœna illorũ, quáuis de tantis ſceleribus confeſſorum, rogo te, ut præter ſupplicium mortis ſit, & propter conſcientiam noſtram, & propter catholicam manſuetudinem commendandam. Ad eundem Epiſt. 159. Imple iudex Chriſtiane, pij patris officium: ſic ſuccenſe iniquitati, ut conſulere humanitati memineris. Nec in peccatorum atrocitatibus exerceas ulciſcendi libidinem, ſed

Epiſt. 127. De ſeductis errore, & hæreticis nõ enecandis ſententia Patrum.

Epiſt. 158.

ſed peccatorum uulneribus curandi adhibeas uoluntatem. Noli perdere paternam diligentiam, quam in ipſa inquiſitione ſeruaſti: quando tantorum ſcelerum cõfeſsionem non extendente eculeo, non ſulcantibus ungulis, non urentibus flammis, ſed uirgarum uerberibus eruiſti.

Et contra epiſtolam Fundamenti capite primo, Dominus per ſeruos ſuos regna ſubuertit erroris: ipſos uerò homines, in quantũ homines ſunt, emendandos eſſe potius quàm perdendos iubet. Nec eſt quòd de conuerſione fratris in hæreſim prolapſi deſperemus. Niſi enim qui eiuſmodi eſt, per gratiam Domini poſſet conuerti, prorſus inanis eſſet Iacobi admonitio. Sciebat hoc Auguſtinus, ideoque ſe totum conuertendis hæreticis mancipabat, atque id iuxta Apoſtoli monita cum magna lenitate ac manſuetudine ſpiritus, nec abſque pij laboris fructu. Sic enim in Epiſt. 48. ad Vincentium ſcribit: De multorum iam correctione gaudemus, qui tam ueraciter unitatem catholicam tenent atque defendunt, & à priſtino errore ſe liberatos eſſe lętantur, ut eos cum magna gratulatione miremur. Cumprimis autem Chriſtianum magiſtratum hæc decet moderatio, ut à ſæuitia & crudelitate abſtineat. Omnino citra diſſimulationem me inter eos eſſe fateor, quibus admodum diſplicet, quod ubi interficiendi ſunt errores, interficiũtur homines. Nullis bonis, inquit idem noſter Auguſtinus, in catholica Eccleſia hoc placet, ſi uſque ad mortem in quenquam, licet hæreticum, ſæuiatur. Et libro primo contra literas Petiliani, capite uigeſimonono: Diligite homines, interficite errores, ſine ſæuitia pro ueritate certate. Iterum contra epiſtolam Fundamenti: Illi in uos ſęuiant, qui neſciũt cum quo labore uerum inueniatur, & quàm difficile caueantur errores. Illi in uos ſæuiant, qui neſciunt

quàm

quàm rarum & arduum ſit carnalia phantaſmata piæ mentis ſerenitate ſuperare. Illi in uos ſæuiant, qui ne ſciunt cum quanta difficultate ſanetur oculus interioris hominis, ut poſsit intueri ſolem ſuum : non iſtum quem colitis cœleſti corpore oculis carneis & hominum & pecorum fulgentem atq; radiantem: ſed illum de quo ſcriptum eſt per prophetam, Ortus eſt mihi iuſticiæ ſol : & de quo dictum eſt in Euangelio, Erat lumen uerum, quod illuminat omnem hominé uenientem in hunc mundum. Illi in uos ſæuiant, qui neſciunt quibus ſuſpirijs & gemitibus fiat, ut ex qualicunque parte poſsit intelligi Deus. Poſtremò in uos illi ſæuiant, qui nullo tali errore decepti ſunt, quali uos deceptos uident: & cætera. Ergo ſæuite in hæreticos, etiam admodum deteſtabiles, quales erant Manichæi, quibus Auguſtinus ita ſcribit, nó uidetur eſſe piorum hominum, qui ſciunt quanto cum labore uerum inueniatur, & quàm errores difficulter caueantur, quibusq; ſuſpirijs & gemitibus fiat ut ex qualicũque parte poſsit intelligi Deus.

Ex libro Quæſtionũ Euangelij ſecundum Matth. capite 13. Hinc eſt quod ſerui dicunt : Vis imus, & colligimus ea? Quibus ueritas ipſa reſpondet : Non ita hominem conſtitutum eſſe in hac uita, ut certus eſſe poſsit, qualis quiſque futurus ſit poſtea, cuius in præſentia cernit errorem: uel etiam quid error eius conferat ad profectum bonorum: non eſſe tales auferendos de hac uita, ne cum malos conatur interficere, bonos interficiat, quod fortè futuri ſunt : aut bonis obſit, quibus & inuiti fortè utiles ſunt. ſed tunc opportunè fieri, cum iam in fine non reſtat uel tempus computandæ uitæ, uel proficiendi ad ueritatem, ex occaſione atq; comparatione alieni erroris. Ibidé quæſt. 11. Nec tamen cor ſequens, ut omnis hæreticus uel ſchiſmaticus corporaliter ab Eccleſia ſeparetur. Mul-

Marc. 4. Luc. 13.

tos enim tales portat Eccleſia, quia non ita defendũt falſitatem ſententiæ ſuæ, ut intentam multitudinem faciant: quod ſi fecerint, tunc pellantur. Idem de Vera religione, cap. 8. Vtamur igitur etiam hæreticis, nõ ut eorum approbemus errores, ſed ut catholicam diſciplinam aduerſus eorum inſidias aſſerentes, uigilátiores & cautiores ſimus, etiamſi eos ad ſalutem reuocare non poſsimus. Idem, & habetur 24. q. 3. dixit: Dixit Apoſtolus, hæreticum hominem poſt primam & ſecundam correctionem deuita, quia ſubuerſus eſt huiuſmodi, & peccat in ſemetipſo damnatus. Sed qui ſententiam ſuam, quamuis falſam atque peruerſam, nulla pertinaci animoſitate defendunt, præſertim quam non audacia ſuæ præſumptionis peperint, ſed à ſeductis atque in errorem lapſis parentibus acceperunt: quærunt autem cauta ſollicitudine ueritatem, corrigi parati cum inuenerint, nequaquam ſunt inter hæreticos deputandi. Chryſoſtomus homilia quadrageſimaſeptima, in caput Matthæi decimumtertiũ: Vis igitur abeuntes colligimus ea? Dominus autem prohibet ne fortè ſimul cũ zizanijs herbá etiá tritici euellant: qđ dicebat, ut bella & effuſionẽ ſanguinis prohiberet. Nã ſi trucidarentur hæretici, abſq; fœdere pacis atq; inducijs bellum orbi inferretur. Duabus igitur rationib. prohibuit: altera, quia frumẽtis parũ noceret: altera, quia niſi ſanarẽtur, extrema ſupplicia nõ euaderẽt. Quare ſi puniri eos uultis, & frumentis nequaquá officere, opportunitas tẽporis cõgrua expectáda uobis eſt. Quid aũt eſt, quòd eradicabitis ſimul cũ ipſis etiá frumẽta? Certè aut, quia ſi arma capietis inquit, neceſſe eſt quum hæreticos trucidatis, multos ſanctorũ ſimul interimere: aut quia ab ipſis zizanijs multa cõmutata, in frumẽti conditionẽ ſe ipſa cõuerterẽt. Si ergo prẽueniẽtes euellatis, ea frumẽta deperibunt, quę à cõmutatis zizanijs prouenirẽt. Nõ prohi-

Hæreticorũ conciliabula diſsipari poſſunt.

prohibet autem conciliabula hæreticorum diſsipare, ora obſtruere, libertatem loquendi concidere: uerùm interficere & trucidare. Ex Homilia octaua, in caput Geneſeos ſecundum: Hæretici ſimili modo adfecti ſunt, ſicut hi qui morbo laborant, & corporalibus oculis cæcutiunt. Illi enim ob oculorũ ſuorũ infirmitatem ſolis luci aduerſantur, & ob aduerſam corporis ualetudinem etiam optimos ſaluberrimosq; cibos aſpernantur: ita & hi anima ægrotantes, & mentis oculis capti, ad lumen ueritatis reſpicere *non poſſunt. Id*circo noſtro fungentes munere, *manus eis porrigamus*, magna eis máſuetudine loquamur. Ná *& beatus*

2. Timoth. 2. Paulus ita nos admonuit, dicens: Vt in manſue*tudine* erudiantur aduerſarij, ſi fortè det eis Deus pœnitẽtiam in agnitionẽ ueritatis, & emergant è laqueo diaboli, capti ab ipſo in illius uoluntatem. Vides quomodo uerbis declarauit, q; quaſi ebrietate obruti ſint? Et iterum: Capti, inquit, à diabolo, quaſi laqueis irretiti ſunt. Vnde & nobis gemina opus eſt manſuetudine & longanimitate, ut poſsimus eos eripere & educere ex laqueis diaboli. Dicamus igitur eis: Emergite & reſipiſcite pauliſper, aſpicite lumen iuſticiæ, &c. *Idem* in ſermone de anathemate: Dogmata impia, & quæ ab hęreticis profecta, arguere & anathematizare oportet: hominibus autem parcendum, & pro ſalute ipſorum orandum.

Athanaſius ad Antiochenſes tomo duodecimo: Omnes qui uobiſcum pacificè agere uolũt, in primis autem illos qui in ueteris eccleſiæ communione fuerunt, deinde qui ab Arrianis redierunt, elicite ad uos, eosq; ut patres aſſumite, & ut magiſtri & tutores recipite, coaptantes uos interim dilecto noſtro Paulino, eiusq; ſocijs: nihilq; amplius ab illis exigatis, quàm ut execrentur Arrianorum hęreſim, confiteanturque ſanctorum patrum in Nicęa fidem. Seuerus Sulpitius

quoque

quoque D. Martinum noluiſſe hæreticos puniri, ſcribit in eius uita, Libro 3. his uerbis: Maximus Imperator pridie ex epiſcoporum ſententia decreuerat, tribunos ſumma poteſtate armatos ad Hiſpanias mittere, qui hæreticos inquirerent, deprehenſis uitam & bona adimerent. Nec dubium erat, quin ſanctorum etiam maximam turbam tempeſtas iſta depopulatura eſſet. Sed Martino illa præcipua erat cura, ne tribuni cum iure gladiorum ad Hiſpanias mitterentur. Pia enim erat ſollicitudo ipſi, ut non ſolum Chriſtianos, qui ſub illa occaſione erant uexandi, ſed ipſos etiam hæreticos liberaret.

Quomodo cum hæreticis agendum, ſententia Eraſmi. Cap. XVI.

IN Apologia aduerſus articulos aliquot per monachos quoſdam in Hiſpanijs, exhibitos, hæc ſcribit Eraſmus ad Alfonſum Mauricum archiepiſcopũ Hiſpalenſem, titulo quarto ſic à monachis diſtincto, contra ſanctam Hæreticorum inquiſitionem. In Paraphraſi Matthæi 13: Serui qui uolunt ante tempus colligere zizaniam, ſunt qui Pſeudapoſtolos & hæreſiarchas gladijs ac mortibus exiſtimant è medio tollendos, quum paterfamiliâs nolit eos extingui, ſed tolerari, ſi fortè reſipiſcant, & è zizanijs uertantur in triticum. Quòd ſi nón reſipiſcant, ſeruentur ſuo iudici, cui pœnas dabunt aliquando. Hæc ille.

Ad hunc articulum abundè reſponſum arbitror in ſupputationibus ad Beddę propoſitionem 32. reſpondi & Latomo, qui nonnullis uiſus eſt obliquè me ſuggillare, ut ſuperuacaneum ſit hic eadem repetere. Quoties mecum reputo, quam execranda res ſit hæreſis & ſchiſma, non poſſum damnare legis licet durum cauterium: rurſus ubi conſidero qua manſuetudine Chriſtus plantarit, aluerit, prouexerit, ſtabilieritq; ſuam Eccleſiam multis ſeculis, uix reperio quo-

modo tuear exẽplum quod hodie uidemus in nonnullis, qui opiniones ſcholaſticas ilico pertrahunt ad carceres & incendium: ueluti nunc exuri uidemus ſacerdotes, qui puellam quicum habent conſuetudinem, malunt appellare uxorem, quàm concubinam. Equidem talibus mederi ſoleo, non patrocinari, nec in hoc hæc mihi dicuntur, quòd tales uelim eſſe impunitos: tantum illud admiror, quomodo tanta ſeueritas conueniat cum eccleſiaſtica manſuetudine. Non eſt meum probare aut improbare *principum* mundanorum leges, habent ſuum ius, *habent ſua cõ*ſilia, habent ſuum iudicem, cui *reddituri ſunt ratio*nem. Mea paraphraſis Euangelicæ *parabolæ ſenſum* explanat, qui ſi uerus eſt, ſi Chriſto dignus, ſi *probatis* orthodoxis interpretibus placuit, ſi multis *ſeculis* uſu eccleſiæ comprobatus eſt, quur reprehenditur? aut ſi reprehendendus eſt, quur non paritet in ius uocentur & illi? Vſque ad ætatem Auguſtini, hoc eſt plus quàm quadringentis poſt Chriſtum natum annis, nuſquam legimus orthodoxis imploraſſe Cæſaris præſidium aduerſus hæreticos, quum id frequentiſsimè factum eſſet ab ipſis hæreticis. Nunquã tamen hoc exemplum imitari uiſum eſt orthodoxis, donec Donatiſtarum & Circumcellionum hucpercelleret pernicax & inſanabilis inſania, nimiumdiu tolerata. Nam præter ſchiſma, quo non aliud detiabilius ſi proceſsiſſet, agitabant, uulnerabant, iniecta in oculos calce aceto temperata exoculabant orthodoxos, alios occidentes, alios ad homicidium metu mortis adigentes. Nec mitiores erant in ſeipſos quàm in alios, ultio ſibi uel gladio: uel ſi gladiorum non eſſet copia, præcipitio necem accerſentes. Quid multis? tanta erat rabies, ut nec ab ethnicis principibus tolerari debuerint: nec à Chriſtianis, etiamſi nulla fuiſſet hæreſis, aut ſchiſmatis crimen.

Per

Per hos quum nulli liceret eſſe quietum, nec ullus eſſet inſaniendi modus aut finis, tandem inter epiſcopos agitatum de implorando Cæſaris præſidio aduerſus Donatiſtarum intolerabilem improbitatem. Manſuetioribus, inter quos fuit diuus Auguſtinus, non placuit imploratio prophanæ poteſtatis ad negocium Eccleſiaſticum, exiſtimantibus non decere epiſcopos alijs armis uti, quàm uerbo Dei, precibus: & ſi malum foret inſanabile, anathemate, hoc eſt, ſeparatione à communione. Hoc erat tum extremum eccleſiæ ſupplicium, & ſicut apud Iureconſultos, ciuilis mors dicitur exilium: ita apud Apoſtolos & horum ſucceſſores, pœna capitis erat ab eccleſiæ conſortio ſubmouiſſe. Ad hanc ſententiam non ſolum inuitabant exempla Chriſti, apoſtolorum & martyrum: uerum etiam metus propellebat, conſiderantes fore periculum, ut ſi ageretur terroribus, pro hæreticis fictos haberent Chriſtianos, maiore Chriſtiani gregis pernicie. Verùm ubi uiciſſet aliorum ſententia, resque bene ceſsiſſet multis hac ſe ueritate correctis, qui uel inuiti manſerant in ea factione, uel ambigui, uel errore modò ſeducti, fortiter probauit Auguſtinus, quod prius improbauerat. Sed tamen aduerſus tam furioſos latrones ac ſicarios uerius quàm hæreticos, lex meo iudicio nimium mitis lata eſt, quæ primum nec corpus cuiuſquam attingeret, nec quenquam facultatibus exueteret: ſed tantum eccleſiarum hæreticarum facultates ad orthodoxorum eccleſias transferret: ad quas qui tranſire uellet, & ijs quas prius habuerat, & ijs quas inueniebat, uti frui poſſet, tanta manſuetudine, ut nec clericis & epiſcopis reſipiſcentibus ſuus honos adimeretur, tandem & mulcta cæteris indicta non admodum graui: qui quum eſſent pauci, nollent reſipiſcere. & adeò nihil

tentatum eſt de occidendis tam immanibus beluis, ut quum prius edictum Macedonij (ni fallor) præſidis ſic ambiguis uerbis eſſet propoſitum, ut hæreticis uideretur minari necem, ni reſipiſcerent, Auguſtinus illum diligenter admonuerit, ne quẽquam interficeret, quum hoc ius ex cõſtitutionibus Cęſareis haberet, laudetq; quòd edicto poſteriore uerborũ ambiguitatem explicuiſſet. Idem admonet præter alios Dulcicium tribunum, ne quem capite plectat. Ex his ſatis liquet, quantum illorum animus abhorruerit ab hac confiſcationum, carcerum, ſuppliciorum, incendiorum ſæuitia, quæ nunc quibuſdam & nimium & ſola placet, præſertim ex eorum numero, qui perfectionem Chriſtianæ pietatis profitentur, quorũ omne ſtudium eſſe decebat mederi potius quàm interimere, & legum ſinceritatem ſua interceſsione mitigare. Nunc etiam ultra principum edictum ſæuitur ab iſtis clementiæ magiſtris. Cæſaris edictum habet, legitimè conuictis, quàm hoc interdum fiat legitimè, mea nihil refert: tamen multis incognitum non eſt. Nam hoc hominum genus ferè nullis legibus paret, nec eccleſiaſticis nec prophanis: ſed quicquid uolunt, ſanctum eſt. Mihi nulla placuit unquam hæreſis, nec ulli unquam faui, faueo, fauturus ue ſum hęretico, niſi ſpe medicandi, ne quis me ſuſpicetur hæc mea cauſa dicere. Nullum abſtractum ab eccleſiæ caulis adiunxi mihi, ſed ipſe conſtantiſsimè perſiſtens in eccleſiæ conſortio, nonnullos ad illius ſocietatem reuocaui. Tantum loquor de quorundam ſæuitia, quos oportebat eſſe mitiſsimos, etiamſi principes terrerent gladio, ſi qui epiſcopi pro ſua autoritate poteſtatem ad improborum terrorem exererent. Nunc contrà fit, ut illorum ſæuitiæ monarcharum ac præſulum autoritas cogatur frenum imponere. Eoque huius negocij principatus ſummis eccleſiæ

proce-

proceribus delegari ſolet, ne iſtis liceat, quicquid libet. Quid autem quorundam ſeditioſis apud populum uociferationibus, ſæuitiaque profectum ſit, res ipſa loquitur. Fortaſsis è longinqua regione nonnunquam ſcribunt principi quod uolunt: ille reſcribit, Si ſic habet res, ſumatur ſupplicium. Hoc reſcripto non liberantur, ſed onerantur illorum conſcientiæ. Præterea quum iudex laicus pronunciat ex illorum relatione, non ex cognitione cauſæ, totum iudicij pondus in ipſos recidit. Iam mihi confer epiſcopos eccleſiæ proceres cum monachis, confer ſicarios Donatiſtas cum his qui fortè dixerunt monachorum ordines non eſſe neceſſarios eccleſiæ, aut in concionibus Chriſti ſpiritum inuocari decentius, quam uirginem matrem, aut ſe dubitare, an horum temporum confeſsio ſit inſtituta ab ipſo Chriſto, & an ſacerdotum cœlibatus ſit iuris diuini: confer lenitatem Cæſareæ conſtitutionis uix impetratæ à Theodoſio, & confer atrocitatem ſuppliciorum, quibus nunc agitur cum idiotis, etiam in qualemcunque inductis errorem, deſiderabis planè in nonnullis exemplum eccleſiaſticæ manſuetudinis. Sed poſtea, inquiunt, lex non ſine cauſa lata eſt ſeuerior. Non damno cauterium, tantum doleo tam aſperum remedium Chriſtianorum peccata meruiſſe: & parricidarum ſupplicijs indoleſco, tamen hunc dolorem publicæ tranquillitatis reſpectu conſolor. Eodem modo ſum affectus erga illos, qui quoniam ſanari non poſſunt, neceſſariò tolluntur, ne plures trahant in luem. Quicquid agit legum fortaſſè neceſſaria ſeueritas, certè ſacerdotum & monachorum eſt ſtudere ſanandis potius, quàm extinguendis. Principum conſtitutiones nunquam improbaui, quanquam & ipſos oportet legum rigorem ad Chriſtianæ moderationis lenitatem, quatenus licet, deflectere.

Multum enim interesse debet inter principem ethnicum & Christianum: rursum plurimum interest inter prophanum principem & ecclesiasticum, Postremò nonnihil interest inter præsulem autoritate publica præditum, & monachum aut theologum, quorum est cum omni mansuetudine docere. Quale est autem, olim nullis theologiæ scholis institutis, solo Dei uerbo feliciter pugnatum esse cum hæreticis: nunc quum orbis celebribus *Academijs* sit plenus, articulis & fasciculis rem *tantum* geri? Quid autem reprehendi potest *in Paraphrasi*, *nisi* quòd non meminerit de Constitutione *monarcharum* posterioribus annis inuenta? id non licuit, *eo* quòd illic Euangelistam facio loquentem, qui constitutionem illam non nouerat? nisi debuisse illum inducere loquentem. Vsque ad annos octingentos Christus neminem hæreticum uult occidi, sed post illud tempus exorietur alia lex, ut exurantur. Ineptè nimirum imaginantur, sermonem hunc à me dici his temporibus, quum dicatur ab Euangelista priscis ecclesiæ temporibus. Neque Christus illic agit de gladio principum, quum ecclesia tot à Christo passo seculis egerit sub principibus ethnicis: sed de studio loquitur Apostolico cũ mansuetudine pertrahẽdi omnes ad salutem, exemplo summi pastoris, qui uenerat non ad perdendas animas, sed ad seruandas. Ita fit, ut hęc mea interpretatio non officiat principum constitutioni. Nam illa docet mansuetudinem euangelicam, non adimit principi ius gladij: illa præscribit quid illi congrueret tempori, non quid in fine seculorum exactura esset hominum improbitas. Nonnullę principum leges ad terrorem eduntur uerius quàm ad exemplum. Atque ut prophani iudicis est eximere gladium interdum, quo unius interitu seruet multos: ita quoties error, aut casus, aut ętas excusat

ſat crimen, & ſpes eſt correctionis, debet meminiſſe Chriſtianæ clementiæ. Quin & illud inſpiciendum, an monarchæ ius habeant, ob quoduis delictum, capitis pœnam indicere. Tum illud etiam uidendum, an principes uoluerint ob quemuis errorem, qui uideri poteſt hæreticus, hominem tradi flammis. Etenim ſi certus eſt error, nihil hic opus eſt theologis, quum tantum ſit cognitio facti: ſi dubius eſt, non eſt cuiuſuis theologi, ſed Romanæ ſedis potiſsimum de Articulis fidei dubijs iudicare. Multo durius eſt ob articulos non ſolum dubios & controuerſos, uerum etiam leuiculos hominem flammis tradere. Sed multo duriſsimum ob titulos, quos ipſi ſuo arbitrio confingunt ſubinde nouos, hoc eſt contra doctores ſcholaſticos, hoc eſt ſuſpectum, hoc ſcandalodes, hoc contra laudabilem conſuetudinem, hoc malè ſonans ut iacet, hoc impertinenter dictum, & huiuſmodi innumeros, ut nihil ſit, quod non aliquà pateat calumniæ, ſi maleuolus acceſſerit animus: & interim tamen diſputant, an eccleſia poſsit condere nouũ articulum fidei, quũ iſti quoties commodum eſt, gignant eos in ipſa cognitione, nonnunquam & poſt editam ſententiam. Res agitur per relatores, deputatos, ac iudices monachos, nec ſincerè, nec legitima iuris forma, pronunciant in carcere tres priores, monachis duobus teſtibus, & apparatur rogus. Hæc neſcit princeps, cuius lex prætexitur, priuato quorundam odio ſeruiens, quum in publicam utilitatẽ ſit edita. Hęc quoniam fieri compertũ eſt, admonendi erant principe: quæ tamen admonitio nec hæreticos ueros & inſanabiles ſubleuare, nec ſinceros inquiſitores grauare debet. Conſtitutio quæ in Cod. libro primo, tit. de Hęreticis Manichęis & Samaritanis ſertur octaua, ſolos libros & chartas iubet exuri: doctores tãtũ capite

plecti, discipulis decem librarum auri mulcta dicitur: eos uerò qui non solum audiuit illos, uerum etiam contemptis principum legibus, libros illorum apud se seruant, manifestum hæreseos fauorem præseferẽtes, in exilium deportari iubet. Nec hæc tantum constitutio ferit quoslibet hęreticos, sed nominatim Manichæos, Apollinaristas, & Samaritanos, qui manifestam docebant blasphemiam. Huiusmodi ferè sunt quæ præcedunt eodem titulo, quæ iubent inquisitionem etiam usque ad capitis pœnam *extendi: sed* exprimunt certas hæreses. Similiter *eodem libro, titulo* de summa Trinitate, &c. Arianos exprimit. *At hi spo*liabant Dei filium, & multo magis Spiritum sanctum ueritate diuinæ naturæ. Quemadmodum Apollinaristæ uerum hominem negabant, detrahentes illi meliorem hominis portionem, nimirum animam humanam: Donatiani furiosi latrones erant, non solum pestilentissimi schismatici. Non hic agebatur, an hæc confessio sit instituta à Christo, an constitutio hominis pura obliget ad crimen, an symbolum sit frustulatim editum ab Apostolis, an Apostoli calluerint linguam Grȩcam: sed de maiestate Christi, deque summa Christianitatis. Iam per pontificum constitutiones, quæ sunt in Decretalibus libro 5. titulo de Hæreticis, & in sexto eodem numero ac titulo, conuicti, & in errore persistentes, aut in hæresim abiuratam relapsi, tantum iubentur tradi curiæ seculari: quanquam hic Glossematographi de suo adiecerunt, Aut comburantur. Quando Pelagianis aut *Iouinianis* ex Cæsarum edictis dicta est mulcta. Nunc ad ignem pertrahitur, qui dubitet, an Romanus pontifex ius habeat in purgatorium. Et olim in synodo episcoporum hæretici, citati reddebant suæ doctrinæ rationem: conuictis libera erat optio, utrum mallent ipsi in suum dogma pronunciare anathema, an simul

ſimul cũ dogmate feriri anathemate: hoc eſt, à communione ſeparari. Nam hæc tum erat pœna eccleſiæ grauiſsima. Berengario qui non de confeſsionis origine, neque de purgatorio poſtulatus erat, ſed de ueritate corporis Chriſti: ne tum quidem uis eſt adhibita, quum ſemel dimiſſus in eundem errorem eſſet relapſus. Nunc interdum monachi uanum ſpargunt rumorem, mox ueluti ſuſpectum pertrahunt in carcerem: ibi diſputant ſuo more, notantur articuli, & parantur faſciculi.

Linum fumigans non extinxit Chriſtus, nec arundinem quaſſatum confregit. Ouiculam ab initio perſequutus eſt lupus, illa artem ſemper tolerantia uicit. *Eſaiæ 42.*

Cenſura inſignium Iuriſconſultorum de Lamijs, quæ pœnitentes, pœnas euitant corporales: nec in criminalibus ſoli ſtandum eſſe confeßioni. Cap. XVII.

AT in ſagarum patrocinium annectam cenſuram eximij iuriſconſulti Pauli Grillandi de Sortileg. 10. uolumine Tractatuum, quæſt. 7. fol. 44. pag. 235. Nota, ait, unum ualde ſingulare, quòd iſtorum apoſtatarum duæ ſunt ſpecies. una eſt, quæ ſimpliciter retrocedit à fide, & ſequitur cultum & obedientiam dæmonis: altera eſt, quæ poſtquam Chriſti fidem abnegando reliquit, & deiecit ex corde ſuo, iterum ſe baptizat expreſſè in nomine diaboli, & aliud nomen ſibi ſuperimponit, licet utraque ſpecies ſit damnata: prior tamen, ſi peccatũ ſuum reuocat, admittitur ad pœnitentiam, & euitat pœnas corporales: ſicut hæretici. ut l. Manichæos. C. de hæreticis. Identidem theologi authores Mallæi, in tertiæ partis initio, quæſtione 35. his uerbis docent: *Lamiæ pœnitentes euitãt pœnas corporales.*

Ex corde uerò apoſtatę ſi nolũt reſilire, ut hęretici impœnitẽtes, tradentur curię ſeculari. Si aũt uelint, recipiuntur prout hæretici pœnitẽtes. iuxta c. ad abolendam. §. pœnitẽti. de hæreticis lib. 6. Concordat Raymun. tit. de apoſtolica. c. reuertentes. ubi dicit: Quòd reuertentes ab apoſtaſiæ perfidia, cum fuerint hæretici, tanquam reuertentes ab hæreſi ſunt recipiendi: & hic ſumitur unum pro alio. Et in 2. parte Decretorum, cauſ. 26. quæſt. 5. epiſcopi. Ex præmiſsis authoritatibus colligitur, quòd arioli, aruſpices, *incantatores* & ſortilegi, atque cæteri huiuſmodi ſectatores ab Eccleſia ſunt eliminandi: & niſi reſipuerint, perpetuò excommunicandi. Sed quod in ultimo Acquirenſi capitulo, ea quæ fiunt per incantatores, non in corpore, ſed in ſpiritu fieri dicuntur, Auguſtinus in libro de Ciuitate Dei idẽ uidetur aſſerere, ita dicens: Quæ imagorum præſtigijs fiunt, non uera, ſed phantaſtica eſſe probantur. Quare criminali actioni hic nullus erit locus.

Si urgeatur hic denuò propria earum confeſsio: cum D. Ioanne Franciſco Ponzinibio Placentino, Tractatuum uoluminę decimo, de Lamijs, reſpondere audeo: Cum tales perſonæ ſint illuſæ, ut dictũ eſt, ergo debere dici, earum confeſsionem etiã eſſe erroneam, nec admittendam. l. error. & l. cum poſt. C. de Iuris & fact. ignor. No. in l. de ætate. §. fin. ff. de Interroga. action. Confeſsio enim debet continere uerũ & poſsibile: ut per gl. Bald. & alios in l. 1. C. de confeſſ. per gloſſ. in c. fi. de confeſſ. in 6. ff. ad leg. *Aquil.* l. inde Neratius. §. fin. Sed iſta reſpuunt ius & naturam. ergo non ſequitur: Iſtæ mulieres ſic cõfitentur, ergo ſic eſt. Nam confeſsio longè diſtat ab actu (uel actus poſsibilitate) & quicquid eſt contra naturam, deficit in ſuis principijs, ergo naturaliter eſt impoſsibile. Præterea in criminalibus regulariter non ſta-

tur

tur soli confessioni rei, ut per Bald. & Ang. in l. 1. C. de confess. & dicam infrà in 2.no. Nec obstat, quod dicit Bald. in d. l. si quis non dicam rapere: quia eius dictum procedit in hæresi, in quantum perficitur in sola mente & cogitatione: quo casu bene, ut inquit ipse: quia cogitatio mentis, quam solus Deus nouit, non potest aliter probari, quàm per confessionem: ideo standum soli confessioni. sed confessio, de qua in casu nostro, continet actum ab extra, & minus possibilem de iure & natura, ac etiam minus uerisimilem: & ideo potest dici, quòd licet, quoad ea quę credunt, sit standum confessioni earum, quoad punitionem: quia talis credulitas pendet ab animo & uoluntate, non tamen quo ad hoc, ut quia sic sit, uel sic fiat, sicut asserunt. Hactenus ille. Nec est quòd hic lex Cornelia de siccarijs & ueneficis mihi obtrudatur, quæ suũ paulo pòst sortietur locum, ubi de ueneficorum pœnis agetur

In criminalibus non est standum soli confessioni.

Præclara eximij Iurisconsulti Alciati sententia, & ex Grillando historia de Lamiarum innocentia. Cap. XVIII.

NArrat item D. And. Alciatus, hæreticæ prauitatis (ut uocant) inquisitorem in sub alpinis uallibus, aduersus hæreticas mulieres, quas ueteres Lamias, nos Striges uocamus, inquisiuisse, & supra centum flammis consumpsisse: quotidieque ceu noua holocausta, alias super alias Vulcano obtulisse, è quibus non paucę helleboro potius quàm igne purgandæ uidebantur: donec rustici arreptis armis uim illam inhiberent, & negocium ad episcopi iudicium deferrent. Et pòst: Et quamuis aliqui ex maritis, magnæ fidei homines, asseuerarent eo potissimùm tempore, quo illæ in ludo & choreis sub Tellina arbore fuisse

Lib. 8. Paregon iuris, cap. 22.

fuiſſe dicebantur, ſe exploratum habere, in lecto potius ſecum fuiſſe: tamen reſpondebatur, non illas, ſed cacodæmonem potius, uxoris forma aſſumpta marito illuſiſſe. Atqui ego replicabam: Cur non potius cacodæmonem cum ſuis dæmonibus, illam uerò cum marito fuiſſe, præſumis? Cur uerum corpus in ficto luſu, phantaſticum in uero lecto cõminiſceris? Quid hic opus eſt uſque adeò augere miracula, & non tam Theologum quàm τραγῳδιογρ agere, ſæuioremque partem in pœnis eligere? Conſtabat *ex illis actis*, ſemel in eo ludicro per quandam mulierculam *nomine* IESV appellato, omnem illum apparatũ, omnes *ſaltatrices* cum amaſijs ſuis repentè euanuiſſe: quî fieri id potuit, ſi uera fuiſſent corpora, & nõ phantaſmata, & Tantali horti? quod apud Philoſtratũ libro quarto, etiam Apollonius Tyaneus cenſuit: & apud Plutarchum in Bruti uita C. Caſsius. Nam & medici maximos effectus corruptæ menti, imaginariq; ludificationi tribuũt: unde Ephialtici, afflati, ſuperſtitioſi, incubitati, amore furentes, imaginoſi, Lycaones, Cynanthropi, qui tamẽ medicamentis curantur: uidenturq; hæc eſſe quæ Plinius & alij ueteres Faunorum ludibria appellant, pœoniaq; herba emendari cenſuerunt: ut etiam harum pleraſq; curari poſſe ſit ueriſimile, niſi quòd pauperes & feminellæ omnes ſunt, quibus talis facultas non ſuppetit. Ego certè magis iuri Pontificio, cõmuniq; noſtratium doctorũ interpretationi hac in quæſtione, quàm Theologis iſtis tribuerim, maximè in re à ſynodo deciſa in concilio Anquirenſ. cap. 1. ubi talia phantaſmata mentibus à maligno ſpiritu irrogari ait. & rurſus: Infidelis, inquit, non in animo, ſed in corpore euenire opinatur: quis enim in ſomnijs & nocturnis imaginibus non extra ſeipſum deducitur? Quæ etiam uidetur fuiſſe Auguſtini ſentẽtia libro 18. de Ciuitate Dei, cap. 18. ubi: Verũ, inquit, corpus

corpus nulla arte dæmonũ conuerti poteſt, ſed phantaſticum: quod etiam cogitando ſiue ſomniando per rerum innumerabilia genera uariatur: & cum corpus non ſit, corporum tamen formam capit, ſopitis aut oppreſsis corporeis ſenſibus, ita ut uera corpora alibi iaceát, ſenſibus obſeratis. Nec refert quòd ibi Herodiadi aut Dianę honor exhibetur. Hactenus Alciatus.

Paulus Grillandus de Sortil. 10 uolum. Tract. Quidam maritus ex oppido agri Sabinenſis habebat uxorem maleficam ſiue ſtrigam, ut uulgò dicunt. De crimine autem ſolum erat ſuſpicio, non certa noticia. Nam quum aliquoties à marito rogaretur, num eius eſſet profeſsionis, negabat conſtanter. Creſcente porrò rumore, & uiris fide dignis apud maritum eius flagitij uxorem inſimulantibus, quòd ea familiariter uteretur alijs mulieribus huius criminis ratione cognitis, cum quibus etiam ſe turpibus miſcere ſceleribus, & nocturnos agere cœtus uidebatur: decreuit maritus ipſam in eiuſmodi operibus obſeruare & apprehendere: & cœpit pluribus noctibus diligenter & attentè inuigilare. noctesq; circiter duodecim egerat inſomnes, attendens ſtudioſè, num illa aliquò ad dæmonum luſum uel aliud maleficium noctu euagaretur, & num penes ſe in lecto permaneret nocte tota, quando lectum conſcendiſſet: nihilq; unquam fraudis comperit, ſed manibus illam ſemper in lecto contrectauit. Quum uerò poſt dies paucos unà cum quibuſdam alijs de eodem crimine accuſatis in carcerem conijceretur, ſubdereturq; quæſtionibus, confeſſa eſt demum, ſe tali interfuiſſe luſui unà cum alijs mulierculis incarceratis, flagitijq; huius reis, tali die, undecimo menſis, &c. tali nocte, hora tali, &c. Idem fatebátur & aliæ. Maritus uerò in coniugis patrocinium aſſerebat præſtito iuramento grauiſsimo, eam illa nocte deſignata, & maximè illa hora, ſecum decubuiſſe in eo-

in eodem lecto: & se eam tum studiose non semel tantum tetigisse, sed pluries, ac cum ea loquutum fuisse.

Pœna, qua Lamias afficere solent Bononienses. Cap. XIX.

SOlent Bononiæ maleficos utriusque sexus, quorum damnatæ incantationes generi humano, uel uitæ bestiarum minus nocuissent (quos muliebri in sexu lingua uulgari le strige Itali appellant) nudos ad umbilicum usque ueteri ex palatio educere, asino impositos inuerso corpore, ita *ut ligatis manibus* caudam asini, quem lento ductu *præibat lictoris* minister, retinerent. Capiti imponebatur mitra *charracea*, in qua terrifici cacodæmones, qui sorcipibus suis ignes infernales mouerent, depicti erant. Interea dum solenni hoc progressu circumducuntur, à lictore comitante uirgis egregiè in pectore & dorso cæduntur. Cum uerò è foro publico peruentum esset in cœmiterium ædis Dominicanæ, nobilis sepultura gentis Germanicæ, deponebantur ex asino, & à carnifice in conclaue quoddam superum deducebatur, cuius pergula firmata cancellis ferreis, ijsque raris, cœmiterium uersus spectaret: quæ destinata pœnæ hæreticorum à monachis monasterij illius, inquisitoribus hæreticæ prauitatis, perhibetur. Hinc capite galeato sedi curuli, quæ rotis quatuor ferebatur, impositi, ter in pergulam prominentem detrudebantur, ubi & per horæ quadrantem consistebant. Interim à spectante foris turba, ridente, clamanteque lapidibus impetebantur: frustra tamen ferè, ob interpositos cancellos ferreos. Tandem uinculis soluti, & pro delicti qualitate puniti, ablegabantur in exilium.

Infinitis certè modis præferri decet hanc moderationem magistratus Bononiensis, quæ nonnihil adhuc

huc uetuſtatis Italicæ prudentiam ſapere uidetur, præ aliorum quorundam tyrannide, qui ad igneum illud holocauſtum præcipites nimis feruntur: eoque non minus affici, quàm innocentis ſanguinis effuſi fumo dæmones, uidentur:

O' *cæcas hominum mentes, ô pectora cæca.*

Mulieres minus puniendas eſſe uiris. Cap. XX.

DIci ſolet, mulieres in eodem delicti genere minus peccare, minusque puniendas eſſe quàm uiros, cæteris tamen per omnia paribus: nempe ob imbecillitatem animi, mentis & ingenij. l. ſacrilegij pœnam, in prin. D. ad legem Iul. pecul. & l. ſi adulterium. §. ſtuprũ, & §. fratres, & §. inceſtam. D. ad legem Iul. de adul. & c. ſicut dignum, in prin. extrà de homicid. & c. indignantur. 32. q. 6. ubi ſcribitur: tanto grauius uiros puniri oportere, quanto magis ad eos pertinet & uirtute uincere, & exemplo regere fœminas. Et facit text. in l. quiſquis. §. ad filias. C. ad. leg. Iul. maie. ibi: Mitior enim circa eas debet eſſe ſententia, quas pro infirmitate ſexus, &c. Et quod uoluit Bald. in l. quicunque. col. 3. uerſic. ſed pone ſtatuto. & uerſic. & in ſumma. C. de ſer. fug. In quam ſententiam apud Saxonem hiſtorię Danicæ libro 6, Ericius uir quidam multæ prudentiæ contendit, muliebribus erratis ſæpius ignoſcendum eſſe, nec pœnam infligendam, niſi correctio culpam corrigere non potuiſſet. Et illud Æneæ apud Virgil. libro 2. Æneidos.

— *Nullum memorabile nomen*
Fœmineæ in pœna eſt. Plinius libro 8. Natur. hiſt. ſcribit leonem, ubi ſæuit, in uiros plus quàm in fœminas fremere: ueluti natura eum docuerit, mulieres mitius quàm uiros, eſſe tractandas. Ariſtot. lib. Problemat. 29. capite 11. Cur, ait, mulierem interficere iniquius,

ſit,

sit, quàm uirum, quanquam naturæ ratione mas fe mina præstantior est? an quia mulier imbecillior et minusq; proinde iniuriam facere potest: etenim eni ti aduersus id quod longè infirmius est, nihil uirile, i mò stolidum atq; iniquissimum est. Hęc ille, quę tam ad animum quàm ab corpus referri possunt. Tradit Vopiscus, Aurelianum imperatorem, cum Zenobia ad pœnam uocaretur à militibus, quòd sibi Imperium usurpasset, illam uita donasse: quòd indignum existimaret, mulierem interimere. In quâ sententiam Euripides in Hecuba, ὡς ἀνοικίστον φόνον γυναικὸς: Quam inuidiosum interficere feminas? Quandoquidem, ut idem in Hercule furēte scribit, mulieres quodammodo sunt masculis miserabiliores.

τὸ θῆλυ γὰρ πως μᾶλλον οἰκτρὸν ἀρσένων. Cui astipulatur Bald. consil. 96. factum tale est: Carolus lib. 2. quòd mulier miserabilior est uiro.

Quomodo Lamiæ mentis errore à diabolo affectæ, nec ulli noxiæ sint reducendæ, & quæ eis statuenda pœna: nec omnem uoluntatem esse puniendam. Cap. XXI.

QVum ergo errore & phantasia Lamiæ delusę & satanæ peruersa institutione seductę cognoscantur: nec alicui ab ijs malum reuerà, at solum imaginatione illatum esse sciatur: saniori doctrina informandæ erunt, ut repudiatis dæmonij ludibrijs, Christo sacramentum rursus præstent, atque ut luxatæ corporis compage membra, debita ligatura restituantur pœnitentes. Quantopere hic fidelem mysteriorū Dei dispensatorem eniti deceret, ut ad Christi ouile reduceretur ouis perdita, nemo nō nouit. Suum quoque hic habebunt locum publicæ & cōmunes preces ex animo susæ. Admodum piè hic D. Iacobus admo-
Iacob. 5. net: Fratres, si quis inter uos errauerit à ueritate, & conuer-

conuerterit quis eum, sciat quòd qui conuerti fecerit peccatorem ab errrore uię suæ, saluam faciet animam à morte, & operiet multitudinem peccatorum. Nec hæresis solùm in errore, quòd quis dæmoniorum doctrinæ adhęret, figitur: sed in sui confidentia quoque, concepto fastu & præfracta pertinacia, ubi nulla admittitur admonitio: errorem etenim, seductionemq; mentis cõfessus hæreticus, semper remissionem, ueniamque, ex Patrum consensu & Christiana mansuetudine meretur. Nam, teste Seneca, quem pœnitet peccasse, penè est innocens. & apud Ecclesiasticum legitur: Pœnitentibus dedit uiam iusticiæ. Eiusmodi itaque malè à dæmonio persuasę, & resipiscenti feminæ, rectiusq; iam in Christianæ fidei sanctissima basi confirmatæ, pecuniarum quoque (si eius res ferant) mulcta in pauperũ subsidium imponi potest, & quæcunque alia arbitraria, non tamen uitæ pœna, pro delicti ratione & magnitudine. Vel si iniungere uoles mulctã eiusmodi feminæ irrogatam à Romanis pontificibus in taxa sacræ pœnitentiariæ, ut ipsi uocant, per me licet. Ibi legitur: Mulierem incantatricẽ, postquam superstitiones abiurauit, in quolibet supradictorum casuum taxari, Turon. 6. duc. 2. Si etiam ex usu ob reipublicæ tranquillitatem conseruandam uidebitur, ut exilio ad certum tempus puniatur, donec uitæ innocentia uerè se conuersam esse, & fidelem, persistereque comprobet, ac deinde libertate hospitij pristina rursus donetur, non contraierim. Eiusmodi esto pœna temeritatis, quòd dęmoniacæ suggestioni & ludibrijs non satis constanter restiterit, immò etiam consenserit fatua.

In Thyeste. Eccles. 17.

Quòd si quis contentiose uoluntatem seuerius pũnięndam defendat, is primùm distinguat inter uoluntatem hominis sani perfectam, quæ in actum uerè dirigi cœperit: & interuitiatæ mẽtis sensum, uel (si uo-

Non omnis uoluntas puniendæ.

les) corruptam amentis uoluntatem: cui ſuo opere, quaſi alterius eſſet, colludit diabolus, nec alius inſulſè uolentem ſubſequitur effectus.

Tale uoluntatis uitium impingi etiam poſsit melancholicis, fatuis & pueris, qui facile inducuntur, ut uel hæc uel alia ſe deſignaſſe mala falſò imaginentur, fateanturque: qui tamen à Deo renes & corda ſcrutante, non æquè plecti permittuntur, ac alij mentis compotes: multo certè minus ab hominibus id fieri oportuit. De ijs quid ſentiam, qui elementa commouiſſe, aerem turbaſſe, grandinẽ accuiſſe calamitoſum in frumenti & uinearum perniciem, & rerum aliarum ſtragem, creduntur, Lib. 2. cap. 30 explicui: ubi argumẽtum ea de re proſequi, ut continuum filum, ad certiorem intelligentiam malui, quàm eo diuulſo Lectorem ſuſpendere.

Apoc. 2. Luca 12.

Confutatio ſententiæ Georgij Pictorij, qua Lamiæ crudeli morte puniendas eſſe, defendit. Cap. XXII.

ARgumenta, quibus Georgius Pictorius medicus, in libello de Sublunarib. dæmonibus, defendit, Lamias inclementer uel igne uel alio quouis torméto eſſe tollendas, ſparſim in his noſtris libris tam ſolidè confutata eſſe arbitror, ut ſupernaculeum certè iudicem, illi uel paucis reſpondere uel plura his adijcere. Enimuerò earum phantaſiá à dæmone uitiatam eſſe, ut neminem niſi opinione læſerint, ſatis ſuperque demonſtratum eſt. quemadmodũ etiam manifeſtè oſtendi, dæmonem, uti ſpiritum, oſſibus & carne, quæ in actum uenereum requiruntur, carentem, cum femina cõgredi neutiquá poſſe. Quod tamen Pictorius hic negat, & ſe Auguſtini & Conciliatoris ſententiæ præferre ait cuiuſdam Marci teſtimonium, qui inſignis ſatanæ cultor, in Cherſonneſo uitam

uitam egit ſolitariam, Michaeli Pſello familiaris: atq; dæmones genitalia habere, & fœcundos eſſe ſemine, docuerit: quod hi ſalaces iſtis deformoſiſsimis pecoribus (ſic Lamias appellat) generandi ſtudio in locellos infundunt, & proles excitant, ſed noſtris diſsimiles, & nanos fermè ſimias referentes. Vnde hęc Marcus nouiſſe potuit, niſi quod, dum familiariter dęmonum cõſortio uteretur, in ea forma ab ipſo deſcripta, oculos illius deluſerint, & præſtigijs umbram pro re obiecerint, aut eius phantaſiam, ut & Lamiarum, huiuſmodi ſuggeſtione uitiarint. Debuit adhæc, ut philoſophus, cõſideraſſe, omne ſemen generare ſuũ ſimile. Quorſum ergo nani ex dęmonũ, qui ſpiritus ſunt, ſemine gignentur? quæ eorum ſimilitudo? in quibus cõueniunt? in quantitate ne, aut in ſubſtãtia? ſimiasne itidem referũt in generando dæmones, qui formã norunt mentiri quamcunq;, etiam angelorum lucis? Si procreandi his potẽtiam tribuere uoles, malos gignent genios uel ſpiritus. analogiam etenim rerũ hic ſtatuere oportet. Accedet quoq; immortalitas, qua ratione à creationis primordijs in tam numeroſam excreuerint ſobolẽ ad hoc uſq; ſeculum, ut nihil præter has laruas noſtris ſedulò obuerſari oculis, nec uſquã hominem ab harum infinitis myriadibus ſecurum fore, non mirum ſit. Hanc ſententiam qui conuellere uolet, rationes adducat, quibus, ut nugis his, imò apertiſsimis mendacijs credam compellar. Demiror ſanè, doctum uirum hic ſibi illudi, ſenſusque perſtringi ſinere. Aliam inſuper punitionis occaſionem nimis friuolam adiũgit, quòd harum Erynnarum numerus in tam immenſum excreſceret pelagus, ut ab earũ incantationibus tutus degeret nemo, niſi comburerentur. Imò nuſquam ab harum læſione ſecurius uiuitur, quàm ubi hæc uictima locum habet nullum, nec eæ igni mandantur, nimirum ubi diaboli dolus

artes & præſtigiæ, quibus noctè diuúque in ſuam ꝑ. cere naſſam homines incredulos, uel modicæ fideiſ tagit, innotuêre: ubi in cunctis afflictionibus Deus omnipotens, iuſtus & miſericors cognoſcitur implo-raturque: ubi ad Chriſtum unicum diaboli ſupplan-tatorem, eiuſdemq; regni ſtrenuum euerſorem con-fugitur, ubi ordinata à Deo media non negliguntur: ubi quod ſolius diuinæ maieſtatis eſt, ſatanæ aut ma-leuolæ anui non attribuitur.

Ad Ludouici Milichij cẽſuram *de Lamiarum* pœ-nis, uti quoque ad Iacobi domini in *Lichtenburch* iudicium, quemadmodum & illi qui legem *Impera-toriam* in concione allegauit, & Moſem cap. 22. *Exo-di*, abundè toto hoc Libro reſponſum eſſe exiſtimau', ut frequentiori repetitione minimè opus eſſe ſen-tiam.

Veneficarum pœnæ. Cap. XXIII.

Veneficarum pœnæ.

NOn aliò torquenda erit lex Cornelia, quàm in ueneficas. Quæcunque enim feminæ morbos, ſiue mortem, aut iacturam, alicuius ueneni po tentia cuiquam induxerunt, Veneficarum nomen & punitionem merentur: atque his, pro criminis quali-tate pœnam uel aggrauant, uel moderantur *leges*. Quemadmodum ſi quæ philtro uel amatorio poculo apud procos, aut alios, amorem extorquere conten-dunt, eosque interim uel dementant, uel *morbis* ex-cruciant, non tamen uita orbant: ijs noxæ *magnitu-*dinem & uoluntatis ſtudium, pœnæ *grauitatem* uel moderationem præſcribere iuſtum eſt. quod de quo-cunque illato rerum diſpendio dictum ſemel uolo.

Lex Cornelia. ff. lib. 46. tit. 8.

Hic lex Cornelia de ſicarijs & ueneficis celebratur: Qui uenenum malum necandi hominis cauſa fece-rit, uel uendiderit, uel habuerit, plectitur. Eiuſdem le-gis pœna afficitur, qui in publicum mala medicamẽ-ta uẽdiderit, uel hominis necandi cauſa habuerit. Et

ex

ex Senatusconsulto relegari ea est iussa, quę non quidem malo animo, sed malo exemplo, medicamẽtum ad conceptionem dedit, ex quo ea quæ conceperat decessit. Alio Senatusconsulto effectum est, ut pigmentarij temerè cicutam, salamandram, aconitum, pityocampas, mandragoram, cantharidas, aut quid lustramenti causa dantes, pœna teneantur eiusdem legis. Hic Mosis quoque edictum habet locum, φαρμακὸς οὐ ζωπυιήσεις, aliàs φοβιώσεις. sic legis uoluntatem explicuerũt Septuaginta interpretes: Veneficos non patieris uiuere: aut, si mauis, uenefícas (genere femínino) ut uolunt Hebræorum interpretes. Eæ certè non aliæ erunt intelligendæ, quàm quas Moses & illud seculum nouit: Sagas autem uulgò nobis dictas, & à me descriptas, ne quidem Christi tempora norunt, multo minus Mosis. quorum uerò incantatorum Scriptura meminit, omnes sunt magi infames.

Exod. 22. *Pœna uenefícarũ à Mose constituta.*

Porrò feminas ab initio ad ueneficium fuisse proclíuiores uiris, grauissimi testantur authores. Refert Diodorus libro quinto de Antiquorum gestis, Hecatem feminam omnium primùm aconitum inuenisse, & ad uenena mortifera conficiẽda summum studium operamque impendisse. Quin apud Romanos feminæ uenefícijs primùm usæ sunt, ut testantur Liuius libro 8. & Valerius libro 2. tit. de Institutis antiquis. & nonnihil D. Augustinus libro de Ciuitate Dei 3. capite 17. Plinius autem libro uigesimoquinto, capite secundo scribit, scientiam feminarum in uenefícijs prævalere. Quid enim (ut subdit) non repleuêre fabulis Colchis Medea, aliæque? in primisque Italica Circe, dijs etiam asscripta? Sed & præter istas, apud Horatium nunquam non uidebis magas & uenefícas mulieres memoratas: Gratidiam, quam & Canídiam appellat, Saganamque & Veiam Neapolitanas,

Femina ab initio ad uenefícium proclíuiores.
Exod. 7.
Leuit. 19. 20.
Deut. 18.
Esa. 8. 19. 47.
Psalm. 57.
2. Paral. 33.
Eccles. 12.

Foliam Ariminenſem, & alias: uiros autem neutiquã. Quin & apud alios ſcriptores, plures etiam alias reperies: Mycalen ſcilicet, Erichthonen, Dypſadem, Eriphiam, Guthrunem, Gygen illam Paryſatis matris Cyri famulam, Martinam quandam Cornelio Tacito memoratam libro ſecundo Annalium, & Locuſtam apud eundem, ad fin. propemodum lib. duodecimi, & alias ferè infinitas. Vetus eſt prouerbium de mulierum ueneficijs, Θεσσαλικὴ γυνὴ, id eſt, Theſſala mulier, Suidæ memoratum, quo ſcilicet utimur *in ueneficas* mulieres: quoniã ea gens, & præſertim *fœminæ, præ* cæteris hoc nomine ſunt notatæ. Quintilianus *lib. 5.* Orator. inſtit. tit. de Argumentis: Latrociniũ, *inquit,* facilius in uiro, ueneficium in fœmina credam.

Ouid. in epi. Sapphus.

In Perſide ueneficos plecti, ut in amplo lapide caput impingerent, rurſusq; alio ſuperinducto lapide illud effringerent, fertur. Quid autem hic ſtatui debeat de ijs, qui uenena in hominum uel pecorum perniciem appararint, ſiue mares ſiue feminæ ſint, prudentis Magiſtratus æquitati & iudicio relinquendũ cenſui: ne ſibi extra profeſsionis meæ limites quicquam præiudicari queratur ille, cuius ordinationem à Deo eſſe teſtantur literæ Sacræ. Sententiam tamen incomparabilis prudentiæ Athenienſium Areopagitarum raram, conſilioq; certè maturo pronunciatam aduerſus ueneficam, tanquã iudicij deliberati diſcretiq́ue exemplum, colophonis loco ex Aulo Gellio ſubiungere uolui: cuius hæc ſunt uerba· Ad Cn. Dolabellam, proconſulari imperio prouinciã *Aſiam* obtinentem, deducta mulier Smyrnæa eſt. Eadem mulier uirum & filium, eodẽ tempore, uenen*is* clàm datis, uita interfecerat. Atque id feciſſe confitebatur: dicebatq́ue ſe habuiſſe faciendi cauſam, quoniam ille idem maritus & filius, alterum filiũ mulieris ex uiro priore genitum, adoleſcentem optimum & innocentiſſi-

Lib. 13. ca. 7. Val. Publiũ.

tiſsimũ, inſidijs exceptũ occidiſſent. Idq; ita factum eſſe, cõtrouerſia non erat. Dolabella retulit ad conſilium. Nemo quiſquá ex conſilio ſententiam ferre in cauſa tam ancipiti audebat, quòd & confeſſum ueneficium, quo maritus & filius necati forent, non admittendum impunitũ uidebatur: & digna tamen pœna in homines ſceleratos uindicatũ fuiſſet. Dolabella eam rem Athenas ad Areopagitas, ut ad iudices grauiores, exercitatioresq; reiecit. Areopagitæ cognita cauſa, accuſatorem mulieris, & ipſam quæ accuſabatur, centeſimo anno adeſſe iuſſerũt. Sic neq; abſolutũ mulieris ueneficiũ eſt, quod per leges nõ licuit: neq; nocens damnata punitaq; eſt, quæ digna uenia fuit. Ex Valer. Max. libro 8. cap. 23. ſcripta hæc hiſtoria.

Anacephalæoſis de Lamijs. Cap. XXIIII.

IAm tandem Lamias earum rerum omnium quæ illis aſcribuntur paſsim nec naturali ratione, nec in facto cauſas eſſe, comprobatum ſatis arbitror. Nam ſi quid eiuſmodi efficiunt, utiq; poſſunt etiam. actus enim præſupponit potentiam. Si uerò poſſe concludere uolumus, definiendum omnino prius eſt quo modo, quaque ratione poſsint. At neque per ſe, neque per incantationes, neque per dæmonem, neq; dæmones per ipſas ea præſtare queunt. *Lamiæ non poſſunt, quod creduntur facere.*

Per ſe quidem ipſas non poſſe, triplici ratione demonſtrauimus. Quæ enim ad omnem actionem, ſiue ſimplex illa ſit, ſiue certo fine fiat, requirũtur, agentis nimirum facultas, aptitudo patientis & ſubiecti, conueniens & poſsibilis applicatio, tribus his planè carent. Nam quod ad ipſas ſpectat, mortales ſunt: quorum omnis facultas cum ex analogia conſonantiaque corporis & animi pendeat, hoc quidem nihil niſi intelligere & uelle: illo uerò tantũ poſſunt, quantum terrenorum ſenſuum termini patiuntur. Itaque *Per ſe non poſſunt.* *Agentis facultas.*

nec ad ſuperiora ſua potentia pertingunt, nec quic quam omnino poſſunt operari, quod ſenſibus nõ re ſpondeat. Sicut enim diximus, ad efficiendum aliquid, uel ad effectum producẽdum in aliquid, neceſſaria prorſus eſt uirtus ac potentia cauſæ efficientis, haud ſecus atque πρός τι. Quantum etiam attinet ad id in quod agere creduntur, hac ipſa ratione fieri non poteſt ut terram concutiant, nubes diſſoluant, grandines prouocent, uentos cieant, imbres inducãt, fulmina euocent, tonitrua eliciant. Nullus enim uel noſter eſſe poteſt actus, uel alterius *agentis, niſi in patiente* apto, beneque diſpoſito. Non eſt autem ea aut uniuerſitatis ratio, aut elementorum conditio, ut homines in ea uel agere poſsint, uel ea ratione poſsint qua lamię creduntur, ut ſuperioribus libris latius explicuimus. Per incantationes igitur multo minus hæc conſequentur. Nec uerò cauſato, ut loquimur, plus uirtutis ineſſe poteſt, quàm ab influxu beneficioque ſuæ cauſæ proficiſcitur. Incantationum carminumque cauſę ſunt lamiæ, & ij qui ijs utuntur, quẽ admodum uerborum omnium, quorum quis ſit effectus, Ariſtoteles in ſecundo de Anima ſubtiliſsimè docet. Lamias autem hęc augendi nullá habere uim, nullam facultatem, iam oſtendimus. Ergo nec incantationes talium effectuum ſunt cauſa, nec lamiarum potentiæ ſuffragatur illa regula: Quicquid eſt cauſa cauſæ, etiam eſt eius cauſa quod cauſatum dicitur. Etenim licet priora duo quæ in omi actione requiruntur, non deeſſent, tertiũ tamen hic deficere uidemus, Incantationes enim non eſſe mediũ aptum inter homines & corpora cœleſtia, multis in locis docuimus. Itaque uel hoc ipſo totum negocium non ſolum impediretur, ſed nec inſtitui poſſet. Medium enim inhabile & inconueniens, impedit ut extrema uel coniungantur, uel in agendo quid conſentiant. Niſi fortè cum

Subiecti ineptitudo.

l ſi adrogator. D. de adopt. l iuriſperitos. §. cum oriundus. D. de excuſ. tut. l. pupill. D. de tut. & cur. Alex. Conſ. 128. uol. 1. l. in omnib. 2. D. de oblig et act. l. 1. C. de her. inſtit. l. Si ego 1. D. ſi cert. pet. c. 1. §. hoc autẽ. qui feud. dar. poſſ.

l. etſi amicis. D. ad l. Iul. de adult Doct.

l. ſi. D. de flu. l. qui ſella. §. ſi. D. de ſeru. ruſt.

tè cum Platonicis conſtituamus, mundum hunc eſſe quoddam animal quod etiam ſentiat, & aures oculos q́ue habeat: cumq; Pythagora, cantibus eum delectari & moueri. *Macrob. in Som. Scip.*

Sed nec per diabolũ eas hæc prẹſtare oſtẽdemus. Nam ut concedam etiam, quòd aut diabolum incantationibus ſuis poſsint cogere, aut diabolus hẹc ſponte faciat, cum inuocatur ab illis: tamen nec ad id agendum compellere, nec illud per ipſum poſſunt efficere, quod in eius poteſtate non eſt. Licet enim ipſe & omnia quẹ cõmemorauimus, & multa alia poſſit, quæ nobis miracula modò ſunt, modò uidentur eſſe: non tamen ea præſtare poteſt, quæ uel ipſe, uel homo uellet: nec eo momento, quo uel ipſe cuperet, uel clientes optarent & iuberent: ſed ea quæ uult ſummus Deus, & tum demum cum illi placuerit. Itaque, ſi quando poſt incantationes id quod uolunt conſequatur, quia non ex libito, imperioq́ue dæmonis aut illarum procedit, ſed ex uoluntate iubentis aut permittentis Dei, quẹ nullius aut ſpiritus aut hominis nõ ſolũ in poteſtate, ſed etiã in ſcientia eſt: fortuitũ id & hominib. & dæmonib. eſſe oportet. Quare nec magis eorũ cauſa ſunt, quàm omniũ rerum quæ non à nobis fiũt, ſed fortuito nobis licet optantibus accidunt. Nec deniq; diabolicæ naturæ uis obiectionem illam nobis ſubminiſtrat, idem eſſe ſiue per ſe, ſiue per ipſum ea quæ ipſis attribuuntur, faciant Lamiẹ: nec differre, utrum effectum producant, aut cauſam immediatè prębeant. *l. is damnum. D. de reg. Iur l. 1. §. decem. D. de ui & ui arm. l. nihil intereſt. D. ad l. Cornel. de ſicar.*

Poſtremum eſt, quod dici poſſet, dęmonẽ per anus haſce quæcunque ſuprà diximus operari, ut miſeræ Lamiẹ cauſẹ ſint iuſtrumentales. Quaſi uerò mille artifex earum egeat opera? Sed ut hoc non ſit, quis non uidet inepta prorſus ad cœlum, aerem, nubes ac uentos commouendos edentulas anus eſſe organa? Ne

igitur illos nequam ſpiritus tantæ putemus & inſipientiæ & inertiæ eſſe, ut has adeant: & naturam eò recidiſſe, ut per eas moueatur. Ad agendum enim aliquid, inſtrumenti conuenientia requiritur, & habilitas. Quanquam, etiam Lamiæ dæmonum ad ea quæ Deus opt. max. ijs permittit efficienda, neceſſaria eſſent, aptáq; organa, quâ inde pœnam mererentur miſerę? Primùm enim hoc eas pati uideremus: Ergo minimè facere. Simul enim hæc non concurrunt. Tum etiam certum eſt, ex cauſa inſtrumẽtali actiones non cenſeri, nec finem eorum quæ fiunt ab *organo* dependere. argumento l. qui mihi donatum. *D. de donat.* Finis autẽ in malefic: js tantummodo punitur. *l. diuus.* D. ad l. Cornel. de ſicar. Atque his propemodũ rationibus fuſius explicatis, firmiſsimisq; argumentis ſtabilitis, per naturam rerum, teſtem ueritatis optimam, fieri non poſſe declarauimus, ut quicquam eorũ quæ dicta ſunt, Lamiæ uerè poſsint. quòd primũ eſt argumentum, eos quoq; nihil eiuſmodi facere.

l. 1. §. cæterũ. D. de Acq. poſſ.

l. Vranius. D. de fideiuſſ.

l. teſtium. C. de teſt. Bald. 7. col.

Secundum erat ex facto petitum, quod optimum ueritatis fundamentum eſt: quia ueritas eſt certæ rei noticia habita maximè per uiſum. Vſu autẽ ipſo deprehendimus, hos effectus falſiſsimè Lamijs tribui. Non ſolùm enim illæ calamitates, quarum cauſæ dicuntur eſſe, durant, atq; adeò redeunt, poſtquam iam è medio ſublatæ in cineres redactę ſunt: ſed ibi quoq; tam crebræ tamq; uehementes quandoq; ſunt, ubi lamiarũ nec potentia nec nomẽ cognita ſunt. Effectus autẽ non debet aſcribi cauſæ: qua remota, idẽ nihilominus contingit. l. conditionib. pupillus, in pr. *D.* de condict. & dem. argumento l. antep. D. ex quib. cauſis maior. Ceſſante enim cauſa, neceſſariò quoque ceſſat effectus. Cum ergo ex facto habeamus, lamias neque per ſe neque per alium hæc efficere: ſed alium abſque illis,

Experientia docet Lamias idnon facere, quod ijs imponitur. g. in Auth. de miſtr. cautel. in prin.

l. adigere. §. examus. D. de iur. patrõ. cum eßãte. ex. de appell.

illis, hoc eſt uel Deum ἀμισῶς, uel diabolum, ſummi & omnipotentis Dei permiſſu: profectò nec ęquum eſt, ut aut ex facto alieno onerentur, aut ibi pœna ſit, ubi noxa non eſt. l. ſancimus. C. de pœn. Satis eſt ut unuſquiſq; ex ſuo admiſſo ſorti ſubijciatur. Cum uerò natura ſit impoſsibile, ut nõ modò lamiæ, ſed & reliqui homines eiuſmodi rerũ cauſæ ſint efficientes: noſtrũ ſanè nõ eſt, in pręiudiciũ alterius id eſſe poſsibile defendere. Neq; uerò de iure qd eſt poſsibile, quod natura ſit impoſsibile. l. 1. gl. l. filius. D. de cond. t. inſtit. Et nihil eſt certius, quàm defectũ potentiæ non ſolũ actũ, ſed etiã actus pręſumptionẽ impedire. Quã etiã ob rẽ non quę qs aut uoluiſſe dicitur, aut potuiſſe ꝓbatur, attendũt iudices: ſed ea quę quis cõmiſiſſe & feciſſe demõſtratur, quęq; ꝓ naturã rerũ tã in poteſtatẽ quàm uoluntatẽ hominis cadũt. Quod adeò uerũ eſt, ut etſi qs uel ſpõte uel aliter cõfiteretur delictũ, quod aut ſimpliciter cõmittere nõ potuit, aut certis de cauſis naturaliter cõmiſiſſe nõ uidetur: tamẽ ex eo puniri nequeat. Confeſsionẽ enim & uerũ & poſsibile cõtinere debere, ſuprà docuimus. l. inde Neratius. D. ad l. Aquil. c. fin. de confeſſ. in 6. & ibi gl. l. 1. C. de confeſſ. ibi Bal. Et Angelus conſ. 116. uol. 4. refert, mulierem quandam confeſſam, ſe marito uenenum propinaſſe, ex eoq; illum interijſſe, ex tali confeſsione condemnari non debere: quia iudicio medicorum non erant lethalia pharmaca, quæ ſe dediſſe confitebatur. Anno quoque 1563, uiderunt filij mei Patauij puerum rapientem in foro poma ab inuita muliere, leuiter uirga in dorſo percuſſum, ſtatim concidiſſe mortuum. Non tamen ueriſimile erat, ex eo mortuum. difficillimum namque medicis uidebatur. Impoſsibilium autem & ualde difficilium idem propemodum eſt in iure iudicium. l. apud Iulianum. ſ. conſtat. D. de leg. 1. Quod etiam ad lamiarum ſpectat patrocinium.

l. in cauſa. D. de procur.

l. crimen paternum. D. de pœn.

l. multum. C. ſi quis alter uel ſibi.

Nil niſi poſſibile punitur.

nium. Vt enim fieri posse per eas concedamus, quæ posse creduntur: quid tamen ijs ipsis homini esse possit difficilius? Vix igitur etiam uero sunt similia. At quod ueri simile non est, attendi non debet. c. quia ueri simile. de Præsumpt. l. fin. in prin. D. quòd metus causa.

Adhæc quum de causa calamitatum earum, quas lamijs impingimus, certò non constet, hoc unum miseras etiam excusaret, quòd multiplices ac uariæ earum possint esse occasiones & causæ. Effectus enim qui multiplici ex causa colligi potest, *iustiori semper* asscribitur. c. estote. de reg. Iur. in antiq. *Nec in dubio* delictum omnino præsumitur. l. 1. C. ad l. Corn. *de sicar.* Iam uerò cum & de remota constet, & de propinqua, quæ proprié causæ appellatione continetur, non solum innocentes affligerentur respectu nocentis, quo nihil est periculosius. (l. fin. infr. C. de his qui latr. l. prægnantis. D. de pœn.) sed ipsi quoque Deo summã iniuriam inferremus, si manum eius nõ agnosceremus: hoc est, si quæ nobis uel ad pœnam, uel ad probationem, uel ad monitionem immittit, ea uel ab alio quàm ipso, uel ob alias causas quàm eas, uel per alia media quàm quibus à mũdi primordijs usus fuit, proficisci, & nobis imponi crederemus.

Causæ finales calamitatum, quæ Lamijs imputantur c. cætero. de homicid. gl. 1. & Panor.

Iniuria Deo quomodo fit.

Non obstat igitur l. eorum. nec l. multi. C. de maleficis & mathematicis. nec earum auctoribus Diuo Constantino Constantioq; fit iniuria, licet alioquin legum emendationem summè uitandam esse non negemus, l. præcipimus. infr. C. de appellat. Nam *cessante* ratione legis, cessat lex. l. quod dictum. *D.* de pact. l. adigere. §. quamuis. D. de Iur. patron. Ratio enim est anima legis. l. cum ratio. D. de bon. damn. c. ratio nulla. infr. ext. de præbend. Ex ratione lex omnis interpretationem accipit. l. cum pater. §. dulcissimis. D. de leg. 2. Doctores ibi. In l. multi, dicitur, mul-

Bart. Conf. 6.

Ratio anima legis.

tos artibus magicis elementa turbare, uitam inſontium labefactare, manes accire poſſe: In l. eorum, dicitur maleficos morbos, imbres, grandines, uentos & remouere poſſe, & auertere: nec eos eſſe puniendos, qui incantationibus utuntur ad finem boni, ſed eos qui ad finē mali. Bart. & Salyc. in ſum. At qui iam & ratione, & experiētia, & auctoritate probatum eſt, nihil iſtorum uerè per homines fieri. Correcta ergo ratione legis, correcta mihi uidetur lex. gl. ord. in l. 1. in uerb. prouidentia. D. de legit. tut. & in l. qua ratione. §. literæ. uerb. directam. D. de acq. rer. dom. Rationes autē non leues, quòd tempeſtates & aerem commouere non poſsint Lamiæ, Libro tertio, cap. 16. adduximus. *Leges de maleficis an locū habeant.*

Experientiam ſuprà attigimus, nec certiorem habere poſſumus, quàm è Libro quarto, quem ex meris prope compoſuimus exemplis eorum qui cùm uel dæmoniacis, uel naturalibus morbis ac uitijs laborarent, maleficio tamen Lamiarum affecti credebantur. Sed & illa clariſsima eſt, quòd quæ poſſe uidentur inducere & accire, nulla ui remouere poſsint, atque abigere. Sicut in magis Pharaonis notauimus, qui nec ranas nec cyniphes pellere, nec cauere ſibi potuerunt, quin ulceribus affecti, ſuarum artium uanitatem detegerent Vt enim facere uidetur, qui cum poſsit, non prohibet: l. adigere. in prin. D. de Iur. patr. ubi gl. ita non facere, qui cum uelit, nō poteſt. Per ſpiritū Dei non poterant. Quod ſi per ipſos ſtetiſſet quo minus abigerent, potuiſſe non inficiaremur. Idē hoc eſt, aliquē poſſe, uelſtare per ipſum quo minus poſsit. *Exod. 9.* *l. ſi bonæ fidei. D. de nox.*

Reſtat autoritas, quam habemus maximam ex cōcilio Ancyrenſi, 26. q. 5. c. epiſcopi. nec minorm à ſanctis patribus, eorumque canonibus. 26. quæſt. 2. c. illos. c. ex tuarum. c. fin. ext. de Sort. ubi Gloſſæ, & Doctores: qui omnes expreſſè teſtantur, hęreticum eſſe, qui

qui credat huiuſmodi per magos ac ſortilegos fieri poſſe. 26. quæſt. 4. c. igitur. & c. accuſatus. §. planè. de hæretic in 6. quia tribuit creaturæ, quod uni ſoliq́ue Deo conuenit. 26. quæſt. 2. c. qui ſine Saluatore. Ioan. And. in rub. ext. de Sort. & c. 1. eod. Panor. Andr. Sic. in conſ. 55. Oldr. in conſ. 210. Quæ cum ita ſint, legum illarum uerba non eò ſunt torquenda, quaſi Chriſtianus Imperator, uel *ipſe* crediderit, uel alios credere uoluerit, eiuſmodi ſiue miracula ſiue calamitates ab hominibus per *malas* magicasúe artes edi ac perfici: ſed *ita potius accipienda*, quaſi deſumpta & ſcripta ex *opinione uulgi*, & ſecundum communem loquendi formam: *quam* quidem obſeruant & retinent plerumque legumlatores. Id quod ex l. nullus. eod. tit. alijsque ll. optimè patet. Etenim leges legibus conciliare modis omnibus debemus. l. uni. C. de inoff. dot. Quanquam ſi authoritatem ſpectemus, quis eſt qui ambigat, in hoc negocio iuri diuino ſummam tribuendam & fidem & reuerentiam? In cauſis enim definiendis, ijs præſertim quæ ſpectãt ad animum, cuiuſmodi noſtra eſt, dicta Patrum & Canonum, legibus ſunt prę ferenda Panor. in c. ſuper illa. de ſecundis nuptijs, neque leges ipſæ dedignantur ſacros Canones imitari. Auth. ut cleric. apud propriũ epiſcop. in fine.

Cæterùm aduerſus ea quæ diximus pro defenſione duarum iſtarum ll. inſtabunt fortaſsis & Molitor & alij, licet Lamias nihil eorum quæ dictæ *ll.* exprimunt, aut poſſe aut efficere concedatur, *cupere* tamen & uelle efficere: eadem autem ſeueritate uoluntatem ſceleris, qua exitum, eſſe puniendum. l. quiſquis, in prin. D. ad l. Iul. maieſt. l. ſi quis non dicam. C. de epiſcop. & cleric. Illud uerò primùm exceptione clariſsima poſſem elidere, quòd nullam aliam ob cauſam miſeras & inſontes anus uel capi

Voluntas Lamiarum.

uel

uel plecti fateantur oportet, quàm quòd eiuſmodi quid uel feciſſe uel procuraſſe credantur: alioquin proprio ſe iugularent gladio. Nec enim aliter legitimè non modò condemnari, ſed etiam torqueri poſſent. Secundò reſpondeo, illam iuris regulam, In maleficijs uoluntatem ſpectari, non euentum. l. diuus. D. ad l. Corn. de ſicar. præterquam quòd uarias habeat limitationes, hic quoque non adduci poſſe. Eſt enim uoluntas illa, potentia facto proxima: & maleficium nihil aliud, quàm malum hominis factum. At facit, qui facere poteſt: & id facit demum, quod fieri per ipſum poteſt Vnde nihil aliud illa definitio denotat, quàm paria eſſe, delinquere, uel delictum attentare. dictis ll. l. is qui cum telo. C. de ſicarijs. Lamias uerò noſtras hæc nõ poſſe, ſatis credo ſæpe multumq; demonſtrauimus. Itaq; nec facere quid eiuſcemodi (defectus enim potentiæ impedit actum) nec uelle cenſendum eſt. Neq; uerò quis id uelle uidetur, quod non poteſt. l. Lucius. §. Impp. D. ad municip. l. ſi tibi. §. unius. D. de opt. leg. c. cũ à nobis. de ſentent. excom. Quæ igitur horum facinorũ uoluntas in Lamias cadit, ſi modò uolũtas iudicanda ſit, nõ niſi uana eſſe poteſt & debet. Inanis enim eſt uolũtas, niſi facultas adſit, & potentia. l. nolle adire, in prin. D. de Acq. her. & ibi notat Alex. l. pater Seuerinam, in prin. D. de cond. & demonſt. Nihilq; eſt aliud quàm uel puerilis animi perſuaſio, uel fallax opinio, uel ſimplex deſtinatio, quæ in uiuentiũ actionibus ſola nihil efficit. l. ſi nondum. C. de furt. Vel cogitatio tantũ, qua cum nihil ſit liberius, eius nemo pœnã patitur. l. cogitationis. D. de pœnis. c. cogitationis. diſt. 1. de pœnit. l. ſi fugitiuus. l. ſæpe, in fin. de uerb. ſig. d. l. inficiãdo, in pr. de furt. Propoſitũ enim in mẽte retentũ, nihil operatur aut in publicũ, aut in priuatũ alicuius detrimentum. Ideo cogitatio flagitiorũ quorũlibet impunita manet,

d l. multum. C. ſi quis alt. uerſib.

Voluntas, deſtinatio, cogitatio maleficij.

manet, quæ quis & aggredi & perficere poteſt. Bal. in l. non ideo minus. C. de accuſat. cum ſuis terminis contenta eſt. c. cogitatio non meretur, diſt. 1. de pœnit. Quanto magis earum rerum quæ & naturaliter impoſsibiles ſunt, & in nullius hominis poteſtatem cadere poſſunt? Enimuero huiuſmodi cogitationes ac deſideria non hominis ſani, ſed amentis reuera ſunt. Sanæ mentis uoluntas, rei poſsibilis eſt uoluntas. In ea paria ſunt, nolle, & non poſſe. l. 3. C. de her. inſt. l. 1. §. uſus. D. de procur. Amens aũt & ratione caret, & uoluntate. Itaq; nec dolus *in eo preſumi, nec* culpa quidẽ ei qui ſuæ mentis nõ *eſt, imputari poteſt.* l. ſed etſi. §. 1. D. ad l. Aq. Lamijs autem noſtris tum ætatem decrepitam, tum ex miſeria deſperationem, tum phantaſiæ uitium, tum pharmaca furorem inducentia, tum dæmonem ita penitus omnem eripere mentem docuimus, ut quæ nec fecêre, nec potuêre, feciſſe tamen ſe confiteantur, ſeque ipſas in apertam præcipitent ſua ſponte mortem. Quod nemo ſanus, quantumuis fortis, unquam fecerit: quia uoluntas eius talis eſt, qualis eſſe debet. Eſt autem omnium terribilium maximè terribile mors. l. ultimum. D. de pœnis. Furioſorum illud eſt, amẽtium, ac infantium. His nullum omnino delictum imputatur. l. infans. D. ad l. Corn. de ſic. Non ſi committant quod perduellionis & maieſtatis rei. l. famoſi. D. ad l. *Iul.* maieſtatis. Cur ita? quia iudicio carent: hoc *eſt,* ea uoluntate quæ in maleficijs ſpectatur & *punitur.* l. qui iniuriæ. l. fin. l. uerum eſt. D. *de furt.* Quam etiam ob cauſam ut maximè Lamiæ noſtræ poſsint quæ facere creduntur, & faciant *quæ* poſſe dicuntur: nihilo tamen magis puniri *poſſent,* quàm illi, quia non minus illa uoluntate carent malefaciendi, quæ pœnam meretur in maleficijs tantum, dictis ll. l. ſi ſeruus, §. etſi puerũ. D. ad l. Aquil. l. ſi quis teſta-

Lamiæ confitentes ea quæ ſibi imponuntur, amentes ſunt.

Bald. in l. 1. col. 5. C. de ſac. eccl.

Ariſtot. in Ethic.

mentum,

mentum.in fin.D.de furt. Hic enim locum haberet illa regula.

Veruntamen,quoniam initium cuiuſq; rei ſpectandum eſt,l.Pomponius.D.de neg.geſt.& cauſa : nodus hic alter inijcietur,originem ſcilicet & cauſam huius ſiue uitiatæ uoluntatis,ſiue amentiæ attendi:Nam etſi neceſsitatis eſſe uideatur,tamen ab initio uoluntatis fuit.Deo etenim relicto, cum diabolo contraxêre, eumq; ſecutæ ſunt lamiæ, deuiantes à tramite Catholicæ religionis : quod non ſolum hæreticum eſt,l.2.in fin.C.de hæret.& Manich.ſed apoſtaticũ etiam l.3.in prin.C.de apoſt.Deniq; delictis ſemper obligatio naturalis ineſt ex tacito conſenſu delinquentis : quia delinquendo ipſo facto ſequenti pœnæ conſentire, ad eamq; ſe obligare uidetur.gl.in l.1.§. fin. D. de poſtul: & in l.ſi ſeruus. D. qui not. inf. l.Impp. D. de iure fiſ. uerſ.tu huic pœnæ te ſubdidiſti. Et ſanè nulla poteſt miſellis alia imputari culpa,nullaq; iuſtior earum puniendarum cauſa uel à Grillando uel à Molitore uel ab alijs Iureconſultis aſsignatur.Atqui rationibus innumeris oſtendere poſſem,contractum ac fœdus hoc nullum eſſe : itaq; nihil in alterutram partem operari poſſe,nihilq; huc facere regulam,uniuſcuiuſque contractus initium ſpectandum eſſe,& cauſam l.ſi procuratorem,in prin.ff.mandati.l.1.§.non ſolum.depoſ.l.ſi tamen.ad Maced. Ac primo quidem ratione perſonarum : quia inter quos nulla eſt communio, inter eos quoq; nullum poteſt eſſe ius, nullus naturaliter contractus.Ratione rerum : quia quæ dari fieriúe nec de iure nec naturaliter poſſunt,eorum nulla penitus eſt obligatio.Ratione conditionis adiectæ ſtipulationi, pactoúe : quia nec in ſtipulantium eſt poteſtate, nec ita in caſu poſita ut natura ſit poſsibilis. Ratione formæ : quia non ea fit quæ dat eſſe rei, cuiusq; omiſsio uitiat actum.Ratione diſſenſus : quia ſemper & de a-

Fœdus inter daemonem & lamias nullũ.

l. non ſolum. de act. & oblig.

l.cum hi.§.ſi prætor. D. de tranſ.

lio & aliter ſentit dæmon, quàm homo. Poſtremò nõ niſi imaginarium eſt uniuerſum negocium. Quæ autem in ſpiritu tantum fiunt, eorum per teſtes ueros ac certos, hoc eſt oculatos, non poteſt haberi ueritas. Itaq; fœderis huiuſmodi noticiam per experientiá, & ex facto conſequi nequimus. Eorũ enim quę nõ apparẽt, quęúe nõ ſunt, nulla qualitas eſt. l. eius qui in puincia, ff. D. ſi cert. pet. l. fin. D. pro ſoc. Cæterùm quoniã nõ id ſolum Libro ſecundo ſatis declaratũ eſt: ſed etiá ipſas aniculas, quæ plerunq; lamiæ *dicuntur, dolo* circumuẽtas, ui coactas, metu cõpulſas, *errore inductas*, ignorátia deceptas in hác credulitatis *temeritatẽ* incidiſſe: pfectò nec hoc obijci miſeris poterit, q *in cõ*tractibus attẽditur, quæ ab initio ſunt uoluntatis, ex poſt facto fiunt neceſsitatis. l. ſicut. C. de act. & oblig. nec illud quod in hæreſi, delictum hoc ſola uoluntate, & in mente cõmitti. c. excõmunicamus. §. credentes. de hæret. Bal. in l. ſi qs nõ dicá. C. de epiſc. & cler. & alij doctores. Nam ubi nullus eſt cõtractus, ibi nec contractus initium: ubi uerò dolus, uis, metus, error, ignorantia, ibi neq; uoluntas, ut dixi ſuprà, neq; conſenſus eſſe poteſt: quare nec hæreſeos, nec alterius delicti, quod à ſolo animo pendet, ſuſpicio, aut pœna. Sunt. n. ea omnia uoluntati cõſenſuiq; cõtraria: in primis dolus ac uis. l. & elegãter. D. de dolo. l. in cauſæ. ff. l. de minor. l. 4. de reg. iur. l. 1 q metus cauſa, ibi: *Propter* neceſsitatẽ cõtrariá uoluntati. Labeo. n. dolũ eſſe definit, calliditatẽ, fallaciá, machinationẽ ad *circũ*ueniendũ, fallendũ, decipiendũ alterũ. l. 1. §. 1. *D. de do*lo. Quid aũt ad hæc tria grauius efficaciusq; *lamijs* ſimplicib. accidere põt, q dæmonis tẽtatio: *cui* lib. Primo docuimus nec uoluntatẽ deeſſe, ut totũ orbẽ terrarũ ſeducat: neq; diligentiá, qa alium actũ nõ habet: neq; technas artesq; quibus circumuenire, fallere decipere non modò fœminam, ſed cõſtantiſsimum prudentiſsi-

1. de har inſtit. l. 4. §. ſi. de act. empt. l fin. de coll. bon.

l. in cõmodato §. ſicut. D. cõmodati l. ſi quis argentũ. §. cum empt. C. de don.

Lamiæ nihil uoluntate, ſed omnia coacta & decepta faciunt.

Apoc 12. 1 Pet. 5 Chryſoſt. ſuper Matth. lib. 1.

Digitized by Google

dentiſsimumq; quemque hominum poteſt. 3. Sent. dist.19.q.3.num.22.23.uerba S.Bonauenturæ. His illum noſtris mulierculis imponere,mentemq; earum capere,tum Canones docent,tum ſecunda libri ſecundi pars: partim intrinſecus,cum mala pro bonis, bona pro malis proponit,ſuadetq; miris & in uiſibilibus (ut diuus Aug.ait) modis,per illam ſubſtantiã ſuorum corporum,miſerrimarum corpora non ſentientium penetrando,ſeq; cogitationibus earum miſcendo:partim uerò extrinſecus,cũ per imaginũ ſimulandarũ callidam operationẽ,ut idẽ inquit, ſe corã illis in angelum lucis transformat, & Deum mentitur. Quare quomodo ſæpe homo hominem dolo inducit ad aliquid inſtituendum,quod alioquin ne cogitaret quidem: ita mirũ nõ eſt,inquit Grillandus, ut mulier ex ſe pudica,dæmonũ tentationibus ad eam quã alioquin odit,delabatur impudicitiã.Illecebras enim oẽs & intus ſuggerũt, & foris oſtentãt,ut in Libro primo demonſtrauimus.

Gen.3. 26.q.5.epiſt. De lamijs. Lib.de diuin. dem.1.& 5. De Spir.t.& anima c. 28. 36.q.4.c.ſciẽdum. Ad Simplic lib.2 q.3.d.c. epiſcopi. 2.Cor.11. Tract.de ſort leg.q.5.nu.5.

Veniamus ad uim, quæ maioris rei impetus eſt, qui repelli non poteſt.l.2.D.quòd metus cauſa. Quid aũt dæmonis impetu uiolentius? quo cũ repentinos & extraordinarios animæ infligat exceſſus, ut inquit Tertullianus,primùm mentem harum mulierculariũ ita ſubiugat,captiuamq; ducit,teſte concilio Ancyrano,& D.Auguſtino,ut credant ei quod nec eſt,nec eſſe poteſt.deinde corpus uniuerſum ita obſidet,ut cõtra corporis naturã moueatur: deniq; linguam earũ ſic occupat,ut non niſi quando uult ipſe, nec aliud quàm quod ipſi placet,eloqui poſsint. Suppetit illis, ait Tertullianus,ad utramq; ſubſtantiam hominis lædendam ſubtilitas & tenuitas ſua multũ ſpiritualibus uirib.quas uel eo magis attẽdere debemꝰ in hac queſtione,ꝙ & inuiſibiles & inſenſibiles in effectu potius quàm in actu appareãt, eodẽ teſte in Apologet. cont.

d.q.26.Decimit. Dei lib.2. c.10.

gent.c.22. Itaq; neq; culpa ſua, neq; uolentibus hęc accidunt, quæ uel in mente, uel ope corporis, uel in lingua committuntur. Primùm enim, cui uolenti fit uis ac iniuria? deinde quis ui reſiſtere poteſt? l. ex conducto. §.1. V. Seruius. D. lati, Deniq; qua cuſtodia conſequi poſſet hominum quiſquam, ne damnum iniuria dari poſsit? l. ſed de damno. d. tit. l. ſi ea. de act. empti.

L. 1. §. filij. de iniurys. l. cũ donationis. C. de tranſact.

Tertium erat metus: qui quid aliud eſt, quàm inſtantis uel futuri periculi cauſa, mentis trepidatio? l. 1. D. quod metus. At ſuprà docuimus, *ea omnia quorum metus merito & in homine conſtantiſsimo cadat*, l. 6. d. tit. pericula, cruciatum corporis, *mortem & uiolentam & naturalem*, l. interpoſitâ. de tranſact. *partim reuera miſeris aniculis dęmonem intentare ac minari, partim ipſis etiam captis ac circumſcriptis earũ mentib.* ut ait Tertullianus, *tanto terrore obijcere ac inferre, ut cum eorum omnium ſibi poteſtatem eſſe fingat, eas facilè quiduis uideri facere ac pati cogat.* Nam & præſentia mala quib. premuntur ac exercentur, paupertatem, odia hominum, calamitates uel ſe mentitur immiſiſſe, uel etiam Deo permittente immittit, uel ita deluſis earum ſenſibus imprimit: ut licet nihil eorum patiantur, tamen quaſi perpetiantur doleant, ut aut amolitionem eorum oſtentãs, aut ſucceſſuum meliorum ſpem inijciens, fidem ac obſequiũ miſellis extorqueat. Hic eſt certè illatus timor. l. metum autem. d. tt. Enimuero quoſcunque ſuperat *dæmon, per mœrorem ſuperat*, teſte Chryſoſtomo *libro* 3. de Prouident. Timor autem, & triſticia *quædam eſt.* Omnes enim ex malo æquè timemus, ſi *immineat*, ut affuturũ: & dolemus, ſi præſens iam ſit, & *lædat*. Nam quod lędit, naturæ contrarium, ac uoluntati eſt. Quicquid autem fit occaſione alicuius inuoluntarij, inuoluntariũ & eſt & dicitur l. qui leuandæ. D. ad l. Rhod. Hoc eſt, propter quod credulitatis temeritatem in la-

Metus.

7. Ethic. Ariſtot.

mijs

mijs perfectæ uoluntati nequimus imputare.

Reſtat error & ignorantia. Clarum autem eſt, errantis nullam eſſe uoluntatem, & ignorantis nullum conſenſum, l. ſi per errorem. de iurisd. omnium iud. l. ſed hoc. D. de public. & rect. Quin & hunc inuito ſimilem eſſe, l. qui poteſt. §. 1. de reg. iur. & furioſo l. ſi à furioſo. D. ſi cert. pet. cui parcitur in omnibus, ut dictũ eſt ſuprà. In lamijs autem noſtris, error mentis ac cæcitas uoluntatis primum à morbo pendet naturæ, cuius factum æquo animo ferendum eſt, l. in ſumma. §. apud. de aqua plu. arc. Melancholicis enim morbis tam grauiter omnes plerunq; uexari, nos Lib. ſecũdo, cap. 18. & Alciatus ſuprà ſingulari capite, docuimus, ut nec apprehendere, nec dijudicare quicquam rectè poſsint, multo minus eligere, quodq; electionem conſequitur uelle, quòd omnino liberum denotat arbitrium, l. fideicommiſſa. §. quanquã, de leg. 3. Tanto maius mentis uitium eſt quod patiuntur, quàm amoris furor: quo tamen nihil eſſe uehemẽtius, dicitur in Aut. quib. mod. eff. leg. §. illud quòq;, minusq; puniendum. Secundò, in tantam mentis alienationem incidunt diaboli ludibrijs quibus diximus & mentem earum capi, ut neſciant quid agant, & oculos perſtringi, ut ſcilicet uideant credantq; quod non eſt. Adeò facti quoq; nõ alieni modò, uerum etiam ſui, quod mirũ eſt, probabili certaq; laborant ignorantia. quo magis diuini iuris ignorantiam in ijs præſumendam & excuſandam cenſeo. Nam ſi corruptum ſenſum omnib. animantib. communem habent, ſi deprauatam phantaſiam & apprehenſionẽ, ſi diaboli tum internis tum externis fit ludificationib. ut idipſum quod & agunt, & uelle uidentur, neſciant: qui uel intelligẽt, quale ſit id ipſum, in quo conſentiunt: uel dijudicare poterunt, faciendum ſit, an ſecus? Adhæc ut nec morbus uitiatæ rationis, nec tantæ fraudes quãtas adhibet dæmon in-

Error.

Ignorantia ſa ẽti proprij in lamijs.

teruenient: fit quandoq; per neglectam diuini iuris ac ſermonis tum promulgationē, tum interpretationem, eorumq; culpam ad quos eæ pertinent, ut in hāc credulitatis temeritatē incidant: nonnunquā ætatis infirmitate: ſemper aūt ſexus tum imprudentia, tum imbecillitate: cui ꝓpter eas cauſas quas Lib. tertio retuli, ſpecialiter indulgeri & faueri, ſuprà ſingulari capite docuimus, præterquam quòd generaliter deceptis ſubueniatur. l. & primo. §. uerba. ad Vell. & impotentib. l. non enim. D. ex quib. cauſ. maior.

Cap. 20.

Nunc igitur ſatis arbitror conſtare, *in animum harum mulierecularum delictum omnino, quod in ſola mente cōſiſtit*, ac uoluntate, nulla ratione cadere *poſſe*: nec eandem earum in fide rationem eſſe, quā aut hæreticorum, aut apoſtatarū. Hæreticū enim ſchiſma facere, & ꝓtinaciā uoluntatis ſuprà docuimus: apoſtatā uerò ſpontanea ac uoluntaria animi malicia reddit.

Quæcunq; uerò iam ſummatim diximus, eò recidunt omnia, ut quod Grillandus & Molitor Lamias animo cōmittere, & uoluntate facere uolunt, potius in mēte pati, quàm facere, uideamus. Nihil enim agit in ſeipſum. l. ille à quo. §. tempeſtiuum. D. ad Trebell. Nihil autem magis differt inter ſe, quàm agens & patiens. l. Vranius. D. de fideiuſſ. argumento l. prætor. de tut. & cur. Quare cōmiſeratione potius quàm pœna dignæ ſunt, omniq; potius auxilio, quòd dolum, uim, metum paſsis, furioſis, deceptis, ignorantib. impotentibus aut ipſo iure competit, aut ratione ſuadente tribuitur. Neq; uerò pœna pœnæ poteſt eſſe, nec afflictionem afflicto addere debemus. l. nauis *onuſtæ*, §. cum autem. D. ad l. Rhodiam. c. ex parte. de cler. ægrotan. §. quod ſi uis fluminis. Inſtit. de rer. diuiſ. & 7. q. 1. c. cum percuſsio.

Lamiæ commiſeratiōe dignæ, nō pœna.

Eccleſ. 4.

Atque hæc ſanè naturalis eſt ratio, cur neq; furioſi, neq; phrenetici puniendi ſint ex aliquo delicto, quòd

ſatis

ſatis ſuo furore torqueantur, & ſua calamitate punian tur. l. diuus. D. de off. præſ. l. pœna. ſ. ſanè. D. ad l. Pòp. de parric. Itaq; fati ut illos, ſic & noſtras, infœlicitas excuſat. Animo enim illi ac rationis uī deſtituti ſunt, nec ullū habent aut mentis aut uoluntatis cōſenſum, ut ſatis eſt ſuperq; dictū. l. 2. C. de cōtrah. empt. Atqui neq; delictū ſine conſenſu poteſt cōmitti, ac ꝓpoſito. l. 1. ff. ſi quadrupes paup. fec. dic. neq; iniuria inferri ſine animo iniuriandi. l. illud. ſ. ſanè. D. de iniur. Ergo nullo modo ex delicto uel Canones eos irregularitate puniunt. Clem. un. de homicid. neq; leges ſuis pœnis. l. infans. ff. ad l. Corn. de ſicar. nullo modo ob parricidium cōmiſſum culeo inſuuntur. d. l. pœna. ſ. fin. nullo modo inferunt iniuriā, ſed eam patiuntur. d. ſ. ſanè. nullo modo tenētur Aquilia, ob damnū datū. l. ſed etſi quēcunq;. ſ. igitur iniuriā. ff. ad l. Aquil. nullo modo eorū factis leges uel pręmiū uel pœnā ꝓponūt: ſed ꝓ talibus habēt, ac ſi fortuita ſint, in qbus nullius ſpectari poſsit hominis uel deliberatio, uel actio, uel cōſcientia. l. fin. in fin. ff. de adminiſt. tut. At & noſtras, de quib. agimus, animo (ſine quo delinq, uſucapi, poſſideri neqt) itē mēte, uolūtate, rōne, cōſenſu, deliberatiōe, βουλήσει, cōſilio carere, iā ad nauſeā oſtēdimꝰ. Quid igit grauius delinquūt, q furioſi, quā phrenetici, quā dormiētes, q illis ęqparāt? c. maiores. ſ. ſi. ext. de bapt. Neq; ꝓfecto abſimiles ſunt noſtrarū muliercularū actiones, ſeu potiꝰ paſsiōes, illis dormientiū, quas Barr. in l. ut uim. ff. de iuſt. & iur. recenſet, & Cardin. Zabar. in d. Clem. un. de ijs q de nocte ſurg. hom. cōmiſ. Et tū ille legum Coryphæus, talia cōmiſſa rectè excuſat, tanquā ea hominis peracta operatione, quę ſenſu, quę uolūtate careat. Dd. l. pœna. ff. ad l. Pòp. de parr. nō ſecꝰ atq; à furioſis ac inſipidis patrata. l. fluminū. ſ. uitiū. ff. de dā. infect. l. q occidit. ff. ad l. Aq. l. Cur ergo noſtrę quarū ſimilis eſt rō, magis peccēt illis q dicunt nō pec

care.gl.in c.teſtamentũ.6.diſt.Quid magis illarũ urge turconfeſsio,quàm furioſorũ, quibus calamitate nõ pares,ſed ſuperiores ſunt:cum tamen illorum confeſsio nulla ſit.uti ꝓbauimus ex l.in negocijs. D. de reg. iur.l.2.ſ. furioſus.D.de iur.codicil.c.fin.ext.de ſucceſ. ab inteſt.

Niſi fortè replicent,eas pro meritis uolũtatum diuino iudicio tradi illudendas ac decipiendas, illudentibus ac decipientibus eas præuaricatoribus angelis, ut ait D.Auguſtinus lib.2. de doct. Chriſt. c. 23. Atqui fateor,diuinam iuſticiam generaliter hominis meritum præſupponere,diuerſo tamen effectu: *quia ſanctis* afflictiones,poſt peccatorum *remiſsionem, certamina* ſunt, & exercitationes, ut probentur: reprobis,ſine remiſsione ſupplicia,pœnæq; iniquitatis. Itaq; non ſolum improbi & in corpore & in anima affliguntur, ſed etiam boni, quos Deus diligit: nec ex uirga Dei flagellantis aliquem,præſumendum ſtatim eſt facinus aliquod eius, quod etiam ab hominibus puniri debeat.Nam ea ratione dæmoniacos quoſque maiori pœna eſſe aggrauandos à magiſtratu diceremus.Sed illa ſibi relinquenda eſſe,uel uno hoc innuit Deus,quòd ipſe puniat ac exerceat eos. Quod enim à magiſtratu puniri uult,id ipſe uiciſsim illi detegit& relinquit,cuius opera ſunt miſericordia & iudicium. Etenim cum tribus tantum modis peccare poſsimus, quorum Primus complectitur omnem interioré motum ac conceptum in intelligentia uel affectibus, etiamſi uoluntas non conſentiat: Secundus tum incidit,quoties uoluntas cum motibus & affectibus conſentit: Tertius,quoties re exequi conamur,quod cogitamus & uolumus: magiſtratus non ulterius procedit ad animum aut uoluntatem puniendam, quàm ſi emerſerit & conſtet: Deus autem in illa ſecretiora, inque animum ipſum ac cogitationem hominis animaduertit.

Auguſtinus lib.2.de Pecc. mort & remiſſ.c.33. Iob.23.

Magiſtratus in qua animaduertat.

Quæ Deus ſibi reſeruarit puniendæ.

maduertit. Ea enim ſolus Deus cognoſcit. In Clemẽt. exiui. §. quãuis. de uerb. ſignif. Scrutator enim cordiũ ac renum eſt: & tota intelligentia, tota anima, toto corde uult à nobis diligi. Nos uerò animum probamus uerbi factiúe præſumptione, nec alia habemus animi indicia. l. 15. qui. §. diuus. C. de tut. & cur. dat. l. Labeo. C. de ſup. leg. l. reprehendenda. C. de inſtit. & ſubſt. Neq; iudex uel uoluntatem uel maleficium punire poteſt, niſi conſideret prius, & habeat factũ quod animo metitur. Alber. in l. aut facta, uerſ. qualitate. de pœn. Breuiter, non niſi extrinſeca inter homines puniuntur. Per ea intrinſeca probantur. l. fin. infrà, C. de ſicar. & paſsim Dd.

Sed illud etiam omittendum non eſt, etiamſi uim hanc & metum ex præcedenti delicto patiantur: nec tamen facere poſſe quod pati miſeras uidemus: nec ex eo quod non uoluntate faciunt, & animi iudicio, ſed ex ipſo præcedenti delicto puniendas eſſe. l. nec timorem. D. quòd metus cauſa. Quin cum dæmon etiam nihil eiuſmodi rectè poſsit inferre ſicut magiſtratus, l. 3. d. tit. uerſ. ſuccurrendum illis eſſe potius, ex eo uidetur. Nam & contra dæmonis dolos officium ſacerdotum ſancti Patres in concilio Ancyrano requiſiuêre, ut probẽt ea omnia eſſe falſa, quæ miſeris perſuadet: tum etiam ſingulorum Chriſtianorum, ut cõmune faciant ſe inuicem de tanti hoſtis fraudibus & potentia ac profunditatibus, ut uocantur in Apocal. c. 2. Contra uim autẽ habemus in primis panopliam Chriſtianam, quam ſuprà deſcripſimus Lib. quarto, c. 1 & 2. dein uerò preces & obſecrationes tũ publicas, quibus Deus moueri ſe confirmat, tum priuatas. Multum enim ualet oratio iuſti, & oratio humilis penetrat cœlos. Contra morbum, medicorum opera, qui poſtquam unxerunt afflictas, hoc eſt, poſtquam adhibuerunt ea quæ oportet, commendant eas Deo, ſicut

Quomodo animæ ſint tuendæ. *26. q. 5. cap. epiſcopi.* *Coloſſ. 3.* *Epheſ. 6.* *1. Tim. 2* *Matth. 18.* *Iacobi 5.* *Eccleſ. 35.* *Vide ſuprà libro 5. cap. 27*

De Nat. & grat. c. 26. præcipit D. Auguſtinus: Oratio fidei ſaluabit infirmum, hoc eſt S. Iacobi conſilium. Contra metũ diligens ad tolerantiam & conſtantiá admonitio, ut reſiſtamus diabolo, quemadmodum Lib. quarto, c. 23. prę ſcripſimus. Contra errorẽ prædicandus ſermo, inſtandum tẽpeſtiuè, intẽpeſtiuè, arguendũ cũ omni lenitate & doctrina. Semp aũt orandus eſt Deus, ut ipſe intellectũ earũ aperiat, cum proficiſcuntur in Emaus: hoc eſt, cum in hos errores animi iudicijq; delabuntur. Contra ignorantiam aũt, magiſtratus officiũ poſtulandũ, ut paſtorũ ſomnolentiá excutiat: ut quo tales oues & debiliores ſunt, & incautæ, magis propter ætatem delirã, & ſexũ fœmineum: hoc diligentius ac melius ijs caueant à lupis, easq; inſtruant de inſidijs eorum. Hac demum ratione in integrum reſtituendæ ſunt.

Iacob. 5.
Iacobi 4.
2. Tim. 5.
Auguſtinus in Ioan.
Iacobi 1.

Epheſ. 6. Etſi quoq; nec aſsidua ſpiritualium aſtutiarũ tentatio, nec tanti aduerſarij ineuitabilis impetus, nec tam iuſtus metus, nec tantũ corporis mentisq; uitiũ miſeras omni uoluntatis culpa liberaret, licet uel hæreſi uel apoſtaſia laborare concederẽ: unica tñ aut ætatis infirmitas, aut ſexus ſimplicitas, uel id ipſum prę ſtaret illis, uel pœnam certè mitigaret. Sic enim & crimen quodlibet attenditur, & animus delinquentis in quolibet crimine, ut expendatur an ignorãtia quidam, imperitia, uel ſimplicitate, an uerò dolo, malicia, pertinaciaq; delinquat: ut ijs ꝓſpectis, officio iudicis pœnæ tẽperẽtur. l. reſpiciendũ. l. aut facta. D. de pœn. l. quid ergo. de his qui not. infam. Dd. in l. 1. §. diuus. l. in lege Cor. D. ad l. Cor. de ſicar. l. pen. D. ad l. Pop. de parr. Quarũ aũt fœminarũ cauſam agimus, ſecundum plerũq; ſenectutis gradũ, & eá attigêre partẽ, q̃ decrepita dicitur & eſt. l. 3. §. ignoſcitur. D. ad Sylon. & c. ult. diſt. 80. &c. quæ & ipſa morbus eſt, ut Menander ait, & ferè ſemper cum animi delirio & iudicij lapſu naturaliter

Sexus, & ætas lamiarũ.

turaliter coniuncta eſt, Itaq; remouetur à republica gerenda, honoratur tamen. tit. C. qui ſe ætat. excuſ. l. maiores. l. ſemper, in prin. de iur. immun. l. nó tamen, in prin. de mun. & hon. & in crimininibus pœnæ relaxationẽ & ueniam meretur, ut quos premit, eos & culpę ſuſpicione liberet. d. §. ignoſcitur. & tormẽtis eximat. Bart. in d. l. & in l. de minore, in princ. de quæſt. Angel. in tractatu Malefic. gl. fama publica. uerſ. quæro quæ. Hippol. in l. edictum. 3. col. de quæſt. Anus autẽ noſtræ non modò tum delirant, cum uiri, hoc eſt, in ſecundo ac extremo ſeneƈtutis gradu: ſed etiá quia mulieres ſunt, magis repueraſcunt: uel certè non minus in primo, quàm uiri in ſecũdo & ultimo. Primùm igitur uix eſt, ut crimen in mente ac uoluntate magis committant, quàm pueri, quiq; iudicio animi deſtituti ſunt. Deinde uerò, ut tantum fauoris ac excuſationis, ætatis lapſus non præſtet: propter eũ tamen nec torqueri debent, ut nunc fit: nec ea pœna affici, qua peſsimus quilibet mulƈtatur.

Quod etiam ad ſexum pertinet, cuius ut Libro ſecundo diximus, tanta eſt tum ſimplicitas tum lubricitas, ut in eodem grauius peccet uir quàm mulier. l. in multis, de ſtat. hom. 32. q. 6. c. indignantur. & c. ſeq. c. forus. de uerb. ſig. Itaq; leniorem etiam meretur pœnam: ut in adulterijs, uir ut ſacrilegus punitur. l. quáuis adulterij. C. ad l. Iul. de adult. fœmina caſtigata uel mulieribus incarceranda datur, uel in monaſteriũ condemnatur ad biennium. ext. de teſtam. c. Rainutius. & Aut. ſed hodie. quæ eſt. C. de offic. ciuil. iud. & Nou. ut nulli iudic. §. adulteram uerò. §. neceſſarium. Aut. ſed nouo iure. quæ eſt l. quamuis. C. ad l. Iul. de adulter. ſed & in crimine maieſtatis: ſubuenitur enim ſimplicitati & ignorantiæ. l. 3. de iur & fact. ignor. l. iuris ignorantia. C qui admitti. Dd. & Bartolus in l. ſi quis id quod. de iuriſdict. omnium iudic. latiſsimè docent, *Sexum.*

docent, quomodo propter ætatem & sexum mulie brem doli præsumptio cesset, etiamsi in iure ciuili errent. Alex. consil. 103. uol. 1. Cepol. consil. 21. col. 6. & cõsil. 24. Bald. in l. error. C. de iur. & fact. ignor.

Nec obstat hisce fauoribus ętatis ac sexus, primùm quòd longè grauius sit æternam quàm temporalem offendere maiestatem, l. hi qui sanctam. C. de hæred. Aut. gazaros, c. ubicunq;. de pœn. Secundò, quòd ei ob causam nulla sexus aut ætatis habeatur ratio in hę resi. Dd. in l. quisquis. C. ad l. Iul. maiest. *Canonistæ in* c. uergentis. de hær. in antiq. & in c. *tum secundum leges*. eod. tit. lib. 6. Tertiò, quòd in crimine *maleficiorum* ac sortilegiorũ specialiter excipiantur. l. etsi excepta. C. de mal. & math. quia in ijs omnes sine exceptione torqueri, notat. Hippol. in l. edictum. 3. col. D. de quæst. Nam ut à posteriori incipiam, magis ac ueneficis hic aduocatus nõ sum: sed delusis lamijs, quas multum tũ à magis infamibus, tũ à ueneficis diuitare declaraui Libro secundo. Ad alterum primò respondeo, quòd illi textus specialem prærogatiuam sexus & ætatis limitant tantum, quoad torturam, ut & in crimine læsæ maiestatis, l. quisquis. C. ad l. Iul. maiest. nõ etiam causam criminum. Semper enim hoc manet, qui iudicio animi caret, eum malè facere nõ posse. Secundò respondeo, satis magnum inter lamias & hæreticas esse discrimen, quòd singulari capite demonstrauimus. Demũ cum Oldrado dico, quòd etiam *in his* quæ formaliter, ac secundum leges canones*que non* sunt hæretica, licet hæresim sapiant, detrahen*dum sit* ob eam quam diximus mulierum simplicitatem & lubricitatem, l. 1. C. de iur. & fact. ign. l. ult. §. fin. de iure delib. l. pen. de his quæ sibi ascr. Et hoc, etiamsi in articulo fidei errent, ut idiotæ ac rustici. Sufficit enim ijs, ut loquuntur, implicita fides, & ne pertinacia contumaciaq; quadam errorem suum defendant. Bald. in l. error.

Lib. 6. c. 6.

Consil. 110.

error. C. de iur. & fact. ign. Atq; hac etiam ratione prima cadit obiectio. Quanquam ut grauius eſſe non inficior, in maieſtatem diuinam delinquere: ſic illud quoq; ſciendum eſt, & facilius & citius homines in hoc delictum incidere. Incomprehenſibilis eſt enim, & longè à noſtris remota ſenſibus, illa æterna, infinita ac ſpiritualis maieſtas ac uoluntas. Quare qui in terrenis negocijs lyncei ſumus, in ſpiritualibus & ijsquę ad Deum ſpectant, talpæ ſtatim efficimur: non ſecus atque ij qui cum ſumma ſe putent oculorum acie prędi tos, quando in terris ea quæ ſenſu percipi poſſunt, acerrimè contuentur: ſi ſolem aſpicere uelint, omnẽ illam aciem, extremam eſſe præ tanto fulgore ſentiũt caliginem. Duabus igitur de cauſis facilior hominũ in ſpiritualibus eſt lapſus. primùm, ob diuinorum naturam omni cogitatione humana ſuperiorem: deinde, propter noſtræ tum intelligentiæ cæcitatem, tum uoluntatis deprauationem. Quare ſi quis hac in parte delinquat & erret, mitior eſſe debet pœna, ac iuſtior uenia: & id quidem eò magis, ſi mulier, magisq; ſi decrepita muliercula cadat.

DETERMINATIO PARISIIS FACTA PER *almam facultatem Theologicam, Anno Domini* 1398. *ſuper quibuſdam ſuperſtitionibus nouiter exortis.*

VNiuerſis orthodoxæ fidei zelatoribus Cancellarius eccleſiæ Pariſienſis, & facultas Theologiæ in alma uniuerſitate Pariſienſi, matre noſtra, cum integro diuini cultus honore ſpem habere in Domino, ac in uanitates & inſanias falſas non reſpicere. Ex antiquis latebris emergens nouiter errorum fœda colluuie, recogitare cõmonuit: quod plerunq; ueritas catholica apud ſtudioſos in Sacris literis apertiſ-

ſima

ſima eſt,quæ cæteros latet: nimirum cum hoc proprium habeat omnis ars manifeſtam eſſe exercitatis in ea,ſic ut ex eis conſurgat illa maxima,Cuilibet in ſua arte perito credendum eſt. Hinc eſt Horatianum illud,quod Hieronymus ad Paulinum ſcribens aſſumit: Quod medicorum eſt, promittunt medici, tractant fabrilia fabri. Accedit adhæc in Sacris *literis* aliud ſpeciale, quod nec experientia & ſenſu conſtant ut aliæ artes, nec poſſunt ab *oculis circumuolutis* nube uitiorum facilè deprehendi. *excæcauit* enim eos malicia eorum. Ait ſiquidem *Apoſtolus*, quòd ꝓpter auariciam multi errauerunt à fide. *Propterea* non irrationabiliter idolorum ſeruitus ab *eodem* nominatur: alij propter ingratitudinem, qui cum cognouiſſent Deum,non ſicut Deum glorificauerunt, in omnem idololatriæ impietatem (ſicut idem commemorat) corruerunt. Porrò Solomonem ad idola, Didonem ad magicas artes pertraxit diraCupido. Alios poſtremò miſera timiditas tota ex craſtino pendens in obſeruationes ſuperſtitioſiſsimas impiasq; depulit: quemadmodum apud Lucanum de filio Pompeij Magni, & apud hiſtoricos de plurimis notũ eſt. Ita fit,ut recedens peccator à Deo, declinet in uanitates & inſanias falſas, & ad eum qui pater eſt mendacij tandem impudenter palamque apoſtatando,ſe conuertat. Sic Saul à Domino *dereli*ctus,Pythoniſſam, cui prius aduerſabatur, conſuluit Sic Ochozias Deo Iſrael ſpreto miſit ad *conſulen*dum deum Accaron. Sic deniq; eos omnes *qui fide* uel opere abſque Deo uero ſunt,ut à deo *fallo* ludificentur,neceſſe eſt. Hanc igitur nefariam,peſtiferam, mortiferamque inſaniarum falſarum cum ſuis hæreſibus abominationem plus ſolita noſtra ætate cernentes inualuiſſe,ne forſan Chriſtianiſsimum regnũ, quod olim monſtro caruit, & Deo protegente carebit,ina

bit, inficere ualeat tam horrendæ impietatis & perniciosissimæ contagionis monstrum, cupientes totis conatibus obuiare, memores insuper nostræ professionis, proque legis zelo succensi, paucos ad hanc rem articulos damnationis cauterio, ne deinceps fallant incogniti, notare decreuimus, rememorantes inter cætera enumerata dictum illud sapientissimi doctoris Augustini de Superstitiosis obseruationibus: Quòd qui talibus credunt, aut ad eorum domum euntes, aut suis domibus introducunt aut interrogant, sciant se fidem Christianam & baptismum præuaricasse: & paganum & apostatam, id est, retro abeuntem, & Dei inimicum, & iram Dei grauiter incurrisse, nisi ecclesiastica pœnitentia emendatus, Deo reconcilietur. Hæc ille. Neque tamen intentio nostra est in aliquo derogare quibuscunq; licitis & ueris traditionibus, scientijs, & artibus: sed insanos errores atque sacrilegos insipientium & ferales ritus, pro quanto fidem Orthodoxam & religionem Christianam lædunt, contaminant, inficiunt, radicitùs quantum fas nobis est, extirpare satagimus, & honorem suum sincerum relinquere ueritati.

Augustinus contra Superstitiones

Est autem primus Articulus, quòd per artes magicas & maleficia, & inuocationes nefarias quærere familiaritates & amicitias & auxilia dæmonum, non sit idololatria.

Error: quoniam dæmon aduersarius, pertinax & implacabilis Dei & hominis iudicatur: nec est honoris uel dominij cuiuscunque diuini uerè seu participatiuè uel aptitudinaliter susceptiuus, ut aliæ creaturæ rationales non damnatæ, nec in signo ad placitum instituto, ut sunt imagines & templa, Deus in ipsis adoratur.

Secundus articulus, quòd dare uel offerre uel promittere dæmonibus qualemcumq; rem, ut adimpleat desiderium

desiderium hominis, aut in honorem eorum aliquid osculari uel portare, non sit idololatria. Error.

Tertius, quòd inire pactum cum dæmonibus tacitum uel expressum, non sit idololatria, uel species idololatriæ, uel apostasiæ. Error. Et intendimus esse pactum implicitum in omni obseruatione superstitiosa cuius effectus non debet à Deo uel natura rationabiliter expectari.

Quartus, quòd conari per artes magicas dæmones in lapidibus, annulis, speculis, aut imaginibus nomine eorum consecratis, uel potius execratis, cogere & arctare, uel eas uelle uiuificare, non sit idololatria. Error.

Quintus, quòd licitum est uti magicis artibus uel alijs quibuscunque superstitionibus à Deo & Ecclesia prohibitis pro quocunq; bono fine. Error. quia secundum Apostolum, Non sunt facienda mala, ut ueniant bona.

Sextus, quòd licitum sit aut etiam permittendum, maleficia maleficijs repellere. Error.

Septimus, quòd aliquis cum aliquo possit dispensare in quocunq; casu, ut talibus licitè utatur. Error.

Octauus, quòd artes magicæ & similes superstitiones, & earum obseruationes sint ab Ecclesia irrationabiliter prohibitæ. Error.

Nonus, quòd Deus per artes magicas & maleficia inducatur compellere dæmones suis inuocationibus obedire. Error.

Decimus, quòd thurificationes & suffumigationes, quæ fiunt in talium artium & maleficiorum exercitio, sint ad honorem Dei, & ei placeant. Error & blasphemia, quoniam Deus aliàs non puniret uel prohiberet.

Vndecimus, quòd talibus & taliter uti non est sacrificare seu immolare dæmonibus, & ex consequenti dam-

ti damnabiliter idololatrare. Error.

Duodecimus, quòd uerba ſancta & orationes quędam deuotæ & ieiunia & balneationes & continentia corporalis in pueris & alijs, & miſſarum celebratio, & alia opera de genere bonorum; quæ fiunt pro exercendo huiuſmodi artes, excuſent eas à malo, & non potius accuſent. Error. Nam per talia ſacræ res, imò ipſe Deus in Euchariſtia dæmonibus tentatur immolari: & hæc procurat dæmon: uel quia uult in hoc honorari ſimilis Altiſsimo, uel ad fraudes ſuas occultãdas, uel ut ſimplices illaqueet facilius, & damnabilius perdat.

Tredecimus, quòd ſancti Prophetæ & alij ſancti per tales artes habuerunt ſuas prophetias, aut miracula fecerunt, aut dæmones expulerunt. Error & blaſphemia.

Decimuſquartus, quòd Deus per ſe immediatè uel per bonos angelos talia maleficia ſanctis hominibus reuelauerit. Error & blaſphemia.

Quindecimus, quòd poſsibile eſt per tales artes cogere liberum hominis arbitrium ad uoluntatem ſeu deſiderium alterius. Error: & hoc conari facere, eſt impium & nefarium.

Sedecimus, quòd ideo artes præfatæ bonæ ſunt, & à Deo, & quòd eas licet obſeruare: quia per eas quandoque uel ſæpe euenit, ſicut utentes eis quærunt uel prædicunt, uel quia bonum quandoque prouenit ex eis. Error.

Decimuſſeptimus, quòd per tales artes dæmones ueraciter coguntur & compelluntur, & non potius ita ſe cogi fingunt ad ſeducendos homines. Error.

Decimuſoctauus, quòd per tales artes & ritus impios, per ſortilegia, per carminationes & inuocationes dæmonum, per quaſdam inſultationes & alia maleficia, nullus unquam effectus miniſterio dæmo-

num ſubſequatur. Error. Nam talia quandoq; permittit Deus contingere: ut patuit in magis Pharaonis, & alibi pluries: uel quia utentes ſeu conſulentes propter malam fidem & alia peccata nefanda, dati ſunt in reprobum ſenſum, & demerentur ſic illudi.

Decimusnonus, quòd boni angeli includantur in lapidibus, & conſecrent imagines uel ueſtimenta, aut alia faciant quæ in iſtis artibus continentur. Error & blaſphemia.

Viceſimus, quòd ſanguis upupæ uel *hœdi* uel alterius animalis, uel pergamenum uirgineum uel corium leonis & ſimilia habeánt efficaciam ad cogendos uel repellendos dæmones miniſterio huiuſmodi artium. Error.

Viceſimusprimus, quòd imagines de ære, plumbo uel auro uel de cera alba uel rubea uel alia materia baptiſatæ, exorciſatæ & conſecratæ, ſeu potius execratæ ſecundum prædictas artes & ſub certis diebus habeant uirtutes mirabiles, quæ in libris talium artium recitantur. Error in fide & philoſophia naturali, & aſtronomia uera.

Viceſimuſſecundus, quòd uti talibus, & fidem dare, non ſit idololatria & infidelitas. Error.

Viceſimustertius, quòd aliqui dæmones boni ſunt, alij benigni: alij omnia ſcientes, alij nec ſaluati, nec damnati. Error.

Viceſimusquartus, quòd ſuffumigationes, quæ fiunt in huiuſmodi operationibus, conuertuntur in ſpiritus, aut quòd ſint debitæ eis. Error.

Viceſimusquintus, quòd unus dæmon ſit rector Orientis, & præſertim ſuo merito: & alius Occidentis, alius Septentrionis, alius Meridiei. Error.

Viceſimuſſextus, quòd intelligentia motrix cœli influit in animam rationalem, ſicut corpus cœli influit in corpus humanum. Error.

Viceſi-

Viceſimuſſeptimus, quòd cogitationes noſtræ intellectuales & uolitiones noſtræ interiores immediate cauſentur a cœlo, & quòd per aliquam traditionem magicam tales poſſunt ſciri, & quòd per illam de eis certitudinaliter iudicare ſit licitum. Error.

Viceſimuſoctauus, quòd per quaſcunq; artes magicas poſsimus deuenire ad uiſionem diuinæ eſſentiæ, uel ſanctorum ſpirituum. Error.

Acta ſunt hæc & poſt maturam crebráq; inter uos & deputatos noſtros examinationé: concluſa in noſtra congregatione generali Pariſius apud ſanctum Mathurinum de mane ſuper hoc ſpecialiter celebrata Anno Domini M. CCC. XCVIII. die XIX menſis Septembris. In cuius rei teſtimonium, ſigillum dictæ Facultatis preſentibus literis duximus apponendum. Originale huius determinationis eſt ſigillatum magno ſigillo facultatis Theologiæ Pariſius. Ego inueni ſubiectam in fine Mag. ſententiarum.

Epilogus Operis.

Non dubium mihi eſt, candide Lector, plurimos fore, apud quos malam iniero gratiam, calumniam mihi pro opera qualicunq; præſtita repoſituros: quorum pleriq;, ut iniquorum eſt iudicum, id quod non intelligunt, criminabuntur: alij, opinioni longa annorum ſerie, hominum animis irradicatæ, & uelut iure conſuetudinario obfirmatæ, quacunque ratione patrocinari uolent: nec deerunt qui dentis Theonini prurigine inſoleſcentes ex more, mordendi occaſionem auidius quærent. Ad cauſas naturales quarumcunq; rerum miracula & monſtra referent pugnaces Peripatetici: ac ſacroſanctæ Scripturæ religioni, Ariſtotelis Platoniſque rationes præſcribere, uehementi pertinacia cõtendent. Hic Petri Pomponatij Mantuani, *Epilogus*

tuani, ſummi & clariſsimi ſuo tẽpore philoſophi, de Naturalium effectuum cauſis, ſiue de incantamentis Opus, abſtruſioris philoſophiæ plenum, requiretur, accuratiusq; euoluetur, ut oppugner, peſſumq; eam: niſi in inuictis Chriſtianæ philoſophiæ fundamentis conſtabilitus, ſermonis probabilitatem con-
Coloſſ. 2. temnam: ex D. Pauli, uaſis electionis, cõſilio, qui ſtudioſè præmonuit, uidendum eſſe, ne quis ſit qui nos deprædetur per philoſophiam, & inanem *deceptionem*, iuxta conſtitutionem hominum, *iuxta elementa* mundi, & non iuxtà Chriſtum. Quoniam *in illo inhabitat* omnis plenitudo Deitatis corporaliter. *Pomponatium* quoq; ante redditum ſpiritus extremi *halitum* reſipuiſſe ex ſingulari Dei miſeratione, nec per manſiſſe ἄθεον, ſperare uolo. talem etenim fuiſſe, à clariſsimo medicinæ ornamento D. Helidæo Foroliuienſi, eius olim diſcipulo, non ſemel auditum eſt.

At ſibi iniuriam fieri à medico, quædam Scripturæ ſacræ loca excutiente, & ſuæ uocationis metas tranſiliente, acclamabunt moroſiores pleri que Theologi: Ne ſutor ultra crepidam, mordacius oblatrantes. His nihil aliud reſpõſum uolo, quàm, D. Lucam euangeliſtam medicum Antiochenſem fuiſſe: ac me ex eorum eſſe numero, quorum huc ſpectat ſtudium,
Regale ſacerdotium. ut ſi quo modo tãdem ex immenſa Dei miſericordia atque ineffabili Chriſti gratia, ad regale illud ſacer-
1. Pet. 2. dotium pertingere queant, cuius D. Petrus apoſto-
Eſaiæ 61. lus & propheta Eſaias meminerunt.

Quòd maleficij quoſdam Eccleſiaſtici collegij homines impuros inſimularim, ſi quoque ægrè *ferant*, id non debui non facere, argumenti ratione: *atque* apertius etiam nominibus eorum expreſsis potuiſſem, niſi modeſtiam hanc ex Theologia edoctus, hos Chriſtianæ fidei euerſores ac reipublicæ ſedatæ turbatores, ut adhuc deſiſtant, ſtatuiſſem præmonere.

Cum

Cum magicorum flagitiorum reis mihi controuerſia eſt, non cum uiris pijs, quos unicè ueneror & colo, ut ſi quis alius. Si iniuſtè ſe traductos illi conqueran tur, ut in theatrum palàm mecum prodeant, ſuamq; tueantur cauſam, non detrecto.

Doctioribus quibuſdam noſtri ordinis uiris, uel etiam delicatioribus, ſi à me non ſit factũ ſatis (quod equidem libenter fateor: quàm ſit mihi curta ſupellex, non ignarus) ijs tamen rem exactius perpendendi, altiusque perſcrutandi, ac methodo doctiore, ordine magis cohærente, oratione dilucidiore, uerbis aptioribus, & ueritatis argumentis ualidioribus deſcribendi, qualemcunque ſubminiſtraſſe occaſionem pro ingenij tenuitate (quam certè magnã agnoſco) uideor. à quibus ſi alicuius lapſus etiam admonear, conuincarque, plurimum à me reportabunt gratiæ: quemadmodum reliqui omnes, eodẽ me proſequuti ſtudio: nec me errata retractaſſe pudebit unquã. non mihi uſq; adeò Suffenus ſum, nec ita φιλαυτίας afficit libido. Eſt aliquà prodire tenus, ſi non datur ultrà.

Quòd contra legum duodecim Tabularum authoritatem, de ijs qui meſſes excantarunt, à uulgari opinione & Poetarum figmentis diſſentiam, ſi grauiter tolerant Iuriſperiti, mala mihi pro beneficio reponitur gratia: quòd ueritatis in hoc argumẽti genere ab alijs inquirendæ, & criminalis ſententiæ hic non ſecundum placita cæci in religione Chriſtiana ſeculi, uerùm ex ipſis ueritatis myſterijs, debito ordine eruendæ, pronunciandæq; anſam porrigere qualemcunque uoluerim. Enimuerò ſi alicui in legitima ſua uocatione præiudicandi animus mihi fuerit, temerarij hominis notam meo quodam merito haud recuſo. Cæterùm ſi hac mea purgatione non contentis mordacibus inuidisque ingenijs, me conuicijs proſcindere, imperitię redarguere, flagitij iniquè inſimulare,

& calamum petulanter in me ſtringere lubeat: ea me Deum omnipotentem cõſiũ maturum tolerantia confido, ut quoſcunq; aduerſariorum dentes & inſultus, patiendo ſim exuperaturus.

Irritas præterea ſuas apud me uident machinationes impij ſacrilegiq́ue magi, quorum nec præſtigijs, nec terriculamentis culmum quidem latum moueor, etiamſi me diris ſuis imprecationibus aut diabolicis exorciſmis transformare ſtudeant, aut ἀτ κέφαλαι, uel (ſi malint) cloacas execrandis ſuis artibus compellere nitantur monſtrifici malefici. Delphica in me diuinorum oracula, quibus nihil non ſiniſtri mihi in Pythij templo cacanti, & ob id à Piſiſtrato tyranno ſtatutæ pœnæ ſubijciendo, uaticinabũtur homines perditi, prorſus cõtemno. Incaſſum me nocturnis lemuribus, aut defunctorum manibus uel laruis terrebit tenebricoſus necromantes. Nec contra Geoticorum umbras aquæ luſtralis aſperginem, uel tædarũ ignem juxta ſepulchra arceſſo: ſuis hi ſpectris me neutiquam fatigabunt. Tartarearum uocum barbarie aut murmurũ ludibrijs ſi me laceſſat nefarius exorciſta, non mihi curæ eſt. Incantatorum ligaturas, quibus prodigioſos accerſere morbos, congreſſum impedire naturalem, imò eius organa pro ſuo arbitrio auferre & reſtituere poſſe credũtur, ne pili quidem facio, rideoq;. Si quid maligna imprecatione aut uitiatæ uoluntatis affectu in me poſſunt deliræ ſagæ, eis & permitto, & remitto. breuiter, ut Horatius ait:

Somnia, terrores magicos, miracula ſagas,
Nocturnos lemures, portentaq́; Theſſala riſu
Excipio. —

Vnicam ſolummodo ueneficarum pertimeſco artem, quæ ſuis uenenis uel propinatis, uel admotis, uel ſpiritus attractione ferientibus plurima uerè, non phantaſticè inferre nocumenta ualent: harum cauſam

cauſam defendendam hic cœpi minimè, ſed iuſta magiſtratus cenſura diſcutiendam decidendamque relinquo.

At ex labyrintho præſtigiarum dæmoniacarum incantamentorumq; nonnihil extricatus, finem dicēdo faciam de monſtroſis his ludibrijs: excogitatis certè ut gloriam Dei, & doctrinæ utriuſque, ſacræ & phyſicæ, ueritatem obſcurent, atq; maleficas diaboli artes occultēt, ueſtiantq;, quæ Domino Deo βδελύγματα ſiue abominationes ſunt: has auerſemur, fugiamus & execremur, quacunq; etiā artificioſa proponātur ſpecie. Repugnemus & earū illecebris & occaſionibus obiectis, quę prima fronte blandiri & allubeſcere uidētur. Nec ſolū corpora noſtra, non ſponte mancipia & domicilia ſatanæ faciamus: uerùm etiam illi, licet aſtutiſſimo τῇ πανουργίᾳ, uera fide & uitæ ſanctimonia omnes adoriundi nos aditus pręcludamus, auxiliū à Dei filio aſsiduè ardentibus uotis implorātes, nosq; uiuo Dei uerbo & Spiritus ſancti ope uigilanter, ueluti in excubijs ſedulò cōſtituti, ita muniētes, quò etiā ſi huiuſmodi munimēto tāquā firmiſsimo uallo undiquaque obſeptos audacius inſultet iuratus ille hoſtis, nō tamen ualida hæc ſepta perfringat, expugnetq;.

Qualeſcunque etiam afflictiones nobis impoſitas, æquo animo cum Iobo fortiter toleremus, aduerſus Deum neutiquā cum gentibus fremētes, nec uetitam opem cum Saule inquirētes. Neq; etiam curioſi, cum Epheſijs, uel laſciui, quę nouiſſe nos aut non intereſt, aut nō licet, ſiue minus expedit, anxiè indagemus: uel ex ijs, à quibus exquiri ſeuerè inhibuit Deus, ſciſcitemur: ſed illis quas Euangelij ueritas cōmonſtrat, ſemitis inſiſtamus, inhæreamusq;, furioſas diaboli præſtigias & lubrica triuia declinantes, ne quemadmodū Iamnes & Mambres reſiſtebant ueritati, nos quoque Dei præcepto recalcitrantes, cum his qui à ſiniſtris

Iob.1.2.
Pſalm.2.
1.Reg.28.
Actor.19.

erunt, horrẽdum olim Christi sententiam audiamus:
Matth. 25. Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius.

Nihil autem hic ita assertum uolo, quod æquiori iudicio catholicæ Christi ecclesiæ non omnino submittam: palinodia mox spontanea emendaturus, si erroris alicubi conuincar.

FINIS.

CENSVRA QVORVNDAM DOctorum piorumq; uirorum de hoc Opere, explicata literis ad D. Ioannem Vuierum datis. quarum hæc prima Theologi cuiusdam eximij est, & abbatis doctrina, uirtute atque existimatione clarissimi: cuius nomen supprimere, ob quorundam qui se Theologorum nomine pallio pileoq; exornant, morositatem, malui.

SAlue uir, ut eruditissime, ita multis nominibus mihi commendatissime.

Miraberis, sat scio, quid mihi in mentem uenerit, quòd cum te ne de facie quidem nouerim, aliquid ausus sim ad te literarum dare. Verùm non te lateat uelim, me huc uel inuitum, ac manibus pedibusque reluctantem esse adductum, ingenij tui pulcherrimis monumentis: quæ profectò eiusmodi sunt, ut uel saxa muta, nedum bruta animalia, in amorẽ pariter ac admirationem tui raperes. Nam liber ille tuus de Dæmonum præstigijs, Deus bone, quantum habet solidæ doctrinæ, acris ingenij, ac iudicij consummati? Quis putaret tam longè lateque patere uestram Physicam? Nunquam mihi magis arrisit de uobis, quàm in præsentia, grauissimum Homeri testimonium:

Vir medicus multis alijs præstantior unus.

Certè

Certè librum illum neſcio quo cum fructu, ſumma cum animi uoluptate, non tam legi, quàm penitus deuoraui. Quem equidem uideo talem eſſe, ut haud dubiè nomen tuum immortali cum gloria ad poſteros tranſmittat. O' fœlicem Cliuiam, quæ tantos habet literarum heroas: fœliciorem, quæ, ueluti eam decet, eos amplis ſtipendijs alit, meritiſsimisque auget fortunis: fœliciſsimam, cui præeſt Princeps non modò doctus, pius, ingenioſus: ſed etiam doctrinæ, ueræ pietati, nobilibusq; ac fœliciter natis ingenijs mirè, & utroque (quod aiunt) pollice fauens. Nam quanquã hic princeps ob præſtantes cùm corporis tum animi dotes, ubiq; terrarum optimè audit: tamen inter cæteras clariſsimas eius uirtutes, clariorẽ exiſtimo nullam, quàm quòd ut ipſe doctus eſt, ita ad euehendos, quos ſingularis aliqua eruditio commendat, fictus, natus & educatus uideatur, iuxta illud clariſsimi uatis:

Principis eſt uirtus maxima, noſſe ſuos.

Gaudeo mehercule, & ex animo gaudeo, te diuine uir primum hanc glaciem perfregiſſe, & miſeras aniculas ab atroci quadam tyrannide uindicaſſe. Cardanus quidem nonnihil uelitatus fuerat in ſycophantas illos: tu autem apertis uelis eos ipſos inuaſiſti:

Macte ô ingenio, macte uirtutibus iſtis:
Ritè Vuiere eris, nunquam tua fama peribit.

Crede mi Vuiere, non modò hac opera multos ſani iudicij uiros, quaſi Herculeo nodo tibi deuinxiſti, ſed optimè de religione Chriſtiana meritus es. An non erat in detrimentum noſtræ Reipublicæ, plus concedere diabolo, & neſcio quibus malis genijs, quàm unigenito filio Dei? Paulus, ut uir prudens ac circumſpectus, non audet ſe dicere, cum ad tertium uſque cœlum à Deo eſſet ſublatus, raptum extra cor- 2. Cor. 12.

pus: ſed ſiue in corpore, ſiue extra corpus, inquit, neſcio: Deus ſcit. & hoc in ſpiritu tantummodo acciditſſe, uel Lucas ampliſsimus in Geſtis Apoſtolicis eſt teſtis. At noſtri maiores (ſi dijs placet) credebãt ope dæmonum mulierculas uolitare per aera, ingentia corporaliter ſpacia regionum tranſmittere, ſubinde in feles mutari: atq; adeò, ſit honos auribus, cum ipſis malis genijs actu uenereo cõgredi, ac quaſi permiſceri.

Diſſerit hac de re ſuprimus D. Hieronymus, in prologo Danielis.

O *cæcas hominum mentes, ô pectora cæca.*

Quis faſcinauit quæſo inſenſatũ hunc mundum, ut tam imprudenter fabulis anilibus adhærentes, à nulla ueritate aberrarent? Sed dicet mihi quiſpiam: Num tu H. credis, quæ ipſæ tormentis exagitatę, ingenuè confitentur? Certè tormentis fidem non eſſe adhibendam, doctiſsimi atque grauiſsimi quique dicunt. Nam in torminibus mentitur qui pati multa poteſt, mentitur qui nihil pati poteſt: dum hic non uult fateri quæ fecit, alter plura fatetur ſe perpetraſſe quàm unquam uel per ſomnium cogitauit. At quid ſentiendum quæſo, de mulierculis illis, quæ ea ſe feciſſe aiunt, quæ in rerum natura ſunt nuſquam? Accidit hic intra triennium, huius ferè rei memorabile exemplũ. Omnes monachi ex uino peſsimo & pendulo, quo nimium ſeſe ingurgitauerant, ad unum intra annũ ferè perierunt. Sacrificulus quidã perſuaſit prędeceſſori, ut uocãt, meo G. in cauſa eſſe paupercula quandã aniculam, quæ certis ſub gradibus poſuiſſet prędentiſsima ueneficia, ubi monachis ſemper eſſet in coro ſtandum. Quid multa? creditum eſt impoſtori, coniectaque eſt miſera anicula, Vulcano litãda, in uincula. Statuit ueterator ille ciuibus diem, quando locus eſſet ab omnibus perluſtrandus. Conuenerunt ſtatuto die multi mortales: euolutoque lapide, mira manuũ celeritate è manicis eius quædã

Cum dæmones ſpiritus ſint, ſpiritusque, ipſa ueritate teſte, carnem & oſſa non habeat. Luce 24.

emor-

emortuæ ranæ, lacertæ, quas è campis in hunc uſum ſelegerat, ac limaces ceciderunt in foueam. Fuiſſentq; hæc omnibus credita, condemnataque ad ignem fuiſſet anicula, niſi uir quidam acri iudicio fucũ ac ſtrophas ſagacibus oculis cõſideraſſet: qui tandem effecit, ut tota tragicocomœdia in fumum euaneſceret: parũq; abeſſet, quin pręſtigiator cum ſuis quiſquilijs, putrib. ouis à pueris & colu à mulierculis impeteretur. Verùm de his ſatis ſuperq;. Clariſsimo uereq; generoſiſsimo Principi tuo me cõmendabis, atq; in unico cõſeruatore noſtro perpetuò ualebis. Celerrimè, E. tertio calendas Iulias, Anno 1563.

Tui nominis amantiſsimus

A. H. H. A. E.

CAROLVS GALLVS, EC.
cleſiaſtes Hammonenſis.

S. P. Per Chriſtum. Vt tui codicis doctrinam diligentius perlegerem, ſingulaq; accuratius pro iudicij mei tenuitate examinarẽ, ponderaremq;, effecit horribilis ea Satanæ rabies, quæ ſuperioribus annis in hac eccleſia Hammonenſi graſſata eſt, & multos aliquãtiſper exercuit. Noſti mi Domine Vuiere, uir pręſtantiſsime, huic malo multiplicia excogitata adhibitaq; eſſe remedia, uariaq; de eo iudicia, tam in noſtra Republ. quàm inter moniales uirgines uicini monaſterij Kenterpen, unde hoc ipſum initio ad nos dimanauit. Interpoſuit ſuũ iudiciũ quidã Simon exorciſta cęcus infœliciſsimè, q mox à ppria cõiuge dęmoniaca miſerabiliter interfectus, ſuæ impiæ audaciæ pœnas dedit. Ad eundẽ modum quidã ſenex monachus Franciſcanus, cui nomen frater Lindemannus, tentauit confidenter ſuis exorciſmis: ſed & ipſe mox, dum etiam inſtructus ad Miſſam celebrandam iret, repentina morte percuſſus, interijt. Hos ſecuti ſunt & alij

duo

duo eiuſdem ordinis in hac ciuitate fratres, palàm in nomine mille dæmoniorum excitantes diabolicam tragœdiam, longè omnium terribiliſsimam, cuius hiſtoriam te accepiſſe arbitror. Nec defuit quidam ſuffraganeus epiſcopi, cum paſtore quodam, adiunctis etiam medicis, omnes ab antiqui ſerpentis ſolertia deluſi. Tandem etiam per Vulcanum ablatę ſunt, quę has dæmonum laruas ſuis incantationibus pepeniſſe credebantur. Sed neque hæc ſeueritas medicamentum, quod expectabatur, attulit. Quod etiamnum præſens calamitas inter uirgines eiuſdem cœnobij Kenterpen heu nimium teſtatur. Porrò tuus codex mirum in modum exprimit Satanæ naturam, ingenium, ſolertiam, curam, ſtudium & rabiem, quibus graſſatur mille artifex, fallax & potens in incredulis: quorum aſpectibus, uarijs artibus illudit, prout merentur eorum peccata. Et ego ſanè iam experientia compertum habeo, eius generis diabolicis præſtigijs & dementationibus, non aliter quàm iuxta ſententiá in tuo libro pulchrè expreſſam occurrendũ. Nam noſtri energumeni omnes, nempè quindecim numero, iam Chriſto propitio liberati ſunt, nõ exorciſmis, aut externis ceremonijs elementorum: ſed uirtute fidei in Spiritu ſancto, per fidelem uerbi Dei inſtructionem, per aſsiduas preces & ieiunia, quibus ceu ueræ ad Deum conuerſionis optimis medijs uſi ſumus ſedulò. Huc acceſsit manifeſtiſsima experientia de incantationum uanitate, quam etiam in tuo libro urges argumẽtis grauiſsimis, & meo iudicio demonſtrationibus certiſsimis, quantumuis illę à communi ueterum ſententia diſſentire uideantur. Ego namque iam aliquoties deprehendi ex ipſis lamijs & ſagis, artes, quas præſertim de carminibus & impoſsibilibus incantationibus & faſcinationibus iactitare ſolent, meras eſſe ineptias, deliramenta, & ſomnia, quibus ſe admi-

admiſcet Satan. Et anno ſuperiori cognoui multas ineptias ex priuata confeſsione cuiuſdam uetulæ incantatricis, quæ cum audiſſet in mea concione explicari locum ex Actis apoſt. cap. 19. quòd multi Epheſiorum, ex eis qui curioſas artes exercuerant, cóportatos libros exuſſerunt coram omnibus, &c. protinus acceſsit animo planè conſternato: & cum lachrymis arcana ſui pectoris in ſinum meum effundens, inſtitutionem Chriſtianam admiſit. & cum diabolicarum impoſturarum uanitatem Dei beneficio intellexiſſet, & apertis oculis ſpectaſſet, facilè relictis mendaciorum fumis, ad ueritatis lucem cóuerſa eſt. Nec ſemel, admiſſa ueritate, ſibi meridiana luce clarius eam apparere, ſatanamq; ſuorum mancipiorum oculos tantum perſtringere, & nihil in ueritate geri confeſſa eſt conſtantiſsimè, cum deteſtatione diabolicæ ſuæ artis. Huius exempli hiſtoriam contexere plenius cum ſuis circunſtãtijs fortè operæprecium foret: ſed non ita tutum, propterea lubens ſuperſedeo. Vno uerbo dicam, me ſatis experientia didiciſſe, bonam partem incantationum mera eſſe inſomnia. Quod cognoſcit clarius, quiſquis ſaltem uel doctrinam de inſomnijs penitius introſpexerit. Probatur ex Ariſtotele, Hippocrate, Galeno, alijſque philoſophis, imò & quotidiana experientia conſtat, inſomnium naturaliter eſſe in homine ſimul & brutis, & uiſa uerſari plerunq; circa phantaſiam: quod maximè præ cæteris experiuntur uel cæci, uel dormientes, uel melancholici, uel phrenetici, & alij qui ſunt in ſenſu communi & mente uitiati. Quòd ſi uerò Sacras literas de inſomnijs tradentes inſpexerimus, deprehendemus etiam præter naturam ſæpiſsimè immiſſa eſſe inſomnia: idque uel per bonum ſpiritum, uel malum, aliquando obſcurius, interdum clarius. Et aliquoties in ijs tam manifeſtas uiſiones, imagines & ſpectra obijci, ut etiam ſanctè iurares,

rares, omnia ſic uiſibiliter, corporaliter, & in ueritate agi. Obſcurius & extra naturæ ordinem à Deo propoſitas habuerunt rerum futurarum formas Pharao, & eius pincerna, & piſtor, nec nō Nabucadnezar Babyloniorum rex, Ioſepho & Daniele eorundem interpretibus. Euidentiores autem formas & ſpecies conſpexerunt Ieremias, cui olla feruens oſtenditur ad Aquiſonem conuerſa, & alia quàm plurima. Item Ezechiel, & impius Baltzazar, ſucceſſor Nabucadnezar, dum cernit in pariete manus ſcribentis articulos. Omitto inſomnia & uiſiones ſanctorum in nouo Teſtamento, Ioſephi uiri Mariæ uirginis, Petri, Pauli, Ioannis, coniugis Pilati, & aliorum. Porrò cacodæmon imitatur Deum ceu ſimia, in ſuis mācipijs: quod præter quotidiana noſtrarum Lamiarum exempla, etiam priſcorum ethnicorum monumēta abundè teſtantur. Nunquid Satan olim ſua oracula edidit in illis locis, ubi homines ad impetranda inſomnia & uiſiones pernoctabant? quale fuit Amphiarai, Amphilochi, Trophonij & Æſculapij: ꝑfectò ijs in locis dormiētibus malignus ſpiritus monſtrabat pharmaca & remedia, quibus iuuarētur infirmi, ſimulq; de alijs negocijs reſpondebat. Et ad obtinendum huiuſmodi inſomnia & uiſiones mandabantur ſciſcitantibus neſcio qui delectus ciborum, & ſecubationes, & puri quidam caſtiq; dies. Pythagorei fabis abſtinebant, eo quòd turbulenta ſomnia gignant. Hæc & ſimilia, mi Domine Vuiere, quiſquis exactè conſiderauerit, intellexeritq;, facillimè iudicabit lamiarū artium uanitatē, probabitq; tuum iudiciū. Manet enim ſatan ſemper ſui ſimilis, & quas olim inter infideles operatus eſt illuſiones, & dementationes, eaſdem etiamnum exercet: perpetuos nempe fumos, & uaniſsimas umbras, ſomnia rectè dixeris, pro ueritate uendens. Habes breuiter, mi Domine Vuiere, ſententiam meam.

Probo

Probo diuinum collyrium tui codicis, quo multorũ caliginoſos oculos purgaſti. Diuinitùs hoc datũ eſſe, facilè iudicabũt, obuijsq; ulnis complectentur, quin & magicarum artium incantationes minus formidabunt, quotquot librum tuum cum ſano iudicio legerint, & intellexerint. Vale per Chriſtum. Datũ Hammonæ, 26. Decembris, Anno 1565.

D. BALDVINI RONSSEI MEdici, *doctrina & artis uſu celeberrimi, iudicium.*

OPorinus ille noſter, homo iuuandis ſtudijs natus, proximis nundinis Francfordianis ad me miſit fragmentum operis tui (nondum enim, uti ſuſpicor, ſupremã manum iam impoſuerat) de Dæmonum pręſtigijs: quod certè multo mihi gratiſsimum erat, tum quòd D. Daniel noſter Brouchuſius Reipub. Gorcomienſi à medicinis, aliquãdo eius apud me mentionẽ feciſſet, & ſingularem ſupra communem hominum conditionem ingenij tui dexteritatem prædicaſſet: tum quòd ſperarem, aliquando detectis huiuſmodi muliercularum neruis, idolomaniá, quæ multis abhinc ſeculis hominum mentes occupauit, penitus eradicatum iri. Nam quantũuis annis abhinc uiginti Iacobus Sauagius, Andouerpianus medicus, eiuſdem argumenti mihi adhuc dum iuueni librum communicaſſet, quem aliquando, ni mors inopina uirum inuaſiſſet, typis commendare decreuerat: non uidebatur tamen is eſſe talis, qui inſitam iamdudum opinionem euellere poſſet. ſiquidem, etſi phyſicis quibuſdam demonſtrationibus deliramenta quædam eſſe declararet: conceſsit tamen multa, quæ tu argutiſsimè & maxima cum ratione refellis, neque is (ut bona uenia uiri alioqui doctiſsimi dicá) uſqueadeò Scripturæ ſacræ teſtimonio innitebatur,

tur, ut qui ſua profeſsione contentus, medicis phyſicisque argumentis tantum ſtabat. Tu contrà, antiquiſsimorum Theologorum, Iuriſperitorum, atque eorum qui de Magia ſcripſerunt (ut interim medicos taceam) argumentis innixus, quum aliquid ſe iam egiſſe putant, nihil prorſus iam actum conuincis, & ut habet Græcorum diuerbium, λυκλακτρίαινες. Dignum meherculè cedro opus, dignum quod omnium manibus ſceleratiſsimo hoc tempore circumferatur, dignum quod omnium mentibus imprimatur, &c. Scriberem aliquãto accuratius, ni Brouchuſij *noſtri* propera quædam feſtinatio, dicere ſimul ac ſcribere coegiſſet. Vale in eo qui cuncta poteſt. Goudæ, *nonis* Maij, Anno 1563.

D. IOANNIS EVVICHII, MEDICI *& eruditiſsimi & excellentiſsimi, ſententia.*

QVantum uoluptatis cæperim ex tuis libris de Præſtigijs dæmonum, ὦ ἀγαθοῖς πᾶσι ἰδοὺ ὡσὶ χθονὶ πανδέτοις Vuiere, uix ſatis uerbis explicare poſſum. Videó enim ſingularem in ijs prudentiam, iudicium ſolidum, copiam rerum neceſſariarũ, ordinem mirificum, ſedulitatem incredibilem, deniq; animi pietatem (abſit adulationis ſuſpicio) & religionis Chriſtianæ puritatem: eamque paſsim propugnandi aduerſus omnes impiorum hominum inſultus, & dæmonum fraudes animoſitatem infractam. Deinde non ſolum, quod ipſe ſæpe mecum cogitaui, ſed etiam quod unicè & optaui & expectaui, *in illis* abundè ſum conſecutus. illud autem eſt *præcipuè*, quid de Lamijs (quas uocant) noſtri temporis ſentiendum ſit, quid uanæ illarum incantationes efficere poſsint: & tandem, an pœna illarum ad mortem uſque extendi debeat. Quę tria tam uelim hodie omnibus eſſe rectè cognita, perſuaſaque, quàm plerunque

que indoctis doctisq; temerè credita. Pudet autē mè propemodū noſtri ſeculi, quòd tanto ueterno ſopitū res tam utiles neceſſariasq; non diligentius inueſtigarit, & maturius in lucem ediderit. Omnes enim ferè tam Medici quàm Iuriſconſulti & Theologi (quorum tamen maximè intererat, hæc ad unguē cognoſcere) contenti maiorum conſuetudine, nimis faciles aures præbuerunt fabulis: nimisq; temerariè, ne dicam iniquè, de uita morteq; multorum pronunciarunt. Sed cum cogito, idem hodie & ante ætatem noſtram in illis obſeruatum eſſe, qui iudicabantur hæretici (ſcilicet quòd à Rom. eccleſia in interpretatione quorundam articulorum doctrinæ, uel uſu ceremoniarū, nulla ſeditione diſſentirent) quorum tamen, uel aduerſarijs teſtibus, mens Deo deuotā uitaq; inculpata fuit: minus mirum uidetur, quòd in hac Lamiarum cauſa; quæ plena ſemper fuit tenebris & dæmonū ludibrijs; cæcutiant, cæcutiendoq; inſontes ſæpe feriant. Equidem ab eo tempore, quo ætatis maturitate, accedente qualicunque inſtitutione, uſuque, res humanas cœpi intueri, ualde ſemper deplorare ſoleo hominū ignorationem. Nam ea mihi cauſa uidebatur uniuerſi mali, quod tam multiplex in uita noſtra graſſatur. Quod etſi ipſus maximè adhuc ignorans; Dei tamen gratia cognouerim & defleuerim: nihilominus communi cæcitate impeditus in præſenti materia, oculos altius adhuc attollere, & ueritatem ipſam intueri nondum potui. Quare quando ingenij mei exiguitatem probè ſcirem, nec negare nec aſſeuerare ſtatueram. At nunc iudicio tuo confirmatus; lucem mihi uidere uideor, & qua eundum & ubi ſiſtendum ſit, ſatis intelligo: agoque immortali Deo gratias, quòd tua opera eas res nobis patefecerit, quæ non eruditis modò & titulo doctoribus, ſed etiam omnibus hominibus, multò uerò maximè Chriſtianis cognitu

neceſſariæ ſunt. Proinde nequicquam credam poſthac illis, qui ita præſenti cuicunque uſui inhæreſcendum putant oportere, ut nullo modo aliorùm quamuis piorum eruditorumque uirorum modeſtè propoſitam ſententiam audiendam, cognoſcendam, recipiendamque eſſe uelint: longè à principis illius conſilio diſſentientes, qui cum neceſsitas poſtularet, Νῦν δ' ὡς ait, ἐς τ' ἀλγ' ἀμάμονα μῆτιν ἰτέσκει, ἣ νὺξ ἠ πανάριστ', ἐπεὶ δὲ τι ἀσφαλέϊν ἐπ. Nam cũ, ut dixi, omnis mali origo & fons ab ignorantia oriatur, & hæc primùm à peccato, peccatum porrò à diabolo (qui eſt uerè pater tenebrarũ, falſitatis & confuſionis) principium ſuum ducat, meritò omnis boni cauſa uideri debet ſapientia & cognitio: quippe quæ lucem, ueritatem, & ordinem in tota uita & omnibus actionibus noſtris pariat, cõſeruetq;. Faceſſat ergo omnis pertinacia & moroſitas: ſitque libera ut audiendi, ita & dicendi ſcribendique facultas: eatenus tamen, ut is labor utriuſq; Reip. inſignem utilitatem ſpectet, & ad Chriſti Seruatoris noſtri regnũ propagandum, diaboli uerò & Antichriſti tyrannidem labefactandam præclarè faciat. Vale clariſsime Vuiere, monſtroſarum opinionum noſtri qui non minime Hercules. Vale inquã: & perge porro eſſe, quod fœliciter glorioſeque cœpiſti, πατρί τι τῷ μέγα χαίρειν τινὶ τι, πάντι τι δήμῳ, δυσμενέσιν μὲν πᾶσι, πασεῖς δ' ἐχθρὸς ἀεὶ ἔσσεσθαι. Duisbergi, Anno 1563. ipſis Calend. Iunij.

CLARISSIMO VIRO BARTOLO Richio, LL. Doctori, ac Illuſtriſsimi Principis Henrici Ducis Brunſuicenſis ac Lunenburgenſis conſiliario, Domino ſuo obſeruando, Caſpar Borcholt S.

CVm nuper, clariſsime uir, de Lamiarum uel ſagarum fraude, quas ueteres Striges uocabant, quæ iam à Magiſtratibus ſine diſcrimine ad flam-

flammam rapiuntur, inter nos ſermo erat: tua excellentia uerè grauiterque iudicauit, magnam in hoc maleficio dijudicando prudentiam adhibendam, ne temerè ac leuiter in pœnis infligendis aliquid ſtatuamus: cum & leges ciuiles proniores ad lenitatem nos eſſe iubent, ita ut etiam in grauioribus pœnis benignitatis reſpectum habeamus. l. reſpiciendum. & l. abſentem. de pœnis. Quàm uerò in hoc maleficij negocio multa nunc confuſè, turbulenterque, ex ſiniſtra, fanatica ac peſtilenti ſolum ſuſpicione agantur, ex hoc liquet, quòd laudabile illud diſcrimen inter prophanos uel infames magos, Lamias, & ueneficos, qui ueneno uel propinato, uel illito, uel in eo loco ubi terram inficiat poſito, beſtias & homines lædunt, & propterea meritò lege Cornelia gladio feriuntur, ſit confuſum, & hactenus confuſè de his actum & pronunciatum. Vt autem præclarius hæc differentia, unde pro qualitate delicti pœna infertur, magis magisque tuæ excellentiæ innoteſceret: promiſi me tranſmiſſurum tibi librum clariſsimi hominis, doctoris Ioannis Vuieri, ante annos aliquot de Præſtigijs dæmonum, incantationibus ac ueneficijs, tam ingenioſè, acutè & doctè ſcriptum, ut ab omnibus doctiſsimis uiris in Burgundia & toto Belgico numinis loco habeatur. Ego profectò quoties præſtantiſsimi huius æui Iuriſconſulti Iacobi Cuiacij, olim præceptoris mei Biturigibus in Gallia, mihi omnibus modis obſeruandi, recordor (recordor autem ſæpe) tum cogor cum eo hoc fateri, nullum me librum maiori cum uoluptate percurriſſe: & nænias fabulasq; noſtros legum Gloſſatores, ſi poſito affectu cum hoc ſcriptore cõferantur, nobis reliquiſſe, quoties hoc negociũ tractandum ſuſceperunt. Cum autẽ & tuam excellentiã optimi iudicij eſſe nõ ignorem, peto, ut quantũ temporis

publicis negocijs ſuffurari queas, huic libro præſenti perlegendo impendas. Et mihi per occaſionem tuam de hoc libro ſententiam, quæ magni apud me ponderis eſt, reſcribas. Si uerò quid toto hoc Libro perlecto ad propoſitam quęſtionem de ſagis uel lamijs non ita ſine diſcrimine crudeliter comburendis, quod nunc tantà contentione in Republica agitur, rectè iuſteq; dictum inueneris: tu illud amplectere, ac quantum potes, innoxium ſanguinem defende. Ac utinam talem omnes in hoc ſanguinolento negocio animum Princeps gererent, qualem Illuſtriſsimus, experientia ac literis doctiſsimus Princeps GVILHELMVS Iuliæ & Cliuiæ Dux: cuius Principe uiro digna ſententia de Lamijs, in Proœmio libri annexa eſt. Non etiam uereor, cum ſis (uti Cicero de Catone refert) librorum helluo maximus, ut tædium aliquod in legẽdo tibi obueniat. nam ita hiſtorijs, & iucundis narrationibus liber eſt refertus, ut uix ullum librum hoc iucundiorem extare, affirmare auſim. Vale: Datum in caſtro Sturuuolt, 7. die Auguſti, Anno 64.

FINIS.

E' GEORG. BVCHANANI SCOTI eximij poetæ Satyra, quam Franciſcani nomine inſcripſit, deſcripta.

Noſtra licet ſuper has ſit ſecta extructa columnas
Præcipuè, non pauca tamen, nec parua ſuperſunt:
Sed propè iam uulgata, nec artis egentia noſtræ,
Nec uocis: ſed quiſq; ſibi quæ tradat, & uſu
Addiſcat, thalamos ceu conciliare iugales,
Aut malè coniunctas cauſando ſoluere tædas,
Aut ubi deprehenſo rupta eſt concordia mœcho

Vxori

Vxori à duro uenìam impetrare marito.
Illa tamen patribus ſeges olim uberrima noſtris
Fingere nocturnos lemures, Manesq; uagantes
Luſtrali compeſcere aqua, magicisq; ſuſurris,
Frigida nunc tota eſt: poſtquam naſuta iuuentus
Pectora craßorum malè credula ridet auorum:
Nec credit niſi quæ ſcriptura teſte probaris:
Coniurata licet magnis Sorbona ſigillis
Figmenta affirmet. Verùm melioribus annis
Hæc thalami clauſas frangebat machina portas,
Hæc teſtamenti tabulas mutabat, & ibat
Vir peregrè Romam, aut Solymam, dum tædia mœchum
Iam ſibi permiſſi caperent lecti: aſt ubi diues
Vmbra oblita ſui paucas in funera Miſſas
Legarat, potiusq; ſuis bona linquere natis
Duceret excedens, quàm noſtros ungere caules,
Non impunè nefas ſoliti id perferre Priores.
Is dolor arma dedit generoſis fratribus undam
Ad Ligeris, quâ diues agri, quâ diues lacchi
Oſtentat longè formoſa Aurelia turres.
Et niſi cauta parum pietas in fraude paranda
Inter tot uigiles Argos deprenſa fuiſſet,
Partus honor noſtræ foret & dignatio ſectæ.
Sæpe quidem nobis facimus mala multa: uelut cùm
Alter in alterius damnum ſeſe ordinis armat:
Berna nouum ſibi Franciſcum iam finxerat, & iam
Stigmata clara pedum, & manuum confixa patebant:
Ni uicina dolens augeſcere commoda liuor,
Ficta renudaſſet magno ludibria riſu,
Nec damno leuiore. Italæ ſapientia maior
Illa oræ, quæ Senenſis tacitè Catharinæ
Vulnera diſſimulans penſat mendacia quæſtu,
Barbaricumq; ad ſeſe his artibus attrahit aurum.

Sed tamen hoc æuo temerè miracula fingi
Noluerim, niſi monticolas inter craſſoſq;
Paſtores: nec paſtores iam ſpernere tutum eſt:
Quando etiam in ſolas migrat ſapientia ſyluas,
Quis rigidos Scotos gelidi ſub uertice cœli
Aut animum, aut aures, oculoſue habuiſſe putaſſet?
Et tamen ille catus uetularum Langius auceps
Cùm teter locus errori, & nox cæca faueret,
Non potuit celare piæ ludibria fraudis.
Campus erat latè inculcus, non floribus horti
Arridēt, non meſſe agri, non frondibus arbos,
Vix ſterilis ſiccis ueſtitur arena myricis:
Et pecorum rara in ſolis ueſtigia terris:
Vicini deſerta uocant. ibi ſaxea ſubter
Antra tegunt nigras Vulcania ſemina cautes:
Sulphureis paſſim concepta incendia uenis
Fumiferam uoluunt nebulam, piceoq; uapore
Semper anhelat humus, cæciſq; incluſa cauernis
Flamma furens, dum luctando penetrare ſub auras
Conatur, totis paſſim ſpiracula campis
Findit, & ingenti tellurem pandit hiatu.
Teter odor, triſtiſq; habitus, faciesq; locorum:
Illic ſæpe animas torqueri Langius, illic
Sæpe queri, & longas in fletum ducere uoces
Audiſt, aut uoluit credi audiuiſſe frequenter,
Et uitulabundos Cacodæmonas, & per arenas
Caudarum longos ſinuatim ducere tractus.
Sæpe etiam inferne (quoties ieiunus adibat
Antra) ſibi uiſus nidorem haurire culinæ.
His ubi iam uulgi ſtolidas rumoribus aures
Imbuerat, parat Exorciſmum: circulus ingens
Ducitur, hunc intra ſpacio breuiore minores:
In medio ſtabat palus, iuxtaq; catinus

Plenus

Plenus aquæ, ſed cui cineremq; ſalemq; ſacerdos
Addiderat multo cum murmure, nec ſine anhelis
Flatibus. hoc poſtquam ſcena eſt inſtructa paratu,
Langius ipſe pater ſacro uenerandus amictu,
Circum omnem irrorat ſetoſi aſpergine ſceptri,
Verbaq; præcipiti contortuplicata rotatu
Conuoluens, cœlum ac terras adiurat, & undas,
Et tremefacta imis Acherontia regna cauernis.
Et iam nox aderat ſecreti conſcia ſacri,
Iamq; è uicinis populus conuenerat agris,
Matres atq; uiri, pueri innuptæq; puellæ,
Scire auidi quò tanta cadant promiſſa, niſi ille
Conſcia ſecreti formidans lumina & aures
Eſſe procul magna iußiſſet uoce profanos:
Quiúe ſacerdoti non illa luce diſertè
Cuncta ſuſurraſſet tacituram crimina in aurem.
Laica ne trepidi fugiant commercia manes,
Neúe inhians prædæ uel ieiunus Cacodæmon
Inuolet, & laceret ſceleratorum unguibus artus.
Ducitur ad palum uelut hoſtia Ruſticus ipſe,
Ficta quidem gnarus cuncta, at formidine tanta
Attonitus, quàm ſi Stygia egreſſurus ab aluo
Aſpiciat nudas mandentem Cerberon umbras:
Siue animo timor à puero conceptus, aniles
Fabellæ haud modicus pueris plorantibus horror
Siue locus fumo, & cæca caligine opacus,
Et uelut infernæ terrebat imago culinæ.
Cætera ſubmoto clam cuncta peracta popello:
Sed tamen audiri gemitus, uocesq; minantis
Dæmonibus, mixtæq; preces, nulloq; rogante
Interdum reſponſa dari: nunc tollere uultus
In cœlum, nunc figere humi, nunc plangere pectus
Langius, & ſacra templum conſpergere lympha,

Donec auis lucis prænuncia ſpectra moneret
Cedere, & in ueterem ſe denuò condere nidum.
Tum templo egreßi, dicenda tacenda referre
Langius, umbrarum pœnas, flammæ rapidam uim
Luſtralis, quot carnifices Cacodæmones ollas
Admoueant, uerubus quot figant, fluctibus umbras
Quot merſent gelidis, quot Miſſis cuiq; leuetur
Pœna, uelut ciuis Stygio uixiſſet Auerno,
Ordine cuncta recenſebat, neq; credula deerat
Turba homini: purgatricis rediuiua fauillæ
Gloria creſcebat multùm indignante Luthero:
Et creuiſſet adhuc, niſi uel formidine captus,
Vel precio uictus, uel uino ruſticus ille
Anormis comes, Exorciſmi proditor eheu,
Cuncta reuelaſſet taciti mendacia ſacri.
Ex illo fluere, & retrò ſublapſa referri
Spes prædæ, & nimium uiuacis gloria ueri
Creſcere. Quapropter moneo dehinc fingite parcè
Somnia, nocturnos lemures, miracula, ni fors
Aut apud extremos fieri dicantur Iberos,
Americoſúe, aut Aethiopas, calidoúe ſub axe,
Et caput ignotis ubi Nilus condit arenis.
Vnde aderit nemo, qui teſtis dicta refutet.
Forſitan externos ſolertia fugerit hoſtes
Callida, ſed peſtem natam intra uiſcera, & ipſis
Hærentem uenis hominum uix ulla cauebit
Cura: niſi noſtros uis prouida numinis olim
Reſpexiſſet auos, iamdudum Funiger ordo
Proditus à proprijs miſerè perijſſet alumnis.
Si quis erit fratrum, qui ſuaſu dæmonis auſit
Efferre in uulgus myſteria condita, fraudes
Occultas, ritus nocturni arcana, negatum
Depoſitum, cæſas poſt ſtupra nefanda puellas,

Quic-

Quicquid & extinctis Fratcr patrare lucernis
In ſratres ſolet imberbes: hæc prodere ſi quis
Audeat, extemplò ſcelerato ſanguine pœnas
Soluat, & æterna compoſtus pace quieſcat.
Hæc ſunt, quæ noſtro liceat ſermone monere.
Et iam plena epulis menſarum fercula fumant,
Latrantemq; fame ſtomachum propè uerba relinquunt.

RERVM ET VERBORVM IN *libris I. Vuieri de Præſtigijs memorabilium* INDEX.

Aaronis liber 139
Abacuci prophetæ uera per aerem tranſlatio 242.243
Abaddon 105.107
Abbaris magus 135
abbates tres amatorio poculo necati 344
Abdiæ Babylonij locus 494
Abelis cædes 38
Abelis liber 139
Aben Ezra 126
Aberdonia 540
Abirion 43
abnegationis ueræ exemplum 546
abominatio deſolationis 106
Abracadabra uox magica 504
Abrahæ liber 139
Abrahamus Nino contemporaneus 135 eius gaudium 118
abyſsi angelus 106.107
Accaronitæ 41
in Accuſatione ob maleficium, ſingularis quorundam principum prudentia 616
accuſator ſanctorũ fratrum 106
achemenis herba 154 eius uis 590
Achillis larua 85
Actorum Apoſtol. locus 129
acus deglutita cũ lotio reddita 401
acus deglutitæ noxa 355
Adæ angelus 146
Adæ liber 139
adamantis herba 155
Adolphus comes à Naſſau. 619
Adonis idolum 43
adorationem à Chriſto petit diabolus 62
Adramelech idolum 41
D. Adrianus Marius 572
Adrianus Traiani ſucceſſor 181
aduerſarius noſter diabolus 105

adulterij deluſorij exemplũ 315
Aegeria nympha Numę conſultrix 112 (137
Aegyptij natura ſuperſtitioſi
Aegyptiorum dij 43.44
Aegyptiorum mos 449
Aegyptiorum ſacrorum numerus 46
Aegyptus errorũ mater 506
Aegypti ſpiritus 106
Aeliani locus 517
Aeneæ necromantia 172
Aenobarborum cognomen unde 159
Aepytidarum familia 48
aereæ poteſtates 115
aeris poteſtatem ſe habere iactitantes, impij 203. ius 209
aerem turbari à lamijs non poſſe 262
aerem turbari diuinitùs 271. 272
æthiopis herba 479
Aethiopum dij 44
Aetij ſuperſtitio 504
afflictio qualiſcunque patienter ferenda 535.536
cum Afflictis uariè, uariè etiam agendum 543
Aganice Hegetoris cur lunam cœlo deducere credita 212
agentis facultas 647
aglaophotis herba 154.517 unde dicatur 517. cur marmoritis uocetur. ibid.
Agnau dæmon 113
agrorum luſtratio impia 565
agrum à Lamijs excantari aut lædi non poſſe 265
ἀκροµαντία 177
Aiæ rabini de Samuelis apparitione ſententia 169
albę mulieres, dæmonum ludibria 111
albandar 424
albathara. ibid.
albedilon Auicennæ quid 282
Albertus Teutonicus 140
Alberti annuli 478
Alberti ſcholiaſtæ error 311
Albucas chirurgus Arabs 294
alcaibum 182
Alchindus magus 135 Arabs 490
Alciati ſententia, de Lamiarum innocentia 635
ἁλιµὰν Nereus 45
Alcoranus Franciſcanorum 87
Alcoranus qua ratione ſacrum uolumẽ eſſe credatur 99
alcratum Auicennę quid 292
Aldenhouia 523
aleæ inuentor dæmon 115
ἁλικ]εµαντία 179
ἁλοσυρµαντία 177
Alexandri Benedicti locus 400.401
de Alexandro M. uaticinia 59 & prodigia. ibid.
Alex Trallianus etiam magicis curationib. uſus 503

Alfon-

Alfonſus Mauricus 625
aliſſum 510
ἀλεξήρι& dæmon 108
Almadal magus 135
alratica 244
Alrunæ à Faunis compreſſæ 305
amatoria pharmaca quæ 341
amatorium poculum 339
amatoria pocula citius furorem inducere, quàm amorem cóciliare 342. & mortem 343
amatoriæ incantationes uaniſsimæ 344
Americorum dæmon 113
amor amore conciliandus, non philtris 345.346
amor an arte magica concilietur 344
amoris cóciliandi modus magicus 480
amoris cóciliandi uera philtra quæ 346
amoris uis ac precium 305
amoris uis in pingendis imaginibus 231
amori diſſoluendo magicum remedium 478
Amorrhæorum ſimulacra, nymphæ ſanctæ 43
Amphiaraus Bœotorũ deus. ibid. terræ hiatu abſorptus 141
Amphion magus 136
Amſterdamũ Hollandiç emporium 371
amuleta phyſica 507
anachitides 411
anagallidis uis 507
Anamelech idolum 41
anathema 627
anathema S. Adalberti magicum 464
anatome hominis 465.522
Andreas Maſius 126
Andreas Theuet 113
And. Veſalius 285
Androgei cædes quomodo expiata 49
angelus abyſsi 106.108
angelus crudelis 106
angelus Domini. ibid.
angelus lucis 537
angelus uel nuncius ſatanæ 106
angeli boni à malis quomodo diſcernantur 117
angeli quid, & quando creati 33.34
angeli, qui & Heroes 205
anima noſtra finita 248
animas beatorum cieri magorum carminibus non poſſe 166
animi iudicia 664
animalia nulla ex ſe concipere 300
animalia perfecta alia, alia imperfecta 299.300
animalium à maleficis non inficiendorum ratio quæ. 560
animantia quomodo lædant uenefici 347
animantium morbis prohibendis ſuffimentum utile 563

animantium peſtes 437
Anna à Virmont 458. eidem uenenum propinatum 335
Anna Lemgou monialis dæmoniaca 379
Annebergius dæmon 110
annulo incluſæ radicis dæmonem extrahentis hiſtoria 515
annulorum nugæ 477
ex Annulis diuinatio 175. 176
Anſelmus Parmenſis 140
anſeres in Scotia ex arboris fructibus naſci 300
ἀνδρομαχεῖα 51
Antichriſti ſpiritus 106
Antiochus, diaboli typus 108
antiquitatis ſuperſtitio 173
Antonius Houæus 588
D. Antonij aſsidua aduerſus dæmonas lucta 446. 537
D. Antonio profuiſſe diabolorum tentationes 545
Antonij Beniuenij locus. 293
Ant. Caracallæ de Periaptis ſententia 502
Antonius Pratenſis 528
Antonius Sucquetus 324
Anubidis amor in Paulinam ſimulatus 306
in Apēnino ſuperſtitiones ad arcendam tempeſtatem. 513
Aphion 279
Aphricæ ſacrificia humana 49
Aphrorum deus Mopſus 44
Apollinariſtæ 632
Apollo Delphis cultus 44
Apollonia Dirrhachio uicina 314
applicatio inconueniens 648
Apollonius Tyaneus magus 136 eiuſdem necromantia 172 trāslationes 106 uaticinia 134
de Apollophane S. Dionyſij iudicium 150
ἀποτύπωμα. ibid.
ἀπερδίγγιδα 128
apoſtatarum duæ ſpecies 633
apoſtematum uaria contenta 395
Appionis Grammatici magia 140. 173
aproxis herba 154
L. Apuleius magus 136 necromanticus 573
Apuleij aſinæ nugæ 417. de deo Socratis liber 111
Apuleij locus 158. 189
Apuſcorus magus 135
aqua cribro hauſta 158
aquæ baptiſmatis ad magica abuſus 150
aquæ exorciſatio 514
aqua luſtralis dæmoni inuiſa 603
aquę luſtralis cōſecratio 514. uſus 452
aquę in ſanguinē mutatæ miraculum Moſis quale 161
aquam ſacratam ſe formidare ſimulat diabolus 69. 441
Arabum dij 44

Arca-

Arcadum in lupos mutatio 418. 420.
Arcadum ſacrificium 164
arena per aluũ mulieris reddita 369
Areopagitarum ſententia in ueneficam 647
Areſcuſa in Areſcontem uerſa 422
Arſaxatis magi interitus 141
argentũ uuium ab uxore marito datum 335
argentum uiuum humidum, & tenuium partium 427
argenti uiui ad ligatos uius 411
Ariani 632
ariolorum pœna 570.571
de Ariolis quid leges & decreta ſtatuant 573
Ariſtæi anima ex ore euolare uiſa 73
Ariſtodemi in patriam amor 48 interitus cum filia. ibid.
ariſtologiæ radix 410
Ariſtomenis Meſſenij cor quale 400
Ariſtophanis Veſpæ à Turnobo explicatæ 184
Ariſtot. locus 294
Ariſtoteli dæmones eſſe nullos in rerum natura 33
armatura Dei 442
Arnoldus de Villa noua 140
ars Almadel, Artephij, Bulaphiæ, Notoria, Paulina; Reuelationum, magicæ omnes 153
arſenicum uino iniectum 334 in iure exhibitum 335. inde
Arſinoes crocodilorum oraculum 63
artemiſia rubra 492
artemiſiæ ſuperſtitioſus uſus 512
Artophius magus 136. 140 eiuſdem incantationũ ritus 158
Artephij ars 153
arteria aſpera 353
ἀρυθμαντέα 179
Aſima idolum 42
aſini mira docilitas 97
in Aſinũ mutati iuuenis figmentum 237
Aſmodæus 104
aſphalti uſus 509
aſpis pro diabolo 107
aſpis ſurda 128
aſſeſſores dæmones qui 109
Aſſur, diaboli typus 108
Aſſueri regis lex 10
de Aſſyriorũ monarchia diaboli prædictiones 59
Aſtaroth idolum 42. etiam urbis nomen. ibidem. 61. 494
Aſtarte idolum 42 Syrorum dea. ibid.
ἀστραγαλομαντέα 178 eius diuinationis ſuperſtitio unde orta 179
Athanaſij doctrina ab Arrianis ſuſpecta reddita 98
Athanaſij locus 52.61.477
Athenagoræ de dæmonis tenta-

tentatione ſententia 101
Athenarum dea Pallas 44
Athenodori philoſophi obfirmatus contra dæmonis terriculamenta animus 78
Athribitarum idololatria 44
Atrebati quid horrendi olim acciderit 256
ἀτρύτα 294
Auerrois locus 311
Augerius Ferrerius 504
augurari 128
auguria obſeruare. ibid.
augurijs fides quo'nã à diabolo paretur 59
Auguſti Cæſaris oculi 331
Auguſtini de diabolo ſententia 35
Auguſtini locus 58. 86. 101. 312. 409 de dæmonis impoſturis & tentationibus, &c. 520. de uero Samuele à ſaga non euocato ſententia 169.171. manſuetudo 627
Auguſtini Steuchi de filijs Dei ſententia 294
Auicennæ locus 286
auis pro diabolo 108
Aureliana necromantia 308
Aurelianenſis ſpiritus, prouerb. 529
Aurelianenſium monachorum exorciſtarum hiſtoria 526.527
Aureliani in Zenobiam clementia 640
Auſonij error 423.424
autoris libellus ſupplex 21
ἀξιωματικά 176

B

BAal idolum 41
Baalberith 43
baalim. ibid.
baaras radix 516
Babylonica meretrix 106
Babylonis rex, diaboli typus 108
Babyloniorum *idololatria* 44
bacchar herba 410
Bacchus Aethiopum deus 44 & Arabum. ibid.
Balis herba 173
balſami conſecratio 514.515
baptiſmi abuſus 53
baptiſmi ſanctificatio ac uis 217
Bartholomæus Pauen. 367
βασκάνιαρ 133
baſiliſcus pro diabolo 107
Baſsianus Landus 334
Beb Elloch ſuburbium 97
βδέλυγμα 165
Beclerbecus 277
Beddæ propoſitio 625
Beelphegor idolum 41
Beelzebub. ibid. Accaronitarum idolum, dęmoniorum princeps. ibid.
Behemoth 104
Bel, Babyloniorũ deus, quid 41
bella donna herba 277
Bellona dea 45 eius ſacra 49
Bellonij obſeruationes 279

Digitized by Google

benedictæ radix 410
benedictionis formula uulgò in maleficij curatione uſurpata. 362
Benedictus Berna 322
Benedictus VIII. Pont. equo nigro poſt mortem uehi uiſus 86
Benedictus IX. Pont. Roman. magus 450. Maledictus poſtea dictus. ibid. à diabolo iugulatus 86
Beniuenij ſuperſtitio 504
Berengarij error 633
Berith idolum 61
Bernicla auis 300
Bernatium monachorum tragœdia uenefica 280
beſtia habens ſeptem capita 106
beſtiarum maleficij curandi modus uulgaris ineptus 558.559
beſtiola ex militis dormientis ore egredi, rurſumque ingredi uiſa 75
Biecht 523
blaſphemia, frequens aulis uitium, Cliuenſi duci exoſa 11
Boccatij fabella de Lombardo quodam nobili 245
Boethij carmen 415
Bœotorũ deus Amphiaraus 44
Bononienſes qua pœna lamias afficere ſoliti 638
Bontenbrouch arx 367
Bothnici 156
βοτανομαντεία 177
boum peſtis 438
breuiola contra febres 478
Brigittæ ſacræ uirgines dæmoniacæ 377
Briſiacum opp. 214
M. Bruti contra diaboli ſpectrum magnanimitas 80
bruti dæmones 111
Bruxæ 240
bryoniæ radix 410 (uis 335
butonis in hydrope curando
bufonis uſti puluis uenenoſus. ibid.
Bulaphiæ ars 153
Buſciducis puella à dæmona uexata 285
Bythiæ faſcinatrices 330

C

CAbala à magia infami conſpurcata 139
cacodæmon 105
cacodæmon Caſsio Parmenſi apparet 79. item Dionyſio tyranno, & M. Bruto 80
Cælij Ludouici locus 184
Cæſaris dictatoris exta qualia 67
ceremoniæ, inania rerum ſimulacra 520
Cæſonia uenefica 343
Caini fratricidium 38
Calchantis uaticinia 48
calculus tuſsi eiectus 396
calculi ex thorace & inteſtinis expulſi. ibid.
calculi mulierum ſetarum inſtar

instar. ibid.
Caldenbroc arx 68
Calechut Indiæ emporium, eiusq; dæmon 113
Caligula Imp. ab uxore philtro potionatus 343
callicia herba 154
Callisthenes ueneficus 343
cameli saltatio 98
campanarum baptismus 53. 54
campanarum cõsecratio inter grauamina Germaniæ à Maximiliano Imp. numerata. ibid.
campanarum pulsu non profligari dæmones 453
campanas non baptizatas à diabolo auferri 54
Canadæ dæmon 113
candela ardens in quibus locis appareat 93 eius ratio. ibid.
candelarum consecratarum superstitio 513
candelarum Purificationis festo consecratarum usus 452
Canidia uenefica 465
canis nigri fellis & sanguinis usus 410
canis rabidi morsus curatio, an diuis adscribenda 101
canis rabidi morsum curandi modus magicus 472
cannabinus puluis 279
canthiridum uenenum 335
capillorum globi in uentriculo inuenti 373
carceris & custodiæ discrimen 587.588
Cardani contra Duffi historiam sententia 253 de fure inuestigando per incantationem, locus 460
Cardani locus 322
cardui cnebisij usus 508
Carlorũ nomen per contemptum obijci solitum 11
carmen 133
carminum superstitio & celebribus medicis usurpata 504
carnibus uesci dieb. à pont. Rom. prohibitus quando liceat 221
carnifex artis suæ quale specimen ediderit 347 qua ratione breui dives euaserit. ibi. eius pœna. ibi. 485.
carnificis mulier trium uirorum capita detrũcare ausa 337
carnificis pertinacia 484
Caroli Bouillide Steganographia Tritemij sententia 150
Carpocrates Gnosticorum autor 223
Casalis urbis ueneficium 333
caseo tempestatem arcendi superstitio 515
Cassiani locus 315
castitatis laus 540
Castor & Pollux quale meteorum 93
catalepsis exemplum 550
cataractæ 420
M. Catonis idololatria 563

causa

cauſa ſublata tollitur effectus. Canon. 374
celſitudo quæ extollitur aduerſus cognitionẽ Dei 105
Cenſura doctorum quorundã de hoc opere 680. inde de Ceraſorum nucleis è muliere pharmaco expulſis cõmentum 193
ceraunia lapis 513
Cerdoniani hęretici 140
cerei paſchalis uſus 452
ceremonijs occidi pueros nõ poſſe 218
cerua Q. Sertorij numine afflata 112
Cethim terra, Macedonia 59
Chaldęi magi & malefici 574
Chaldæorum religio philoſophica 137
Cham Noæ F. qui & Zoroaſtres 134
Chami execratio 39
Chamos idolum 42
Chanan 43
Chananæa mul. fides 447
channes piſcis an ex ſeipſa cõcipiat 301
characteres aſtronomici & magici 488.489
characterum nugæ 477. uanitas in imaginibus magicis. 489
charadrij uirtus 331
Charoibes dæmoniorum ſacerdotes 113
Charondes magus 135
chartula inanis collo appenſa 500
Chaſaph Hebræis quid 126. 127
chatrab melãcholicę ſpecies. 421
chirocineta herba 154
chirurgorum inſcitiam & errores temerè diuis imputari 195
choleræ morus 354
chriſmatis uim, ſi qua eſt, nõ poſſe externa exemptione tolli 217
Chryſoſtomi locus 182. 223. 448.458 de animarum ſpectris ſententia 166. de uerbi Dei abuſu locus 477
D. Chriſtophorus Probus Palatini cancellarius 617
Chriſtus à diabolo in pinna templi conſtitutus 243
Chriſtus ad quid miſſus 52
Chriſtus qua manſuetudiui eccleſiam ſuam aluerit 625
Chriſtus diabolici regni euerſor 644
Chriſtus quomodo clauſis ianuis ad diſcipulos ſuos ingreſſus 248
Chriſtus ſolus ex uirgine abſque uiri ſemine natus 301
Chriſti miracula diabolo impoſsibilia 123 manſuetudo 630
Chriſti nomen dæmõnibus horribile 555
Chriſto nato ceſſarunt oracula 52
Chriſtum aggredi, aſſumere & tentare auſus dęmõ. 405

Christũ,& ad quid esset missus,prius nouisse dęmones, quàm Apostolus 60.62
Christum etiam perdere conatur diabolus 62
Christum quare tentarit diabolus. ibid.
Christũ tentare cur permissum diabolo 120
χριστιλλιμανδία 175
Christus unicus diaboli supplantator 644
chymia non leuis medicinæ pars 197.200
Ciceronis locus 138
Cicchus Asculus 140
Circe uenefica 207.210.414.645.Vlyssem arte sua retinere nequit 211
Circes incantamenta 164
Circenses ludi 496
circulatorũ præstigię 95.390
Circumcellionum incurabilis insania 626
Citretæ dæmones 314
Claudius Imp.quádiu regnarit 180
Claudiani locus 187
clausirorũ aptio magica 479
clausura uteri 294
clauus ferreus,sub illæ facute latés,cuidã uiuo exectus 372
Clemẽtis locus 59.de diabolorũ studijs sentẽtia 99
Cleopatræ liber 412
Cliuensis ducis de lamiarum potestate sententia 9.pietatis studiũ 10.tẽperantia 17
Cliuiæ principis laus 681
Cliuensiũ ducũ uetustas 319
cnebisij cardui usus 508
κνβάλοι dæmones 108.111
cum Cœli imaginib. an ullæ uoces conueniant 475
cœlibatum cur è Rep.sua Plato exterminarit 299
cogitationes hominũ dæmoni incognitæ 402
colicis dolorib.medẽtia 507
Colimánus Franciscanus 516
collationum inter doctos fructus 6
columba Mahometi 98
Comethonis immolatio 48
comitis cuiusdam pœna 581
cõmixtionis diabolicæ figmẽtum cõprobãtes historias, oẽs esse fabulosas 316
communes dij 46
Conciliator 140
cõcubitus cum dæmone imaginarius 594. eiusdem uanitas 284
concubitus impotentia quomodo efficiatur 411
concubitus impotentiá à dęmone etiã naturali modo inuehi 409
de Concubitus maleficio decretum 450
in Cõcubitus maleficio quid faciendum. ibid.
confessio debet continere uerum & possibile 634 635
confessio eorum qui se in lupos esse mutatos credidérunt 601.inde
confessio fallaciter à sacrificulo

culo elicita 615
confeſsioni mente læſi non eſſe ſtandum 591
confeſsioni non ſoli ſtandum in criminalibus 633.635
in Confeſsione celare crimina 222
confeſsiones trium muliercularum de maleficio ſuſpectarum 589
confidentiæ uis in morborũ curatione 498.505
Conformitatum liber 87
coniurationes ſuperſtitioſæ beſtijs & rebus inanimatis adhibitæ 559
coniurationum libellus 590
Connubialis lex 346
conſecratio ridicula 561
Conſentes dij 45
Conſtantinus à Lyskerken Colonienſ. conſul. 384
Conſultius eſſe, decem nocentes dimittere, quàm inſontem unũ punire: præclara ſententia 620
contrariorum eſſe medicinã 363
Conybrica urbs 423
coraceſia herba 154
coralli rubri uis 510
Cornelia lex de ſicarijs & ueneficis 644
D. Cornelij caluaria 379
Cornelij eleemoſyna 542
H. Cornelius Agrippa Vuieri præceptor 147. falſõ eidẽ inſcribi lib. 4. de Occulta philoſophia. ibid. & 327
Cornuti cuiuſdã à Petro Brabãtio decepti hiſtoria 185. 186
Corona roſacea, ſpecus Annebergæ 110
corpus quid 249
corpus nõniſi per iuſta ſpacia ferri, nec eodẽ tẽpori diuerſis in locis exiſtere poſſe 247
ſine Corpore an dæmon corpora ferat 243
corpora per aerem ferre, & quomodo, & quando poſſit diabolus 242
corpora quomodo tranſportet dæmon 241 & quando, & an lamiarum 247
corporum penetratio 248
coruini fellis inũctio 511. uis 412
coruus, diabolus 107
Coſmas Slotena principis Iuliacenſis chirurgus 199
L. Coſsitius ex fœmina in marem mutatus 422
Coſta ben Luca de ligaturis 459
Craca ſaga 259
creare, ſolius dei eſt 121. 163. 410
creare nihil dæmonem poſſe
creaturã poſſe fieri aut mutari ab alio quàm creatore, qui credit, eſſe impiũ 124
credulitas, deceptionum mater 225
credulitatis cõſtantis efficacia 499 500.505.506
Creontis F. uictima 48

Cretæ dea, Diana 44
cribro hausta aqua 158
in Criminalibus non standū soli confessioni 633.635
criminatores dæmones 115
de Crœso diuinationes diaboli unde 60
crux ab Aegyptijs etiã inter hieroglyphica relata 360
crux Christi à S. Helena inuenta 460
crux cœlestium fortitudo Arabibus philosophis 359
crucis finis 372
crucis sermo, potentia Dei. ibid
crucis signi abusus 360
crucis signaculo frons munirī solita 360
non Crucis signum, sed ipsam crucem timet dæmon 359
crucem calcare secretò 222
in Crystallo furem inuestigandi modus 460
cultri è latere puellæ execti historia, eiusdem explicatio 386.387
cultri in uentriculo inuenti. 373
Cupidinis cum psyche uenerea uelitatio 317
curationis eorum qui maleficio afficiuntur ratio 441
Curtio Rufo dæmon mulieris forma uisus 77
cuspis ferrea in thorace relicta, post biẽnium iuxta aluum excidit 400
custodiæ & carceris discrimen 587
Cuus 508
Cybele 44
Cygnea turris Cliuensis 319
cynocephalorum idololatria 44
cigni nauiculam argentea trahentis catena, fabula ibid.
cynocephalia 510
de Cynoglossa pilulæ 402
Cynops magus 140. eius interitus 141.554
Cynopis magi cum Ioanne euangelista conflictus 553
Cynospastus herba magica 517. eius uis. ibid.
Cynospasti eradicandi modus. ibid.
Cypriani liber magicus 119
Cypriani locus 100
Cyprij, terra Cethim 59
Cyri nominatim Esaias meminit 60

D

Δακτυλομαντεία 175
Dæmogorgō magus 155
dæmon. Dæmonium 104. ut de Diabolus
dęmon cur benedictionis formula à sagis recitata, cedat 364. cur concubitum exercere nequeat 121
dæmon idem incubus & succubus an transferre semen possit 310
dæmon ludimoderatori apparet 144
dæmon malus, βλασφημία 105

Digitized by Google

dæmon militi apud iudicem patrocinatus 407.408
dæmon monacho apparet 83. 86
dæmon mulieris forma Curtio Rufo apparet 77
dæmon nullum ſimulacrum metuit, qui Chriſtū ipſum etiam tentare, Paulum colaphis cædere, Iobum affligere, &c. eſt auſus 405
dæmon quatenus Dei miniſter 122. quomodo profeſſionem illuſerit 524
dæmonis adiurandi modus. 186
dæmonis congreſſus cum muliere imaginarius 281
dæmonis idolo infamis domus Athenis 78
dæmonis inſtitutum præcipuum quale 600
dæmonis ludibrijs qui magis expoſiti 239
dæmonis pellendi modus futilis 491. methodus certiſſima 530.547
dæmonis proprietas, & hominis, diuerſa 267
dæmoni corpora ingredi pro ſua libidine, non licitum 406
dæmoni licere ſe in angelum lucis transformare, nedum animarum defunctorū ſpectra effingere 167
dæmonem captiuum circumferentes quā pœnam mereantur 570.571
dæmonem etiam ordinis eccleſiaſtici uiris illudere 70
dæmonem nihil poſſe condere 410.422
dæmonem nulla radice extrahi 515
dæmonem ſub iuſtorū reliquijs iacere 443
à Dæmone maleficio affectorum exempla 348.349.350
dæmones an homines uehere per aerem poſsint 275
dæmones bruti qui 111
dæmones cur ſe hominū corporibus inſerere cupiant 99. quomodo locus eis ad hoc detur. ibid. & 100
dæmones familiares cuiuſmodi 111
dæmones fictitij & poetici 109
dæmones hominib. familiares cuiuſmodi 112
dæmones in rerū natura nulli, Ariſtoteli & Peripateticis 33
dæmones latronibus ſimiles. 496
dæmones montani quales 111
dæmones quomodo curent morbos in maleficio affectis 494.495.497
dæmones quomodo præſidere locis, tanquam dij tutelares, uoluerint 40
dæmones quomodo pro dijs haberi uoluerint 40.101 ũque nomina 41
dæmones quomodo terrenis

reb. ſe allici aut fugariſimu lent 508
dæmones rogati nomina ſibi dant ridicula 114
dæmones tres uiſi 82
dæmones unde res tam admi randas, & uaticinari etiam poſsint 57.58
dæmonum bonorũ & malo- rum diſtinctio 116
dæmonum cultus apud Aegy ptios 137
dæmonum diſtinctio ſecun- dum Theologos & philoſ. 114.115. inde
dæmonum diuinationes un- de 58
dæmonũ gradus nouem 114
dæmonũ illuſionibus qui ho- mines magis expoſiti 223
dæmonum inſultum ſtrepitu & maleolentia etiam arce- ri 512
dæmonum lapſus etiam phi- loſophis aſſertus 35
dæmonum ludibria ante rena tũ Euangeliũ crebriora 112
cõtra Dæmonũ inſultus quo- modo animus ſit munien- dus 443
contra Dæmonum machina- menta conſilium ſaluberri mum 448
dæmonum maleficio pellen- do ſtultarum cereæmonia- rum uſus 453
dæmonum malorum natura qualis 116
dæmonum miracula cuiuſmo di 496
dæmonum nomenclaturis ſtu dia eorundem prodi 41
dæmonum nomina ex actio- nis uarietate 108. inde. ex officijs 109
dæmonum operatio, hominis euerſio 69
dæmonum origo 34
dæmonũ ſanatio ficta, & cur à Deo interdum admitta- tur 497.501
dæmonum præſtigiæ 418
de Dæmonũ ſtudijs, patrum ſententiæ 99
dæmonum uaria apud diuer- ſos diſtinctio 115
dæmonibus quatenus in ma- gos poteſtas data 146
dæmonas alicui imprecando immittere, nemini licitum 406
dæmones eſſe ſpiritus, car- nem igitur & oſſa non ha- bere 682
dæmones expaueſcere uerè credentes 446
dæmones metuere iuſtos 555
dæmones non coire 297
dæmones quib. materijs ar- ceri crediderit antiquitas 509
contra Dæmones ſignaculum abſolutiſsimum 443
de Dæmonib. Platonicorum ſententia 33
dæmoniacæ naturæ uis 104
dæmoniacæ puellæ hiſtoria mirabilis 358

dæmo-

dæmoniacarum actionum exempla 77.inde.
dæmoniacarũ imprecationũ punitarum exempla 407
dæmoniacarũ uirginũ Vuerteri occlusarũ historia 374
dæmoniacus apud Gadaræ nos maleficio affectus 350
dæmoniaci curandi exemplũ insigne 546
dæmoniaci ferè oẽs melancholici 425
dæmoniaci ficti stulta exorcisatio 441
dæmoniaci omnes maleficio correpti 352
dæmoniacorũ, qui à lamijs affligi credebantur, historiæ 366
dæmoniacorũ translationes 159
à Dæmoniacis sæpe falli medicos etiã doctissimos 402
dæmonium meridianum 537
dæmonij simulati remedium opt. quale 448.449
dæmoniorum genus quoddam ieiunio tantum & precatione eijci 540
dæmoniorum sacerdotes uel uates 113
dæmoniorum spiritus 106
dæmonia eijciendi modus ecclesiæ ueteris 556
Dagon idolum 42
Δαίων. Δαίμονες 104.105
Damasci dij 46
Damigeron magus 136
Danae à Ioue compressa 305
Danielis ieiunium 542
Danielis liber 139
Danielis locus 127
Δαφνομαντεία 177
Dardanus magus 136
Darij somnia 59
Dauidis larua 85
Dauidi insidiatus diabolus 40
Decius Mundus 305
decreta de magis & ariolis 573.574.inde.
Decretorum locus, de præstigijs magorum 164
defensionis parandæ modus magicus 480
Δείπνον 108
Delphis Apollo cultus 44
Delphicum oraculũ per Pythiæ pudẽda edi solitũ 129
delusionis uenereę diaboli historiæ 322
delusiones diaboli quomodo inuestigandæ 329
Democritus magus 136. eiusdem magiæ studiũ. ibid.
Democriti dictum 7
dentis mortui hominis suffitus 511
dentium doloris remedium magicum 456
ad Dentium dolorem incantatio magica 474
Desuat 43
Deumus dæmon qualis 113
Deus cur nos tentet 584
Deus huius seculi 105
Deus quæ punienda reseruarit 664
Deus uerę essentiæ fons 121

Deus unus ubiq; eſt 248
Dei filij apud Moſen qui 294. 295.296
Dei nominis per incantationes abuſus ſacrilegiũ 470
Dei nominum abuſus in curationibus morborum magicis 455
Dei uoluntati in omni tentatione acquieſcendum 534. 535.536
Deo quomodo iniuria fiat. 652
à Deo defectio, crimen nõ la mijs tantum, ſed omnibus ferè hominibus nimis cõmune 594
Deum ab impio gloriam ſuã prædicari nolle 363
Deum ex homine non naſci, & contrà 299
Deum nihil ꝓmittere, quod in ſuo ordine fieri nequeat. 121
Deum ſibijpſi non aduerſari, ibid.
dij alieni 47
dij conſentes, ſelecti, communes, geniales, indigetes, præſtites, patrij, penates, tutelares 45.46
dij Damaſci 46
dij filiorum Seir. ibid.
dij gentium, dæmonia. ibid.
dij inferiores 45
dij maiorum gentium 45.46
dij populorum, terrarum, terræ, montium 46
dij prouinciarum 43
deorum cõmenticiorum numerus 46
deorum gentilium ſeries 45.
cultus à diabolo inſtitutus. ibid.
deorum libidines ab eorum ſacerdotib. exerceri ſolitæ 307
deos ac dæmones non coire 297
diabolus 94. uide Dæmon.
diabolus an *proijci* ab alio in alterius corpus *poſsit* 405
diabolus cur Chriſtum tentarit 64
diabolus, mille artifex ſpiritus 167
diabolus monſtroſa ſpecie uiſus 100
diabolus non formidandus 534
diabolus qualis aduerſarius 446
diabolus quare & quomodo Euam deceperit, & mundum corruperit 36
diabolus quid 38. unde 35. quid in Nohæ ſobole ſit machinatus 39
diabolus quomodo & qua ſubſtantiæ commoditate tam uaria machinetur 74
diabolus quomodo *rerum* futurarũ prꝛeſcius *ludibria* faciat 110
diabolus quomodo uaticinetur 65. aut uaticinari uideatur 234
diabolus ſimia Dei 242

diaboli cibus 102
contra Diaboli conatus præseruans curatio optima, qualis 441.442
diaboli cultus in cuiuscunq; materiæ uel nominis idolis 53. etiam in uero Dei templo 37
diaboli delusiones quomodo inuestigandæ 329
diaboli diuinationes ex prophetis desumptæ 59.60
diaboli è cœlo casus 34.35
diaboli erga Deum odium immedicabile 36.inde
diaboli & angelorum eius ministerio cur Deus utatur 536
diaboli fallacia 403
diaboli filij, qui peccant 594
diaboli futurorum prædictiones quatenus ueræ 170
diaboli imbecillitas 533.534
diaboli lingua uenenata & fallax 100
diaboli lingua eos loqui, quorum corpora is subintrauit 359
diaboli ludibrijs etiam pios infestari 53
diaboli machinationes 103
diaboli membra & expressæ imaginationes 108
diaboli memoria, acumen ingenij, & rerum prudentia unde 58.61
in Diaboli nomine nihil boni fieri 363
diaboli nomina, ipsius studiũ prodentia, quibus nuncupatur in sacris literis 103, 104.105
in Diaboli permissa à Deo potentia quid potiss. considerandum 120
diaboli potentia 63.66. inde 69. uoluntate Dei limitata 535
diaboli præcipuum studium cuiusmodi 389.391
diaboli præstigiæ 125
diaboli simulationes 69. studia 56
diaboli studia & opera multa breuiter comprehensa 63
diaboli tentationes 100.101
diaboli uates 51
diaboli uim neminem posse per dimidium pater noster sustinere, D. Francisci dictum 538
diaboli unus idemq; cultus etiam in longè dissitis regionibus 53
diabolo impossibilia quæ 123
diabolo quare Deus multa permittat, constitutis limitibus 119
diabolo quatenus liceat uerum dicere 171
diabolo resistendum, nec locus ei dandus 536
diabolo unde illudendi neruus accrescat 361
diabolum cur homini aduersarium constituerit Deus, 103
diabolum etiam egisse exorcistam

ciſtam 525.529
diabolum etiam miracula edere 56
diabolum in omni opere humano zizania ſeminaſſe 57
contra Diabolũ M. Bruti magnanimitas 86
diabolum nihil poſſe, niſi à Deo permiſſum 119.534
diabolum nõ ſemper corpora per aerem ferre poſſe 244
diabolum per ſe maleficia operari, neq; lamiarum opera opus habere 351
diabolũ prius Chriſtũ nouiſſe, quàm Apoſtolos 60
diabolum ſuos pollicitationibus ditare 257
diaboli cur ueritatem interdum confiteantur 61
diaboli quales ſpiritus 57
Diana Cretæ dea 45
Diana Epheſiorum dea. ibid.
Diaſares Arabum deus 44
Didij Iuliani catoptromantia 175
die mar ryden 282
diffidentiæ uis 499
digitus Dei 164 ſathanę. ibid.
diluuio mundus interijt 39
Diomedes pro deo cultus 44
Diomedea inſ. ibid.
Diomedis aues. ibid. 418.419
Diomedis ſocij quomodo in aues conuerſi 419
Dionyſiaci dæmones 108
Dionyſius Syracuſanus dæmonis ſpectro territus 79
S. Dionyſij de Apollophane iudicium 150
Diophanes diuinus 189
diuinatoria ars lege Mahumetica condemnata 578
diuinandi ars apud Turcos profiteri ſolita 189
diuinare 128
diuinatio ex mactatorum hominum uiſceribus 51
diuinationis ſpiritus 106
diuinationes dæmonum unde 58
diuinationes magicæ 177
diuinationum impoſturæ 190
diuinus 150
diuini quam pœnam mereantur 570.571
diuis non aſcribenda morborum curatio 101
diuis temerè imputari morbos quoſdam 196.203
Dodanim Noæ F. 39
Dodana, Epirus. ibid.
Dodonæum oraculum 39.63
dolus quid 658
Dominicæ diei ieiunium 220
Dominicani inquiſitores hæreticæ prauitatis 254
L. Domitio barba quomodo mutata 159
domus dæmonis idolo infamis quomodo purgata Athenis 78
Donatiani, furioſi latrones 632
Donatiſtarum peruicax inſania 626
Doneualdus 251
dormienti teſtes exacti 277

Dorpij mercatores 336
draco pro diabolo 107
draco magnus. ibid.
Druidæ Bardi 49
Druides Gallorum. ibid. earum religio 138
Duffi origo & autoritas 255
Duffi regis hiſtoria 250
Duſij dæmones 312
Dypſas uenefica 645

E

EBaudus Henrici Remenſis archiepiſcopi cubicularius 75
Eboracenſis liber magicus 139
ebrios intrepidius periculis ſeſe obijcere 278
eccleſiæ extremum ſuppliciũ 627
eccleſiæ grauiſsima pœna quæ 633
eccleſiæ miniſter in maleficij ſuſpicione conſulendus: & qualis 530.531.532
Eckerken 615
ecnephias 247
ἐκφατικοὶ 239
effaſcinare 133
effigies aſtronomicę quid differant à magicis 488
effigies damnoſæ 480.481
effigierum nugæ 477
Elath 543
eleemoſynarum uirtus 542.
Elementa emagica Petri de Abano 149
elephas, diabolus cur in Iobo dictus 104
elgadum 282
Elicius Iupiter 43
Elſa Kamenſis 380.381
Elten pagus 615
Empedoclis de dæmonum ipſu ſententia 33(136
Empedoclis magiæ ſtudium
Empeduſæ 109
ἐμπροσθότονον interdũ à diabolo cieri 68
empuſa 108
enectis lapis 511
Enchadarum ludus 49
ἐγγαστρίμυθοι.ἐγγαστρίται 129. uiri quomodo uaticinentur 184
ἐγγαστρίται mulieres quomodo uaticinentur 183
energumeni 556
Engelbertus Holter chirurgus 410
Enochi liber 139
enthuſiaſtæ 51
ἐπῳδαὶ 128. 133. ἐπαοιδὴ.ibid. ἐπαοιδοὶ 130
Epheſiorum dea Diana 45
ἐφιάλτης 282
ephialtici. ibid.
epilepſia,morbus ſacer 102
epilepſia morb.nulla ratione diuinior cæteris 204
epilepſiæ curandæ rhythmi magici 472
epilepſiæ curatio diuis non adſcribenda 202
epilepſiæ remedium 507
epilepſię uarias ſpecies uarijs diuis perperã adſcribi 203

Epirus,

Epirus, Dodona prius 39
ἐπῳδὴ 133. ἐπῳδοὶ 132
ephimerus auis 300
ephimeri etymon 301
Ephphata Christi uox 609
ἐπίνοιαι 396
episcopi arma 627. cuiusdam de M. Lutheri ortu, concio qualis 302
equæ in Lusitania Fauonio obuersæ an concipiant 301
de Equo furto subtracto, Pythij cuiusdam sacrifici falsa assertio 194
ad Equorum morbos incantationes 458
equestris ordinis quidam dæmoniacus 404
Erasmi ad Alfonsum Mauricum epistola 625
Erici & Rolleri historia ex Saxone Grammat. 258.259
ericius diabolus 107
Erichtho uenefica 172
Eriphia uenefica. ibid.
error 660
de Errore seductis non interficiendis, patrum sententiæ 620
Esaiæ locus 34
Esau à diabolo de fratris cæde sollicitatus 40
Esguorra opp. 423
Esueiler 523
Ethauil quid Arabibus significat 187
Eua quare & quomodo à diabolo decepta 36. inde 405
Euam cur potius, quàm Adamum, aggressus sathan. 225
euangeliũ, Dei potentia 533
euãgelij efficacia ubi, & quomodo 476.490
Euangelij Ioannis superstitiosus abusus 476
Euangelio renato sublatæ lemurũ præstigiæ 112
Euchetarum sacra nefanda 222
Eucharius Rosenbader 373
Eudemi annuli 478
Eudoxus magus 136
Euerfelt 551
eugion 287
Eurycles magus 129
ἐυρυκλείδαται. ibid.
exorcismi ficti historia insignis 525
exorcismi in obsessis non adhibendi 545
exorcismi quando, quomodo, & à quibus adhibendi. 551
exorcismorum abusus 519. superstitio 513
exorcismis cur Christi nomẽ admixtum 520
exorcista qualis esse debeat 551
exorcistæ 519
exorcistæ prisci principiò ab atra bile obsessos euacuare soliti 531
exorcistarum quorundam historiæ memorabiles 522
exorcistarum sacrificulorum abusus

abusus grauissimus 519
expiationi conuenientia 510
expiationum in morbis ratio 202.203
exploratores,dæmones 115
exta duplicia Cæsari immolanti apparere 81
extorum obseruatio apud ueteres 67
extensa mulier dicta lamijs Maria 214
exterminium meridianũ 107
Exurgat Deus,&c.Psalmi uerba,quatenus contra diabolum efficacia 477

F

FAmiliares dæmones quales 111
familiarum clarissimarũ obscura initia 319
contra Fascinationes quibus usi antiqui 510
fascinum,fascinatio,fascinare 133
fascini per oculos aut linguã in certis familijs ratio cuiusmodi 239.330
Faunus Arcadum deus 44
Fauni 46.incubi 312
Faunorum ludibria 282
Faustiniano impressa Simonis magi imago 237
febris curatio magica 494
febri curandæ remedium magicum 456
ad Febres incantatio 474
felis cerebrum,philtron 341
è Fellis uesicula lapilli excisi 396
fœminæ in equam uersæ, & à diuo Machario restitutæ historia 237
fœminæ ab initio ad ueneficium procliuiores 645
fœminarum in mares uersio. 238
è Fœminis mutari in mares, an fabulosum 422
fœminei sexus credulitas & fragilitas 224
feritas animalium quomodo donanda 507
Ferdinandus Cortheſius 50
Feretrij dii 45
Fescæ tria diuinorum genera 188
fidelibus omnia cedere in bonum 534
fides uera qualis 445
fidei aduersus diabolum uis. 444 & qualem eam esse oporteat 445
fidei Christianæ abnegatio. 217
fidei scutum 552
fide dæmonem exturbari 513
filij Dei ad filias hominũ ingressi, apud Mosen qui. 294.295.296
Filumirus rex 302
figurato nullam inesse uim ratione figuræ 486.487
Finnorum superstitio 156
Florina dæmon 322
Folia uenefica 645
S.Fontainus theologus 304
folleti 109
Forres oppid. 251

Fortali-

Fortalicium fidei liber 240
fortes uiros ſpectra nõ uidere 230
S.Franciſcus dæmonis quoq; præſtigijs deluſus 368
S.Franciſci in fugando dęmone modus 524
Franciſci ſanctitas 87.locus in cœlis cuiuſmodi 87.88
S.Franciſci uita qualis hiſtoria 524
S.Franciſcum luciferi ſedem occupare,& Chriſtum uexilliferum agere 87
S.Franciſcum non ſatis nouiſſe pij hominis uires in toleranda dæmonis afflictione 538
in S.Franciſco unde quinque uulnerum Chriſti ſtigmata appareant 88
Franciſcanorũ Alcoranus 87
Franciſcanorum cœtu nullũ ordinẽ monaſticum Chriſto eſſe uiciniorem. ibid.
Fran.de Pergula 438
Fran.Mirandula 322
Friderici Electoris Palatini prudentia 617
Frigga Gothorum numen 46
Friſi.elicæ medico colicis doloribus laboráti tophus deiectus 398
Froe,Vpſalenſis deus 50
fruges excantari à lamijs nõ poſſe 262.263
frugum ſterilitas ob peccata noſtra 48
Fulgentij de Heroibus ſententia 398
funambuli 96
funerum apparatus in Gallia 526
furis inueſtigandi modus magicus 460.463
furis lædendi per incantationem modus 464
furi quomodo oculus excutiatur per incantationem. ibid.
furiæ,dæmones 115
C.Furij Creſini præclarum factum 264
furoris uaſa,dæmones 115
furorum cauſæ 557
furto res ſublata ut reſtituatur, anathema magicum 464
futura præſagientes uitandi, & cur 191
futurorum prædictio ſolius Dei opus 190

G

GAbirus Macedonũ deus 44
Gabriel Fallopius anatomicus 285.398
Gadarenorum porci 440
è Gagate oleum 511
Galacia 109
Galeni dictum 10 ſuperſtitio 504
Galeno etiam deriſa incantationes 474
Galgarandus medicus 531
galguli auiculę occulta uis 331
gallina uulpi erepta 413
gallinarum peſtis 438

Galli ſacerdotes cur cybeles dicti 183
Gallorum ſuperſtitio 49. uictimæ humanæ. ibid.
gariophylata 510
Gaſparis Peuceri de diuinationib. liber 174
γαστριμαντία 175.182.183
Gaudentius Merula 512
Gehennon uallis 47
Gellij locus 191
gelotophyllis 279
gemma ſtuporem inducens 278
Geneuæ ueneficium tentatũ 334
gemmarum uires 510.511
Geniales dij 45
genii. ibid. 102
genii mali 109.115
gentium minorum dii 43.44
Georgiana fodina 110
Georg. Agricola. ibid. 336
Gerardus Faber Cadurcanus medicus 525
Gerardus Strailgen Morſenſis abbas 547
Germa magus 136
de S. Germano hiſtoria 249
Gigantes unde 296. & qui 297
Gilbertus magus in ſpecu ligatus 150
Gisbertus Horſtius medicus 335
gladius ſpiritus 442
γενετὴς 130
Gnoſtici 140
Gnoſticorum nefanda ſacrificia 223
Godhardus ab Hagen exorciſta 524
γόης 132. γοητῶαι. γοητεία. 133. 134
Gog magus 136
Gomorrhæ exitium 40.136
Gordiani imp. interitus 180
Gordonij ſuperſtitio 504
Gothorum dij 46
Græcorum idololatriæ 44
grádinis ex maleficio ortę ſedatio ſuperſtioſa 561
Gratidia uenefica 645
grauedo 282
Grauia Vuieri patria 337
grauidarũ mulierum imaginationis uis 230
Gregorius 7. pont. Ro. magus 450
Gregorij de diabolo ſententia 119
Grigri dæmonium 113
Grugnæ Stryacis Caroſſæ libri 210
Guilielmus Brabantinus 420
Guilielmi ducis Cliuiæ, &c. prudentia 616
Guilielmus Malmes 136
Guilielmus Meineri Clatſii famuli dæmoniacus 367
quomodo curatus 368
Guilielmus Montenſis Comes 618
Guil. Turnerus 300
Guineæ dæmon 113
D. Gundulæ reliquiæ quales 441
guteli dæmones quales 111

Guthrune uenefica 645
Gyge uenefica. ibid.
Gygis annulus 478
Gyraldus Hyberniæ ſcriptor 300
γυρομαντία 186.187

H

HAbar quid Hebræis 128
Hadrianus Nicolai, cancellarius 371
Hadrianus Turnebus 184
hæreticus quis 586
hæretici ex magis orti 140
hæretici lippientibus ſimiles 624
hæretici quid à lamijs diſtēt 18
hæreticorū conciliabula diſſipanda 624
hæreticorum pœna 627
cum Hæreticis quomodo ſit agendum 625
de Hæreticis non interficiendis, Patrum ſententiæ 620
hæreſeos execratio 625
Hammonenſes ciues dæmoniaci 482
Hammonis oraculum 39
Hans Vatter fictè dæmoniacus 427
hariolari 127
hariolus 130
Hartumim quid hebræis 131
Hebræorum deliria qualia 130
Hebraicæ uoces rem magicā ſpectantes, quæ & quot 126
Hecate Enodia 203. uenefica 645
Hecates inſidiæ 203
Hecatæa terriculamenta 108
Hectoris Boethii de Duffo rege hiſtoria 250 à Cardano refutata. ibid.
Hectoris Boethij narratio de ſuccuba quadam 540
Hectoris larua 85
S. Helena Conſtantini Imp. mater: eiusque in furis inueſtigandi *magico modo* inuocatio 460
Heliæ Thesbitæ ieiunii preces
Helidæus Forolhuienſis 676 & Paduanus medicus 134
Helinandi locus 75
Heliogabali diuinatio exſtatorum hominum uiſceribus 51
Heliotropius lapis 51
Heliſæi miraculum quale
D. Heinricus Barzius Oliſiponenſis
Heinricus Inſtitorius 8. 310. 344
Henricus medicus 184
Heinricus Vueſius LL. Doctor 261
Hephæſtium Memphis quale 449
Heptamerō libri *uanitas* 149
herbæ maleficijs *efficatiores* cur ad lunæ *lumen* lectæ 209
de Herbarum facultatibus ſuperſtitio uetuſtatis 173
herbarum in feriis diui Ioannis

uis cõsecratarum usus 452
herbis an uis insit magica 480
Hercules cõmunis deus cur dictus 299
Hercules Boethij fabulosa narratio 316.317
per Herculem iuramentum 299
Hermãnus comes à Ninvuenar 618
Hermanno Vuolfratgen monacho testes quomodo exacti 410
Hermolina dæmon, amasia sacerdotis 322
Hermes magus 136
Hermetis libri magici. ibid.
Hermippus magus. ibid.
Hermogenes magus 573
Hermotimi Clazomenij anima relicto corpore errare solita 76
Heroes 109.298 unde dicti 295
Hesus Gallorum idolum 50
Hetruscorum fascinatrices 330
hieran luc puluis 279
Hieremias Brachelius 277
Hierichuntis aqua quomodo salubris ab Elizeo reddita 514
Hieronymus Lucheſinus 395
Hieronymi liber magicus. 139
D. Hieronymi locus 113.486. 487
D. Hilarij cum dæmonibus luctа 538
Hipocus magus 135
Hippocrates de epilepsiæ curatione dijs non adscribenda sententia 202
Hippocratis de incantationum uanitate locus 211
Hippocratis in sacerdotes magos sententia 449
Hippolytus de Marsilijs 484
hippomanes 339. unde dictum 340
hippomanes furorem citius inducere, quàm amorem conciliare 342
hippophanas herba 155
ex Hirundinum pullis philtrum 341
Hispani uirginitatis signa diligentius obseruare soliti 287
historię uarię cur huic Operi inserta 7
Holithæ herbę uis 510
Holleri magi interitus 142
Homeri locus 180.181
Homerica medicatio 504
homo, Dei hostis ex inobedientia factus 37
homini cur aduersatium constituerit Deus diabolum 103
homines in bestias transformari nullius rei potentia posse 414
hominũ in bestias transformatio phantastica 236
hominum corporibus cursę immergere cupiant dæmones

mones 99.100 & quomodo id consequantur. ibidem.
homicidia ab initio 106
homunculus ex mandragoræ & alijs radicibus quo pacto effingatur 715
Honorij liber 139
Horatij locus 181.211.208.209.670
Hornuar dæmon 114
hospes in militem iniurius, & diabolo se deuouēs, ab eodem abreptus 408
Houel pagi dæmoniaci 382
Houioulsira dæmon 114
Hubertus Faber medicus 492
ad D. Hubertum Ardennatem dæmoniaci duci soliti 429
Huisberch castrum 613
Hunnorum ortus 302
hyæna an sine mare pariat 301
hyænæ frontis corium 510
hyænæ uteri philtrum. 341
hydrargyrum, humidum & tenuium partium 427
ὑδρομαντία 176
hydropis curatio ex bufonis usti puluere 246
hyems aspera 588
hymen 285.287 membrana aliàs crassior & ualidior, aliàs fragilior 288
hymenæ omnes uirgines dotatæ 284.286.288
hypericon herba, fuga dæmonis nuncupata 198
hypericonis uis 508
Hyppanis fl. 301
ὑποθήκαι 424

I

IAcobi de Chusa *locus* 70.71
Iacobi de rosa magica pœna 572
Iacobi liberi *domini in* Leuchtenburch libellus 304
Iacobi locus 536
Iacobus Ruffus 328
Iacobus Sprenger 8.310 344
Iuda, & Iadua quid Hebræis 129
Iamblichus magus 136 eiusdem de dæmonibus sententia 116.161.316
iaspidis uis 510
ibis, diabolus 107
Idanthresus Gotth. rex 302
Ide liberta Mundi 305 necata 307
idola nationum 46
idolorum diuersa nomina inde 41.42
idololatria in populo Dei 46
idololatria, Nohæ ætate 39
ieiunium & oratio *coniuncta* 220
ieiunij in operibus diaboli uincendis energia 540
ieiunij uirtus & encomium 541.542
IESVS Christus in sacerdotū ordi-

ordinem apud Iudæos cooptatus 291
IESV Christi nominis ad expellendos dæmones uis 552.553
Iesu Syrachi autoritas 168
Igmarus Remensis 450
ignis cultus apud Persas unde 127
igni damnatus quidam pro malefico, resipiscit ab amentia meliore victu 601
ignorantia tacti proprij in lamiis 661
Iidoni quid Hebræis 130
Iidonium. ibid.
Imaginatio formarũ per sensum conceptarum thesaurus 231
imaginatio intensa sanationis efficax 498
imaginationis uis ac ratio 229.230
imaginatricis facultatis corruptio in melancholicis cuiusmodi 227.228
imagines damnosæ 480
imagines, earum rerum nominibus, quarum imagines, appellari solitæ 171
imaginum superstitio uana 488
immundus spiritus 106
ab Impio gloriam suam prædicari Deum nolle 363
impossibilium, & ualde difficilium, idem in iure iudicium 651
impostor spiritus 106
imprecandi mala, consuetudo uulgaris 406
imprecationis bonæ maiorem esse uim, quàm malæ, debere & cur 406
imprecationis malæ exemplum horrendum. 408
imprecationem neminem posse lædi 599
imprecatione parentis nihil periculosius filiis 407
imprecationem dæmonicarum punitarum exempla. ibid.
incantamẽta mulierculorum figmenta 600
incantamentorum labyrinthus 15
incantare 128
incantare. incantatio 133
incantationis uis 208 ex iusdem uanitas 210. 211
incantationum Artephii ritus 158
incantationum opinio nõ minima religionis ueræ pestis; fœcundissima calamitatum mater 4
incantationum uarii modi 153.155.156
incantationum uerba nihil posse 263
incantatores diuini quando dicantur 174
Incubus dæmon 281
morbus 281
incubi dæmoniaci illusio 281

incubi dæmonis uexatio per ieiunium & precationem ſublata 541
incubi & ſuccubi dæmonis præſtigiæ 310.312
incubi illuſionem infeſtare quandoque probat etiam matronas 314
incubi imaginari paſsio, in ſomno 318
incubum dæmonem approbantes hiſtoriæ omnes fabuloſæ 316
incubum in ſomno patiêtes, quales euadant 617
incubum paſsi ſacrifici hiſtoria 282
induſium neceſsitatis 545
indigetes dij 45
infans qualis Romæ genitus 174
infantes è ſepulchris effodi à lamijs, uanum 218
ignis fatuus 93
inimicus 106
iniquitatis uaſa 115
initium cuiuſque rei ſpectandum 657
inſidiatores dæmones 107
inuidus 106
Ioannes ab Ettenſtet 373
Ioannes Altenanus 384
Ioan. baptiſtæ portæ Neapolitani Magia naturalis 274
Ioan. baptiſtæ in utero matris exultatio 118
Ioan Brachelij carmen 24
Ioan. Bom 602
Ioannes Echthius medicus 334.384.492
Ioannes euangeliſta in Pathmon relegatus 553
Ioannis euãgeliſtæ in fugando dæmone cõtra magum Cynopa miracula. ibid.
Ioannis Euuichij medici carmen 23 epiſtola 688
Ioannes Fernelius medicus 405
Ioan. Fernelij de ſpectris in ſpeculo exhibitis teſtimonium 555
Ioan. Fauſtus à ſacellano curmitius tractatus 143 ubi magiam didicerit 142 eius patria. ibid.
Ioan. Franciſcus Picus 8
Ioan. Franc. Pici de Prænotione libri 190
Ioan. Franc. Ponzinibius L.C. 241
Ioan. Langius medicus 372. 403
Ioan. Legereti hiſtoria 152
Ioannis Leonis Africæ deſcriptio 186
Ioannes Lithodius medicus 315
Ioan. Luder, M. Lutheri pater 304
Ioannes Maria Betthus medicus 334
Ioannes Nider 453
Ioannis Patris commenta, & ficta ligatura 427.428
Ioannes Reuchlinus 141
Ioannes Sertorius 523

Ioan-

Ioannes Sleidanus 525
Ioannes Sohetius Eburo medicus 413
Ioannes Sturmius 525
Ioannes Tritemius 8
Ioannis Tritemij Steganographia 150
Ioannes Vernetus 525
Ioannes xx. & xxi pontifex Romanus magi 450
Ioannes Vindelius 523
Iacobus à dæmone afflictus 405
Iacobus maleficio affectus 349
Iobi à diabolo tentati exemplum diligenter expendendum 534. 535. 537
Iobi patientia uelut ſpeculum, mentis oculis proponenda 563
in Iobum ſæuire quatenus diabolo permiſſum 120
Ionibus peſte laborantibus humana uictima litandum reſpondet oraculum 48
Ioſeph Iſraelis F. an magiæ peritus fuerit 139
Ioſepho inſidiatus diabolus 40
Ioſephi locus refutatus 515
Ioſephus Niger 462
Ioſuæ aſsiſtere ad dextram cur permiſſum diabolo 120
Iouiales mallei 512
Iphigeniæ uictima 48
pro Iphigenia mactanda, cerua ſuppoſita 418
Irmengardis comitiſſa cuiuſmodi uocem ex imaginis ore audierit 46 eius peregrinatio. ibidem uita. ibid.
iræ ſpiritus 106
iræ uaſa, dæmones 115
Iſigonus 329
Iſis Aegyptiorum dea 43
Iſidis ſacerdotes lenones 306
Iſidis ſacerdotes in crucem acti 307 & ſtatua in Tyberim merſa. ibid.
Iſraelitarum idola 47
Iſsim 298
iſchiadicos carmine ſanandi modus 473
Italorum blaſphemiæ 597
Italorum faſcinatrices 330
Iuba, Maurorum deus. 44
Iudas, diabolus Chriſto dictus 108
iudex quando Chriſtianæ clementiæ meminiſſe debeat 630. 631
iudicis iniqui pœna 614
Iudith puella à dæmone uexata 484
Iudith Vuieri uxor 501
Iulianus apoſtata magus 140
Iuliani catoptromantia 175
Iulij Obſequentis locus 80
Iulij ſimulachrum C. Caſsio interfectori ſuo apparet 79

Iulius Scaliger 316 eiuſdem locus 457 de maleficijs ſententia 272
iumentum pro diabolo 108
iumenta ſi quid præter naturam pati uideantur, quid faciendum 563
junioribus magis inſidiari diabolum 544
Iuniperus Chriſti nauta 523
Iuno 109 Sami culta 44 Spartæ culta 45
Iunonis Monetæ reſponſio 64 templum. ibid.
Iupiter 109 Aethiopibus cultus 44 cœlo præfectus 45
Iupiter Elicius. ibid.
Iouis Hammonis oraculum à Chamo deductum 39. 65
Iupiter imbre aureo Danaæ congreſſus 305
ob Iuramenta nefaria mulier à dæmone abrepta, item hoſpes quidam 408
iurandi temerè conſuetudo uitanda 406
Iuriſconſultorum inſignium cenſura de lamijs 633
Iuſtini de Ioſephi magia locus 139
Iuſtus mendicus fictè dæmoniacus 426
iuſti deprecatio efficax 539
iuſti, ueri Dei cultores, diabolo ſunt formidini 555
Iuuamen palatium 319
Iuuenalis locus 339.340
Iuuenis parentibus immorigeri, & ab iiſdem execrati, inſigne exemplum 82. 84
ἰχθυομαντία 177

K

KArentiæ urbis obſcœnum diaboli ludibrium 56
Kaſam quid Hebræis 117
Katarina Bilandia 448
Katarina Lor qua ratione marito ſuo impotenti ſuccurrere uoluerit 551
κατοπτρομαντία 175
Kentorpium cœnobium 114
Kentorpij monalium uentio diabolica 379
κιφαλαιομαντία 177
κυβομαντία 178
κιτάου 59
Kimhi rabini de Samuelis apparitione ſententia 169
κλῆρομαντία 177.178
κλητῆρες κλητήρια 424
Knechtenſtein abbatia 54
κονιομαντία 176
κωκυτομαντία 421

L

LAbani dij 46
lacertæ in hominum corporibus inuentæ 398
lacertæ philtrum 541
lac ductile & filatum ſiccum etiam abſque incantatione quomodo fiat 382.383
lactis tres ſubſtantiæ. ibid.
Lactantij locus 55.101.102. 103.297
lachas quid Hebræis 118

Digitized by Google

lamia deluſa 131
lamia diabolus 107
lamiæ non poſſunt, quod creduntur facere 647
lamiæ opera uſum dæmonem in affligendis hominibus, nuſquam in toto Bibliorum opere reperiri. 351
lamiæ 15 quid à magis infamibus differant. ibid. 16.17
lamiæ commiſeratione dignæ, non pœna 662
lamiæ de maleficio ſuſpectæ non ſtatim in tetros carceres abijciendæ 687
lamiæ hæreticis non annumerandæ 586
lamiæ in quos uirus ſuum eiaculari poſsint 619
lamiæ mentis errore affectæ, & nulli noxiæ, quomodo puniendæ 684
lamiæ qua pœna apud Bononienſes affici ſolitæ. 638
lamiæ quales eſſe plerunque ſoleant 600
lamiæ quomodo deluſæ dæmonis opera putent eſſe ſua 586
lamiæ quomodo & quare à dæmonio demententur, ut quæ non potuêre, feciſſe ſe fateantur & credant 239
lamiæ quomodo in aere concitando illudantur dæmone 262
lamiæ quomodo ſint reſtituendæ 665
lamiarum appellatio 132
lamiarum confeſsionem eſſe phantaſticam 235
lamiarum dignoſcendarum experimenta fallaciſsima 492
lamiarum doctor, corrupta phantaſia 326.327
de Lamiarum innocentia Alciati ſententia 635
à Lamiarum læſione quodo ſecurius uiuatur 643
lamiarum phantaſiam quomodo regat dæmon 260
de Lamiarum poteſtate concepta opinio, fœcundiſsima calamitatum mater. 4
lamiarum profeſsio diluitur 215.
lamiarum profeſsionis modus ineptus, nec cohærens 213
lamiarum ſexus & ætas 666. 667
lamiarum ſtulta phantaſia 258
lamiarum uana de ſua potentia perſuaſio 9.15
lamiarum uires 122
lamiarum unguenta 274
lamiarum uoluntas 654
lamijs quæ calamitates imputentur 652
lamias deluſas à dæmone, ſua opera illum uſum falſo credere

dere 351.352
lamias esse amentes 599
inter Lamias & diabolum fœdus nullum 657
lamias in spiritu, non corpore equitare 241
lamias naturalibus interdum pharmacis deludi à satana 273
lamias nemini nocere posse 9
lamiarum uires 122
lamias nihil uoluntate, sed omnia coactas & deceptas facere 658
lamias non esse domi simul, & alibi 249
lamias non facere quod ijs imponitur 650
lamias nõ inuehere eos morbos, quorum se fatentur effectrices esse 250
lamias pœnitentes euitare pœnas corporales 633
lamias puniendi modus 18
de Lamijs anacephalæosis 647
lapillus, tussi reiectus 353
lapilli ex epate excisi 396
lapidum pluuia 247
lapsus hominum in spiritualibus duabus de causis facilior 669
lares 45.109 lares familiares 109
lares familiares Vuiero in paternis ædibus obseruati 110
larium familiarium præsigni ficationes rerum futurarum 109.110
laruæ 84.109
laruarum genus puerperis & infantibus lactantibus potiss. infestum 112
laruarum uariæ formæ exempla 77
larynx 353
Latij deus Mars 45
latinè respondet exorcistæ dæmon 523
T. Latinus 496
Latopolitanorum idololatria 44
Laurus cur Apollinea dicta 178. item Delphica & Fatidica. ibid.
λιθανθρακοσις 174
legio 105
Lemni Vulcanus deus 44
Lemures 46.109
Lemures quomodo pellant Theophrasti Paracelsi assectæ 493
Lemurum choreæ 111
Lemurum præstigiæ renato Euangelio sublatæ 113
Leo pro diabolo 107
Lenocinij pœna 307
leonem in mulieres minus quàm in uiros sæuire 639
lepores an sine mare gignant 301
Leuenstet pagus 385
Leui Gersonis F. Hebræus philosophus 117
Leuiathan 104
lex duodecim Tabularum de-a-

de agro non excantando 263
legis rigor ad Christianæ moderationis lenitatẽ defle-ctendus 629
leges imperatorum cõtra magos & ariolos 573.574
leges quasdam magis ad terrorem, quàm ad exemplum edi 630
λιβανομαντία 177
liber Naxi deus 44
libri huius argumẽtum theologicum, philosophicum, medicum & iuridicum 7
libri huius argumentum, & susceptiõperis occasio 14. 15
libri magici palàm exurendi. 573
Liuia uenefica 343
ligatos curantia 511
ligaturæ physicæ 507. uaria earum ratio 412. 414
ligaturarum usus magicus 476
lignum in uentriculo inuentum 373
linguam cur non semper diabolus impediat 482
linteaminum peste infectorum contagio 334
lipparis suffitus 511
lippitudinis oculorum curatio magica 500
Lissettæ ficta dæmonis obsessio 433
locale loco suo conuenire debet 247
locusta uenefica 645
locustæ pro diabolis 107
Loen pagus 523
lolij usu amentiam & somnum induci 276
loliorum seminator 106
Lothi ebrij incestus cum filiabus 40
Lothi uxor in salis petram conuersa 123
Lucani locus 50. 81. 208. 210
Lucas euangelista, medicus 197. 676
Lucani metamorphosis 416
lucifer apud Esaiam quis 34
Lucilla Lucretij uxor uenefica 343
Lucretius amatorio populo interemptus 342
Lucretij locus 297
L. Lucullus philtro necatus 343
ludi inuentor dæmon 115
Ludouicus Milichius 420
Ludouicus Rom. patricius 113
lunam cœlo deduci carminibus non posse 212 & unde hæc opinio nata. ibid.
lunaticus in Euangelio, maleficio affectus 350
lupi stercus in præsepi positum 440. 564
lupi stercoris & intestini usus 507
lupi stercore aut cauda in præsepi positis iumenta exagitari 347

lupi uirga,& è cauda pilus,amatoria pharmaca 341
lupi uirgæ uis 411
in Lupum conuerſionis modus 604
lupi Liuonici ex hominibus conuerſi 237
luporum capita ianuis affixa 508
in Lupos conuerti homines ſe putare,morbus 420
eorum qui in Lupos ſe mutatos crediderunt, confeſſio 601
lupina inſania, & melancholia 421
ante Luſtralis aquæ conſecrationem ſagas ingredi templum, die Dominico 222
Lutheraniſmus ab exorciſta monacho inuiſus redditus 527
Lutherus ex patris inſtinctu factus monachus 303
quando & ubi natus 304
quo artificio orationem Dominicam explicuerit. ibid. de eiuſdem ortu commentum dæmoniacum 302 mater 304
Luthero cur Martini nomen impoſitum 304 ſpectrum monachi ſpecie apparet 92
lutræ in hominum corporibus inuentæ 398
λυκάνθρωποι 237 λυκαν θρωπία morbus 238.420.421
λυκάων morbus. ibid.
Lycaonis fabula ibid.
Lycapolytanorum idololatria 44
lyncurius lapis 511

M

MAcaronicorum libri 210
Macedones μακεδών. Macedonia, terra Cethin 59
Macedonum deus Gabirus 44
Macedoniũ de hæreticis decretum 618
Machaſſephin 117
Magdalena famula Conſtantiæ à dæmone compreſſa 288.321
magarum fœderis cum dæmone uanitas 218
magia. magia infamis. magice. magica ars 133
magia Aegyptiorũ duplex 133
magia Cabaliſtica 139
magia Græcorum quorundam qualis 134
magia infamis quando cœperit 39
magia naturalis quid, & eius commendatio 138
magia uenefica 331
magiæ artes quædam 153
magiæ infamis cultores 140 eorumque interitus. ibidem.
magiæ præſtigiis & Theologia & Medicina conſputatæ 138
magiæ origo 134 primi eius

ius cultores 135
magica organa etiam peſſundanda 573
magica res ſeptem uocib. apud Hebræos expreſſa, & quibus 126
magicæ diuinationes 174
magicæ morborum curationes ſuperſtitioſæ & impiæ 472
magicarum artium uanitas 204. 205 à Moſe interdicta. ibid.
magicarum deluſionum ratio ac modus cuiuſmodi 240
magicis actionibus quatenus colludat & cooperetur dæmon 154
Magicus dæmon, liber Germanicus 394
magici libri 139. 146 improbatæ lectionis & igni abſumendi 153
magici libri patribus falſo inſcripti 134. 139
magicorum medicorum punitio 569
magicorum uatum oraculis non eſſe credendum, nec eos adeundos 12.
magus homicidij reus Vulcano conſecratur 145
magus, qui & Python 129
magus à dæmone oppreſſus 145 à ſerpente necatus 146
magus illuſor 131
magus infamis quid. ibid. 132 inde à lamia & ueneſica quid differat 138
magi cuiuſdam medicina 144 honorem Dauidi denegantis reſponſio 85
magi nomine quem hoc ſcripto intelligat Vuierus. 132
magi uiui diabolo ablati exemplum 145 (165
magi, qui & malefici uulgò
magi celebriores qui 136
magi Chaldæis, qui Græcis ſophi 137
magi eccleſiaſtici quibus rebus in dæmoniaci mali curatione decipiant 452
magi infames 15 quid à lamiis differant. ibidem. 16. 17 quibus nominibus in uereri Teſt. ſignificentur 125
magi infames uarii non eadem omnes pœna afficiendi 565. 566. 567
magi malefici 55 profani 139
magorum alios non ualde lædentium pœna 567
magorum artem omnem aſpirationibus dæmonum conſtare 133
magorum carminibus non obedire animas defunctorum 166
magorum funeſtus interitus 141. inde.
magorum inſanium pœna 578. 579
magorum libri palàm exu-

ren-

rendi 573
magorum Perſarum religio 138
magorum Pharaonis actiones præſtigioſæ 160
magorum præſtigiæ non ueræ, ſed phantaſticæ 634
magorum puniendorum modus 18
magorum religioſorum multa 568
magis quomodo Chriſti natiuitas deprehenſa 138
magis reſipiſcentibus proponitur Sylueſtris 11 pont. hiſtoria 583
magos benedicere non poſſe, cui 363
magos trásferri etiam interdum 159
ex Magis hæretici orti 140
de Magis quid leges & decreta ſtatuant 573
magiſtratus in quæ animaduertat 664
magnetis uis quibus impediatur 507
Mahometus quomodo commento ſe regem fecerit 99
maiorum gentium dij 45
maleficæ accuſatricis falſa pœna 614
maleficæ capillis ſuſpẽſę modus magicus 481
maleficæ corrigendæ ratio 590
maleficæ & diuinatrici quid poſt mortẽ acciderit 584
maleficæ Feſtæ quales 309
maleficę lege Moſis tolli iuſſæ 126
maleficarum mutua coniunctio 308
maleficorum circumſtantiæ inquirendæ 581
contra Maleficia remedia 560.561
maleficium 55
malefici 126. 133. 655
maleficij amoliendi modus magicus 470 & ſacrilegus 472 formula ſuperſtitioſa 491. 519. inquirendi ratio 581. 582 methodus certiſſima 530.533.547
maleficij materies 210
in Maleficij perpetrati inquiſitione quæ facienda 591
malefici uoluntas 655
maleficio affecti qui 348. 349.350
maleficio affecti, quomodo poſt reſtitutionem de dæmonis præſtigijs & imbecillitate inſtituendi 533 & ad tolerantiam excitandi 535
maleficio læſa mulier clauos & acus uomit 366
maleficia quibus materijs arceri crediderit antiquitas 509
de Maleficijs leges an locum habeant 653
in Maleficijs uoluntatem ſpectari, non euentum 655

malleus diabolus 107
Malleus maleficarum qualis liber, eiusque autores 13. 214 eiusdem fabulæ 329
mallei Iouiales 512
malus. malus ille 106
mali esu quidam factus dæmoniacus 403
mali Genij 104
Mammona 106
Manasses flagitia 134
mandragoræ radicis homunculus 517
manes 109
Manichæi 632
manium ciendorum & interrogandorum consuetudo nostra etiam ætate usurpata 173.174
Manilij locus 208.210
κατοβιάσαι 127
Marcelli medici superstitio 504
Marcionistæ 140
mares cum fœminis canum more cohærere apud Karentinos, diaboli ludibrio 56
Margareta comitissa Burensis 376
Margarita Henningi Achillis F. maleficio affecta 385
Maria Christi mater lamijs extensa mulier dici solita 214
Maria etiam post partum & Iosephuum mortuum, uirgo 290
Maria Pathecaia in marem uersa 425
Mariæ arbor cœnobium monialium prope Xanctos 544
marinæ aquæ ablutio 509
Marmaridius magus 135
marmaritis herba 154
Mars, Baal 41
Mars Latij deus 45
Marsi 330
Marsilij Ficini locus 229
Martina uenefica 645
Martinus de Arles 310, 314
Masschlach 279
materies uaria & dura uomitu ejecta cuiusmodi 365
materiam corpoream nō subijci potentiæ dæmonis, quantum ad formæ mutationem 161
materies duæ quomodo in corpus à diabolo per lamias ingerantur 394
materias ore reiectas, non omnes fuisse in corpore 352
Matisconensis comitis à diabolo abrepti historia 145
matrimonia inter collegas, ob functionum communem usum, contrahi interdum solita 339
matrix mulieris ualde attractiua 311
Matthæus Curtius medicus 334

Ma-

Mathias Durenſis abbas. 547
Maruta 109
D. Maximi de Charitate liber 442
Maurorum deus Iuba 44
Mechaſiepha quid Hebræis 126.127
Mechtheldis cuiuſdam facinus audax atque impudens 337
Medea uenefica 645
Medęę incantationes 208. 209.210.211
medicina artium uetuſtiſſima 193
medicinæ hactenus traditæ euerſores, Theophraſti Paracelſi ſectatores notátur 196
medicus à puella dæmoniaca irriſus 402
medicus qualis in maleficij ſuſpicione conſulendus 530
medici etiam eximij alligationibus, characteribus & carminibus uſi 503
medicorum magicorum punitio 569
medicis potiſsimum infeſta illa de lamiarum poteſtate perſuaſio uulgi 45
medicos etiam doctiſsimos à dæmoniacis ſæpe falli. 402
medicos indoctos in maleficium & diuos referre inſcitiam & errores ſuos 195
medicos multa etiam in morbis ex occulta naturæ occaſione euenientia, latere 531
medioxumi dij 198
Medius fidius. ibid.
melancholia agitati pleriq; dæmoniaci, ſed non omnes 415
melancholia ante exorciſmos euacuanda 531
melancholia lupina 421
melancholiæ remedia. ibid.
Melanchthonis amitæ duo ſpectra apparent 92
Meilinge pagus 427
melancholicus humor diabolo conuenientiſsimus 388 425.531
melancholicorum depraua-ta imaginatio 117
Melchom idolum 41
Meleager Atalantæ amore capta 265 eius exuſtio. ibid.
Meinerus Clatſius 367 quomodo dæmonem è tumulo pellit 368
Memphites lapis ſoporifer 278
Memphodorus 329
Menepia pag. 438
menais herba 154
Menalippæ uictima 48
Menandri ſententia 346
mendaciorum ſpiritus. 115

mendax, pro diabolo: item pater mendacij 106
mendax ſpiritus 106
Mendeſiorum idololatria. 44
Menippus Lucius deluſus à ſua ſponſa 158
è Mẽſtruo muliebri philtrũ. 341
Mercurius Triſmegiſtus magus 136
Mercurio humanis uictimis litatum 49
meretrix Babylonica 106
Merlinus talſo dæmonis & uirginis filius creditus. 302
Merlini natiuitas fabuloſa. 318.319
Meſraim Chami F. magus 134 qui & Zoroaſtres ibid.
Meſſenijs humana uictima oracula præcepta 48
metallici dæmones quales. 111
Methodii liber περὶ πνευμάτων 182
Methotin magi interitu 141
metus quid 660
Mnei bouis oraculum 63
Micale uenefica 645
Michael Villanouanus medicus 525
D. Michelis imaginem ſe formidare ſimulat dæmon 405
Michaelis Verdung confeſſio 602
militia cœli 43
militis ab hoſpite iniuria affecti hiſtoria 407
miluus, diabolus 107
Minerua cur ſine matre nata fingatur 226
Minerua Scytharum dea 44
minorum gentium dij 45
miracula dæmonum qualia 496 diabolo impoſsibilia quæ 123.124
miracula etiam à diabolo edi 56
miracula in brutis 97
miracula manuum dexteritate circulatoribus edi uidẽtur 95
miracula quomodo diſcernenda, à bono an malo dæmone ſint profecta 117
Miſraim magiæ infamis autor 39
miſſa ſuper uirginis malè affectæ uentrem celebrata. 194
ſub Miſſa uerba proferre inutilia 222
miſſæ ad magica uſus 149
de Miſſæ bonitate rogatus dæmon, reſponſum differt. 523
Mithridates aruſpicum iuſſu puellam Furijs immolat 50
Mycenis culta Iuno 45
myrton 424
mytulus 598
mœſticia dæmonis occaſio 660

mœſticia dæmonis tentationi magis obnoxia 223
molæ mulierum 302
Moloch idolum 47
moly herbæ uis 52
monacho oblatus dæmon 83.86
monachi, mentiti dæmones à G. Sabino carmine depicti 88
monachorum Bernatium tragœdia uenefica 280
monachorum diuinationes magicæ 192
monachis currus onuſtus 91
moniales iuniores ad obſeſſorum ſpectacula non admittendæ 544
moniales, organa ſatanæ ludibrijs magis accómoda 543
monialium dæmoniacarum hiſtoria 374. 377. 378. 383
montani dæmones quales 111
Montaniani 140
Mopſus Aphrorum deus 44
morbus ſacer epilepſia 201
morbo naturali etiam interdum dæmonem præſtigijs ſuis illudere 370
morborum curatio an diuis adſcribenda 201
morborum curationes magicæ & ſuperſtitioſæ 472
morbis extrema remedia optima 448
morbos magicis artibus non curari 496
morbos maleficio affectorũ quomodo curent dæmones 494-498
morituri cantio quid ſignificet 546
mortis uaſa, dæmones 115
mortui conficta de *purgatorio* querela 184
à Mortuis non quærenda ueritas 165
Moſes diuinę Maieſt. *legatus* & ſcriba 34
Moſes magiæ à Plinio & *Tacito* infimulatus 139 itẽ aliorum in eundem calumniæ 140
Moſis ieiunium 514
Moſis locus declaratus 284. 285.287 de *filijs* Dei ad filias hominum ingreſsis explicatus 194
Moſis miracula uera, nõ præſtigioſa 160.161
cum Moſe Deus facie ad faciem locutus 34
moſſelſcholp 598
Muhazzimin 186
mulier à diabolo agitata Græcè & Latinè loquitur 557
mulier à mollicie dicta 225
mulier ob iuramenta *à dæmone* abrepta 408
mulier rationale an brutum animal ſit, dubitatum Platoni 226
mulieres maſculis miſerabiliores 640

mulieres infirmius uaſculum cur dictæ Petrō 225
mulieres minus puniendæ, quàm uiri 639
mulierum calculi 396
mulierum propriū decipi 225
mulierculārum innocenter ob maleficii ſuſpicionem punitarum exempla 612. 618
mulieribus cur tutores & curatores dari legibus ſoliti 226
muliebris ſexus cur dæmonis inſidiis uirili magis patet 126
muliebris ſexus fragilitas & credulitas 225
muliebri pudendo adeſſe mēbrum priapo ſimile 424
mundus an animal 648
mundi domini 105
mundi interitus per diluuiū 39
Mundi & Paulinę hiſtoria ex Ioſepho 305
muriū generatio an lambendo conſtet 301
muſtelæ ſimilis beſtiola ex militis dormientis ore egredi, rurſusq; ingredi uiſa 75

N

NAbuchodonozor maleficio dęmonis uexatus 349
in Nabucadnezarem quatenus diabolo ſæuire permiſſum 120
Nahas quid Hebræis 128
Namyſia in marē mutata 422
naphthæ uis 331
naribus ſe extrahi ſimulat diabolus 69
Narrationes mundi fortuitæ, libellus Gallicus 433
Natalis Ramardus regis Gall. medicus 525
natationis cauſæ 589
naturæ curſum diuinitùs inſtitutum impedire diabolum non poſſe 124
nāturæ miracula in ſexus immutatione 422
naturam ſemper addere, nunquam demere, & uerſus dignius ſemper moueri 424
naturales res τὰ μιπρόσωμα 94
Naucratitarum deus Serapis 44
Naxi deus Liber. ibid.
Nazaret monaſterii Coloniæ uirgines dæmoniacæ 383
nebulonitatis induſium 502
necromantia quid, & qui ea fuerint uſi 172
νεκυομαντεία 166 172
negocium perambulans in tenebris, quid 537
Nembroth 43
Neomagii monialium dæmoniaca uexatio 378
Nephilim 295.298
Neptunus mari præfectus 45
Nereus deus. ibid.

Nergal idolum 42
Nero etiam magicarum artium uanitatem expertus 205
Nibbas idolum 42
Nicolaus Gottel maleficus 427
Nisroch idolum 42
noctis ludibria 281
Noha ebrius, à filio Chamo irrisus 39
Nohæ ætate idololatria statim à diluuio. 40
in Nohæ sobole quid machinatus diabolus 39
Nonhertic cœnobium 379
Noricorum deus Tibilænus 44
Norimbergensis Senatus prudentia summa 429
Nothemd 502
Notoria ars 153
Numa Pompilius magus 136
Numæ consultrix Aegeria nympha 112
nuncius satanæ 106
nuptiarum ratio & causa naturalis quæ 299
nympha muliebris 424
nymphæ sanctæ Amorrheorum 43
nympharum cohortes 45
Nymphæum 34

O

OB quid Hebræis & Oboth 129.130
obsessæ monialis morituræ, abnegationis suæ & à dæmonis tyrannide liberationis certum testimonium 546
obsessis pluribus uno in loco morantibus quomodo succurrendum 543
obsessos duplici morbo corporis & animi infestari 531
obsessionis diabolicæ commentum punitum 440
obsidij diabolici figmenta 426.429
Occultæ philosophiæ liber quartus an sit Corn. Agrippæ 9. eiusdem uanitas 147. 148
Ochosias rex deum Accaronem consulit 670. eius interitus 571
Oceanus 109
Octauiani Euporistica, & superstitio 504
oculorum contagio naturalis 330
oculorum fascinum 133.330
Oddonis magi interitus 142
Odhen Gothorũ deus 46. 50
œnothoræ uis 507
œsophagus 354. neruosus. ibid.
ohlim, diabolus 107
oiwiſ,σθαι 128
Olai Gothi locus 156.157. 413.512
oliuæ ramorum usus. oliuæ puritas 509
Olympiæ erga pellicem humanitas 345

Omni-

Omnicolor tibicen 85
Onen quid Hebræis 127
onocentaurus diabolus 107
onocrotalus diabolus. ibid.
ὀνομαντεία 197
ὀνυχομαντεία 176
Ophis 35
Ophitæ 140
Opilij Macrini interitus 181
opinionis prauæ ſine ratione pertinacia, inexpiabilis tinctura 5
Opis 109
ὀπιθότονον à diabolo interdum cieri 68
opium optimum quale 279
opij collectio 278. 279. & cultus tritici loco. ibid.
opij eſus apud Turcos & Perſas frequens 278
opium comediſti, Prouerb. apud Turcos 279
oracula à dæmonibus excita, diuinis contraria 40
oracula Chriſto nato conticuiſſe 52
oracula edere 128
oracula uarijs locis celebria, quibus illuſit hominib. dæmon 63
oraculorum ambiguitates 59
oratio & ieiunium coniuncta 220
orationis cum ieiunio uis in eijciendis dæmonibus. 540
orationis formula 71 522. 556
orationum publicè à Ecclesiæ bus ad rem præſentem accommodatarum efficacia 538. 539
ὀρχήσεις 179
Orpheus magus 36
Oſchanes magus 135
Oſyris Aegyptiorũ deus 43
Othinus magus 142
ouum deglutiens ſuffocatur 353
oua luſtralia 511
Ouidij locus 44 45 182. 207. 208 209. 335. 340. 342. 345. 509 511. 512.
ouium peſtis 438

P

PAconiæ radix 507
Pages dæmoniorum ſacerdotes 113
παλαμναῖος dæmon 108
Paletheoborum gentes faſcinatrices 330
Pallas Athenarum dea 44
palma Chriſti 510
palmarum die ſacratorum frondium uſus 452
Paphi Venus culta 44
Paracelſi ſtercus muris 198
Paracelſi aſſeclæ quidam exorciſtæ 525
Paracelſiſtæ cuiuſdam impoſtura 199
Paracelſiſtica dæmonũ profligatio 493
πάρεδροι dæmones 109
Paris de Puteo 485
Pariſienſis determinatio qualis 669
Paſetes ludificator magi-

cus 158
pastores ecclesiarũ quidam magi 448
à Pastoribus etiam ecclesiarum in curando maleficio populum seduci. ibid.
patrii dii 46
patrum exẽpla fiduciæ & tolerantiæ contra dæmonũ insultus 537.538
Paulina ars 153
Paulinæ & Mundi historia ex Iosepho 305
Paulo Grilládus I.C. 364.482
Paulus à dæmone colaphis cæsus 405
Pauli liber magicus 139
diui Pauli locus 133.217.220.221.240.451.536
Paulaniæ locus 181.313
peccandi tres tantum modi 664
peccatoris in uanitates declinatio unde 670
peccatum mutum 378
peccati autor 106
peccatum qui facit, ex diabolo est 594
pecora à diabolo etiam propter odium hominum affligi 440
pecudes quandoq; etiam uenenis tolli, sed plurimum peste 437
per Peluim diuinatio cuiusmodi 174
penates dii 45.109
Penelopes proci quomodo prodantur 176
pentaphylli uis 509
perdix, diabolus 107
de Perdicibus falsa opinio 312
Periapta physica 507. eorundem uanitas 476
periaptis quatenus fidendũ 507
Peripateticis nulli in rerum natura dæmones 33
apud Persas ueneficorũ pœna 646
pestis in tenebris grassans 107
pestis pecorũ ob nostra peccata 438
peste infectorum linteaminũ contagio 334
Petrinorum familia Bononiæ. ibid.
Petrus Aponensis, Conciliator 140
Petrus Brabantius, eiusq; impostura 184
Petri Bourgoti cõfessio 602
Petrus Damianus 237
Petri de Abano Elementa Magica 149
Petrus de palude 310
Petri Lombardi de magica arte sententia 146
diui Petri locus 442
Petri triplex *abnegatio* Christi 597
Petrum cribrare non permissum diabolo 120
Phædræ in Hippolytum priuignum amor 345
Phaetusa in marem mutata 422

ta 422
phantasia corrupta, lamiarũ doctor 326 327
phantasię uis,& quomodo uitietur 229.230.235
phantasiæ quatuor effectus 229
phantasiã hominũ quõ corrumpat diabolus 233
phantasiam lamiarũ quomodo regat dæmon 241
phantastica trãsformatio hominum in bestias 236
phantastici uulgo qui, item phantasia 260.261
Pharao, diaboli typus 108
Pharaonis magi 653
Pharaonis magorum actiones præstigiosæ 160.inde
Pharaonis pertinacia 167
pharmaca in locis remotis sepulta non posse lædere 328
φαρμακὸς. φαρμακὼς. φάρμακα 126
φαρμακώσας. φαρμακώτας. φαρμακώτριαι 16.332
Phauorini philosophi de genethliacis sententia 191
Phegor idolum 41
Pherecidi etiam assertus dæmonum lapsus 35
Philippaldus Hispanus medicus 334
Philippus ab angelo translatus Azotum 243
Philippi Melanchthonis iudicium de dæmoniacis 557
Philippus Vuesselich Colonienſis 546
philosophi, Chaldæis magi 137
φίλτρον 339
philtra uera quæ 346
philtra citius furorem inducere, quàm amorem conciliare 342.& mortem 343
Phimosis 294
Phorcis 109
Phu Arabicum 510
Phut 43
phylacteria 576
Picatrix Hispanus 140
pici auis esus 511
pietas unica hominum à dæmonum astu custodia 442
pietatis uim qui abnegarũt, circa fidem reprobi 217
pila in bouis uentriculo nata unde 399.400
pili meiendo excreti 396
Pinneti amasia, Florina dęmõ 322
Pirithoum primum lunã cœlo deduxisse 212
piscatio medicamentis facta inutilis mensæ 346
piscium captura per incantationem 474
planipes dæmon 114
Plato an ex uirgine & Apolline natus 302
Platonis de dæmonibus sententia 116
Platonis magiæ studium 137
Platonẽ philosophiã suam ab Aegyptijs hausisse 116
Platonicorum de dæmonibus.

bus ſententia 33.116
Plinij error 312
Plinij locus 76.77.400.414. 422
Plotinus magus 136
plumifaſcis dæmon 114
Pluto ἀκμιναῖχυς 41. inferis præfectus 44
Plutonis galea 77
pluuia an cieri à maleficis poſſit 273.329
πνιγαλίων 282
poculorũ certamen Aſſueri regis lege interdictum 10
Pœnorum deus Vranus 44
poetarũ aſſertio uel contradictio parui ponderis in ſagarum negocio 200
Politiani locus 343
Pomponatius ἄθεος 676
Pomponatij de obſeſsis principio ab atra bile euacuandis ſententia 531(95
Pomponatij liber 676. locus ὁ πανυργος 107
Pontifices Rom. pleriq; infames magi 450
porci Gadarenorum maleficio affecti 350
πόντιος Nereus 45
πόροι 396
pororum anguſtia 394
Porphyrius magus 136 eius delyria 490. de dæmonibus ſententia 116. theurgia 133.134
Portumnus 45
poſsibile ſolum puniri 650
potamantis 280
poteſtates 105
poteſtates aereæ 115
præcantatores, exorciſtæ 551
præcones funebres in Gallia 526
præſagia 127
præſeruatiua ratio opt. medicationis pars 441
Præſtátij pater equũ ſe factũ putat 418.419
præſtigiæ 127. 133. magorum Pharaonis 160
præſtigiator cum equulo in aerẽ cõſcendere uiſus 160
præſtigiatores, dæmones 115
præſtites dij 45
prætoris uxor falſo maleficij accuſata 613
precationis uis 558
precum communium efficacia 538.540
Priapus 41
princeps tui poteſtas eſt aeris 105
princeps huius mundi. ibid.
principis Chriſtiani & ethnici diſcrimen 650
principis uerè pij imago Cluenſis dux 1011
principis uirtus maximè quę 681
principatus 105
proba materia, ſi probũ nacta ſit artificem: prouerb. 20
probationes in criminalib. claras eſſe debere 591
Proclus philoſophus, magus 136. eius de ſacrificio & magia

gia liber. ibid.138
prodigiorum fides quomodo à diabolo paretur 59
προμαντεῖς 182
Propertij locus 177.340.345
προφήτης apud Aegyptios 132
προφυλακτικὴ optima medicationis pars 441
Proſerpina 41
προστρόπαιος dæmon 108
prouinciarum dij 43
Pſal. locus 128.537
Pſellus Chriſtianus, eiusque de dæmonibus ſententia 74.116.315
ψυλλάδιοι dæmones 114
Pſyches uenerea cum Cupidine uelitatio 317
Pſylli 330
puella, amoris dęmone obſeſſa 487 epileptica, pro dæmoniaca habita 429
puellæ cuiuſdã pili in numos marchicos uerſi 557
puer in uirginẽ mutatus 424
pueri dæmoniaci Amſteroda mi quales 371
pulli caput quomodo citra noxã ſtylo ptundatur 475
pupillæ oculi ſpirituũ copia 331
pupillæ binæ quibuſdam faſcinatricibus 330
Pyrrhoniæ diſputationes 137
Pythagoræ magię ſtudiũ 136. translationes 159
Pythia mulier 182
Pythiæ 51
Pythiæ puellæ de Paulo & Barnaba teſtimonium 61
Pythiam pro Samuele, diaboli ſpectrũ excitaſſe 165.167
Pythius cur Apollo 155
Pythius ſpiritus 106(182
Pythiũ oraculũ unde dictũ
Pytho. ibid.
Python. Pythonicus ſpiritus 129

Q

QVæ ligauit, eandẽ quoque ſoluere neceſſe eſt: Canon, au uerus 362. inde
in Quæſtionib. ſiue tormentis ſtuporem ac taciturnitatem inducendi modus magicus 481.483

R

RAbi Moſis de magicis miraculis ſententia 501
radix Solomonis quæ 516
radice nulla dæmonem extrahi 515
Raed Mindenſis arx 615
è Rana uiridi philtrum 341
ranæ Aegyptiæ 163
Raphaelis angeli liber 146
ratio, anima legis 652
rationi quantum in rerum miraculis tribuendũ 399. 400
rattos incantandi ratio 128
Razielis angeli liber 146
rectores tenebrarum huius ſeculi 105
regale ſacerdotium 676

regina cœli 43
Remmon idolum, ibid.
remora piſciculus philtron 341
Rempha idolum 43
Renerus Solenander medicus 277.405.413
res monſtroſæ ore reiectæ, an fuerint in corpore 352
res naturales corporib innaſci, quæ ad maleficia quandoq; referuntur 395
res naturales in magno mundo 93
res naturales & artificiales quandoq; iudicari dæmoniacas, ibid.
res plerunq; eſſe ridiculas, quibus lamiæ lædere creduntur 327.328
reuelationum ars 153
in Reuelationibus & apparitionibus quib hominibus intereſſe expediat 73
rex ſuper omnes filios ſuperbiæ 105
rhamni ramus 510
Rhodigium Italiæ opp 184
rituum uarietas pro deorum multitudine 46
Robertus Anglicus 140
Rodicofani fabula 262
Sogerius Bachon. 140
Rolleri & Erici hiſtoria, ex Saxone Grammat. 258
Romani ſacrorũ ritus à Græcis mutuati 47
Romanorum dii 45. religionis ſtudium quale 137. ſupeſtitio multifaria 46
roſearbor dæmon 114
Rudolphus Erfurtenſis epiſcopus 87
Rugianorum ſuperſtitio 56. 57
ruſticus horarũ ictus in corde ſentiens 372
ruta faſcini annuletum 510

S

SAadiæ rabini de Samuelis apparitione ſententia 169
Sabellici locus 313.332.496
ſacerdos magus à dæmone oppreſſus 145
ſacerdotes Aegypti & Græci medicinæ ſtudioſi 449
ſacerdotes pro diis ſuis & comedere & coire 308
ſacerdotes uictimarum humanarum à Tiberio ſuſpenſi 49
ſacerdotum Beli fraus 308
ſacerdotum fucus in adulteriis 307
ſacrificj Moguntinenſis dæmonium familiare cuiuſmodi 112
ſacrificorum quorundam magica diuinatio 192
ſacrificiorum numerus apud Aegyptios 150
ſaga unde dicta 206. & quæ. ibid.
ſagæ lædendæ per incantationem modus 464
ſagæ ne Chriſti quidem tempore, nedum Moſis, cogni

Digitized by Google

tæ 645
ſagæ tales,quales noſtra ætate comburuntur,priſcis ignotæ 206.207
ſagarum uocis abuſus apud Germanos 131
Sagana uenefica 646
ſagitta uolãs in die 107. quid Pſalt. 537
ſagittæ in aera eiaculari imminente tempeſtate apud Gothos ſolitæ 512
Sahacar 309
Saitarum idololatria 44
ſalis conſecrati uſus 452
ſalis uirtus 514. exorciſatio. ibid.
Salomonis idololatria 670
Samaritani 632
Samiorum dea Iuno 45
Samuelis apparitionem fuiſſe illuſionem, etiam Hebræis uideri 169
pro Samuelis imagine,diaboli ſpectrum à Pythia excitatum 165.167
de Samuele uero non euocato, Auguſtini ſententia 169.171
ſanctorum inuocatio in morbis 598
ſanguinis fluxum inhibendi modus magicus 473
ſanguinis humani uictima 47.48
ad Sanguinem ſiſtendum ſuperſtitioſum remediũ 457
in Saræ uirginis uiros ſeptẽ cur italequire diabolo permiſſum 110
Satan.Satanas 34.105
ſathanæ angelus 106.nũcius. ibid.
ſathanæ inſtituta omnia malè cohærere 213
ſathanæ limites torquendi à Deo præfigi 384
ſatanæ membra 108
ſatanæ profligandi methodus certiſsima 530.547
ſatanæ in quos homines maior poteſtas à Deo permittatur 532
Saturnus 44.109
Saturni adulterium ab eius ſacerdote adminiſtratum 307
Saturno infantes oblati 49
Saturninus 305
ſatyrus animal 313. diabolus 107
Satyrus an dæmones 313. dii 46
ſatyrii radix 510
Satyrides inſulæ 313
Saul pythoniſſas conſulit 670
Saulis reprobatio 171.præuaricatio 168
ſaxea moles Coloniæ 247
Saxonis Grammatici locus 56.258
Saxones à Sclauis cæſi 107
ſcalpelli acies fracta per uenam ingreſſa,&c. 400
ſchedula ridicula collo appenſa contra lippitudinẽ 500

ſchiſmatis execratio 625
σκιομάντεια 166
ſcorpio, diabolus 107
Sergius monachus Mahometi præceptor 98 quo commento propheta factus. 99
ſerpens antiquus 34. tortuoſus. ibid. & 107. diabolus. ibid.
ſerpentes à Nigritis faſcinari 459
ſerpentum incantatio. ibid.
de Seruatii Saſſeni puero hiſtoria 277
M. Seruilii Nolani ſuperſtitio 500
Seruius Tullus laris filius falſò creditus 302.312
Q. Sertorii cerua, Dianæ ſacra, conſultrix 112
Seth filii, angeli appellati 295 & filii Dei 296
Seuaruaim Aſſyriorum urbs 42
Seueri Sulpitii locus 66
ſexus humani mutatio naturalis 422
Sibylla Duiſcops 615
Sibyllæ Erythræę de diuinationis uanitate ſententia 189
Sibyllæ, à dæmone uelut cõductæ 51
Sibyllæ albæ 112
ſigillorum aſtronomicorum & magicorũ uanitas 477. 488.489
ſigna quomodo à malõne, an bono dæmone facta, ſint diſcernenda 117
Simon magus è uirgine ſe natum mentitus 302.319
Simonis magi faſcinum 133. imago Fauſtiniano impreſſa 237 pręſtigiæ 112.223. ſtatua 140. interitus. ibid.
ſimplicia ſenſus turbantia & auferentia 276
ſimplicitas eſt diaboli illuſionib. organum 547
ſimulachrum nullum exhorreſcere dæmonem 405
ſimulachrorum miracula per dæmonẽ fieri ſolita 65.66
in Sinum deſpuendi ſuperſtitio 511
Snebergius dæmon 101
Sodomæ exitium 40
ſolani furioſi radix 280
ſolis curſus miraculoſe impeditus 124
Solomon à ſuperſtitione magica alienus 516
Solomonis liber 139. radix 515 quæ 516
ſomnifera lamiarum unguenta cuiuſmodi 274.275
ſomniorum obſeruatio 127
ſomnorinæ imagines 232
ſomnus grauis & inquietus laſsitudinem parit 611
ſophi, qui Chaldęis magi 137
Sophia Vuieri filia 501
ſoporis ſpiritus 106
ſortes uariæ unde 187
ſortium etymon 181
ſortilegi qui Iſidoro 178. unde di-

de dicti 181
Soſigenes Alexandri præceptor 94. eius locus. ibid.
ſortilegium 177
Spartæ dea Iuno 45
ſpectrum mirũ 81. quo dicto uictus abierit 93
ſpectri ſyllogiſmi 92
ſpectra cur ſortes uiri nõ uideant 230
Spira unde dicta 88
ſpirituales aſtutiæ in cœleſtibus 105
ſpirituales naturas cũ fœminis coire nullo modo poſſe 315
ſpiritus agens in filijs contumacibus 105. Antichriſti. 106. Aegypti. ibid. dæmoniorũ 105. Dei malus 105. diuinationis 106. immundus. ibid. impoſtor. ibid. irę. ibid. mẽdax. ibid. mendaciorũ 115. mutus & ſurdus, Pythius, ſoporis, timoris 106. uertiginis. ibid.
ſpiritus ad uindictam creati. ibid. an poſsint corpora transferre 242. Imperatores, Duces, Comites, Serui, &c. qui 151. immundi & mali unde 36. mali, etiam Dei ſpiritus dicti 534. mundi 105. quales ſubſtantiæ 248.
ſpirituũ immundorum ſubtilitas & fraus 224. in Stegaographia partitio 151
ſpuere in terram eleuationis tempore 222. (237
ſtabulariæ fœminæ. ſtabulũ
Statores dij 45
Steganographia Ioannis Trithemij 150. eius ordo 151
ſtella Chriſti natiuitatis index, qualis 138
ſtella lunaria 94
ſtellio philtrum 341
Stephanus Atrebatenſis monachus 526. 528
ſtercus muris Paracelſi 198
ſtercora non habere philtrium 344
στιγμαντία 183
ſtincus philtrum 341
ſtipes fatalis 256
ſtrigæ. ſtriges aues 206. unde dictæ 275
ſtrumis abigendis curatio ſuperſtitioſa 472
ſtruthio diabolus 107
ſtupor in tormentis quomodo diſſoluatur 485
ſtuporem in tormentis inducentia uerba 482. 483
ſubuerſi qui 578
ſuccini uis quibus impediatur 507
Succot Benoth idolum 41
ſuccubæ, dæmonis exemplũ 320. 321
ſuccubi & incubi, dæmonis præſtigiæ 310. 312
Suecię regis in exercitu lamię circumductæ 268
Suidæ locus 289
ſulphuris uis 509
Sumanus 41

ſuper-

superstitio quomodo religionem imitetur 499
superstitiones pellendis dæmonũ insidijs exerceri solitæ 454
suppressiones 281
suum pestis 438
Syluani 46. qui & incubi 312
Sylvester ij. pont. Rom. magus 450. Gilbertus antea 583 de eodẽ historia. ibid.
synochtides 511
Syrorum dea Astarte 44

T

TAciturnitas in tormẽtis quomodo dissoluatur 485. eandem inducentia uerba 482.483
Tages 81
Tamerani 113
tarantulæ morsus symptomata & curatio 436
Tatiani de dæmorum tentatione sententia 101
Tatiani locus 37.495
Tauricorum sacra 49
taurus Mahometicus 98
taxilli tormentum 484
Telchines fascinatores 331
τελεταὶ 134
teli extrahendi modus magicus 473
Temixtitarum sacra 50(561
tẽpestatis sedatio impia 558.
tẽpla ingressi cur se respergere soliti etiã apud ueteres 204
In Tenebris cur aliqua collucere uideantur 94
tentationis causa 361
in Tentatione omni acquiescendũ uoluntati diuinæ 534.535.536
tentatores dæmones 115
τερατοσκοπία 178
terristratores dæmones 109
terrei uirunculi. ibid.
Tertulliani locus 49.56.58. 69.159. exhortatio 442
testes monacho sano nolentiq; exacti 410
testiculos incãtatione nõ admi 309
τέρατον à diabolo interdũ cieri 68(110
tetrici familiares dæmones
Teutates Gallorũ idolũ 50
thaninim diabolus 107
Thamuz idolum 43
Thartac idolum 41
Thaysa fl. 398
theangelis radix 280
Thebanorũ idololatria 44
Thebit annuli 477
θιλατὶς 129
Theodorus Byzantinus 230
Theodorus Gronius consul Vuestalienſis 525
Theodorus iurisc. 96.184
Theodosij Iudæorum principis cum Philippo argentario colloquium 289
Theophrasti Paracelsi lemures pellendi modus 439. eiusdẽ Paragramon: item eiusdem sectatorum impudentia 196
therianarcæ uis 438

thesaurum inquirẽdi modus magicus 478(645
Thessalica mulier, Prouerb. Διὰ ῥίζης 133
theurgicæ cõsecrationes 134
Theutus dæmon apud Platonem 115
Thibiorum gens 330. in Ponto, non posse mergi 589
Thilo à dracone interfectus, herbæ ui restituitur 173
Θεσπίσσαι cur Homero dictæ mulieres 225
Thomæ liber magicus 139
Thor numen 46
thus 510(452
thuris è cereo Paschali usus
Tiberij Cæs. oculi 331
tibicinis Omnicoloris Hammelæ historia 85
Tibilenus Noricorũ deus 44
Tibulli locus 208
timor nocturnus 106
timoris spiritus. ibid.
timorem fortes imagines gignere 230
à Timore nocturno nõ metuendum quid 537
tipula 421
Tiresiæ uaticinia 48. uatis in fœminam mutatio 425
Tiridates magus 205
Tobiæ angelus 146
Tobiæ castitate, & ad Deum oratione fugatum dæmonium 511
in Tobiam nihil permissum diabolo, cur 120
Togarum species quando Romæ uisæ 80
tolerantiæ exempla 537.538
Tonantes dij 45(396
tophacei calculi in utero nati
tophus 400 à colico laborantẽ deiectus 398. in iuuencarũ uentre reperiri solitus, qualis 400. itẽ in iuncturis morbo articulari laborantium 396
tormenta quomodo quidã non sentiant 481.483
tormentis fides non adhibenda 682
in Tormentis stupor & taciturnitas quomodo dissoluatur 485
Triballorũ fascinatrices 330
Trismegistus Mercurius magus 136. eiusdem de dæmonũ lapsu sententia 35. item de spirituum nominibus tractatus 147
Tritemius magus 150. eiusdẽ Steganographia. ibid.
Troianorum dea Vesta 45
Trophonij oraculum 93
trulli dæmones quales 111
Tuccia uirgo Vestalis 158
Tulli Hostilij interitus 141
Turcæ cuiusdam miranda 95
Turcarum magica diuinatio 189
tutelares dij 46
Tyberius Atinius 497
typho 246
Tyranni sacerdotis adulterium 307.308
Tyri interitus ab Esaia prædictus

dictus 59

V

VAlentiniani hæretici 140
Valeriana 510
Valerij Max. locus 64. 181
Varronis commenticiorum deorum numerus
uasa iniquitatis, & furoris, dæmones 155. item iræ mortis. ibid.
uates diaboli cuiusmodi 51. 52
uectes portarum ueneno infectæ 333
Veia uenefica 645
uenator, diabolus 106
uenefica magia 332
ueneficarũ appellatio 131. ars sola pertimescẽda 678 pœnæ 644. 645 (nis 131
ueneficus pro mago Germa-
uenefici 16. lege Mosis tolli iussi 18. 126. qui propriè dicendi 332. quomodo lædant animãtia 347. ratio 9.
ueneficorum puniendorum modus 18. (dũ 564
contra Veneficum quid agen
uenefici genus quo pecus perit, uariæ 345
ueneficio infecti quales 438. eorũ symptomata. ibid.
ad Veneficia fœminæ uiris procliuiores 645. 646
ueneficiorum memorabilia exempla 332
uenena intrò assumpta 436. cõtactu lædentia, itẽ halitu. ibid.
Venetianello funãbulus 96
uentriculi dolores 354
uentriculi orificium neruosum, & ualde sensile. ibid.
uentriloqui 129. qui Aug. 183
uenti uenales 157
Venus Arabum dea 44. Paphi culta. ibid.
Veneris impotentiæ remedium magicum 478
in Venerea lue laborantiũ lotio animalcula quædã innatare 396
uerbena 510
Verbum Dei non mortua litera, sed spiritus & uita 476. spiritu efficax 513
Verbi Dei abusus 455. 464. 470. genuinus usus. ibid.
uerba nihil immutare nisi auditum 485. 487. stuporẽ & taciturnitatẽ in tormentis inducentia 482. 484. 486
uerbis imprecationũ neminem posse lædi 599. 600. instituto consonis in eliminando satana esse opus 521
uerbascum 472
ueritas, certæ rei notitia 650
in profundo abstrusa 7. nõ quærenda à mortuis 165
ueritatẽ posse etiã à diabolo, licet mendace dici 171
uermis octo pedum longitudine à rustico eiectus 398. equum infestantis curatio 458. 459
uermes prodigiosos interdum in hominum sinibus

naſci. ibid.
uertiginis ſpiritus 106
Veſpaſiani miraculũ 503.504.506
Veſta Troianorum dea 45
ueterinariæ artis autores 563
ueronicæ herbæ gloria 510
uictimæ humanæ à diabolo excogitatæ 56
uictimæ ſanguinis humani 47.48
Victoria dea 45
Vincentij fabuloſæ narrationes 318.319
ne Vinum inuertatur, ſuperſtitioſum remedium 457
Virg. locus 43.66.128.180.181.207.209.211.271.301.340.345.415.438.510.639. ſpiritu ſe obſeſſam puella quędam faſſa 531
ſine Viri ſemine cur multi nati fingantur 304.305
abſq; Viri ſemine prętер Chriſtum, nemo natus 301
uirgo religioſa apud Hollandos ob incubũ dæmonem præcipuè exuſta 276
uirgines omnes hymene dotatæ 284. inde 285.288.
uirginitatis indicia, ex Moſe declarata 284.287
uirunculi montani 111. terrei 109
uis quid 659
Vitalis Beſumbæus medicus 525
uituli aurei adorati 43
uitulorum adoratio 47
Vlricus Molitor 8.320
Vlricus Neuſeſſer 372
ululæ, diabolus 107
ultores ſcelerum dæmones 115
Vlyſsis ſociorum mutatio. 418.420
uoces an ullæ cum cœli imaginibus conueniant. 475
uolucres cœli 107
uoluntas non omnis punienda 640.641
Vortigernus rex 318
upupæ pennæ 511. ouum. ibid.
ἐφαπτῶσι dæmones cur Empedocli 35
Vranus Pœnorum deus 44
urſini cerebri eſus 422
in Vtero nati tophacei calculi 396
Vualdath deus 43
Vuell pagi dæmoniaca ficta 448
Vuerteti occluſarum monialium dæmoniacarũ hiſtoria 374
Vueruuolf 237
Vueſalienſis exorciſtæ hiſtoria 524
Vuieri cognomen Latinum Piſcinarius 525. cõtra diaboli conatum uires 68 parentes 109. fratres 110
Vuiero lares familiares in ædibus parentum ſuorũ obſeruati. ibid.
Vuildſtadia 408
Vuinandus monachus exorciſta

ciſta 524
Vulcanus Lemni cultus 44
uulturum partus 301
Vuolfenbutel arx 387
Vnymmaria Duringorũ opp. 427

X

Xanthus hiſtoricus 173
Xurguminæ 240

Z

Zabulus magus 135
Zachariæ Babylonij liber 139. prophetæ locus 52
Zairagia ars difficillima 186
Zanteſæ mulieris ſpecie diabolus de S. Franciſco mentitus 87
Zamolxis magus 135
Zaratus magus. ibid.
Zarmocenidas magus. ibid.
Zarois magi interitus 141
zauberer 131
Zenobia ab Aureliano cur dimiſſa 640
Zoroaſtres Perſa Oromaſi F. 135. magię repertor. ibid. idem qui & Meſraim. ibid.
Zijm, diabolus 107

FINIS.

BIBLIOTHECA REGIA MONACENSIS

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google